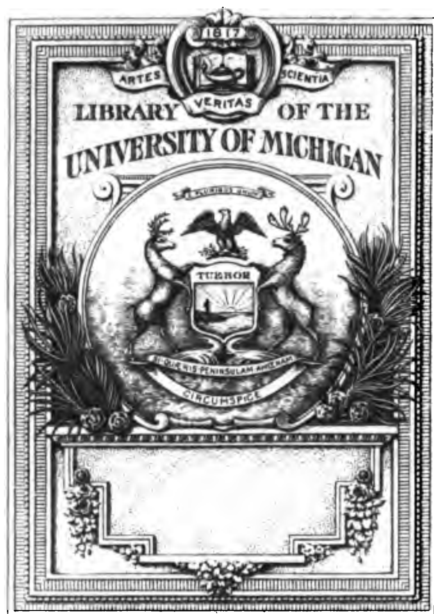

1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

KERKELIJK WETBOEK.

KERKELIJK WETBOEK.

DE

REGLEMENTEN EN VERORDENINGEN

DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK,

MET AANTEEKENINGEN,

DOOR

J. DOUWES EN MR. H. O. FEITH.

TWEEDE, GEHEEL HERZIENE DRUK.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1889.

Stoomdrukkerij van J. B. Wolters.

INLEIDING.

Met de bewerking en uitgave van dit „Kerkelijk Wetboek" hebben wij getracht een werk te leveren, dat voor allen, die geroepen zijn met de kerkelijke en kerkrechtelijke vraagstukken van onzen tijd zich bezig te houden, bijzonder alzoo voor hen die in hoogere of lagere besturen van onze Nederlandsche Hervormde Kerk zitting hebben, practisch dienstig zou kunnen zijn. En is juist in onze dagen de beoefening van het kerkrecht voor den aanstaanden evangeliedienaar met reden zóó noodig geoordeeld, dat niet alleen onze Kerk onder de vakken, waarin van harentwege hooger onderwijs, tot aanvulling van het Universitaire, gegeven moet worden, dit studievak mede heeft opgenomen, maar ook, naar het nieuw ontworpen, thans nog niet finaal gearresteerde, Reglement op het examen ter toelating tot de evangeliebediening, de Candidaten voortaan opzettelijk over de beginselen van het Nederlandsch Hervormd kerkrecht zullen ondervraagd worden; wij vleijen ons, dat wij door onzen arbeid ook eenigermate zullen medewerken om de belangstelling in deze wetenschap te wekken of te verhoogen.

Wie met dit ons boek kennis maakt, zal daarin vinden eene volledige verzameling van de reglementen, die op dit oogenblik in onze Kerk kracht van wet hebben. Na de jongste wijzigingen, in sommige dier reglementen aangebracht, heeft de Uitgever verbeterbladen doen drukken en den inteekenaren op dit werk toegezonden om die met de vroeger gezondene bladen te verwisselen, zoodat men niet behoeft te vreezen, dat het werk sedert het in 't licht verschijnen der eerste aflevering in een of ander opzicht reeds verouderd is, daar het integendeel mag heeten in alles tot op den huidigen dag bijgewerkt. De Uitgever stelt zich dan ook voor, bij veranderingen in de bestaande of invoering van nieuwe reglementen, in de eerstkomende jaren telkens een toevoegsel tot dit werk voor de koopers en bezitters verkrijgbaar te stellen.

Het maken van nieuwe reglementen, het wijzigen of geheele herzien van reeds bestaande, waarmede de Kerk in de laatstverloopen jaren zich zoo ijverig bezig hield, heeft een voor ons minder aangenamen en niet te verhelpen invloed gehad op de orde, waarin wij de reglementen op

elkander hebben laten volgen. Zoo had, om maar iets te noemen, het Reglement op het examen niet aan het einde, maar veel liever onmiddellijk na dat op het Hooger Onderwijs in de Godgeleerdheid, zijne plaats moeten vinden. Dit kon evenwel niet, daar tijdens de invoering van het laatstgenoemde reglement de herziening van dat op het examen eerst ter hand genomen moest worden en niet zoo spoedig voltooid zou zijn. En nu nog waren wij genoodzaakt, het te geven, zooals het voorloopig slechts aangenomen is. Het oude reglement, dat, na de nieuwe regeling van het hooger onderwijs, der verdwijning nabij is, in onze verzameling nog eens te laten afdrukken, kwam ons toch even ongepast voor, als ons Wetboek in de wereld te zenden zonder reglement op het examen. Dit gebrek aan systematische orde gelieve men ons ten goede te houden; bij eene tweede uitgaaf, zoo die noodig mocht worden, zal 't wel gemakkelijk zijn te verhelpen.

Wij geven de kerkelijke reglementen met aanteekeningen en bijlagen. Voor de aanteekeningen hebben wij, gelijk van zelf sprak, het meeste gebruik gemaakt van de Synodale Handelingen. In deze is veel te vinden, wat tot recht verstand van onze kerkelijke wetgeving dienstig is. Maar ze zijn niet in ieders handen; en wie ze onder zijn bereik heeft en ze tot opheldering van een of ander punt uit ons kerkelijk recht zou willen raadplegen, wordt licht afgeschrikt door de veelheid van zaken, in die omvangrijke boekdeelen behandeld, en door de dikwijls voorkomende noodzakelijkheid om in schier alle jaargangen na te vorschen, daar dikwerf dezelfde zaak, of eene soortgelijke, herhaalde malen ter Synodale tafel is geweest, terwijl een algemeen Register op die Handelingen sedert het jaar 1860 niet uitgegeven is. Wij hebben ons die moeite getroost, waarbij ons echter de zeer naauwkeurige jaarlijksche registers, vooral die van den tegenwoordigen hooggewaardeerden en hoogstverdienstelijken Secretaris der Synode uitnemend te stade kwamen. In 't voorbijgaan zij hier opgemerkt, dat overal waar wij in de aanteekeningen alleen jaartal en bladzijden aanhalen, dit natuurlijk beteekent jaartal en bladzijden van de Synodale Handelingen. Verder hebben wij gebruik gemaakt van sommige vroeger of later uitgegeven geschriften, die beschouwingen van blijvende waarde over kerkrecht en kerkelijke verordeningen behelzen; alsmede van genomen beslissingen en van vonnissen, niet alleen door kerkelijke maar ook door burgerlijke rechters in kerkelijke zaken geveld. Wij hebben zoo weinig mogelijk onze subjectieve opvattingen op den voorgrond willen stellen, maar boven en vóór alles mededeelen, wat in de geschiedenis der Kerk zelve geworden en als resultaat der practijk objectief gegeven is. Op deze wijze wenschten wij aan ons werk practische waarde bij te zetten.

Ter wille van de eenparigheid hebben wij de in de reglementen en Synodale Handelingen tot dusver gebruikelijke spelling ook in de aanteekeningen gevolgd, natuurlijk met uitzondering van de aanhalingen uit schrijvers, die eene andere spelling gebruiken.

Men zou kunnen twijfelen, of het uitgeven van een gecommentarieerd Wetboek der Nederlandsche Hervormde Kerk wel een werk is, waarvan men in onze dagen eenig heil kan verwachten, waaraan men eenige blijvende waarde of nuttigheid kan toeschrijven; of het niet, met het oog op den tegenwoordigen toestand der Kerk, op het zachtst gesproken, ontijdig moet genoemd worden. Die Kerk toch verkeert thans in een tijd van crisis; een overgangstijdperk schijnt voor haar te zijn aangebroken, en wat daarvan het gevolg zijn zal, valt nog niet met eenige zekerheid te zeggen. Menigeen ziet de toekomst donker in en roept ons toe: „Merkt gij niet de voorteekenen, die doen vreezen, dat het gebouw der Kerk weldra zal ineenstorten; is niet het sloopingswerk reeds begonnen; hebben niet reeds ijveraars èn van de linker- èn van de rechterzijde, de eersten omdat zij beweren het in geene kerk te kunnen uithouden die nog een zweem van positieve belijdenis heeft overgehouden, de laatsten omdat zij in 't geheel geen Kerk meer zien, waar niet eene bepaald geformuleerde belijdenis den leden als verplichtend is opgelegd, der Synode en hare wetten de gehoorzaamheid opgezegd; en wie weet hoevelen dat voorbeeld zullen volgen! Mag men niet eene scheuring, eene gewelddadige verscheuring der Kerk te gemoet zien; eene revolutie, die straks uwe geheele wetgeving ijdel en van onwaarde zal maken?"

Wat zullen wij tot deze dingen zeggen? Ook bij ons zijn, onder het bewerken, zulke gedachten wel eens opgekomen. Maar wij meenden toch met ons werk rustig te mogen voortgaan; ja, vonden in den gevaarvollen toestand, waarin onze Kerk verkeert, juist eene aansporing, om door dezen arbeid, ware het mogelijk, hare organisatie te beter te doen kennen en — waardeeren.

Allereerst meenen wij te mogen opmerken, dat, waar men spreekt van scheuring in de Nederlandsche Hervormde Kerk, van slooping van het oude gebouw, van uiteenspatten van het kerkverband, enz., menigeen zich wel eerst rekenschap had behooren te geven van wat hij daaronder verstaat. Scheuring nu kan o. i. op tweeërlei wijze plaats vinden. Vooreerst op eene vreedzame, geleidelijke en wettige manier, t. w. wanneer hier en elders leden der Kerk (onverschillig, predikanten of gemeenteleden), ontevreden met den toestand en de verordeningen dier Kerk, uit haar verband treden, zich van haar scheiden en, waar zij dit kunnen, met gelijkgezinden, „vrije" gemeenten stichten of wel, indien financiëele of

andere redenen hun dit ontraden, tot een ander Kerkgenootschap overgaan. Zóó is de afscheiding tot stand gekomen en de vorming eener vrije gemeente te Amsterdam, zóó de stichting van Remonstrantsche gemeenten te Arnhem, Groningen, enz. En mogen nu honderdtallen hier en honderdtallen dáár zich afscheiden, ja mogen die honderdtallen te zamen genomen tot eenige duizendtallen klimmen, gelijk in en na 1836 ook het geval was, de Nederlandsche Hervormde Kerk blijft daarbij bestaan en hare organisatie onaangetast; en waar predikanten hunne bediening in de Kerk hebben vaarwel gezegd, daar worden hunne plaatsen langs den weg der wettige kerkorde aangevuld. Wij mogen dan zulk uittreden diep betreuren, vooral wanneer overigens bekwame en eerlijke mannen in hun geweten meenen gedrongen te zijn de Kerk te verlaten, toch kunnen wij van een kerkrechtelijk standpunt daarin niet zien een ondermijnen van de Kerk zelve of een krachteloos maken van hare verordeningen. Alles is langs wettigen en geregelden weg toegegaan. Het geval heeft zich nog niet voorgedaan, dat eene geheele gemeente verklaarde zich uit het kerkverband los te rukken ten einde, of op zich zelve of met andere gemeenten vereenigd, eene nieuwe Kerk te stichten; maar ook, al gebeurde dit schier ondenkbare vroeg of laat, 't zou in den kerkrechtelijken stand der zaken niets veranderen. De vraag toch, of zulke gemeenten de goederen en fondsen, voor hare eeredienst bestemd, zich als haar eigendom mochten blijven toekennen, dan of het beginsel, dat de gemeenten *alleen voor zoover zij deel uitmaken van de Ned. Herv. Kerk* op het gebruik dier goederen aanspraak hebben, en aan welk lichaam het beheer dier goederen c. q. zou moeten worden opgedragen, kunnen wij hier onbeantwoord laten: zij zou in het uiterste geval door den burgerlijken rechter moeten beslist worden. Zeker, niet licht zou de Regeering de door de Grondwet gewaarborgde tractementen en emolumenten, die de Predikanten dier gemeenten genoten, toen zij tot de Ned. Herv. Kerk behoorden, stilzwijgend blijven toekennen aan de voorgangers van gemeenten, die zich uit het verband der Kerk hadden losgemaakt.

Maar men kan ook eene kerkscheuring zich voorstellen, die, verre van op vreedzamen en geregelden weg tot stand te komen, het gevolg zal zijn van openbaar verzet tegen wet en orde, m. e. w. van revolutie. En hiermede juist wordt onze Kerk bedreigd in den allerlaatsten tijd. Waar Predikanten, Kerkeraden en zelfs enkele Classikale Besturen openlijk verklaren niet te willen, niet te zullen gehoorzamen aan verordeningen, die geheel op wettige wijze tot stand gekomen zijn, daar is dit toch niet anders dan het opsteken van de vaan des oproers, revolutie prediken. Men bedenke het wel: in de Nederlandsche Hervormde Kerk

wordt eene wetsbepaling (in casu art. 38, Regl. op het godsdienstond.) in werking gebracht; ze wordt niet der Kerke opgedrongen door eene willekeurige macht; ze is tot stand gekomen, zooals volgens de *Grondwet onzer Kerk* alle reglementen en veranderingen in reglementen tot stand *moeten* komen: de Synode heeft voorloopig aangenomen; de consideratiën van *alle* Provinciale Kerkbesturen en van *alle* Classikale Vergaderingen zijn er op ingewonnen; de Synode heeft van die consideratiën kennis genomen en naar eigen oordeel gebruik gemaakt en zoo het wetsartikel vastgesteld; ten laatste heeft de eindstemming door de leden der Provinciale Kerkbesturen beslist voor de aanneming; alles geheel naar art. 62 van het *Algemeen Reglement.* Men bedenke het wel: 't is niet de Synode, 't is *de Kerk zelve*, die, grondwettig vertegenwoordigd, deze wetsbepaling heeft aangenomen — geheel op grondwettige wijze. En nu komen mannen, die reeds bij hunne bevestiging als Lidmaten der Kerk beloofd hebben, hare verordeningen te zullen opvolgen; van welken sommigen bij hunne toelating tot de evangeliebediening zich plechtig verbonden hebben, orde en eendracht voor te staan en te bevorderen, en die allen als *medebestuurders der Kerk* geroepen zijn, de verordeningen der Kerk te doen eerbiedigen; dezen komen op met aankondiging van openbaar *verzet* en ontzien zich niet alle Kerkeraden aan te sporen hun voorbeeld te volgen. Waar het geweten zoo iets toelaat, daar is het duidelijk, welke waarde aan het in onze dagen zoo gedurig gehoorde beroep op het geweten zij toe te kennen! Wat moet er van de Kerk worden, wanneer hare leden zich mogen veroorloven, wat nu sommigen willen met betrekking tot dat enkele artikel, t. w. eenvoudig niet gehoorzamen aan kerkelijke bepalingen, waarin men geen genoegen vindt? Zoo zou een staat van volslagen anarchie geboren worden; eene grenzenlooze verwarring, als in de dagen, waarvan het heet: „een ieder deed wat goed was in zijne oogen." Wij behoeven nu niet op te treden als lofredenaars van de nieuwe redactie van art. 38, Regl. godsdienstond.; wij willen gelooven, dat men zelfs van zeer verschillend standpunt ernstige bedenkingen daartegen hebben kan, ja zelfs, hoe vreemd het ook klinke, dat men zich door dat art. in zijn geweten bezwaard gevoelt; maar betaamde het in dit geval niet aan eerlijke mannen, aan zulken, van wie men verwachten mocht dat zij het recht en den vrede liefhebben, ook den weg des rechts, die tevens den weg des vredes is, te blijven bewandelen, d. i. òf te trachten om door alle *wettige* middelen weer van de Kerk te verkrijgen een nieuwe wijziging van het bezwarende artikel, òf, zoo men dit onmogelijk acht en meent niet te *mogen* gehoorzamen, zijne betrekking als bestuurder der Kerke neder te leggen, zoo niet de Kerke zelve te verlaten, liever dan voort te gaan haar te beroeren?

Intusschen mogen wij verwachten, dat juist dat revolutionaire woelen vele anderen de oogen zal doen opengaan voor de gevaren, die der Kerke èn van de uiterste rechter- èn van de uiterste linkerzijde bedreigen, en dat welgezinde kerkelijke besturen den moed zullen bezitten om wet en orde te handhaven tegen allen, die verwarring stichten. En wanneer dan allen die de kerk liefhebben, welke godgeleerde zienswijze zij mogen toegedaan zijn, zich aaneensluiten in waarachtige liefde voor de Kerk, ten einde in haar midden al wat waar en goed en recht is, aan te kweeken en te handhaven, dan behoeven wij aan haar behoud niet te wanhopen; dan zal zij, zelve een toonbeeld van recht en orde, van vrede en liefde, door den geest van Hem, die de waarheid en de liefde is, nog in lengte van dagen een zegen voor ons land en ons volk kunnen zijn.

In dat vertrouwen en door die hoop bemoedigd, hebben wij het geen ijdel of vruchteloos werk geacht, dit nieuw „Kerkelijk Wetboek" uit te geven.

GRONINGEN, 6 Mei 1879.

J. DOUWES.

MR. H. O. FEITH.

Bij de tweede uitgave van dit geheele herziene wetboek, gevoel ik behoefte mijn leedwezen uit te spreken, dat mijn vriend en medewerker mij door den dood is ontvallen. De blijken van vriendschap en niet het minst zijne uitnemende kennis van het Nederl. Kerkrecht deden mij zijn heengaan met te meer smart gevoelen. Zijne bekende ervaring op het gebied van het Nederl. Kerkrecht en de groote zorg door hem aan de uitgave van het Wetboek besteed, nopen mij de getuigenis af te leggen, dat hij moet geacht worden de hoofdbewerker er van te zijn geweest. Onmiddelijk na het afdrukken van het *eerste* stuk van deze herziene uitgave nam hem de dood weg. Aan mij bleef nu de zorg voor het *tweede* stuk. Maar ook daarbij vond ik weer hulp in de vele daartoe behoorende aanteekeningen door mijn medewerker nagelaten, zoodat ook van dit gedeelte wederom een groot deel der bewerking hem toekomt.

De inleiding geplaatst voor de eerste druk, heb ik gemeend onveranderd in deze tweede uitgave te moeten opnemen. Behalve toch de mededeeling over de inrichting en de strekking van dit werk, vindt men er ook beschouwingen in opgenomen over den toestand der Kerk, hare rechten, fondsen enz. Deze, al moge de toestand van 1879 en 1889 niet in alle opzichten dezelfde zijn (veel toch toen vooruitgezien is inderdaad gebeurt), zijn des niettemin nog te overdenken en te behartigen.

GRONINGEN, 27 Februari 1889.

MR. H. O. FEITH.

INHOUD.

Bladz.

Algemeen Reglement voor de Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden 1

Bijlagen:

I. Hoofdstuk VI van de Grondwet 44

II. Wet, regelende het toezicht op de onderscheidene kerkgenootschappen 45

III. Kon. Besl., houdende regeling van de wijze van behandeling der zaken betreffende de eerediensten 47

IV. Syn. Besl. omtrent de wijze van correspondeeren tusschen kerkelijke lichamen 49

V. Syn. Brief van 30 Juli 1879 aan de Prov. Kerkb. enz. . . 51

Reglement voor de Kerkeraden 53

Bijlagen:

I. Syn. verordeningen betreffende de openbare eeredienst . . 72

II. Wat betreft de meer stichtelijke en plechtelijke bediening van den H. Doop en het H. Avondmaal 76

III. Brief aan de Kerker. over de viering van den Goed. Vrijdag 79

IV. Brief aan de Kerkeraden over de jaarlijksche viering van den gedenkdag der Hervorming 81

V. Syn. Circ. ter aanbevel. van de kerkel. huwelijksinzegening 82

VI. Uit het Wetboek van Strafrecht 84

VII. Schrijven van de Alg. Syn. Comm. over art. 1 Regl. Kerker. 85

Reglement voor de diaconiën der Ned. Herv. Kerk 87

Bijlagen:

I. Aanschr. der Syn. Comm. over de begins. v. h. diac.-regl.. 96

II. Uit de wet tot regeling van het armbestuur 100

III. Koninkl. beslissing omtrent de zelfstandigheid der diac.. . 105

Reglement op de Vacaturen 107

Formulieren bij het Regl. op de Vac.. 144

Bijlagen:

I. Bepalingen omtrent het verleenen van emeritaats-pensioen . 149

II. Gecommitteerden tot de ontvangst van vacatuurpenningen . 151

III. Toekenning van tractement, enz. bij predikantsberoeping . 153

IV. Het recht van collatie, enz. 156

Regl. voor Kerkel. opz. en tucht en behandeling van geschillen . 161

Bladz.
Reglement op de kerkvisitatie 187
Bijlage:
Tabel van vragen voor de schriftelijke kerkvisitatie . . . 195
Reglement op het hulppredikerschap 197
Formulier 201
Reglement op de erkenning van nieuwe gemeenten 203
Reglement op het Godsdienstonderwijs 207
Bijlagen:
I. Instructie wegens de godsdienstoefeningen in de strafgevangenissen en huizen van verzekering 221
II. Circ. der Syn. Comm. over godsd. belangen der zeevarenden 223
III. Circ. der Synode omtrent de gemengde huwelijken . . . 225
IV. Aanschrijving aan de Kerkeraden in garnizoensplaatsen. . 227
Regl. op de benoeming van oud. en diak. en beroeping van pred.. 230
Reglement op het Hooger onderwijs in de godgeleerdheid tot vorming van evangeliedienaren voor de Ned. Herv. Kerk 237
Verordeningen op het prediken van cand. in de godgeleerdheid . 242
Reglement op het fonds ter voorziening in de geestelijke behoeften van gemeenten, waar eigen middelen ontbreken 245
Reglement voor het hulppensioenfonds voor predikanten 251
Reglement op de Algemeene Weduwenbeurs 256
Reglement op het fonds voor noodlijdende kerken en personen . . 264
Reglement op het fonds der schraalste predikantstractementen . . 271
Reglement op de kosten voor het bestuur der Ned. Herv. Kerk . 274
Bijlagen:
I. Algemeen Reglement op het beheer der kerkelijke goederen en fondsen, en het toezicht daarop 280
II. Adres der Synode aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter verkrijging van eene wettelijke regeling van het beheer der kerkel. goederen der gemeenten en het toezicht daarop 292
Reglement op het examen ter toelating tot de evangeliebediening in de Ned. Herv. Kerk 295
Aanhangsel, eenige financiëele belangen van kerkelijke collegiën en personen betreffende.
I. Vrijdom van port 306
II. Tractementen en pensioenen van predikanten. Regeling der predikants-tractementen in Indië 309
III. Beginselen, welke de Reg. volgt bij het verl. van alt. tant. 313
IV. De bepalingen omtrent kinder-, school- en akademiegelden 315
V. Vrijstelling van de militaire en schuttersdiensten 317
VI. Weduwen-pensioenen 319
VII. Het fonds Steyn-Schellinger 320
Register 321

ALGEMEEN REGLEMENT

VOOR DE

HERVORMDE KERK IN HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

I. ALGEMEENE BEPALINGEN.

ART. 1. De Nederlandsche Hervormde Kerk [1]) bestaat uit al de Hervormde Gemeenten [2]) in het Koningrijk der Nederlanden [3]), Waalsche, Presbyteriaansch-Engelsche en Schotsche [4]), zoowel als Nederduitsche.

1) *De Nederl. Herv. Kerk.* Vóór 1816 sprak men gewoonlijk van *de Gereformeerde kerken in de Nederlanden.* Zie b.v. de titels der oude kerken-ordeningen. Die van 1619 heet nog: „Kercken-ordeninge, gesteldt in den nationalen Synoden, der Gereformeerde kerken, te samen beroepen en gehouden door ordre van" .. enz. Soms sprak men wel in collectieven zin van „de Hervormde Kerk", zooals in 1773 op het titelblad van het Psalmboek. Maar de eenheid van kerkelijk bestuur, hoe ook gewenscht en bedoeld, ontbrak. Geene kerken-ordening had overal wettig gezag. Zoovele provinciën, zoovele kerkelijke republieken, schoon naar denzelfden grondvorm ingericht. Verg. Dr. J. J. PRINS (*Het Kerkrecht der Ned. Herv. Kerk*, Leiden 1870, bl. 39—43). Het Reglement van 1816 bracht eenheid in het kerkbestuur en heette daarom *Algemeen Reglement voor het Bestuur der Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden.* Het thans, sedert 1852, vigeerend *Reglement voor de Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden*, 'twelk der Kerk niet door Koninklijk gezag gegeven, maar door haar zelve, wettig vertegenwoordigd, tot stand gebracht is, spreekt het in art. 1 en 2 duidelijk uit, dat de Ned. Herv. Kerk een organisch geheel is, bestaande uit verschillende gemeenten.

2) *Bestaat uit al de Hervormde Gemeenten.* Art. 1 van het A. R. van 1816 luidde: „Tot het Hervormd Kerkgenootschap behooren allen, die, op belijdenis des geloofs, tot ledematen zijn aangenomen, dezulken, die in de Hervormde Kerken gedoopt zijn, en diegene, welke in andere landen, als tot het Hervormd Kerkgenootschap behoorende, erkend, zich hier te lande nederzetten, mits door behoorlijke bewijzen of attestatiën van hunnen doop of lidmaatschap buiten 's lands hebbende doen blijken." Niet alleen is de zakelijke inhoud van dit art. in het tegenwoordige Regl. over de artt. 1 en 2 verdeeld, maar ook in deze beide duidelijk uitgesproken, dat men niet tot de Ned. Herv. Kerk kan behooren, zonder tot eene bijzondere kerkelijke gemeente in eenige betrekking te staan (verg. Syn. Handd. 1869, Bijl. B, bl. 63). Ook rust het in onze kerk aangenomen vertegenwoordigend stelsel op gemeentelijken grondslag, niet op dien van het zielental.

3) *In het Koningrijk der Nederlanden.* Dus ook in de Neêrlandsche overzeesche bezittingen, die een gedeelte zijn van het Koningrijk der Nederlanden (Zie *Grondw.* art. 1). Maar de betrekking der O.- en W.-Indische kerken tot de Synode wordt door dit Regl. niet geregeld. Zie art. 4 al. 2.

4) De Waalsche gemeenten maken één afzonderlijk Kerkressort uit. De Presbyteriaansch-Engelsche en Schotsche gemeenten behooren tot de kerkelijke ressorten der Nederduitsche gemeente in de stad waar zij gevestigd zijn. (Art. 34 al. 2).

ART. 2. Tot elke bijzondere gemeente behooren [1]):

die op belijdenis des geloofs [2]) tot lidmaten [3]) zijn aangenomen;

die voor alsnog alleen door den doop [4]) in hare gemeenschap zijn ingelijfd;

die door geboorte uit Hervormde ouders, of door den overgang hunner ouders tot de Hervormde Kerk, gerekend worden tot eene bijzondere gemeente in betrekking te staan;

die in eenige Evangelische gemeente, hetzij hier te lande, hetzij elders, zijn erkend als behoorende tot de Hervormde Kerk en van hunnen doop of hunne belijdenis door behoorlijke bewijzen hebben doen blijken [5]).

1) *Tot elke bijzondere gemeente.* Deze woorden duiden, in verband met art. 1, genoegzaam aan, dat zij, die in de termen vallen van de vier volgg. alinea's, behooren tot die gemeente, waar hunne woonplaats gevestigd is. Verg. ook art. 14, 6° van het Regl. op de Kerkeraden en artt. 6 en 10 van dat op de Diaconiën. Hieruit vloeit dan ook voort, dat alwie eenmaal volgens eene der hier voorkomende bepalingen tot de Ned. Herv. Kerk behoort, zoo hij naar eene andere gemeente van diezelfde Kerk met der woon vertrekt, noodwendig gerekend moet worden tot die gemeente, binnen welker kring hij zijne woonplaats heeft overgebracht. Ten einde dit een en ander nog duidelijker te doen uitkomen, heeft in 1869 de Syn. Comm., aan welke, naar aanleiding van een paar adressen, van Grootegast en Groningen, was opgedragen te adviseeren over het al of niet wenschelijke eener verandering van dit art., voorgesteld, meer uitdrukkelijk de inwoning tot *hoofdgrondslag der verbindtenis met de gemeente* te maken. Zij grondde haar oordeel omtrent het wenschelijke hiervan op het meermalen voorkomende geval, dat personen, in eene gemeente woonachtig, maar elders gedoopt, geen lidmaat worden of, elders lidmaat geworden, hunne attestatie niet indienen en alzoo zich meenen te kunnen onttrekken aan het betalen in den hoofdelijken omslag. De S. C. wilde dus als laatste al. aan dit art. toegevoegd hebben: „Deze allen worden gerekend te behooren tot de bijzondere plaatselijke gemeente, binnen wier ressort zij in den zin der burgerlijke wet hunne woonplaats hebben." De Synode heeft evenwel dit voorstel onaannemelijk geacht, als in strijd met het beginsel van vrijheid, dat in dezen behoort te worden voorgestaan, en onnoodig geworden, nadat van de indiening der attestatie de stembevoegdheid is afhankelijk gemaakt. 1869, bl. 231, 232, Bijl. B., bl. 62—65. Een later voorstel van gelijke strekking, ook van de Synodale Commissie (naar aanleiding van adressen van de Waalsche Commissie en van den Kerkeraad van Sluis) is, hoewel door de Synode van 1882 voorloopig aangenomen, in 1883, conform het daarover ter tafel gebrachte rapport, desgelijks als onnoodig verworpen. 1880, bl. 51—53, 116, 117; 1881, bl. 43; 1882, bl. 539—343, Bijl. B, bl. 78—82; 1883, bl. 91—97.

2) *Belijdenis des geloofs.* Verg. Regl. op het godsdienstonderwijs, art. 38—42.

3) *Lidmaten.* Het hedendaagsch kerkelijk spraakgebruik maakt onderscheid tusschen *lidmaten* en *leden*, daar het onder dezen verstaat *ook* die zonder nog belijdenis des geloofs te hebben afgelegd, tot de kerk behooren. Zóó in het *Alg. Regl. op het beheer*, enz. van 1 Oct. 1870, art 2. Anders in het Doopsformulier, vr. 1.

4) *Doop.* Zoowel hier, als art. 14 Regl. op de kerker. wordt bedoeld de Kinderdoop. Van doop van bejaarden is nergens in de regl. sprake. De tot lidmaten aangenomenen worden verondersteld gedoopt te zijn. Volgens algemeen christelijke beginselen en naar den geest onzer Herv. Kerk behoort ieder, die in zijne kindsheid niet gedoopt is, bij zijne aanneming tot lidmaat, op de belijdenis van zijn Christelijk geloof, gedoopt te worden. Nochtans heeft de Synode geoordeeld, dat de overlegging van een doopsbewijs bij de aanneming van lidmaten, zooals meermalen o.a. in 1874 door twee classikale vergaderingen, was gewenscht, niet kan geëischt worden (Handd. 1874, bl. 367—371, 376). En op de vraag, of de naam van een door den kerkeraad der Waalsche gemeente te Breda, *zonder doop*, tot lidmaat aangenomen en als zoodanig ingeschreven Israëliet uit het lidmatenboek moest geroijeerd worden, heeft de Comm. voor de zaken der Waalsche Gem., afkeurende de handeling diens kerkeraads, ontkennend geantwoord. Zie het verhandelde in deze zaak door de Synode, 1874, bl. 130—134, 162, 163. — In 1882 is dit onderwerp weder in behandeling geweest naar aanleiding van een adres van twee leden des Kerkeraads te Tzummarum en een voorstel van den heer P. Roodhuysen, tot opname van eene des betreffende bepaling in het Regl. op de Kerkeraden en in dat op het godsdienstonderwijs; de Synode heeft echter nu evenmin als vroeger bepalingen naar den wensch der voorstellers willen ontwerpen. 1882, bl. 344—349. (Verg. art. 14, 5° Regl. voor de Kerkeraden en art. 38 Regl. op het godsdienstonderwijs). Eindelijk heeft in 1883 naar aanleiding van een voorstel van de Class. Verg. van Nijmegen, de Synode verklaard, dat zij, „hoewel doordrongen van het hooge gewicht van den christelijken doop, het onnoodig acht, daaromtrent nadere bepalingen in de reglementen op te nemen.” 1883, bl. 98—102.

5) De wetgever heeft met de bepaling in deze alinea het oog gehad op zulken, die tijdelijk wonende in eene plaats, waar geen Hervormde Gemeente is, bij eenige daar gevestigde protestantsche gemeente als erkende Hervormden zijn ingeschreven geweest, evenzoo als het bij onze gemeenten kan plaats hebben met leden van andere protestantsche Kerkgenootschappen.

Art. 3. Deze allen blijven tot de Nederlandsche Hervormde Kerk behooren, zoolang zij niet door woord of daad [1]) ten duidelijkste toonen, zich van haar af te scheiden, of door haar van hunne betrekking tot de Kerk vervallen zijn verklaard [2]).

1) *Door woord of daad ten duidelijkste toonen.* Daar deze woorden onbeslist laten, door welke *daden* men duidelijk toont zich van de Herv. Kerk af te scheiden, en hieruit zoowel voor de diaconie bij hare armenbedeeling, als voor den kerkeraad bij het beoordeelen der stembevoegdheid moeielijkheid zou kunnen ontstaan, heeft de Synode in 1869, op aanraden der Syn. Comm. (naar aanleiding van eene vraag van het Prov. Kerkb. van Z. Holland, zie 1868, bl. 169—171, 180, 181), daarvoor willen in de plaats stellen: *duidelijk verklaard hebben;* maar in 1870, in aanmerking nemende, dat „vele feitelijkheden van het tegenwoordige kerkelijk leven” voor het behoud van het woord *daad* pleiten en dat door de uitdrukking *ten duidelijkste* genoegzame waarborg is gegeven tegen willekeur van de zijde des kerkeraads, besloten het art. onveranderd te laten.

1869, bl. 232, 233, Bijl. B, bl. 66; 1870, bl. 71—73, 79. — Het Regl. van 1816 had in art. 2 de woorden: *vrijwillig en duidelijk verklaard hebben;* en in 1836, d.d 14 Juli (dien eersten tijd der „Afscheiding"), was door de Synode aan de Kerkelijke Besturen en Kerkeraden eene, destijds noodig geachte, Circulaire uitgevaardigd omtrent de „handelwijze der Kerkeraden ten aanzien van Leden, die zich willen afscheiden," te vinden bij G. BRUNA, *Regll. en Besll. der N. H. K.* (7de dr.) Afd. II, § 4. Verg. ook de door de Syn. Comm. reeds d 24 Nov. 1864 aan Z. E. den Min. op zijn verzoek ingezondene authentieke verklaring van art. 2 en 3. 1865, Bijl. B, bl. 88—90.

2) *Vervallen zijn verklaard.* Het artikel stelt de tweeërlei wijze, waarop men kan ophouden tot de Ned. Herv. Kerk te behooren: 1°. door vrijwillige afscheiding; 2°. door eene vervallenverklaring van hunne betrekking tot de Kerk. Die vervallenverklaring zou dan door de Kerk zelve moeten worden uitgesproken even zoo als de Kerk, naar het reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht, art. 4, lidmaten kan vervallen verklaren van hun lidmaatschap. Het zou naar datzelfde reglement door eene kerkrechteiijke uitspraak moeten geschieden. Maar nu is juist deze vervallenverklaring onder de tuchtmiddelen in het aangehaalde art. niet opgenomen. Bij de vaststelling van het Reglement voor Opzicht en Tucht, vijftien jaren later, heeft men opzettelijk het beginsel, dat in het laatste gedeelte van art. 3 Alg. Regl. was uitgesproken, ongereglementeerd gelaten. Zie aanteekening op art. 4 van genoemd reglement. Intusschen is omtrent hen, die in den jongsten tijd, onder het voorgeven van „de reformatie der kerk ter hand te nemen", de orde en rust in de kerk verstoren en langs den weg van revolutie hare inrichting trachten omver te werpen, door de Kerkelijke Besturen, naar het eerste gedeelte van art. 3 Alg. Regl., geconstateerd en bij wettig Besluit verklaard, „dat zij door woord en daad ten duidelijkste hebben getoond, dat zij zich van de Ned. Herv. Kerk hebben afgescheiden en mitsdien niet langer tot haar behooren." De vraag is gerezen of de woorden: „of door haar van hunne betrekking tot de Kerk vervallen zijn verklaard" thans niet zouden moeten wegvallen of — in het reglement voor Kerkelijk O. en T. tot hun recht komen. De Synode van 1887 heeft echter gemeend noch tot het eene, noch tot het andere te moeten besluiten. De woorden moeten blijven, omdat zij een onwraakbaar recht der Kerk uitspreken; maar voor het reglementeeren van het daarin nedergelegde beginsel bestaat voor als nog evenmin als in 1865, toen het Regl. voor O. en T. werd vastgesteld, dringende noodzakelijkheid. 1887, bl. 186—197, 304, 305.

ART. 3*. 1) Stemgerechtigde leden eener gemeente zijn alle manslidmaten, die onder haar ressort wonen, den ouderdom van 23 jaren bereikt hebben en ten minste één jaar geleden, hetzij bij den kerkeraad geloofsbelijdenis hebben afgelegd, hetzij op ingediende attestatie of bewijs van lidmaatschap als lidmaten der gemeente erkend zijn.

Geen stemrecht wordt uitgeoefend door hen, die onder censuur of curateele staan, of in het jaar, dat aan de stemming of verkiezing voorafgaat, door eenig armbestuur zijn bedeeld geworden.

1) Dit art. (sedert 1 Febr. 1874) is bijna woordelijk overgenomen uit art. 1 van het Syn. Regl. voor de benoeming van Oudd. en Diakk. en de beroeping van Predd. In het A. R. voor de N. H. K. mocht eene algemeen geldende bepaling, *wie rechtens stemgerechtigd* zijn, vooral met het oog op eene gewenschte nieuwe

regeling van het beheer, niet ontbreken. Handd. 1871, bl. 109—112, 142, 143, Bijl. B, bl. 190; 1872, bl. 287, 238; 1873, bl. 119—123, 143. Voorts vergelijke men het aangeteekende op art. 1 van het Reglement op de benoeming, enz.

ART. 4. Het bestuur der Nederlandsche Hervormde Kerk wordt uitgeoefend [1]):

1°. over de gemeenten, door Kerkeraden;

2°. over meer gemeenten vereenigd, door Classikale Besturen en Provinciale Kerkbesturen;

3°. over al de gemeenten te zamen, door de Synode.

De belangen der Oost- en West-Indische Kerken zijn een voorwerp van de aanhoudende zorg der Synode van de Nederlandsche Hervormde Kerk. De betrekking dezer Kerken tot de Synode wordt nader geregeld [2]). Intusschen wordt zij onderhouden door tusschenkomst van den Secretaris der Synode, als lid der Commissie voor de zaken der Protestantsche Kerken in Neêrlands Indië [3]).

1) *Wordt uitgeoefend*, enz. Het Regl. van 1816 had in art. 3: „Het Bestuur der Herv. K. wordt Synodaal, provinciaal, classicaal en gemeentelijk uitgeoefend." Het handelde dan ook eerst van „het Synode", vervolgens van de Prov. Kerkbesturen en zoo verder, in overeenstemming met den aristocratischen geest der in het Koninklijk gezag gewortelde organisatie. In het Regl. van 1852 is, democratisch, de orde omgekeerd; niet van boven naar beneden, maar van beneden naar boven. „Dit Herzien Regl. gaat niet van de Synode uit, om van daar tot de Kerkeraden af te dalen, maar van de gemeenten, om vandaar, langs den weg van Kiescolleges, Kerkeraden, Classikale Vergaderingen en Collegiën van Kerkbestuur, tot de Synode op te klimmen, die de Kerk wettig vertegenwoordigt en voor haar in rechten optreedt. Uit den boezem der gemeente rijst alzoo het gebouw regelmatig op, en door de uitvoering van art. 23 heeft de Herv. Kerk thans dien zuiver kerkelijken grondslag verkregen, waarop zij veilig rusten kan (PRINS, *Het Kerkr. der N. H. K.*, bl. 75, 76)." Achter dit „*veilig*" mocht echter wel een groot ? geplaatst zijn. De wijze, waarop aan art. 23 uitvoering is gegeven, heeft zeker der kerk weinig heil aangebracht. Hierover evenwel nader bij het Regl. op de benoeming, enz.

2) *De betrekking wordt nader geregeld.* Deze regeling zal eerst kunnen komen, wanneer van Regeerings-wege aan de Protestantsche Kerken in Neêrlands Indië de haar toekomende zelfstandigheid, voor zoo ver onder een Koloniaal Bestuur bestaanbaar, zal zijn verzekerd. Van 1821 tot 1873 had een Lid der Commissie voor de zaken der O. en W. Indische Kerken in de Synodale Vergadering zitting met concludeerende stem. Dit werd, daar genoemde Commissie, hoewel voor het meerendeel uit kerkelijke personen bestaande, toch eene Staats-Commissie is, wel terecht geacht in strijd te zijn met het vertegenwoordigend karakter der Synode, maar bleef voortduren, omdat de Synode, in de hoop, dat hare onderhandelingen met de Regering ter verkrijging van eene meer kerkelijke regeling van de zaken der O. en W. I. Kerken, tot het gewenschte resultaat zouden leiden, de betrekking tot die Kerken niet wilde afbreken (zie 1850, bl. 475, 490; 1851, bl. 282; 1862, bl. 367, 369—371, 404). In 1870 werd, bij de opheffing der reserves, indertijd aan de Koninklijke goedkeuridg van het A. R. verbonden, de vrijheid van handelen, ten aanzien der buitenlandsche Kerken, voor de Synode uitdrukkelijk tot Europa beperkt. Den 16 Junij 1874 kwam de

tegenwoordige redactie van het slot van dit art. in werking, in plaats van de vroegere: „De betrekking dier Kerken tot de Synode blijft op den tegenwoordigen voet, tot dat zij nader kerkelijk kan worden geregeld." Verg. behalve hetgeen in vroegere Handd. der Synode te dezer zake te vinden is, 1868, bl. 161, 198—200; 1869, bl. 221, 222, Bijl. B, bl. 53—55; 1870, bl. 148, 149, Bijl. B, bl. 135, 136; 1872, bl. 107, 146, 147, Bijl. B, bl. 153; 1873, bl. 191—194 en 1875, Bijl. D, bl. 8, 9. Voorts is aan de Synodale Commissie aanbevolen gebleven om, wanneer er sprake mocht komen van *eene reorganisatie der Indische Kerken*, de Synode van advies te dienen omtrent hetgeen het belang der Kerk zal vorderen. 1875, bl. 192.

3) *Commisie voor de zaken*, enz. Deze Commissie is ingesteld bij Kon. Besl. van 4 Sept. 1815 no. 5, vernieuwd bij Kon. Besl. van 7 Dec. 1820, no. 113. Zij bestaat uit zeven leden, waaronder de Secretaris van de Synode der Ned. Herv. Kerk, die van de Ev. Luthersche Synode en die van het Prov. Kerkbestuur van Z. Holland. Voorts nog twee dienstdoende protestantsche predikanten en twee anderen. De Commissie, ook haar President, Vicepresident en Secretaris worden door den Koning benoemd. Zij staat in verband met de betrokken Ministerieele Departementen en met het Indisch Kerkbestuur, eveneens een staatscollegie (Kon. Besl. van 28 Oct. 1840 no. 57). Hare werkzaamheden zijn omschreven in het genoemde Besluit van 1820. (Zie Dr. J. J. PRINS, t. a. p., bl. 104 en 105).

ART. 5. De leden dezer besturen worden benoemd door de Kerk [1]), op de wijze, welke verder in de verschillende hoofdstukken van dit reglement is opgegeven.

Met uitzondering alleen van die der Kerkeraden worden deze leden benoemd voor den tijd van drie jaren [2]). Jaarlijks treedt een derde of zoo na mogelijk een derde af, en wel wat de Algemeene Synode aangaat op den derden Woensdag van de maand Juli, bij de Provinciale Kerkbesturen en de Classikale Besturen op den 1sten Januari.

De leden van het Classikaal Bestuur worden gekozen uit de predikanten en uit de ouderlingen of oud-ouderlingen, wonende binnen het ressort.

Tot leden van het Provinciaal Kerkbestuur zijn alleen die predikanten en ouderlingen benoembaar, die leden zijn of geweest zijn van een Classikaal Bestuur.

De leden der Synode worden gekozen, voor zoover zij predikanten zijn, uit de leden der Provinciale Kerkbesturen en hunne secundi; de ouderlingen uit hen, die als zoodanig in de Provinciale Kerkbesturen en in de Classikale Besturen zitting hebben of gehad hebben en uit de secundi der eerstgenoemden.

Niemand kan ten zelfden tijde lid zijn van een Classikaal Bestuur en van een Provinciaal Kerkbestuur [3]).

Een lid van eenig Classikaal Bestuur, geroepen wordende tot een Provinciaal Kerkbestuur, treedt, bij aanvaarding van deze benoeming, in de eerste betrekking af en wordt door zijnen secundus vervangen [4]).

1) *Door de Kerk.* Volgens de organisatie van 1816 werd het moderamen der Synode jaarlijks en werden de Leden dier vergadering en de overige kerkelijke

besturen de eerste maal onmiddellijk, vervolgens uit eene nominatie, *door den Koning* benoemd.

2) *Voor den tijd van drie jaren.* Ten gevolge van de reorganisatie van 1874 heeft dit art. de belangrijke verandering ondergaan, dat de driejarige zitting der leden van de Synode, reeds langen tijd wenschelijk geacht, daarin uitgesproken is. In werking gekomen d. 31 Maart 1875. Zie op art. 56.

3) *Niemand kan*, enz. Volgens het A. R. van 1816 (art. 56) fungeerde elk lid van het Prov. Kerkbestuur als Praeses bij de moderatoren van zijn Classikaal ressort.

4) Staat het een lid van een Class. Best. vrij, ingeval hij, secundus zijnde, bij het Prov. Kerkbestuur, naar al. 3 van het volgende art. optreden moet, voor het Prov. Kerkbestuur te bedanken en lid te blijven van het Class. Bestuur? Neen; want hij is, van het oogenblik af, dat bericht gekomen is van de ontstentenis van zijn primus, lid van het Prov. Kerkbestuur. Hij kan hiervoor bedanken, maar *heeft opgehouden* lid te zijn van het Class. Best. Verg. 1886, bl. 210.

ART. 6. Aan elk der leden van de besturen boven den Kerkeraad wordt een secundus [1]) toegevoegd, die de vereischten heeft om als lid op te treden.

Bij tijdelijke ontstentenis [2]) van den primus treedt de secundus voor hem op als gewoon lid [3]).

Bij aftreding tusschentijds [4]) van den primus wordt de secundus gewoon lid gedurende den diensttijd van den primus.

De secundus van den secretaris of scriba vervangt alleen in het laatste geval den secretaris of scriba in zijne bijzondere betrekking.

Als een secundus gewoon lid geworden is, verkiest de eerstvolgende vergadering van het bevoegde collegie een ander tot zijn secundus [5]).

1) *Een secundus.* Door deze bepaling wordt kennelijk bedoeld, „dat elk lid zijn eigen afzonderlijken secundus hebben zal en geen twee of meer leden dezen gemeen kunnen hebben." Verkl. der Syn. Comm., waarmede zich de Synode vereenigd heeft. 1858, Bijl. B, bl. 37. De *vereischten* van een secundus zie art 5. Een voorstel tot uitbreiding van dit art., ten einde te voorkomen, dat iemand, die lid is van een Kerkelijk bestuur, ook nog secundus zij van een ander lid van datzelfde bestuur, is door de Synode als onnoodig afgewezen. 1879, bl. 102, 104.

2) *Bij tijdelijke ontstentenis.* Hoe te handelen in de gevallen van vruchteloos door de class. vergaderingen gedane benoemingen? Volgens de verklaring der Synode van 1860, eene andere interpretatie, van 1858, retificeerende, „wil art. 6 in zijne 2e en 3e al. duidelijk genoeg den primus steeds door zijn secundus doen vervangen voor den geheelen diensttijd van den primus, wanneer deze, onverschillig of zulks vóór dan na zijne werkelijke optreding plaats heeft, buiten staat is zijne betrekking waar te nemen", en de eerstvolgende class. verg. kiest naar al. 5. 1860, bl. 128.

3) *Als gewoon lid.* Dus: de secundus van den Praeses of den Assessor treedt niet als Praeses of Assessor op. In plaats van den Praeses treedt de Assessor, in plaats van den Assessor het oudste lid op *als zoodanig.* Zoo ook in de volgende alinea.

4) *Bij aftreding tusschentijds.* Indien het oudste lid bij een Classikaal Bestuur in de tusschentijds opengevallen plaats van den Assessor en de secundus van den Assessor als lid opgetreden is, moet de door de class. vergadering nieuw

benoemde secundus niet aan den fungeerenden Assessor, maar aan het nieuw opgetreden lid des bestuurs toegewezen worden. Het oudste lid, Assessor wordende, behoudt zijn secundus. Synod. verklaring, 1857, bl. 17. Zie verder op art. 47.

5) Een secundus kan voor geen ander lid, dan voor hem wiens secundus hij is, als lid optreden.

ART. 7. Van alle benoemingen wordt onverwijld kennis gegeven aan de nieuw benoemden.

Van de benoeming tot leden of secundi van eenig bestuur boven den Kerkeraad wordt tevens zoo spoedig mogelijk bericht [1]) gezonden aan den secretaris der Synode en de onderscheidene kerkelijke besturen, die er belang bij hebben.

1) *Bericht aan*, enz. Berichtgeving *aan het Ministeriëel Departement* vervallen 1 Maart 1867, ten gevolge van de veranderde verhouding van Kerk en Staat. Eveneens uit andere Regll. weggenomen. Zie het Rapport 1865, bl. 136—138. De Ministeriële aanschrijving van 15 Julij 1865, dat de Regering afstand deed van de tot dusver verplichte opgaven, had, naar het oordeel der Synode, toen reeds feitelijk de reserve no. 6 doen vervallen. Zie 1865, bl. 151—153.

ART. 8. Alle stemmingen in kerkelijke vergaderingen, ter vervulling van openstaande of openvallende plaatsen, geschieden door de tegenwoordig zijnde leden, en wel met gesloten briefjes.

Ter beslissing wordt gevorderd de volstrekte meerderheid [1]) der behoorlijk uitgebrachte stemmen. Wanneer deze, na twee vrije stemmingen, bij eene derde tusschen de twee, die de meeste stemmen op zich vereenigd hadden, blijkt niet verkregen te kunnen worden, zal het lot beslissen [2]).

Voor elk lid en voor iederen secundus zal telkens afzonderlijk gestemd worden.

1) *De volstrekte meerderheid.* Bij het opmaken van *nominatiën* geen vereischte, ofschoon kerkelijke collegiën ook dit als vereischte in hunne huishoud. regll. kunnen opnemen. Syn. Verkl. 4 Julij 1856.

2) *Zal het lot beslissen.* De wijze van loting moet geheel aan de prudentie van het kerkelijk collegie, dat daartoe overgaat, worden overgelaten. Cassatie-vonnis der Syn. comm. 1868, Bijl. B, bl. 100.

ART. 9. Geen kerkelijk bestuur neemt eenig besluit, dan bij tegenwoordigheid van minstens twee derden [1]) der leden, waaruit het bestaan moet [2]), tenzij de vergadering, wegens ongenoegzaam getal van leden, reeds eenmaal was uiteengegaan en ten tweeden male tot behandeling der zaak wettiglijk was opgeroepen.

1) *Twee derden.* Hoewel deze bepaling, vooral voor groote vergaderingen, belemmerend kan zijn, heeft evenwel de Synode de aanneming van een voorstel „om voor collegiën, wier ledental dertig of meer bedraagt, de tegenwoordigheid van de grootste helft der leden, als tot het dadelijk nemen van een besluit genoegzaam, vast te stellen," onraadzaam geacht. 1867, bl. 86--88.

2) *Waaruit het bestaan moet.* De invoeging dezer woorden (in werking gekomen 15 Febr. 1872), is noodzakelijk geacht, om den twijfel aangaande de opvatting van die twee derden (zie het cassatie-vonnis der Syn. Commissie, in

zake benoeming van diakenen te Leiden door een onvoltallig kiescollegie: 1869, Bijl. B, bl. 165—169) voor goed weg te nemen. 1870, bl. 168—170; 1871, bl. 175—182, 286, 287.

ART. 10. De leden der kerkelijke besturen stemmen in de vergaderingen, tot welke zij zijn afgevaardigd, altijd hoofdelijk, en zonder aan lastbrieven gehouden te zijn.

Elk lid is verplicht zijne stem bepaald uit te brengen, tenzij de vergadering hem van die verplichting ontslaat.

ART. 11. De zorg [1]) voor de belangen, zoo van de Christelijke Kerk in het algemeen als van de Hervormde in het bijzonder, de handhaving [2]) harer leer [3]), de vermeerdering der godsdienstige kennis, de bevordering van christelijke zeden, de bewaring van orde en eendracht, en de aankweeking van liefde voor Koning en Vaderland, moeten steeds het hoofddoel zijn van allen, die, in onderscheidene betrekkingen, met het kerkelijk bestuur belast zijn.

1) *De zorg*, enz. Dit art. is, met eene kleine verandering in den aanhef, overgenomen uit het Regl. van 1816. In art. 9 las men: „De zorg voor de belangen zoo van het Christendom in het algemeen als van de Hervormde Kerk in het bijzonder, de handhaving" enz. De veranderde redactie heeft ten gevolge, dat *nu* de woorden „*handhaving harer leer*" niet alleen op de Herv. Kerk, maar evenzeer op de Christelijke Kerk in het algemeen betrekkelijk zijn.

2) *Handhaving* is niet alleen, zelfs niet in de eerste plaats te verstaan van handhaving door kerkrechtelijke uitspraak en is niet hetzelfde als beslissing van leerstellige geschillen. In 1816 heeft de Commissaris Generaal, in zijn namens den Koning aan de Classis van Amsterdam gegeven antwoord op hare bezwaren tegen de instelling der Alg. Synode, uitdrukkelijk verklaard, dat de beslissing van leerstellige geschillen van de bevoegdheid der Synode was uitgesloten, hoewel de handhaving der leer niet alleen aan de Synode, maar aan alle kerkelijke besturen bleef opgedragen. „Het Synode wordt thans niet opgeroepen om leerstellige geschillen te beslissen, maar om de Kerk te besturen. Wat de leer zelve betreft, zijn de verpligtingen van deszelfs leden, en die van alle andere Kerkbesturen begrepen in dit 9de Artikel van het Alg. Regl., hetwelk met ronde woorden van hen vordert *de handhaving van de leer der Hervormde Kerk*." Vraagt men, hoe het mogelijk is, dat eene Synode geen leerstellige geschillen beslissen mag en toch de leer moet handhaven, de woorden door den Commissaris Generaal bij de opening der eerste Synodale Vergadering gesproken, geven zijne bedoeling vrij duidelijk te kennen: „Door de ondervinding voorgelicht, zult gij de zuiverheid van de leer door den eenigen goeden waarborg verzekeren, namelijk door het vaststellen van inrigtingen, geschikt om den waren Christelijken geest in Leeraars te versterken door de vermeerdering van godsdienstige kennis." De leer wordt gehandhaafd door prediking, door onderwijs, door wederlegging van dwalingen en teregtwijzing van dwalenden, m. e. w. door al wat de godsdienstige kennis kan bevorderen. Tot zulk eene handhaving werden ook naar het vroeger vigeerend art. 27 van het Regl. op het examen, de Candidaten tot den h. d. verplicht. En wat handhaving door kerkrechtelijke uitspraak betreft, deze mag alleen plaats hebben, naar art. 3 al. 2 van het Regl. voor K. Opz. en Tucht, in geval van *openbaren strijd* met den *geest en de beginselen* van de belijdenis der Hervormde Kerk.

3) *Leer*. Niet hetzelfde als *de leerstukken der Herv. K.;* niet de leer, zooals die vervat is in de z.g. formulieren van eenigheid. Deze beteekenis is noch in 1816 bij de samenstelling van het Regl., noch en veel minder in 1851, toen men elke verklaring of bijvoeging, b. v. *naar het Evangelie*, onnoodig rekende, aan het woord *leer* gehecht en is in allen gevalle onmogelijk geworden, nu het tot de Christelijke Kerk in 't algemeen, zoowel als tot de Hervormde in 't bijzonder in betrekking is gebracht Geene leer zal als on-hervormd kunnen gewraakt worden, die den toets van christelijkheid kan doorstaan. 't Blijft dus bij „den geest en de hoofdzaak" of „de beginselen van de belijdenis der Ned. Herv. Kerk." Zie Regl. Godsd. ond. art. 39, O. en T. art. 3 en op het examen, art. 27. De woorden „*handhaving harer leer*" zijn herhaaldelijk aangevallen en hunne verwijdering of wijziging in dien zin, dat er voor in de plaats gesteld werd: „handhaving *van het evangelie*" of „*van de beginselen van het Protestantisme*" of iets dergelijks, is meermalen verlangd, o. a. in 1874, toen een geheel nieuw art. 11, waardoor alle gevaar van conscientie-dwang van de kerk zou moeten verwijderd worden, door de Synode provisioneel is aangenomen. De Synode van 1875 heeft echter, naar de consideratiën van de overgroote meerderheid der Prov. Kerkbesturen en Class. Vergaderingen, geoordeeld het art. onveranderd te moeten laten. Zij heeft het niet onduidelijk uitgesproken, dat deze bepaling in geen anderen zin verstaan en op geene andere wijze toegepast mag worden, dan in de overige regll. is aangewezen. Zie 1874, bl. 138—158, 175—179, 180—185, 189—191; 1875, bl. 200—250, 286—289. Verg. het over dit art. verhandelde in de vergg. van 1872 en 1873, alsmede de verklaring van de aangevallen woorden, gegeven in de Synode van 1878, bl. 382, 383, 404, 405 en in die van 1879, bl. 346. Op wegneming dezer woorden is o. a. aangedrongen in 1887 door den ring Franeker; daarmede zou, naar het oordeel van den ring een twistappel uit de Kerk worden verwijderd; de Synode heeft evenwel geoordeeld, aan dit verzoek geen gevolg te mogen geven, omdat juist door die wegneming een nieuwe twistappel zou worden geworpen. 1887, bl. 374.

ART. 12. Geene algemeen verbindende reglementen, of veranderingen in de bestaande, kunnen worden vastgesteld dan door de Synode [1]).

Geene bijzondere reglementen voor provinciale ressorten, of veranderingen daarin, kunnen in werking worden gebracht, dan door de Provinciale Kerkbesturen, na de goedkeuring der Synode te hebben ontvangen;

geene bijzondere reglementen voor classikale ressorten [2]), of veranderingen daarin, dan door de Classikale Besturen, na de goedkeuring der Provinciale Besturen te hebben erlangd;

geene bijzondere reglementen voor de ringen [3]) of veranderingen daarin, dan door de ringsvergaderingen, na de goedkeuring van de Classikale Besturen te hebben ontvangen.

Deze goedkeuring van een hooger bestuur mag niet geweigerd worden, tenzij het blijken mocht, dat de bijzondere reglementen met de algemeene in strijd zijn.

Dispensatie kan alleen gegeven worden van die bepalingen, welke uitdrukkelijk bij de reglementen zijn aangewezen, en op de wijze daarbij voorgeschreven.

1) *Door de Synode.* Op de wijze, zooals in Art. 62 is bepaald. Oorspronkelijk had art. 12 eene tweede alinea van dezen inhoud: „In zaken waarbij classikale vergaderingen, Kerkeraden en gemeenten rechtstreeks belang hebben, zullen de kerkbesturen de consideratiën der classikale vergaderingen inwinnen." Deze bepaling is echter den 31 Maart 1875 vervallen, nadat de Synode had vastgesteld, dat voortaan de classikale vergaderingen over *alle* nieuwe, van de Synode uitgaande, reglementen of veranderingen in de bestaande, zonder onderscheid, zouden gehoord worden. 1874, bl. 367.

2) Huishoudelijke reglementen voor Classikale vergaderingen vallen niet in de termen van dit art. en hebben alzoo geene goedkeuring van elders noodig. 1852, bl. 213.

3) *Reglementen voor de ringen.* Zie artt. 27—30, Alg. Regl.

Eene vóórlaatste al., voorschrijvende, dat van alle in dit art. vermelde verordeningen en veranderingen kennis zal gegeven worden aan het Ministerieel Departement, is d. 1 Maart 1870 vervallen.

Over afzonderlijke huishoudelijke inrichtingen der gemeenten en plaatselijke reglementen voor de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten, zie art. 16 van dit Regl. en art. 4 van het Regl. op de benoeming, enz.

ART. 13. De kerkelijke besturen bepalen hunne werkzaamheden binnen de grenzen hunner bevoegdheid [1]), zoodat zij niets behandelen wat uitsluitend tot den werkkring van een ander collegie behoort.

Kerkelijke besturen hebben het recht, in zaken, welke tot hunne bevoegdheid behooren, voorstellen in te dienen en voorlichting [2]) te vragen bij de in opklimmenden rang naastvolgende.

De verlangde voorlichting zal door deze zoo spoedig mogelijk worden gegeven. Eerstgenoemden zijn gehouden, de aangevraagde berichten, bescheiden en consideratiën zonder verwijl op te zenden.

1) *Binnen de grenzen hunner bevoegdheid.* Die grenzen zijn in dit Regl., en voor de Kerkeraden bovendien nog in het Regl. op de Kerkeraden, omschreven. De bepalingen van dit art. zijn geheel in den geest van onze oude Kerkordeningen, die voorschreven, dat men in de hoogere vergaderingen der kerk geene zaken zou behandelen, dan die in de lagere niet hadden kunnen afgehandeld worden (Syn. v. Dordr. 1578, art. 18; v. Middelb. 1581, art. 22; v. 's Grav. 1586, art. 27; v. Dordr. 1619, art. 30).

2) *Voorlichting*, enz. In 1852 heeft de Synode een met het bepaalde in deze al. moeielijk overeen te brengen besluit genomen, nl. „dat tot bevordering van algemeene eenstemmigheid, de inlichtingen, die kerkelijke collegiën en personen wegens de opvatting en toepassing van algemeene kerkelijke verordeningen behoeven zullen, alleen bij de Synode, en, deze niet vergaderd zijnde, bij de Algemeene Synodale Commissie behooren gevraagd te worden, langs den daartoe aangewezen kerkelijken weg (Handd. 1852, bl. 56 en 58; Kerk. Cour. no. 31)." Nadat een tijdlang volgens dezen regel was gehandeld, waardoor de werkzaamheden der Synode merkelijk werden uitgebreid en haar bestuur van de algemeene belangen der Kerk meermalen onnoodig tot de regeling van bijzondere gemeentevoorvallen afdaalde, drong in 1857 de Syn. Comm. aan op intrekking van dat besluit, als strijdig met art. 13 van het Alg. Regl.; doch te vergeefs. De heer P. A. C. HUGENHOLTZ stelde in 't volgende jaar voor, òf het bedoelde besluit alsnog terug te nemen, òf anders art. 13 van het Alg. Regl. te wijzigen. Noch

het een, noch het ander werd aangenomen, daar de Synode ook nu geen strijd zag tusschen het besluit en het artikel (1858, bl. 124—126, 149, 150). Tevens werd van de classikale en provinciale kerkelijke besturen verlangd, „dat ook zij op verzoek al die inlichtingen zouden geven, waartoe zij in staat en bevoegd zijn, moetende zij het daarvoor houden, dat door deze inlichtingen in geenen deele wordt gepraejudicieerd eene officiële uitspraak, waartoe zij later in dezelfde zaak kunnen geroepen worden." Eindelijk in 1861 bragt de Syn. Comm. dit punt nog eens ter sprake en toonde ten duidelijkste aan, „dat het Synodaal besluit derogeert aan een duidelijk voorschrift van het Alg. Regl.", 't welk aan de kerkelijke besturen geene bevoegdheid toekent om zich, tot het bekomen van inlichting, tot een ander dan tot het in opklimmenden rang naastbijzijnde bestuur te wenden. „Wanneer een class. of prov. bestuur eene vraag om inlichting van algemeenen aard ontvangt en zich in staat gevoelt haar te beantwoorden, dan gaat het daartoe terstond over. Doch ziet het in zoodanige vraag bezwaar, dan is het op zijne beurt bevoegd, om zich door een hooger kerkbestuur te laten voorlichten. Het zal daartoe te eerder overgaan, wanneer het lagere bestuur op eene of andere wijze toont prijs te stellen op toelichting door het hoogste kerkbestuur gegeven. Gewichtige en moeielijke vragen zullen dan ook, volgens art. 13 van het Alg. Regl., tot de Synode of Syn. Comm. worden gebracht." De Synode, met *bijzondere goedkeuring* van deze beschouwingen kennis nemende, heeft met eenparigheid van adviezen en stemmen gezegd Synodaal besluit ingetrokken en zulks vermeld in het kerkelijk orgaan (1861, bl. 332, Bijl. B, bl. 232—236). Sedert dien tijd is bij aanvragen van Kerkeraden of Classikale Besturen om inlichting, bij Synode of Syn. Comm. ingediend, art. 13 gehandhaafd en zijn de vragende collegiën naar de in opklimmenden rang op hen volgende besturen verwezen. Zie b.v. 1874, Bijl. B, bl. 106, 107; 1875, Bijl. B, bl. 164, 166; 1879, Bijl. B, bl. 112.

ART. 14. Een kerkelijk bestuur, dat vermeent door de besluiten [1]) van een in opklimmenden rang volgend bestuur bezwaard te zijn, heeft het recht, zich bij nog hooger te beklagen; doch is inmiddels gehouden, zich naar de ontvangene voorschriften te gedragen, ten ware de zaak in geschil [2]) bij einduitspraak niet meer zou kunnen worden gebracht in haar geheel. In dit laatste geval wordt hiervan onverwijld kennis gegeven zoo aan het bestuur, waarover men zich beklaagt, als aan het bestuur, waarbij de eindbeslissing [3]) behoort, en als dit laatste de Synode is, dan in den tusschentijd dat zij niet is vergaderd, aan de Algemeene Synodale Commissie.

1) Dit art. handelt over besluiten in bestuurszaken en laat beklag over een genomen besluit bij een in opklimmenden rang volgend bestuur toe, maar geeft ook duidelijk te kennen, „dat de beslissing, op het gedaan beklag genomen, is eene eindbeslissing, waarvan noch hooger beroep, noch aanvraag tot vernietiging wordt toegelaten." Het onderscheid tusschen dit en het volgende art. is, ook in verband met de bepalingen van het regl. voor Opz. en T., „dat de wetgever in art. 15 uitsluitend het oog heeft gehad op beslissingen in *zaken van tucht en geschillen*, doch niet op besluiten in *bestuurszaken*, waaromtrent de wijze van procedeeren is omschreven in art. 14, terwijl de uitdrukking „eind*beslissing*", in dat art. voorkomende, daarin geene verandering brengt, omdat de beslissingen naar art. 14 genomen, ondanks die benaming hun karakter van *besluit* behouden

en onderscheiden blijven van die bedoeld in art. 15, zoodat zij dan ook niet, zooals deze laatste, *door alle leden van het bestuur*, maar alleen door President en Scriba of Secretaris behoeven onderteekend te worden." 1876, Bijl. B, bl. 194—198. Menigvuldig zijn dan ook de in de Syn. Handelingen voorkomende beslissingen der Syn. Commissie, waarbij de aanvragen om vernietiging van *besluiten* werden afgewezen, op grond dat art. 14 geen vernietiging van *besluiten* toelaat. Zie, o. a. de niet ontvankelijk-verklaring der kerkeraden van Hellevoetsluis en Schoonhoven, vragende vernietiging van beslissingen van het Provinciaal Kerkbestuur van Z.-Holland, op hunne tegen de beslissingen der respectieve class. besturen ingediende bezwaren; des eersten in zake de opheffing eener predikantsplaats, des tweeden in zake het houden eener derde collecte bij sommige godsdienstoefeningen; beide t. a. p. 1876. In den zin van eindbeslissing, waarvan geen appèl is of vernietiging kan gevraagd worden, is ook in 1865 door het Prov. Kerkbestuur van Utrecht en in 1875 door het Prov. Kerkbestuur van Groningen uitspraak gedaan, ter zake van bezwaren tegen het desapprobeeren van gedane beroepingen. In de Kerkelijke Courant van 20 Nov. (no. 48) 1872 leest men, van de Syn. Commissie: „Naar daartoe verkregen aanleiding worden de Kerkelijke Besturen opmerkzaam gemaakt, dat „Besluiten" van Kerkelijke Collegies niet gelijk kunnen gesteld worden met uitspraken in zaken van tucht, noch met beslissingen in Kerkelijke geschillen en deshalve geenszins vallen in de termen van art. 15 Alg. Regl."

2) *Geschil.* Dit woord is hier minder juist gekozen en kan tot misverstand aanleiding geven. Tusschen een lager en hooger kerkelijk bestuur kan geen geschil bestaan (zie art. 68 Regl. voor Kerkelijk Opzicht en Tucht); een lager Bestuur kan zich bezwaard gevoelen over het besluit van een hooger. De beslissing in *zaken van geschil* valt onder art. 15 en is gereglementeerd in het reglement van Opzicht en Tucht, artt. 67—71.

3) *Eindbeslissing.* Een Kerkelijk Bestuur welks „Besluit" wordt vernietigd is geen bezwaarde in wettelijken zin. 1875, bl. 98—101.

ART. 15. Iedere beslissing [1]) van een kerkelijk collegie is vatbaar voor hooger beroep bij het in opklimmenden rang volgend collegie.

Van beslissing, in hooger beroep gevallen, wordt geen nieuw appèl toegelaten, doch kan alleen vernietiging worden gevraagd [2]) wegens schennis of verkeerde toepassing der reglementen [3]).

Het verzoek tot vernietiging van uitspraken van Classikale en Provinciale besturen, alsmede van de Waalsche Commissie wordt gedaan bij de Algemeene Synodale Commissie [4]), die in dezen beslist.

In geval van vernietiging [5]) wordt de zaak verzonden aan een ander collegie van gelijken rang, als dat de vernietigde uitspraak heeft gewezen. Als ook dit collegie uitspraak heeft gedaan, is de zaak definitief beslist.

De Synode, geroepen om, hetzij in eersten aanleg, hetzij in hooger beroep, uitspraak te doen, wordt bij uitloting [5]) verminderd op de helft harer leden. Indien van die uitspraak herziening wordt gevraagd, wordt de zaak voor de geheele Synode gebracht, die haar definitief beslist.

1) *Iedere beslissing.* De vraag, of volgens deze bepaling ook niet aan

den klager recht op appèl moest gegeven worden, is herhaaldelijk door de Synode ontkennend beantwoord; zie de aant. op art. 33 Regl. voor Kerkelijk Opzicht en Tucht.

2) Over de vraag, of kerkelijke Besturen wier uitspraak door eene uitspraak in hooger beroep vernietigd is, cassatie kunnen aanvragen, zie op art. 56 Regl. voor Kerkelijk Opzicht en Tucht.

3) *Schennis of verkeerde toepassing der regll.* Zie over de beteekenis hiervan het aangeteekende op art. 56 van het Regl. v. Kerkelijk Opzicht en Tucht.

4) *Bij de Alg. Synodale Commissie.* De Synode bezit geene bevoegdheid om van eenig verzoek tot cassatie kennis te nemen. Verg. Regl. v. Opz. en Tucht, art. 59; Syn. Handd. 1863, bl. 156, 157.

5) *In geval van vernietiging.* Een voorstel van den heer SCHURBEQUE BOEIJE, om deze al., en, in verband daarmede, art. 59 Regl. v. Opz. en T. zóó te wijzigen dat de verzending naar een ander collegie alleen plaats grijpe, wanneer de vernietiging der uitspraak is geschied *wegens schending der bij de reglementen voorgeschreven vormen*, is met de verduidelijking, die eene commissie voor nieuwe wetsvoorstellen er aan gegeven had, t. w. dat *in geval van vernietiging wegens verkeerde toepassing der reglementen de zaak door de Synodale Commissie definitief worde beslist*, verworpen door de Synode in 1875. Handd. bl. 44, 125—128, 136—138. Een soortgelijk voorstel, voorloopig aangenomen in 1865 Handd. bl. 256), was onaannemelijk geacht in 1866 (Handd. bl. 121, 134—136). Bij beide gelegenheden oordeelde de Synode: „dat in de bedoelde gevallen de Synodale Commissie eene bevoegdheid zou verkrijgen, welke met hare oorspronkelijke instelling niet is overeen te brengen en in strijd zou komen met de onmiskenbare bedoeling der kerkelijke wetgeving om de eigenlijke rechtspraak alleen bij de kerkelijke besturen te doen berusten; de Commissie zou dan niet slechts Hof van cassatie, maar tevens Hof van appèl worden", te meer, daar „*schennis* en *verkeerde toepassing* van reglementen niet altijd zoo nauwkeurig zijn te onderscheiden."

5) *Bij uitloting.* De leden der Synode, die tot de uitspraken, waarvan hooger beroep, hebben medegewerkt, niet van de loting uit te zonderen; zulks zou met den eisch, dat de Synode bij uitloting *op de helft van hare leden* verminderd worde, in strijd zijn. 1869, bl. 5, 6; 1870, bl. 5. Echter met inachtneming van art. 15 van het Regl. v. Opz. en Tucht. Zie 1872, bl. 17, 18.

ART. 16. De Hervormde gemeenten, in art. 1 genoemd, behoorende tot hetzelfde geheel, en onder hetzelfde gemeenschappelijk bestuur geplaatst, zullen echter, naar hare bijzondere behoeften en omstandigheden, hare afzonderlijke huishoudelijke inrichtingen kunnen hebben, onder de bepalingen in art. 12 voorkomende.

II. BIJZONDERE BEPALINGEN.

HOOFDSTUK I.

Het kerkelijk bestuur in de enkele Gemeenten en de Ringen.

ART. 17. De plaatselijke gemeenten blijven bepaald binnen de grenzen [1]), waarin zij nu bestaan, zoolang daarin op wettige, bij

dit reglement aangewezen wijze, geene verandering zal gemaakt zijn. De belangen van elke dier gemeenten zijn toevertrouwd aan predikanten, benevens ouderlingen en diakenen, die allen door lidmaatschap aan die gemeente behooren verbonden te zijn.

Bij langdurige ziekte of tijdelijk gemis [2]) van een predikant der gemeente, zorgt de ring, volgens de bepalingen van het Reglement op de vacaturen, voor de vervulling van zijn dienstwerk.

1) *Binnen de grenzen.* De wijze, waarop veranderingen in de grensscheidingen tusschen gemeenten tot stand kunnen komen, is bepaald in art. 73, 7°. Verg. het daarbij aanget.

2) *Tijdelijk gemis.* Vacaturen en, naar artt. 33—39, Regl. op de vac., gevallen met vacaturen gelijkstaande.

EERSTE AFDEELING.

De Kerkeraden.

Art. 18. In alle gemeenten, waar het personeel daartoe niet ontbreekt, zal een Kerkeraad zijn.

Gemeenten, die, door gebrek aan genoegzaam geschikt en gewillig personeel, geen Kerkeraad kunnen hebben, zijn geplaatst onder het toezicht van het Classikaal Bestuur, hetwelk met den predikant, of bij vacature met den consulent, doen zal, wat des Kerkeraads is [1]).

1) *Hetwelk — doen zal, wat des Kerkeraads is.* Het Classikaal Bestuur is bevoegd om daartoe, in voorkomende gevallen, zich door eene commissie uit zijn midden te laten vertegenwoordigen. Zie art. 1 al. 4 van het regl. voor de Kerkeraden.

Art. 19. De Kerkeraad wordt onderscheiden [1]) in *algemeenen* en *bijzonderen.*

De *algemeene*, die in alle gemeenten, grootere of kleinere, bestaat, is samengesteld uit één of meer predikanten en uit ouderlingen en diakenen.

Tot den *bijzonderen*, die slechts in gemeenten met drie of meer predikanten gevonden wordt, behooren alleen predikanten en ouderlingen, terwijl diakenen aldaar ook [2]) een afzonderlijk collegie uitmaken.

De Kerkeraad vertegenwoordigt en bestuurt de gemeente; en wel de *algemeene* of ook de *bijzondere* Kerkeraad, naarmate de zaken, die te behandelen zijn, tot den eenen of tot den anderen behooren.

1) *De Kerkeraad wordt onderscheiden*, enz. Zie art. 2 Regl. voor de Kerkeraden. Hier is niet te denken aan *twee onderdeelen* van den Kerkeraad, het eene *algemeene*, het andere *bijzondere* Kerker. genoemd, maar aan één ligchaam, bij onderscheiding algemeene en bijzondere Kerkeraad geheeten, welke onderscheiding alleen plaats heeft in gemeenten van drie of meer predikanten. Een andere regeling der verhouding tusschen den algemeenen en den bijzonderen Kerkeraad, gewenscht door den Ned. Herv. Kerkeraad van Amsterdam, is door de Synode niet noodig geoordeeld. 1864, bl. 300, 318—320, 326.

2) *Ook*, d. i. Behalve dat zij tot den *algemeenen* kerkeraad behooren, maken zij voor de kerkelijke armverzorging een afzonderlijk collegie uit, als zoodanig van den kerkeraad onderscheiden, daar het handelt onder *medewerking* en *goedkeuring van den kerkeraad*. Regl. voor de diac., art. 3. Verg. ook het hier vlg. art.

ART. 20 [1]). Aan *predikanten* is toevertrouwd en aanbevolen: de openbare verkondiging des Evangelies; het bedienen van Doop en Avondmaal; de leiding der openbare godsdienstoefening; de huwelijksinzegening; het geven van godsdienstonderwijs; de herderlijke zorg en het besturen [2]) van al de vergaderingen des Kerkeraads.

Aan *ouderlingen* is toevertrouwd en aanbevolen: met de predikanten bezig te zijn in de herderlijke zorg voor de gemeente; de bevordering van en het toezicht op het godsdienstonderwijs en de handhaving van orde en tucht; voorts het ijverig samenwerken met dezen in alles, wat aan de christelijke volmaking der gemeente kan dienstbaar wezen.

Aan *diakenen* is toevertrouwd en aanbevolen de meer bijzondere zorg voor de armen der gemeente. Daartoe zijn zij belast met het dagelijksch beheer der diaconie-goederen, met het innen van alle, onder welken titel ook, aan de diaconie der gemeente aankomende gelden, met de inzameling der liefdegaven en met het besteden van dit een en ander tot die godsdienstige en zedelijke einden, welke de christelijke gemeente voor hare armen beoogt.

In gemeenten met één of twee predikanten doen zij dit onder medewerking, en in die met drie of meer predikanten onder toezicht van predikanten en ouderlingen.

Het vaststellen van collecten [3]), de zorg voor de diaconie-goederen, alsmede voor de geestelijke behoeften der armen, is overal aan predikanten, ouderlingen en diakenen te zamen opgedragen.

1) Dit art. is nader uitgewerkt in het Regl. voor de Kerkeraden, 3e en 4e Afdeeling en in het Regl. voor de diaconiën.

2) *Het besturen* enz. Zie de aant. op art. 21 7°, Regl. voor de Kerkeraden.

3) *Collecten*. Naar het verband schijnen hier alleen collecten voor de armen bedoeld te zijn, daar deze al. evenals als art. 16, 2°, van het Regl. voor de Kerkeraden bepaaldelijk handelt over het behartigen van de belangen der armen. De Synode heeft echter in 1855 en 1860 geoordeeld, dat hier alle collecten bedoeld zijn, onverschillig met welke bedoeling zij gehouden worden. Verg. de aanteekening op het aangehaalde artikel. — Omtrent het instellen van collecten tot andere doeleinden vindt men soms in huishoudelijke regll. overleg met de kerkel. administratie voorgeschreven, zooals o. a. te Schoonhoven. Zie de uitspraak in hooger beroep van het Prov. Kerkb. van Z. Holland, aangehaald in de Kerkel. Cour. 1875, n°. 49.

ART. 21. De Kerkeraden geven, wanneer zij verkeerdheden ontdekken in de administratie der kerkelijke goederen, daarvan kennis aan het Classikaal Bestuur [1]).

1) Zie Regl. voor de kerker., art. 16, 4°; Alg. Regl., artt. 43, 6°; 51, 6°.

ART. 22. De censuur over de leden der gemeente, met uitzondering van de predikanten, zoowel emeriti als dienstdoende, van de ouder-

lingen, de diakenen en de candidaten tot den heiligen dienst, geschiedt, ter eerster instantie, door den kerkeraad, van welks uitspraken men zich kan beroepen op het Classikaal Bestuur; alles overeenkomstig het Reglement voor kerkelijd opzigt en tucht.

Art. 23. Het recht tot benoeming van ouderlingen en diakenen, en tot beroeping van predikanten, berust bij de gemeente.

Deze zal, behoudens de verkregen rechten van derden, dit òf zelve uitoefenen, òf door hen, die zij daartoe bepaaldelijk machtigt, doen uitoefenen, naar gelang zulks, in nader te maken bijzondere reglementen op de kerkeraden en de predikantsberoeping, zal worden vastgesteld.

Tot dat daarin zal zijn voorzien [1]), blijven de bestaande bepalingen van kracht en toepassing.

1) *Tot dat daarin zal zijn voorzien.* Na een groot aantal vergeefsche pogingen, door de Synode aangewend, om aan dit artikel uitvoering te geven, is eindelijk in 1866 tot stand gekomen en den 1 Maart 1867 in werking gebracht het *Regl. op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten.*

Art. 24. Wettig verkregen rechten van collatoren [1]) worden geëerbiedigd, tot zij door wet of overeenkomst zullen zijn opgeheven [2]). Tegen die verkeerdheden of misbruiken, die met het bestaan of de uitoefening van dit recht gepaard gaan of daarbij plaats kunnen hebben, zullen door de Kerk de noodige maatregelen [3]) worden genomen of uitgelokt.

Geen Kerkeraad of gemeente kan het recht van vrije beroeping in eene collatie veranderen, noch ook immer aan iemand overdragen.

1) *Collatoren.* De woorden, die hier volgden: „en floreenplichtigen," zijn, evenals de vermelding van benoeming door floreenplichtigen in het Regl. op de vac., art. 58, vervallen den 1 Jan. 1875. Het recht tot het benoemen van predikanten in Friesland, door de Synode van Heerenveen d. 17 Juli 1804 aan floreenplichtigen opgedragen, bekrachtigd door besluit van het Departementaal Bestuur van Friesland, d. 26 Aug. 1805, was — evenals de rechten van eigenerfden in Drenthe en Groningen — van geheel anderen oorsprong en aard, dan het eigenlijke collatierecht. Het moet geoordeeld worden niets anders te zijn, dan eene door de *toen ter tijd* bevoegde macht ingevoerde regeling van het stemrecht, voor welke, krachtens art. 23 Alg. Regl., de bij het Syn. Regl. op de benoeming van oudd. en diacc. en de beroeping van predd. door de *nu* bevoegde macht ingevoerde regeling der stembevoegdheid is in de plaats gekomen. Met de invoering van gezegd Regl., den 1 Maart 1867, was het recht der floreenplichtigen tot de benoeming van predikanten *jure* opgeheven. Facto werd het nog uitgeoefend tot 1 Jan. 1875. Want, hoewel in 1871 reeds de wegneming der woorden „en floreenplichtigen" door de Kerk aangenomen was, bleef het nog eenige jaren in overweging, of niet het Staatsgezag moest medewerken om de bevoegdheid der floreenplichtigen tot het benoemen van predikanten op te heffen, voor en aleer de alteratiën in de betrokken wetsartikelen tot uitvoering konden komen. De Synode van 1874 heeft echter geoordeeld, dat niets haar langer behoefde te weerhouden, om *de Friesche gemeenten te brengen onder het algemeen recht der*

Kerk, vooral nadat de Min. van Justitie, d.d. 16 Aug. 1872, geheel overeenkomstig met de thans bestaande verhouding van Kerk en Staat, verklaard had, „dat het Koninklijk Besluit van 14 Sept. 1833, houdende goedkeuring van het Reglement op de verkiezing en beroeping van predikanten bij de Hervormden in Friesland, niet *behoefde*, ja niet *kon* ingetrokken worden, omdat, naar art. 1 der Wet van 10 Sept. 1853, het Kerkelijk gezag *de eenige bevoegde autoriteit* is, om in de bestaande wijze van verkiezen en beroepen van predikanten bij de Hervormde Gemeenten in Friesland veranderingen te brengen." Men zie het te dezer zake uitgebrachte Rapport 1874, blz. 243—258. Overigens bevatten de Syn. Handd., van 1868 af, eene menigte rapporten, adviezen en consideratiën op dit punt, waaronder hoogst belangrijk de rapporten 1870, Bijl. B, bl. 130—186. Verg. 1873, Bijl. B, 143—146.

2) *Zullen zijn opgeheven.* Bij de Wet van den 26 Dec. 1861 (Staatsbl. n°. 124), is het recht van collatie, van staatswege tot dien tijd toe in sommige gemeenten der Ned. Herv. Kerk uitgeoefend (de z.g. *Koninklijke Collatiën*), opgeheven. De particuliere collatiën bestaan nog, krachtens het Besluit van den Souvereinen Vorst van den 28 Sept. 1814 „ter regeling van het Collatierecht." Dit besluit (door ons opgenomen onder de Bijlagen tot het Regl. op de vacaturen) maakt den rechtsgrond uit, waarop het collatierecht thans rust. „Wenschelijk ware het, dat bij eene te ontwerpen Wet de afkoopbaarheid der collatierechten uitgesproken en geregeld werd, opdat althans die gemeenten, welke door het collatierecht niet gebaat, maar in hare wezenlijke belangen benadeeld en gedrukt worden, zoo zij het ernstig begeeren en tot den afkoop in staat zijn, zich er van kunnen ontdoen." PRINS, *Het Kerkr.*, bl. 182. Verg. het Adres, door de Synode in 1861 aan den toenmaligen Min. van Herv. Eered., naar het Advies der Syn. Commissie, opgezonden, Handd. bl. 229—232, 306—309, Bijl. B, bl. 43—49; alsmede het belangrijk Advies, door de Synodale Commissie aan den Minister van Justitie d. 17 Mei 1873 gegeven, op de door Z. Exc. aan haar gerichte vragen betreffende den aard der nog bestaande particuliere collatierechten en den inhoud eener eventueele Wet op de afkoopbaarheid dier rechten, 1873, Bijl. B, bl. 166—170. De Synode heeft in 1875 de afkoopbaarheid bij de wet op nieuw den Minister aanbevolen en de verzekering ontvangen, dat deze zaak bij Z. Exc. een punt van ernstige overweging blijft uitmaken. Handd., bl. 187, 194, Bijl. B, bl. 137. Eene duidelijke en beknopte voorstelling van den oorsprong en aard van het collatierecht in de Ned. Herv. Kerk, met verwijzing naar geschriften, die deze zaak uitvoeriger behandelen, vindt men bij PRINS, t. a. p. bl. 173—183.

3) *De noodige maatregelen.* Deze zijn genomen door art. 47 Regl. op de vac. en, voor de provincie Groningen, door het *Reglement op de uitoefening van het collatierecht in de voormalige Ommelanden*, vastgesteld door het Prov. Kerkbest. van Gron. d. 1 Mei 1872, goedgekeurd door de Synode d. 23 Julij 1872 met de in 1881 en 1885, eveneens onder goedkeuring der Synode, aangebrachte wijzigingen. Bovendien heeft de Synode, tot wering van misbruiken, zich vooralsnog tegen de intrekking van het Kon. Besl. van 11 Aug. 1819, betrekkelijk de uitoefening van het collatierecht, verklaard. 1870, bl. 215; 1873, bl. 238, 239, Bijl. B, bl. 163—166; 1874, bl. 74, Bijl. B, bl. 137. Dit Besluit is, evenals het vermelde Groningensche Reglement, opgenomen onder de Bijlagen tot het Regl. op de vacaturen.

ART. 25. De huishoudelijke belangen der gemeente kunnen, in overeenstemming met de algemeene of provinciale verordeningen, door

plaatselijke reglementen [1]) worden geregeld, doch zal van zulke reglementen mededeeling aan de Classikale Besturen geschieden.

1) Hieronder zijn niet begrepen de plaatselijke reglementen, bedoeld in art. 4 van het Reglement op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten. *Deze* behoeven wel degelijk de beoordeeling van het Classikaal Bestuur en de goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur, wat voor de hier bedoelde niet noodig is. Verg. aant. op art. 29 Regl. voor de Kerkeraden.

TWEEDE AFDEELING.

De Ringen.

Art. 26. Predikantsplaatsen van ééne gemeente of van eenige gemeenten te zamen worden vereenigd tot ringen.

Naar plaatselijke omstandigheden is die vereeniging zóó ingericht, dat de dienst in de gemeenten, ook bij vacature en andere ongelegenheden, steeds behoorlijk kan worden waargenomen.

In de bestaande verdeeling kunnen geene veranderingen worden gemaakt, dan door de Provinciale Kerkbesturen, na vooraf de consideratiën der in de zaak betrokkene Classikale Besturen te hebben ingewonnen.

Van de gemaakte veranderingen zal kennis gegeven worden aan de Synode.

Art. 27. De predikanten, dienstdoende bij gemeenten tot zoodanigen ring behoorende, zijn verplicht tot onderling hulpbetoon, ingeval van nood, behoudens de bepalingen op het hulppredikerschap.

Zij moeten, bij vacature, zorgen voor de vervulling van al de deelen van het herder- en leeraarwerk, die hun ter waarneming door het reglement op de vacaturen worden opgedragen.

Art. 28. Tot dat einde verdeelen zij onderling de consulentschappen voor de verschillende gemeenten, en maken huishoudelijke bepalingen ten opzichte van het godsdienst-onderwijs, den openbaren eeredienst en het herderlijk werk in de hulpbehoevende gemeenten; een en ander onder goedkeuring van het Classikaal Bestuur.

Art. 29. De ringen vergaderen, zoo dikwerf zij dit noodig achten, in de hoofdplaats van den ring, of in eenige andere plaats, door hen zelve te bepalen, en kiezen jaarlijks uit hun midden een Praetor, Vice-Praetor, Scriba en Quaestor.

De Waalsche predikanten [1]) zijn leden der ringsvergadering.

1) Hoewel de betrekking der Waalsche predd. tot den ring of de ringsvergaderingen niet omschreven is, behooren zij toch beschouwd te worden als leden van de ringsvergadering, voor zooveel betreft de werkzaamheden, vermeld in art. 30 al. 2 van het Alg. Regl. Antw. der Synode aan den Ring Leeuwarden, 1871, bl. 345.

ART. 30. Van het hun bij artt. 27—29 van dit reglement opgedragen werk zijn zij verantwoordelijk aan het Classikaal Bestuur, waaronder zij behooren.

Hunne verdere werkzaamheden bestaan in de overweging en behandeling van onderwerpen, den godsdienst en het Christendom, de bevordering van bijbelkennis en de waarneming van hunne bediening betreffende.

Jaarlijks zenden zij een verslag van hunne werkzaamheden in bij het Classikaal Bestuur [1]).

1) *Bij het Classikaal Bestuur.* De woorden, die aan 't slot van deze al. voorkwamen: „dat deze verslagen, door het Provinciaal Kerkbestuur, doet toekomen aan de Synode", zijn met 1 Maart 1871 vervallen, in aanmerking genomen zijnde, dat de Classikale Besturen de aangewezen collegiën zijn, om toe te zien, dat de voorschriften omtrent de ringen behoorlijk worden opgevolgd. 1869, bl. 8, 9, 83; 1870, bl. 73, 74, 79.

ART. 31. De ringsvergaderingen hebben het recht [1]), om bij de onderscheidene kerkbesturen, waaronder zij behooren, voorstellen in te leveren, maar zij zijn wederkeerig verplicht, de door dezen verlangde berichten, consideratiën en bescheiden ten spoedigste in te zenden.

1) *Hebben het recht.* Aan de ringen is hiermede hetzelfde recht toegekend, wat art. 13 al. 2 aan de kerkelijke besturen is gegeven. Zij hebben zich te wenden tot het Classikaal Bestuur, waaronder zij behooren, en door het Class. Bestuur tot de hoogere kerkbesturen. Zie: Besluit der Synode van 3 Aug. 1853, *omtrent de wijze van correspondeeren tusschen kerkelijke lichamen*, opgenomen onder de Bijlagen tot dit reglement. Over een ander zeer belangrijk recht den ringen toegekend, zie art. 66 van het Regl. voor O. en T.

ART. 32. Verschillen [1]) in en tusschen de ringsvergaderingen, en tusschen deze en de Kerkeraden, worden onderworpen aan de beslissing van het Classikaal Bestuur.

1) Verg. Regl. voor Kerkelijk Opzicht en Tucht, art. 68.

HOOFDSTUK II.

Het Kerkelijk Bestuur over meer Gemeenten te zamen.

EERSTE AFDEELING.

Algemeene Bepalingen.

ART. 33. Meerdere, in elkanders nabijheid gelegene gemeenten worden, ter geregelde uitoefening van het kerkelijk bestuur, vereenigd tot classen.

De gezamenlijke classen in ééne provincie vormen een provinciaal ressort.

ART. 34. Er zijn de navolgende provinciale ressorten met hunne classen:

Gelderland,	met 6	classen:	Arnhem, Nijmegen, Zutphen, Tiel, Bommel en Harderwijk.
Zuidholland	„ 6	„	's Gravenhage, Rotterdam, Leiden, Dordrecht, Gouda en Brielle.
Noordholland	„ 5	„	Amsterdam, Haarlem, Alkmaar, Hoorn en Edam.
Zeeland	„ 4	„	Middelburg, Zierikzee, Goes en IJzendijke.
Utrecht	„ 3	„	Utrecht, Amersfoort en Wijk.
Friesland	„ 5	„	Leeuwarden, Sneek, Franeker, Dokkum en Heerenveen.
Overijsel	„ 3	„	Zwolle, Deventer en Kampen.
Groningen	„ 4	„	Groningen, Winschoten, Appingedam en Onderdendam.
Noordbrabant met Limburg [1])	„ 5	„	's Hertogenbosch, Breda, Heusden, Eindhoven en Maastricht.
Drenthe	„ 3	„	Assen, Meppel en Coevorden.

De Waalsche gemeenten maken een afzonderlijk kerkressort uit [2]). De Presbyteriaansch-Engelsche en Schotsche gemeenten behooren tot de kerkelijke ressorten der Nederduitsche gemeente in de stad, waar zij gevestigd zijn.

1) *Noordbrabant met Limburg.* Ten gevolge van de opheffing van het Kerkbestuur van Limburg, waarvoor in de plaats gekomen is een Classikaal Bestuur van Maastricht, aldus geredigeerd en in werking gekomen 31 Maart 1875. Zie 1874, bl. 364—366. Daarmede overeenkomstig zijn gewijzigd al de artt., waarin het Kerkbestuur van Limburg vermeld was, b.v. artt. 36, 37, 48, 50, 56.

2) *De Waalsche gemeenten, een afzonderlijk kerkressort.* De Synode van 1879 heeft besloten geen gevolg te geven aan de voorstellen der Class. vergg. van Haarlem, Wijk en Goes om de Waalsche Commissie gelijk te stellen met een Class. Best. met exceptioneele bevoegdheden. De vergadering was van oordeel, „dat dit voorstel geene rekening hield met het schoon verleden en het nut ook thans nog door de Waalsche Kerken uitgeoefend; dat het daarenboven ingreep in de rechten, die deze kerken als vroeger Synodaal ressort bezitten en in strijd is met het in onze kerkelijke wetgeving vigeerend foederatief beginsel; terwijl het eindelijk ook ongeraden is, in den tegenwoordigen stand van zaken, nieuwe redenen van ontevredenheid in het leven te roepen" (Weekbericht in de K. C. nº. 32, 9 Aug. 1879). Belangrijk is het met algemeene stemmen goedgekeurde te dezer zake uitgebrachte rapport, 1879, bl. 104—110.

ART. 35. In de grensscheidingen der classen en in de bepaling der hoofdplaatsen zullen geene veranderingen kunnen worden gemaakt, dan door de Synode, op voorstel van de Classikale Besturen, die er in betrokken zijn, na gehoord te hebben de Provinciale Kerkbesturen, waaronder zij ressorteeren.

Van alle zoodanige veranderingen zal terstond kennis worden gegeven aan het daartoe aangewezen Ministerieël Departement.

ART. 36. De belangen van de gezamenlijke gemeenten, in de afzonderlijke gedeelten der Nederlandsche Hervormde Kerk, zijn toevertrouwd aan Classikale Vergaderingen (overeenkomstig de bepalingen van artt. 37 tot 40), aan Classikale Besturen en Provinciale Kerkbesturen.

De belangen van de Waalsche gemeenten zijn toevertrouwd aan de Waalsche Réunie en de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken.

ART. 37. De leden der Classikale en Provinciale Besturen worden benoemd door de Classikale Vergadering, jaarlijks op den laatsten Woensdag in de maand Juni te houden in de hoofdplaats der classe [2]).

De leden der Commissie tot de zaken der Waalsche kerken worden benoemd door eene Waalsche vereeniging of Réunie, welke, zooveel zulks mag te pas komen, de Classikale Vergaderingen vervangende, jaarlijks gehouden wordt op zoodanige plaats, als door de Réunie des vorigen jaars zal bepaald zijn.

1) *Op den laatsten Woensdag in de maand Juni.* Een voorstel, naar aanleiding van eene door de Synode afgekeurde vervroeging der Classikale Vergadering van Zierikzee, ingebracht door den Hoogl. VAN BELL, dat „in zeer buitengewone gevallen, ter beoordeeling van de Synodale Commissie, door deze aan een Classikaal Bestuur zou kunnen worden toegestaan, om den tijd der Classikale Vergadering op den vóórlaatsten Woensdag in de maand Juni te bepalen" is door de Synode niet aannemelijk geacht. 1874, bl. 23, 24, 197, 198, 203, 204. Met dit besluit kwam het Provinciaal Kerkbestuur van Friesland niet in strijd, toen het in 1886, de buitengewone omstandigheid in aanmerking nemende, waarin de classis Dokkum verkeerde, nl. dat al de leden van het Class. Best., op twee na, hunne bediening als zoodanig hadden nedergelegd en eveneens hunne secundi, eene *buitengewone* Classikale Verg. te Dokkum samenriep tot het benoemen van nieuwe leden en secundi. 1887, bl. 71, 87, 323—325, Bijl. B, bl. 173.

2) *In de hoofdplaats der classe.* Aan het verzoek van de classis van Edam, om deze bepaling zóó te veranderen, dat vrijheid werd gegeven om, wegens zeer bijzondere redenen, elders de classis te doen vergaderen, is niet voldaan. 1871, bl. 171, 172.

ART. 38. De Classikale Vergadering bestaat uit de dienstdoende predikanten van het ressort en even zoo vele dienstdoende ouderlingen [1]) als er predikantsplaatsen [2]) zijn in dat ressort. Deze ouderlingen [3]) worden door den Kerkeraad van iedere gemeente uit zijn midden voor rekening der gemeente [4]) afgevaardigd.

Het recht van afvaardiging van eenen ouderling heeft de Kerkeraad ook, wanneer de gemeente vacant is [5]).

In gecombineerde gemeenten met meer kerkeraden zal de afvaardiging van de ouderlingen door hen bij toerbeurten geschieden.

Afgevaardigde ouderlingen zullen zonder schriftelijk bewijs van benoeming niet ter vergadering worden toegelaten.

De afgevaardigden ter Classikale Vergadering doen aan de Kerkeraden verslag van hetgeen daar belangrijks is geschied.

1) *Ouderlingen.* Waarom ook niet diakenen afgevaardigd? Dit, door den Amsterdamschen Kerkeraad verlangd, zou in strijd zijn met het presbyteriaal beginsel onzer Kerk. 1864, bl. 300, 317—322, 326.

2) *Als er predikantsplaatsen zijn.* Deze redactie (31 Maart 1875) verschilt hierin van die van 1852, dat het getal der oudd. niet naar dat der predd. van eene gemeente, maar der predikants*plaatsen* gerekend wordt.

3) *Deze ouderlingen worden*, enz. Het afvaardigen van ouderlingen naar de Classikale Vergadering is door de 1 Maart 1875 in werking gekomene wijziging van dit art., niet meer facultatief gelaten, maar verplichtend gemaakt. Het presbyteriaal beginsel der Ned. Herv. Kerk wordt hierdoor te meer gehandhaafd. 1874, bl. 367, verg. bl. 388.

4) *Voor rekening der gemeente.* Hiermede worden bedoeld reis- en verblijfkosten van oudd., die buiten de class. hoofdplaats wonen. De berekening dier kosten is aan onderlinge schikking tusschen Kerkeraden en Kerkvoogdijen overgelaten. 1853, Bijl. B, bl. 14. Verg. 1874, bl. 388.

5) *Wanneer de gemeente vacant is.* Voorstellen, ingediend door de Class. Vergaderingen van Arnhem, in 1875, en die van Wijk, Amersfoort en Utrecht, alsmede door eenige leden van de classis Franeker in 1879, om bij vacature den Kerkeraad het recht te geven, voor de openstaande predikantsplaatsen ouderlingen af te vaardigen, en desgelijks, als de predikant verklaart verhinderd te zijn, in zijne plaats een oud. te benoemen om de Class. Verg. bij te wonen, zijn door de Synode verworpen. 1875, bl. 56, 57, 101, 102; 1879, bl. 62—65, 86, 87. Het is met het karakter onzer Kerk in strijd en om verschillende redenen onraadzaam, aan de ouderlingen zulk een overwegenden invloed op het bestuur der Kerk te geven, als van de voorgestelde wetsverandering het gevolg zou zijn. Later is de zaak nog een paar malen ter sprake gekomen. Zie 1882, bl. 241—247 en 1885, bl. 335—319.

ART. 39. Praeses, Assessor en Scriba van deze vergadering zijn zij, die deze betrekkingen bij het Classikaal Bestuur bekleeden; doch de overige leden [1]) des Classikalen Bestuurs hebben als zoodanig hier geene zitting.

1) *Doch de overige leden*, *enz.* Deze woorden laten geen twijfel meer over omtrent de vraag, die nog in 1852 (zie Bijl. B, bl. 13, 14) door de Syn. Comm. bevestigend werd beantwoord, of ouderlingen, leden van het Class. Bestuur, ook als zoodanig zitting en stem hebben in de Class. Vergadering. Het karakter dezer verg. is zuivere vertegenwoordiging der gemeenten van de classis, zonder meer.

ART. 40. Aan de Classikale Vergaderingen behoort [1]):

1°. het doen van benoemingen, welke haar zijn opgedragen;

2°. het geven van consideratiën [2]) harer leden [3]) op de haar door de Synode toegezonden nieuwe reglementen of veranderingen in de bestaande — welke consideratiën zij rechtstreeks aan de Synode doen toekomen;

3°. het opnemen en afsluiten der Classikale rekeningen [4]), de regeling van hetgeen betrekking heeft op de fondsen, waartoe die rekeningen behooren, en in het bijzonder het telkens voor één jaar uit

de predikant-leden des Classikalen Bestuurs benoemen van een Classikalen Quaestor en secundus. Die Quaestor treedt met den 1 Januari daaraanvolgende op [5]);

4°. het beraadslagen over hetgeen bevorderlijk kan zijn aan de belangen der bijzondere en gezamenlijke gemeenten in het Classikaal ressort, inzonderheid wat betreft het godsdienstig en kerkelijk leven;

5°. het in overweging nemen van de voorstellen harer leden, om ze, als de hare overgenomen zijnde [6]), aan de Classikale Besturen en Provinciale Kerkbesturen, alsmede aan de Synode, op te zenden;

6°. het opnemen en afsluiten van de rekeningen der Classikale Weduwenbeurzen [7]), door die leden der vergadering, die tevens leden dezer beurzen zijn. Aan hen verblijft ook het benoemen van quaestoren dezer weduwenbeurzen, en de behandeling van alles, wat verder op haar betrekking heeft.

1) *Aan de Class. Vergg. behoort.* Wenschelijk is het, dat in het reglement van orde of in de huishoudelijke bepalingen der Class. Verg. worde opgenomen, „dat de Scriba uiterlijk 14 dagen vóór de bijeenkomst aan de Kerkeraden van het ressort doe toekomen eene opgave 1° van de vacaturen, die vervuld moeten worden, 2° van de stukken, waarop consideratiën gevraagd worden, 3° van de ingekomen voorstellen der leden." Aan een verzoek van den Kerkeraad van Dordrecht om zoodanig voorschrift in het Alg. Regl. op te nemen, behoefde geen gevolg gegeven te worden; zie 1861, bl. 342, 343.

2) *Het geven van consideratiën*, enz. Sedert de wijziging van dit art., niet alleen consideratiën op „bepalingen, die op de Classikale Vergaderingen of de Kerkeraden betrekking hebben", maar „over alle nieuwe reglementen of veranderingen in de bestaande, *zonder onderscheid.*" 1874, bl. 388, 339, 367. Verg. art. 62 en het aanget. op art. 12.

3) *Harer leden.* Dus, niet alleen van de consideratiën van de meerderheid der Classikale Vergaderingen (collectief), maar ook van de verschillende adviezen, door de leden dier vergaderingen uitgebracht, zal mededeeling aan de Synode geschieden. 1874, bl. 339, 367.

4) *Classikale rekeningen*, enz. Dit heeft geen betrekking op de rekening-courant van den Classikalen Quaestor met den Quaestor-generaal, maar alleen op zoodanige classikale fondsen, als het speciaal eigendom zijn van eene classe en in sommige classen al, in andere niet gevonden worden. Verkl. der Syn. Comm., 1853, Bijl. B, bl. 13, goedg. door de Synode, Hand. bl. 27.

5) De woorden in deze al. volgende op „en in het bijzonder" zijn den 15 Januari 1885 tot verduidelijking gekomen in plaats van enkel: „het benoemen van een Classikalen Quaestor."

6) Dus: *alleen* die voorstellen, welke door de Classikale Vergadering als de hare zijn overgenomen, behooren door het moderamen aan de kerkelijke besturen te worden opgezonden; natuurlijk behoudens het recht van ieder lid der vergadering om zelf voorstellen in te zenden.

7) *Classikale Weduwenbeurzen.* Een voorstel der Class. Verg. van 's Hertogenbosch om het opnemen en afsluiten van de rekeningen der Classikale Weduwenbeurzen, als zijnde zaken van particulieren aard, niet meer onder de werkzaamheden der Class. Vergaderingen te rangschikken, is in het belang dier beurzen niet aannemelijk geacht. 1873, bl. 183—185, 186.

TWEEDE AFDEELING.

Het Classikaal Bestuur.

ART. 41. In elk Classikaal ressort is een Classikaal Bestuur, bestaande uit Praeses, Assessor, Scriba [1]) en twee of meer dienstdoende predikanten, benevens één ouderling [2]) voor elk tweetal predikanten [3]), die in het Bestuur zitting hebben.

Ressorten met 20 en minder predikantsplaatsen zullen twee; die van 21 tot 35 drie; van 36 en daarboven vier predikanten benoemen.

1) *Scriba.* Op de vraag van de Class. Verg. van Wijk, of ouderlingen ook voor het Scribaat der Class. Besturen in aanmerking kunnen komen, is geantwoord, dat volgens art. 41 en 42 bedoeld moet zijn, dat voor de betrekking van Scriba alleen predikanten kunnen worden gekozen. 1860, bl. 16.

2) *Ouderling.* Ook oud-ouderlingen zijn benoembaar tot ouderling bij het Class. Bestuur. Zie art. 5, al. 3. Verg. Syn. Handd. 1851, bl. 317, 318.

3) *Voor elk tweetal predd.* Het beginsel: op twee predd. één ouderling, geldt ook voor de Prov. Kerkbesturen, de Synode en de Syn. Commissie (artt. 48, 56, 67); terwijl in den Kerkeraad, waar de plaatselijke belangen op den voorgrond staan, meer oudd. zijn, dan predd., en in de Class. Vergaderingen, die geene collegies van bestuur zijn, het getal oudd. minstens aan dat der predd. gelijk is.

ART. 42. De Praeses, Assessor, Scriba en verdere leden van dit Bestuur worden, met hunne secundi, benoemd door de Classikale Vergadering, bij vrije keuze [1]).

De Scriba en zijn secundus worden bij voorkeur gekozen uit de Predikanien van de Classikale hoofdplaats of hare nabijheid.

Praeses, Assessor en Scriba blijven [2]) als zoodanig werkzaam, gedurende den tijd van hunne zitting.

1) *Bij vrije keuze.* Op de vraag van de Class. Verg. van Wijk, of het van hare bevoegdheid is om huishoudelijke bepalingen te maken, opdat de ringen in het Class. Bestuur meer gelijkmatig vertegenwoordigd worden, heeft de Synode beslist, dat zulke bepalingen inbreuk zouden maken op de „vrije keuze," die in dit art. is uitgesproken. 1857, bl. 18.

2) *Praeses, Assessor en Scriba blijven*, enz. Op eene vraag van het Class. Bestuur van Tiel, heeft de Syn. Comm. verklaard, „dat de beteekenis der laatste al. geene andere kan zijn, dan dat, wanneer Praeses, Assessor en Scriba eenmaal met die betrekking bekleed zijn, deze, zoolang hunne zitting in het Bestuur voortduurt, hun niet kan ontnomen worden, en zij, om als zoodanig werkzaam te blijven, geene herkiezing behoeven, doch dat daaraan de kracht niet mag worden toegekend, die de Classikale Vergadering verbieden zou, om hen òf tot het lidmaatschap van een hooger collegie, òf tot eene andere betrekking in het Classikaal Bestuur ter vervulling van eene opengevallen plaats te roepen." 1858, Bijl. B, bl. 37.

ART. 43. Aan de Classikale Besturen wordt opgedragen, behalve het vermelde in art. 12:

1°. het toezicht [1]) over de gemeenten, predikanten (emeriti zoowel als dienstdoende), candidaten tot den heiligen dienst, ouderlingen en diakenen (verg. art. 22);

2°. het kennis nemen van geschillen bij of tusschen de Kerkeraden der gemeenten, alsmede tusschen dezen en de ringen of tusschen de ringen onderling;

3°. de behandeling van geschillen en van zaken, behoorende tot de kerkelijke tucht, te weten: over de leden der gemeenten in cas van appèl, en over predikanten, candidaten tot den heiligen dienst, ouderlingen en diakenen, ter eerster instantie;

4°. het examineeren van degenen, die tot het geven van godsdienstonderwijs verlangen te worden toegelaten, en het verleenen van admissie aan zoodanigen, bij gunstigen uitslag van het onderzoek [2]);

5°. het waken voor de belangen van vacante gemeenten en van predikants-weduwen en weezen in het ressort, alsmede voor de rechten der classe op de Classikale weduwenbeurzen:

6°. het toezicht op de administratie der diaconie, en het acht geven [3]) op die der kerkelijke goederen;

7°. de erkenning van nieuwe gemeenten, de splitsing en het tot stand brengen van combinatiën [4]) en het nemen van noodige maatregelen tot het bepalen in geval van onzekerheid, het beslissen in geval van geschil, en het veranderen in geval van noodzakelijkheid, van de grensscheidingen tusschen de onderscheidene gemeenten onder hun ressort, na de Kerkeraden der betrokken gemeenten en andere belanghebbenden te hebben gehoord, in gemeen overleg [5]) met de Collegiën van Toezicht [6]), die de belanghebbende administratiën hooren en, wat verandering betreft, onder goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur, met kennisgeving van een en ander aan de Regeering [7]) en aan de Algemeene Synode;

8°. de vestiging en de opheffing van predikantsplaatsen op aanvraag van den Kerkeraad der gemeente en onder goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur [8]);

9°. het jaarlijks geven aan de Classikale Vergadering van een beknopt verslag der gewichtigste werkzaamheden, door het Bestuur verricht.

1) *Het toezicht*, enz. Naar aanleiding van eene vraag van het Class. Bestuur van 's Hertogenbosch, of het Class. Bestuur dan wel het Prov. Kerkbestuur bevoegd is tot handhaving der bepalingen van een huishoudelijk reglement op de Kerkeraden, heeft de Synode verklaard, „dat, volgens art. 43 1°. van het Alg. Regl., het toezicht over de gemeenten en predikanten aan de Classikale Besturen is opgedragen, terwijl, volgens art. 51 1°., het toezicht over de classen en Class. Besturen is opgedragen aan de Prov. Kerkbesturen; zoodat, indien eenig Class. Bestuur de belangen van de gemeenten mocht veronachtzamen, het Prov. Kerkbestuur moet optreden en zorg dragen, dat de kerkelijke regll. en verordeningen worden gehandhaafd." 1853, bl. 125, 231. Verg. ook 1866, bl. 90, 91, waar de vraag der Class. Verg. van Gouda, of het toezicht, aan de Class.

Besturen opgedragen, ook de bevoegdheid in zich sluit, om het getal oudd. en diakk. bij de gemeente te bepalen en te regelen, als de Kerkeraden bij die bepaling en regeling (naar art. 4 Regl. voor de Kerker.) de behoeften der gemeente niet genoegzaam in acht nemen, bevestigend beantwoord is.

2) De Synode van 1887 heeft voorloopig aangenomen het examineeren der adspirant-Godsdienstonderwijzers op te dragen aan de Provinciale Kerkbesturen, en dus deze al. over te brengen naar art. 51. 1887, bl. 386.

3) Op eene vraag van het Prov. Kerkbestuur van N.-Brabant, wat hier door „het acht geven op de administratie der kerkelijke goederen" moet worden verstaan, bepaaldelijk hoe dit voorschrift toe te passen op de gemeenten, die zich aan het toezicht van het Prov. Collegie onttrekken, heeft de Syn. Commissie geantwoord: „dat bedoeld voorschrift van algemeene toepassing is, zoowel op de gemeenten, die zich aan het toezicht van het Provinciaal Collegie onderworpen, als op haar die zich aan dat toezicht onttrokken hebben, even als te dien aanzien bij de vroegere organisatie van het beheer geen onderscheid was gemaakt; dat overigens uit art. 21 Alg. Regl. duidelijk volgt, dat den Classikale Besturen de verplichting is opgelegd om, wanneer van zulke verkeerdheden mocht gebleken zijn, hiervan, waar het behoort, kennis te geven en gepaste middelen te beramen om die verkeerdheden te doen verhelpen. 1871, bl. 231, Bijl. B, bl. 217.

4) *De erkenning — combinatiën.* Deze woorden, alsmede de voorschriften aan 't slot der al. omtrent het *hooren van belanghebbenden*, het *overleg met de Collegiën van Toezicht* en de *kennisgeving aan Regeering en Synode*, zijn aanvullingen, in werking gekomen 1 Maart 1868 en 1 Febr. 1874. Zie ook op art. 51, 7°. Voorts is de zaak geregeld in het Syn. Regl. op de erkenning van nieuwe gemeenten (1 Maart 1869).

5) Wat is gemeen overleg? „Het is meer dan hooren; het wil raadpleging, gedachtenwisseling, samenwerking; eerst daarna kan er van besluiten sprake zijn. Die gedachtenwisseling moet worden voortgezet, totdat men tot eenstemmigheid gekomen is, totdat de geopperde bezwaren zijn opgelost *of* totdat het duidelijk gebleken is, dat die eenstemmigheid niet kan verkregen worden. Het voorgeschreven „gemeen overleg" is gebouwd op den grondslag van eene wederkeerige welwillendheid, waardoor men wederzijds toegeeft, wat toegegeven kan worden, elkander tracht te overtuigen en daarbij geleid wordt door de begeerte, de zaak zoo goed mogelijk tot een gewenscht einde te brengen." De goedkeuring verblijft ten slotte aan het Kerkelijk Bestuur. Zie het Rapport in zake een geschil over eene gewijzigde grensscheiding tusschen de gemeenten Nijmegen, Hees c. a. en Beek, en de daarover gehouden beraadslaging. 1882, bl. 76—84.

6) *Met de Collegiën van Toezicht.* Heeft de gemeente z.g. vrij beheer en kan dus het Prov. Kerkb. niet in gemeen overleg treden met het Prov. Coll. v. T., dan moet in zoodanig geval, daar de wetgever het onmogelijke niet kan vorderen, door het Class. Best. de Kerkelijke administratie der betrokken gemeente of gemeenten gehoord worden. Syn. Com. in de K. C., n°. 49, 5 Dec. 1874.

7) *Kennisgeving aan de Regeering.* Den 5 Sept. 1854 is als algemeene verordening vastgesteld, dat waar, in cas van kerkelijke jurisdictie of begrenzing, de goedkeuring der Hooge Regeering, krachtens art. 1 van de Wet op de Kerkgenootschappen, wordt vereischt, die goedkeuring behoort te worden gevraagd. Syn. Handd., bl. 98, 303.

8) *De vestiging*, enz. Deze al. is eene aanvulling van 1 Maart 1869, nogmaals aangevuld 1 Febr. 1873 met de woorden: *en de opheffing.*

ART. 44. Tot dat einde:

1°. correspondeeren zij met de Kerkelijke Besturen en andere Collegiën, en, waar zij het noodig achten, met bijzondere personen;

2°. doen zij, jaarlijks bij schriftelijke aanvrage, doch om de drie jaren, en voorts zoo dikwijls zij dit bij eenige gemeente noodig achten, persoonlijk kerkvisitatie, volgens de daarop bestaande verordeningen. Zij geven steeds kennis van het resultaat hunner onderzoekingen aan de Provinciale Kerkbesturen;

3°. onderzoeken zij voorloopig alle geschillen en aanklachten, beoordeelen, aan wie de behandeling er van moet worden opgedragen, en brengen, overeenkomstig die beoordeeling, de zaak òf ten einde, òf ter plaatse waar zij behoort.

ART. 45. Zij zijn bevoegd tot het schorsen van predikanten, candidaten tot den heiligen dienst, ouderlingen en diakenen.

ART. 46. De Classikale Besturen houden hunne gewone vergaderingen in de Classikale hoofdplaats, op de laatste Woensdagen van de maanden Maart, Mei, September en November. Zij kunnen echter hunne bijeenkomsten uitstellen of vervroegen, indien omstandigheden dit vereischen. De Praeses heeft het recht, en is, door twee leden schriftelijk hiertoe verzocht zijnde, verplicht, buitengewone vergaderingen te beschrijven.

ART. 47. Bij afwezigheid van den Praeses [1]), treedt de Assessor [2]) in zijne plaats op, en wordt deze vervangen door dien predikant, die het oudste lid der vergadering is, gerekend naar den tijd van zijne benoeming.

Bij onvoorziene afwezigheid [3]) wordt de Scriba vervangen door een der leden, dien de Bestuursvergadering daartoe zal aanwijzen.

1) *Bij afwezigheid van den Praeses.* Op eene vraag van de Class. Verg. van Alkmaar, of niet de secundus van den Praeses moet geacht worden diens plaatsvervanger te zijn, als de betrekking van Praeses door vertrek, overlijden of emeritaat ontijdig komt te vaceeren, zoodat dan de woorden „bij afwezigheid van den Praeses" moeten verklaard worden, alsof er stond: „bij tijdelijke afwezigheid van den Praeses", heeft de Synode, naar de opvatting, die algemeen aangenomen en gevolgd is, geoordeeld, dat o. a. uit art. 6 al. 2, Alg. Regl., duidelijk blijkt, dat de secundus van den Praeses geenszins in de vermelde gevallen bestemd is hem in die betrekking te vervangen, dat daarvoor duidelijk de Assessor is aangewezen, even als voor dezen bij ontstentenis het oudste lid, en de secundus van den Praeses, als de Assessor dezen vervangt, alleenlijk optreedt als gewoon lid. 1874, bl. 21. Verg. 1851, bl. 71, 260, 269; 1866, Bijl. B, bl. 58, 59. — Het woord *onvoorziene* vóór *afwezigheid* is, bij de vaststelling der 1e al. van dit art., uit het oorspronkelijk concept der Syn. Comm. weggenomen, zoodat hier onder *afwezigheid* beide tijdelijke afwezigheid én aftreding moeten verstaan worden, terwijl in al. 2 uitdrukkelijk van *onvoorziene* afwezigheid van den Scriba gesproken wordt.

2) *De Assessor.* Ingevalle de diensttijd van dezen eindigt vóór het eindigen

van den diensttijd van den Praeses, wiens plaats hij vervangt, moet tegen dien tijd door de Class. Verg. een Assessor gekozen worden in zijne plaats; de nieuw benoemde fungeert dan als Praeses en neemt eerst met het eindigen van den diensttijd van dezen, als Assessor zitting. Immers „mogen, naar art. 5 al. 2, zonder herbenoeming, noch Assessor noch het oudste lid langer dan drie jaren, in het bestuur zitting hebben en kan de optreding van den Assessor en van het oudste lid als Praeses en Assessor slechts geschieden voor den tijd, dat zij als *leden* zitting hebben in het bestuur" (Antw. der Syn. Comm. aan het Prov. Kerkb. van N.-Holl. 1866, bl. 59).

3) *Bij onvoorziene afwezigheid.* Naar art. 6 al. 4 is 't alléén in het geval van *aftreding tusschentijds*, dat de secundus van den Scriba hem in zijne bijzondere betrekking vervangt.

DERDE AFDEELING.

Het Provinciaal Kerkbestuur.

ART. 48. In elk provinciaal ressort is een Provinciaal Kerkbestuur, bestaande uit dienstdoende predikanten en uit ouderlingen [1]).

Elke classe benoemt daartoe een predikant uit haar midden [2]) en, wanneer het Provinciaal Kerkbestuur zulks verlangt, bij beurtwisseling nog één daarenboven uit het Provinciaal ressort.

Voor elk tweetal aldus benoemde predikanten is één ouderling, door de Classikale Vergaderingen bij beurtwisseling af te vaardigen [3]).

De Commissie voor de zaken der Waalsche Kerken bestaat uit vijf predikanten en twee ouderlingen.

Voor de Kerkbesturen, welke niet meer dan drie classen onder hun ressort hebben, zullen ook zoovele predikanten tot tertii worden benoemd, als er predikanten in het Bestuur zijn [4]).

1) *Ouderlingen.* Oud-ouderlingen zijn zoowel als dienstdoende benoembaar. Verg. aant. 2 op art. 41.

2) *Predikant uit haar midden.* Een predikant, lid van het Provinciaal Kerkbestuur, die de classis verlaat, hoewel in dezelfde provincie blijvende, moet door zijn secundus vervangen worden. Inlichting, geg. door de Syn. Comm., goedg. door de Syn. 1865, bl. 21, Bijl. B, bl. 90—92.

3) *Ouderling af te vaardigen.* De Class. Vergaderingen hebben in hare benoemingen van een ouderling, als lid van het Prov. Kerkbestuur, hare keus niet te beperken tot het Class. ressort, maar mogen haar uitstrekken ook tot andere ressorten in de provincie. Besluit der Synode 1858, bl. 26.

4) Een voorstel van de Classikale Vergadering van Amersfoort om deze alinea aldus te wijzigen: „Voor de Kerkbesturen, welke niet meer dan drie classen onder hun ressort hebben, zullen evenwel vier predd. en twee oudd. worden benoemd; daartoe worden bij beurtwisseling door twee Class. Vergg. een pred. en een oud. en door éóne twee Predd. afgevaardigd," is door de Synode geheel overbodig geacht, omdat al. 2 reeds voorzien heeft in het geval, dat eene vermeerdering van het getal leden wenschelijk mocht zijn. 1887, bl. 380, 381.

ART. 49. Ieder Provinciaal Kerkbestuur kiest zich, uit de predikanten in zijn midden, een President en een Vice-President.

Den Secretaris [1]) kunnen zij uit de predikanten in hun midden [2]) kiezen, of ook daar buiten, maar in het laatste geval heeft hij slechts eene adviseerende stem.

De Secretaris wordt, bij onvoorziene afwezigheid, vervangen door een lid, hetwelk de bestuursvergadering daartoe aanwijst.

1) *Den Secretaris — ook daarbuiten.* Kan ook een emeritus predikant tot Secretaris bij een Prov. Kerkbestuur gekozen worden? In 1864 heeft de Synode, tegen het gevoelen der Synodale Commissie en in strijd met het daarover uitgebrachte rapport, de benoeming van den em. Pred. J. H. DE DOMPIÈRE DE CHAUFEPIÉ tot Secretaris der Waalsche Commissie goedgekeurd. In 1867 is door de Synode eene, op voorstel der Syn. Comm., voorloopig aangenomene wijziging van al. 2, strekkende om em. predd. niet verkiesbaar te stellen voor de betrekking van Secretaris bij een Prov. Kerkbestuur, afgewezen. En in 1872 heeft de Synode, na eene hiertoe wederom door de Syn. Comm. gegevene aanleiding, uitgesproken, dat de verkiezing van emeriti even zoowel als van dienstdoende predd. voor de betrekking van Secretaris wenschelijk is. Het verhandelde hierover is te vinden Handd. 1864, bl. 274—280, 325, 326, Bijl. B, bl. 166, 167; 1866, bl. 31, 32, Bijl. B, bl. 103, 104; 1867, bl. 95—97, 116—118; 1872, bl. 305, 306, Bijl. B, bl. 316, 317. Dien overeenkomstig is en wordt ook nu en dan door de Prov. Kerkbesturen het secretariaat bij hun collegie aan een em. pred. opgedragen.

Bij de invoering der organisatie van 1816 was door den Commissaris-Generaal, provisioneel belast met de zaken der Herv. Kerk, bij disp. van 24 Febr. 1816, eene Instructie voor Secretarissen en Scriba's gegeven. Toen deze bij Min. beschikking van 28 Aug. 1868 buiten werking gesteld was, heeft de Synodale Comm. eene nieuwe Instructie ontworpen, welke echter door de Synode niet verbindend is verklaard, daar het aan elk bestuur moest vrijgelaten worden, daarvan naar eigen oordeel gebruik te maken. 1870, bl. 83, Bijl. B, bl. 132—134.

2) Een Secretaris, die uit de leden des Kerkbestuurs gekozen is, geniet zijn aandeel in het honorarium, gelijk de andere leden en boven hetgeen hem als Secretaris toekomt. Verg. Regl. op de kosten, art. 13, al. 3. (Met de Scriba's der Class. Besturen is dit niet het geval, omdat zij bepaald voor die functie in het Class. Bestuur door de Class. Verg. benoemd zijn).

ART. 50. De gewone vergaderingen worden gehouden drie malen 's jaars, op de eerste Woensdagen der maanden Mei, September en November [1]). Zij kunnen echter worden uitgesteld of vervroegd, indien de omstandigheden dit vereischen.

De President heeft het recht, en is, door twee leden hiertoe schriftelijk verzocht zijnde, verplicht, buitengewone vergaderingen te beschrijven.

De gewone vergaderplaatsen der Provinciale Kerkbesturen zijn:

voor	Gelderland:	Arnhem;
„	Zuidholland:	's Gravenhage;
„	Noordholland:	Amsterdam;
„	Zeeland:	Middelburg;

voor Utrecht:	Utrecht;
„ Friesland:	Leeuwarden;
„ Overijsel:	Zwolle;
„ Groningen:	Groningen;
„ Noordbrabant met Limburg:	's Hertogenbosch;
„ Drenthe:	Assen.

De Commissie voor de Waalsche Kerken zal vergaderen te 's Gravenhage, Amsterdam of Utrecht, of ter plaatse waar de Réunie vergadert.

1) *September en November.* In plaats van Aug. en Oct. Aldus veranderd met de desgelijks veranderde bepaling van den tijd der Synodale Verg., art. 59. Behalve deze zijn ook de door de opheffing van het Kerkbestuur van Limburg noodzakelijk gewordene wijzigingen van dit art. in werking gekomen den 1 Maart 1875.

ART. 51 [1]). Aan de Provinciale Kerkbesturen wordt, behalve het in art. 12 genoemde, opgedragen:

1°. het toezicht over de classen en hare besturen, ter handhaving der kerkelijke reglementen en verordeningen;

2°. het kennis nemen en beslissen van geschillen, welke in de Classikale Vergaderingen en Besturen, of tusschen dezelve, zijn ontstaan;

3°. de behandeling van geschillen en van zaken, behoorende tot de kerkelijke tucht, te weten in cas van appèl, en ter eerster instantie, wanneer het misdrijven geldt, voor welke de kerk-orde afzetting eischt, of zaken, waarin de Classikale Besturen, of hunne leden als zoodanig, betrokken zijn;

4°. de benoeming van de leden der Commissie van Voordracht met secundi uit hunne leden of dezer secundi voor de keuze van Hoogleeraren in de Godgeleerdheid van wege de Nederlandsche Hervormde Kerk, het examineeren van Candidaten in de Godgeleerdheid, en het toelaten tot den heiligen dienst, bij gunstigen uitslag van het onderzoek, alsmede het verleenen van ontslag aan predikanten uit hunne bediening op daartoe ingediende aanvraag, of het voordragen daarvan aan de Synode in buitengewone gevallen;

5°. het waken en zorgen voor de godsdienstige en kerkelijke belangen in geheel het provinciaal ressort, met name ook voor de Provinciale Weduwenbeurzen;

6°. het behandelen, en, zoo mogelijk, afdoen van zaken, welke betrekking hebben op de diaconie-administratie, voor zooverre zij bij de Classikale Besturen niet beslist kunnen worden. In het belang der administratie van kerkelijke goederen stellen zij zich, des noodig, in verband met het Provinciaal Collegie van Toezicht;

7°. de erkenning van nieuwe gemeenten, de splitsing en het tot stand brengen van combinatiën, het nemen van noodige maatregelen tot het bepalen bij onzekerheid, het beslissen bij geschil, het veran-

deren bij noodzakelijkheid der grensscheidingen tusschen twee of meer gemeenten in hunne Provincie, behoorende tot verschillende Classikale ressorten, na de Classikale Besturen, de Kerkeraden der betrokken gemeenten en andere belanghebbenden gehoord te hebben, in gemeen overleg met de Collegiën van Toezicht, die de belanghebbende administratiën hooren en, ingeval van verandering, onder goedkeuring der Synode, met kennisgeving van een en ander aan de Regeering.

1) Dit art. is den 1 Maart 1866 aangevuld in 4° met de woorden: *alsmede het verleenen*, enz., en den 1 Maart 1868 en 1 Febr. 1874 gewijzigd in 7° op dezelfde wijze als art. 43, 7°. Zie het daar aangeteekende. Bovendien is den 15 Dec. 1877 in werking gekomen het in 4° bepaalde omtrent het benoemen van leden der Comm. v. Voordracht. Verg. Regl. op het H. O. in de Godg., artt. 5—7.

ART. 52. Tot dat einde:

1°. correspondeeren zij met alle Kerkelijke Besturen en Collegiën zonder uitzondering, en, waar zij het noodig achten, ook met alle burgerlijke en rechterlijke, of met bijzondere personen;

2°. geven zij der Synode geregeld die berichten van hunne verrichtingen en zenden aan haar die verslagen der Classikale Besturen toe, welker mededeeling door de bestaande reglementen gevorderd, of door hen zelve geraden mocht geacht worden.

ART. 53. Zij zijn bevoegd, predikanten, candidaten, ouderlingen en diakenen af te zetten, en aan emeriti het heilig dienstwerk te verbieden.

ART. 54. In geval van verschil tusschen twee of meer Classikale Besturen, hetwelk door het Provinciaal Kerkbestuur niet kan vereffend worden, of van verschil van eenig Classikaal Bestuur met het Kerkbestuur zelf, wordt de zaak ter beslissing aan de Synode gebracht.

HOOFDSTUK III.

Het Kerkelijk Bestuur over al de gemeenten te zamen.

EERSTE AFDEELING.

De Synode.

ART. 55. De algemeene belangen der gemeenten, behoorende tot de Nederlandsche Hervormde Kerk, zijn toevertrouwd aan de Algemeene Synode, die de Kerk vertegenwoordigt en voor haar in rechten optreedt.

ART. 56 [1]). De Synode is samengesteld uit dertien predikanten en zes ouderlingen [2]), afgevaardigd door de Provinciale Kerkbesturen en de Commissie voor de Zaken der Waalsche Kerken.

De Kerkbesturen, wier ressorten [3]) meer dan 150 predikantsplaatsen bevatten (Gelderland, Zuidholland, Noordholland, Friesland en Groningen), benoemen elk twee leden, en wel òf twee predikanten, òf één predikant en één ouderling, in dier voege, dat zij gezamenlijk zeven predikanten en drie ouderlingen afvaardigen. De overige Kerkbesturen (Zeeland, Utrecht, Overijsel, Noordbrabant met Limburg, Drenthe en de Commissie voor de Zaken der Waalsche kerken) benoemen elk één predikant en bovendien gezamenlijk bij beurtwisseling drie ouderlingen. De afvaardiging van ouderlingen heeft plaats volgens een tweevoudigen rooster [4]), door de Algemeene Synodale Commissie naar de in dit artikel gevolgde orde opgemaakt.

De Kerkbesturen bepalen zich in hunne keuzen tot hun eigen ressort en gedragen zich daarbij naar art. 5. Zij benoemen de leden der Synode en hunne secundi, in hunne voorjaarsvergadering, voor den tijd van drie jaren [5]).

Jaarlijks treedt een derde, of zoo na mogelijk een derde der leden zoo van de predikanten als van de ouderlingen af, volgens een rooster, die de eerste maal bij het lot wordt opgemaakt. De leden, die in den loop van hun diensttijd het provinciaal ressort metterwoon verlaten, worden door hunne secundi vervangen.

Behalve de gewone leden hebben ter Synode zitting:

met adviseerende stem de Secretaris der Synode en de Quaestor-Generaal, welke laatste alleen die vergaderingen bijwoont, waarin geldelijke aangelegenheden worden behandeld;

met praeadviseerende stem twee hoogleeraren [6]), door den Secretaris der Synode naar vasten rooster, mits uit verschillende universiteitssteden, telkens voor één jaar op te roepen en bij ontstentenis door hunnen ambtgenoot in dezelfde stad te doen vervangen.

De Secretaris, van de benoeming der afgevaardigden met hunne secundi kennis bekomen hebbende, zal eene naamlijst van de leden der vergadering aan elk van dezen doen toekomen, met aanwijzing van den oudsten in diensttijd onder de afgevaardigde predikanten.

1) Dit art. is, met uitzonderiug van de laatste al., geheel vernieuwd, en als zoodanig in werking gekomen den 30 Maart 1875, behoudens latere wijziging van al. 5, laatste lid. Zie de aant.

2) *Dertien predd. en zes oudd.* Alzoo bestaat nu de Synode, hare praeadviseerende leden en de Secretaris medegerekend, uit 22, of, wanneer de Quaestor-Generaal tegenwoordig is, uit 23 leden; vóór 1875 (12 predd., afgevaardigd door de Provv. Kerkbb., het Kerkbestuur van Limburg en de Waalsche Comm., drie ouderlingen, enz.) uit 19 of 20. Door de zitting van *zes* ouderlingen in de Synode is, even als in de Classikale en Provinciale Kerkbesturen, de verhouding van ouderlingen tot predd. meer in overeenstemming gebracht met het presbyteriaansch karakter der Herv. Kerk. Zie aant. 3 op art. 41.

3) *De Kerkbesturen, wier ressorten*, enz. De onevenredigheid, die er bestond in de afvaardiging, toen uit de grootste provinciale ressorten niet meer leden dan uit de kleinste ter Syn. Verg. werden gezonden, is door de bepaling in deze al.

en door de verandering van het Kerkbestuur van Limburg in eene classis „Maastricht", onder het prov. ressort „Noordbrabant met Limburg" (zie op art. 34), althans ten deele opgeheven. In dezen nog verder te gaan, ten einde alle onevenredigheid weg te nemen, achtte de Synode van 1874 onraadzaam. Een voorstel van haren President, den heer R. J. KONING, strekkende om voor de samenstelling der Synode tot grondslag te nemen het cijfer der bevolking in de provinciale ressorten, in dier voege, dat iedere 100 000 leden één vertegenwoordiger zouden bekomen, werd verworpen, als in strijd met het foederatieve beginsel, dat zoowel in de thans bestaande kerkorde als in alle vroegere tot grondslag is aangenomen en reeds in art. 1 Alg. Regl. is vooropgezet, naar hetwelk ook, volgens art. 38, in de Classikale Vergaderingen de Kerkeraden, even als hier in de Synode de Provinciale Kerkbesturen, naar het getal der predikantsplaatsen vertegenwoordigd worden. Handd. bl. 360—363, 372—374.

4) *Een tweevoudige rooster.* Om uitvoering aan dit voorschrift te geven, heeft de Syn. Commissie terstond, toen de nieuwe redactie van art. 56 in werking was getreden, aan de onderscheidene Kerkbesturen medegedeeld, wie één, wie twee predikanten en wie één pred. en één oud. in de Meivergadering van 1875 zouden moeten benoemen. Daarop heeft in de Synodale Verg. van dat jaar de in al. 5 bedoelde loting plaats gehad, tot regeling van de eerste aftreding, en is aan de Syn. Comm. opgedragen, met inachtneming van den uitslag dier loting een rooster op te maken. Zie 1875, Bijl. B, bl. 133, 134, Handd. bl. 13.

5) *Voor den tijd van drie jaren.* Verg. art. 5, al. 2. Eene driejarige zitting, bij jaarlijksche aftreding van een derde, waarop in de Kerk sedert lang (b.v. reeds in 1860 door de Class. Verg. van Leiden, Handd. bl. 10, 11) en in den laatsten tijd van onderscheiden zijden was aangedrongen, moet geacht worden, tegen het gevaar, dat door de verschillende Synoden geheel tegenovergestelde besluiten genomen worden, voldoenden waarborg op te leveren, en komt overeen met hetgeen bij alle andere besturen boven de Kerkeraden, alsmede bij de Synodale Commissie, bestaat. Verg. Handd. 1874, bl. 320, 321, 336, 337, 364.

6) *Twee hoogleeraren.* Herhaalde malen en zoo ook in de Synodale Verg. van 1874, bij de behandeling der voorloopig aangenomen veranderingen in de regll., was het voorstel gedaan, om aan de hoogleeraren in de godgeleerde faculteiten, als zoodanig, geen zitting te geven in de Synodale Verg., als zijnde zulks, daar de hoogleeraren staatsambtenaren zijn, onvereenigbaar met het beginsel van vertegenwoordiging der Kerk en scheiding van Kerk en Staat. De groote meerderheid echter dier vergadering oordeelde, dat niet alleen het groote nut, door de medewerking der hoogleeraren steeds gesticht, maar ook het karakter onzer Herv. Kerk, dit het licht der vrije wetenschap niet vreest, maar voor haren bloei en hare voortgaande ontwikkeling onmisbaar acht, den hoogleeraren het recht tot zitting met *praeadviseerende* stem voorshands moest blijven verzekeren; en zulks te meer, omdat, naar de toen nog bestaande regeling van het Hooger Onderwijs, die faculteiten bepaaldelijk ten behoeve van het Hervormd Kerkgenootschap aan de drie Hoogescholen waren opgericht, terwijl de Kerk wederkeerig de opleiding van hare aanstaande Evangeliedienaren aan haar toevertrouwde (zie 1874, blz. 347—349). Nadat door de nieuwe Wet op het H. O. de godgeleerde faculteiten opgehouden hadden *Hervormde* godgel. faculteiten te zijn, is de zaak van het H. O. in de godgeleerdheid door een kerkelijk regl. geregeld en in verband daarmede de bepaling van deze al. gewijzigd. Zoo ook art. 70 7°. De nieuwe bepaling is in werking gekomen d. 15 Dec. 1877, in plaats

van de vroegere: „drie Hoogll., door de Herv. godg. faculteiten te Leiden, Utrecht en Groningen telkens voor één jaar afgevaardigd.”

Art. 57. De Synode kiest zich uit de predikanten [1]) der Nederlandsche Hervormde Kerk haren vasten Secretaris, die met der woon gevestigd zal zijn te 's Gravenhage of in den omtrek. Zijn secundus [2]) wordt benoemd voor drie jaren. Deze zal, bij aftreden van den Secretaris, diens werkzaamheden waarnemen, totdat een nieuwe Secretaris, door de eerstvolgende Synode te benoemen, zijne betrekking zal hebben aanvaard.

Nopens het recht, den plicht, de toelaag en het ontslag van den Secretaris zal door de Synode bij bijzondere overeenkomst en instructie nadere bepaling worden gemaakt, waarvan afschrift aan den secundus zal worden overgelegd.

Ook benoemt zij, bij voorkeur uit de leden der kerkgemeente te Amsterdam, eenen Quaestor met zijnen secundus, voor onbepaalden tijd. Over hunne continuatie zal de Synode jaarlijks haar goedachten uitspreken. Hunne rechten en plichten worden in eene bijzondere instructie omschreven.

1) *Uit de predikanten.* Hier worden niet alleen *dienstdoende* predd. bedoeld, maar ook emeriti. 1884, bl. 88.

2) *Zijn secundus.* Een in 1857 voorloopig aangenomen wijziging van dit art., in dien zin, dat ook de secundus van den Secretaris, even als deze, te 's Hage of in den omtrek zou moeten wonen, is, als de vrije keuze te zeer beperkende, niet vastgesteld. 1858, bl. 172, 173, 200.

Art. 58, luidende: „Voor het hoofd van het Departement voor de zaken van den Hervormden Eeredienst, enz. en zijnen Secretaris-Generaal, mits beiden van Protestantsche belijdenis, of, bij ontstentenis van dezen, een Commissaris des Konings, den Hervormden Godsdienst belijdende, staat de toegang open tot bijwoning der Synodale Vergaderingen” — is, ten gevolge van de veranderde verhouding tusschen de Kerk en den Staat, d. 1 April 1864 weggevallen. Syn. Handd. 1862, bl. 126, Bijl. B, bl. 177; 1863, bl. 320, 328.

Art. 59. De gewone Synodale Vergadering wordt, éénmaal 's jaars, te 's Gravenhage gehouden, aanvangende op den derden Woensdag in de maand Juli. Deze tijdsbepaling kan niet worden veranderd, noch eene buitengewone vergadering der Synode beschreven, dan door de Synodale Commissie [1]).

1) Uit dit art. is, sedert 1 Maart 1870, na de woorden: „door de Synodale Commissie,” weggenomen: „met kennisgeving aan Z. M. den Koning.” De Wet van 10 Sept. 1853 eischt (art. 5) de goedkeuring des Konings voor de plaats van vestiging der Syn. Verg., in het belang van de openbare orde, niet die omtrent den tijd der samenkomst. De wijzigingen, d. 31 Maart 1875 in werking gekomen, betreffen den aanvang der Syn. Verg. op den *derden*, in plaats van den eersten Woensdag in Juli, en het wegvallen eener, ten gevolge van de driejarige zitting der leden, geheel overtollig geworden alinea, luidende: „Tot eene buitengewone Synode worden de leden der laatstgehoudene Hooge Kerkvergadering samengeroepen.”

ART. 60. De Synode begint telken jare hare werkzaamheden met, onder leiding van den oudsten in diensttijd der afgevaardigde predikanten, uit dezen voor zich een President en Vice-president, met plaatsvervanger, te verkiezen.

ART. 61. Bij de Synode berust de hoogste wetgevende, rechtsprekende en besturende macht, onder de verschillende waarborgen, in dit Algemeen Reglement en in bijzondere reglementen vastgesteld.

ART. 62 [1]). De Synode stelt de reglementen vast, welke voor de geheele Kerk verbindend zijn.

Zij zendt [2]) elk door haar voorloopig aangenomen reglement aan de Provinciale Kerkbesturen [3]) en Classikale Vergaderingen, om er hunne consideratiën op in te winnen. De Synode neemt in hare vergadering van het volgende jaar kennis van deze consideratiën en maakt daarvan naar eigen oordeel [4]) gebruik. Indien zij besluit, dat het reglement behoort te worden vastgesteld, met of zonder verandering, onderwerpt zij het [5]) aan de hoofdelijke stemming van de leden der Provinciale Kerkbesturen, met dien verstande, dat in de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken vier leden hunne stem uitbrengen, en wel de drie predikanten en de ouderling, die de oudste in zitting zijn. Tenzij de meerderheid [6]) der gezamenlijke leden, die hunne stem uitbrengen, zich tegen verklaart [7]), wordt zoodanig reglement, als finaal aangenomen, door de Algemeene Synodale Commissie uitgevaardigd. Met veranderingen in de bestaande reglementen wordt evenzoo gehandeld.

1) Dit art. heeft bij de herzienidg van 1874 de volgende wijzigingen ondergaan, in werking gebracht d. 31 Maart 1875: 1°. *De Synode stelt de regll. vast*, voor: *Zij arresteert de regll.* enz.; 2°. Achter *Provinciale Kerkbesturen* is gevoegd: *en Classikale Vergaderingen* (zie het aanget. op artt. 12 en 40); 3°. is uitgedrukt, dat van de ingekomen consideratiën door de Synode *van het volgende jaar* wordt kennis genomen; 4°. is door de woorden: „*Indien zij besluit*, *dat het Regl. behoort te worden vastgesteld*, *met of zonder verandering*," voor goed een einde gemaakt aan den twijfel van sommigen, of de Synode wel bevoegd was, een regl. of eene reglements-verandering, ten vorigen jare voorloopig aangenomen, ter zijde te leggen (zie het hierover gehandelde in 1870, Handd. bl. 10—13); 5°. is voor de *stemming der Provinciale Kerkbesturen* de „*hoofdelijke stemming van de leden der Provinciale Kerkbesturen*" in de plaats gekomen; 6°. zijn de woorden: „*Wanneer de volstrekte meerderheid dier Kerkbesturen zich voor de aanneming van het regl. verklaart*", vervangen door: „*Tenzij de meerderheid*" enz. Eindelijk is den 15 Jan. 1883 nog in werking gekomen de ampliatie, dat achter de woorden: „*stemming van de leden der Prov. Kerkbesturen*" volgt: „*met dien verstande*", tot: „*die de oudste in zitting zijn*". Door deze toevoeging is te gemoet gekomen aan het bezwaar, dat de Waalsche Commissie, die zeven leden telt, terwijl zij een betrekkelijk klein kerkressort vertegenwoordigt, een naar evenredigheid te grooten invloed zou uitoefenen bij de beslissing over het al of niet finaal aannemen van wetsveranderingen.

2) *Zij zendt*, enz. Meermalen is de aanmerking gemaakt, dat de hier voor-

geschreven wijze van aannemen en arresteeren van reglementen al te wijdloopig en omslachtig zou zijn, b.v. in 1860 door het Cl. Bestuur van Leiden en in onderscheidene consideratiën, bij voorkomende gelegenheid gegeven; doch de Synode heeft zoowel in 1860 als in 1874 en 1887 geoordeeld, dat de hier voorgeschreven weg alleen de vereischte waarborgen oplevert tegen het onberaden invoeren van schadelijke of der Kerk ongevallige bepalingen.

3) *Provinciale Kerkbesturen.* Hieronder mede begrepen de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken. Verg. het belangrijk rapport van den hoogleeraar KUENEN over de plaats, die de z.g. Waalsche Commissie bekleedt in het organisme van ons Kerkelijk Bestuur. 1862, bl. 177—184 en het besluit der Synode, bl. 250.

4) *Naar eigen oordeel.* Van tijd tot tijd zijn voorstellen ingekomen, het laatst in 1887, om het *eigen oordeel* der Synode te beperken, door haar bij het vaststellen van wetsveranderingen te binden aan de meerderheid der op de Classikale Vergaderingen daarover uitgebrachte stemmen. De woorden: naar eigen oordeel, zouden dan moeten wegvallen, of hare toepassing alleen vinden in het wijzigen van ondergeschikte punten, als redactie en anderszins. De Synode heeft dergelijke voorstellen afgewezen, daar op die wijze de wetgevende macht zou verplaatst worden, in lijnrechten strijd met de beginselen van de organisatie der Ned. Herv. Kerk. 1887, bl. 374—378, 386, 387.

5) *Onderwerpt zij het.* Een in 1872 ter Synode gedaan voorstel om de eindstemming der Provinciale Kerkbesturen (of nu: van de leden der Provinciale Kerkbesturen) te doen vervallen, is afgewezen. Die eindstemming is *een recht van veto*, den Provinciale Kerkbesturen gegeven, ten einde te groote machtsuitbreiding der Synode te verhoeden. 1872, bl. 160, 161. Verg. 1866, bl. 120, 122, 173, 174. Ook heeft in 1876 de Synodale Commissie aan het Provinciaal Kerkbestuur van Noordbrabant met Limburg, o. a. het volgende geschreven: „Waartoe diende de bepaling, dat de regll., met de veranderingen er in gemaakt, *andermaal* aan de Prov. Kerkbesturen worden gezonden, die er dan hunne stem over uitbrengen, — ook naar de tweede al., op veranderingen in de bestaande regll. toe te passen? — waartoe anders, dan om een tegenwicht van de aan de Synode verleende macht te doen bestaan, om ook voor het geval, dat zij hare macht mocht misbruikt hebben of de wettelijke bepalingen niet naar behooren mocht hebben in acht genomen, de uitvoering van hare besluiten te verhinderen, maar gevolgelijk ook om bij goedkeuring van die besluiten daaraan voor de Kerk eene onbetwistbare wettigheid te verzekeren?" 1877, Bijl. B, bl. 174.

6) *Tenzij de meerderheid*, enz. Dus, indien de stemmen staken (zooals in 1882, over de toen aangenomen wijziging van artt. 27, regl. op het examen en 19 regl. op het godsdienstonderwijs plaats had) is het reglement of de reglementsverandering aangenomen. Deze bepaling komt overeen met het karakter en de bedoeling der eindstemming, als recht van *veto*, dat als zoodanig positief moet uitgesproken worden. 1883, Bijl. B, bl. 75.

7) *Zich tegen verklaart.* De Synode wenscht, dat bij tegenstemming de Prov. Kerkbesturen tevens van de gronden daarvoor bericht geven. 1875, bl. 149.

ART. 63. De rechtsprekende macht der Synode wordt uitgeoefend naar art. 15 van dit Algemeen Reglement en naar het Reglement van kerkelijk Opzicht en Tucht.

Zij beslist geschillen, welke in of tusschen Provinciale Kerkbesturen mochten ontstaan.

ART. 64. De besturende macht der Synode gaat over de algemeene belangen der Nederlandsche Hervormde Kerk, en in het bijzonder over alles, wat den openbaren godsdienst en de kerkelijke instellingen betreft [1]).

1) De voormalige slotperiode: „Zij staat in onmiddellijk verband met het Ministeriëel Departement voor de Zaken der Hervormde Eeredienst," of, na de opheffing van de Departementen van Eeredienst: „met het betrokken Ministeriëel Departement" (1863), is d. 1 Maart 1870 vervallen. Zie ook het aangeteekende op artt. 7, 12, 58 en 59. Krachtens art. 1 van de Wet op de Kerkgenootschappen, van 10 Sept. 1853, moet van alle veranderingen en verordeningen, die de *inrichting en het bestuur van het kerkgenootschap betreffen*, kennis aan de Regeering gegeven en, voor zoo ver de medewerking van het Staatsgezag vereischt wordt, hare goedkeuring daarop gevraagd worden.

ART. 65. Bij de Synode berust [1]) het beheer der algemeene kerkelijke fondsen. Zij voert dat onder administratie van den Quaestor-Generaal, over welke het toezicht is opgedragen aan de na te melden Algemeene Synodale Commissie [2]).

Omtrent de administratie der bijzondere kerk-, pastorij-, kosterij- en andere gemeentefondsen, en de betrekking tusschen hunne bestuurders en de Kerkeraden, zullen nadere bepalingen worden ontworpen [3]).

1) *Bij de Synode berust*, enz. In dit art. ligt het beginsel te gronde, dat de Synode *wel* bevoegd is, de *algemeene* kerkelijke fondsen, t. w. de algemeene kas der Ned. Herv. Kerk, het Weduwenfonds, het Fonds voor noodlijdende kerken en personen, het Fonds voor geestelijke behoeften, dat voor de schraalste predikantstractementen, het Hulppensioenfonds, het Fonds voor Hooger Onderwijs, en welke van dien aard er meer mogen zijn of komen, maar *niet* de in al. 2 opgenoemde *bijzondere* Gemeentefondsen, te *beheeren*. Het beheer dezer goederen berust bij de gemeenten zelve, wier eigendom zij zijn. Maar al deze gemeenten te zamen maken de Ned. Herv. Kerk uit (art. 1), en de Synode, bij wie de hoogste wetgevende, rechtsprekende en besturende macht in de Kerk berust (art. 61), moet zich geroepen achten, door het maken van reglementaire bepalingen te zorgen, dat de fondsen der gemeenten voortdurend overeenkomstig hunne bestemming worden gebruikt.

2) Achter de woorden „Synodale Commissie" volgden nog „en, voor zooveel de Algemeene Classikale kas aangaat, met verantwoording aan de Hooge Regeering"; welke woorden eveneens — zie de aant. op het vorige art. — ten gevolge van de veranderde verhouding tusschen den Staat en de Kerk zijn vervallen.

3) *Ontworpen*. Denkelijk is dit woord, in plaats van — zooals het concept had — *gemaakt*, met opzet gekozen, omdat men in 1851, toen het A. R. werd vastgesteld, wel vooruitzag, dat de Synode op dit punt tal van moeielijkheden zou ontmoeten en toch in allen gevalle de Synode bij ieder regl., dat voor de geheele Kerk verbindend zal zijn, niet anders, dan op de in art. 62 voorgeschreven wijze, hare wetgevende macht kan uitoefenen. Dit werk nu had de Synode reeds in 1850 ter hand genomen, maar oordeelde in 1851 met de verdere behandeling van het toen ter tafel gebrachte en na ingewonnen consideratiën gewijzigde ontwerp te moeten wachten, totdat het Alg. Regl. door den Koning bekrachtigd en in werking gebracht zou zijn. De bekrachtiging volgde, maar met

de elf reserves, bij welke, bepaaldelijk in n°. 2, de bevoegdheid der Synode, om aan art. 65 al. 2 het daar bedoelde gevolg te geven, niet was erkend. Na de opheffing der reserves in 1870 heeft de zaak op nieuw een onderwerp van vele en langdurige beraadslagingen uitgemaakt bij de Synode en Synodale Commissie, en zulks te meer, omdat ten gevolge van het Kon. Besl. van Febr. 1866, waarbij het toezicht op het Beheer is losgelaten, de zaak buiten alle rechtsgeldige en verbindende regeling gebracht en, door de invoering van een zoogen. vrij beheer, in een tal van gemeenten voor de schromelijkste willekeur en allerlei misbruiken de deur geopend was. Na herhaalde vergeefsche pogingen om, in overleg met het inmiddels opgetreden Algemeen Collegie van Toezicht, tot eene wettige regeling van het beheer, steunende op een vasten, onaantastbaren rechtsgrond, te komen, heeft de Synode van 1874 een *Concept-regl. op het beheer der Kerkelijke goederen en fondsen van de Herv. gemeenten in Nederland en het toezicht daarop* voorloopig aangenomen. Dit regl., hoewel weinig verschillende van dat van het Alg. Coll., en waarin Bestuur en Beheer als de twee takken van den éénen stam wél uit elkander gehouden en aan elk zijn onderscheiden eigenaardige en zelfstandige werkkring aangewezen, maar ook het naar den eisch der Kerk noodzakelijke verband tusschen die twee bewaard was, vond echter van de zijde der kerkelijke administratiën en collegiën van beheer, wier consideratiën mede gevraagd waren, zoo grooten tegenstand, dat de Synode van 1875 niet tot de definitieve vaststelling kon besluiten, maar nogmaals de zaak heeft uitgesteld tot na een op nieuw te beproeven overleg met het Algemeen Collegie. Ingevolge het advies, gegeven door eene vereenigde commissie uit de Synode en het Algemeen Collegie, heeft de Synode in 1876 zich gewend tot de Regeering met het verzoek om eene gelegenheidswet, waarbij de rechtsgrond aangewezen werd, waarop de regeling van het beheer der goederen en fondsen in de gemeente kon gebouwd worden. Nadat echter én deze en verdere, zoo bij de Regeering, als bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangewende pogingen, om althans eene wet te verkrijgen, waarbij het onttrekken van kerkelijke goederen aan hunne bestemming verhinderd werd, vruchteloos waren afgeloopen, is de vraag, of niet de Synode uitvoering moest geven aan al. 2 van art. 65 A. R., naar aanleiding van verschillende daarover ingezonden adressen, weder ernstig ter sprake gekomen in 1881, maar heeft de Vergadering zich met het gevoelen der meerderheid van de daarover rapporteerende Commissie, die op het ter hand nemen aandrong, niet kunnen vereenigen, van oordeel zijnde, dat de Synode zich in dezen behoorde te onthouden. De jaar op jaar aan de Synodale Commissie vernieuwde diligentverklàring was daardoor van zelf vervallen. Ten laatste is echter in 1886, ten gevolge van een voorstel van den heer Mr. C. R. MERKUS, lid der Synode, weder aan de Synodale Commissie opgedragen, aan de Synode in het belang der Kerk de noodige voorstellen of, des geraden oordeelende, bij de Regeering de noodige stappen te doen, welk mandaat in 1887 nog is uitgebreid. Wij zijn dus nog niet aan het einde dezer geschiedenis. Wie haar meer in bijzonderheden wenscht na te gaan, vergelijke, om niet te spreken van vroegere jaargangen, de Handd. der Synode van 1874, bl. 104—120, 217—227, 233—242, 276—280, 291—301; 1875, bl. 153—186, 257—261, 267—270, 280—286, 289, 200, 295; 1876, bl. 108—118, 361—366; 1877, bl. 53—64, 153, 453, 523, Bijl. B, bl. 133—136; 1878, bl. 56—58, 102, 103, 146, 324, 389, 390, 395—398, Bijl. B, bl. 147; 1879, bl. 110, 111, Bijl. B, bl. 113; 188, bl. 23 Bijl. B, bl. 88, 89; 1881, bl. 226—241; 1882, bl. 41, 42, Bijl. B, bl. 82; 1886, bl. 508, 521 en 1887, bl. 44, 45, 197, Bijl. B, bl. 132.

TWEEDE AFDEELING.

De Algemeene Synodale Commissie.

ART. 66. Tusschen de gewone jaarlijksche vergaderingen der Synode worden, in haren naam [1]), de belangen der Nederlandsche Hervormde Kerk behartigd en waargenomen door een collegie, onmiddellijk uitgaande van, en in betrekking staande tot de Synode, onder den naam van Algemeene Synodale Commissie.

1) *In haren naam*. Verg. art. 74 en Regl. voor Opz. en T., art. 65. Eene voorloopig aangenomene bepaling, dat de Syn. Comm., wanneer de Synode niet vergaderd is, *de Kerk zou vertegenwoordigen en voor haar in en buiten rechten handelend optreden*, is in 1866 verworpen, als onbestaanbaar met het beginsel, dat de Syn. Comm. *geen bestuur* is, maar eene commissie, *door de Synode* gekozen en aan haar verantwoordelijk. Handd. bl. 174, 175.

ART. 67. Deze Commissie bestaat uit den President, den Vice-president en den Secretaris der Synode; voorts uit drie predikanten en drie ouderlingen, zooveel mogelijk [1]) te benoemen uit de verschillende kerkressorten. Aan elk der leden van deze Commissie wordt een secundus toegevoegd. Zij hebben allen concludeerende stem, behalve de Secretaris, die eene adviseerende heeft. Met uitzondering van den Secretaris hebben alleen dienstdoende predikanten [2]) in deze Commissie zitting [3]).

1) *Zooveel mogelijk*. Een voorstel, om deze woorden te vervangen door *bij geregelde beurtwisseling*, werd, als onnoodige beperking van de vrijheid der Synode, afgewezen. 1865, bl. 251. Diensvolgens is de keus van een lid uit een ressort, dat reeds in de Commissie vertegenwoordigd is, niet ongrondwettig, hoewel het, ook naar den geest der in dit artikel vervatte bepaling, niet wenschelijk moet gerekend worden. 1867, bl. 25.

2) *Alleen dienstdoende predd.* De bepaling in den laatsten volzin van deze al. is in werking gekomen 1 April 1864. Daardoor is op de Synodale Commissie toepasselijk gemaakt wat, volgens artt. 41 en 48, ook geldt omtrent de Classikale en Provinciale Besturen en de Synode. Verg. het Rapport, 1863, bl. 114—118, en wat daarin uit het vroeger te dezer zake verhandelde wordt aangehaald.

3) Tot aan den 15 Dec. 1877 had dit art. nog eene al., luidende: „Verder heeft in deze vergadering zitting, met praeadviseerende stem, een hoogleeraar in de godgeleerdheid aan eene der drie hoogescholen des Rijks, door de drie respectieve godgeleerde faculteiten beurtelings te benoemen.” Deze bepaling is ten gevolge van de nieuwe regeling van het Hooger Onderwijs opgeheven. Verg. aant. op art. 56, al. 5.

ART. 68. De predikanten en ouderlingen, leden dezer Commissie, benevens hunne secundi [1]), worden benoemd door de Synode [2]), voor den tijd van drie jaren. Telken jare treedt, met den dag op welken de gewone jaarlijksche vergadering der Synode gesloten wordt, een derde gedeelte af, zijnde de aftredenden niet herkiesbaar [3]) dan na twee jaren.

De President, Vice-president en Secretaris ter laatste Synodale Vergadering fungeeren ook bij deze Commissie als zoodanig.

1) *Benevens hunne secundi.* Een tot secundus reeds benoemde is, als intusschen de tot primus benoemde bedankt, ook voor primus benoembaar. Syn. Verkl. 1863, bl. 59, 60.

2) *Door de Synode.* Een voorstel: „dat *de keuze der leden* door de Synode geschiede *op aanbeveling van de Provinciale Kerkbesturen*", is als onnoodig afgewezen, omdat ter Synode steeds afgevaardigden uit de verschillende provinciën gezeten zijn en deze ruimschoots gelegenheid hebben om de geschiktste mannen aan te bevelen. Desgelijks heeft de Synode geoordeeld, de vrijheid der keuze niet te moeten beperken door de bepaling, dat de leden der Syn. Comm. *leden moeten zijn of geweest zijn van eenig bestuur boven den Kerkeraad.* 1865, bl. 521, 252, verg. Bijl. B, bl. 24.

3) *Niet herkiesbaar.* Dit is ook toepasselijk op een secundus, die, naar art. 6, al. 4 van het Alg. Regl., gewoon lid geworden is gedurende den diensttijd van den primus. 1870, bl. 27, 28. Tusschen deze en de volgende al. is d. 15 Dec. 1877 weggenomen de bepaling, dat de hoogleeraar door de aan de beurt zijnde faculteit wordt afgevaardigd voor den tijd van één jaar. Verg. aant. 3 op art. 67.

ART. 69: „De vergaderingen dezer Commissie kunnen, gelijk die der Synode, door het Hoofd van het Ministeriëel Departement en den Secretaris-Generaal, beiden van Protestantsche belijdenis, worden bijgewoond" — is tegelijk met art. 58 in 1863 vervallen.

ART. 70. Aan deze Commissie is opgedragen:

1°. het uitvoeren van alles, wat de Synode haar heeft in last gegeven [1];

2°. het toezicht op de nakoming van alle kerkelijke reglementen en Synodale besluiten;

3°. de behandeling en beslissing in vorderingen tot cassatie van in appèl gedane uitspraken, overeenkomstig art. 15;

4°. het toezicht op de administratie der algemeene kerkelijke fondsen, met macht, om, waar de zaak bij uitstel lijden zou, daaromtrent te doen hetgeen der Synode is;

5°. het houden [2]) van zoodanig algemeen toezicht op de administratie van kerkelijke goederen, als haar bij een reglement zal worden opgedragen;

6°. de behandeling der diaconale, alsmede van spoed vorderende zaken, welke tot de bevoegdheid der Synode behooren;

7°. de correspondentie, omtrent alle voorkomende zaken, met collegiën van kerkelijk bestuur en beheer, met de van wege de Kerk benoemde hoogleeraren in de godgeleerdheid en met de Hooge Regeering.

1) *Wat de Synode haar heeft in last gegeven.* Overeenkomstig een voorstel van den Hoogl. DOEDES heeft de Synode in 1869 het als wenschelijk uitgesproken, dat jaarlijks de bij haar ter tafel komende zaken zooveel mogelijk afgedaan en niet dan bij gebiedende noodzakelijkheid aan de Synodale Commissie worden opgedragen ter fine van raad of advies. Handd., bl. 238.

2) *Het houden — zal worden opgedragen.* Verg. art. 65, al. 2.

3) *De behandeling der diaconale zaken* is sedert 1 Maart 1868, tot vereenvoudiging der werkzaamheden, geheel naar de Syn. Comm. overgebracht. In verband hiermede is tevens gewijzigd art. 15, al. 2 van het Regl. voor de diaconiën. Verg. 1871, bl. 175, 176. Een in 1865 ter tafel gebracht voorstel om de behandeling van *alle quaestorale èn diaconale zaken* en van *alle zaken van dagelijksch bestuur* bij de Syn. Comm. over te brengen, kon de goedkeuring der vergadering niet wegdragen, daar zij oordeelde, dat met die overdracht te groote verantwoordelijkheid op de Syn. Comm. zou gelegd worden en zulks te minder zou voegen, omdat zij een collegie uitmaakt, dat slechts door de Synode en niet rechtstreeks door de Kerk gekozen is. 1865, bl. 255. In 1887 heeft de Synode het voorstel van een harer leden om de toekenning van kleine toelagen aan kerkelijke administratiën en noodlijdende personen aan de Synodale Commissie over te laten, voorloopig aangenomen.

ART. 71. De Synodale Commissie biedt jaarlijks der Synode een overzicht [1]) aan van den staat der Nederlandsche Hervormde Kerk.

1) *Een overzicht*, enz. In 1869 is de Syn. Comm. ontheven van de taak om zulk een overzicht van den *inwendigen* toestand der Kerk te geven, als wordende door dit art. niet gebiedend gevorderd, en zijnde van geen practisch nut voor de werkzaamheden der Synode; terwijl dikwerf in zulk een overzicht de onpartijdigheid al te moeielijk valt te bewaren. Handd., bl. 246, 247.

ART. 72. De Commissie vergadert te 's Gravenhage, gewoonlijk tweemalen 's jaars, ééns in het voorjaar en ééns in het najaar, en voorts zoo dikwerf zulks door haar moderamen noodig zal worden geacht.

ART. 73. Alle kerkelijke collegiën zijn verplicht, aan deze Commissie alle door haar gevraagde inlichtingen te geven, en aan hare aanschrijvingen te voldoen, behoudens het bepaalde bij art. 14.

ART. 74. De Commissie is, wegens alles [1]), wat door haar wordt verricht, verantwoording schuldig ter eerste gewone Synodale Vergadering.

Bij de raadpleging over deze verantwoording [2]) heeft geen der Synodale leden, die tevens lid is van de Algemeene Synodale Commissie, eene concludeerende stem. Van uitspraken, door haar gedaan ten gevolge van beroep in cassatie, geeft zij aan de Synode alleen verslag.

1) *Wegens alles.* Ook beschikkingen, door haar genomen op verzoeken om dispensatie, naar art. 23 en 52 van het regl. op de vac., al moge daarop niet kunnen worden teruggekomen, zijn aan de beoordeeling der Synode onderworpen, waarvan alleen, aan het slot van dit art., de uitspraken, door de Commissie gegeven ten gevolge van beroep in cassatie, zijn uitgezonderd. Verkl. der Synode, 1865, bl. 21, 23.

2) *Bij de raadpleging over deze verantwoording*, enz. Die concludeerende stem kan slechts aan de bedoelde leden ontzegd worden, waar het de *verantwoordelijke handelingen* der Comm. geldt, doch geenszins wanneer de Synodale Verg. te raadplegen en te besluiten heeft over de onderscheidene *beschouwingen* en *adviezen* van gezegde Comm. aan de Synode. Synodale beslissing, 1863, bl. 16, 17.

SLOTBEPALING [1]).

In dit reglement kan geene verandering worden gemaakt, dan door de Synode. Tot verandering wordt vereischt, dat eerst de consideratiën der Provinciale Kerkbesturen en der Classikale Vergaderingen zijn gevraagd, en voorts de toestemming van twee derden der gezamenlijke leden [2]) van de Provinciale Kerkbesturen is verkregen, nadat deze gehoord zullen hebben de Classikale Besturen in hun ressort.

Ook bij deze stemming geldt voor de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken het ten deze in art. 62 bepaalde.

1) De wijzigingen, die dit art. bij de herziening van 1874—1875 heeft ondergaan, zijn: 1°. *Tot verandering*, in de plaats van: *Bij verandering van deze grondregeling des bestuurs*; 2°. Achter *Provinciale Kerkbesturen* ingevoegd, in overeenstemming met art. 62, etc.: *en der Classicale Vergaderingen*; 3°. In plaats van: *twee derden hunner*, insgelijks overeenkomstig art. 62: *twee derden der gezamenlijke leden van de Provinciale Kerkbesturen*; 4°. In plaats van *de respectieve Classikale Besturen*: *de Classikale Besturen in hun ressort.* In werking gekomen d. 31 Maart 1875. Zie Handd. 1874, bl. 376. Voorts is de laatste al. eene toevoeging, die in werking gekomen is den 15 Jan. 1883. Verg. aant. 1 op art. 62.

2) *Gezamenlijke leden.* Niet hetzelfde als „gezamenlijke leden, *die hunne stem uitbrengen*" in art. 62. Zie het rapport der Synodale Comm. betreffende de eindstemming over eene verandering van art. 3*, goedgekeurd door de Synode. 1887, bl. 12, Bijl. B, bl. 118, 119. Ook dient opgemerkt te worden, dat *hier* sprake is van de *toestemming* van twee derden, enz., terwijl bij gewone wetsontwerpen naar art. 62 voor de invoering vereischt wordt, dat de helft der stemmen er zich *niet tegen verklaart.*

Het Algemeen Reglement voor de Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden, voortgekomen uit de herziening van het Reglement van 1816, is door de Synode in 1851 gearresteerd en na door Z. M. den Koning, bij besluit van den 23 Maart 1852, n°. 3, te zijn bekrachtigd — zooals noodig was naar art. 15 van het reglement van 1816 — in werking gekomen den 1 Mei 1852. De elf reserves, onder welke de Koninklijke goedkeuring verleend was, zijn opgeheven bij Kon. Besluit van den 22 Juli 1870, n°. 8 (zie Handd. der Syn. 1870, bl. 171). De later in dit reglement naar art. 62 en de slotbepaling aangebrachte wijzigingen zijn in werking gekomen na kennisgeving aan de Regeering, volgens art. 1 van de Wet op de Kerkgenootschappen (10 Sept. 1853 Staatsbl. n°. 102). De wijzigingen den 31 Maart 1874 in werking gekomen, waren vooral belangrijk, daar zij het vertegenwoordigend karakter van het Kerkbestuur tot zijn volle recht hebben doen komen.

BIJLAGEN

BIJ HET ALGEMEEN REGLEMENT.

I.

HOOFDSTUK VI

VAN DE GRONDWET VOOR HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

Van den Godsdienst.

ART. 167. Ieder belijdt zijne godsdienstige meeningen met volkomen vrijheid, behoudens de bescherming der maatschappij en harer leden tegen de overtreding der strafwet.

ART. 168. Aan alle kerkgenootschappen in het Rijk wordt gelijke bescherming verleend.

ART. 169. De belijders der onderscheidene godsdiensten genieten allen dezelfde burgerlijke en burgerschaps-rechten, en hebben gelijke aanspraak op het bekleeden van waardigheden, ambten en bedieningen.

ART. 170. Alle openbare godsdienstoefening binnen gebouwen en besloten plaatsen wordt toegelaten, behoudens de noodige maatregelen ter verzekering der openbare orde en rust.

Onder dezelfde bepaling blijft de openbare godsdienstoefening buiten de gebouwen en besloten plaatsen geoorloofd, waar zij thans naar de wetten en reglementen is toegelaten.

ART. 171. De traktementen, pensioenen en andere inkomsten, van welken aard ook, thans door de onderscheidene godsdienstige gezindheden of derzelver leeraars genoten wordende, blijven aan dezelve gezindheden verzekerd.

Aan de leeraars, welke tot nog toe uit 's lands kas geen of een niet toereikend traktement genieten, kan een traktement toegelegd of het bestaande vermeerderd worden.

ART. 172. De Koning waakt, dat alle kerkgenootschappen zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat.

ART. 173. De tusschenkomst der Regeering wordt niet vereischt bij de briefwisseling met de hoofden der onderscheidene kerkgenootschappen, noch, behoudens verantwoordelijkheid volgens de wet, bij de afkondiging van kerkelijke voorschriften.

II.

WET, REGELENDE HET TOEZICHT OP DE ONDERSCHEIDENE KERKGENOOTSCHAPPEN.

(10 Sept. 1853, Staatsbl. no. 102.)

Wij WILLEM III, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodig is, eenige wettelijke bepalingen vast te stellen ter uitvoering van onderscheidene voorschriften van het VIde hoofdstuk der grondwet en ter vervanging van op dit onderwerp bestaande verordeningen, opdat Wij gelijke bescherming aan alle kerkgenootschappen in het rijk kunnen verleenen, en waken, dat zij zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ART. 1. Aan alle kerkgenootschappen is en blijft de volkomen vrijheid verzekerd, alles wat hunnen godsdienst en de uitoefening daarvan in hunnen eigen boezem betreft, te regelen.

De bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur worden, voor zooveel zij niet reeds aan Ons bekend zijn gemaakt, binnen eene maand na de afkondiging dezer wet, door de bestuurders of hoofden der kerkgenootschappen aan Ons medegedeeld. Nieuw te maken bepalingen worden mede vóór of bij het in werking brengen daarvan, op gelijke wijze ter Onzer kennis gebracht.

Voor zooveel er zich onder de bepalingen, bij dit artikel bedoeld, eenige bevindt, welke de medewerking van het staatsgezag vereischt, wordt die medewerking niet verleend, tenzij de bepaling door Ons is goedgekeurd.

ART. 2. Vreemdelingen aanvaarden geene kerkelijke bediening, dan na daartoe Onze toestemming te hebben verkregen.

Alleen in het belang der openbare orde en rust kan die toestemming geweigerd worden.

ART. 3. De titulaturen in de kerkgenootschappen aan de bedienaren van den openbaren godsdienst toegekend, geven noch ten opzichte van het wereldlijk gezag, noch ten opzichte van andere kerkgenootschappen, eenige aanspraak, rang of voorrecht.

In de aanraking met het wereldlijk gezag worden die titulaturen alleen gebezigd met vermelding van den geslachtsnaam der titularissen.

ART. 4. De ter aanwijzing van kerkelijk gebied door kerkgenootschappen gebezigde namen van provinciën of gemeenten worden slechts als van kerkelijken aard beschouwd en hebben geen verder gevolg.

ART. 5. Synodale vergaderingen en hoofden, die kerkgenootschappen vertegenwoordigen of besturen, behoeven Onze goedkeuring op de plaats van vestiging.

Voor zooveel deze goedkeuring bij de afkondiging dezer wet nog niet is verleend, wordt, na met hen gehouden overleg, door Ons, den Raad van State gehoord, over de geschiktheid der aangewezene vestigingsplaats uitspraak gedaan.

Alleen in het belang der openbare orde en rust en bij een met redenen omkleed en openbaar gemaakt besluit kan eene aangewezen vestigingsplaats als zoodanig door Ons ongeschikt worden verklaard.

ART. 6. De bedienaren van den openbaren godsdienst dragen het gewaad voor kerkelijke plechtigheden of bij de uitoefening van den openbaren godsdienst in hun kerkgenootschap gebruikelijk, niet dan binnen gebouwen en besloten plaatsen, of dáár waar de openbare godsdienstoefening, naar het 2de lid van art. 167 [1]) der grondwet, is toegelaten.

ART. 7. Elke oprichting of inrichting van een gebouw tot uitoefening van den openbaren godsdienst, binnen den afstand van twee honderd ellen van eene bestaande kerk, vereischt in het belang der openbare orde een onderzoek omtrent de plaats van vestiging.

Vóór dat de oprichting of inrichting wordt toegelaten, wordt daaromtrent door het gemeentebestuur beslist. Deze beslissing is vatbaar voor een beroep op gedeputeerde staten, en bij bezwaar ook tegen de beslissing van deze, wordt hunne uitspraak aan Onze eindbeslissing onderworpen. Het besluit door Ons te nemen, na den Raad van State te hebben gehoord, wordt met redenen omkleed en openbaar gemaakt.

Wanneer de oprichting of inrichting zonder verlof heeft plaats gehad, wordt het gebouw gesloten.

ART. 8. Het klokkengelui tot viering van kerkelijke plechtigheden of om de ingezetenen tot de godsdienstoefening op te roepen, kan in gemeenten, waar kerken van meer dan één kerkgenootschap zijn, in het belang der openbare orde en rust door Onzen Commissaris in de provincie worden verboden.

Klokkengelui tot andere einden heeft geen plaats dan met vergunning der plaatselijke politie.

ART. 9. Hij die aan deze wet niet voldoet, hare voorschriften overtreedt, of elders dan art. 167 [1]) der grondwet toelaat, den openbaren godsdienst uitoefent, wordt verklaard „in strijd met de wet te hebben gehandeld" en veroordeeld in de kosten.

ART. 10. De officieren van justitie bij de arrondissements-rechtbanken eischen, overeenkomstig met de bepalingen van art. 854 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, voor de rechtbank, ter burgerlijke terechtzitting, de toepassing van het voorgaand artikel.

Geene vervolging kan door hen worden ingesteld dan op machtiging

---

1) Nu 170.

van den Procureur-Generaal onder wiens bevelen zij staan, of op last des rechters in de gevallen, voorzien bij art. 31 [1]) van het Wetboek van strafvordering en art. 73 van de Wet op de rechterlijke organisatie en het beleid der justitie.

ART. 11. Van het vonnis wordt appèl, van het arrest cassatie toegelaten.

ART. 12. Die, na eenmaal ter zake van overtreding dezer wet te zijn veroordeeld, zich aan herhaling daarvan schuldig maakt, wordt gestraft met schorsing in de uitoefening zijner burgerschapsrechten voor den tijd van drie tot tien jaren, en met gevangenis van ééne maand tot twee jaren, te zamen of afzonderlijk.

ART. 13. De rechtsgedingen krachtens het voorgaand artikel ter zake van herhaalde overtreding gevoerd, worden op de gewone wijze voor den gewonen strafrechter behandeld.

De vervolging wegens overtredingen van deze wet verjaart door verloop van twee jaren.

ART. 14. Bij het in werking komen dezer wet zijn, behoudens de bepalingen der wetten en reglementen bedoeld in art. 167 [2]) der Grondwet, afgeschaft de wet van 18 Germinal jaar X en alle andere met de tegenwoordige wet strijdende bepalingen.

Lasten en bevelen, dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst, en dat alle ministeriëele departementen, autoriteiten, collegiën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

III.

KONINKLIJK BESLUIT VAN DEN 29STEN OCTOBER 1870, HOUDENDE INTREKKING DER KONINKLIJKE BESLUITEN VAN 29 JULI 1868 (STAATSBLAD N^{OS}. 115 EN 116) EN NADERE REGELING VAN DE WIJZE VAN BEHANDELING DER ZAKEN BETREFFENDE DE ONDERSCHEIDENE EEREDIENSTEN. [3])

(Staatsbl. n°. 173.)

Wij WILLEM III, enz.

Op de voordracht van den Raad van Ministers, van den 15den Augustus 1870;

Den Raad van State gehoord (advies van den 20 September 1870, n°. 9);

---

1) Nu 33.

2) Nu 170.

3) De beide departementen voor de zaken der eerediensten, ingesteld bij K. B. van 16 Sept. 1815, zijn — na eerst bij K. B. van 21 April 1862 (Stbl. n°. 42 en 43) te zijn vervangen door bijzondere afdeelingen, vervolgens bij K. B. van 2 Januari 1868 (Stbl. n°. 1 en 2) te zijn hersteld, daarna bij K. B. van 29 Juli 1868 (Stbl. n°. 115 en 116) wederom tot bijzondere afdeelingen onder het beheer van de daartoe aangewezen hoofden van andere ministerieele departementen te zijn teruggebracht — bij *dit* K. B., met ingang van 1 Januari 1871, definitief opgeheven.

Gezien de nadere voordrachten van den Raad van Ministers, van den 24sten October 1870, en van Onze Ministers van Financien en van Justitie, van den 24sten October 1870, no. 6;

Gelet op art. 73 [1]) der Grondwet;

Hebben goedgevonden en verstaan, met intrekking van Onze besluiten van 29 Juli 1868 (Staatsblad nos. 115 en 116), te bepalen:

1°. dat de uitvoering en toepassing van de bepalingen van het 6e hoofdstuk der Grondwet, met uitzondering van art. 168 [2]), en die van de Wet van 10 September 1853 (Staatsblad no. 102), benevens van de bepalingen van artt. 947 en 1717 van het Burgerlijk Wetboek ten aanzien van kerken, godsdienstige gestichten en kerkelijke instellingen van weldadigheid [3]) worden opgedragen aan Onzen Minister van Justitie;

2°. dat de uitvoering en toepassing van art. 168 [2]) der Grondwet, het beheer der bij de Staatsbegrooting voor de onderscheidene kerkgenootschappen toegestane geldmiddelen en de daarmede in verband staande werkzaamheden worden opgedragen aan Onzen Minister van Financien;

3°. dat de uitvoering en toepassing der verordeningen betreffende de onderscheidene eerediensten in de kolonien en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen wordt opgedragen aan Onzen Minister van Kolonien; zullende, met wijziging vau het Koninklijk besluit van 7 December 1820, no. 113, de Commissie voor de zaken der Protestantsche kerken in Neêrlands Oost- en West-Indië voortaan in rechtstreeksche betrekking staan tot het Departement van Koloniën;

4°. dat omtrent al de hierboven bedoelde aangelegenheden, voor zooveel ze tot den werkkring van meer dan één departement van algemeen bestuur in betrekking mochten staan, vooraf overleg zal plaats hebben tusschen de hoofden dier departementen;

5°. dat dit besluit in werking treedt den 1sten Januari 1871.

Onze Ministers van Justitie, Finantiën en Koloniën zijn belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het Staatsblad zal worden geplaatst, en waarvan afschriften zullen worden gezonden aan de Departementen van Algemeen Bestuur, aan de Hooge Collegiën van Staat, aan de beide Kamers der Staten-Generaal en aan den Raad van Ministers.

---

1) Nu 77.

2) Nu 171.

3) Art. 947 B. W.: „Makingen bij uiterste wilsbeschikking ten behoeve van openbare instellingen, godsdienstige gestichten, kerken of armen-inrichtingen, hebben geen gevolg, dan voor zoo ver de Koning aan de bewindvoerders dier gestichten de macht zal hebben verleend om die aan te nemen." Art. 1717: „Schenkingen aan openbare of godsdienstige gestichten gedaan, hebben geen gevolg, dan voor zoo verre de Koning aan de bewindvoerders dier gestichten de macht zal hebben verleend om die giften aan te nemen.

(De Alg. Syn. Commissie, bij Circ. v. 15 Nov. 1870 dit Besluit mededeelende — Kerk. Cour. v. 10 Nov. 1870, No. 47 —, meldt, dat zij het ontvangen heeft met eene begeleidende Ministerieele missive, inhoudende:

dat, naar het oordeel der Regeering, de volledige toepassing van het beginsel van scheiding van Kerk en Staat de nieuwe regeling dringend vordert, daar, volgens de voorschriften der Grondwet, de verplichtingen en rechten van den Staat tot de Kerkgenootschappen zich bepalen tot bescherming, toezicht en ondersteuning;

dat alles, wat de eerste twee punten betreft, behoort tot den werkkring van het Departement van Justitie, en alles wat het laatste punt aangaat tot dien van het Departement van Financiën.

Mitsdien moeten door de betrokken Kerkelijke Besturen, gemeenten en personen van 1 Jan. 1871 af aan — het tijdstip waarop het K. B. v. 29 Oct. in werking treedt — alle nieuw vastgestelde kerkelijke reglementen, en veranderingen van bestaande kerkelijke reglementen, en alles wat verder betreft de uitvoering en toepassing der Wet van 10 Sept. 1853 (Stbl. no. 102), tot regeling van het toezicht op de onderscheidene Kerkgenootschappen, benevens wat aangaat de uitvoering en toepassing van de artt. 947 en 1717 Burgerlijk Wetboek omtrent het aanvaarden van makingen bij uiterste wilsbeschikking en van schenkingen, worden ingezonden aan het Departement van Justitie; terwijl alle stukken betreffende de financieele betrekking van den Staat tot de Kerkgenootschappen bij het Departement van Financien behooren te worden ingezonden).

IV.

SYNODAAL BESLUIT VAN DEN 3 AUG. 1853, OMTRENT DE WIJZE VAN CORRESPONDEEREN TUSSCHEN KERKELIJKE LICHAMEN.

De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk vindt het noodig, de kerkelijke besturen en vergaderingen bekend te maken met de eenigszins gewijzigde manier van correspondeeren tusschen kerkelijke lichamen, welke zij in hare zitting van heden heeft vastgesteld, in plaats van die van 7 Juli 1818.

Volgens art. 13 van het Algemeen Reglement, dienen kerkelijke besturen hunne *voorstellen* in, en vragen zij *voorlichting* bij de in opklimmenden rang naastvolgende, en volgens art. 30, derde lid, zenden de ringen bij de Classikale Besturen hunne *verslagen*, voor de Synode bestemd [1]), terwijl volgens art. 52, 2°, de Classikale Besturen hunne verslagen (gelijk ook die der ringen) door het Provinciaal Kerkbestuur ter Synode brengen.

---

1) Sedert 1871 worden de verslagen der ringen niet langer opgezonden aan de Synode. Zie aant. op art. 30.

Uit deze bepalingen volgt, dat de *regel* voor de kerkelijke correspondentie deze moet zijn, dat zij onmiddellijk geschiedt tusschen de naastaangrenzende besturen en vergaderingen en alleen door deze met de meer verwijderde, zoo namelijk de lagere iets hebben te zenden naar de hoogere. Dit is ook in aller belang. Daardoor ontvangen de hoogere, met name de Synode en de Algemeene Synodale Commissie, de *stukken* niet alleen, maar ook de *inlichtingen*, welke er over gegeven konden worden. Zonder die inlichtingen kunnen de meeste zaken niet afgedaan worden, zoodat deze wijze van correspondentie, hoewel schijnbaar omslachtiger, inderdaad korter is. Een Classikaal Bestuur bijv. doet een voorstel aan de Synode. Bijna altijd moet daarover het Provinciaal Kerkbestuur gehoord worden; en dus is het beknopter, dit voorstel door het Provinciaal Kerkbestuur in te zenden, dan onmiddellijk aan de Synode. In het eerste geval kan de Synode zeer dikwijls dadelijk een besluit nemen, daar zij dan bij het voorstel ook de inlichting, benevens de goed- of afkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur bezit; in het laatste moet zij deze eerst nog vragen, waarmede meestal zooveel tijd verloopt, dat zij de zaak niet voor in een volgend jaar kan afdoen. Ook snijdt deze wijze van correspondentie veel onnoodigs af. Verschillende Kerkeraden komen bij de Synode om inlichtingen, met voorstellen en verzoeken. Doen zij het onmiddellijk, dan moet de Synode aan elk onmiddellijk antwoorden. Doen zij het middellijk, dan zal menig Classikaal of Provinciaal Kerkbestuur licht en raad kunnen geven, door naar vroegere besluiten of bepalingen voor andere Kerkeraden gegeven, te verwijzen, en dus de inzending bij de Synode, als onnoodig, kunnen afsnijden. Hierbij komt nog, dat sedert de praeses van het Classikaal Bestuur niet meer lid van het Provinciaal Kerkbestuur is, dit laatste lichtelijk op geenerlei wijze kan weten, wat er in menige classis of Classikaal Bestuur is voorgevallen, en dus art. 51, 1° moeielijk uitvoeren. Immers een Provinciaal Kerkbestuur zou een Classikaal Bestuur of Kerkeraad kunnen berispen over zekere wijze van doen, welke het in strijd achtte met de kerkelijke reglementen; maar het lager bestuur zou zich kunnen beroepen op een antwoord der Synode of der Synodale Commissie, waarvan het Provinciaal Kerkbestuur niets wist.

Om deze ongelegenheden te voorkomen, bepaalt de Synode de wijze van correspondeeren aldus:

1. *In den regel* zenden de kerkelijke besturen en vergaderingen hunne stukken, behelzende voorstellen, vragen om inlichting en verslagen, ook welke voor nog hoogere kerkbesturen bestemd zijn, onmiddellijk aan de naastaangrenzende hoogere besturen.

2. De stukken, welke aan hoogere besturen komen, worden ingezonden met de inlichtingen, welke de tusschenin liggende besturen, of (deze niet vergaderd zijnde) de praeses en secretaris of scriba, als zij meenen het niet te kunnen afdoen, daarbij willen voegen. Meenen

deze, dat zij de zaak kunnen afdoen, dan zenden zij ze met hunne inlichting of beslissing aan de inzenders terug. Hebben deze daarbij geen vrede, dan kunnen zij handelen naar art. 14 van het Algemeen Reglement.

3. *Uitgezonderd* zijn van deze middellijke correspondentie: al wat formeel is bij de vacaturen en beroepingen; het verzoek in art. 20 [1]) van het reglement op het godsdienst-onderwijs vermeld; de voorstellen bij de Synode van de Classikale vergaderingen, welke maar ééne week [2]) vóór de Synode bijeenkomen; het beklag, bij art. 14 van het Algemeen Reglement en in andere reglementen genoemd, en hiermede gelijkstaande gevallen; desgelijks, alle zaken, welke geen uitstel lijden; — doch zullen de lagere besturen en vergaderingen in deze laatste gevallen altijd afschrift zenden van hunne adressen aan de tusschen-in-liggende besturen, en dit in hunne adressen bij de Synode en Synodale Commissie vermelden.

4. De Synode behoudt voor zich het recht, om onmiddellijk, niet door Provinciale Kerkbesturen, ingezonden stukken ter zijde te leggen of terug te zenden; en hare antwoorden op alle stukken, naar gelang van den inhoud, uit te vaardigen aan alle kerkbesturen, hetzij middellijk, hetzij onmiddellijk.

5. Hetzelfde recht heeft ook de Algemeene Synodale Commissie, doch zal zij, bij onmiddellijke terugzending van hare antwoorden aan besturen of vergaderingen beneden de Provinciale Kerkbesturen, hiervan aan de tusschen-in-liggende besturen kennis geven.

(De Collegiën, die niet tot de kerkelijke besturen kunnen gerekend worden, zooals de afzonderlijke collegiën van diakenen, de ringen, enz. zijn niet aan bovenstaande voorschriften gebonden. Synodale beslissing van den 30 Juli 1858).

V.

SYNODALE BRIEF VAN 30 JULI 1879 AAN DE PROVINCIALE KERKBESTUREN EN CLASSIKALE VERGADERINGEN, BETREKKING HEBBENDE OP DE MEDEDEELINGEN VAN VOORSTELLEN EN CONSIDERATIËN EN DEN VORM DER VAN HEN INKOMENDE STUKKEN.

De Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk, in ervaring gekomen, dat niet zelden berichten, consideratiën en voorstellen, inzonderheid van wege de Classikale Vergaderingen, tot haar worden gebracht in geheel onbehoorlijken vorm, noodigt u uit, toe te zien, dat al wat

1) De bepaling, hier bedoeld, in het thans vigeerend regl. op het G.O. art. 13, laatste al., opgenomen, is later weggenomen. Zie de aant. op dit art.

2) Thans *drie weken*.

van uwentwege of door uwe tusschenkomst de Synode ter kennisneming of ter overweging wordt aangeboden, bij haren Secretaris worde ingezonden, geschreven, zooveel mogelijk, met duidelijk leesbare hand, op een behoorlijk blad papier, geschikt om in het Synodaal archief te worden bewaard, en, voor zoo veel het verschillende onderwerpen betreft, op afzonderlijke bladen.

Zij verzoekt de Moderamina der Classikale Vergaderingen, zooveel mogelijk acht te geven, dat door deze geene voorstellen tot de Synode worden gebracht, dan met redenen omkleed of althans voldoende toegelicht, zoodat de bedoeling der voorstellen duidelijk blijke; — onder opmerking, dat geheel ongemotiveerde en onduidelijke voorstellen bezwaarlijk in behandeling kunnen worden genomen.

(De Alg. Syn. Comm. vond den 20 Dec. 1886 nog eens aanleiding om bij de Classikale Besturen, zooveel noodig, er op aan te dringen, dat voortaan alle officieele, van die Besturen uitgaande stukken, door Praeses en Scriba geteekend en op een blad groot papier geschreven worden).

N.B. Wij hebben gemeend dat het niet noodig was, de Staatswet van 1 Maart 1815, omtrent de algemeen erkende Christelijke vierdagen (de z.g. Zondag-wet) nogmaals onder deze Bijlagen op te nemen, daar zij, hoewel niet officieel afgeschaft, toch blijkbaar „verouderd en nabij de verdwijning” is. Men vindt haar o. a. bij G. BRUNA, *De regll. en besll. voor de Ned. Herv. Kerk*, 7[de] dr., bl. 238 en vv.

REGLEMENT VOOR DE KERKERADEN.

ALGEMEENE BEPALING.

Art. 1. In elke gemeente [1]) is een Kerkeraad, die haar vertegenwoordigt en bestuurt.

In gemeenten, waar men, uit hoofde van gebrek aan geschikt personeel, niet tot de samenstelling van een Kerkeraad kan geraken, treedt het Classikaal Bestuur op [2]), om te doen wat des Kerkeraads is.

In laatstgenoemd geval is de predikant der gemeente, en bij vacature de consulent, in de vergaderingen van het bestuur, tot de kerkeraadshandelingen bestemd, met de betrekking van praeses en scriba bekleed, zonder echter als zoodanig eenige rechten, met opzicht tot den tijd en de plaats der samenkomsten, of ook anders tusschentijds, uit te oefenen. Waar ook slechts één kerkeraadslid buiten den predikant of den consulent aanwezig is, wordt hij als zoodanig erkend en bij de bedoelde vergadering toegelaten.

Voor de afdoening van zaken [3]), die het beheer der diaconie betreffen of spoed vorderen, met uitzondering van hetgeen tot het beroepingswerk van een predikant behoort, kan het Classikaal Bestuur, doende wat des Kerkeraads is, zich in de gemeente door eene Commissie van twee of drie zijner leden laten vertegenwoordigen, doch telkens met kennisgeving hiervan aan de kerkelijke administratie dier gemeente.

Indien [4]) tengevolge van bedanken, afscheiding, schorsing of ontzetting van leden van den Kerkeraad eener gemeente hun aantal gedaald is beneden twee derden der leden, waaruit deze bestaan moet, en het Classikaal Bestuur mitsdien naar al. 2 van dit artikel moet doen wat des Kerkeraads is, doch in dit opzicht de uitoefening zijner kerkelijke betrekking verzuimt, doet het Provinciaal Kerkbestuur in zulk eene gemeente wat des Kerkeraads is, en kan zich door eene Commissie uit zijn midden voor de gevallen, in al. 4 genoemd, laten vertegenwoordigen.

De kosten, hiervoor vereischt, worden berekend naar Art. 23 van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht en voor de behandeling van kerkelijke geschillen.

1) Verg. Alg. Regl., art. 18.

2) *Treedt het Classikaal Bestuur op.* Het Classikaal Bestuur moet alsdan geacht worden den Kerkeraad niet bloot *aan te vullen*, maar *te vervangen*, behoudens de bepalingen in de volgende al. 1856, bl. 62, Bijl. B, bl. 40; 1882, bl. 87—90. Voorts heeft de Synodale Commissie den 31 Jan. 1888 te dezer zake eene Circulaire (n°. 885) aan de Prov. Kerkbesturen en de Class. Besturen uitgevaardigd, welke wij in de Bijlagen hierachter laten volgen.

3) *Voor de afdoening van zaken*, enz. Deze al. (in werking gekomen 1 Maart 1866) is noodzakelijk geacht om te gemoet te komen aan bezwaren, die de uitvoering van de vorige al. zou kunnen medebrengen. Zie 1864, bl. 127, 129, 134, Bijl. B, bl. 166; 1865, bl. 162—165, 216, 217, Bijl. A, bl. 101.

4) De twee laatste all. van dit artikel zijn in werking gekomen den 15 October 1886. Zij doen de beteekenis en strekking van de tweede al. meer in 't licht komen. De bedoeling der Synode was niet om door deze toevoeging de bevoegdheid van het Class. Best. uit te breiden, maar alleen de bevoegdheid, die het Class. Best. naar al. 2 toekomt, alsmede den *plicht*, zoowel van dit als van het Prov. Kerkb. bepaaldelijk te omschrijven. Handd. bl. 108, 109, 117 en vv. Het verdient opmerking, dat de door de Synode oorspronkelijk aangenomen redactie van al. 2 aldus luidde: „In alle gevallen, waarin het Class. Best., hetzij wegens schorsing, hetzij wegens afzetting, hetzij wegens gemis van geschikt personeel, verplicht is te doen," enz. 1856, bl. 99, 114, 209, 262 (verg. de overwegingen der Arr. Rechtb. te 's Hage; beslissing in zake de Herv. Gem. te Leiderdorp, en Ds. PIJZEL, contra den voorm. pred. G. VLUG. Weekbl. van het Recht 1888, n°. 5524).

EERSTE AFDEELING.

Samenstelling van den Kerkeraad.

ART. 2. De Kerkeraad bestaat uit de Opzieners der gemeente, zijnde de predikant, of de predikanten en de ouderlingen, behoudens de betrekking der diakenen tot dit collegie.

In gemeenten met minder dan drie predikanten worden de diakenen altijd gerekend mede tot den Kerkeraad te behooren.

In gemeenten met drie of meer predikanten maken de diakenen een afzonderlijk collegie uit, maar worden in gevallen, nader te bepalen, mede tot de handelingen van den Kerkeraad geroepen.

De Kerkeraad, uit predikanten en ouderlingen bestaande, draagt den naam van Bijzondere [1]) Kerkeraad.

Die uit predikanten, ouderlingen en diakenen bestaat, wordt Algemeene Kerkeraad genoemd.

1) *Bijzondere—algemeene Kerkeraad.* Zie A. R., art. 19 en de aant.

ART. 3. De vereischten der predikanten zijn aangewezen in het Reglement op de Vacaturen.

De ouderlingen en diakenen behooren te zijn lidmaten der gemeente, sedert één jaar in haar midden gevestigd [1]), onberispelijk in belijdenis en wandel, bekende voorstanders van den openbaren godsdienst [2]) en geen tegenstrevers van kerkelijke verordeningen; de ouderlingen

niet beneden de dertig jaren oud, de diakenen meerderjarig naar de burgerlijke wet [3]).

Het Classikaal Bestuur is bij machte, wegens bijzondere redenen op den leeftijd der ouderlingen uitzondering toe te laten.

1) *De ouderlingen en diakenen—gevestigd.* Hier doen zich twee vragen voor: 1°. beteekent dit: zij behooren dat te zijn tijdens hunne benoeming, of is het voldoende, dat zij het zijn op het tijdstip hunner dienstaanvaarding? 2°. kan een lidmaat eener andere dan de Nederduitsche Hervormde gemeente gerekend worden sedert (minstens) een jaar in het midden der laatstgenoemde gemeente gevestigd te zijn, wanneer hij binnen haar territorialen kring al dien tijd gewoond heeft? Toen tegen de benoeming van een lidmaat der Waalsche gemeente te Groningen tot ouderling bij de Nederd. Hervormde gemeente aldaar als bezwaar was ingebracht: *a*) dat de benoemde tijdens zijne benoeming zijne lidmaatsattestatie nog niet naar de Nederduitsche Hervormde gemeente had overgebracht; *b*) dat hij als lidmaat der Waalsche gemeente buiten het opzicht en de zorg van de Nederduitsche Hervormde gemeente zich bevindende, niet kon gerekend worden in het midden dezer gemeente te zijn gevestigd geweest, hoewel hij tal van jaren in haar midden gewoond had, heeft het Prov. Kerkbestuur van Friesland, na cassatie van de uitspraak in appèl met de eindbeslissing belast, op beide punten in tegenovergestelden zin beslist en mitsdien de gedane benoeming gehandhaafd: 20 Sept. 1876. Zie Kerk. Cour. 1876, n°. 41.

Tegenover het gevoelen van hen, die meenden in art. 3 al. 2 te lezen, „dat ouderlingen en diakenen ten dage hunner benoeming een vol jaar als lidmaten der Herv. Kerk door den Kerkeraad der plaatselijke gemeente moeten erkend zijn", heeft in 1886 de Syn. Comm., met verwijzing naar de geschiedenis van het wetsartikel, de inlichting gegeven, goedgekeurd door de Synode, „dat hier alleen sprake is van een metterwoon gevestigd zijn in het midden der gemeente d. w. z. binnen hare kerkelijke grenzen." Zie 1868, bl. 177, 178, Bijl. B, bl. 57, 58. Verg. ook 1887, bl. 161, 162, 260.

Hierbij dient nog te worden opgemerkt, dat eene wijziging der 2de al.: „Tot ouderling en diaken zijn verkiesbaar *stemgerechtigde lidmaten* der gemeente, onergerlijk" enz., in 1867 door de Comm. voor wetsveranderingen noodig geacht, „omdat volgens het vigeerend art. iemand, die niet stemgerechtigd is, lid van den Kerkeraad zou kunnen zijn", is afgewezen „op grond voornamelijk, dat er, inzonderheid in kleinere gemeenten, niet zelden noodzakelijkheid bestaat om tot benoeming van een ouderling of diaken de keus te vestigen op lidmaten, die nog geen jaar geleden geloofsbelijdenis hebben afgelegd. 1867, bl. 120, 121.

2) *Bekende voorstanders van den openbaren godsdienst.* Omtrent het ook door eenige Kerkbesturen uitgesproken gevoelen, dat naar dit voorschrift de gekozenen moeten deelgenomen hebben aan den openbaren godsdienst *in de gemeente*, *welker leden zij zijn* en in welke zij als bestuurders zullen optreden, heeft de Syn. Comm. d. 19 Nov. 1869 (zie 1870, Bijl. B, blz. 266—268), met bevestiging der uitspraken van het Classikaal Bestuur en het Prov. Kerkbestuur van Utrecht, eene beslissing genomen in tegenovergestelden zin. Hierin vond de heer G. W. VAN EERDE, lid der Synode in 1870, aanleiding tot het voorstel om de woorden: *bekende voorstanders van den o. g.* uit het art. te doen wegvallen (waarmede dan de derde al. van art. 26 insgelijks zou moeten worden weggenomen). De Synode echter oordeelende, dat het schrappen dier woorden tot de gevolgtrekking zou kunnen leiden, dat de benoemden tot ouderlingen en diakenen geene voorstanders van

den openbaren godsdienst behoeven te zijn, heeft dit voorstel niet aangenomen; tevens als haar gevoelen uitsprekende, dat eene bepaling, zooals door een Kerkbestuur in het Reglement voor de Kerkeraden in zijn ressort was opgenomen, dat de ouderlingen bekende voorstanders moeten zijn van den openbaren godsdienst „van de gemeente, waarin zij wonen", *niet in strijd* is met de bepaling van het Synodaal Reglement, 1870, bl. 18, 19, 108—111. — Het voorstel, door een tweetal predikanten bij de Synode ingediend, tot aanvulling van dit art., om een waarborg te verkrijgen, dat althans de kerkeraadsleden een getrouw gebruik maken van de avondmaalsviering, is eveneens onaannemelijk geacht. 1869, bl. 260, 261.

3) *Diakenen meerderjarig naar de burgerlijke wet.* Dit is niet hetzelfde, als 23 jaren oud, wat voor de stemgerechtigden geldt naar art. 3 Alg. Regl. en art. 1 Regl. op de benoeming van ouderlingen, enz. Personen, die vóór hun 23ste jaar een huwelijk aangingen of veniam aetatis verkregen hebben, kunnen diakenen zijn. Zie Burg. Wetboek, artt. 385, 473, 474, 475, 478. Nog andere en meer beperkende bepalingen ten opzichte van verkiesbaarheid tot diaken, zooals wel eens wenschelijk zijn geacht, heeft de Synode, als niet noodig en de vrijheid der stemgerechtigden te zeer belemmerende, geoordeeld niet te moeten vaststellen. 1869, bl. 170—176; 1870, bl. 54—57, 59, 60; 1871, bl. 85—92, 139, 140.

ART. 4. De Kerkeraad [1]) bepaalt het getal der ouderlingen en diakenen, en regelt dit [2]) naar de talrijkheid en uitgestrektheid der gemeente, den aard der combinatiën en het getal der predikanten.

Het getal der ouderlingen is voor het minst aan dat der diakenen gelijk.

Buiten zeer bijzondere gevallen, door het Classikaal Bestuur te beoordeelen, is het getal der ouderlingen en dat der diakenen nergens minder dan twee.

1) D. i. de algemeene Kerkeraad. Syn. verkl. 1858, bl. 20, Bijl. B, bl. 38. Verg. art. 16, 1°.

2) *Regelt dit.* Onder toezicht van het Classikaal Bestuur, 'twelk de bevoegdheid heeft het getal der ouderlingen en diakenen te bepalen, bijaldien de Kerkeraden dit niet doen in overeenstemming met de behoeften der gemeente. Zie de eerste aant. op art. 43, Alg. Regl. Overigens geeft deze bepaling den Kerkeraad ook de bevoegdheid (altijd behoudens het toezicht des Cl. Bestuurs) om zijn besluit tot het brengen van verandering in het getal kerkeraadsleden in te trekken of de uitvoering er van te verdagen. Verg. 1876, Bijl. B, bl. 191—194.

TWEEDE AFDEELING.

Verkiezing der Kerkeraadsleden.

ART. 5. De beroeping van predikanten geschiedt naar de bepalingen in het Reglement op de vacaturen en het Synodaal Reglement op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten [1]).

1) *En het Synodaal regl. — predikanten.* Deze woorden zijn in werking gekomen d. 1 Maart 1869, ten einde het regl. op de kerkeraden in overeenstemming te brengen met dat op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten. Hetzelfde geldt van eenige veranderingen en aanvullingen in artt. 6, 7, 9, 10, 11 en 21, 7°.

ART. 6. De benoeming van ouderlingen en diakenen geschiedt overeenkomstig het laatstgenoemde hierop mede betrekkelijk Synodaal Reglement.

ART. 7. In nieuwe gemeenten geschiedt de eerste benoeming [1]) van ouderlingen en diakenen, onder de leiding van twee afgevaardigden uit het Classikaal Bestuur, door de stemgerechtigde manslidmaten. Ten aanzien van genoemde gemeenten loopt de termijn van drie maanden, in art. 2 van meergemeld Synodaal Reglement aangegeven, van den dag, waarop de aldus benoemden in hunne bediening zijn bevestigd.

1) *De eerste benoeming.* Verg. art. 11 van het Reglement op de erkenning van nieuwe gemeenten.

ART. 8. De benoemden tot ouderling of diaken, verklaard hebbende, dat zij willens zijn de opgedragen bediening te aanvaarden, worden op twee achtereenvolgende Zondagen aan de gemeente voorgesteld.

ART. 9. Bezwaren tegen een benoemde worden bij den Kerkeraad en in nieuwe gemeenten tegen een eerstbenoemde bij het Classikaal Bestuur schriftelijk en onderteekend ingediend, uiterlijk op den tweeden dag na de tweede afkondiging.

De bij den Kerkeraad ingediende bezwaren worden aan het Classikaal Bestuur en de bij dit bestuur ingekomene aan het Provinciaal Kerkbestuur ter beoordeeling en beslissing opgezonden.

ART. 10. Indien binnen den bepaalden tijd geene bezwaren zijn ingekomen, worden de benoemden op den Zondag [1]), volgende op de laatste afkondiging, bevestigd [2]). Zijn er bezwaren ingediend, welke door het bevoegde bestuur ongegrond zijn geoordeeld, dan heeft de bevestiging plaats op den eersten Zondag, nadat de kennisgeving van de uitspraak des bestuurs door den kerkeraad is ontvangen. Ingeval de bezwaren geldende zijn verklaard, wordt tot eene nieuwe benoeming niet overgegaan vóór dat de termijnen om te komen in hooger beroep [3]) zijn verschenen, of anders de eindbeslissing is gegeven.

1) *Op den Zondag.* Bij besluit van de Synode zijn de Class. Besturen er opmerkzaam op gemaakt, dat de bevestiging van ouderlingen en diakenen plaats hebbe naar het voorschrift in dit art. vervat, en niet, zooals hier en daar nog geschiedt, op den Nieuwjaarsdag, als deze niet op een Zondag invalt. 1883, bl. 72.

2) *Worden de benoemden—bevestigd.* De vraag van het Provinciaal Kerkbestuur van Drenthe, of de bevestiging van afgetreden, doch weder ingekozen kerkeraadsleden, kan achterwege blijven, is in ontkennenden zin beantwoord: 1868, bl. 177, 178, Bijl. B, bl. 58.

3) *Termijnen om te komen in hooger beroep.* Alleen aan den bezwaarde, niet aan den klager is hooger beroep toegestaan. Uitspraak der Syn. Commissie, 1863, Bijl. B, bl. 147—149. Verg. Alg. Regl., art. 15 en Regl. v. O. en T., art. 33, met de aantt. op die artt.

ART. 11. Bij ouderlingen en diakenen heeft eene geregelde aftreding plaats, welke zich immer gelijktijdig slechts tot een deel van hen bepaalt. Zij gaat gepaard met de bevestiging der nieuw benoemden [1]). In gemeenten van niet meer dan één predikant blijft tijdens de vacature het personeel der kerkeraadsleden onveranderd [2]), tenzij die vacature twee jaren geduurd hebbe [3]).

De diensttijd, waarvoor zij worden benoemd, is hoogstens vier jaren. Zij zijn terstond herkiesbaar [4]).

Overigens wordt de tijd van hunne benoeming en aftreding [5]) bepaald en geregeld bij plaatselijke reglementen.

1) *Bevestiging der nieuw benoemden.* Nieuw benoemden zijn ook de herkozen oudd. en diakenen, zoodat men uit deze uitdrukking niet mag afleiden, dat herkozenen niet behoeven bevestigd te worden. Verg. aant. 2 op het voorg. art. Het woord *nieuw*, hier gebruikt in tegenstelling tegen de aftredenden, ware echter, om misverstand te voorkomen, beter weggelaten.

2) *Het personeel der kerkeraadsleden onveranderd.* Dit moet alleen van de gewone jaarlijksche aftreding verstaan worden. Wanneer echter, gedurende eene vacature, kerkeraadsleden onwillig zijn om langer zitting te nemen, of wanneer andere onvoorziene omstandigheden plaatsen in den Kerkeraad doen openvallen, dan moet gehandeld worden naar art. 12 van dit reglement. Synod. uitspraak, 1858, bl. 48, 49. Zie Kerk. Cour. 18 Sept. 1858. Ook wanneer in den tijd van vacature de kerkeraadsleden, zooals te Almkerk in 1859, hun ontslag hebben genomen, zal het Class. Best., ex analogia legis, krachtens art. 1 doende wat des Kerkeraads is, nieuwe kerkeraadsleden, naar het plaatselijk reglement, óf benoemen óf door stemgerechtigden of kiescollegie doen benoemen. Verg. 1859, bl. 21, Bijl. B, bl. 37. Vermeerdering van het getal kerkeraadsleden tijdens eene vacature moet a fortiori geacht worden evenzeer met de bepaling van dit art. in strijd te zijn, als verandering van het personeel. Uitspraak der Syn. Commissie van 8 Nov. 1861. Zie 1862, Bijl. B, bl. 239—241.

3) De laatste woorden dezer al.: „tenzij de vacature twee jaren geduurd hebbe", zijn eene toevoeging, noodzakelijk geacht wegens den langen duur van vele vacaturen in den tegenwoordigen tijd. In werking gekomen den 15 Jan. 1885.

4) *De diensttijd—herkiesbaar.* Deze al. is den 1 Jan. 1876 in werking gekomen, in plaats van wat vroeger gelezen werd: „De diensttijd, waarvoor zij benoemd worden, is hoogstens vier jaren. Tot twee malen zijn zij bij de aftreding terstond weder verkiesbaar. Om hen op nieuw, zonder dat zij ten minste één jaar buiten dienst zijn geweest, te benoemen, is telkens de machtiging noodig van het Class. Bestuur." Na de invoering van het algemeen stemrecht scheen de toepassing dezer bepaling moeielijk met het aan de gemeente toegekende recht te vereenigen. Zie 1874, bl. 199—201, 281, 282; 1875, bl. 95—97, 112, 113.

5) *De tijd van hunne benoeming en aftreding.* Op eene vraag van het Class. Best. van Middelburg, hoe te handelen bij schorsing van kerkeraadsleden, wanneer deze binnen den tijd van schorsing moeten aftreden, is door de Syn. Comm. geantwoord, dat, ofschoon het vonnis der schorsing zijne kracht behoudt, de aftreding niet te min dient plaats te hebben, en er derhalve voor de aftredende kerkeraadsleden andere personen moeten benoemd worden, ten einde alsdan hunne plaats te vervangen. De vraag, of de bedoelde kerkeraadsleden na hunne aftreding niet als gecensureerde gemeenteleden gedurende de overblijvende maanden

moeten worden aangemerkt, is daarbij onbeantwoord gebleven. 1860, bl. 104, Bijl. B, bl. 61, 62.

ART. 12. Tusschentijds openvallende plaatsen worden, indien de Kerkeraad zulks noodig acht, op de gewone wijze vervuld.

De benoeming geschiedt alsdan voor niet langer dan voor den overigen diensttijd der uitgevallen leden.

DERDE AFDEELING.

Werkzaamheden des Kerkeraads.

ART. 13. De Kerkeraad zorgt voor de belangen der gemeente, gedraagt zich in alles naar de kerkelijke reglementen en verordeningen, en ziet toe dat zij worden opgevolgd.

Jaarlijks worden in de eerste Kerkeraadsvergadering de derde en vierde afdeeling van dit reglement voorgelezen.

ART. 14. Aan den bijzonderen [1]) Kerkeraad is bepaaldelijk opgedragen:

1°. de zorg voor de betamelijke viering [2]) van de openbare godsdienstoefeningen in het algemeen, waarvan getal, tijd en plaats door hem geregeld [3]) worden, en in het bijzonder voor de bediening van doop en avondmaal, opdat zij aan hun doel beantwoorden en tot de meeste stichting der gemeente verstrekken; dat het avondmaal [4]), telkens na voorafgegane voorbereidingspredikatie [5]), geregeld [6]) gehouden worde; dat de doopsbediening [7]) niet elke week, indien de talrijkheid der gemeente het althans niet gebiedend vordert, maar ook niet anders dan bij de openlijke bijeenkomsten [8]) op den Zondag, in tegenwoordigheid, zoo maar immer mogelijk, van beide de ouders, op de meest indrukwekkende wijze [9]) plaats hebbe; dat zulks, alleen in geval een der ouders vóór den Zondag de plaats, waar het kind geboren is, moet verlaten, of tot de Roomsch-Katholieke Kerk is behoorende, op een der gewone dagen van de week, in de kerk of kerkekamer, of ook in een geschikt locaal, ter beooordeeling van predikant of Kerkeraad, geschiede, en dan immer in tegenwoordigheid van één of meer ouderlingen, en, bij gebreke van dien, van eenige leden der gemeente, statelijk en plechtig, onder aanbeveling mede van den nood der armen; dat ook de kinderen [10]) van ouders, die tot de kerkgemeente van eene andere plaats behooren [11]), niet gedoopt worden, dan na ontvangen schriftelijk bericht omtrent het zedelijk gedrag der ouders, vooraf ingewonnen bij den Kerkeraad der gemeente, waarin zij wonen en af te geven binnen veertien dagen [12]), nadat de aanvrage zal zijn gedaan; dit bericht wordt, indien het niet reeds bij de aanmelding tot den doop wordt overgelegd, namens belanghebbenden, gevraagd door den Kerkeraad van de gemeente, waar de

toediening van den doop verlangd wordt; ontvangt die Kerkeraad binnen den gestelden termijn geen bericht, dan kan de aangevraagde doopsbediening voortgang hebben, onder verplichting voor den Kerkeraad der gemeente, waarin de doop plaats vindt, om binnen acht dagen aan den Kerkeraad van de gemeente der woonplaats kennis te geven van de volbrachte handeling, opdat daarvan nauwkeurig aanteekening geschiede in de doopboeken der beide gemeenten.

2°. de zorg voor het godsdienstonderwijs, naar de voorschriften van het reglement op dit onderwerp;

3°. het toezicht op de belijdenis en den wandel van de leden der gemeente en de handhaving der kerkelijke orde, volgens het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht;

4°. de bevordering van alles, wat het godsdienstig leven in de gemeente kan verhoogen, met name ook van de kerkelijke inzegening des huwelijks [13];

5°. de afneming van de belijdenis des geloofs en de bevestiging van de nieuwe lidmaten in de gemeente, zich bij deze handelingen gedragende naar de bepalingen in artt. 60—64 [14]) van het Reglement op het godsdienst-onderwijs [15]), en, zooveel dezulken betreft, die eene kerkelijke bediening bij een ander kerkgenootschap bekleed hebben, naar de Synodale verordening van 21 Juli 1830 [16]);

6°. het waken [17]) voor het geregeld indienen van de attestatiën der lidmaten, die van elders zijn ingekomen, door hen vóór elke avondmaalsbediening hiertoe openlijk uit te noodigen, en de toekenning van het lidmaatschap in de gemeente aan allen, die eene behoorlijke attestatie overleggen, afgegeven door den Kerkeraad van eene andere Hervormde, of ook van eene Protestantsche gemeente [18]), indien zij oorspronkelijk tot de Hervormde Kerk behoord hebben [19]);

7°. het uitreiken [20]) van attestatiën op aanvrage van naar elders vertrekkende lidmaten, met inachtneming van de synodale verordeningen van den 10 Juli 1829 [21]) en den 12 Juli 1841 [22]);

8°. het houden van dubbele, aan verschillende plaatsen bewaarde, registers: *a*) van gedoopten; *b*) van lidmaten, zoowel die op belijdenis zijn aangenomen en met getuigenis overgekomen, als ook, zooveel mogelijk, die naar elders vertrokken, die tot eene andere gezindte overgegaan en die overleden zijn; *c*) van kerkelijk in het huwelijk ingezegenden;

9°. de aanstelling [23]) met instructie, de schorsing en het ontslag van godsdienst-onderwijzers, en van voorlezers en voorzangers [24]), behoudens de rechten van derden [25]);

10°. de jaarlijksche afvaardiging tot de Classikale Vergadering en het ontvangen van het verslag van hetgeen aldaar belangrijks is geschied, volgens art. 38 van het Algemeen Reglement;

11°. het toezicht op het diaconiebeheer, volgens het Synodaal Reglement voor de diaconiën.

1) *Bijzonderen.* Verg. art. 15.

2) *De zorg voor de betamelijke viering*, enz. Men verg. de Bijlagen bij dit Regl., inzonderheid de *Syn. Verordeningen* van 11 Juli 1817, betreffende den openbaren eeredienst.

3) *Getal, tijd en plaats door hem geregeld.* Echter zonder dat daarom het hooren en in sommige gevallen de toestemming der kerkvoogden wordt uitgesloten; 1858, bl. 39, 40. In de Handd. van 1853 (bl. 186) heeft de Synode haren vurigen wensch uitgedrukt, dat predikanten en Kerkeraden zoowel als de overige kerkelijke besturen zullen samenwerken om het tweemaal houden van de openbare godsdienstoefeningen op den wekelijkschen dag des Heeren te bevorderen, ten einde evangelische kennis met Christelijke vertroosting en heiliging bij de vaderlandsche gemeenten aan te kweeken. Voorts is de zorg van den Kerkeraad voor de openbare godsdienstoefeningen niet beperkt tot die, welke regulariter plaats hebben, maar tot alle openbare godsdienstoefeningen, zoodat er geene plaats mogen vinden, waaraan de regelende zorg des Kerkeraads vreemd is gebleven. Uitspraak van de Syn. Commissie. 1872, Bijl. B, bl. 291—296.

4) *Avondmaal.* Waardeering verdient de Synodale Resolutie van 16 Juli 1817 *omtrent het toeluten van leden uit andere Protestantsche Kerkgenootschappen ten Avondmaal*, luidende: „Het Algemeen Christelijk Synode der Ned. Herv. Kerk heeft besloten: dat leden van andere Protestantsche Kerkgenootschappen, die dit begeeren mogten, indien er naar het oordeel van den Kerkeraad geene redenen ter contrarie bestaan, mits onergerlijk zijnde van leven en bewijs gevende van hun lidmaatschap, in de Hervormde Gemeenten ten Avondmaal kunnen worden toegelaten. 1817, bl. 59, 109, 110.

5) *Na voorafgegane voorbereidingspredikatie.* Wat hier volgde: „en na de voorstelling aan de gemeente van de daartoe verordende vragen", is sedert 1 Febr. 1873 in substantie overgebracht naar art. 22, waar na „liturgische schriften" is ingevoegd: „de vragen bij de voorbereiding voor het Avondmaal", zoodat nu ook omtrent deze vragen geldt, dat de predikanten, met betrekking tot haar gebruik, naar eigen oordeel te rade gaan met de godsdienstige behoeften hunner gemeenten. Zie het daarover verhandelne: 1871, bl. 115—117, 158, 159; 1872, bl. 208—210, 230, 231.

6) *Geregeld.* Ook hier zijn de woorden: „viermalen des jaars (verg. de boven aangehaalde Synod. Verordeningen, II, *Wat betreft de meer stichtelijke bediening van den h. doop en het h. avondmaal*)" weggevallen 1 Febr. 1871. Zie 1871, bl. 112—115, 147—149, 156—158; 1872, bl. 205—208, 228, 229.

7) *Doopsbediening.* Verschillende Synodale besluiten omtrent de doopsbediening, zooals, behalve 'tgeen voorkomt in de „Verordeningen" van 11 Juli 1817, die van 17 Juli 1819, 21 Juli 1821, 15 Juli 1842, 20 Juli 1843, zijn, voor zoo ver ze niet zijn veranderd, in dit art. opgenomen.

8) *Niet anders dan bij de openlijke bijeenkomsten.* De meening der Synod. Comm. in 1862, dat een verlangde huisdoop van kinderen uit een Israëlitisch gezin, 'twelk om gewichtige redenen voor alsnog weerhouden werd om door openlijke belijdenis tot de Herv. Kerk over te gaan, met de bepalingen van dit art. niet in strijd was, is niet goedgekeurd door de Synode, die zich ongeroepen achtte, te dezer zake een gevoelen uit te spreken. Zie de beschouwingen daarover: 1862, bl. 109, 110, Bijl. B, bl. 160, 161. In 1871 heeft de Syn. Comm., onder goedkeuring der Synode en in overeenstemming met vroegere besluiten, naar aanleiding van een bepaald tot haar gericht verzoek, den huisdoop in elk ander, dan de in dit art. opgenoemde gevallen op de daarbij voorgeschreven

wijze, ongeoorloofd verklaard; bl. 349, Bijl. B, bl. 246—248. Eveneens heeft de Synode in 1887 een voorstel der Classikale Vergadering van Goes om den huisdoop in sommige hier niet genoemde gevallen geoorloofd te verklaren, afgewezen: bl. 161., 260.

9) *Op de meest indrukwekkende wijze plaats hebbe.* Eene in 1869 voorloopig aangenomene toevoeging te dezer plaats van de woorden: „met de gebruikelijke formule aan Matth. XXVIII: 19 ontleend", door velen verlangd, omdat eenige weinige predikanten bij de plechtige doopsbediening willekeurig, zoo 't scheen, van het gebruik dier formule begonnen af te wijken, is door de Synode van 1870 om verschillende redenen overbodig en onraadzaam geacht. Maar de Synode had reeds in 1868 „het *wenschelijke* en, met het oog op de onuitwijkbare gevolgen, het *dringend noodzakelijke*" uitgesproken, „dat de toediening van den doop in onze Ned. Herv. Kerk bij voortduring met de meeste eenparigheid, naar de gebruikelijke formule geschiede", en „hare ernstige afkeuring" te kennen gegeven „van elke willekeurige afwijking, welke aan den doop zijn eigenaardig karakter ontneemt en de stichting der gemeente grootelijks benadeelt" (zie 1868, bl. 110—123, 138, 139; Kerk. Cour. van 25 Juli 1868, no. 30). En de Synode van 1870 heeft de aangenomene aanvulling van art. 14 1°. niet ter zijde gelegd zonder zich daarbij openlijk te verklaren omtrent de beteekenis van die daad en van den zin, waarin zij haar wenschte opgevat te zien. Zij heeft overwogen: 1°. „dat, aangezien de Ned. Herv. Kerk, van haren oorsprong at, geen anderen Christelijken doop gekend heeft, dan die op de ook thans nog meest gebruikelijke wijze geschiedt, eene nadere wetsbepaling daaromtrent in onze kerkelijke reglementen voor overbodig mag gehouden worden"; 2°. „dat de willekeurige afwijkingen van de aan Matth. XXVIII: 19 ontleende formule bij de doopsbediening, waartegen voorziening bij de wet verlangd wordt, zooveel haar bekend geworden is, te weinige in getal en te onbeduidend zijn, om zulk eene nadere wetsbepaling te wettigen"; 3°. dat de bedoelde wetsbepaling ook daarom overbodig is, omdat gezegde overoude, door hare oudheid eerwaardige en in de algemeene Christelijke kerk tot dusver vrij eenparig gebezigde doopsformule, ofschoon verschillend opgevat, bij mannen van de meest uiteenloopende richtingen op den duur voorspraak en goedkeuring vindt, en zelfs zij, die tegen de vasttelling eener wetsbepaling ijveren, van de formule niet alleen zelve getrouw gebruik maken, maar ook prijs stellen op het behoud der verlangde eenparigheid"; 4°. „dat ook onder de thans bestaande kerkelijke wetgeving de gelegenheid niet ontbreekt om, waar dit onverhoopt noodig zijn mocht, tegen elke doopsbediening, die op eenigerlei wijze niet beantwoordt aan het Christelijke karakter, de hooge beteekenis en het heilige doel dier plechtigheid, bij het bevoegde kerkbestuur in verzet te komen en haar voor het vervolg te weeren." 1870, bl. 196, 197.

10) *Dat ook de kinderen*, enz. Deze woorden tot aan het einde der al., met uitzondering van die, waarover de 12de aant. handelt, zijn in werking gekomen 1 Maart 1866. Vroeger stond er: „dat geene kinderen, wier ouders tot de kerkgemeente van eene andere plaats behooren, gedoopt worden zonder schriftelijke toestemming van den predikant dier gemeente, of, ingeval er meer dan ééne standplaats is, van den predikant der wijk, waarin zij wonen; dat deze handeling in de doopboeken der beide gemeenten aangeteekend, en daartoe aan de gemeente der ouders ter kennis gebracht worde". In 1862 heeft de Heer J. A. STOOP, lid der Synode, het voorstel gedaan, dat hier alleen zou gelezen worden: „Ouders, die mochten goedvinden om hunne kinderen in eene andere gemeente te laten doopen, zijn gehouden, na den afloop der doopplechtigheid,

het bewijs der volbrachte handeling aan den Kerkeraad hunner woonplaats over te leggen"; maar de Synode achtte zulk eene onbelemmerde vrijheid niet bevorderlijk aan de bewaring van de goede orde en van den vrede in de gemeenten. 1862, bl. 403, 463. Vervolgens, toen de Synode van 1863 aan de Syn. Comm. had opgedragen, voorstellen te doen tot opheffing van de bepalingen in onze Regll., die geacht konden worden dwangmiddelen voor de gemeente te behelzen in strijd met de leervrijheid, die in de Herv. Kerk bestaat, heeft deze eene redactie voorgesteld ongeveer zooals nu gelezen wordt, waarbij „de schriftelijke toestemming des predikants", vroeger vaak geweigerd, voortaan niet meer geëischt zou worden, maar tevens het gevaar voorkomen, dat ouders van onzedelijk gedrag van de verleende vrijheid misbruik zouden maken, ten einde zich te onttrekken aan de verdiende bestraffing en het kerkelijk opzicht, waaronder zij staan. Geen *bewijs* van goed gedrag, maar slechts een *bericht* omtrent het zedelijk gedrag der ouders wordt door deze bepaling gevorderd, en geen Kerkeraad behoeft bezwaar te maken, dit te geven; terwijl overigens door 'tgeen verder is voorgeschreven, voor de bewaring der goede orde zorg gedragen is. Zie 1863, bl. 318, 319; 1864, bl. 18, 19, Bijl. B, bl. 34, 35; 1865, bl. 119—121, 144, 145, 152.

11) *Die tot de kerkgemeente van eene andere plaats behooren.* Naar de letter dezer bepaling zullen kinderen van leden der Nederduitsche gemeente mogen gedoopt worden in de Waalsche gemeente *derzelfde stad*, en omgekeerd, zonder dat bericht omtrent het zedelijk gedrag der ouders worde overgelegd. Vóór de alteratie van dit art. in 1867 behoefde in genoemde gevallen ook geene vergunning gevraagd te worden, naar Syn. Besluit van 3 Aug. 1852 (Handd. bl. 168). In 1837 (Handd. bl. 134, verg. bl. 126—131) heeft de Synode besloten, dat de doop door *separatisten*, als zijnde *onbevoegde* personen, bediend, voor kerkelijk onwettig te houden is. In 1843 echter (Handd. bl. 172, verg. 170), onder geheel veranderde omstandigheden, is te kennen gegeven, dat de doop, door *leeraren van Christelijke afgescheidene gemeenten* geschied, als wettig moet erkend worden.

12) *Af te geven binnen veertien dagen.* Deze woorden en volgende tot: *dan kan de aangevraagde doopsbediening voortgang hebben*", zijn eene invoeging in werking gekomen den 15 Jan. 1886. Door het niet afgeven van het gevraagde bericht mocht geene vertraging kunnen veroorzaakt worden. 1884, bl. 68—70; 1885, bl. 402—406.

13) *De kerkelijke inzegening des huwelijks.* Verg. de Syn. circulaire ter aanbeveling van de kerkelijke inzegening des huwelijks, d.d. 22 Juli 1816, in de Bijlagen tot dit regl., en de Aanschrijving, dat daartoe overal gelegenheid moet gegeven worden op denzelfden dag der burgerlijke voltrekking van het huwelijk (Syn. Handd. 1819, bl. 50, 60, 61, 64), een maatregel, die alleen dáár uitvoerlijk is, waar welwillende medewerking van de ambtenaren van den Burgerlijken Stand, met de voltrekking des huwelijks belast, ondervonden wordt.

14) In het thans vigeerend reglement op het godsdienstonderwijs, artt. 38—41.

15) Een voorstel van den heer P. ROODHUYZEN om hier in te voegen: „toeziende, dat niemand in het lidmatenboek der gemeente ingeschreven worde zonder gedoopt te zijn", is door de Synode wegens te groote bezwaren onaannemelijk geacht. 1882, bl. 344 en volgg. Verg. aant. 1 op art. 38 van het reglement op het godsdienstonderwijs.

16) Deze verordening is vervat in eene aanschrijving aan de onderscheidene Kerkeraden der Herv. gemeenten, „om geene personen, die eenige kerkelijke bediening bij een ander kerkgenootschap bekleeden of bekleed hebben, tot de

belijdenis des geloofs bij onze gemeente toe te laten, dan nadat het Prov. Kerkbestuur, onder welks ressort zoodanig persoon, tijdens zijne bediening, gewoond heeft, onderzoek gedaan hebbe naar zijn gehouden zedelijk gedrag gedurende dat tijdvak, en aan de gemeente, bij wie hij zich heeft aangegeven, verklaard zal hebben, geene zwarigheid tegen deszelfs toelating tot het lidmaatschap bij onze gemeente te vinden: alles onverminderd en behoudens de bepalingen, nader vast te stellen omtrent het aannemen van gewone lidmaten, tot andere kerkgenootschappen voorheen behoord hebbende. (1830, bl. 120, verg. 68, 95—98, 119)."

17) *Het waken*, enz. Een voorstel van de Class. Verg. van Middelburg tot het maken van eene bepaling voor het opvragen van attestatiën van ingekomen lidmaten, is door de Synode afgewezen, als deels overbodig, daar ieder Kerkeraad, zoo hij 't noodig oordeelt, attestatiën *kan* opvragen, deels, voor zoo ver dit verplichtend zou worden, niet in overeenstemming met de vrijheid, in Art. 2 van 't A. R. gehandhaafd. 1869, bl. 259. Zie de eerste aant. op dat art.

18) Hierbij behoort ook de aanschrijving der Synode van 20 Juli 1819, volgens welke „de Kerkeraden de kerkelijke attestaties van Protestanten uit andere godsdienstige genootschappen ter plaatse waar dezelve geene bijzondere gemeente hebben, indien zulks begeerd wordt, moeten aannemen, in het register der lidmaten inschrijven, met bijvoeging van het kerkgenootschap, tot hetwelk de vertooners behooren, en dezelve, bij vertrek, met het getuigenis van onberispelijkheid in den wandel, indien er geene reden van het tegendeel bestaan, weder aan hen uitleveren." 1819, bl. 119. Toekenning van lidmaatschap der gemeente, bij welke de inschrijving geschiedt en van de daaruit voortvloeiende rechten is hiermede niet verbonden. Het vermelde besluit heeft alleen ten doel, te voorzien in de godsdienstige behoeften van hen, die, behoorende tot een ander Protestantsch kerkgenootschap, in de plaats hunner inwoning geene eigene gemeente hebben. Verklaring der Syn. Comm. 1879, gegeven naar aanleiding van een bezwaar, door den Kerkeraad van Leeuwarden gemaakt tegen het aannemen en inschrijven der attestatie, afgegeven door eene Remonstrantsche gemeente aan een lid dier Broederschap. Bijzonder lezenswaard is het schrijven van Dr. L. PROES, Pred. te Leeuwarden, aan de Syn. Comm., waarin hij ter wederlegging van het gevoelen des Kerkeraads, aanleiding, doel en strekking zoowel als de rechtsgeldigheid van het vermelde Synodaal Besluit in het licht stelt. 1879, Bijl. B, bl. 126—141; goedkeuring door de Synode, Handd. bl. 112, 113.

19) Eene toevoeging aan deze al., waardoor te gemoet gekomen zou worden aan het bezwaar, dat sommige Kerkeraden maken om „elders aangenomenen (art. 40 Regl. Godsdienstond.) in het lidmatenboek in te schrijven omdat zij op eene andere wijze zijn aangenomen dan de Kerkeraad zijner gemeente aanneemt," voorloopig aangenomen den 28 Aug. 1886, is, wegens vele daarentegen opgerezen bedenkingen, door de Synode van 1887 niet vastgesteld. Zie Handd. bl. 98—101, 276, 277.

20) *Het uitreiken*, enz. Op een verzoek van den ring Schiedam om tot het kosteloos afgeven van lidmaten-attestatiën te verplichten, heeft de Synode geantwoord, dat zij, ofschoon zij het wil hebben vrijgelaten, dat men ook bij het afgeven dier attestatiën de gelegenheid tot vrijwillige giften voor liefdadige einden openstelle, het onvoegzaam rekent, dat daarbij het betalen van geld, onder welken naam ook, verplichtend wordt gemaakt; dat zij geheel deelt in den wensch, dat dit gebruik, waar het nog bestaat, worde afgeschaft, of wanneer zulks wellicht op sommige plaatsen niet oogenblikkelijk, maar van lieverlede slechts geschieden kan, dat zij het in geen geval geoorloofd acht, dat van min-

vermogenden voor hunne attestatiën eenig geld gevorderd wordt; dat zij evenwel meent, dat alle soortgelijke verkeerdheden in de gemeenten tot de kennisneming der plaatselijke Kerkeraden behooren, die weder, bij bemoeielijking of mislukking van hunne pogingen om er een einde aan te maken, de tusschenkomst van de Classikale Besturen hebben in te roepen; maar dat het buiten de bevoegdheid der Synode ligt, zonder dat de betrokken besturen gekend zijn, zich verder met deze zaak in te laten. 1860, bl. 60, 61. Ook ten volgenden jare heeft de Synode aan het herhaald verzoek van den ring Schiedam om scherpere bepalingen, even als in 1867 aan een soortgelijk verlangen van de Class. Verg. van Nijmegen, geen verder gevolg gegeven, dan kennisgeving van de genomene beslissing aan de Kerkeraden door middel van het kerkelijk orgaan. 1861, bl. 87—89; 1867, bl. 133.

21) *Synodale verordening van den* 10 *Juli* 1829. Deze behelst: 1°. „dat de leeraren verplicht zullen zijn, om de lidmaten bij het doen van belijdenis, te verwittigen, dat zij bij de verhuizing naar eene andere gemeente verplicht zijn, binnen het jaar eene attestatie in te leveren;" 2°. „dat in alle gemeenten, na de eerste bekendmaking der aanstaande viering van het h. Avondmaal, openlijk herinnerd worde, dat degenen, die van elders zijn ingekomen, hunne attestatiën behooren in te leveren;" 3°. „dat op de aftegeven attestatiën zelve worde gezet, dat men verplicht is, in de gemeente, naar welke men zich begeeft, dezelve ten spoedigste in te dienen." (Handd. 1829, bl. 104, verg. 33, 36, 102, 103).

22) *Synodale verordening van den* 12 *Juli* 1841. De Synode heeft besloten „om, zonder een vast formulier van lidmaats-attestatiën te verordenen en aan elken Kerkeraad de vrijheid latende, zich daarbij op zoodanige wijze uit te drukken, als hij meest geraden zal oordeelen, te bepalen: 1°. dat eene *volledige* attestatie ten minste zal behooren te bevatten de verklaring van den Kerkeraad, dat N. N. lidmaat is der Christelijke Hervormde Kerk, en dat tegen zijne of hare belijdenis en wandel geene gegronde bezwaren zijn ingekomen; 2°. dat de Kerkeraden verplicht zijn te zorgen, dat geene attestatie worde afgegeven, dan nadat derzelver aanvrage althans één dag vóór de uitlevering openlijk aan de gemeente zij bekend gemaakt; en 3°. dat ingeval iemand te lang uit de gemeente verwijderd is om van hem, ten aanzien van belijdenis en wandel, genoegzaam te kunnen getuigen, bij het eenvoudige getuigschrift van iemands lidmaatschap, tot inlichting, de reden, om welke geene volledige attestatie afgegeven is, vermeld worde." Handd. 1841, bl. 92, 93, verg. 54—56, en 1840, bl. 114, 115. In 1868 heeft de Synode bovendien verordend, dat op de lidmaten-attestatiën ook de ouderdom moet aangeduid worden door achter N.N. (zie boven) te laten volgen: „geboren in het jaar"... (Syn. Handd. 1868, bl. 93, 146). In het vereischte voor stemgerechtigde leden, dat zij den drieëntwintigjarigen leeftijd moeten bereikt hebben, is de aanleiding tot deze verordening gelegen. Het maken van verdere bepalingen omtrent de zaak der lidmaat-attestatiën, heeft de Synode, afwijzende een daartoe strekkend verzoek van den Kerkeraad van Zutphen, onnoodig geoordeeld. 1869, bl. 161, 166. Zoo ook, wat door de Classikale Verg. van Leeuwarden was voorgesteld, om het onderscheid tusschen de volledige attestatie en het getuigschrift van lidmaatschap, alsmede de Synodale aanschrijving van 12 Juli 1841 te doen vervallen. 1885, bl. 147—149.

23) *De aanstelling*, enz. Verg. Alg. Reglement op het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van de Hervormde gemeenten in Nederland, en het toezicht daarop (1 Oct. 1870), art. 18.

24) *Voorlezers en voorzangers.* De Synode heeft geoordeeld, dat, met het oog op het hier bepaalde, aan een voorlezer en voorzanger der gemeente de bevoegdheid om lid des Kerkeraads te wezen, niet kan worden ontzegd. 1862, bl. 451, 462.

25) *Behoudens de rechten van derden.* Deze woorden konden wegvallen, althans naar het oordeel der Syn. Commissie (1871, bl. 262, 263), dewijl er toch ten aanzien der aanstelling van *voorlezers* en *voorzangers* geene rechten van derden bestaan, of zoo die vroeger ook hier of daar tot de heerlijke rechten mogen behoord hebben, met deze in 1795 opgeheven en bij het besluit van den Souvereinen Vorst van 6 Maart 1814 niet weder hersteld zijn. Daar het voorlezen en voorzingen een deel der godsdienstoefeningen uitmaakt, behoort ook bij den Kerkeraad uitsluitend de aanstelling van personen, die daarmede belast zijn. In het Algemeen Reglement op het beheer, enz. is dan ook het recht der Kerkeraden in dezen erkend. De Synode van 1871 had daarom het voorstel tot wegneming der aangehaalde woorden voorloopig aangenomen (zie bl. 349), maar die van 1872, meenende dat nog wel hier en daar wettige rechten van derden, niet behoorende tot de z.g. heerlijke rechten, konden bestaan, heeft de weglating niet noodzakelijk, noch nuttig, maar eer gevaarlijk geacht en dientengevolge besloten om het art. op dit punt onveranderd te laten (bl. 130—133).

ART. 15. In de gemeenten, waar geen bijzondere Kerkeraad bestaat, zijn de werkzaamheden, in het vorig artikel vermeld, opgedragen aan den algemeenen Kerkeraad.

ART. 16. Tot het werk van den algemeenen Kerkeraad behoort in alle gemeenten:

1°. de zorg voor hetgeen betrekking heeft op de beroeping en het ontslag van predikanten, alsmede voor de verkiezing van ouderlingen en diakenen, beide naar de bepalingen van bijzondere reglementen, en met eerbiediging van de rechten van derden;

2°. de behartiging van de geestelijke behoeften der armen; het bepalen van collecten [1]); de zorg voor de diaconiegoederen [2]); het jaarlijks opnemen van de diaconierekening en het geven van de vereischte inlichtingen betreffende het diaconiebeheer; — alles volgens de bepalingen van het Synodaal Reglement voor de diaconiën;

3°. het houden van eene volledige beschrijving of een ligger van al de fondsen en eigendommen, die aan de gemeente behooren, voor zoo verre die onder het beheer of toezicht van den Kerkeraad zijn; alsmede van het tractement des predikants of der predikanten, met de gewone emolumenten. Van den ligger [3]) der diaconiegoederen en van den ligger van het predikantstractement wordt afschrift gezonden aan het Classikaal Bestuur, en steeds onverwijld aan dat Bestuur kennis gegeven van elke verandering, die in die liggers gemaakt wordt, wat laatstgenoemden ligger betreft, ter goedkeuring daarvan door het Provinciaal Kerkbestuur;

4°. het kennis geven aan het Classikaal Bestuur van ontdekte verkeerdheden in de administratie der kerkelijke goederen, naar art. 21 van het Algemeen Reglement;

5°. het ontvangen van de persoonlijke en de beantwoording van de vragen der schriftelijke kerkvisitatie, volgens het reglement op dit onderwerp;

6°. De zorg voor het aanvragen[4]) en het overmaken van het quotum der gemeente voor het bestuur, overeenkomstig de bepalingen van het reglement op de kosten voor het bestuur der Nederlandsche Hervormde Kerk.

1) *Het bepalen van collecten.* Even als in art. 20 Alg. Regl. kan volgens het verband, waarin deze woorden voorkomen, hier alleen aan collecten voor de armen gedacht worden, eene meening die nog versterking vindt in de slotwoorden dezer bepaling: „*alles* volgens de bepalingen van het Synodaal Regl. voor de diaconiën." Intusschen heeft de Synodale Commissie in 1866, in overeenstemming met eene in 1855 gegevene verklaring van art. 20, de laatste al., van 't A. R., op eene vraag van den Kerkeraad van Delft geantwoord, dat, hoewel zij zich onbevoegd achtte, om *wettelijke* verklaringen van reglementaire bepalingen te geven, toch, volgens hare meening, alle collecten, bij de openbare godsdienstoefening te houden, vastgesteld of bepaald moeten worden door den algemeenen Kerkeraad. Syn. Handd. 1860, bl. 83, Bijl. B, bl. 33, 34, 1855, bl. 141, Bijl. B, bl. 82, 83. Zie het aanget. op art. 20, Alg. Regl.

2) *De zorg voor de diaconie-goederen.* Op een voorstel van de Class. Verg. van Tiel, in 1868, tot het opnemen van eene bepaling in het Syn. Regl. voor de Kerkeraden, *strekkende om aan de Kerkeraden vrijheid te geven om van den benoemden diaken voldoende borgtocht of aanwijzing van soliede borgen te vragen*, heeft de Synode geoordeeld, „dat deze of dergelijke bepaling niet noodig is, daar bij art. 16 van evengenoemd Regl. onder no. 2 de zorg voor de diaconiegoederen uitdrukkelijk aan de Kerkeraden is opgedragen, waaruit volgt, dat de Kerkeraden, behoudens de vereischte goedkeuring, ten volle bevoegd zijn om eene bepaling van zoodanige strekking in hun plaatselijk reglement op te nemen." Hiervan is door middel van de Kerk. Cour. algemeene mededeeling geschied. Zie Handd. 1868, bl. 151, verg. bl. 88, 89.

3) *Van den ligger*, enz. Deze woorden tot aan het einde der al. zijn, voor zoo ver den ligger van het pred. tractement betreft, in werking gekomen 1 Febr. 1874. De Synode, in aanmerking nemende, dat de bepaling van art. 60 al. 2 van het Reglement op de Vacaturen uitsluitend geldt bij werkelijk bestaan van vacaturen, heeft deze toevoeging noodzakelijk geacht als waarborg tegen het buiten den tijd van vacature willekeurig maken van verandering in de inkomsten aan de predikantsplaats verbonden. Zie 1872, bl. 274, 275, Bijl. B, bl. 229, 230; 1873, bl. 188, 189. Omtrent den ligger der diaconiegoederen is hetzelfde bepaald door ampliatie van dezen volzin, in werking gekomen den 1 Jan. 1886, in verband met eene wijziging van art. 18 Regl. voor de diaconiën.

4) *De zorg voor het aanvragen*, enz. Deze al. staat in verband met art. 10 van het Regl. op de kosten van het bestuur der Ned. Herv. Kerk en is, tegelijk met dat Regl., in werking gekomen den 1 Jan. 1876. Zie 1871, bl. 344, Bijl. B, bl. 105, 106; 1872, bl. 103.

ART. 17. De bijzondere Kerkeraad, of, waar deze niet bestaat, de algemeene, komt jaarlijks ten minste vier malen bijeen, en voorts zoo dikwijls, als het plaatselijk reglement of de omstandigheden zulks vereischen. [1])

1) Over buitengewone vergaderingen in vacatures zie Regl. op de vac., art. 19 en de aant.

ART. 18. De Kerkeraden hebben steeds den predikant of een der predikanten van de gemeente, of den consulent, wanneer hij is opgetreden volgens de wet, laatstgenoemde alleen met adviseerende stem, tot voorzitter. Waar geen predikant aanwezig is, neemt de oudste ouderling in dienst de plaats des voorzitters in, doch worden de besluiten van eene vergadering, onder zijne leiding gehouden, niet uitgevoerd, vóór dat ze door den predikant, of, bij ontstentenis van dezen, door den consulent zijn goedgekeurd.

ART. 19. De Kerkeraden houden aanteekening van hunne handelingen en van de belangrijke door hen uitgevaardigde brieven, in behoorlijk daartoe aangelegde boeken. Zij zorgen [1]) voor de bewaring van de archieven en al de inkomende stukken, waarvan zij getrouw register houden.

1) *Zij zorgen*, enz. Verg. hierbij: *a*) het besluit der Synode van den 11 Juli 1818, houdende, dat de Kerkeraden eene *portefeuille* zullen aanleggen voor de inkomende stukken, met nauwkeurig bij te houden *register*; *b*) de aanschrijving van den 15 Juli 1842 aan de Classikale Besturen „om te zorgen, dat bij elken Kerkeraad zal worden geformeerd een *index* van al de stukken, in het archief voorhanden, en dat de kerkvisitatoren zich van het aanwezen van dezen *index*, mitsgaders van de ongeschondenheid van het archief telkens bij gelegenheid der persoonlijke kerkvisitatie zullen behooren te verzekeren en deswege rapport te doen (1842, bl. 126, 127)"; *c*) de uitnoodiging, den 14 Juli 1858 aan de Kerkeraden gericht, „om in het belang der kerk een duplicaat van den index van het bij hen berustend oud (d. i. van vóór 1816 afkomstige) archief bij het Classikaal Bestuur over te leggen," en de aanschrijving van denzelfden datum aan de Classikale en Provinciale Besturen, „dat zij zorgen, waar geen index van het oude archief bestaat, dat deze zoo spoedig mogelijk vervaardigd wordt, en dat zij verder eveneens in het belang der kerk, een duplicaat-index deponeeren, eerstgenoemde bij het Prov. Kerkbestuur van het ressort, en laatstvermelde bij de Synode." 1858, bl. 23, Bijl. B, bl. 21; Kerk. Cour. 1858, no. 32. Hierbij mogen ook in herinnering gebracht worden de (door BRUNA t. a. p. aangehaalde en in Afd. II van zijn werk, § 2, A en B medegedeelde) ministeriële circulaires, van 11 Aug. 1823, „over de bewaring der archieven van kerkelijke collegiën," en van 16 April 1841, „over de bewaring der voorwerpen van kunst."

ART. 20. De nadere regeling van de vergaderingen en werkzaamheden des Kerkeraads wordt door provinciale en huishoudelijke reglementen bepaald [1]).

1) *Wordt door provinciale en huishoudelijke reglementen bepaald.* T. w. onder goedkeuring van de bevoegde besturen. Verg. Alg. Regl. art. 12, 25 en Regl. op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten, art. 6. Goedkeuring is dan ook door de Synode of de Synodale Commissie, daartoe uitdrukkelijk gemachtigd, na het in werking treden van dit reglement, aan de verschillende provinciale reglementen op de Kerkeraden gegeven in 1858 en 1859, en, ten gevolge van de invoering van het Syn. reglement op de benoeming van

ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten, dus na 1867, aan herziene provinciale reglementen. De goedkeuring wordt echter niet vereischt, wanneer een Provinciaal Kerkbestuur om, naar zijn oordeel, afdoende redenen de intrekking van zulk een reglement noodig acht. Daarom is de intrekking van het provinciaal reglement voor de Kerkeraden van Friesland in 1874 en eveneens van dat voor Groningen in 1875 alleen voor kennisgeving aangenomen.

VIERDE AFDEELING.

Ambtsplichten der predikanten, ouderlingen en diakenen.

1. *Der predikanten.*

ART. 21. Aan den predikant, of de predikanten, is opgedragen: 1°. de openbare verkondiging van het Evangelie; 2°. het bedienen van doop en avondmaal; 3°. de leiding der openbare godsdienstoefeningen; 4°. de huwelijksinzegening; 5°. het catechetisch onderwijs en het afnemen van belijdenis des geloofs in tegenwoordigheid van één of meer ouderlingen [1]); 6°. de herderlijke zorg, en 7°. het besturen [2]) van de vergaderingen zoo van den Kerkeraad als van het Kiescollegie of van de stemgerechtigden [3]).

1) *In tegenwoordigheid van één of meer ouderlingen.* Welke de plichten en rechten der ouderlingen zijn bij gelegenheid der aanneming van lidmaten der gemeente, moet nader blijken uit de bepalingen in het Regl. op het godsdienstonderwijs, met name art. 38.

2) *Het besturen*, enz. Ieder predikant in grootere gemeenten is op zijne beurt praeses. Dat behoort tot zijn dienstwerk. Zie Kerk. Cour. 1877, 24 Febr., no. 8. Art. 20 hierboven moet dus daarnaar verklaard en opgevolgd worden.

3) *Kiescollegie*, *stemgerechtigden.* De vermelding van deze vergg. is aanvulling van 1 Maart 1869. Zie aant. op art. 5.

ART. 22. In de regeling van het getal, den tijd en de plaats der openbare godsdienstoefeningen maken zij geen verandering zonder toestemming van den Kerkeraad.

Bij de leiding der openbare godsdienstoefeningen gaan zij, zoowel in het algemeen, als in het bijzonder met betrekking tot het gebruik van den Heidelbergschen catechismus, de liturgische schriften, de vragen bij de voorbereiding tot het avondmaal, de psalmen en de gezangen, naar eigen oordeel te rade met de godsdienstige behoeften hunner gemeenten.

Bij de leiding, enz. Deze al. is in werking gekomen 1 April 1864, uitgezonderd de woorden: „*de vragen bij de voorbereiding tot het avondmaal*," die 1 Febr. 1872 uit art. 14 herwaarts zijn overgebracht. Zie de 5de aant. op dat art.

ART. 23. In hunne geheele ambtsbediening zich gedragende naar de kerkelijke reglementen en verordeningen, richten zij zich voorts naar de bijzondere plaatselijke en tijdelijke behoeften der gemeente, zoöveel noodig in overleg met den Kerkeraad.

ART. 24. In de herderlijke zorg voorzien zij, zoo noodig, met raadpleging en hulp van den Kerkeraad, vooral ook door geregeld huisbezoek en getrouw krankenbezoek.

2. *Der ouderlingen.*

ART. 25. Aan de ouderlingen is opgedragen: 1°. de behartiging van de belangen der openbare godsvereering; 2°. de bevordering van en het toezicht op het godsdienstonderwijs, naar het reglement op dit onderwerp; 3°. het medetoezicht op de leden der gemeente, inzonderheid door huisbezoek, zoowel, indien zij daartoe worden verzocht, in vereeniging met de predikanten, als afzonderlijk, naar plaatselijke regeling; 4°. ijverige medewerking met de predikanten in alles wat aan de Christelijke opbouwing der gemeente kan dienstig zijn.

3. *Der diakenen.*

ART. 26. Aan de diakenen is opgedragen de meer bijzondere zorg voor de armen der gemeente. Daartoe zijn zij belast: 1°. met het dagelijksch beheer der diaconiegoederen; 2°. met het innen van alle, aan de diaconie aankomende gelden; 3°. met de inzameling der liefdegaven; 4°. met het besteden van dit een en ander tot het doel, hetwelk de Christelijke gemeente voor hare armen beoogt, en 5°. te dien einde ook met het geregeld bezoeken der armen.

In gemeenten met minder dan drie predikanten geschiedt dit alles in overleg met den predikant, of de predikanten, en de ouderlingen.

De diakenen gaan der gemeente in het getrouw bijwonen der openbare godsvereering voor.

De verplichtingen der diakenen worden in het Synodaal reglement voor de diaconiën nader geregeld.

ADDITIONEELE ARTIKELEN.

ART. 27. Alle kerkelijke reglementen en verordeningen, welke in strijd zijn met dit reglement, zijn vervallen.

ART. 28. De Provinciale Kerkbesturen herzien het provinciaal reglement voor de Kerkeraden in hun ressort, ten fine van overeenstemming met dit reglement en met de algemeene kerkelijke verordeningen.

De alzoo herziene reglementen worden in de eerste helft van het jaar, op dat der invoering van dit Synodaal reglement volgende, aan de goedkeuring der Synode onderworpen.

Art. 29. De plaatselijke reglementen [1]) worden door de Kerkeraden, ten fine als in het voorgaand artikel vermeld, herzien binnen één jaar nadat de provinciale reglementen zijn in werking gebracht, en door het Provinciaal Kerkbestuur, na door het Classikaal Bestuur van het ressort beoordeeld te zijn, als overeenstemmend met dit reglement goedgekeurd.

1) *De plaatselijke reglementen*, enz. Dit art. is, even als het voorgaande, geheel van tijdelijken aard en had bij de invoering van het reglement alleenlijk de strekking om te zorgen, dat de nieuwe regeling overal althans binnen het jaar kon zijn tot stand gebracht; weshalve een Kerkeraad bij latere herziening van zijn huishoudelijk reglement de beoordeeling van het Class. Best. en de goedkeuring van het Prov. Kerkbestuur niet behoeft te vragen, maar naar art. 25 Alg. Regl. met de mededeeling aan het Class. Bestuur volstaan kan. Verkl. van de Syn. Comm., goedgekeurd door de Synode, 1871, bl. 231, Bijl. B, bl. 217—219.

Dit Reglement is, behoudens later aangebrachte wijzigingen, door de Synode gearresteerd den 11 Aug. 1856 en, na uitvaardiging door de Synodale Commissie in hare voorjaarsvergadering des volgenden jaars, in werking getreden den 1 Juli 1857.

BIJLAGEN

BIJ HET REGLEMENT VOOR DE KERKERADEN.

(Verg. art. 14, 1° en 4° van het Regl.)

I.

SYNODALE VERORDENINGEN VAN DEN 11 JULI 1817 BETREFFENDE DEN OPENBAREN EEREDIENST.

De Algemeene Christelijke Synode der Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden, aan de leeraars en opzieners der Hervormde gemeenten.

Onder de treurige verschijnselen van onzen leeftijd, behoort ongetwijfeld de vermindering der nauwgezetheid van vele Christenen, inzonderheid onder de Protestanten, in het waarnemen van den openbaren en gemeenschappelijken godsdienst, en de geringe werking, die deze op hunne gemoederen en hunnen levenswandel schijnt uit te oefenen. Dit verschijnsel moet natuurlijk een iegelijk, wien de eere van God en onzen gezegenden Zaligmaker niet onverschillig is, en die belang stelt in het heil zijner broederen, bedroeven. Maar wie zouden daarover meer grievende smart gevoelen, dan de rechtgeaarde leeraars en opzieners der Christelijke gemeente, wier edele taak het zoo rechtstreeks is, om haren in- en uitwendigen bloei te bewaren en te bevorderen, en met al hun vermogen mede te werken tot de heiliging van den Naam van onzen Hemelschen Vader, en tot verheerlijking van Zijnen grooten Zoon, onzen Heer Jezus Christus?

Onder de oorzaken van het verval der godsdienstigheid, is meermalen opgenoemd de min doelmatige inrichting van de godsdienstoefening der Protestanten; en, ofschoon het er verre af is, dat daarin alleen of voornamelijk de reden der opgenoemde verschijnselen te zoeken zij, betaamt het echter de opzieners der Christelijke gemeente, ook de verstgelegene aanleiding, die daaruit tot verachting van den openbaren godsdienst zoude kunnen ontleend worden, zooveel zulks mogelijk is, te vernietigen, en door doelmatige inrichtingen en verbeteringen hare waarneming te besturen tot het groote doel.

Het is uit aanmerking van het een en ander, dat de Algemeene Christelijke Synode der Hervormde Kerk in het koningrijk der Nederlanden, *zoo omtrent de betamelijke uitoefening van den openbaren godsdienst*

in het gemeen, als de meer stichtelijke en de plechtige bediening van den H. Doop en het H. Avondmaal in het bijzonder, deels zoodanige verordeningen bij besluit heeft vastgesteld, en deels zoodanige aanwijzingen heeft ontworpen, als hierna volgen; begeerende, dat de bepalingen daarin begrepen met den aanvang van het jaar 1818 in werking worden gebracht.

1. *Wat betreft de uitoefening van den openbaren godsdienst in het gemeen en in al zijne deelen.*

De Synode heeft met groote aandoening ten aanzien van de *voorlezing van Gods h. woord in de vergadering der Christenen*, zijnde een zeer gewichtig gedeelte der openbare en gemeenschappelijke godsdienstoefening, het ergerlijk misbruik en verzuim gadegeslagen; doch tevens opgemerkt, dat, zoo in het oog loopende de misbruiken zijn, de gereede uitvinding en toepassing van geschikte middelen ter verbetering even moeielijk is; weshalve zij in eene zaak van dat belang, waarin zij eene verbetering hartelijk verlangt, niet bij overhaasting willende te werk gaan, voorgenomen heeft, in het vervolg hieromtrent definitieve maatregelen te beramen en vast te stellen. Vermits er inmiddels nog eenige gemeenten zijn, waarin beurtelings de schriften des O. en N. T. bij vervolg, en zonder keuze worden voorgelezen; andere, waar die keuze aan den voorlezer is overgelaten; en zulke voorlezingen de verstanden en harten der menschen tot de verdere godsdienstoefening weinig stemmen kunnen; zoo heeft de Synode besloten, dat van nu voortaan en alomme de predikanten zelven zullen kiezen en opgeven wat er zal worden voorgelezen; en zij wekt de leeraren op, om die keuze zorgvuldig in te richten naar het onderwerp, dat zij voornemens zijn te behandelen, en naar het doel, dat zij zich daarbij voorstellen.

Met opzicht tot het *godsdienstig gezang* wenscht de Synode, dat in kerken, waar orgels zijn, het orgel het gezang steeds vergezelle, en 't gebruik, hier of daar bestaande, waardoor bij sommige godsdienstoefeningen aan het orgel het zwijgen is opgelegd of vergund wordt, dadelijk worde opgeheven. Zij wil daarenboven de leeraars hebben uitgenoodigd, om bij hun openbaar en bijzonder onderwijs hunne toehoorders en leerlingen telkens het gewicht van dit deel van den gemeenschappelijken godsdienst te doen opmerken; om hen tot oefening in hetzelve aan te sporen; om hen te waarschuwen tegen alle hard en ongeregeld geschreeuw; om nu en dan de gemeente een vers staande te doen zingen; om, bij plechtige gelegenheden, beurtgezangen, bij voorbeeld van mannen en vrouwen, en van allen te zamen, in te voeren; en, om zelfs, waar dit geschieden kan, op de hooge feestdagen der Christenheid, eene enkele godsdienstoefening, bijna geheel aan zang- en toonkunst toe te wijden.

Ten aanzien van de openbare *gebeden* wordt den leeraren, zonder hen daarom allen zonder uitzondering van eene tegengestelde handelwijze te beschuldigen, door de Synode ernstig aanbevolen, om zich doorgaans zorgvuldig te onthouden van lange gebeden, bij welke de aandacht niet gespannen en het hart niet warm blijven kan; — om, zooveel mogelijk, kortheid en kracht in dezelve te vereenigen; om de voorbiddingen voor kranken en lijdenden niet te veel te bijzonderen, noch in hunne *vóór-* en *na-* gebeden noodeloos te herhalen; om de tijdelijke belangen der menschen bij hun bidden en danken niet voorbij te zien, maar de herinnering van dezelve telkens aan te wenden, om hen op te leiden tot den hoogen en goeden Bestuurder van hun lot, en in hunne harten aan te kweeken de gevoelens van ootmoed, dankbaarheid, onderwerping en vertrouwen; — en eindelijk om steeds gedachtig te wezen aan de algemeene belangen der Christenheid en des menschdoms, waaraan wij door den band des geloofs en der natuur zoo nauw verbonden zijn. — Bij deze aanbeveling voegt de Synode den raad, dat de leeraren ter vergrooting van den indruk des gebeds, bij bijzondere gelegenheden, en bij het doen van *korte* gebeden, de gansche gemeente, vrouwen zoowel als mannen, verzoeken om met hen staande te bidden.

Tevens neemt de Synode deze gelegenheid waar, om de predikanten zeer nadrukkelijk aan te manen, om, bij het gebruik van het gebed des Heeren, dat onvergelijkelijk gebed toch nimmer te bidden, dan met dien hoogen ernst en die stille bedaardheid des gemoeds, die de gedachte aan zijn verheven oorsprong, gewichtigen inhoud en belangrijke bedoeling, iederen nadenkenden Christen moet inboezemen.

Aangaande de *leerredenen* heeft de Synode allerbelangrijkst gekeurd, alle leeraren op te wekken, om van tijd tot tijd op den Zondag, in navolging van hetgeen sedert eenige jaren in onderscheidene gemeenten van ons vaderland met algemeene groote goedkeuring plaats heeft, Bijbeloefeningen te houden, en in dezelve, vooral uit die Bijbelboeken, die voor de Christenen van het meeste aanbelang zijn, grootere gedeelten kort toe te lichten en toe te passen. — Hierdoor meent de Synode, dat de zoo onontbeerlijke Bijbelkennis onder de menschen zal verbreid worden; dat zij zullen leeren, hoe zij voor zich zelven en met hunne huisgenooten dat heerlijk boek moeten lezen; dat hun achting en liefde voor hetzelve zal worden ingeboezemd, en dat de weldadige bemoeingen des Nederlandschen Bijbelgenootschaps voor onze eigene landgenooten tot waren zegen zullen worden.

Ten opzichte der gewone leerredenen houdt de Synode het geenszins voor overtollig, den leeraren met nadruk aan te prijzen, om doorgaans kort te prediken en hierdoor hunne voorstellen nuttiger en aangenamer te maken voor het gros der menschen, hetwelk ongeschikt is tot eene langdurige onafgebrokene inspanning.

Eindelijk, daar de gansche uitoefening van den openbaren godsdienst den heiligsten indruk behoort na te laten, en daarmede het aflezen van verkoopingen en verpachtingen door den leeraar van den predikstoel, gelijk in sommige gewesten geschiedde, vóór het uitspreken van den zegen, ten eenemaal strijdig is, zoo heeft de Synode zich verblijd, dat Zijne Excellentie de heer Commissaris-Generaal, provisioneel belast met de zaken der Hervormde kerk enz., door de noodige aanschrijvingen, deze aflezingen *vóór* het spreken van den zegen op plaatsen, waar zulks gewoon was te geschieden, reeds verboden heeft. — Zij keurt daarenboven dergelijke aflezingen, ook *na* het spreken van den zegen, *van den predikstoel* zoo onwelvoegelijk, dat zij alle predikanten *verbiedt*, den *predikstoel* daartoe te gebruiken; met aanmaning om, indien hunne omstandigheden dit gedoogen, zulke afkondigingen, ook op eene andere plaats dan van den leerstoel, liever aan andere personen, bij voorbeeld aan de kosters of voorlezers, over te laten. —

Daar het voorts betamelijk is, dat ieder van den openbaren godsdienst het behoorlijke nut trekke, en niemand in zijne stille aandacht gestoord worde, wenscht de Synode dat, niet alleenlijk aan de krijgslieden, maar ook aan de wees- en armen-kinderen, geschikte zitplaatsen overal worden ingeruimd: zijnde dezelve in sommige steden zoo slecht geplaatst, dat zij weinig of niets verstaan kunnen, en dus niet alleen geen nut hebben van hun kerkgaan, maar zelfs soms afkeer daartegen opvatten.

De Synode beveelt ook den Kerkeraden aan, om, ter voorkoming van het gedruisch bij het inkomen der militairen in de bedehuizen, de noodige afspraak te maken met hunne bevelhebbers, ten einde hen tijdig ter kerke te doen komen.

Aangaande de militairen echter, zoude de Synode vooral wenschen, dat op plaatsen, waar duurzaam talrijke garnizoenen zijn, voor dat garnizoen eene bijzondere beurt wierd afgezonderd, en beveelt in alle garnizoensplaatsen het nemen van zulke maatregelen vooral aan, waardoor het geen krijgsman aan gepast onderwijs in den godsdienst behoeft te ontbreken.

Ten aanzien van den openbaren *godsdienst op sommige tijden*, heeft de Synode goedgevonden het navolgende te bepalen:

Daar de *Vrijdag voor Paschen* onder die dagen behoort, die voor den Christen een uitstekend gewicht hebben, en echter die gewichtige dag, de dag des doods van Hem, die ons leven en het leven der wereld is, slechts in weinige gewesten van ons vaderland door de Hervormden wordt gevierd, *zal* van nu voortaan op dien dag, in alle gemeenten der Hervormden in ons vaderland, eene godsdienstoefening, ter gedachtenis van die groote gebeurtenis, worden gehouden. Waar weekbeurten zijn, kan ééne van dezelve op dien dag worden geplaatst.

Daar de *laatste dag van het jaar* telkens een aanmerkelijk tijdperk van het menschelijk leven besluit, en zulk een besluit bijzonder

geschikt is om ons te stemmen tot ernstig nadenken over ons zelven en over de wegen van God met ons gehouden, *zal* van nu voortaan overal ieder jaar op dien dag met een plechtig dank-uur worden gesloten, waartoe een avonduur, waar zulks geschieden kan, als het meest geschikte wordt aangeprezen.

Daar de *eerste dag van het jaar* den mensch zoo luide roept tot een nieuw leven en tot ootmoedige aanbeveling van alle zijne belangen aan Hem, in wien hij leeft, zich beweegt en bestaat, *zal* van nu voortaan overal, des voormiddags, op dien dag eene godsdienstoefening, hiertoe betrekkelijk, worden gehouden. — Indien de Nieuwjaarsdag niet op Zondag invalt, zullen de namiddag-godsdienstoefeningen op dien dag, welke doorgaans door weinige en ongeschikte toehoorders worden bezocht, afgeschaft zijn, tenzij, naar het oordeel des Kerkeraads, dringende behoefte het tegendeel volstrektelijk mocht vorderen.

Eindelijk, daar op sommige plaatsen in die weken, in welke onze Christelijke feestdagen invallen, de predikbeurten *en* voor de leeraars, *en* voor de gemeenten te menigvuldig zijn, *zal* van nu voortaan, ten minste *één* dag vóór, en *één* dag na zulke feestdagen nergens worden gepredikt.

II. *Wat betreft de meer stichtelijke en plechtige bediening van den H. Doop en het H. Avondmaal.*

De Synode, in aanmerking nemende den geringen indruk, dien de bediening des H. Doops, zoo als die onder ons plaats heeft, doorgaans maakt, en overtuigd dat de reden daarvan ook gedeeltelijk gelegen is in de al te menigvuldige herhaling dezer godsdienstige handeling, heeft goedgevonden middelen in het werk te stellen, om de gelegenheden tot deze plechtigheid overal in zoo verre te verminderen, als de plaatselijke omstandigheden dit gedoogen.

Uit dien hoofde heeft zij besloten, dat van nu voortaan de H. Doop nergens meer in de weekbeurten zal bediend worden, en dat op den Zondag, in alle gemeenten, zoo weinig kerken en beurten daartoe worden afgezonderd, als met hare verschillende grootte bestaanbaar is.

De Synode verlangt, dat, waar de talrijkheid der doopelingen de bediening des doops iederen Zondag niet noodzakelijk maakt, de predikanten, in overleg met hunne Kerkeraden, op bepaalde tijden, opzettelijke dooppredikatiën houden, en de ouders liefderijk trachten te overreden, om die gelegenheden af te wachten, ten einde bij dezelve hun kroost ten doop aan te bieden.

Zij is van oordeel, dat de indruk des doops aanmerkelijk bij de ouders vergroot zal worden, wanneer niet alleen de vader, maar ook de moeder met het kind ten doop komt, en deze daartoe den tijd van

hare herstelling gerustelijk afwachte, en wenscht, dat de leeraren, voor zoo veel zulks noodig is, daartoe raden.

Tot eene statelijke en doelmatige doopsbediening acht de Synode noodig, dat de leeraren zich van het doop-formulier niet dan met bedaarden ernst bedienen, en nimmer die heilige plechtigheid door oneerbiedige overhaasting onteeren; hiertoe vermaant zij hen met allen nadruk, wegens het gewicht, de achtbaarheid en de strekking van deze dierbare instelling onzes Heeren. De Synode verlangt daarenboven, dat overal voor de ouders en doopgetuigen eene behoorlijke plaats worde afgezonderd, waar zij, zonder wanorde, zitten en met de doopelingen staan en optreden kunnen; alsmede, dat overal, waar zulks geschieden kan, de doopelingen niet in de vergaderingen der gemeenten worden gebracht, dan omstreeks den tijd, dat de bediening des doops zoo terstond zal plaats hebben; en wekt de Kerkeraden op, om schikkingen te maken ter bevordering van orde en doelmatigheid, bij hetgeen de uiterlijke bediening dezer plechtigheid met zich brengt.

Ter betere viering van het *H. Avondmaal* heeft de Synode de volgende schikkingen gemaakt:

Daar in eenige gemeenten nog de *proef- en voorbereidings-predikatiën* onderscheiden zijn, en deze al te spitsvondige onderscheiding, naar het oordeel van de Synode, aanleiding kan geven tot vervelende herhalingen en vermoeiende langwijligheid, zal dat gebruik van nu voortaan zijn afgeschaft, en alles in ééne leerrede moeten vereenigd worden.

Volgens het stichtelijk gebruik, dat reeds van ouds in Groningen en Friesland plaats had, waar in de voorbereiding voor het H. Avondmaal, aan het einde der leerrede, eenige vragen door den leeraar worden voorgesteld aan de gemeente, die zij staande aanhoort en met eene buiging beantwoordt, *zal* van nu voortaan, overal bij het einde der voorbereidingspredikatie en vóór het nagebed, aan de gemeente gelegenheid worden gegeven ter plechtige vernieuwing en bevestiging van hare belijdenis. De leeraars zullen zich tot dat einde richten naar het volgend voorschrift:

„De leden der Christelijke gemeente, welke eerlang het H. Avondmaal wenschen te vieren, gelieven op te staan en in de tegenwoordigheid van God, den kenner der harten, met mij te antwoorden op de vier volgende vragen:

„Ik vraag u dan *vooreerst*, of gij van harte gelooft, dat de waarachtige en volkomene leer der zaligheid, ons van Gods wege geopenbaard, vervat is in de boeken des O. en N. Verbonds?

„Die dit gelooven, zeggen met mij: *ja!*

„*Ten tweede* vraag ik u, of gij van harte gelooft, dat gij door uwe zonde diep bedorven en voor God strafwaardig zijt, en u zelven deswege mishaagt met ootmoed en berouw?

„Die dit gelooven en zoo gezind zijn, zeggen met mij: *ja!*

„*Ten derde* vraag ik u, of gij van harte gelooft, dat God, uit loutere genade, ons zijnen eeniggeboren Zoon Jezus Christus heeft geschonken tot onzen eenigen en volkomen Zaligmaker, wiens lichaam voor ons verbroken en wiens bloed voor ons vergoten is tot vergeving der zonden: en of gij Hem voor u zelven met een geloovig hart aanneemt tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing?

„Die dit gelooven en hiertoe gezind zijn, zeggen met mij: *ja!*

„*Ten vierde* vraag ik u, of gij, overeenkomstig de verplichting, die door uwen doop op u gelegd is, een oprecht voornemen hebt, om, door de kracht des Heiligen Geestes, bij deze belijdenis te volharden, uw geloof te sterken, uw leven te beteren, in ware liefde en eenigheid met uwen naaste te leven, en alzoo Gode waarachtige dankbaarheid voor zijne genade te bewijzen?

„Die van zoodanig voornemen zijn, zeggen met mij: *ja!*"

Deze vragen beantwoord zijnde, doet de leeraar een zegenwensch, en gaat vervolgens tot het nagebed over.

Ter bevordering van eenparigheid, zal in alle Hervormde gemeenten van ons vaderland het H. Avondmaal viermalen in het jaar, en wel om het vierendeel jaars, worden bediend, en is de nadere tijdsbepaling overgelaten aan de Kerkeraden; met dien verstande nochtans, dat de *tweede* bediening, in gemeenten waar het Avondmaal wegens de talrijkheid der leden wordt herhaald, acht dagen na de *eerste* gehouden worde.

In gemeenten, in welke onder de bediening des H. Avondmaals eenige hoofddeelen uit den Bijbel, in vervolg, worden voorgelezen, zullen de leeraren van nu voortaan de keuze van het voortelezene gedeelte van Gods woord doen, of zich ook van geschikte psalmen en Evangelische gezangen bedienen.

De Synode wenscht, dat de noodige schikkingen worden gemaakt om overal de nachtmaals-tafel, zooveel mogelijk, in het ruim der kerk te plaatsen, ten einde allen kunnen zien en hooren, wat aan dezelve gedaan en gesproken wordt; alsmede dat, waar dit kan geschieden, de tafel zoo groot genomen worde, dat een aanmerkelijk aantal der gemeente tegelijk daaraan kan aanzitten.

De Synode begeert, dat men, in het naderen tot de tafel des Heeren, naar het uitmuntend voorbeeld van onzen geëerbiedigden Koning, die zich met den geringste zijner onderdanen aan denzelfden disch plaatst, nergens eenigen rang meer in aanmerking neme: ook, dat men overal zittende het Avondmaal houde.

De leeraren, die deze plechtigheid bedienen, zouden, naar het oordeel van de Synode, best doen, wanneer zij, na de omdeeling van brood en wijn, zich eenige oogenblikken van spreken onthielden, om een iegelijk, onder het genot daarvan, aan zijne eigene bepeinzing over te laten.

Voorts is ten opzichte van onze liturgie-formulieren bij de Synode

wel in overweging gekomen, of het opstellen van nieuwe, of wel het veranderen der oude dienstig konde zijn aan de bevordering van eene meer stichtelijke bediening van Doop en Avondmaal; doch het is haar voorgekomen, dat deze maatregel ongepast en ontijdig zoude zijn. Immers zijn die liturgie-formulieren opgesteld ten gebruike van leeraars, welke nog niet behoorlijk geoefend waren in al de deelen der h. bediening, en welke dus noodig hadden door zekere voorschriften aan eene gepaste en eenparige leiding gewend te worden. Deze behoefte bestaat niet meer; van daar dat ook onderscheidene liturgie-formulieren reeds in onbruik zijn geraakt, en in andere onderscheidene bekortingen, bijvoegselen en veranderingen plegen gebruikt te worden, behoudens derzelver geest. — De Synode heeft derhalve geoordeeld, dat het bepalen van nieuwe formulieren, of van veranderingen in de oude, de leeraren zoude belemmeren en den geest aan nieuwe banden leggen.

De Synode wenscht en vertrouwt, dat de bovenstaande besluiten en aanwijzingen met liefde zullen ontvangen, met wijsheid ten uitvoer gebracht en dienstbaar bevonden worden aan de stichting der kerk; en bidt den gemeenten toe genade en vrede van God onzen Vader, en van den Heere Jezus Christus door den Heiligen Geest.

II.

BRIEF VAN OPWEKKING AAN DE KERKERADEN TOT EENE MEER WAARDIGE VIERING VAN DEN GOEDEN VRIJDAG, UITGEVAARDIGD DEN 19 NOVEMBER 1853, DOOR DE ALGEMEENE SYNODALE COMMISSIE.

Heeft de Gemeente des Heeren ten allen tijde in het kruis van Christus haren troost en roem gehad, niet te verwonderen is het, dat reeds in de vroegste eeuwen der kerk de eeuwig gedenkwaardige dag van het laatste lijden en den dood onzes Verlossers in hooge eere gehouden, en met den ernst van ootmoedige dankbaarheid en stille vreugde plechtstatig gevierd werd.

Toen allengs de zucht voor een te zinnelijken eeredienst zich ook openbaarde in de vermenigvuldiging van dagen, aan de vereering van heilig geachte ontslapenen gewijd, werd de gedenkdag van 's Heilands dood daardoor jammerlijk in de schaduw gedrongen.

Toen, door den invloed der Hervorming, al wat naar bijgeloof zweemde met krachtige hand uit de kerk verwijderd werd, deelde ook de toenmaals wanstaltige viering van den „Goede Vrijdag" mede in dat lot.

Maar nu werd ook, bij gezuiverde Evangelieprediking, Christus en die gekruisigd weder in zijne eere gebracht.

Hieraan mag het worden toegeschreven, dat van lieverlede, ook in onze Vaderlandsche Hervormde Kerk, de behoefte weêr dieper gevoeld en levendiger uitgesproken is, om den dag, zoo rijk in gezegende herinneringen, den dag des doods van Hem, die ons leven is en het leven der wereld, op waardige wijze in de gemeente te vieren.

Mogen wij ons overtuigd houden, dat deze nog steeds vermeerderende aandrang voortkomt uit verwakkerd geloof in Christus, den Zoon van God, als onzen eenigen Verlosser en volkomen Zaligmaker, zoo is het bijzonder verblijdend, dat der Synode van heinde en verre berichten zijn toegekomen van de ijverige pogingen, tot verbetering in dezen aangewend. En het is in naam en op last van de laatst gehoudene Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, dat wij hare ingenomenheid hiermede ter uwer kennis brengen, met hartelijke bede, dat bovenal de goedkeuring en de milde zegen van den God en Vader onzes Heeren Jezus Christus er op rusten mogen.

Wel was genoemde kerkvergadering van oordeel, dat geene algemeene verordeningen, zoo als men hier en daar verlangen zou, door haar moeten worden uitgevaardigd, naardien in vele gemeenten plaatselijke omstandigheden de naleving daarvan zouden kunnen verhinderen. Maar zij wilde toch niet nalaten, uwe aandacht bepaaldelijk op deze belangrijke zaak te doen vestigen, met den wensch, dat mede door uwe zorgen de Goede Vrijdag in de gemeenten der Nederlandsche Hervormde Kerk meer en meer naar waarde gevierd worde. Mocht daartoe op dien feestdag ook het H. Avondmaal tot 's Heeren gedachtenis op betamelijke wijze kunnen gehouden worden, dit zoude de stichting der gemeente, hare opbouwing in geloof en hoop en liefde aanmerkelijk kunnen bevorderen.

De opwekking, om tot heiliging van dezen Christelijken gedenkdag in uwe gemeente toe te brengen wat in uw vermogen is, zal, naar wij vertrouwen, met belangstelling door u ontvangen worden. Bij uwe vergadering moge in ernstige overweging komen wat naar plaatselijke omstandigheden door u in dezen kan worden tot stand gebracht.

Hoewel eene volstrekte gelijkvormigheid hierin bij vele gemeenten meer wenschelijk dan voor alsnog waarschijnlijk, ja schier onmogelijk is, alvast zij de ware belangstelling algemeener, de vertroosting overvloedig en de wandel in het geloof geheiligd, bij de jaarlijks vernieuwde plechtige voorstelling van Hem, die, nadat Hij de reinigmaking onzer zielen door zichzelf te weeg gebracht heeft, is gezeten aan de rechterhand der Majesteit in de hoogste hemelen. En zoo worde ook hierdoor de zaligheid vermeerderd dergenen, die eens met de verloste schare eere geven aan het Lam, dat geslacht is, en zich aanbiddend buigen voor den Vader, die ook Zijnen eigen Zoon voor ons niet spaarde.

De God nu des vredes, die den grooten Herder der schapen, door

het bloed des eeuwigen Testaments, uit de dooden heeft wedergebracht, namelijk onzen Heer Jezus Christus, die volmake u in alle goed werk, opdat gij Zijnen wil moogt doen, werkende in u hetgeen voor Hem welbehagelijk is door Jezus Christus, wien zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid!

III.

SYNODALE BRIEF VAN OPWEKKING VAN 22 JULI 1853, OM JAARLIJKS DEN GEDENKDAG DER HERVORMING OPENBAAR GODSDIENSTIG IN DE GEMEENTE TE VIEREN.

Gezegend is en blijft gewis nog altijd bij u de dag van den 31 October, de algemeen erkende gedenkdag der Kerkhervorming. Het was de dag, dien God voor onze vaderen deed aanbreken om ons te bevrijden van dwaling, bijgeloof en gewetensdwang, en te brengen tot die heerlijke vrijheid der kinderen Gods, door Christus zijnen Zoon, ten koste van zijn bloed, verworven; de dag waarop ons weder de vrije toegang werd geopend tot den Bijbel, die rijke bron van waarheid, troost en eeuwig leven, en al die zegeningen ons zijn aangebracht, waarin wij ons met betrekking tot onze hoogste en dierbaarste belangen boven onze Roomschgezinde landgenooten verheugen mogen.

Zoo eenige dag, is en blijft dus ook deze steeds waardig in dankbaar aandenken bewaard te worden. Dat was het dan ook, wat de Synode reeds in 1819 bewoog eene aanschrijving aan de Kerkeraden te doen uitgaan, „om van tijd tot tijd in het openbaar de geschiedenis en de zegeningen der Hervorming in gedachtenis te houden, en vooral op den tijd, als de dag van den 31 October op een Zondag invalt, die gelegenheid te gebruiken om, immers door gebeden en dankzeggingen, deze gebeurtenis Godverheerlijkend te gedenken."

Het is der Synode van 1853 nogtans bekend, dat deze dag in de Hervormde Kerk niet zoo algemeen en zoo openbaar godsdienstig gevierd wordt, als het gewicht van dien dag, met de herinneringen daaraan verbonden, verdient, en het is in het bewustzijn daarvan, dat zij het van haren plicht heeft geoordeeld, daartoe bovendien door vele achtenswaardige leden der gemeente en kerkelijke vergaderingen aangezocht, U met vernieuwden aandrang uit te noodigen: om dit jaar en voortaan jaarlijks op den 31 October, den erkenden gedenkdag der kerkhervorming, wanneer die op een Zondag invalt, en anders op den eersten Zondag in November, openbaar godsdienstig in de gemeente te vieren.

Wij vertrouwen, Broeders! dat gij daartoe onze opwekking wel niet bijzonder zult behoeven. Te dierbaar toch zijn U de zegeningen der

Kerkhervorming, dan dat U de dag van den 31 October niet altijd hoogst gedenkwaardig zou blijven en gij met ons niet zoudt willen medewerken, dat door eene godsdienstige herinnering dezer gebeurtenis, hare weldaden meer algemeen gekend en gewaardeerd worden. Gij weet, — veler hart is er nog vol van — wat er in deze laatste dagen met betrekking tot dat Rome, aan welks juk wij ons ontworsteld hebben, gebeurd is; terwijl gij zijn onveranderlijken toeleg kent, om ons van het goed, voor hetwelk onze vaderen een tachtigjarigen strijd doorgestaan hebben, onze godsdienstvrijheid, te berooven en ons en onze kinderen weder aan zijne heerschappij te onderwerpen. Als hoogst weldadig willen wij ook daarom een plechtig herdenken onzer Kerkhervorming beschouwd hebben. Zóó toch zal deze heugelijke gebeurtenis in gezegend aandenken bewaard blijven, zoo bij ons als bij onze kinderen; een Protestantsche geest in onze gemeenten, zoo krachtig nog onlangs geopenbaard, wakker worden gehouden; eene voegzame gelegenheid voor den leeraar zijn geopend, om onze godsdienstige voorrechten boven onze Roomschgezinde landgenooten meer bepaaldelijk in het licht te stellen en te doen waardeeren, zwakken te wapenen tegen de verleidingen van Rome's proselytenmakers, de kleinmoedigen met vertrouwen te vervullen, twistenden te verzoenen, en allen in de gemeente van Christus, die met ons niet van Rome zijn, in geloof. hoop en liefde te vereenigen, en, terwijl wij niet vergeten van wien alle goede gaven komen, de harten te stemmen tot dankbare blijdschap in den God onzes heils.

Broeders! wilt dan ons behulpzaam zijn in hetgeen wij met deze beoogen: bevordering van eene meer plechtige en godsdienstige herdenking der Kerkhervorming telken jare in het midden uwer gemeente. God gebiede daartoe zijnen zegen en doe het alles strekken tot verheerlijking van zijnen Naam en dien van Jezus Christus zijnen Zoon, in wien ons leven en het leven is der wereld.

IV.

SYNODALE CIRCULAIRE VAN DEN 22 JULI 1816, TER AANBEVELING VAN DE KERKELIJKE INZEGENING DES HUWELIJKS.

Het geluk der maatschappij heeft een zijner grootste waarborgen in de onschendbaarheid van het huwelijk, en niets beteugelt zoo zeer al wat in den verdorven aard des menschdoms de strekking heeft om dien heiligen band te schenden, als de vrees voor den hoogen en heiligen God.

Het is daarom met zeer wijs overleg, dat de burgerlijke wet, wanneer zij, ettelijke jaren geleden, het eigenlijk contracteeren van het huwelijksverdrag als haar recht voor zich opeischte, eene daarbij

komende godsdienstige bevestiging van hetzelve der kerke heeft overgelaten; en waar zou eene plechtige aanroeping van Gods naam betamelijker, en in alles voegelijker kunnen zijn, dan bij het sluiten eener verbindtenis, welke door God zelven is ingesteld, door onzen Heer geheiligd en geëerd is, voor den geheelen loop van het leven onherroepelijk aangegaan wordt, en boven alles, wat wij op de wereld ondernemen kunnen, den zegen der Voorzienigheid behoeft?

Den vriend van vaderland en godsdienst, dit overwegende, smart het, de kerkelijke huwelijksinzegening door sommigen gesmaad en veracht te zien, door velen, het zij uit ligtzinnigheid, het zij uit misverstand voorbijgegaan, en hij wenscht vurig, dat het misbruik, bij kenbaar aanwassende ongodsdienstigheid dreigende toe te nemen, ernstig gestuit en verbeterd worde. — De Synode van vele zijden de gemelde klachte vernemende, en zelve over het gemelde kwaad bedroefd en ontrust, heeft gemeend onder de gewichtige voorwerpen van hare zorgen, ook aan deze zorge eene plaats te moeten geven; en het is aan haar gepast voorgekomen, eerstelijk aan Zijne Majesteit onzen geliefden Koning, door den heer Commissaris-Generaal voor den Eeredienst in de Hervormde Kerk eenige verzoeken desaangaande eerbiediglijk te doen; maar vooral om, mede in overleg met zijne Excellentie den Commissaris-Generaal, ulieden te vermanen en te verzoeken, gelijk wij bij deze op het ernstigst u vermanen en op het dringendst verzoeken, dat gij, gedachtig, hoe zeer den Staat gelegen zij aan de trouw van het huwelijk, hoe zeer die trouw in onzen lichtzinnigen tijd, en bij zoo veel hetwelk van vreemde zeden onder ons nog overig is, de steunsels van den godsdienst noodig heeft, hoe zeer in het geheel bij de allergewichtigste onderneming het gebed om den zegen des Allerhoogsten voegende is, de godsdienstige bekrachtiging van het huwelijk niet verwaarloost, integendeel die, beide door uw voorbeeld en ernstigen raad, waar zij gebruikelijk is, in stand houdt, en, waar zij verachtert, zoo veel in u is, terug brengt en herstelt.

In het bijzonder noodigen wij de leeraars der onderscheidene gemeenten, onze geliefde broeders en mede-arbeiders in het Evangelie, uit om tot het voorschreven doel, bij gepaste gelegenheden, met name bij de aanneming van lidmaten, beide de ouders en jongelieden, de noodige herinneringen en opwekking te geven, en zulks, naar dat het in de onderscheidene gemeenten mocht te pas komen, met bijgevoegden lof over hare nauwgezetheid in deze, of met berisping van haar verzuim. — Mogen wij in het vertrouwen, dat onze medeleeraars in ons geenerlei doel van berisping zullen vermoeden, welke aan meesters, niet aan broeders passen zou, de ernstige opwekking hier nog bijvoegen, om overal, bij de meest gewone zoowel als bijzondere gelegenheden de kerkelijke huwelijksinzegening langs zoo meer statelijk en doelmatig te verrichten, zoodat de heilzame instelling, die wij bij

dezen voorstaan, ook door de uitvoering zelve aangeprezen en bevorderd worde.

De Synode eindigt dit woord, hetwelk zij geoordeeld heeft te moeten richten tot de gemeenten onder hare herderlijke zorg, met de hartelijkste aanbeveling derzelve aan God en den woorde zijner genade, die machtig is, waarheid, liefde, reinheid en al wat goed is, onder haar op te bouwen en te bevestigen. Hem en zijnen grooten Zoon, onzen Goddelijken Verlosser, zij eer en heerlijkheid in alle eeuwigheid!

V.

UIT HET WETBOEK VAN STRAFRECHT.

ART. 145. Hij die door geweld of bedreiging met geweld, hetzij eene geoorloofde Openbare Godsdienstige bijeenkomst, hetzij eene geoorloofde Kerkelijke plechtigheid of begrafenisplechtigheid verhindert, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar.

ART. 146. Hij die opzettelijk door het verwekken van wanorde of het maken van gedruisch hetzij eene geoorloofde openbare godsdienstige bijeenkomst, hetzij eene geoorloofde Kerkelijke plechtigheid of begrafenisplechtigheid stoort, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste eene maand of geldboete van ten hoogste honderdtwintig gulden.

ART. 147. Met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste honderdtwintig gulden wordt gestraft:

1°. hij die een bedienaar van den godsdienst in de geoorloofde waarneming zijner bediening bespot.

2°. hij die voorwerpen aan eenen eeredienst gewijd, waar en wanneer de uitoefening van dien dienst geoorloofd is, beschimpt.

ART. 449. De bedienaar van den godsdienst, die, vóor dat partijen hem hebben doen blijken dat haar huwelijk ten overstaan van den ambtenaar van den burgerlijken stand is voltrokken, eenige godsdienstige plechtigheid daartoe betrekkelijk, verricht, wordt gestraft met geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Indien tijdens het plegen van de overtreding nog geen twee jaren zijn verloopen, sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens gelijke overtreding onherroepelijk is geworden, kan, in plaats van de geldboete, hechtenis van ten hoogste twee maanden worden opgelegd.

VI.

SCHRIJVEN VAN DE ALG. SYNODALE COMMISSIE, VAN 31 JANUARI 1888, AAN DE PROVINCIALE KERKBESTUREN EN DE CLASSIKALE BESTUREN OVER ART. 1, AL. 4 VAN HET REGL. VOOR DE KERKERADEN.

Het is ons voorgekomen, dat onderscheidene Classikale Besturen, die geroepen worden, naar Art. 1 van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden, om te doen wat des Kerkeraads is, niet altijd handelen overeenkomstig den duidelijken zin van bedoeld Artikel, bepaaldelijk van al. 4.

Sommige Classikale Besturen toch vatten de beteekenis van bedoelde al. in dezen zin op, dat hun de bevoegdheid is verleend:

1°. om zich door eene Commissie te doen vertegenwoordigen, uit zoovele leden bestaande, als er opengevallen plaatsen in den Kerkeraad zijn, om dan met de overgebleven kerkeraadsleden te doen wat des Kerkeraads is;

en 2°. om door middel van eene Commissie met den Consulent of den Predikant en de overgebleven kerkeraadsleden benoemingen te doen van ouderlingen en diakenen.

Deze opvatting is zoowel in het een als in het ander opzicht in strijd met de beteekenis van Art. 1 in het algemeen en met alinea 4 daarvan in het bijzonder.

Ontstaan de gevallen, waarin het Classikaal Bestuur wordt geroepen handelend op te treden, dan, schrijft Art. 1 voor, doet, *niet eene Commissie uit het Classikaal Bestuur*, maar HET CLASSIKAAL BESTUUR, d. i. het College *in zijn geheel* met den Consulent of den Predikant en de overgebleven leden wat des Kerkeraads is.

Hieruit volgt, dat alle handelingen, verricht door eene Commissie, met terzijdezetting van de medewerking der overige leden des Classikalen Bestuurs, in strijd zijn met den duidelijken inhoud van dit artikel.

Slechts ééne uitzondering wordt hierop toegelaten in alinea 4 *„voor de afdoening van zaken, die het beheer der diaconie betreffen of spoed vorderen"*, waarbij aan het Classikaal Bestuur de bevoegdheid is toegekend zich door eene Commissie van twee of drie zijner leden te laten vertegenwoordigen.

Het zal wel aan geen twijfel onderhevig zijn, dat het ongeoorloofd is, *alle* zaken als *„spoedvorderende"* te beschouwen en alleen aan eene Commissie van 2 of 3 leden de behandeling op te dragen van zaken, waartoe het Classikaal Bestuur in zijn geheel geroepen of verplicht is.

Dit geldt met name van het doen van benoemingen van ouderlingen

en diakenen, omdat Art. 9 van het Algemeen Reglement voorschrijft, dat „geen kerkelijk bestuur eenig besluit neemt, dan bij tegenwoordigheid van minstens twee derden der leden, *waaruit het bestaan moet*", en het Classikaal Bestuur, doende wat des Kerkeraads is, bestaan moet uit *alle* zijne leden met den Consulent of den Predikant en de overgebleven ouderlingen en diakenen.

Voor het nemen van besluiten in gevallen, niet bij Art. 1 al. 4 bedoeld, moeten derhalve alle leden des Classikalen Bestuurs in eene wettige vergadering worden opgeroepen.

Wij noodigen U uit, overeenkomstig het voorschrift naar Art. 73 van het Algemeen Reglement, in overeenstemming met deze aanschrijving voortaan Art. 1 van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden toe te passen.

NB. De Synodale circulaire van 28 Aug. 1854, tot aanbeveling van de toga als ambtsgewaad der predikanten, is, als zijnde thans niet meer van dat actueel belang als vroeger, hier door ons weggelaten.

REGLEMENT

VOOR DE

DIACONIËN DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

ART. 1. In elke gemeente der Nederlandsche Hervormde Kerk bestaat eene diaconie of kerkelijke instelling ter verzorging der armen.

ART. 2. Diaconiën zijn instellingen van weldadigheid van zuiver kerkelijken aard [1]), onder kerkelijk bestuur en toezicht, en bestemd om den armen der gemeente met hulp en ondersteuning te gemoet te komen.

1) *Van zuiver kerkelijken aard*, enz. Onder de werking van de Staatswet van den 28 Nov. 1818 op het armwezen was de zelfstandigheid der diaconiën grootendeels verloren gegaan, zoodat zij op vele plaatsen slechts de uitvoerderessen van den wil der gemeentebesturen waren geworden, tot schade voor de ontwikkeling der ware christelijke liefdadigheid. Door verschillende koninklijke besluiten en door provinciale en gemeentelijke verordeningen was de genoemde wet op de diaconiën toegepast, zoodat deze haar karakter als kerkelijke instellingen van weldadigheid grootendeels, dikwijls geheel, hadden verloren. Waar de diakenen rekenplichtig gemaakt waren aan het burgerlijk bestuur, subsidiën van deze ontvangende, onder voorwaarde van alle armen te bedeelen, wier domicilie van onderstand viel binnen het territoir der kerkelijke gemeente, of welke hun door het burgerlijk bestuur ter bedeeling werden opgedragen, daar moest wel de armenverzorging ophouden een uitvloeisel te zijn van de kerkelijke liefdadigheid. Bovendien had art. 31 van het Regl. voor de Kerkeraden (goedgek. bij Kon. besluit van den 16 Nov. 1825, no. 177), luidende: „De bepalingen in dit regl. voorkomende, omtrent der diakenen beheer en verantwoording, worden verstaan, behoudens de reeds bestaande algemeene of plaatselijke verordeningen en die, welke in het vervolg van gouvernements-wege zullen worden daargesteld", in strijd met de gezonde beginselen van kerkelijke armen-verzorging, de diaconiën geheel aan gouvernements-bepalingen onderworpen. De behoefte aan eene kerkelijke regeling der diaconiezaak en het vaststellen van kerkelijke beginselen der armen-verzorging werd allengs levendiger gevoeld; en na vele vruchtelooze pogingen, van het jaar 1834 af in 't werk gesteld (verg. C. HOOIJER, *Kerkelijke wetten voor de Hervormden in het Kon. der Ned.*, Zaltb. 1846, bl. 116), werd in 1844 een Algemeen Reglement op de diaconie-administratiën bij de Ned. Herv. Kerk door de Synode aangenomen, dat, voor zoover destijds mogelijk was, van

zuiver kerkelijke beginselen uitgaande (Verg. de hoogst belangrijke en nu nog lezenswaardige Memorie van Toelichting in de Handd. der Syn. 1844, bl. 151—174), reeds toen eene betere orde van zaken had kunnen doen ontstaan, indien het de destijds noodzakelijke koninklijke sanctie had mogen verwerven. Het thans vigeerende Regl. op de Diaconiën, vervaardigd in den geest van dat van 1844, maar met nog meer consequente toepassing van het beginsel der kerkelijke zelfstandigheid, is, als uitvloeisel van het Alg. Regl. voor de Ned. Herv. Kerk van 1852, in werking gekomen in 1857. Verg., wat de beginselen betreft, die bij dit regl. ten grondslag gelegd zijn, de Handd. der Syn. van 1856, bl. 194, 195; bij BRUNA, *De regll. en besluiten*, enz. 7e uitg., bl. 139, 140; en Bijl. I bij dit reglement.

ART. 3. De kerkelijke verzorging van armen wordt uitgeoefend door diakenen, onder medewerking en goedkeuring van den Kerkeraad [1]) en onder toezicht van het Classikaal Bestuur.

1) *Medewerking en goedkeuring van den Kerkeraad.* Op eene des betreffende vraag van het Classikaal Bestuur van Hoorn is geantwoord: „dat hier ongetwijfeld de *algemeene* kerkeraad is bedoeld; dat de medewerking, uit kracht van art. 20 Alg. Regl., tot de algemeene kerkeraden behoort, zooals zij in gemeenten met één of twee predikanten bestaan, en de goedkeuring bepaaldelijk is toegekend aan de kerkeraden van gemeenten met drie of meer predikanten, welke goedkeuring in art. 27 van het regl. voor de diaconiën in de duidelijkste bewoordingen wordt vermeld als de zaak te zijn van den algemeenen kerkeraad; dat wijders de ontwikkelde voorstelling der werkzaamheden van den algemeenen kerkeraad in het regl. voor de kerkeraden, art. 16 sub 2°, klaarblijkelijk aanduidt, dat de kerkelijke wetgever heeft gewild, dat alle diaconale handelingen, zoovele zij in de gemeenten met drie of meer predikanten van de bevoegdheid des kerkeraads zijn, tot den werkkring van den algemeenen kerkeraad zouden worden gebracht; zijnde aan den bijzonderen kerkeraad bij art. 14 sub 11°, op grond van meergenoemd art. 20 Alg. Regl., alleen het toezicht op het diaconiebeheer opgedragen. 1858, bl. 26, Bijl. B, bl. 42.

ART. 4. De zorg der diakenen voor de stoffelijke belangen der armen wordt, zooveel maar immer mogelijk, dienstbaar gemaakt aan de bevordering van hunnen geestelijken welstand.

ART. 5. Ten aanzien van het getal der diakenen, hunne vereischten, hunne benoeming, hunne verhouding tot den Kerkeraad en het Classikaal Bestuur, en wat den duur hunner bediening betreft, wordt gehandeld overeenkomstig de bepalingen van het Algemeen Reglement en de bijzondere reglementen.

ART. 6. Elke diaconie zorgt voor de armen, die in het kerkelijk ressort van hare gemeente wonen [1]). Aan armen, die elders wonen, of die zich tijdelijk in eene gemeente ophouden, wordt niet dan in den uitersten nood door diakenen ondersteuning verleend.

1) *Die in het kerkelijk ressort van hare gemeente wonen.* Deze bepaling heeft in den eersten tijd na de invoering van het regl. velerlei moeielijkheden veroorzaakt, nl. zoolang nog in de burgerlijke wet op het armwezen de geboorteplaats was aangenomen als wettig domicilie van onderstand, en er dus in dit opzicht

strijd was met het beginsel der kerk. Voor de instelling der diaconiën voegt geene andere bepaling, dan die in dit art. is vervat. Verg. 1861, Bijl. B, bl. 104, 128, 129. Door de wijzigingen, die de wet op het armbestuur d. 1 Juni 1870 heeft ondergaan, waarbij het domicilie van onderstand vervallen en bepaald is, dat het burgerlijk armbestuur in de gemeente, *waar zich de arme bevindt*, op de aanvrage om onderstand moet beslissen, zonder recht op restitutie, is aan deze moeielijkheden een einde gekomen. Zie Bijl. II bij dit regl. Overigens behelzen artt. 6—11, alsmede 14 en 15 van dit reglement de rechtstreeksche toepassing van het hoofdbeginsel, waarvan bij het ontwerpen van dit regl. is uitgegaan, *de onafhankelijkheid en zelfstandigheid der diaconiën.*

ART. 7. Diakenen zorgen allereerst en bij voorkeur voor de arme lidmaten der gemeente en hunne kinderen [1]), doch zullen hunne zorg ook uitstrekken tot armen, die geen lidmaten zijn, indien en in zoover hunne middelen daartoe strekken.

1) *En hunne kinderen.* Wanneer Hervormde diaconiën zich zoozeer uitsluitend verplicht achten om slechts de lidmaten der gemeente te ondersteunen, dat zij zich aan de verzorging van weezen en verlaten kinderen van lidmaten onttrekken, dan handelen zij in strijd met de letter en den geest der kerkelijke verordeningen. Naar art. 7 en 12 van dit regl. mogen diakenen, waar zij christelijke liefdadigheid oefenen, allerminst die weezen en verlatene kinderen aan hun eigen lot overlaten. 1859, Bijl. B, bl. 43, 44. Verg. Bijl. I bij dit reglement.

ART. 8. Geen arme heeft recht op bedeeling; de kerkelijke verzorging van armen is vrije en ongedwongene liefdadigheid [1]).

1) Het beginsel van zelfstandigheid der kerkelijke armenbedeeling is ten volle erkend in eene Koninklijke beslissing, door ons medegedeeld in Bijl. III bij dit reglement. Verg. ook de aant. op art. 16.

ART. 9. Diakenen richten hunne bedeeling in naar de stoffelijke behoeften en den zedelijken toestand der armen, in verband met de middelen [1]), waarover zij kunnen beschikken. In geen geval zijn zij gehouden meer personen te ondersteunen, of meer ondersteuning te verstrekken, dan hunne middelen gedoogen.

1) *In verband met de middelen*, enz. Wanneer diaconiebesturen de bepalingen van het reglement, inzonderheid die in artt. 6—9 vervat zijn, zóó uitleggen, alsof de vrijheid, die hun tegenover den staat en de hulpbehoeftige gemeenteleden ten aanzien van de armen-verzorging is toegestaan, grond tot eigendunkelijke handelingen zou kunnen geven, zoodat zij lichtvaardig afwijzen, die hunne zorgen vereischen, dan miskennen zij het beginsel der ware christelijke liefdadigheid, die werkelijk volgens het gestelde in deze artt. alle armen der gemeente wil omvatten. 1861, Bijl. B, bl. 106. Verg. het slot van art. 13. Ook eene bepaling, zooals in der tijd in het huishoudelijk regl. der diaconie te Amsterdam voorkwam, „dat zij alleen in de termen van de bedeeling vallen, die 40 jaren en daarboven oud zijn, gedurende de laatste vijf jaren in de gemeente gewoond hebben en daar gedurende dien tijd als lidmaten bekend zijn", is door de Synodale Commissie en de Synode geoordeeld niet overeen te komen met het diaconie-reglement, dat in art. 9 geene zoodanige uitzonderingen toelaat en van het beginsel, in art. 6 nedergelegd, geene andere beperking gedoogt, dan die, welke in art. 10 duidelijk is omschreven." Na langdurige bemoeingen te dezer zaken en corres-

pondentiën tusschen de kerkelijke besturen en den Amsterdamschen kerkeraad, is eindelijk dit collegie er in geslaagd, de armen-verzorging in zijne gemeente in overeenstemming te brengen met het regl. op de diaconiën; eene uitkomst te hooger te waardeeren, omdat aan de armen-verzorging te Amsterdam, wegens de grootte der gemeente, eigenaardige moeielijkheden zijn verbonden, die elders niet of althans niet in die mate ondervonden worden. Men vindt het een en ander in de Handd. der Syn. 1863, Bijl. B, bl. 40—43; 1864, bl. 304, 305, Bijl. B, bl. 65—67; 1865, bl. 148—150, Bijl. B, bl. 71, 72; 1866, bl. 34, 35; 1867, bl. 20, 21, Bijl. B, bl. 61; 1868, Bijl. B, bl. 47; 1869, Bijl. B, bl. 86; 1870, Bijl. B, bl. 214.

ART. 10. Bij armen, die van elders komen inwonen, geven diakenen bijzonder acht op de redenen, die hen tot verandering van woonplaats hebben genoopt, en bepalen hiernaar het bedrag hunner bedeeling.

ART. 11. Allereerst zien diakenen toe, dat zij door hunne ondersteuning geen luiheid of onmatigheid, noch eenige zedeloosheid bevorderen. Zij trachten het gebruik van sterken drank bij hunne bedeelden tegen te gaan, en verleenen hun, die zich aan misbruik daarvan schuldig maken, in geen geval eenige *geldelijke* ondersteuning.

ART. 12. Diakenen zorgen, zooveel zij kunnen, voor de verstandelijke, zedelijke en godsdienstige belangen van de bedeelden en hunne kinderen; zij dienen hen met raad, hulp en vertroosting; zij zoeken hun arbeid te verschaffen en bevorderen werkzaamheid onder hen; zij zorgen voor het bijwonen der openbare godsdienstoefeningen bij de bedeelden, voor het gebruik maken van de catechisatie, vooral ook voor het schoolgaan der kinderen.

ART. 13. Om in den nood der armen te voorzien, zamelen diakenen de liefdegaven der gemeente in, beheeren de inkomsten der diaconie, en zorgen voor hare bezittingen en eigendommen, ook, zooveel de gebouwde eigendommen aangaat, door verzekering tegen brandschade. Zij doen wat in hun vermogen is, om hunne middelen uit te breiden, vooral door beroep op de liefdadigheid der gemeente, en zoeken alzoo aan de kerkelijke verzorging der armen den ruimsten omvang te geven.

ART. 14. Kerkelijke gemeenten nemen geen subsidie [1]) aan van het burgerlijk bestuur, en sluiten met dat bestuur geene zoodanige overeenkomsten, als waardoor diakenen op eenigerlei wijze zouden beperkt worden in de vrijheid en onafhankelijkheid hunner handelingen en in de naleving der kerkelijke wet.

1) *Geen subsidie*, enz. „Het subsidie-stelsel is verderfelijk en moet daarom in ééns, of waar de omstandigheden dit in het belang der armen niet toelaten, zoodra mogelijk worden afgeschaft.” Beginselen, welke bij dit regl. ten grondslag zijn gelegd: 1856, bl. 194, 195.

Art. 15. Diaconiën, die, tijdens de invoering van dit reglement, gesubsidieerd zijn, of met burgerlijke besturen overeenkomsten hebben aangegaan of vereenigd zijn, keeren op éénmaal of van lieverlede tot den normalen toestand [1]) eener diaconie terug.

Tot het *voorloopig* voortduren [2]) van den abnormalen staat eener diaconie kan door de Algemeene Synodale Commissie [3]), op aanvrage en om gewichtige redenen, vergunning worden verleend.

1) *Normale toestand.* De toestand der diaconiën is normaal of abnormaal, naarmate zij al of niet door subsidie of overeenkomsten met burgerlijke besturen in hare vrijheid en zelfstandigheid belemmerd worden. Verg. art. 14. Men behoort onderscheid te maken tusschen *abnormalen* toestand en *illegale handelingen*, hoedanige ook kunnen plaats hebben, waar overigens de toestand normaal is; b.v. wanneer eene diaconie handelt in strijd met art. 6, of de behoeftige weezen van lidmaten pleegt af te wijzen, of, hoewel overvloedige middelen bezittende, hare armenverzorging willekeurig beperkt. 1861, bl. 121.

2) *Tot het voorloopig voortduren*, enz. Deze bepaling moest, bij de invoering van het regl., slechts als een middel van overgang gelden (1861, Bijl. B, bl. 119). Maar nimmer zou, op grond van deze bepaling, aan diaconiën, die met hunne administratie in normalen toestand gebracht zijn, vergunning kunnen gegeven worden, om, al ware 't ook maar voor korten tijd, weer abnormaal te worden; te minder, daar art. 12 van het Alg. Regl. nog inhoudt, dat dispensatiën alleen gegeven worden van de bepalingen, welke daarvoor uitdrukkelijk bij de reglementen zijn aangewezen. 1862, bl. 204, Bijl. B, bl. 235.

3) *De Alg. Syn. Commissie.* De woorden, die hieraan vooraf gingen: *de Synode of*, zijn weggenomen d. 1 Maart 1868 met de overbrenging der diaconalia naar de Syn. Commissie. Zie Alg. Regl, art. 70, 6°, met de aant.

Art. 16. Diakenen zijn gehouden, aan het burgerlijk bestuur de inlichtingen [1]) te geven, die bij de algemeene armenwet van 28 Juni 1854 (Staatsblad, no. 100) gevorderd worden.

1) *Inlichtingen.* Zie artt. 7, 10 en 21 van de *Wet tot regeling van het armbestuur*, in Bijl. II bij dit reglement. Het geven van deze inlichtingen doet niets te kort aan de zelfstandigheid der diaconiën. Bij art. 7 sprak de Minister van B. Z.: „De mededeeling der reglementen wordt bij art. 7 niet voorgeschreven. Daarbij wordt alleen de mededeeling bevolen der bepalingen, welke de armenverzorging betreffen, en dit is noodig wegens den invloed, welken zij uitoefenen op de regeling van het burgerlijk armbestuur en op de ondersteuning, door dat bestuur te verleenen." Redev. van 16 Mei 1854, Bijl. bl. 860. En bij art. 21 legde de Minister o. a. de verklaring af, dat „de vraag, in dit geval aan de kerkelijke instelling te richten, alleen kan zijn, of de arme van haar al dan niet ondersteuning kan erlangen, zonder dat men zich, in geval van ontkenning heeft in te laten met de redenen, die daartoe hebben geleid. Het antwoord van het kerkelijk bestuur behoeft alleen te zijn *„ja* of *neen."* Redev., 18. Mei 1854, Bijl. bl. 892." Verg. de ook bij art. 8 aangehaalde Koninklijke beslissing, Bijlage III.

Art. 17. Diakenen bewaren alle charters, titels, papieren van geldswaarde en bewijzen van eigendom der diaconie; zij zijn aansprakelijk, ieder zooveel hem aangaat, voor elk nadeel en verlies,

daaraan geleden, uit achteloosheid, verzuim of kwade trouw voortspruitende.

ART. 18. Van alle bezittingen der diaconie wordt door diakenen een behoorlijk register of ligger aangelegd, geregeld bijgehouden en door den Kerkeraad gewaarmerkt. De ligger zelf berust bij den administreerenden diaken; afschrift daarvan, eveneens gewaarmerkt, wordt neergelegd in het archief van den Kerkeraad [1]) en een gelijkluidend gewaarmerkt afschrift aan het Classikaal Bestuur toegezonden.

1) De hier volgende woorden zijn den 15 Jan. 1886 gekomen in de plaats van de in 1862 aan het art. toegevoegde al.: „Het Classikaal Bestuur is bevoegd een afschrift van den ligger te vragen." Verg. Regl. v. d. Kerker., art. 16, 3° en de aant.

ART. 19. Het al of niet opmaken en vaststellen van eene jaarlijksche begrooting omtrent de ontvangsten en uitgaven voor het volgende dienstjaar, wordt aan huishoudelijke bepalingen overgelaten.

ART. 20. Diakenen mogen geene levering aan de diaconie doen, onderhands geen goed van haar huren of koopen, noch aan haar verkoopen, geen bezoldigd werk voor haar verrichten, en geene aanbesteding van haar aannemen.

Van deze bepaling kan, om dringende redenen, dispensatie worden verleend door den Kerkeraad, met kennisgeving aan het Classikaal Bestuur.

ART. 21. Diakenen beleggen de gelden, die zij voor hun beheer niet noodig hebben, met toestemming des Kerkeraads [1]). Zij leenen geene gelden van de diaconie, noch gaan beleeningen met haar aan zonder toestemming des Kerkeraads en goedkeuring van het Classikaal Bestuur. Evenzoo wordt ook de goedkeuring van dit bestuur vereischt, indien de geldbelegging plaats heeft op eene andere wijze, dan door inschrijving op een der Grootboeken [2]) van de Nationale Schuld; alsmede tot het verkoopen, verruilen, bezwaren of verpanden van goederen der diaconie.

1) *Met toestemming des kerkeraads.* Verg. Regl. voor de Kerkeraden, art. 16, 2 en de aant.

2) *Inschrijving op een der grootboeken.* 't Ligt in den aard der zaak, dat ook voor de afschrijving van kapitalen der diaconie op het grootboek de medewerking van den ganschen kerkeraad en goedkeuring van het Class. Best. worden vereischt. Verg. 1870, bl. 231, Bijl. B, bl. 228. Daar het is voorgekomen, dat een Kerkeraad aan het Class. Best. toestemming verzocht, om de ten name der diaconie zijner gemeente op het Grootboek ingeschreven kapitalen te mogen doen afschrijven en in hypotheken te beleggen, blijkbaar met de bedoeling om de vrije hand over die kapitalen te behouden bij verbreking van het verband der Synodale organisatie, heeft de Syn. Comm. bij Circulaire v. 13 Jan. 1887, de Cl. Besturen uitgenoodigd, daarop bij voorkomende gelegenheid te willen letten en hun in overweging gegeven dergelijke aanvragen niet toe te staan.

ART. 22. De Kerkeraad is bevoegd, diakenen te vergunnen, het batig saldo der rekening tegen behoorlijke renten [1]) aan de plaatselijke kerkekas ter leen te geven.

1) *Tegen behoorlijke renten.* Uit de diaconie-fondsen mag geen renteloos voorschot verstrekt worden, b.v. ten behoeve van kerkbouw of andere gemeentebelangen. Zie 1875, bl. 26, Bijl. A, bl. 27, 28.

ART. 23. Tot het voeren van rechtsgedingen de diaconie betreffende, hetzij eischende, hetzij verwerende, behoeft de Kerkeraad de toestemming van het Classikaal Bestuur.

De rechtsvordering der eischende partij wordt ingesteld door de Hervormde Gemeente [1]), ten name van diakenen of van het Collegie van diakenen.

1) *Door de Herv. Gemeente.* D. w. z. door den Kerkeraad, die de gemeente vertegenwoordigt. Verg. Alg. Regl., art. 19, 4° en Regl. voor de Kerkeraden, art. 1. Ook de eerste al. van ditzelfde art. 23 spreekt van *den Kerkeraad*, als behoevende de toestemming van het Class. Best. tot het voeren van rechtsgedingen, *de diaconie betreffende.* De diaconie kan wel, als persona moralis beschouwd, zelfstandig ageeren, doch nimmer als *vertegenwoordigende* de gemeente, want zij is maar een onderdeel van het vertegenwoordigend collegie. De actie wordt door den kerkeraad, als vertegenwoordigende de Herv. gemeente, ingesteld *ten name*, d. i. voor de diaconie, evenals b.v. een voogd een eisch instelt *ten name* van zijn pupil. In eene rechtsvordering van de diaconie te Haaksbergen tegen de R. C. gemeente aldaar, ingesteld *ten name* van de *Hervormde gemeente* te Haaksbergen, *vertegenwoordigd* door *het collegie van diakenen*, is dan ook terecht door de rechtbank van Almelo aan de laatsten de eisch ontzegd, op grond van non-qualificatie. Zie 1862, Bijl. B, bl. 208—212.

ART. 24. Legaten [1]) van honderd gulden en daarboven, aan de diaconie vermaakt, mogen niet worden verbruikt, maar moeten worden belegd of tot aflossing van schuld worden gebezigd, tenzij de erfmaker iets anders hebbe voorgeschreven.

Dispensatie van deze bepaling zal niet dan in dringende omstandigheden worden verleend door het Classikaal Bestuur.

1) *Legaten.* Over de te vragen machtiging tot het aanvaarden van donatiën voor godsdienstige gestichten en armen-inrichtingen verg. Burg. Wetb. art. 947 en 1717, waarop betrekkelijk zijn: het Kon. Besl. van 29 Oct. 1870, sub 1° (opgenomen onder de Bijlagen), de besluiten van 27 Oct. 1825, no. 103 en 30 Sept. 1828, no. 115, de missive van den Min. van B. Z. van 20 Jan. 1841 (bij BRUNA t. a. p. Afd. 2 § 10), alsmede het Kon. Besl. van 3 Nov. 1872 (Staatsblad no. 112), waarbij is „ingetrokken en buiten werking gesteld het Kon. Besl. van 21 Oct. 1818, litt. F 3 en de nadere Kon. beslissing van 22 April 1839, no. 79, beide betreffende het verleenen van machtiging door Gedeputeerde Staten der provincie tot het aanvaarden van donatiën of legaten, de waarde van 300 franken niet te boven gaande, aan publieke gestichten gemaakt."

Adressen om machtiging tot aanvaarding van legaten of instellingen, aan de armen besproken, moeten *in gemeenten met minder dan drie predikanten* worden ingediend *door de Kerkeraden*; doch kunnen in gemeenten met drie of meer predikanten rechtstreeks door de collegiën van diakenen ingediend worden

blijvende deze collegiën toch altoos verplicht om den kerkeraad te kennen in alles, wat ingrijpt in de financieele belangen hunner administratie. 1869, bl. 247, 248; Syn. Circ. aan de Kerker., in de Kerk. Cour. 1869, no. 33. Verg. Alg. Regl. 1 artt. 19, 20; Regl. voor de Kerker., art. 2; en de aant. op art. 3 van *dit* reglement.

ART. 25. Geene betaling mag door den boekhouder of administreerenden diaken [1]) voor de diaconie worden gedaan, tenzij onder doorloopende of bijzondere machtiging van diakenen. Bij verschil doet de Kerkeraad uitspraak.

1) (Art. 25 en 26). *Boekhouder of administreerende diaken.* Het aanstellen van een afzonderlijken administrateur voor de diaconiegoederen, uit landerijen enz. bestaande, waar plaatselijke behoeften zulks vorderen, is door de wet niet uitgesloten. 1858, bl 26, Bijl. B, bl. 42.

ART. 26. De boekhouder of administreerende diaken is te allen tijde verplicht aan diakenen, aan den Kerkeraad en aan het Classikaal Bestuur, wanneer dit om gewichtige redenen aanvrage daartoe doet, opening te geven van den staat der kas, de boeken te vertoonen en van de aanwezigheid der kasgelden te doen blijken.

ART. 27. Diakenen doen jaarlijks, vóór den eersten April, rekening en verantwoording van hunne administratie over het afgeloopen jaar ten overstaan van den Kerkeraad en leggen daarbij over al de rentegevende effecten en bewijzen van eigendom der diaconie, om met den ligger (art. 18) vergeleken te worden. Bij de beraadslagingen over de goedkeuring der rekening hebben diakenen geen concludeerende stem.

Deze rekening, door den Kerkeraad goedgekeurd, wordt voor de gemeente ter inzage gelegd, en op dag en uur, vooraf bekend gemaakt, in orde bevonden zijnde, ten overstaan van de gemeente gesloten.

Bezwaren omtrent de gehouden administratie worden bij den Kerkeraad ingebracht en behandeld, behoudens beroep op het Classikaal Bestuur. In de vergadering des Kerkeraads hebben diakenen, bij de behandeling dezer bezwaren, geen concludeerende stem.

Het Classikaal Bestuur is bevoegd, om gewichtige redenen, afschrift der rekening te vragen.

ART. 28. Diakenen zijn verplicht zich aan de bepalingen, in dit reglement vervat, te houden; de Kerkeraad zorgt voor hare handhaving en uitvoering; het Classikaal Bestuur houdt daarop een waakzaam oog en zorgvuldig toezicht; bij verschil in den Kerkeraad beslist het Classikaal Bestuur, behoudens hooger beroep.

ART. 29. Ter voorziening in plaatselijke behoeften kunnen door den Algemeenen Kerkeraad bijzondere reglementen [1]) gemaakt worden. overeenkomstig art. 25 van het Algemeen Reglement.

1) *Bijzondere reglementen.* Alleen de bevoegdheid, geen verplichting, tot het maken van bijzondere regll. is uitgesproken. Verplichting zou in strijd zijn met art. 25 Alg. Regl. en daar, waar plaatselijke behoeften het *niet vorderen*, een door niets gerechtvaardigden last opleggen. 1864, bl. 127, 266, 267.

ART. 30. Diaconiën [1]), wier inkomsten de uitgaven ver te boven gaan, kunnen der kerkekas harer gemeenten uit de batige saldo's ondersteuning verleenen.

Deze ondersteuning geschiedt niet, dan wanneer gebleken is, dat daarvoor dringende noodzakelijkheid bestaat, en dat de voorschriften van dit Reglement, met name art. 7, getrouw worden nageleefd, op voordracht van het Classikaal Bestuur, en na goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur.

Deze goedkeuring verleent het Provinciaal Kerkbestuur telkens slechts voor één jaar, en niet dan na inzage van den staat der inkomsten en uitgaven der Diaconiën voor de laatst verloopen vijf jaren, en evenzoo van die der Kerkelijke Administratiën.

1) Art. 30 is als nieuw art. aan het Regl. toegevoegd en in werking gekomen den 15 Jan. 1883.

Dit reglement, gearresteerd door de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk in hare zitting van den 8 Aug. 1856, is, na uitvaardiging door de Algemeene Synodale Commissie, behoudens de latere wijzigingen van artt. 15 en 18 en de toevoeging van art. 30, in werking gekomen den 20 Mei 1857.

BIJLAGEN

BIJ HET REGLEMENT VOOR DE DIACONIEN.

I.

AANSCHRIJVING DER ALGEMEENE SYNODALE COMMISSIE AAN DE KERKERADEN, VAN DEN 15 NOVEMBER 1858, TER ONTVOUWING VAN DE BEGINSELEN VAN HET DIACONIE-REGLEMENT.

(Volgens opdracht der Synode van den 20 Juli 1858. Bijl. B, 1859, bl. 26—29.)

Sedert de verhouding van de Kerk tot den Staat eene gansch andere dan vroeger geworden is, en zulks, gelijk op andere belangen, vooral op dat der armenverzorging, eenen overwegenden invloed moest uitoefenen, werd het meer en meer behoefte, om de kerkelijke armenverzorging te regelen. Na de invoering der Wet op het Burgerlijke Armbestuur werd zoodanige regeling voor het belang der Kerk in het algemeen en voor dat van de armen in het bijzonder noodzakelijk gevorderd. Hieraan is het tegenwoordige Synodaal reglement voor de diaconiën vooral zijn ontstaan verschuldigd. Daarin wordt als hoofdbeginsel vooruitgezet, dat de armenverzorging der diaconie het werk is van vrije Christelijke liefdadigheid, die, nevens het stoffelijke, een godsdienstig zedelijk doel beoogt en mitsdien verklaart, dat de diaconiën zijn instellingen van weldadigheid, van zuiver kerkelijken aard, onder kerkelijk bestuur en toezicht, en bestemd om de armen der gemeente met hulp en ondersteuning te gemoet te komen. Het wil daartoe de onafhankelijkheid en zelfstandigheid der gemeenten ten aanzien van de diaconiën tegenover den Staat erkend en gehandhaafd hebben, maar ook evenzeer de vrijheid der diakenen in verhouding tot de Kerk, wat het dagelijksch beheer der diaconiegoederen betreft, altoos met bedachtzame wering van willekeur. Alle zijne bepalingen hebben voorts de strekking, om in iedere gemeente de oefening der haar aanbevolene weldadigheid onbelemmerd te doen plaats grijpen, opdat zij niet voor het oogenblik alleen in den nood van hare armen zal voorzien, maar werkelijk tot bevordering van hunnen welstand, beide in stoffelijk en in geestelijk opzicht, moge dienen. Het is hierom, dat het de zorg der diaconiën *tot de armen* bepaalt, die *in het kerkelijk ressort van hare gemeente wonen.* En ofschoon het dan ook al verklaart, dat de arme lidmaten en hunne kinderen allereerst en bij voorkeur

de voorwerpen van deze zorg zijn, immers omdat dezen tot hare gemeenten in de nauwste en teederste betrekking staan en zij de huisgenooten des geloofs zijn, wier welzijn der gemeente ter liefde van haren Heer het meest ter harte moet gaan, het bedoelt geenszins, dat de diaconiën hare armenverzorging tot den kring van hare lidmaten en hunne kinderen zullen beperken; het wil ook bevorderen, dat zij, die geene lidmaten zijn, die, hetzij ze door den doop in hare gemeenschap zijn ingelijfd, hetzij ze door geboorte uit Hervormde ouders of door den overgang hunner ouders tot de Hervormde kerk gerekend mogen worden tot haar in betrekking te staan, de vruchten der Christelijke liefdadigheid plukken, indien hare middelen daartoe ook maar eenigermate strekken en de verzorging der arme lidmaten hierdoor niet behoeft te worden ingekrompen. Ja, het beoogt aan de kerkelijke armenverzorging van lieverlede den ruimsten omvang te geven, door den diakenen aan te bevelen, dat zij doen wat in hun vermogen is, om, vooral door beroep op de liefdadigheid der gemeente, hunne middelen meer en meer uit te breiden. Zoo ademt dit reglement den geest van den Heer der gemeente, die *alom* zijne weldadige krachten, voornamelijk tot *geestelijke* doeleinden deed werken. En laat het ook niet toe, dat de diaconiën langer door het ontvangen van subsidiën of door verbindtenissen met het burgerlijk bestuur verhinderd worden, om aan hare oorspronkelijke roeping en bestemming te beantwoorden; het wil evenwel de goede verstandhouding tusschen de burgerlijke en kerkelijke armbesturen bewaard hebben; het vergunt daartoe zelfs *gemeenschappelijk overleg* met het burgerlijk bestuur, waar de richtige armenbedeeling dit vereischt, en dit niet ingrijpt *in de vrijheid en onafhankelijkheid der diaconiën.*

Het kan wel niet anders, Broeders! wanneer de beginselen en bepalingen van dit reglement door de diaconiën algemeen getrouw worden gevolgd en nageleefd, dan moet de vrucht der ware Christelijke liefdadigheid in de verschillende gemeenten onzer Hervormde kerk, onder 's Heeren onmisbaren zegen, te weldadiger werken; en, naar gelang hierdoor de toestand van hare armen, ook waar het de behartiging van hunne dierbaarste belangen geldt, van lieverlede wordt verbeterd, zoo zullen diakenen in hunne gemeenten ook overal getrouwer en ijveriger medewerking vinden, omdat allen, die den Heer waarlijk liefhebben, hierdoor tot overvloediger weldadigheid zullen worden aangespoord, opdat geen arme in de gemeente onverzorgd blijve en het liefdewerk, van harentwege door de diaconiën geoefend, ook hen allen kunne omvatten, welker ondersteuning thans, meestal nog door gemis der gevorderde middelen, aan de burgerlijke armbesturen moet worden overgelaten.

Het strekt ons daarom tot groote vreugde, geliefde Broeders! dat het bedoelde reglement in de meeste gemeenten van onze Hervormde kerk met belangstelling ontvangen is en ook dáár goedkeuring onder-

vindt, waar zijne inachtneming, vooralsnog door plaatselijke omstandigheden of bezwaren, aan vroegere betrekkingen verbonden, bemoeielijkt wordt. Wij ontleenen hieraan te grooter vertrouwen, dat de tijd niet meer verre is, waarin het eenen algemeenen bijval zal vinden, en de diaconiën zich allerwege zullen beijveren, om zich naar zijne bepalingen te gedragen en de beginselen, waarop deze rusten, onverdeeld vast te houden. En wanneer wij hiervoor, naar den last ons door de Algemeene Synode gegeven, de eendrachtige medewerking der kerkeraden inroepen, het is niet alleen, opdat alom de kerkelijke armenverzorging naar denzelfden regel plaats vinde, maar opdat haar wezenlijk doel te beter bereikt worde, en, wanneer hiertoe alsdan de Christelijke liefdadigheid te overvloediger geoefend zal worden, zulks den armen niet slechts tot blijdschap verstrekke, maar der gemeenten ook tot zegen, in zooverre als de oefening der liefde tot haren innerlijken wasdom moet dienen en haar het welgevallen van den Heer verzekert.

Maar hebben wij alzoo ruime stoffe van blijdschap en moeten wij vele kerkeraden en diaconiën prijzen wegens de getrouwheid en liefde, waarmede zij hunne roeping in dezen vervullen, — Broeders! wij mogen u niet onkundig laten van de redenen, waarom wij dezen lot niet aan allen mogen toebrengen, ja, ons zelfs over de handelwijze van sommige diaconiën zeer zouden moeten bedroeven, zoo wij haar niet voornamelijk aan misverstand omtrent de beteekenis en bedoeling van het Synodaal reglement toe wilden schrijven.

Zoo worden er diaconiën gevonden, die, nu eens in de kerkelijke bepalingen, dan weder in de voorschriften der burgerlijke armenwet, eene aanleiding zoeken, om zich aan de ondersteuning van die armen te onttrekken, welke wegens het wettig ingevoerde reglement onbetwistbaar de voorwerpen van hare zorgen zijn; die, ofschoon haar de middelen niet ontbreken, weigeren om in de behoeften van de arme lidmaten der gemeente te voorzien, wanneer zij elders geboren zijn, of de vrijheid, haar door het reglement gelaten, dermate misbruiken, dat zij hare armenverzorging willekeurig inkrimpen en de behoeftigen aan de zorg van het burgerlijke armbestuur overlaten; uit overweging doorgaans, dat de oefening der liefdadigheid zich geene banden mag doen aanleggen, maar daarbij vergetende, dat de liefde, naar gelang zij ruimer en onbekrompener werd beoefend, immer de hechte band der volmaaktheid bevonden is. Zoo bepalen vele diaconiën hare zorgen alleenlijk tot de stoffelijke behoeften der armen, als of zij zich over hunne godsdienstige en zedelijke belangen niets te bekommeren hadden, alsof de bevordering van den geestelijken welstand der bedeelden geen wezenlijk deel van hare roeping zou uitmaken. Zoo zijn er, die de arme lidmaten wel niet zonder ondersteuning laten, maar zoodra deze gestorven zijn, hunne achtergelatene kinderen aan de barmhartigheid der burgerlijke armbesturen overgeven, ofschoon deze kinderen, naar

den letter en den geest van art. 7, in niet mindere mate dan de arme lidmaten der gemeente aan de zorg der diakenen zijn aanbevolen; ofschoon de nauwe betrekking, waarin hunne vaders en moeders tot de gemeente gestaan hebben, haar veeleer moest dringen om zich het lot dier weezen en verlatenen met vermeerderde nauwgezetheid aan te trekken, en het doel, dat art. 12 ten aanzien van de kinderen der bedeelden beoogt, bij een groot aantal van hen dreigt verijdeld te worden, wanneer zij aan de burgerlijke armbesturen worden overgedragen, die als zoodanigen geene weldadigheid uit het beginsel van godsdienst oefenen. Het spreekt toch van zelve, dat, wanneer arme lidmaten verzorgd worden, hierin hunne kinderen ook begrepen zijn, en in art. 7 derhalve geene kinderen zouden genoemd zijn, wanneer daaronder niet de minderjarigen moeten verstaan worden, door den dood van lidmaten als hulpelooze weezen achtergebleven, terwijl zelfs de meerderjarigen, al mogen zij geene belijdenis des geloofs hebben afgelegd, wegens hunne Hervormde afkomst niet van de zorg der diakenen zijn uitgesloten, en slechts de beperktheid van de middelen, over welke diakenen te beschikken hebben, hun, in het dringend belang der anderen, grond kan geven, om hunne zorg vooreerst niet verder uit te strekken

Broeders! wanneer gij genoemde of soortgelijke wijze van handelen toetst aan de beginselen of hoofdbepalingen van het Synodaal reglement, die wij u hierboven herinnerd hebben, dan zult gij het zelven erkennen, dat vele diaconiën daarmede van de kerkelijke verordeningen afwijken, en den aard en het doel der kerkelijke armenverzorging dikwijls ten eenenmale miskennen. En, wanneer hieruit dan gedurig botsingen en oneenigheden tusschen de burgerlijke en kerkelijke armbesturen ontstaan, en daarover door de Hooge Regeering aanhoudend klachten bij de Synode of bij hare Commissie worden ingediend, dan wraakt gij het gewisselijk niet, dat wij tot u allen de ernstige opwekking richten, om u toch getrouw en nauwgezet aan de voorgestelde regelen te houden, niet slechts omdat uwe diaconiën, voor de vervulling van hare dikwijls moeielijke taak, veel aan eene goede verstandhouding met de burgerlijke besturen gelegen is, maar ook, omdat het hier de eer onzer Kerk, en, wat u wel het voornaamste zal zijn, de getrouwe beoefening van het gebod der liefde door de gemeente geldt, waarin de Heer zeker niet het minste de armen der gemeente heeft begrepen door het voorbeeld, dat Hij zelf gegeven heeft, door die beteekenisvolle woorden inzonderheid, welke Hij in eene aandoenlijke ure gesproken heeft: „*de armen hebt gij altijd bij u.*"

Ja, wij ook erkennen en eerbiedigen van ganscher harte de vrijheid en zelfstandigheid uwer diaconiën in haar dagelijksch beheer, gelijk wij deze steeds met kracht tegenover de Hooge Regeering gehandhaafd hebben, maar gij beseft, dat wij daarom aan diakenen niet mogen

veroorloven, dat zij in strijd met de voorschriften, den geest en de strekking der kerkelijke wetgeving handelen; en dat wij van ons kerkelijk standpunt altijd de oefening der Christelijke liefdadigheid in den onbekrompensten zin en in den ruimsten omvang moeten voorstaan en bevorderen. Neen, broeders! gij weigert niet hiertoe met ons saam te werken, ook wanneer de middelen, over welke gij voor uwe diaconiën te beschikken hebt, geene uitbreiding van hare bedeelingen gedoogen; want dan wilt gij toch met te getrouwer bedachtzaamheid toezien, dat uwe armenverzorging in den bedoelden geest plaats vinde, en intusschen de vermeerdering uwer middelen tot het voorwerp van uwe ernstige overwegingen maken. Hoe getrouwer diakenen op de voorgeschrevene wijze werkzaam zijn, met des te grootere vrijmoedigheid zult gij u daardoor op de liefdadigheid uwer gemeenten kunnen beroepen, en, waar gij haar geheel tracht te doordringen van het bewustzijn van hetgene zij den armen der gemeente, ter liefde van den Heer verschuldigd zijn, daar zullen uwe opwekkingen tot haar, om hare gaven te vermenigvuldigen, niet zonder vrucht blijven.

Broeders! zien wij te zamen getrouwelijk toe, dat wij ons bereid houden tot verantwoording in al wat tot onze roeping behoort, en, wat voornamelijk de zorg voor de armen der gemeente aangaat, laat het ons streven zijn, deze *zóó* ijverig en nauwgezet te behartigen, dat zij van lieverlede *allen* in de gemeente omvatte, over welke de liefde zich gedrongen moet gevoelen zich in stoffelijk en geestelijk opzicht te ontfermen.

II.

UIT DE WET TOT REGELING VAN HET ARMBESTUUR, VAN 28 JUNI 1854 (STAATSBLAD, N°. 100), GEWIJZIGD BIJ DE WET VAN 1 JUNI 1870 (STAATSBLAD, N°. 85).

(De Memorie van toelichting behelst omtrent de diaconiën of kerkelijke armbesturen het volgende:

„*De wetgever nu heeft zich eenvoudig de vraag voor te stellen, welke regeling in overeenstemming* met den aard van het onderwerp, *het meest strookt met den geest der Grondwet.*

„*Van dit standpunt uitgaande, en lettende op het verschil tusschen de vroegere en de tegenwoordige regeling der betrekking van de Kerk tot den Staat, kan het, naar het oordeel der Regeering, niet twijfelachtig zijn of daaruit moet een verschil van wetgeving met opzicht tot het kerkelijk armbestuur voortvloeien.*

„*De geest der Grondwet toch brengt mede, dat de Kerk zich zoo vrij*

bewege, als met de rechten en verplichtingen van het staatsgezag bestaanbaar is.

„Tot de onderwerpen, welke behooren tot het gebied der Kerk, moeten zonder twijfel worden gebracht het verzamelen en uitdeelen der giften, die uit het beginsel van godsdienstige liefdadigheid worden bijeengebracht, en het regelen der wijze, waarop door instellingen, tot de Kerk behoorende, en aan haar bestuur verbonden en ondergeschikt, die giften aan de armen, waarvoor zij bestemd zijn, worden uitgereikt.")

UIT HET EERSTE HOOFDSTUK.

VAN HET ARMBESTUUR.

EERSTE AFDEELING.

Van instellingen van weldadigheid, hare oprichting en reglementen.

1. Instellingen van weldadigheid, in den zin dezer wet, zijn die, welke armenverzorging, in of buiten gestichten, voortdurend ten doel hebben.

Op instellingen, uitsluitend bestemd tot het voorkomen van armoede, is deze wet niet van toepassing.

2. De wet onderscheidt:

a. Staats-, provinciale- of gemeente-instellingen, door de burgerlijke overheid geregeld en van harentwege bestuurd;

b. Instellingen eener kerkelijke gemeente, bestemd voor de armen eener bepaalde godsdienstige gezindte, en van wege die kerkelijke gemeente geregeld en bestuurd;

c. Instellingen door bijzondere personen of door bijzondere, niet kerkelijke, vereenigingen geregeld en bestuurd;

d. Instellingen van gemengden aard, in welker regeling of bestuur door de burgerlijke overheid en van wege eene kerkelijke gemeente of door bijzondere personen of bijzondere, niet kerkelijke, vereenigingen gezamenlijk wordt voorzien.

3. Van alle in de gemeente aanwezige instellingen van weldadigheid wordt, naar de onderscheidingen bij art. 2 vermeld, door de zorg van het gemeentebestuur, eene lijst opgemaakt en bijgehouden.

4. De reglementen der gemeente-instellingen, vermeld onder litt. *a* van art. 2, worden, binnen eenen door Ons voor te schrijven termijn, door den gemeenteraad, met inachtneming van de bepalingen dezer wet, herzien, of, zoo er nog geene bestaan, vastgesteld.

De oprichting van nieuwe instellingen van dien aard, geschiedt

krachtens een besluit van dien raad, houdende tevens vaststelling van het reglement.

5. De reglementen der instellingen, vermeld onder litt. *d* van art. 2, worden, binnen eenen door Ons voor te schrijven termijn, door den gemeenteraad en het betrokken kerk- of bijzonder bestuur gezamenlijk, met inachtneming van de bepalingen dezer wet, herzien, of, zoo er nog geene bestaan, vastgesteld.

Daarvan moet blijken door een besluit van den gemeenteraad.

De oprichting van nieuwe instellingen van dien aard en het vaststellen van hare reglementen geschieden op gelijke wijze.

6. De besluiten der gemeenteraden en de reglementen bij de artt. 4 en 5 vermeld, worden, binnen acht dagen nadat zij zijn vastgesteld, in afschrift, door den burgemeester en den secretaris te waarmerken, medegedeeld aan Gedeputeerde Staten. Deze geven aan den raad bericht van de ontvangst binnen acht dagen nadat het afschrift hun is geworden.

Gedeputeerde Staten zien toe, dat die reglementen de noodige voorschriften inhouden tot verzekering van een regelmatig beheer, en dat zij niets bevatten, strijdig met de wetten of het algemeen belang.

7. De bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur der instellingen onder litt. *b* en *c* van art. 2 vermeld, worden door hare bestuurders aan het bestuur der gemeente, waar zij zijn gevestigd, medegedeeld.

Die mededeeling geschiedt, voor de reeds bestaande instellingen, binnen zes maanden na het in werking treden dezer wet, en voor die in het vervolg op te richten, binnen ééne maand nadat zij tot stand komen.

Wijzigingen der medegedeelde bepalingen worden, binnen eene maand na hare vaststelling, op gelijke wijze aan het gemeentebestuur bekend gemaakt.

Indien de instelling niet uitsluitend armenverzorging ten doel heeft, wordt de mededeeling beperkt tot hetgeen die zorg betreft.

De instellingen, voor welke de gevorderde mededeeling niet binnen de gestelde termijnen geschiedt, missen van het oogenblik van het verstrijken dier termijnen af tot dat zij plaats heeft, de bevoegdheid bij art. 1691 van het Burgerlijk Wetboek aan zedelijke lichamen toegekend, tot het aangaan van burgerlijke handelingen.

8. Alle niet door het Staats- of provinciaal gezag opgerichte gods- en werkhuizen, die behooren tot de instellingen vermeld onder litt. *a* en *d* van art. 2, zijn, onverminderd het toezicht, dat daarop, in verband met hunnen oorsprong, stichtingbrief of andere verordeningen, door anderen moet worden uitgeoefend, onderworpen aan het toezicht van het gemeentebestuur.

Van Onzentwege kan, zoo dikwerf Wij dit noodig oordeelen, door een plaatselijk onderzoek in die en in provinciale gods- en werk-

huizen worden nagegaan, of zij aan hunne bestemming blijven beantwoorden.

9. Zoo het doel eener instelling van weldadigheid is vervallen, wordt het gebruik harer bezittingen en inkomsten tot eene andere, aan de laatst bekende zoo nabij mogelijk komende, bestemming geregeld, ten aanzien van:

a. gemeente-instellingen (art. 2*a*), door den gemeenteraad, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten;

b. instellingen eener kerkelijke gemeente (art. 2*b*), door de bevoegde kerkelijke besturen;

c. instellingen van bijzondere personen of vereenigingen (art. 2*c*), door de oprichters of hunne erfgenamen, en bij ontstentenis of onbekendheid van deze, door de bestuurders der instelling; in het laatste geval onder Onze goedkeuring; en

d. instellingen van gemengden aard (art. 2*d*), door den gemeenteraad en het bevoegd kerkelijk of bijzonder bestuur in gemeenschappelijk overleg, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten.

Blijft die regeling binnen eenen voor elk bijzonder geval, des noodig door Ons voor te schrijven termijn achterwege, dan geschiedt zij door Ons bij een met redenen omkleed, openbaar gemaakt besluit. Deze bepaling geldt voor de instellingen, onder litt. *c* vermeld, slechts zoo de oprichters zelven of hunne erfgenamen niet meer in leven of niet bekend zijn.

TWEEDE AFDEELING.

Van opgaven, door de besturen van alle instellingen van weldadigheid te doen, en van collecten.

10. De besturen van alle instellingen van weldadigheid doen jaarlijks, binnen den daarvoor door den Minister van Binnenlandsche Zaken aangewezen termijn, en in den door dezen voor te schrijven vorm, ten behoeve van het verslag bij art. 195 [1]) der Grondwet bedoeld, aan het gemeentebestuur opgave van het getal der door hen ondersteunden of verpleegden; van het beloop hunner uitgaven voor het beheer en voor onderstand van allerlei aard, en van dat hunner inkomsten door collecten, inschrijvingen of andere vrijwillige bijdragen en subsidiën.

De besturen der burgerlijke en gemengde instellingen doen daarenboven alle verdere opgaven, door de Regeering noodig geacht.

11. De bestuurders, die niet voldoen aan het voorschrift van art. 10, worden elk met geldboete van vijfentwintig tot vijfenzeventig gulden gestraft.

---

[1]) Nu art. 193.

Zij zijn hoofdelijk voor het geheel der gezamenlijk opgelegde boeten aansprakelijk.

Tegen den bestuurder, die bewijst het zijne te hebben gedaan om aan het voorschrift gevolg te geven, wordt geene veroordeeling uitgesproken.

12. De besturen der kerkelijke, gemengde en bijzondere instellingen van weldadigheid moeten, des gevraagd, aan de burgerlijke besturen opgeven, of een arme, die zich bij een burgerlijk bestuur heeft aangemeld, van hen al dan niet onderstand kan erlangen.

De bestuurders, die deze opgaven niet doen binnen veertien dagen na de aanvraag, worden elk met geldboete van tien tot vijfentwintig gulden gestraft.

Het 2e en 3e lid van art. 11 is ook in dit geval van toepassing.

13. Openbare inzameling van gelden ten behoeve van instellingen van weldadigheid, bij wege van collecte, inschrijvingen of op eenige andere wijze, heeft niet plaats dan nadat daarvan minstens driemaal vierentwintig uren te voren, schriftelijk kennis zij gegeven aan het gemeentebestuur.

Geene zoodanige inzameling mag plaats hebben ten behoeve van instellingen, die vallen in de toepassing van het laatste lid van art. 7.

Het gemeentebestuur kan de inzameling stuiten.

Zoo het bestuur der betrokkene instelling zich met die stuiting bezwaard acht, kan het Onze beslissing inroepen.

Van de toepassing van dit art. zijn uitgezonderd collecten in kerkgebouwen bij de uitoefening van den openbaren eeredienst, en die, voor instellingen eener kerkelijke gemeente, enkel aan de huizen van de ledematen dier gemeente.

UIT HET TWEEDE HOOFDSTUK.

VAN DE ONDERSTEUNING DER ARMEN.

20. De ondersteuning der armen wordt, behoudens de verdere bepalingen dezer afdeeling, overgelaten aan de kerkelijke en bijzondere instellingen van weldadigheid.

21. Geen burgerlijk bestuur mag onderstand verleenen aan armen dan na zich, voor zooveel mogelijk, te hebben verzekerd, dat zij dien niet van kerkelijke of bijzondere instellingen van weldadigheid kunnen erlangen, en dan slechts bij volstrekte onvermijdelijkheid.

22. Het burgerlijk of algemeen, het gemengd armbestuur, of, bij gebreke daarvan, het bestuur der gemeente, *waar de arme zich bevindt*, beslist zonder beroep, op de aanvraag om onderstand dergenen, die verkeeren in het geval bij het vorig artikel bedoeld.

III.

KONINKLIJKE BESLISSING OMTRENT DE ZELFSTANDIGHEID DER DIACONIËN.

Op grond van de bij art. 69 van de Wet tot regeling van het armbestuur van 28 Juni 1854 (Stbl. n°. 100) aan den Koning opgedragene macht om geschillen over de inrichting en bestemming van instellingen litt. A te beslissen, is door Z. M. bij besluit van 30 Juli 1857 (medegedeeld in Gemeentest. n°. 521) over de bestemming van burgerlijke armbesturen eene belangrijke beslissing genomen. De feiten die er aanleiding toe gaven waren de volgende:

Een Kerkelijk armbestuur in eene gemeente beklaagde zich, dat het daar gevestigd Burgerlijk Armbestuur de armen der gezindte, waartoe dat Kerkelijk armbestuur behoorde, voortdurend afwees en zich geheel aan de bedeeling van die armen onttrok. Het burgerlijk armbestuur beriep zich daarbij steeds op de artt. 21, 22 der Wet, volgens welke het alleen in geval van onvermijdelijkheid mocht optreden en in ieder geval in het hoogste ressort over het al of niet verstrekken van bedeeling te beslissen had, daarbij voorts bewerende dat de onvermijdelijkheid om bedeeling te verleenen niet bestond, daar het bedoelde Kerkelijk armbestuur voldoende fondsen had om te kunnen bedeelen.

Dit geschil werd aan den Koning onderworpen, die, nadat het bij bovengenoemd art. 69 bedoelde verhoor had plaats gevonden, uitspraak deed, verklarende:

„dat het bedoelde burg. armbestuur bestemd is tot het verleenen van onvermijdelijken onderstand aan alle armen, die in de gemeente domicilie van onderstand hadden, ook van die, welke behoorden tot eene godsdienstige gezindte, voor welke een Kerkelijk armbestuur daar ter plaatse bestond, voor zoo verre het uit de verklaring van dat Kerkelijk armbestuur bleek, dat zij van zijnentwege geen onderstand konden erlangen;

„dat in dat geval de ondersteuning dier armen door het burg. armbestuur uitsluitend afhankelijk behoort gemaakt te worden van den toestand, in welken de armen, ten gevolge dier verklaring van het Kerkelijk armbestuur verkeerden, en niet van een, door den Wetgever uitgesloten, onderzoek naar de gegrondheid dier verklaring; daar deze moest worden overgelaten aan de zedelijke en kerkelijke verantwoordelijkheid van de kerkelijke armbesturen, ook dan wanneer door deze van de hun door de wet gelaten vrijheid een gebruik mocht worden gemaakt, dat in zich zelf, als in strijd met den geest der wet, afkeuring zou verdienen;

„dat die afkeuring, wanneer daartoe termen bestonden, het burg.

armbestuur niet bevoegd maakte om, met *afwijking zijner bestemming*, de bedoelde armen, voor zoo verre zij volstrekt onvermijdelijk onderstand behoefden, van zijne armenverzorging uit te sluiten;

„dat door het tot stand brengen van die uitsluiting, na het in werking treden der armenwet, het bedoelde burg. armbestuur feitelijk zijne bestemming had veranderd; hoedanige verandering, volgens art. 9 der Wet, alleen kon plaats hebben, wanneer het doel van dat armbestuur zou zijn vervallen en dan nog slechts onder goedkeuring van Gedep. Staten;

„en dat, vermits het voren omschreven doel van het bedoelde burg. armbestuur niet was vervallen, de feitelijk door dat bestuur gemaakte verandering in zijne bestemming, zóó in haar wezen als in den vorm, was in strijd met de wet en aldus geen gevolg mocht hebben."

(Zie: Mr. H. J. SMIDT, *de Wet tot regeling van het armbestuur, met aanteekeningen*, 2de uitg., Winschoten 1866, bl. 450, 451).

REGLEMENT OP DE VACATUREN.

EERSTE AFDEELING.

Het ontstaan van de vacaturen.

Art. 1. De vacature van eene predikantsplaats ontstaat door het overlijden, het vertrek, het emeritaat, den vrijwilligen afstand [1]), het ongevraagd ontslag of de afzetting van hem, die ze bekleedt.

1) *Vrijwilligen afstand.* **Deze woorden moeten niet alleen toegepast worden op het vragen van ontslag, geregeld in art. 7, maar in 't algemeen op iedere daad, waaruit blijkt, dat men vrijwillig afstand doet van zijne betrekking. Overweging van de Arr. Rechtb. te 's Gravenhage, beslissende in zake de Herv. Gem. te Leiderdorp en Ds. PIJZEL contra den heer G. VLUG, voorm. pred. te Leiderdorp (Weekbl. van het Recht, 1888, no. 5524).**

Art. 2. Van het overlijden des predikants geeft de Kerkeraad onverwijld kennis aan het Classikaal Bestuur, met opgave of de overledene eene weduwe of minderjarige en nog niet tot onafhankelijk bestaan gekomen kinderen nalaat.

Bij overlijden van den éénigen predikant eener gemeente zendt de Kerkeraad terstond het bericht met de opgave omtrent de nagelaten betrekkingen aan den consulent, die het doet toekomen aan den praetor van den ring en aan het Classikaal Bestuur, hetwelk de mededeeling doet aan het daartoe aangewezen [1]) Ministerieël Departement.

1) *Daartoe aangewezen.* **Deze woorden, na de opheffing van de Ministeriën van Eeredienst, in werking gekomen 1 Mei 1864. Eveneens zijn gewijzigd artt. 8, 30, 79.**

Art. 3. Het overlijden van den predikant, nalatende eene weduwe, of minderjarige, nog niet tot onafhankelijk bestaan gekomen kinderen, doet de vacature ontstaan voor een geheel jaar, bijaldien deze nabestaanden gebruik maken van het recht, hetwelk hun wordt toegekend om de inkomsten der vaceerende predikantsplaats (het genot van inwoning in de pastorie of van huishuur daaronder begrepen) gedu-

rende dit tijdvak met en boven het sterfkwartaal geheel en onbezwaard te genieten.

Zonder inbreuk op dit recht, tracht men zoo mogelijk het dusgenoemde jaar van gratie, met goedvinden van belanghebbenden, geheel of gedeeltelijk te doen vervallen, ten einde de vervulling der vacature bespoedigd worde.

ART. 4. Meerderjarige kinderen of andere bloed- of aanverwanten van den predikant, die tijdens zijn overlijden bij hem inwonen [1]), zijn gedurende drie maanden, te rekenen van den dag des overlijdens, gerechtigd tot het genot van pastorie en al de overige inkomsten van de standplaats.

1) Het eerste gedeelte van dit art. is gewijzigd en als zoodanig in werking gekomen den 15 Jan. 1883, in plaats van de minder correcte en onjuiste redactie: „Meerderjarige kinderen van den predikant en alle bij hem inwonende bloed- en aanverwanten." Verg. 1881, bl. 172, 173; 1882, bl. 42, 43.

ART. 5. Een predikant, naar elders vertrekkende, wordt door den Kerkeraad, onder voorzitting van den consulent, waar deze werkzaam is. van zijne betrekking tot de gemeente ontslagen [1]).

Ingeval hij de Classis verlaat [2]) ontslaat hem het Classikaal Bestuur schriftelijk van zijne betrekking tot de classis, nadat het van hem een daartoe strekkend verzoek, minstens veertien dagen te voren en onder overlegging der vereischte stukken gedaan, ontvangen heeft.

Het ontslag uit de classis [3]) wordt verleend zonder dat daarbij de overlegging kan worden gevorderd van het bewijs der voldoening van de door de Classikale weduwenbeurs gevorderde gelden pro exitu.

Aan den alzoo ontslagen predikant worden acten afgegeven, ingericht overeenkomstig de bij dit reglement gevoegde formulieren B en C.

De schadeloosstelling van den consulent voor de kosten, aan zoodanig ontslag verbonden, komt ten laste der roepende gemeente.

1) *Van zijne betrekking — ontslagen.* De acte van dit ontslag wordt ingeleverd naar art. 76 van dit regl. — Op een voorstel van het Class. Best. van Utrecht om te voorzien in het geval, dat een kerkeraad weigert behoorlijk ontslag te geven aan een emeritus-pred., nader aangedrongen door den heer WETTER, die als tweede lid van de eerste al. wenschte opgenomen te hebben: „Bij weigering van den Kerkeraad om aan den verroepen pred. ontslag te verleenen, doet de afgevaardigde van het Class. Best." (die destijds nog in de voor dat doel bijeengekomen Kerkeraadsvergadering tegenwoordig was) „wat des Kerkeraads is", is geoordeeld, dat in het gestelde geval reeds voorzien was bij artt. 43—45 van het Alg. Regl., bij artt. 47—49 van het Regl. voor Kerkelijk O. en T. en in art. 46 van het Regl. op de Vac., 'twelk krachtens analogie in zoodanig geval ware toe te passen. 1861, bl. 149, 330, 331.

2) *Ingeval hij de classis verlaat*, enz. Sedert den 1 Maart 1875 is de bepaling van *schriftelijk* ontslag in werking gekomen, terwijl dit vroeger geschiedde door een daartoe afgevaardigd lid van het Classikaal Bestuur en te gelijker tijd met het verleenen van ontslag door den Kerkeraad.

3) *Het ontslag uit de classis*, enz. Deze al. en al. 2 van art. 77 zijn den 1 Maart 1871 ingevoerd, ten einde eene meermalen gebleken onbillijkheid te doen verdwijnen, terwijl aan de Classikale weduwenbeurzen, die waarlijk recht hebben op introitus- en exitusgelden, de gelegenheid niet benomen wordt, dat recht te bewijzen en te doen gelden, maar alleen haar een dwangmiddel ontnomen wordt, door het Classikaal Bestuur aan te wenden. Het aanwenden van zulk een dwangmiddel aan de Classikale Besturen op te dragen, lag toch ten eenenmale buiten de bevoegdheid van de leden der Classikale weduwenbeurzen; en bepalingen in dezen zin in de reglementen dier beurzen opgenomen, kunnen niet worden gehandhaafd. Zie 1869, bl. 203, 219; 1870, bl. 235—240, 242, 243. Verg. 1868, bl. 203—206; 1869, Bijl. B, bl. 21—32, 113, 114; 1870, bl. 216—218.

ART. 6. Indien een predikant komt te overlijden na zijn ontslag en vóór zijne bevestiging, in den loop der maand, waarin dit ontslag heeft plaats gevonden, dan wordt hij gerekend nog te behooren tot de gemeente, die hij verliet; doch heeft zijn overlijden plaats na het einde der maand, waarin hij werd ontslagen, dan wordt hij gerekend te behooren tot de gemeente, die hem riep.

Op beide gevallen is het bepaalde bij artt. 3 en 4 van toepassing.

Er is eene leemte in dit Regl., daarin bestaande, dat het geene bepalingen behelst omtrent de wijze, waarop het emeritaat door predikanten kan verkregen worden. De Synode heeft hierin getracht te voorzien door de invoeging van een nieuw art. tusschen 6 en 7, 'twelk, zooals het in 1863 finaal aangenomen is, zou luiden als volgt:

„ART. 6*. Het verzoek om emeritaat geschiedt bij het Provinciaal Kerkbestuur, hetwelk, na het Classikaal Bestuur van het ressort gehoord te hebben, het gevraagde emeritaat verleent, tenzij daartegen gewichtige bezwaren bestaan.

„Bij de aanvraag van emeritaat, hetzij met, hetzij zonder pensioen, behooren de volgende bescheiden te worden overgelegd: 1°. eene acte van geboorte; 2°. een getuigschrift van getrouwe ambtsvervulling en van onergerlijken wandel, aan den belanghebbende afgegeven door den Kerkeraad zijner woonplaats; 3°. een bewijsschrift van den Kerkeraad der gemeente, bij welke de predikant de evangeliebediening aanvaardde, houdende opgave van het jaar, waarin en van den dag, waarop dat geschied is; en 4°. voor het geval, dat ongesteldheid als grond der aanvrage wordt aangevoerd, eene verklaring van een bevoegden geneesheer, dat werkelijk zoodanige ongesteldheid bij den belanghebbende aanwezig is en deze daardoor bij voortduring buiten staat wordt gesteld om zijn dienst naar eisch waar te nemen.

„Indien door onvoorziene omstandigheden het pensioen nog niet mocht ingaan op den dag, waarop het emeritaat ingaat, zoo blijft de emeritus verklaarde tot den dag, waarop hij zijn pensioen verkrijgen zal, in het genot zijner vroegere rechten

en voorrechten, en wordt hij in zijne ambtsverrichtingen zooveel noodig door den ring bijgestaan." (Syn. Handd. 1863, bl. 322—327, 329).

Dit artikel, door de stemmen der Provinciale Kerkbesturen goedgekeurd, heeft echter niet kunnen uitgevaardigd worden, daar de Regeering (aan welke, naar art. 1 van de Wet op de Kerkgenootschappen, van alle nieuwe gemaakte bepalingen vóór of bij het in werking brengen daarvan, moet kennis gegeven worden, voor zoover noodig tot goedkeuring) bezwaar had tegen de vermelding van pensioen in 't eerste lid van al. 2, en de voorziening van al. 3 in het daar gestelde geval; welk een en ander door de Regeering in strijd geacht werd met het door haar vooropgestelde en vast te houden beginsel, „dat het emeritaat verleend moet worden door de Kerk zonder bemoeiing der Regeering en het emeritaatspensioen door de Regeering zonder raadpleging der Kerk" (1864, Bijl. B, bl. 39—41; verg. 1863, bl. 322—326). Sedert heeft de Synodale Commissie jaar op jaar, tot 1869, diligentverklaring verkregen voor het advies, dat te dier zake door de Synode van 1863 van haar gevraagd was in verband met eene verwachte of ingediende staatswet tot regeling der predikants-pensioenen. De zaak is echter, bij het niet tot stand komen van zoodanige wet, tot heden gebleven in statu quo. — Intusschen moet het vragen van emeritaat geschieden, naar dit art., *bij het Prov. Kerkbestuur*; echter zonder dat bij het Kerkbestuur aanspraak op pensioen geldend gemaakt of aanbeveling daarvoor verlangd kan worden; overigens met inachtneming van de bepalingen van de 2e al. van het art. De aanvraag van pensioen moet geschieden bij het Ministerie van Financiën, naar de daaromtrent van Regeeringswege vastgestelde bepalingen. Zie de daarop betrekkelijke Bijlage bij dit reglement, inzonderheid wat betreft de bepalingen omtrent hetgeen in acht moet genomen worden ingeval het pensioen wordt aangevraagd *wegens voortdurende ongesteldheid*, bij nog niet vervulde veertigjarige ambtsbediening.

ART. 7. Een predikant, die vrijwillig van zijne bediening wenscht afstand te doen, geeft van zijn voornemen daartoe schriftelijk kennis aan den Kerkeraad zijner gemeente, met opgave van den tijd, tegen welken hij willens is zijn ambt neder te leggen.

De Kerkeraad zendt van de ontvangen kennisgeving onmiddellijk bericht aan het Classikaal Bestuur, dat hiervan weder onverwijld mededeeling doet aan het daartoe aangewezen Ministerieël Departement.

Dit art. is sedert 1 Febr. 1865 in werking, ten einde even als het aanhangig gebleven art. 6*, in eene bestaande leemte te voorzien. Daarop is door vernummering het vroegere art. 7 art. 7* geworden.

ART. 7*. Bij het ontslag [1]) van de betrekking tot de gemeente en de classe, ten gevolge van verkregen emeritaat of vrijwilligen afstand van den dienst, wordt gehandeld als in art. 5 is geregeld, doch worden de acten ingericht naar de formulieren D en E, en geschiedt de schadeloosstelling van den consulent [2]) door hem ten wiens behoeve de handeling plaats heeft.

De overeenkomstig het eerste lid van dit artikel ontslagen pre-

dikant geeft na verandering van woonplaats daarvan binnen eene maand bericht aan het Classikaal Bestuur, waaronder hij ressorteert [3]).

1) Met opzicht tot mogelijke weigering van het ontslag door den Kerkeraad in de hier genoemde gevallen verg. art. 5, aant. 1.

2) *Geschiedt de schadeloosstelling van den consulent.* Ten gevolge van de invoering van alleen schriftelijk ontslag uit de Classis (zie op art. 5) zijn den 31 Maart 1875 deze woorden gekomen in plaats van: *de kosten der handeling gedragen.*

3) Deze al. is aan het art. toegevoegd en in werking gekomen den 15 Jan. 1887.

ART. 8. In geval van ongevraagd ontslag en van ontzetting uit den dienst geeft het Classikaal Bestuur, op ontvangen bericht van het Provinciaal Kerkbestuur, hiervan terstond kennis aan den Kerkeraad, den consulent, den praetor van den Ring en het daartoe aangewezen Ministerieël Departement.

TWEEDE AFDEELING.

Voorziening in den dienst gedurende de vacaturen.

ART. 9. In vacante gemeenten wordt de predikdienst waargenomen door de predikanten van den Ring. Het overige herder- en leeraarwerk is aan den consulent opgedragen. De nadere regeling dier werkzaamheden geschiedt volgens huishoudelijke bepalingen van den Ring, goedgekeurd door het Classikaal Bestuur.

Bij langen duur [1]) der vacature, ten gevolge van een annus gratiae of gerezen geschil over hare vervulling, tracht de Kerkeraad, daartoe reden vindende, eenen tijdelijken hulpprediker te bekomen, volgens het Reglement op het hulppredikerschap.

1) *Bij langen duur*, enz. (in werking gekomen 1 Maart 1863). Verg. Regl. op het hulppredikerschap, art. 3, 1°, en van *dit* regl. art. 47, al. 2 en art. 27, al. 3 en 4.

ART. 10. In gemeenten met twee of meer predikanten wordt de vacature voor al de deelen der Evangeliebediening waargenomen door den Ring, tenzij de overblijvende predikant of predikanten met het geheele werk, buiten den predikdienst, zich alleen willen belasten; een en ander nader te regelen door huishoudelijke bepalingen van den Ring, onder goedkeuring van het Classikaal Bestuur.

ART. 11. Voor elke gemeente met één predikant wordt een consulent en nevens hem een secundus benoemd, ten einde in de voorkomende gevallen als zoodanig naar het reglement op te treden.

Voor gemeenten met twee [1]) of meer predikanten wordt de zaak van het consulentschap door den Ring, onder goedkeuring van het Classikaal Bestuur, geregeld.

1) *Voor de gemeenten met twee*, enz. Van deze al. heeft de Synode in haar officiëel orgaan bij Circulaire van den 8 Juli 1865 de volgende verklaring gegeven:

„De Alg. Syn. der Ned. Herv. Kerk, onderricht geworden, dat er bij sommige predikanten en besturen onzekerheid heerscht, of er in gemeenten van twee en meer predikanten, in geval van vacature een consulent moet benoemd worden, geeft door deze tot wegneming van alle onzekerheid bericht, dat zij hare volle goedkeuring geschonken heeft aan hetgeen de Alg. Syn. Comm. te dier zake aan zekeren ring, naar daartoe gekregen aanleiding, te verstaan heeft gegeven, dat namelijk, naar hetgeen in het Regl. op de vacaturen het consulentschap is en aan den consulent wordt opgedragen, er alleen voor vacante gemeenten, waarin geen predikant aanwezig is, sprake kan zijn van de benoeming van een consulent, gelijk ook bij art. 1 van het Synodaal Regl. voor de kerkeraden is aangenomen; dat die benoeming daarom ook in art. 11, eerste alinea, van eerstgenoemd reglement voor gemeenten van één predikant als regel wordt vastgesteld, dat hetgeen in het tweede lid van art. 11 voorkomt, alleenlijk kan doelen op de gevallen, dat er in de daar genoemde gemeenten meer vacaturen bestaan, zoodat zij voor een tijd van den raad en de dienst eens predikants verstoken zouden zijn, wanneer daarin niet door de benoeming van een consulent voorzien wierd; dat derhalve de regeling van het consulentschap in genoemden ring, volgens welke in eene gemeente met twee predikanten bij het vertrek van een van beiden, de andere als consulent was aangewezen, in strijd moest geacht worden met de reglementen; hetgeen te duidelijker in het oog moest springen, omdat, aangenomen, dat de overblijvende predikant als consulent moest optreden, deze, tijdens de vacature, in de kerkeraadsvergaderingen slechts met adviseerende stem zou voorzitten en niet tot het beroepingswerk zou mogen medewerken, waardoor aan zijn recht als predikant der gemeente zou worden te kort gedaan, of, wanneer hetzelfde op gemeenten van nog meer predikanten wierd toegepast, de bepalingen o. a. dat de consulent de kerkeraadsvergaderingen leidt, of dat zijne toestemming wordt gevorderd tot alle handelingen in de gemeente, welke buiten den predikdienst, in het herder- en leeraarambt begrepen zijn, evenzeer niet met de rechten der aanwezige predikanten bestaanbaar zouden wezen en hen grootendeels in de uitoefening van hunne ambtsplichten zouden belemmeren." Verg. 1865, bl. 21, Bijl. B, bl. 93—95.

ART. 12. De benoeming der consulenten en hunner secundi geschiedt door den Ring, met inachtneming van de bijzondere behoeften en belangen der gemeenten, en onder goedkeuring van het Classikaal Bestuur.

Heeft een Kerkeraad tegen de leiding van den aangewezen consulent bezwaar, dan maakt hij vóór of bij het ontstaan eener predikantsvacature en, als zij onverwacht is ontstaan, binnen eene maand daarna, zijn verlangen naar eene verandering in de regeling der consulentschappen aan den Ring bekend, en roept, bij afwijzende beschikking van den Ring, daarop de tusschenkomst in van het

Classikaal Bestuur, dat beoordeelt of de bestaande regeling naar de bijzondere behoeften en belangen der gemeente moet gewijzigd worden; bij gerezen geschil hierover tusschen den Ring en het Classikaal Bestuur, beslist het Provinciaal Kerkbestuur [1]).

1) Dit art. heeft in den jongsten tijd de wijziging ondergaan, waardoor ook aan de gemeente invloed is gegeven op de benoeming van een consulent. De tweede al. is nieuw. Vroeger moest de gemeente berusten in de regeling van den ring, goedgekeurd door het Class. Bestuur; wat thans, bij het bestaan van zoovele vacaturen minder gewenscht ware. De wijziging is in werking gekomen den 15 Jan. 1886.

ART. 13. De consulent aanvaardt [1]) zijne betrekking in de vergadering des Kerkeraads, die, onder zijne voorzitting, tot ontbinding der betrekking van den predikant tot de gemeente wordt gehouden; of anders in eene vergadering, die hij belegt, zoodra hij het bericht heeft ontvangen van het overlijden, het ongevraagd ontslag, de schorsing of ontzetting uit den dienst van den predikant.

1) Verg. art. 5, al. 1 en 5 en art. 19.

ART. 14. In de vergadering, in art. 13 vermeld, wordt het archief, gewoonlijk onder den predikant berustende, overgenomen door den Kerkeraad, onder behoorlijken inventaris, waarvan een afschrift wordt gezonden aan het Classikaal Bestuur.

Het archief wordt nedergelegd in eene verzekerde bergplaats, voorzien met twee verschillende sloten, waarvan de sleutels, de een bij den consulent, de andere bij een der ouderlingen bewaard blijven.

ART. 15. De consulent bekleedt in de vacante gemeente geheel de plaats van den pastor loci, doch heeft in den Kerkeraad en in het Kiescollegie slechts eene adviseerende stem. Zijne toestemming wordt gevorderd tot alle handelingen in de gemeente, welke, buiten den predikdienst, in het herder- en leeraarwerk begrepen zijn.

ART. 16. Bij afwezigheid van den consulent vergadert de Kerkeraad niet dan om zeer dringende redenen en met schriftelijk door hem verleende toestemming. In zoodanige vergadering neemt deze alleen besluiten omtrent de zaken tot welker behandeling zij belegd is, en zonder zijne goedkeuring wordt aan geen dezer besluiten gevolg gegeven.

ART. 17. De consulent regelt, in overleg met den Kerkeraad, de waarneming van het herderlijk werk.

ART. 18. Bij elk geschil [1]) tusschen den Kerkeraad, het Kiescollegie of de stemgerechtigden en den consulent wordt de beslissing ingeroepen van het Classikaal Bestuur.

1) *Geschil.* Dit woord, in plaats van het min juiste *verschil*: 1 Maart 1863. Evenzoo in art. 28.

ART. 19. De consulent wordt voor zijne gewone werkzaamheden, in artt. 13, 15 en 17 vermeld, als ook voor het bijwonen van de gewone voor jaarlijks wederkeerende werkzaamheden bestemde [1]) kerkeraadsvergaderingen schadeloos gesteld alleen door den Ring, met uitzondering zoowel der kosten, welke volgens art. 5 ten laste komen der roepende gemeente als van die, welke voortvloeien uit de invoering van het Synodaal reglement op de benoeming van ouderlingen en diakenen en op de beroeping van predikanten, en waarin volgens art. 4 van dat reglement door andere middelen moet worden voorzien.

1) *Voor jaarlijks wederkeerende werkzaamheden bestemde.* Deze woorden, in werking gekomen den 1 Maart 1870, zijn ingevoegd om eene omschrijving te geven van „gewone vergaderingen"; zoodat, in overeenstemming met het antwoord der Syn. Comm. op eene vraag van het Prov. Kerkb. van Gelderland (1865, Bijl. B, bl. 92, 93, goedg. Handd., bl. 21), onder buitengewone vergaderingen duidelijk zoodanige te verstaan zijn, die met het ontstaan en de vervulling der vacature in betrekking staan, waarvoor dan ook naar art. 20 niet alleen eene schriftelijke uitnoodiging des Kerkeraads, maar ook eene verzekering van kostenvergoeding gevorderd wordt. Verg. ook 1867, bl. 122.

Overigens is in het slot van dit art., even als in de artt. 15 en 18, den 1 Maart 1869 eene aanvulling gebracht ten gevolge van de invoering van het *Regl. op de benoeming*, enz.

ART. 20. De Kerkeraad, buitengewoon de tegenwoordigheid van den consulent verlangende, zendt hem eene schriftelijke uitnoodiging [1]), en verzekert hem de vergoeding der kosten van het verblijf met *f* 3, en van de heen- en wederreize te zamen voor elk uur afstands met *f* 2.

In het Waalsche ressort [2]) worden de reis- en verblijfkosten berekend naar een tarief, ontworpen door de Waalsche Commissie, en goedgekeurd door de Synode.

1) *Eene schriftelijke uitnoodiging*, enz. Uit de bepaling van dit art. volgt, dat bij verschil tusschen Consulent en Kerkeraad over de vergoeding van kosten een afdoend bewijs zal moeten geleverd worden, dat de schriftelijke uitnoodiging met de verzekering is geschied. Dit art. stelt echter de leden van den Kerkeraad, die als zoodanig geene fondsen heeft, niet persoonlijk aansprakelijk voor de betaling dier kosten; deze moeten voldaan worden naar art. 73, vergeleken met art. 41, al. 2 van dit Reglement.

2) *In het Waalsche ressort.* Deze alinea, op voorstel van de Waalsche Commissie, in werking gekomen den 31 Maart 1875, is eveneens toegevoegd aan het slot van art. 23 Regl. voor Kerkelijk opzicht en tucht, en van art. 16 Regl. op de kosten van het bestuur. De groote, maar tevens gemakkelijk af te leggen afstanden, bij het kostbare van het verblijven in groote hotels, beide het gevolg van het gevestigd zijn der gemeenten in de groote steden des lands, maakten de bepalingen omtrent reis- en verblijfkosten, in de opgenoemde artt. vervat, voor de gemeenten van het Waalsche ressort minder geschikt.

Art. 21. De verdeeling der predikbeurten wordt door den ring [1]) geregeld.

De consulent vervult de eerste predikbeurt na het ontstaan van de vacature, hetwelk bij overlijden invalt [2]) na den dag der begrafenis, en bij emeritaat, vrijwilligen afstand, ongevraagd ontslag en ontzetting uit den dienst, na de deswegens ontvangen officiëele kennisgeving.

1) *Door den ring.* Verg. artt. 27 en 28 van het Alg. Regl.

2) *Hetwelk — invalt.* Niet van het ontstaan der vacaturen (zie artt. 1—7*), maar van het vervullen der eerste predikbeurt is hier sprake. De eindredactie is minder duidelijk uitgevallen, dan zooals in het oorspronkelijk ontwerp gelezen werd: „Door den consulent wordt waargenomen de eerste predikbeurt in de vacature, voor welke gehouden wordt die welke volgt,” enz. 1854, bl. 310.

Art. 22. De consulent zendt, binnen acht dagen na het ontstaan der vacature, aan den praetor eene lijst der te vervullen predikbeurten, voor ten minste drie maanden, met bijvoeging van den tijd, waarop het Avondmaal gevierd en voorbereiding en nabetrachting moeten gehouden worden. Deze lijst zal telkenmale, veertien dagen vóór het eindigen dier tijdruimte, voor gelijken tijd, of anders voor den nog overigen duur der vacature worden voortgezet.

De praetor zorgt, dat aan elk der predikanten de opgave geschiede der predikbeurten, door hen te vervullen.

Art. 23. De vervulling [1]) van den predikdienst in eene vacature door den ring wordt bepaald op ééne predikbeurt op elken Zondag [2]) en op den eersten Kerstdag.

Tot dispensatie [3]) van deze bepaling, niet te verleenen dan om zeer bijzondere en gewichtige redenen aan de zijde van den ring of van de vacante gemeente, is de Synode of in hare plaats de Algemeene Synodale Commissie bevoegd, na gehoord te hebben het Classikaal Bestuur en het Provinciaal Kerkbestuur van het ressort.

De prediking op de tweede feestdagen, op den goeden Vrijdag, op Hemelvaartsdag, alsmede op Oud- en Nieuwjaar, op provinciale en plaatselijke biddagen of op andere gewone werkdagen, wordt overgelaten aan het oordeel van den ring, met inachtneming van plaatselijke gesteldheid en behoefte, behoudens goedkeuring van het Classikaal Bestuur.

De ring bepaalt in het belang der gemeente, onder goedkeuring van het Classikaal Bestuur, of die beurten des voormiddags, des namiddags of op andere uren zullen worden waargenomen.

1) *De vervulling*, enz. In alinea 1 en 3 (vroeger 1 en 2) zijn wijzigingen gebracht sedert 1 Maart 1863. De woorden: „den eersten Kersdag” in al. 1 zijn gekomen in de plaats van „eersten feestdag”, en in al. 3 is mede opgenomen de Hemelvaartsdag.

2) *Eéne predikbeurt op elken Zondag*, enz. Een voorstel van de Class. Verg.

van Groningen, om, door eene hieraan toe te voegen bepaling, dat „indien twee of meer vacaturen in den ring bestaan, de vaceerende gemeenten gelijkelijk met de andere gemeenten moeten deelen in het stilstaan van den predikdienst", te gemoet te komen aan de onbillijkheid, dat vacante gemeenten geregeld een predikdienst hebben, terwijl in de andere de dienst gedurig stilstaat, is door de Synode afgewezen, omdat dit art. zelf in de tweede en volgg. all. genoegzaam in het geopperde bezwaar voorziet. 1883, bl. 86, 87.

3) *Dispensatie.* Verg. Alg. Regl. art. 12, al. 6. De overweging, dat de bepaling der eerste al. soms groote moeielijkheid opleverde of zelfs geheel onuitvoerbaar was, b.v. op de eilanden of waar elders de gemeenten zeer ver uit elkander liggen, heeft tot het inlasschen van deze al. — den 1 Mei 1862 — aanleiding gegeven.

Die dispensatie is dan ook meermalen verleend telkens onder zekere voorwaarden, b.v. dat vier op zes malen in het jaar de beurten — ook tot het bedienen van Doop en Avondmaal — door de ringpredikanten worden waargenomen, terwijl overigens in de godsdienstige behoeften door een godsdienstonderwijzer wordt voorzien. In den jongsten tijd is het verleenen van dispensatie hier en daar noodzakelijk geweest, waar z.g. doleerenden het kerkgebouw in hun bezit hielden en geen geschikt locaal voor het houden van godsdienstoefeningen te vinden was. Voorts sprak deze al. oorspronkelijk alleen van „zeer bijzondere en gewichtige redenen *aan de zijde van den ring.* De billijkheid scheen echter te eischen, dat ook redenen, die *van de zijde der vacante gemeente* bestaan konden (b.v. indien de dienst van een godsdienstonderwijzer gewenscht ware) in aanmerking genomen werd. Eene aanvulling in dezen zin is in werking gekomen den 15 Jan. 1887.

ART. 24. Wanneer meer dan een derde der predikantsplaatsen in het ressort van den ring vacant is, zorgt het Classikaal Bestuur en, zoo noodig, het Provinciaal Kerkbestuur, oordeelende, na den ring gehoord te hebben, dat daarvoor overwegende redenen bestaan [1]), dat de vacaturen, die dat gedeelte te boven gaan, door één of meer der naburige ringen bediend worden, en maakt daaromtrent zoodanige bepalingen, als de billijkheid voorschrijft.

1) Oorspronkelijk was dit art. zóó gesteld, dat in het bedoelde geval het initiatief uitging van den ring, waartoe de vacante gemeenten behooren; aan hem was de beoordeeling in de eerste plaats gelaten, of hij in staat was tot vervulling van den dienst bij een groot getal gelijktijdig bestaande vacaturen. De gewijzigde redactie is in werking gekomen den 1 Jan. 1881.

ART. 25. In eene vacante gemeente wordt niet gepredikt [1]) en geene openbare godsdienstoefening geleid dan door een predikant of een candidaat tot den heiligen dienst [2]).

1) *Niet gepredikt*, enz. Dit verhindert niet, dat in gemeenten, ten opzichte van welke aan den ring dispensatie verleend is naar al. 2 van art. 23, op de Zondagen, wanneer geen ringpredikant den dienst komt waarnemen, door een wettig benoemden godsdienstonderwijzer, zich gedragende naar art. 11, Regl. op het godsdienstonderwijs, bijbellezingen en z.g. oefeningen gehouden worden. De in genoemd art. geëischte „uitdrukkelijke toestemming" moet in eene vacante

gemeente door den Consulent of den ring gegeven worden. Verg. de aant. op al. 2 van art. 23 en de daar aangehaalde plaatsen uit de Syn. Handd., alsmede 1859, bl. 123, 124, 135.

2) Hier wordt natuurlijk bedoeld een pred. of cand. der N. H. K., als zoodanig bekend. 1871, bl. 83, Bijl. B, bl. 177.

Art. 26. De Kerkeraad draagt zorg voor de goede ontvangst en huisvesting van den consulent en de overige ringpredikanten, wanneer zij in het belang der vaceerende gemeente overkomen.

Art. 27. De ten behoeve der vacante gemeente bewezen diensten in het algemeen en de waarneming van het consulentschap in het bijzonder geven den Ring aanspraak op al de inkomsten [1]) aan de openstaande predikantsplaats verbonden [2]), met uitzondering van de gevallen, in artt. 3 en 4 vermeld, waarin hij zijne diensten zonder geldelijke vergoeding bewijst.

Indien de inkomsten, uit pastorijgoederen voortvloeiende [3]), met inbegrip van het landstraktement [4]) meer dan twaalfhonderd gulden bedragen, komt het meerdere vòor de eene helft [5]) ten voordeele van de ringpredikanten, voor de andere helft ten voordeele van de kerkekas der gemeente.

Twee derde gedeelten [6]) van het aan den ring aankomende worden genoten door den hulpprediker, die door den Kerkeraad wordt aangesteld naar artt. 9 en 47.

Indien deze twee derde gedeelten meer bedragen dan *f* 800 's jaars, blijft het meerdere voor den Ring.

1) *Al de inkomsten.* Het hier uitgesproken beginsel, dat gedurende de vacature al de inkomsten, aan de openstaande predikantsplaats verbonden, aan den ring toekomen voor de door hem bewezen diensten, is van den vroegsten tijd af van kracht geweest; overeenkomstig met de oorspronkelijke bestemming der pastorijgoederen, die volgens het hier te lande vóór de Hervorming vigeerende kerkrecht begrepen waren onder den algemeenen naam van geestelijke leengoederen of beneficiën, bestemd voor en onafscheidelijk verbonden *aan* de waarneming van den h. dienst (officium curatum); welk verband tusschen de goederen en het ambt zijne uitdrukking vond in den kanonieken rechtsregel: „beneficium datur propter officium". In dezen zin en volgens dat beginsel is dan ook in de Hervormde Kerk bij hare verschillende kerkordeningen de tijdelijke bestemming van de inkomsten der pastoriën gedurende eene vacature steeds aangewezen als zijnde ten behoeve van de predikanten in de classis, aan wie de vervulling van het dienstwerk in vacante gemeenten werd opgedragen, tenzij er weduwen of minderjarige kinderen van den overleden ambtgenoot waren, ten wier behoeve zij gedurende een zekeren tijd hunne aanspraak op die inkomsten moesten afstaan. Zie het arrest door het hof van Friesland den 18 Oct. 1876 uitgesproken in het geding tusschen den ring van Leens en de Kerkvoogden van Ulrum (Weekbl. van het Recht, no. 4043). In de 1ste al. is het beginsel uitgesproken en de regel vastgesteld, waarop de 2de al. eene uitzondering aangeeft.

2) *Aan de openstaande standplaats verbonden.* Op toelagen, die aan een ver-

trokken of overleden predikant daarenboven nog toegekend waren, kan de ring geen aanspraak maken. Beslissing van het Class. Best. van Dordrecht van 28 Maart 1860 en van het Prov. Kerkbest. van Zuid-Holl. van 1 Aug. 1860, in een geschil tusschen den ring Sliedrecht en de Kerkvoogden van Oud-Alblas, 1861, Bijl. B, bl. 158. Inkomsten, die als persoonlijke toelagen aan den predikant zijn toegewezen, zijn alzoo niet begrepen onder die, waarop de Ring aanspraak kan maken..

3) *Inkomsten uit de pastorij-goederen voortvloeiende.* „De benaming *pastorij-goederen* duidt op de afkomst en de bijzondere bestemming dezer goederen, als die een deel hebben uitgemaakt van de *kleine* of *bijzondere geestelijke goederen*, en, terwijl zij vroeger, d. i. vóór de invoering der hervorming, dienden tot onderhouding van den pastoor, sedert door het wettig gezag aan de Herv. Kerk zijn toegewezen, onder verband van tot onderhouding van hare predikanten te moeten dienen, even als aan de patroons- of kerke-goederen, aan de vicarij-goederen, de kosterij-goederen en de prebenden of beneficiën eene bestemming gegeven werd, zoo nabij mogelijk aan de bestemming, welke zij oorspronkelijk bezaten. Hierom sprak ook het voormalig Regl. op de Vac. in art. 23 van de *inkomsten eener pastorij*, en worden in art. 65 van het Alg. Regl. de kerke-, pastorij- en kosterij-goederen zeer te recht van de andere goederen onderscheiden. De uitzondering alzoo, gemaakt in al. 2 van dit art., kan niet gelden waar geene pastorij-goederen zijn, of deze door hunne vermenging met de kerke-goederen als zoodanig opgehouden hebben te bestaan." Schrijven der Synode aan de Kerkvv. van Groningen in zake geschil over de vacatuurgelden tusschen hen en den ring aldaar: 1863, Bijl. B, bl. 14, 15. — Waar alzoo geene pastorij-goederen zijn, komt het volle traktement (ook boven de *f* 1200), naar al. 1, aan den Ring; ook wat uit de kerkekas of door particulieren wordt bijgedragen, tenzij deze bijdragen uitdrukkelijk als toelage uitsluitend voor den tijdelijken predikant bestemd en dus niet „aan de openstaande predikantsplaats verbonden" zijn. Verg. 1876, bl. 72, 73, 137. Deze interpretatie van de benaming *pastorij-goederen* is geheel in overeenstemming met het advies door de Syn. Commissie in 1846 aan den toenmaligen Minister van Herv. Eeredienst gegeven omtrent den zin der woorden: *inkomsten eener pastorij*, destijds in art. 23 voorkomende, waarbij zij aanhaalt de dispositie van den Staatsraad, Directeur-Generaal enz. omtrent *de administratie der pastorij-goederen van vacante gemeenten in de Prov. Gron.*, van 13 Oct. 1824, no. 10 (te vinden bij G. VAN DER TUUK, *Compendium*, enz., bl. 292 e. v.). In dezen zin is dan ook door dien Minister in dat zelfde jaar beslist in een geschil tusschen kerkvoogden te Leeuwarden en de predikanten van den ring aldaar, n.l. dat alle predikants-inkomsten te Leeuwarden, waar geene pastorij-goederen zijn, bij vacature „komen ten voordeele van den ring," met uitzondering alleen van zoodanige, waarover bij plaatselijke reglementaire of bijzondere testamentaire bepalingen anders mocht zijn beschikt. 1846, bl. 39, 40. Verg. 1864, bl. 212, 213.

4) *Met inbegrip van het landstraktement.* Uit deze clausule volgt, dat inkomsten, die uit de gemeente komen, 'tzij uit de kerkekas, 'tzij door particulieren bijgedragen, niet mogen worden opgenomen in de berekening der som, waarop het bepaalde in deze al. van toepassing is, maar dat zoodanige bijdragen onverkort komen voor den ring, tenzij bij de traktements-verhooging gezorgd is, de toelage uitsluitend voor den tijdelijken predikant te bestemmen. Verg, 1876, bl. 72—73, 137.

5) *Komt het meerdere voor de eene helft*, enz. Terwijl het beginsel, in den aard der zaak gegrond en in de verordeningen der Kerk van de vroegste tijden af uitgesproken (zie de bovenstaande aantt.), bleef gehandhaafd, dat de ring voor de vervulling van den dienst in de vacature aanspraak heeft op het volle traktement, aan de predikantsplaats verbonden, heeft de wetgever door deze alinea eene voor gemeenten, waar pastorij-goederen zijn, die, of op zich zelve of met het rijkstraktement vereenigd, meer dan *f* 1200 bedragen, gunstige beschikking willen maken, door haar de gelegenheid te geven uit dat meerdere in de kosten van de vacature te voorzien. Daartoe in het Regl. op de vacaturen alsmede op de beroeping en het ontslag van pred., goedg. bij Kon. Besl. van den 29 Aug. 1816, in art. 4 de bepaling, dat „voor 't geval de inkomsten eener pastorij meer dan *f* 1200 bedragen, het meerdere komt *ten voordeele der gemeente*, bijzonder om daaruit in de kosten der vacature te voorzien"; en in het Regl. op de vacaturen, van den 23 Nov. 1826, in art. 23, al. 3: „Indien de inkomsten eener pastorie meer dan *f* 1200 mochten bedragen, zal het meerdere komen ten voordeele der gemeente, om daaruit geheel of gedeeltelijk de kosten te vinden, welke bij dit regl. in volgende artikelen zijn vermeld". Er is eenig onderscheid tusschen de bewoordingen, die in 1816 en die in 1826 gebezigd zijn, maar de bedoeling is toch in beide regll. duidelijk, dat het excedent boven *f* 1200 aan de gemeente wordt toegestaan, met het doel om haar in staat te stellen *de vacatuurkosten daaruit te bestrijden*. 't Is zelfs de vraag, of het woord *bijzonder* in het regl. van 1816 daar niet de beteekenis heeft van: *speciaal*, *met name* of *bepaaldelijk*. En wat de bepaling van het Regl. van 1826 betreft, merkt de Heer JORDENS op, dat uit de bewoordingen zelve volgt, dat de gelden, die, na aftrek van de vacature-kosten, nog van het excedent boven *f* 1200 mochten overblijven, naar het beginsel in al. 1 van dit art. eveneens ten bate van den ring komen (Mr. E. A. JORDENS, *De provinciale Reglementen op de administratie der kerkelijke fondsen en kosten van de eeredienst bij de Herv. gemeenten in Ned.*, bl. 129). Hoe dit zij, in het regl. op de vacaturen van 1857 heeft de wetgever duidelijk willen doen uitkomen, dat van het excedent aan de gemeente niet meer mocht te goede komen dan tot de bestrijding der vacature-kosten zou blijken noodig te zijn, en deed mitsdien al. 2 van het art. aldus luiden: „Indien de inkomsten, uit pastorijgoederen voortvloeiende, met inbegrip van het landstraktement, meer dan *f* 1200 bedragen, heeft de gemeente het recht, uit dat meerdere geheel of gedeeltelijk in de kosten der vacature te voorzien." Een recht, eene bevoegdheid werd daardoor aan de gemeente toegestaan op zekere gelden, maar daarvoor ook alleen eene bepaalde bestemming aangewezen, nl. om *geheel* of *gedeeltelijk*, al naarmate die gelden daartoe al of niet toereikende zouden zijn, in de vacature-kosten te voorzien. Hoe duidelijk nu deze bepaling ook mocht zijn, toch gaf ze aanleiding tot gedurige geschillen, daar men het òf niet eens was over de vraag, wat door kosten van vacature te verstaan zij, òf van de zijde van kerkvoogden de bepaling wilde verstaan hebben in den zin, dat in ieder geval der gemeente het geheele excedent toekwam, òf zelfs de geheele rechtsgeldigheid dezer bepaling, t.w. de bevoegdheid der Synode om hieromtrent iets vast te stellen, bestreed. 't Is daarom, dat naar aanleiding van verschillende adressen, in 1870 bij de Synode ingekomen, waarbij aangedrongen werd op maatregelen, strekkende tot wegneming van onzekerheid, al. 2 van art. 27, in 1870 op nieuw gewijzigd, den 1 Febr. 1872 in werking gebracht is zooals ze nu luidt. Deze verandering scheen zich door eenvoudigheid en billijkheid aan te bevelen en in allen gevalle

een einde te maken aan de geschillen over het bedrag van de aan eene vaceerende gemeente toe te kennen gelden.

Nadat echter de laatste wijziging was tot stand gekomen, ontstond eene procedure voor den burgerlijken rechter tusschen den ring Leens en de kerkvoogden der Herv. gemeente te Ulrum, nog op grond van de bepaling, zooals ze luidde vóór die wijziging. De ring van Leens toch had tijdens de te Ulrum van den 2 Juli 1871 tot den 4 Febr. 1872 bestaan hebbende vacature, naar het Regl. op de Vacaturen, aldaar den dienst waargenomen en maakte nu aanspraak op al de inkomsten, aan die predikantsplaats over dien tijd verbonden, onder aftrek geheel of gedeeltelijk, zoo de gemeente zulks verkoos, van de kosten der vacature, als overschrijdende hier het jaarlijksch traktement, geheel uit de inkomsten van pastoralia bestaande, de som van *f* 1200, alles invoege dit in de destijds geldende bepaling van het bedoelde regl. was omschreven. Daar nu de Kerkvoogden van Ulrum met den ring niet anders wilden afrekenen, dan naar een inkomen van slechts *f* 1200 over het jaar, zonder meer, en niettegenstaande alle door het Class. Best. van Onderdendam, het Prov. Kerkb. van Groningen en het Collegie van Toezicht aangewende minnelijke pogingen om hen tot andere gedachten te brengen, in hun voornemen bleven volharden en ook geen voorstel van den ring, om naar de laatst in werking gebrachte hun meer voordeelige bepaling af te rekenen, wilden aannemen, heeft de ring den 8 Dec. 1873 hen doen dagvaarden voor de Arrondissements-Rechtbank te Appingedam, met den eisch om binnen een door de Rechtbank te bepalen termijn aan de ringpredikanten te doen rekening en verantwoording van het door hen gedurende bovenvermelde vacature over de pastoralia te Ulrum gevoerde beheer, enz. Van de zijde der gedaagden werd nu de rechtsgeldigheid van art. 27, Regl. op de Vac., bestreden, en de Rechtbank, met deze zienswijze instemmende, deed den 7 Januari 1875 uitspraak, dat art. 27 van dat regl. bevat eene bepaling over de inkomsten der pastorijgoederen, gevolgelijk *eene beheersbepaling*, die alleen door de Koninklijke goedkeuring rechtskracht kan hebben gehad, maar, al mocht zij die ook ooit gehad hebben, toch sedert 1 Oct. 1869 is vervallen: zoodat er geene rechtsgeldige regeling bestaat aangaande de belooning voor de vacatuurdienst, die de eischers hebben waargenomen, kunnende zij daarop ook geen aanspraak maken krachtens stilzwijgende overeenkomst, daar de dienst is vervuld krachtens het *op dit punt* wèl verbindend vacaturen-reglement. Van deze uitspraak, die de rechtskracht der kerkelijke wetgeving aantastte, is de ring, na bekomen machtiging van de Synodale Commissie, naar art. 66 van het Regl. v. Kerkelijk Opzicht en Tucht (zie 1876, Bijl. A, bl. 71—76), in hooger beroep gekomen. Het Gerechtshof te Leeuwarden, gehoord de conclusiën van partijen en de van weerszijden gevoerde pleidooien, heeft den 18 Oct. 1876 een arrest gegeven, waarin met volle erkenning van de rechtskracht van art. 27 van het vacaturen-reglement gedurende en bij het einde van de vacature van Ulrum, het vonnis van den eersten rechter vernietigd en Ulrum's Kerkvoogden veroordeeld worden om aan de appellanten te doen rekening en verantwoording van het door hen gedurende de vermelde vacature over de pastoralia hunner gemeente gevoerde beheer, waarbij door hen desverkiezende in uitgaaf zullen mogen worden gebracht de kosten der vacature, ingevolge reglement, en wijders tot betaling van zoodanige som als bij het sluiten der rekening den appellanten zal blijken toe te komen, met de interesten sedert den dag der dagvaarding (Weekblad van het Recht, 1876, no. 4048). Dit arrest, waarin de rechtsbevoegdheid der Kerk om te dezer zake wettelijke bepalingen

te maken, op geschiedkundige gronden wordt gehandhaafd, is om zijne hooge belangrijkheid voor de Kerk mede opgenomen in het Verslag der Synodale Commissie (Bijl. B) aan de Synode van 1877.

6) *Twee derde gedeelten*, enz. Deze en de volgende al. zijn tegelijk met de ampliatiën van artt. 9 en 47 in werking gekomen den 1 Maart 1863.

Pastorijgoederen, voor zoo ver zij niet in den loop der tijden op wettige wijze met de kerkgoederen zijn vermengd geworden of aan hunne bestemming onttrokken, vormen *zelfstandige stichtingen*, waarvan het recht van beheer en het genot toekomt aan den pastor loci als zoodanig en zoolang hij de betrekking van predikant bekleedt. Alleen tijdens de vacature berust het beheer bij kerkvoogden; bij de aanvaarding van het ambt door een opvolger gaan het beheer en het genot eo ipso, zonder eenige formaliteit op dezen over. Vonnis der Arrondissementsrechtbank te Leeuwarden 18 Oct. 1883. Weekblad van het recht 3 April 1884, no. 5003. — Desgelijks het arrest van het Gerechtshof van Friesland 18 Feb. 1880.

ART. 28. Bij gerezen geschil [1]) tusschen den Ring en de vaceerende gemeente over de aan den Ring toekomende gelden, tracht, vóór dat in rechten wordt opgetreden [2]), het Classikaal Bestuur [3]), en, bij het mislukken van deze poging, het Provinciaal Kerkbestuur, des noods in overleg met het Provinciaal Collegie van toezicht, het geschil te vereffenen.

1) *Bij gerezen geschil.* Wie lust heeft na te gaan, wat al geschillen over de toepassing van art. 27, al. 1 en 2 gerezen zijn en hoe moeielijk die op den in art. 28 voorgeschreven weg waren te vereffenen vóór dat de beide artikelen, art. 27 in 1872 en 28 in 1871, wijzigingen hadden ondergaan, zie Handd. der Synode, 1862, bl. 136, 140, 191—193, Bijl. B, bl. 219—224; 1863, bl. 53, 54, 125, 126, 219, 220, Bijl. B, bl. 13—16, 102—104; 1864, bl. 210, 211, 312, 313; 1865, bl. 24—28, 62, 63, 225, Bijl. B, bl. 128—131; 1866, bl. 22, Bijl. B, bl. 22—25; 1867, Bijl. B, bl. 31, 32.

2) *Voordat in rechten wordt opgetreden.* Deze woorden zijn hier ingevoegd den 1 Maart 1871 en te gelijker tijd is vervallen het tweede lid van het art., na *vereffenen*, 'twelk luidde: „Wanneer zulks weder mislukt, draagt het Prov. Kerkb. de zaak voor aan de Synode en zoo deze niet vergaderd is aan de Syn. Commissie, die, indien ook hare pogingen vruchteloos blijven, de tusschenkomst inroept van het ministeriëel departement om tot een gewenscht einde te geraken." De Synode heeft deze alteratie, welke reeds in 1862 door de Syn. Comm. voorgesteld was (zie Handd., bl. 116, Bijl. B, bl. 178), noodig geoordeeld wegens de door haar opgedane ondervinding, dat de tusschenkomst des Ministers meestal vruchteloos was, en dat wegens de veranderlijkheid van de beschouwingen der regeering te dier zake, gebleken o. a. in het geschil over de vacatuurpenningen tusschen den ring Delfzijl en de gemeente Spijk, zij wel eens te vergeefs word ingeroepen om het betwiste recht der predikanten te handhaven. Zie de verwijzing naar de Handelingen der Synode in de voorg. aanteekeningen. De uitvaardiging dezer reeds in 1868 definitief aangenomen en bij eindstemming door de Prov. Kerkbesturen goedgekeurde alteratie heeft echter vertraging ondervonden, omdat de Minister daar bedenking tegen had, zoolang de bekende reserves op het Alg. Regl. (opgeheven in 1870) nog van kracht waren.

3) *Het Classikaal Bestuur*, enz. Het spreekt van zelf, dat, indien bij een

geschil tusschen ringpredikanten en de kerkvoogden eener vacante gemeente over de uitbetaling der vacatuurgelden, een van de in dit art. genoemde kerkelijke collegiën vermeent, dat de vordering van den ring òf is onrechtmatig òf onraadzaam, het Class. Best. niet kan verplicht zijn, alleen op het verlangen van den ring pogingen aan te wenden om hem zijne vordering te doen verkrijgen. Hiermede is echter voor den ring de gelegenheid om langs kerkelijken weg recht te verkrijgen geenszins weggenomen; art. 14 van het Alg. Regl. geeft het recht van beklag. Deelt het Class. Best. de meening niet van den ring en weigert het pogingen tot vereffening aan te wenden, dan kan de ring zich hierover bij het Prov. Kerkb. beklagen. Deelt het Class. Best. de meening van den ring en brengt dit na mislukte pogingen tot schikking, de zaak tot het Prov. Kerkb., dan kan bij weigering van het Prov. Kerkb. het Class. Best. zich tot de Synode of Syn. Commissie wenden. 1868, bl. 146, Bijl. B, bl. 79, 80. Verg. 1863, Bijl. B, bl. 103.

ART. 29. De afrekening der inkomsten tusschen den Ring ter eene, en de aankomende en vertrekkende predikanten, de weduwen of nabestaanden van overleden predikanten ter andere zijde, geschiedt in elken Ring overeenkomstig huishoudelijke bepalingen, goedgekeurd door het Classikaal Bestuur, met dien verstande [1]), dat aan den vertrekkenden en in dienst blijvenden predikant het tractement moet worden toegekend voor de week, waarin hij van zijne betrekking tot de gemeente wordt losgemaakt.

1) *Met dien verstande.* Deze woorden, tot aan het einde, zijn aan het art. toegevoegd den 1 Jan. 1888.

ART. 30. De quaestor van den Ring ontvangt de inkomsten der vacature. Tot de rechtstreeksche inning van het landstractement benoemt de Ring, zulks goedvindende, een afzonderlijken gemachtigde, met kennisgeving [1]) aan het daartoe aangewezen Ministeriëel departement.

1) *Met kennisgeving*, enz. Zie de Min. disp. van 22 Nov. 1827 betreffende opgaaf van gecommitteerden tot ontvangst der vacaturepenningen. Bijl. II bij dit regl.

ART. 31. De vacatuurpenningen worden in de beurs van den Ring gestort, en door de leden naar onderling te maken bepalingen verdeeld. Ingeval van bezwaar, de verdeeling betreffende, beslist het Classikaal Bestuur.

ART. 32. Wanneer een lid van den Ring zijne predikbeurt in eene vacante gemeente niet vervult, komt zijn aandeel voor dien dienst [1]) ten voordeele van de diaconiekas dezer gemeente, tenzij bij haar de oorzaak ligt van het verzuim, in welk geval de ringbeurs dit voordeel geniet.

Daarenboven betaalt de predikant ten behoeve dierzelfde diaconiekas eene boete van zes gulden, wanneer niet voldoende, ter beoordeeling

van het Classikaal Bestuur, door hem is aangetoond, dat hij de beurt niet vervullen kon.

1) *Zijn aandeel voor dien dienst.* Eene ringbepaling als deze: „Het aandeel in de vacatuurpenningen, dat volgens art. 32, Regl. op de vac., aan de diaconie vervalt der gemeente, in wier midden de vacatuurbeurt verzuimd is, is bepaald op vijf gulden", is in strijd met dit wetsartikel en mitsdien van geenerlei wettelijk verbindende kracht. Eindbeslissing van het Prov. Kerkb. van Utrecht. Zie Handd. 1875, Bijl. B, bl. 176—180. Men kan zich op art. 31 niet beroepen, daar dit den Ring alleen het recht geeft, de vacatuurpenningen te verdeelen *onder zijne leden* naar onderling te maken bepalingen. Dienovereenkomstig heeft ook in 1884 de Syn. Comm. in een geschil tusschen een pred. en eene vacante gemeente, met verwerping van het door eerstgenoemde tegen de uitspraak van het Prov. Kerkb. van Friesland aangevoerde cassatiemiddel, beslist dat „zijn aandeel voor dien dienst" is een zooveelste gedeelte der den ring toekomende penningen, als een evenredig deel uitmaakt van al de door den ring te vervullen predikbeurten. 1884, Bijl. B, bl. 151—153.

AANHANGSEL TOT DE TWEEDE AFDEELING.

Voorziening in gevallen met vacaturen gelijkstaande.

ART. 33. Ingeval een predikant zich ambtshalve uit zijne gemeente verwijdert, of haar om andere redenen verlaat, zonder gezorgd te hebben [1]) dat zijn dienstwerk behoorlijk waargenomen worde; of ook ingeval hij door ziekte, krenking van geestvermogens of schorsing belet wordt zijn dienstwerk te verrichten, wordt, inzonderheid in gemeenten met één predikant, door de ringpredikanten, zoo veel noodig in overleg met den Kerkeraad, in den dienst voorzien, onder de bepalingen krachtens de eerstvolgende artikelen in acht te nemen.

1) *Gezorgd te hebben dat zijn dienstwerk*, enz. Eene bepaling, zooals bij de Lutherschen en Doopsgezinden gevonden wordt, dat de gemeente jaarlijks, bij afwezigheid des leeraars, zelve voor de vervulling van een bepaald aantal predikbeurten zorgt, heeft onze kerk niet. Een voorstel van die strekking, door den ring de Rijp ingediend, is door de Synode afgewezen, deels omdat niets de predikanten verhindert, ter zake met den Kerkeraad in overleg te treden, deels omdat moeielijk kan worden uitgemaakt, hoe in de kosten zal worden voorzien, wanneer ver af wonende predikanten tot het vervullen van predikbeurten mochten worden uitgenoodigd, deels omdat zulk eene bepaling voor den pred. en zijn ambtswerk wel eens ongewenscht en belemmerend zou kunnen zijn. 1867, bl. 14, 15.

ART. 34. Een predikant, die, ter bijwoning van hooge kerkvergaderingen geroepen, zich deswege voor eenigen tijd uit zijne gemeente verwijderen moet, is gerechtigd, den dienst der ringbroeders, zoo noodig [1]), in te roepen voor de vervulling van zijne predikbeurten,

gedurende den tijd der gevorderde afwezigheid, op den voet in art. 23. De praetor van den Ring zorgt, in dit geval, op zijne aanvrage, voor de uitschrijving der predikbeurten, en de afwezige predikant voor de goede ontvangst en de reiskosten [2]) der ringbroeders, die ze vervullen. De regeling dezer kosten is aan den Ring overgelaten.

1) *Zoo noodig.* Naar aanleiding eener vraag over de beteekenis dezer woorden, heeft de Synode met eenparigheid geoordeeld, dat in het verband, waarin ze voorkomen en naar de bedoeling, waarmede dit art. alzoo is geredigeerd, niet anders kunnen opgevat worden, dan in dezen zin: „indien hij, de predikant, dit noodig acht," zoodat het oordeel over de noodzakelijkheid van het inroepen der hulp des Rings niet aan dezen, maar aan den Predikant, die zich ter bijwoning van hooge kerkvergaderingen verwijderen moet, is overgelaten. 1885, bl. 10 en 11.

2) *En de reiskosten.* Deze woorden en het laatste lid van dit artikel: „De regeling dezer kosten is aan den ring overgelaten", zijn aanvullingen van 1 Maart 1867 — „billijk en, wèl beschouwd, in het belang zoowel van hen die den dienst vragen als van die hem bewijzen;" 1865, bl. 157—159, 216; 1866, bl. 66, 68.

ART. 35. Ingeval een predikant zijne gemeente verlaten heeft zonder in zijn dienstwerk te hebben voorzien, geeft de Kerkeraad hiervan ten spoedigste kennis aan het Classikaal Bestuur. Zoo het bestuur na onderzoek daartoe termen vindt, verklaart het aan den praetor van den Ring, dat de gemeente in haren tegenwoordigen toestand als eene hulpbehoevende beschouwd, en dat met haar als met eene vacante gehandeld moet worden, volgens de bepalingen in artt. 13—26.

Indien zoodanige toestand onverhoopt langer dan een half jaar blijft bestaan, beoordeelt het Classikaal Bestuur, in overleg met den Kerkeraad, hoe verder zal gehandeld worden, en wordt inmiddels in den dienst bij voortduring op dezelfde wijze voorzien.

ART. 36. Bevindt een predikant door langdurige ziekte zich buiten staat zijn dienstwerk te verrichten, en kan hij zelf de vereischte hulp zich niet verschaffen, dan geeft de Kerkeraad op zijn verzoek, of anders hij zelf met mededeeling aan dit collegie, hiervan kennis aan het Classikaal Bestuur, hetwelk alsdan, overeenkomstig het bepaalde in art. 35, handelend optreedt.

Ten aanzien der kosten wordt met de omstandigheden te rade gegaan.

ART. 37. Wanneer bij het Classikaal Bestuur door den Kerkeraad eener gemeente bezwaar wordt ingebracht wegens ongeschiktheid [1]) van haren predikant tot het verrichten van zijn dienstwerk uithoofde van gekrenkte geestvermogens, of wanneer dit bestuur ook buitendien grond heeft om zoodanigen toestand te vermoeden, benoemt het eene commissie uit zijn midden, om op de plaats zelve het noodige onderzoek in te stellen.

Blijkt het alsdan dat dit bezwaar of vermoeden gegrond is, zoo wordt de predikant door het Classikaal Bestuur, op zijn aanzoek, of, bij weigering of onbekwaamheid om zulk een aanzoek te doen, na bekomen attest van een geneeskundige, op eervolle wijze en met behoud van zijn tractement, voor een half jaar van zijn dienstwerk ontheven, hetwelk alsdan, op aanschrijving van het Classikaal Bestuur, door de ringpredikanten, en, in gemeenten met één predikant, ook door den consulent wordt waargenomen, overeenkomstig de artt. 13—24 en 26.

Na verloop van een half jaar onderzoekt het Classikaal Bestuur, of de predikant weder tot het verrichten van zijn dienstwerk kan worden toegelaten. Indien het Bestuur hiertoe geene vrijheid vindt, en de hoop op herstel nogtans niet geheel verloren is, ontheft het den predikant van zijnen dienst voor den duur van een geheel jaar [2]). Intusschen is het, daartoe termen vindende, den Kerkeraad behulpzaam in het verkrijgen van een hulpprediker. Voor den dienst wordt inmiddels op de wijze als vroeger gezorgd.

Wanneer na den eersten termijn de hoop op herstelling geheel is verdwenen, of de krankzinnigheid na den laatsten termijn voortduurt, gaat het bestuur tot handelen over, om een eervol ontslag te doen verleenen aan den lijdenden predikant, overeenkomstig de bepalingen op het verleenen [3]) van ongevraagd ontslag in het volgende art. 37*, onverminderd altoos het recht van hooger beroep, naar de bestaande bepalingen.

Ten aanzien der schadeloosstelling, aan de ringpredikanten te verstrekken, wordt door het Classikaal Bestuur naar bevind van zaken gehandeld.

1) *Ongeschiktheid — uithoofde van gekrenkte geestvermogens.* In deze omstandigheid was vroeger voorzien door het Kon. Besl. van 8 Nov. 1824, no. 103, naar 'twelk art. 29 van het vroegere vacaturen-regl. verwees. Zie HOOIJER, *Kerkelijke Wetten*, bl. 69, 70.

2) *Voor den duur van een geheel jaar.* Te recht merkt BRUNA t. a. p. op, dat zoowel uit het (zoo even aangehaalde) Kon. Besluit van 8 Nov. 1824 (waar gesproken wordt van schorsing *nogmaals*, *voor den tijd van één jaar*) en uit vergelijking van het concept-regl. (waar diezelfde woorden voorkomen) met de memorie van toelichting (waar een *anderhalfjarig bezwaar* voor de ringbroeders vermeld wordt, waarbij de bepalingen op het hulppredikerschap te pas komen) genoegzaam blijkt, dat hier moet gedacht worden aan eene schorsing op nieuw en nu voor een jaar. Zie 1854, bl. 314, 330. In dezen zin is ook geantwoord op eene des betreffende vraag van het Prov. Kerkb. van Noordbrabant, 1868, bl. 177, 178, Bijl. B, bl. 58, 59.

3) *Op het verleenen van ongevraagd ontslag in het volgende art.* 37*. Deze woorden zijn den 1 Febr. 1865 in de plaats gekomen van: „van het reglement op het ongevraagd ontslag.” Het reglement op het ongevraagd ontslag, van den 23 Juli 1847 is tegelijkertijd afgeschaft, terwijl zijne hoofdzakelijke bepalingen met eenige wijzigingen hier heen zijn overgebracht en tusschen art. 37 en 38

als nieuw artikel eene plaats gevonden hebben. Zie over het ontwerpen en vaststellen van dat reglement: 1845, bl. 95; 1846, bl. 30, 75—77, 137—140; 1847, bl. 100, 175—189, 204; en over de in plaats stelling daarvoor van art. 37*: 1863, bl. 60, 327, 328, 330, Bijl. B, bl. 22—24; 1864, bl. 105—107, 108, 109, 131, 132.

ART. 37*. Wanneer een predikant door ouderdom, lichaamsgebreken of andere zeer gewichtige redenen [1]), echter niet gelegen in krankzinnigheid noch vallende in de termen van het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht, voor zijn dienstwerk ongeschikt geworden [2]) en nogtans ongenegen is het emeritaat aan te vragen, kan de Kerkeraad, of kan ook het Classikaal Bestuur zelf bezwaren tegen de verdere ambtsvervulling van den predikant inbrengen bij het Provinciaal Kerkbestuur, tot welks ressort hij behoort.

Bezwaren zonder aanvoering van redenen zijn niet ontvankelijk. Na nauwkeurig onderzoek, waarbij de predikant in de eerste plaats gehoord wordt, en zoowel de belangen van de gemeente als die van den predikant gewogen worden, beslist het Provinciaal Kerkbestuur over het al of niet gegronde der ingebrachte klachten.

Wanneer de bezwaren gegrond geacht worden, doet het kerkbestuur uitspraak: dat de predikant behoort ontslagen te worden, geeft hem daarvan kennis en tracht hem daarbij nog te bewegen, dat hij zelf het emeritaat verzoeke.

Den predikant, die volhardt in zijne weigering, blijft een termijn van vier weken gesteld om tegen de uitspraak van het Provinciaal Kerkbestuur in hooger beroep te komen, waarvan hij aan dat bestuur schriftelijk kennis geeft.

Wanneer binnen den gestelden termijn geen kennisgeving van hooger beroep noch aanvraag om emeritaat is ingekomen, of wanneer, in geval van hooger beroep [3]), de Synode op dit beroep afwijzend beschikt heeft, verleent het Provinciaal Kerkbestuur eervol ontslag.

Ook voor de klagers bestaat er bij de ontvangst van eene afwijzende beschikking van het Provinciaal Kerkbestuur een termijn van vier weken voor het doen van hooger beroep.

De onvermijdelijke kosten van de behandeling der zaak komen ten laste van hen, die bij uitspraak of eind-uitspraak in het ongelijk gesteld zijn, tenzij er gewichtige redenen bestaan om hierin op eene andere wijze te voorzien.

1) *Andere zeer gewichtige redenen.* Deze redenen, op eene lijn staande met „ouderdom en lichaamsgebreken,” behooren van dien aard te zijn, dat zij grond opleveren om de „volstrekte” ongeschiktheid van een predikant voor zijn dienstwerk te kunnen uitspreeken. 1868, bl. 238.

2) *Voor zijn dienstwerk ongeschikt geworden.* Deze woorden, overgenomen uit art. 1 van het vroeger vigeerende regl. op het verleenen van ongevraagd ontslag, zijn in de plaats getreden van: „voor het dienstwerk *in hunne gemeente* ongeschikt geworden”, voorkomende in het ontwerp van 1846, en behooren, blijkens

het rapport der commissie over dat ontwerp (1847, bl. 178; verg. bl. 204), verklaard te worden niet van eene alleen *plaatselijke*, *relative* of *tijdelijke*, maar van eene *volstrekte*, *absolute* en *blijvende* ongeschiktheid. 1868, bl. 336, 337. De woorden „*ten eenenmale*" vóór „*ongeschikt*" in het vroegere reglement op het ongevraagd ontslag, zijn hier weggelaten, ten einde te verhoeden, dat de toepassing van het artikel te zeer beperkt zou worden door de exceptie, dat een pred., hoewel door ouderdom, lichaamsgebreken of andere zeer gewichtige redenen volstrekt ongeschikt geacht voor zijn dienstwerk in zijn *geheelen omvang*, nochtans wegens beweerde geschiktheid nog voor *een gedeelte* van zijn dienstwerk, geacht zou kunnen worden daarvoor niet „*ten eenenwale*" ongeschikt te zijn: 1868, bl. 237, 238; verg. de uitspraak der Synodus contracta in het hooger beroep in zake Dr. J. C. ZAALBERG PZN., die door het Prov. Kerkb. van Zuid-Holland naar art. 37* verklaard was te behooren ontslagen te worden; alsmede de uitspraak der Synode in zake de aanvrage van den Kerkeraad van 's Gravenhage om herziening van het vonnis; 1868, bl. 207, 214, 215, 240.

3) *Ingeval van hooger beroep.* Moet voor de behandeling van een hooger beroep, naar art. 37* van het Regl. op de Vac., de bepaling in de laatste al. van art. 15 van het Alg. Regl. worden toegepast, of moet zulk hooger beroep voor de geheele Synode gebracht worden? Toen, in 1875, in de Synodus contracta, aan welke de behandeling van een hooger beroep naar gezegd art. was opgedragen, de bedenking gerezen was, of de zaak wel viel *in de termen van eene rechtelijke beslissing*, heeft de Synode de gestelde vraag in den eerstvermelden zin beslist, in aanmerking nemende het beginsel, dat het Alg. Regl. de geheele wetgeving beheerscht, terwijl ook eerst, als naar art. 15 gehandeld wordt, aan den bezwaarde volkomen recht zal kunnen geschieden, daar dan, bij ongunstige beschikking, nog de gelegenheid over blijft van zich te beroepen op de geheele Synode. Bl. 122—125. Hierbij dient echter ook opgemerkt te worden, dat de behandeling dezer zaak niet valt onder de termen van het Regl. voor Kerkelijk O. en T. en voor het beh. van Kerkelijke geschillen, zoodat de in dit reglement voorgeschreven vormen en termijnen niet behoeven in acht genomen te worden. Het geldt eene administratieve rechtspraak en de zaak moet geheel naar de bepaling van bovenstaand art. worden behandeld.

Art. 38. Ingeval van schorsing van een predikant, geeft het Classikaal Bestuur daarvan mede kennis aan den praetor van den Ring, en, waar hij bestaat, ook aan den consulent, opdat in den dienst der gemeente als in dien eener vacante worde voorzien. Die dienst wordt vergoed, en met het overschot van het tractement wordt gehandeld overeenkomstig de bepalingen van 't reglement voor kerkelijk opzicht en tucht.

Art. 39. Voor de diensten, in artt. 33—37 vermeld, geldt het bepaalde ten aanzien van vacaturen in artt. 23 en 24.

Bij een gelijk verzuim, als in art. 32 is omschreven, betaalt de predikant, die nalatig is gebleven, ten behoeve der diaconiekas eene boete van zes gulden.

DERDE AFDEELING.

Vervulling der vacaturen.

A. *Beroeping.*

Vóór de beroeping.

ART. 40. De Kerkeraad doet [1]), door tusschenkomst van het Classikaal Bestuur [2]), aanvraag bij het daartoe aangewezen Ministeriëel Departement tot het verkrijgen eener machtiging, ten einde aan den te beroepen leeraar het bedrag der laatstelijk aan de standplaats verbonden inkomsten [3]) te kunnen aanbieden, en voert daarbij de gronden aan, waarop zijn verlangen rust, om de vacature op denzelfden voet te doen vervuld worden.

1) *De Kerkeraad doet*, enz. Dit art., alsmede 42, 71 en 75 zijn gewijzigd en als zoodanig in werking gekomen den 1 Mei 1864, ten einde ze in overeenstemming te brengen met het Kon. Besl. van den 15 Dec. 1861, no. 59 (opgenomen onder de Bijlagen tot dit regl.), waarin, met opheffing van het Besluit van den Souv. Vorst, dd. 23 Dec. 1813, no. 17, bepalingen zijn voorgeschreven, die de verzoeken om z g. handopening tot het doen van, of om de Koninklijke approbatiën op beroepingen moeten vervangen. Zie 1862, Bijl. B, bl. 173—176, Handd., bl. 125, 126, 410, 411; 1863, bl. 321, 328, 339. Zie het Kon. Besl. in Bijl. III bij dit reglement.

2) *Door tusschenkomst van het Classikaal Bestuur.* Op aanvragen, die buiten het Class. Best. om bij het Departement mochten inkomen, zal door den Minister geene autorisatie worden verleend, alvorens dat bestuur daarop is gehoord. Naar aanleiding van een schrijven van den Min. van financiën, houdende klachten, dat de bepalingen van dit art. dikwerf zeer gebrekkig worden nageleefd, heeft de Syn. Comm. den 5 April 1857 nogmaals de aandacht der Class. Besturen gevestigd op artt. 40, 41 en 70, volgens welke de hier bedoelde aanvrage door *de Kerkeraden zelven*, bij officiëel schrijven, geteekend door den *Praeses* en een *Ouderling*, *loco Scriba* en *geadresseerd* aan den heer Min. v. Fin. behooren ingezonden te worden aan de Class. Besturen, die ze bij schrijven mede *door Praeses en Scriba geteekend*, aan het betrokken Dept. doen toekomen.

3) *Aan de standplaats verbonden inkomsten.* Ook waar geen rijks-traktement is zal deze machtiging moeten gevraagd worden, ten einde den te beroepen predikant in 't genot te stellen van, casu quo, kindergeld en rijkspensioen.

ART. 41 [1]). De aanvraag, in art. 40 vermeld, geschiedt zoodra het genoegzaam zeker is, dat de vacature zal ontstaan.

Het Classikaal Bestuur brengt deze aanvraag niet over, tenzij gebleken is, dat de verschenen Classikale quota (quota voor de kosten van bestuur) zijn betaald en eene schriftelijke verklaring is overgelegd van de kerkelijke administratie der roepende gemeente, dat zij bereid is, niet slechts art. 27 na te leven, maar ook de kosten vermeld in

art. 73 [1]) te voldoen, en bij geschil over hun bedrag de beslissing aan het Classikaal Bestuur over te laten.

Waar een jaar van gratie is ingetreden, wordt met de aanvraag gewacht tot op zes maanden vóór dat het zal geëindigd zijn.

1) Al. 1 is gewijzigd en al. 2 nieuw sedert den 15 Febr. 1872; al. 2 weder gewijzigd den 1 Febr. 1873.

2) *De kosten vermeld in art.* 73. Welke verplichting neemt, naar deze bepaling, de Kerkelijke administratie op zich ten aanzien van de kosten in art. 73 vermeld? Zie deze vraag beantwoord in de aant. op dat art.

ART. 42. Indien het bevoegd Ministerieël Departement bezwaren inbrengt tegen het verleenen der door den Kerkeraad aangevraagde machtiging, tracht het Classikaal Bestuur, naar aanduiding van het Algemeen Reglement (art. 43) of het Provinciaal Kerkbestuur (art. 51), waar zijne tusschenkomst wordt ingeroepen, tot opheffing daarvan te geraken.

Zie de aant. op art. 40.

ART. 43. Geen predikanten [1]), die eene vaste standplaats bekleeden, worden uitgenoodigd, om op de nominatie te prediken.

Candidaten tot den heiligen dienst, die op beroep prediken, vertoonen aan den Kerkeraad, vóór het waarnemen van hunne predikbeurt, de door hen verkregen acte van toelating, benevens hunne acte van geboorte.

Indien candidaten andermaal [2]) worden uitgenoodigd in dezelfde vacature te prediken, worden hun de reis- en verblijfkosten van wege de gemeente vergoed.

De uitnoodiging tot het prediken op beroep geschiedt door of namens hen, die krachtens de reglementen de beroeping hebben te doen.

Bij de vervulling eener vacature [3]) uit candidaten wordt de keus bepaald tot hen, die op beroep gepredikt hebben.

1) *Geen predikanten*, enz. „Art. 43, al. 1 behoort tot het van oudsher eigenaardige en onderscheidende van de Ned. Herv. Kerk, dat diep wortelde in een heerschend en hoog te schatten gevoel van eer, waar het den stand van den evangeliedienaar geldt.” 1867, bl. 103. Het besluit der Synode van 1818, waarbij het prediken van gevestigde predikanten op nominatie afgeschaft werd, is uitdrukkelijk gehandhaafd in 1823, op gemotiveerd advies van den Hoogl. J. HERINGA, voorts in 1867, in 1873, en laatstelijk, bij het behandelen der reorganisatievoorstellen, tegen het advies der op dit punt rapporteerende commissie, in 1874; zie Handd. bl. 202, 205, 211, 312. Vóór „uitgenoodigd” zijn de woorden: „door den Kerkeraad” weggenomen den 1 Maart 1869.

2) *Indien candidaten andermaal*, enz. Den 1 Maart 1869 zijn de drie laatste alinea's in werking gekomen in plaats van de vroegere al. 3: „Indien candidaten andermaal in dezelfde vacature op verzoek van den Kerkeraad prediken, is deze gehouden hun de reis- en verblijfkosten te vergoeden”, en al. 4: „Tot de can-

didaten, die op beroep gepredikt hebben, heeft de Kerkeraad zijne keus te bepalen."

3) *Bij de vervulling eener vacature*, enz. Deze al. geeft aan de Kerkeraden het recht een predikant te beroepen, al hebben er ook eenige candidaten op beroep gepredikt, als zij vooraf niet bepaald hebben een candidaat te zullen beroepen. Antw. der Syn. Comm. aan het Prov. Kerkbestuur van Gelderland, goedg. door de Synode, 1872, bl. 274, Bijl. B, bl. 229. Ook geldt deze bepaling elke door een Kerkeraad uitgebrachte beroeping afzonderlijk. Heeft de eerste het gevolg gehad, dat men tot de vervulling der vacature niet geraken kon, dan moet eene tweede worden gedaan en deze is eene *nieuwe*, waarbij de vroeger gemaakte nominatiën zijn vervallen, tenzij de Kerkeraad goedvindt om ze te behouden, d. i. tot het nieuwe beroepingswerk over te brengen en dan ze aan te vullen naar verkiezing. Verkl. van de Syn. Comm.; goedg. door de Synode, 1858, bl. 26, Bijl. B, bl. 41. Deze verklaring later gehandhaafd, 1863, bl. 13.

ART. 44. De toebereidselen [1]) tot de beroeping vangen tijdig aan; uiterlijk drie maanden vóór het einde van een jaar van gratie, waar dit wordt waargenomen, en in elk ander geval uiterlijk twee maanden na het ingaan der vacature, wordt het beroep uitgebracht.

Wanneer een predikant naar elders vertrokken is, wordt het doen van eene nieuwe beroeping, in verband met art. 6, verdaagd tot na zijne bevestiging of na den afloop der maand, in welke hij van zijne betrekking tot de gemeente is ontslagen.

1) *De toebereidselen*, enz. Een voorstel van de Syn. Comm., gedaan naar aanleiding van een adres van het Class. Best. van Leiden, om maatregelen te nemen tegen het toezeggen van beroeping, dat dikwijls geschiedt lang vóór den tijd, wanneer volgens het regl. tot het doen van eene beroeping mag worden overgegaan, is door de Synode afgewezen, voornamelijk „omdat geene maatregelen voldoenden waarborg tegen dat misbruik (?) opleveren, en daardoor in sommige gevallen op de vrijheid van handelen bij de Kerkeraden inbreuk zou kunnen gemaakt worden." 1867, bl. 82, 83, Bijl. B, bl. 131.

ART. 45. Wanneer de toebereidselen [1]) tot de beroeping niet op den bepaalden tijd tot het doen van eene keuze hebben geleid, geeft de Kerkeraad hiervan, met vermelding [2]) der redenen, kennis aan het Classikaal Bestuur, met verzoek om diligentverklaring. Dit bestuur, hiertoe termen vindende, verleent diligentverklaring en neemt of bevordert maatregelen om den voortgang van het werk der beroeping te bespoedigen, en geeft van dit alles kennis aan het Provinciaal Kerkbestuur.

1) *Wanneer de toebereidselen*, enz. Ingeval een kerkeraad vertraagt de beroeping op een wettig benoemde uit te brengen, zal het Class. Best. te handelen hebben naar artt. 45 en 46, en bijgevolg zal dan naar art. 69 de approbatie moeten verleend worden door het Prov. Kerkbestuur. 1858, bl. 26.

2) *Met vermelding*, enz. Deze woorden tot aan „*bespoedigen*" zijn eene wijziging, in werking gekomen den 1 Maart 1869, om de bepalingen van dit art. in overeenstemming te brengen met het in 1867 ingevoerde regl. op de benoeming van oudd. en diakk. en de beroeping van predd. Om dezelfde reden zijn ook art. 46 en volgg. gewijzigd.

Art. 46. Wanneer geene diligentverklaring wordt verleend, of de Kerkeraad, ondanks de maatregelen en aanmaning van het Classikaal Bestuur, in de toebereidselen tot de beroeping blijft vertragen, doet dit bestuur wat des Kerkeraads is.

Art. 47 [1]). Wordt de vertraging veroorzaakt door hen, die het recht van collatie of van eenige andere medewerking bezitten, zoo maakt de Kerkeraad hun eenen termijn [2]) bekend van ten minste dertig, ten hoogste vijftig dagen, na welken hij het werk der beroeping, met hen of zonder hen, doet voortgaan.

Is er een geding voor den burgerlijken rechter over het recht van collatie of van medewerking aanhangig, dan stelt de Kerkeraad, na afloop van het jaar van gratie, een hulpprediker aan, naar het reglement op het hulppredikerschap en op belooning in art. 27 bepaald.

In twijfelachtige gevallen [3]) wordt het recht, dat bij de laatste beroeping is uitgeoefend, geëerbiedigd.

Bij weigering of uitstel van de agreatie stelt het Classikaal Bestuur aan den gerechtigde tot de agreatie eenen termijn van ten minste dertig, ten hoogste vijftig dagen, om haar te verleenen. Is zij binnen den gestelden termijn niet verleend, zoo approbeert het Classikaal Bestuur de beroeping zonder haar.

1) Dit artikel is gewijzigd, om het meer practisch bruikbaar te maken, in al. 1 van af: *„zoo maakt de Kerkeraad"* en in al. 4 van: *„stelt het Class. Bestuur"*, tot *„verleenen"*, terwijl al. 2 nieuw is ingevoegd den 1 Maart 1863. In al. 3 zijn den 1 Maart 1869 (om reden bij art. 45 vermeld), vóór *„geëerbiedigd"*, de woorden *„door den kerkeraad"* weggenomen.

2) *Een termijn.* Dit moet in den uitgebreidsten zin worden opgevat, zoodat na het bedanken van een predikant tot eene nieuwe beroeping niet mag worden overgegaan, dan wanneer, na vernieuwde kennisgeving aan den rechthebbende, die terstond na de ontvangst van de afwijzing der uitgebrachte beroeping geschieden kan, opnieuw een termijn van minstens dertig dagen zal zijn verstreken. Antw. van de Syn. Comm. op eene vraag van den ring Grootegast, 1859, Bijl. B, bl. 38, goedg. door de Synode, Handd. bl. 54.

3) *In twijfelachtige gevallen.* Een voorstel van den heer J. P. H. REIJERS om deze al. te doen vervallen, als zijnde, naar zijn oordeel, onuitvoerbaar door veranderde omstandigheden en de gemeente verhinderende om van hare zijde eene burgerlijke procedure aan te vangen, is door de Synode afgewezen, op grond voornamelijk, dat er altoos twijfelachtige gevallen zich zullen kunnen voordoen en nu door genoemde bepaling verhoed wordt, dat de betrokken gemeenten door eene langdurige vacature in hare geestelijke belangen nadeel lijden; 1870, bl. 216. 't Blijft de vraag, of de Heer R. in dezen niet juist gezien heeft.

Bij de beroeping.

Art. 48 [1]). De beroeping van predikanten geschiedt overeenkomstig het Synodaal Reglement op de benoeming van ouderlingen en diakenen, en de beroeping van predikanten.

1) Nieuw art., den 1 Maart 1869 in werking gekomen in plaats van het vroegere: „De beroeping van predd. blijft op den tegenwoordigen voet, totdat hierin nader zal zijn voorzien."

ART. 49. De in artt. 45 en 46 geschreven bepalingen, betreffende de vertraging in de toebereidselen tot de beroeping, zijn mede van toepassing op de beroeping zelve, met dien verstande dat, bij vrije beroeping [1]) door den Kerkeraad [2]), het Classikaal Bestuur een viertal opmaakt, waaruit het Provinciaal Kerkbestuur beroept, en als derden [3]) tot medewerking bij de beroeping gerechtigd zijn, het zelf de beroeping doet.

Waar echter de gemeente zich zelve het recht van beroeping heeft voorbehouden, roept het Classikaal Bestuur de, volgens artt. 3 en 4 van het Synodaal reglement op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten, tot die benoeming en beroeping gerechtigden op om, in tegenwoordigheid van twee afgevaardigden des bestuurs, overeenkomstig de bepalingen in de genoemde artt. vervat, te beroepen. Wordt aan een herhaalde oproeping niet voldaan, dan handelt het Classikaal Bestuur zóó, als in het eerste lid van dit art. bepaald is.

1) *Bij vrije beroeping.* Deze woorden, alsmede aan het slot: „*en als derden*", enz. zijn ampliatiën, in werking gekomen den 1 Maart 1866, om in de plaats te treden van 'tgeen vroeger in art. 46 gelezen werd: „zoowel bij vrije beroeping, als waar derden tot medewerking bij de beroeping gerechtigd zijn".

2) *Door den Kerkeraad.* Deze woorden en in verband daarmede de tweede al. van dit art. zijn in werking gekomen den 15 Jan. 1885. *Vrije beroeping* heeft plaats, waar de gemeente zonder medewerking van derden beroept, 't zij ze dit doe door den Kerkeraad, 'tzij door stemgerechtigden of kiescollegie. In het eerste geval voorziet, bij vertraging, de eerste, in het tweede de tweede al. van dat artikel.

3) *Als derden*, enz. Waarom in zulk een geval anders gehandeld wordt dan „bij vrije beroeping", even te voren genoemd? Omdat het beginsel, dat bij de beroepingen de rechten van derden moeten worden geëerbiedigd, niet tot zijn recht zou komen, wanneer de beroeping, wegens door den kerkeraad veroorzaakte vertraging, door het Prov. Kerkb. werd gedaan uit een viertal, door het Class. Best. voorgedragen. Verg. 1864, bl. 201 en 1865, bl. 142.

ART. 50. Om beroepen te worden in de Nederlandsche Hervormde Kerk zijn al hare predikanten en hare candidaten tot den h. dienst, die, wanneer de beroeping wordt uitgebracht, den leeftijd van 23 jaren bereikt hebben, in het algemeen bevoegd, behoudens echter de bepalingen voor bijzondere gevallen, in de eerstvolgende artt. voorkomende.

Art. 51. (Dit art., luidende: „De candidaten, in het voorgaand art. bedoeld, zijn niet beroepbaar tot vervulling van de standplaats, welke reeds vaceerde, of waar de termijn van drie maanden vóór het einde van het jaar van gratie

reeds verstreken was, toen zij de toelating tot de evangeliebediening verkregen," is den 1 Maart 1870 vervallen.)

Art. 52. Tot de vervulling van eene vacature komen niet in aanmerking de predikanten, die op den dag der beroeping [1]) hunne eerste standplaats nog geen twee volle jaren bekleed hebben.

Tot dispensatie [2]) van deze bepaling, niet dan om zeer bijzondere en gewichtige redenen aan de zijde der roepende gemeente of van den beroepen predikant te verleenen, is de Synode of in hare plaats de Synodale Commissie bevoegd, na gehoord te hebben de Classikale en de Provinciale besturen der ressorten.

1) *Op den dag der beroeping.* Deze woorden zijn den 1 Jan. 1876 gekomen in plaats van: „toen zij ontstond, of toen de drie maanden vóór het einde van het jaar van gratie reeds waren ingetreden," zoodat nu in elke gemeente van één of twee predd., onverschillig hoe lang ook vacant, ieder pred. beroepbaar is, zoodra hij zijne eerste twee dienstjaren maar heeft vervuld.

2) *Tot dispensatie*, enz. Hoe alsdan te handelen door den kerkeraad, zie art. 59, al. 2. Overigens is de dispensatie, hier bedoeld, niet noodig voor een pred., die, in Indië in dienst geweest zijnde, daarna op zijne eerste standplaats in Nederland nog geen twee volle jaren werkzaam was. 1875, bl. 99, 100.

Art. 53. Die eenmaal [1]) voor de op hem uitgebrachte beroeping bedankt heeft, of naar art. 61 gerekend wordt bedankt te hebben, is bij elke volgende keuze [2]) in dezelfde vacature uitgesloten.

1) *Die eenmaal*, enz. Een voorstel van de Class. Verg. van Dordrecht en van het Prov. Kerkb. van Zuid-Holland tot aanvulling van dit art. met eene bepaling om een pred. niet beroepbaar te verklaren in eene vacature, door zijn vertrek veroorzaakt, is door de Synode afgewezen; 1868, bl. 92, 93, 145, 146. Desgelijks een voorstel van de Class. Vergg. van Utrecht en Franeker, dat een pred., die eenmaal voor eene op hem uitgebrachte beroeping bedankt heeft, na verloop van een jaar weder in dezelfde vacature mag beroepen worden; 1875, bl. 58, 59, 102. Eveneens een verzoek van den Kerkeraad te Harderwijk tot opheffing of wijziging van dit art., opdat, na een aan te wijzen tijdsverloop, dezelfde personen in dezelfde vacature zouden kunnen worden beroepen. 1885, bl. 139—141.

2) De woorden: *„van den kerkeraad"*, die hier volgden, moesten, na het in werking komen van het regl. op de benoeming enz., wegvallen; zij zijn weggenomen den 1 Jan. 1880. Verg. aant. 2 op art. 49.

Art. 54. Om beroepbaar te zijn [1]) in gemeenten met drie of meer predikanten [2]), wordt gevorderd de vervulling van den diensttijd van drie, en van den leeftijd van zes en twintig jaren op den dag der beroeping [3]).

1) *Om beroepbaar te zijn*, enz. Meer beperking, dan dit art. inhoudt, b.v. door eene bepaling als deze: „Een cand. is niet beroepbaar in gemeenten met twee predd., evenmin als in die, welke boven de 1600 zielen tellen" (voorstel van de Class. verg. van Zutphen), is door de Synode niet wenschelijk geacht, zoolang geene zeer schadelijke gevolgen der bestaande vrijheid gezien worden. 1861, bl. 151, 152, 330.

2) *Gemeenten met drie of vier predikanten.* Eene gemeente met twee predd., aan welke de beroeping van een derden wordt toegestaan, moet van het oogenblik af, waarop haar deze vergunning is gegeven, gerekend worden tot de gemeenten met drie predikantsplaatsen te behooren. Verkl. der Synode in antw. op een adres van den Kerkeraad van den Helder, welke gemeente bij Kon. Besl. van 27 April 1859 de vrijheid verkregen had tot het beroepen van een derden predikant, 1859, bl. 38, 39.

3) *Der beroeping.* Deze woorden zijn, naar het beginsel bij de wijziging van art. 52 al. 1 gevolgd, in de plaats gekomen van: „waarop de gemeente vacant werd, of, bij een jaar van gratie, drie maanden voordat het eindigt." In werking 15 Dec. 1877.

ART. 55. Een candidaat tot den heiligen dienst, bij eene wettig erkende instelling van hooger onderwijs tot hoogleeraar benoemd, wordt, na de toestemming van de Synode op zijn verzoek verkregen te hebben, als predikant bevestigd, zonder aan eene bepaalde gemeente verbonden te zijn.

De bevestiging geschiedt met oplegging der handen, onder de leiding van den voorzitter der Synode, in eene openbare zitting, daartoe door haar te houden in een der kerkgebouwen van de Hervormde gemeente te 's Gravenhage.

Dit art. heeft, na het in werking komen van de Wet op het Hooger Onderwijs van 28 April 1876, Staatsbl. no. 102, de noodzakelijke wijziging ondergaan, dat na „hoogleeraar" de woorden „en akademieprediker" zijn weggenomen. Aldus in werking gekomen 15 Jan. 1879.

ART. 56. Die buiten 's lands het recht tot den predikdienst bij een erkend Hervormd kerkgenootschap verkregen, maar nog geene vaste standplaats bekleed hebben, hetzij inboorlingen of vreemdelingen, zijn niet beroepbaar bij eene gemeente der Nederlandsche Hervormde Kerk, zoolang hun niet de acte van toelating tot de evangeliebediening, overeenkomstig het reglement op het examen, door een van de wettige besturen dezer kerk is uitgereikt.

ART. 57. Om op predikanten, die buiten 's lands als zoodanig bij een erkend Hervormd kerkgenootschap zijn werkzaam geweest, de beroeping uit te brengen, is de Kerkeraad verplicht, ingeval zij niet volgens het reglement op het examen als candidaten tot den heiligen dienst hier te lande zijn toegelaten, hen ter goedkeuring aan het Provinciaal Kerkbestuur van het ressort voor te dragen.

Indien de beroepen predikant geen Nederlander [1]) is, vraagt hij, vóór het aanvaarden zijner bediening, de toestemming des Konings.

Bij de overweging van deze voordracht gaat het Provinciaal Kerkbestuur, na vooraf de consideratiën van het Classikaal Bestuur gehoord te hebben, te rade niet alleen met de wenschen van bijzondere gemeenten, maar ook en bovenal met het algemeen belang der Nederlandsche Hervormde Kerk. Bovendien geeft het geene goedkeuring,

vóór dat het ten volle verzekerd is, dat de bedoelde predikant werkelijk bij een erkend Hervormd kerkgenootschap de evangelie-bediening heeft bekleed, alsmede dat hij, ten aanzien van leeftijd en diensttijd beide, in de termen is van artt. 52 en 54.

Eindelijk handelt [2]) het Provinciaal Kerkbestuur naar de bepalingen van art. 12 van het Reglement op het examen en voldoet de beroepene, bij gunstigen uitslag van het daar omschreven colloquium, aan de voorschriften van artt. 17 en 27 van hetzelfde reglement.

1) *Geen Nederlander.* Alinea 2 (in werking sedert 1 Mei 1854) is noodig geoordeeld om de bepaling in art. 2 van de Wet op de Kerkgenootschappen.

2) *Eindelijk handelt* enz. Door eene wijziging (in werking gekomen den 1 Febr. 1874), is deze al. in overeenstemming gebracht met de bepalingen van het regl. op het examen. Artt. 17 en 27 hier aangehaald zijn die van het gerevideerde regl. Zie voorts over het houden van een coll. doct. de aanteek. op art. 12 regl. op het examen.

ART. 58. De Kerkeraad waakt [1]) voor de rechten der gemeente, met eerbiediging altoos van de rechten van derden, bij volstrekte collatie [2]), electie, medestemming, enz. Gerezen geschillen met derden tracht hij in der minne te beslechten, tevens daarvan kennis gevende aan het Classikaal Bestuur, 'twelk alsdan handelt overeenkomstig art. 47, en den Kerkeraad met raad en hulpe ter zijde staat.

Tot het inslaan van den weg van rechten behoeft de Kerkeraad de goedkeuring van het Classikaal Bestuur, behoudens beroep, ingeval van weigering, op het Provinciaal Kerkbestuur.

1) *De Kerkeraad waakt*, enz. Waar vroeger het Koninklijk collatierecht uitgeoefend werd, daar is sedert deszelfs opheffing bij de Wet van 16 Dec. 1861 het recht van beroep natuurlijk vervallen aan de gemeente, 'tzij deze het door stemgerechtigden of kies-collegie uitoefene, 'tzij ze daartoe den Kerkeraad bepaald hebbe gemachtigd, naar het regl. op de benoeming van oudd., enz. Verg. de inlichting aan kerkvoogden te Nieuwe Schans omtrent de ongegrondheid van hunne beweerde aanspraak op medewerking tot de predikantsberoeping. 1863, bl. 126, 127. Eveneens, waar eene particuliere collatie door kerkvoogden is aangekocht, hebben dezen niet de bevoegdheid om als collatoren op te treden; maar moet de collatie gerekend worden te zijn vervallen.

2) *Bij volstrekte collatie*, enz. De vermelding van benoeming door Floreenplichtigen is sedert 1 Jan. 1875 vervallen. Zie hierover en over het collatie-recht de aanteekeningen op art. 24 van het Alg. Reglement, en wat het laatste betreft Bijl. IV bij *dit* reglement.

ART. 59. Zoodra [1]) de beroeping is uitgebracht, wordt zij door den Kerkeraad aan den beroepene bekend gemaakt door eenen brief, ingericht naar het formulier A, hetwelk aan dit reglement is toegevoegd.

Ingeval er [2]) naar art. 52 dispensatie voor de gedane beroeping moet worden aangevraagd, geeft de Kerkeraad hiervan voorloopig kennis aan den beroepene, en wordt met het opmaken van den beroepbrief gewacht tot dat de dispensatie verkregen is. Wanneer het verzoek

om dispensatie mocht worden afgewezen, wordt zulks onverwijld aan den beroepene bericht.

1) *Zoodra*, enz. Alinea 1 heeft den 1 Maart 1869, tegelijk met andere wijzigingen van dit regl., eene verbetering van redactie ondergaan.

2) *Ingeval er*, enz. Deze alinea is als nieuw in werking gekomen den 1 Maart 1867, ten einde het verband tusschen artt. 52, al. 2, 59, al. 1 en 61 te verduidelijken. Zie de aanleiding daartoe: 1865, Bijl. B, bl. 105—115, 137; Handd. bl. 21—23, 171—174.

ART. 60. De Kerkeraad doet den beroepbrief gepaard gaan met eene officieele opgave [1]) van de inkomsten, aan de standplaats verbonden.

Veranderingen in de inkomsten [2]) worden door den Kerkeraad niet gemaakt en niet gedoogd, zonder toestemming van het Provinciaal Kerkbestuur, op voordracht van het Classikaal Bestuur.

1) *Eene officieele opgave.* De Synode heeft den 25 Aug. 1854 het volgende schrijven uitgevaardigd:

„De Alg. Synode der Ned. Herv. Kerk op maatregelen bedacht tot voorkoming van vermindering der gemeentelijke toelagen bij het predikantstraktement zonder voorkennis van Class. Best., bij gelegenheid van vacaturen, heeft besloten aan de Classikale Besturen en de Kerkeraden aan te schrijven, gelijk zij doet bij deze:

„Dat bij iedere gemeente nauwkeurige lijsten der traktementen en gewone emolumenten zullen worden geformeerd, en bij het Classikaal Bestuur, tot welks ressort zij behoort, worden gedeponeerd; dat van deze lijst in iedere gemeente een authentiek afschrift bij den Kerkeraad zal blijven berusten en de consulent, in geval van beroeping, verplicht zal zijn deze lijst vooraf van den Kerkeraad op te vragen en te vergelijken met de opgave, die hem door het Classikaal Bestuur zal worden gedaan, ten einde alzoo nimmer, buiten kennis van het Class. Best., eenige vermindering van traktement worde ter sprake gebracht, en bij de approbatie van het beroep hierop geattendeerd moge worden." 1854, bl. 243, 244 (Kerk. Cour. No. 47).

2) *Veranderingen in de inkomsten.* De bepaling dezer al. geldt, blijkens de opschriften der afdeeling en rubriek, waaronder zij voorkomt en het verband tusschen al. 1 en 2, alsmede naar art. 67, 2*a*, *uitsluitend* bestaande vacaturen (1872, bl. 274, 275, Bijl. B, bl. 229, 230). Echter mogen ook buiten vacature geene veranderingen in het predikants-traktement gemaakt worden zonder voorkennis en goedkeuring der betrokken besturen. Zie art. 16, 3 van het regl. voor de kerkeraden en de aant. daarop.

Na de beroeping.

ART. 61. Van het ontvangen van den beroepbrief wordt aan den Kerkeraad, die hem heeft toegezonden, onverwijld door den beroepene bericht gegeven.

Binnen den termijn van drie weken [1]) legt hij omtrent de aanneming of afwijzing van de op hem uitgebrachte beroeping eene stellige

schriftelijke verklaring over, en als deze na dit tijdsverloop niet gegeven is, wordt hij geoordeeld de roeping te hebben afgewezen.

1) *Binnen den termijn van drie weken.* Een voorstel van de Class. Verg. van Nijmegen om, ter voorziening in het geval, dat het een beroepen predikant door bijzondere omstandigheden onmogelijk is om binnen een thans onverlengbaren termijn met rijpen rade te besluiten, dit art. dus aan te vullen: „De Kerkeraad van de roepende gemeente kan om gewichtige redenen en behoudens goedkeuring van het Moderamen van het Class. Bestuur den termijn verlengen", is om het misbruik, dat van eene zoo rekbare bepaling zou kunnen gemaakt worden, door de Synode afgewezen. 1883, bl. 87—89.

De Terminus a quo van deze drie weken begint, ingeval er dispensatie naar art. 52 al. 2 gevraagd is, nadat zij is verkregen. Zie, in verband met art. 59 en 52, Handd. 1865, bl. 171—174 en Bijl. B, 115—118.

Art. 62. Zoodra het bericht van afwijzing ontvangen, of de tijd van beslissing verstreken is, wordt door den Kerkeraad aan de rechthebbenden, naar art. 58, kennis gegeven en wordt het werk der beroeping [1]) ten spoedigste hervat, opdat deze immer binnen den verloop van zes weken zij uitgebracht.

Bij eene tweede [2]) en iedere volgende beroeping is van toepassing wat in art. 45 ten aanzien van diligentverklaring is voorgeschreven.

1) *Het werk der beroeping ten spoedigste hervat.* Het vaststellen van maatregelen in het belang der gemeenten bij herhaalde vergeefsche beroepingen, gewenscht door de Class. Verg. van Heusden, is door de Synode als onrechtvaardig verworpen. 1862, bl. 253—255. Verkeerde praktijken, waaraan zich hier of daar kerkeraden mogen schuldig gemaakt hebben, kunnen, na de uitvoering van art. 23 van het Alg. Regl., door de gemeenten zelve geweerd worden.

2) *Bij eene tweede*, enz. Deze al. is aan de eerste toegevoegd den 1 Jan. 1876.

Art. 63. De beroepene, indien hij verklaard heeft de beroeping aan te nemen, wordt op de drie eerstvolgende Zondagen bij de openbare godsdienstoefeningen aan de gemeente voorgesteld, ten einde desbevoegden, zoo zij wettige bezwaren mochten hebben, in de gelegenheid te stellen, om die tegen hem in te brengen.

Art. 64. Tot het inbrengen van bezwaar tegen den beroepene zijn alleen bevoegd de niet onder censuur staande manslidmaten der roepende gemeente. De bezwaren houden in bepaalde beschuldiging, de Evangeliebediening of den wandel van den beroepene betreffende, voorzien van duidelijke en deugdelijke bewijzen. Zij worden, schriftelijk en onderteekend, uiterlijk op den tweeden dag na de derde afkondiging, overgelegd bij den Kerkeraad.

Art. 65. De acte van beschuldiging wordt met de daarbij overgelegde stukken door den Kerkeraad onverwijld opgezonden aan het Classikaal Bestuur van het ressort der roepende gemeente. Dit bestuur zendt al de stukken, als ingediende klachten, ten spoedigste aan het Classikaal Bestuur, waaronder de beroepene behoort, hetwelk de zaak

behandelt overeenkomstig het Reglement voor opzicht en tucht. Zoodra de beslissing genomen, en deze, krachtens de wettelijke bepalingen, als eene eindbeslissing te beschouwen is, wordt zij onverwijld ter kennis gebracht van het Classikaal Bestuur, waaronder de roepende gemeente ressorteert, hetwelk deze kennisgeving ten spoedigste aan den Kerkeraad overbrengt.

ART. 66. Wanneer binnen den gestelden termijn geene beschuldigingen zijn ingebracht, of de ingebrachte bij einduitspraak niet gegrond of niet gewichtig genoeg geoordeeld zijn, wordt de beroepbrief met al de daarbij noodige bescheiden door den Kerkeraad aan het Classikaal Bestuur toegezonden, tot het bekomen van de kerkelijke goedkeuring.

De vereischte bescheiden zijn:

a. Waar het eene beroeping geldt, uitgebracht op eenen predikant: 1°. afschrift van de aan den beroepene toegezonden opgave der inkomsten, volgens art. 60 van dit Reglement; 2°. getuigschrift van zedelijk gedrag [1]), aan den beroepene afgegeven door het Classikaal Bestuur, waaronder hij behoort, overeenkomstig formulier G, bij dit Reglement gevoegd; 3°. wettig bewijs, zooveel noodig, dat er ten aanzien van leeftijd en diensttijd voldaan is aan de bepalingen van artt. 52 en 54, alsmede, waar zij bestaan, aan de rechten van derden;

b. Waar het de beroeping geldt van een candidaat: 1°. afschrift van de opgave der inkomsten, volgens art. 60 van dit reglement; 2°. wettig bewijs, dat er ten aanzien van leeftijd voldaan is aan de bepalingen van art. 50, alsmede, waar zij bestaan, aan de rechten van derden; 3°. acte van toelating tot den h. dienst; 4°. attestatie van goed zedelijk gedrag van den Kerkeraad zijner woonplaats; en 5°. schriftelijke, door hem onderteekende betuiging, dat hij bij zijne plechtige, ter toelating tot de evangeliebediening, afgelegde verklaring en belofte oprechtelijk volhardt; — de twee laatste stukken alleen tot toezending aan het Provinciaal Kerkbestuur.

Bij den beroepbrief van een buitenlandsch predikant wordt het bewijs gevoegd, dat voldaan is aan de in art. 57 gestelde voorwaarden, benevens een getuigschrift van den Kerkeraad zijner gemeente, of van het kerkbestuur, waaronder die gemeente behoort.

1) *Getuigschrift van zedelijk gedrag.* De Synode heeft den 30 Juli 1870 het volgende schrijven gericht aan de Classikale Besturen:

„De Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk in aanmerking nemende, dat er gevallen voorkomen, dat predikanten beroepen en bevestigd worden, die uit hunne vroegere bediening ontslagen zijn, zonder dat dit op eervolle wijze geschied is;

„Overwegende, dat het in het belang der gemeenten is, de approbatie op zoodanige beroepingen niet te geven, dan nadat het *voldoende* gebleken zal zijn, dat de redenen, waarom geen eervol ontslag is verleend, niet van dien aard zijn,

dat zij den beroepene onwaardig zouden maken het leeraarambt op nieuw te aanvaarden;

„Vestigt de aandacht der Classikale Besturen op deze aangelegenheid, verlangende, dat zij aan zoodanige predikanten het bij art. 66 van het regl. op de vac. bedoelde getuigschrift niet verstrekken, dan na ernstig onderzocht te hebben, of zij daarop in waarheid recht hebben, en, zoo de approbatie op de beroeping van zulken predikant van hen gevraagd wordt, met de meeste nauwgezetheid nagaan, of de door hem overgelegde getuigschriften alleszins voldoende zijn, en of de redenen, waarom hij geen eervol ontslag bekomen heeft, hem het opnieuw aanvaarden van het leeraarambt in de Ned. Herv. Kerk niet onwaardig zouden maken." Zie 1870, bl. 85, 193—195, 203, 227, 228.

In dit art. zijn den 1 Februari 1861 eenige alteratiën gebracht, vooral sub *b*, om ontwijfelbaar te doen blijken, welke bescheiden door candidaten tot den h. dienst behooren te worden overgelegd. Verg. 1858, bl. 20, 22, 25, 92, 93, 148.

Art. 67. Nadat de vereischte stukken in orde bevonden zijn, wordt de kerkelijke goedkeuring van de beroeping door het Classikaal Bestuur verleend, mits dan ook gebleken zij:

1°. dat bij de beroeping is gehandeld overeenkomstig de kerkelijke bepalingen, met name die in art. 58 van dit reglement zijn vervat, zullende anders het Classikaal Bestuur, tot opheffing van bezwaren of tot wegneming van twijfel, zich wenden, naar gelang der zaak, òf tot het Provinciaal Kerkbestuur, òf, door dit bestuur, tot de Synode of de Synodale Commissie, of ook rechtstreeks tot het Ministeriëel Departement;

2°. dat in het bedrag der inkomsten van de standplaats geene verandering is gebracht, dan met de wettige machtiging, naar art. 60 sub 2°. vereischt.

Art. 68. Bij de beroeping van een candidaat zendt het Classikaal Bestuur, na approbatie verleend te hebben, den beroepbrief, met de in art. 66 vermelde attestatie en betuiging, aan het Provinciaal Kerkbestuur, ten einde den brief, nadat de stukken in orde zullen bevonden zijn, met zijn visum [1]) te voorzien, en alsdan aan het Classikaal Bestuur terug te zenden.

1) *Visum.* Indien een candidaat beroepen is door een Class. Best., doende wat des Kerkeraads is, zoodat de approbatie van het Prov. Kerkbestuur moet gevraagd worden, behoort dan het visum op den beroepbrief gesteld te worden door de Synode of Syn. Commissie? Neen; het voor „gezien" teekenen van den beroepbrief van candidaten is eene handeling, die *alleen aan de Prov. Kerkbesturen* is opgedragen. 1862, bl. 140, Bijl. B, bl. 213, 214. Verg. art. 69, waar alleen de approbatie in het daar genoemde geval aan de Synode of Syn. Commissie wordt opgedragen.

Art. 69. Ingeval het Classikaal Bestuur krachtens art. 1 van het Reglement voor de Kerkeraden in zake de beroeping heeft moeten doen wat des Kerkeraads is, wordt de beroepbrief door dat bestuur ter approbatie aan het Provinciaal Kerkbestuur aangeboden. Waar

krachtens art. 49 van dit reglement het Provinciaal Kerkbestuur de beroeping doet, wordt de approbatie door de Synode of Synodale Commissie verleend.

ART. 70. Alle zaken, die op de vacaturen en hare vervulling betrekking hebben, worden door het Classikaal Bestuur met den meesten spoed behandeld, en, indien geene gewichtige bezwaren zich daartegen opdoen, door den praeses en den scriba, namens het bestuur, afgedaan. Die spoed geldt inzonderheid alle handelingen, die beschuldigingen tegen den beroepene betreffen. Zoowel het Classikaal Bestuur als ook het Provinciaal Kerkbestuur en de Synodale Commissie, waar hunne bemoeing vereischt wordt, maken daartoe gebruik van de vrijheid, in artt. 46, 50 en 72 van het Algemeen Reglement, ten aanzien van het houden der vergaderingen toegekend.

Indien na verloop van vier weken de approbatie op de aanvrage van den Kerkeraad door het Classikaal Bestuur nog niet verleend is, verzoekt dit bestuur, met opgave van redenen, diligentverklaring bij het Provinciaal Kerkbestuur voor een bepaalden termijn. Is na dezen termijn aan het verzoek om approbatie nog niet voldaan, dan oordeelt het Provinciaal Kerkbestuur, of er termen zijn, om de zaak nu zelf ter beëindiging ter hand te nemen, en om, bij weigering van het Classikaal Bestuur, in diens plaats de approbatie te verleenen.

ART. 71. Na de kerkelijke goedkeuring van de beroeping doet het Classikaal Bestuur, of, waar zulks noodig is, het hooger kerkbestuur, daarvan mededeeling aan het daartoe aangewezen Ministerieel Departement, opdat het de vereischte maatregelen kunne nemen tot uitbetaling van het traktement. Van die mededeeling geeft het bestuur onmiddellijk kennis èn aan den beroepene èn aan den Kerkeraad, die de beroeping heeft uitgebracht.

Dit art. heeft den 1 Mei 1864 de noodige wijzigingen ondergaan, ten gevolge van het Kon. Besl. van den 15 Dec. 1861 (Zie Bijl. III en de aant. op art. 40).

ART. 72. Indien de beroepene in gebreke blijft, de beroeping die hij heeft aangenomen op te volgen, verklaart de Kerkeraad der roepende gemeente [1]) of hij er in berust. Van zoodanige berusting moet, ingeval de beroepene een predikant is die eene standplaats in de kerk bekleedt, evenzeer blijken aan de zijde van den Kerkeraad der gemeente, uit welke de leeraar beroepen is, voor het geval dat deze reeds voorbereidselen tot het doen van eene nieuwe beroeping gemaakt heeft.

Indien niet, zoo veel noodig van wederzijde, wordt berust, beoordeelt het Classikaal Bestuur, waaronder de beroepene ressorteert, diens verantwoording. Wordt zij onvoldoende bevonden en weigert de beroepene zich naar dat oordeel te gedragen, dan behandelt het Classikaal Bestuur de zaak, en volgt den weg, in het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht voorgeschreven.

Bij het ontstaan van geschil [2]) of ander beletsel, dat den beroepene buiten zijne schuld verhindert de aangenomen beroeping op te volgen binnen zes maanden nadat zij is uitgebracht, mag hij zich van zijn gegeven woord ontslagen rekenen, zoodra hij den wensch daartoe te kennen geeft aan den Kerkeraad der roepende gemeente en aan het Classikaal Bestuur, waaronder die gemeente ressorteert.

Is de beroepene dienstdoend predikant, zoo geeft hij aan den Kerkeraad zijner eigene gemeente aanstonds kennis, dat hij van de vroeger aangenomen beroeping heeft afgezien.

Zoolang de kennisgeving [3]) in het derde en vierde lid van dit artikel vermeld, niet geschied is, neemt hij eene nieuwe beroeping niet aan.

1) *De kerkeraad der roepende gemeente.* Wijziging van den 1 Maart 1869, in plaats van: „de roepende kerkeraad.”

2) *Bij het ontstaan van geschil*, enz. Deze en de volg. al. zijn in werking gekomen den 1 Maart 1868.

3) *Zoolang de kennisgeving.* Deze al. is aan het art. toegevoegd den 15 Januari 1887.

Art. 73. De noodzakelijke kosten [1]), welke, in overeenstemming met de bepalingen van dit Reglement, veroorzaakt worden door de beroeping, het vertrek en het vervoer van den beroepen leeraar met huisgezin en goederen, komen ten laste der roepende gemeente. De Kerkelijke Administratie [2]) vergoedt deze kosten, des verkiezende naar bij haar bestaande, door het Classikaal Bestuur goedgekeurde bepalingen, of, waar deze ontbreken, tegen overlegging van de noodige bewijsstukken.

Indien een predikant de aanbieding van eene evangeliebediening elders, of eene andere betrekking aanneemt binnen twee jaren na den dag zijner bevestiging op zijne tegenwoordige standplaats, of indien hij zijne bediening binnen dien tijd vrijwillig nederlegt, rust op hem de verplichting om, des gevorderd, de tot vergoeding der kosten hem uitbetaalde gelden terug te geven.

Geene verbintenissen worden erkend, waardoor den beroepene eene langer dan twee jaren voortdurende verplichting tot de teruggave zou zijn opgelegd.

Aan een candidaat is het recht op vergoeding van eenige kosten niet verbleven.

1) *De noodzakelijke kosten*, enz. Hiertoe kunnen niet gebracht worden: *a.* wat een pred. in zijne vorige gemeente te weinig ontvangen heeft, omdat hij eenige dagen voor het eind der maand afscheid nam; *b.* de kosten, die hem zijn afscheid en zijn intrede (nl. voor 't onthaal van bezoekers of genoodigden) hebben veroorzaakt; *c.* die door eene reis tot het bezoek dier gemeente zijn veroorzaakt, zonder dat hij tot dat bezoek door den Kerkeraad of Kerkvoogden was uitgenoodigd of zich omtrent iets ter zake met hen verstaan had; *d.* die voortvloeien uit de bepalingen op de Alg. Weduwenbeurs of van het Ring-reglement. Antwoord

van de Syn. Comm. op eene vraag van het Prov. Kerkbestuur van Overijsel 1884, Bijl. B, bl. 122, 123; goedg. door de Synode, Handd. bl. 85, 86. Vroeger had de Synode ook eene reeds voorloopig aangenomene wijziging, nl. om in de plaats van de woorden: „in overeenstemming met de bepalingen van dit reglement", te lezen: „in overeenstemming met de algemeene en bijzondere reglementen (art. 12 van het A. R.)" teruggenomen, oordeelende terecht, dat door zulk eene bepaling de deur wijd opengezet zou worden tot verzwaring van beroepingskosten, vooral met het oog op de in sommige classen bestaande, voor de uit haar vertrekkende of tot haar inkomende predd. zeer onereuze, bepalingen omtrent uitkeeringen aan Classikale Weduwenbeurzen. Zie 1868, bl. 159, 160, Bijl. B, bl. 20, 21; 1869, bl. 71—73, 102.

2) *De Kerkelijke Administratie*, enz. Deze woorden tot aan het einde der al. zijn eene ampliatie, in werking gekomen den 1 Jan. 1882.

ART. 74. Kosten van zoogenamde beroepingscommissiën, of die op andere wijze mogen gemaakt zijn, om tot de keuze van den beroepen predikant te geraken, worden nimmer gebracht ten laste van het diaconiefonds der gemeente.

B. *Bevestiging.*

ART. 75. De bevestiging van den beroepen predikant heeft plaats uiterlijk drie maanden na de toezending der kennisgeving [1]), in art. 71 vermeld.

Zoo bij den beroepene hiertegen beletsel ontstaat, brengt hij dit ter kennis van den Kerkeraad der roepende gemeente en van het Classikaal Bestuur, waaronder de gemeente ressorteert, ten einde van dit bestuur, nadat het den Kerkeraad zal hebben gehoord, verlenging van den gestelden termijn te verkrijgen.

2) *Na de toezending der kennisgeving.* Wijziging van 1 Mei 1864. Zie aant. op art. 40.

ART. 76. De beroepen predikant levert vóór de bevestiging de acte van ontslag [1]) uit de betrekking tot zijne vorige gemeente en zoo hij van classis verandert [2]), de acte van ontslag uit zijne betrekking tot de vorige classis bij den Kerkeraad zijner nieuwe gemeente in.

1) *Acte van ontslag.* Daar niemand tot de evangeliebediening toegelaten wordt zonder lidmaat te zijn, spreekt het van zelf, dat voor een dienstdoenden predikant de acte zijner toelating of bij verplaatsing de acte zijner losmaking, alsmede voor een emeritus de acte van zijn eervol ontslag de lidmaats-attestatie vervangt en voldoende is om als lidmaat ingeschreven en erkend te worden. Eene bijvoeging bij dit art., voorgesteld ten einde twijfel dienaangaande weg te nemen en het ontzeggen van het stemrecht aan predikanten te voorkomen, is onnoodig geacht. 1867, bl. 11, 124—128. Verg. regl. op de ben. van oudd. en diakk. en de ber. van predd., art. 1 al. 2 en Alg. Regl. art. 3 al. 1.

2) *En zoo hij van classis verandert.* Deze woorden tot aan *„de vorige classis"* zijn eene toevoeging, in werking gekomen den 1 Jan. 1888. Een voorstel reeds

in 1864 door den hoogl. SCHOLTEN gedaan om art. 5 ('twelk eigenlijk had moeten zijn 76) uit te breiden met de bepaling, dat de acte van ontslag door het Class. Best. aan een uit de classis vertrekkenden pred. gegeven, vóór de bevestiging bij den consulent moet worden overgelegd, was destijds afgewezen als onnoodig, vermits de acte van ontslag uit de betrekking tot de gemeente *gelijktijdig* afgegeven werd met die uit de betrekking tot de classis. 1864, bl. 35, 143, 201, 202. Nu echter sedert 1875 het ontslag uit de classis *schriftelijk* wordt verleend (zie art. 5), is eene bepaling als door den hoogl. bedoeld is, in dit art. noodig geacht.

ART. 77. In gemeenten met één predikant is de bevestiging het werk van den consulent, als den pastor loci vervangende, of van zijn secundus. Des verkiezende en daartoe verzocht, wordt deze plechtige handeling aan een ander predikant door hem afgestaan, doch wordt de tegenwoordigheid van één van hen, of anders tot plaatsbekleeding de toestemming van den praeses van het Classikaal Bestuur gevorderd.

De bevestiging heeft plaats zonder dat van den beroepene de overlegging kan worden gevorderd van het bewijs der voldoening van de door de Classikale Weduwenbeurs gevorderde gelden pro introitu [1]).

Den consulent of zijnen secundus komen voor het werk der bevestiging van wege de gemeente reis- en vacatiegelden toe.

1) Al. 2 is als nieuw in werking gekomen den 1 Maart 1871. Verg. het aanget. op art. 5 al. 3.

ART. 78. De bevestiging van candidaten [1]) alleen geschiedt met oplegging der handen.

1) *De bevestiging van candd.* Naar het buitenland verroepen candd. worden ingezegend door de Waalsche Commissie, krachtens de bevoegdheid haar verleend door de Synode naar aanleiding van het door de Regeering aangekondigde, en later uitgevoerde, voornemen om het daarop betrekkelijke bestaand Koninklijk Besluit in te trekken. 1869, bl. 168, 169. Dezelfde bevoegdheid wordt ten aanzien der naar Indië vertrekkende candd. voortdurend uitgeoefend door de Indische Commissie, die eene Staats-commissie is. Zie aant. 3 op art. 4 van het Alg. Reglement.

ART. 79. De Kerkeraad, of, in gemeenten met één predikant, de consulent geeft onverwijld van de bevestiging kennis aan het Classikaal Bestuur onder overlegging [1]), zoo de bevestigde van classis is veranderd, van de acte van ontslag uit de betrekking tot zijne vorige classis, en doet verslag aan den algemeenen correspondent van het kerkelijk orgaan.

Het Classikaal Bestuur doet aan den bevestigde acte van lidmaatschap der classe toekomen, volgens 't formulier F, aan dit reglement annex.

Binnen acht dagen na de bevestiging geeft de consulent het archief in eene kerkeraadsvergadering over, nadat het met den in art. 14 vermelden inventaris zal vergeleken zijn.

De scriba van het Classikaal Bestuur doet de vervulling der vacature

onmiddellijk ter kennis komen van het daartoe aangewezen Ministerieel Departement.

1) *Onder overlegging.* Deze woorden tot aan „zijne vorige classis" zijn eene invoeging, in verband met die in art. 76 (aldaar aant. 2) in werking gekomen den 1 Jan. 1888.

ADDITIONEEL ARTIKEL.

Het vroegere reglement [1]) vervalt met de invoering van het tegenwoordige, benevens al de bepalingen in andere reglementen en al de kerkelijke verordeningen, welke met dit reglement in strijd zijn.

1) *Het vroegere reglement.* D. i. het „Reglement op de vacaturen, alsmede op de beroeping en het ontslag van predikanten," goedg. bij Zijner Majesteits besluit van den 23 Nov. 1826, no. 189. Bij C. HOOIJER, *Kerkelijke wetten voor de Hervormden in het Kon. der Ned.*, bl. 66—81. Dit was ter vervanging van een nog vroeger reglement, goedgekeurd bij Kon. Besl. van den 29 Aug. 1816, no. 68. Bij GERH. V. D. TUUK, *Handboek voor Herv. predikanten en kerkeraadsleden*, 1, bl. 343 en vv. Het tegenwoordige regl., gearresteerd door de Synode den 11 Aug. 1856 en in werking gekomen den 20 Mei 1857, heeft sedert onderscheidene alteratiën en ampliatiën ondergaan, die bij de betrokkene artt. zijn vermeld. Ook in de formulieren, die bij dit regl. behooren, zijn die wijzigingen aangebracht, welke door de alteratien van sommige artt., als 5, 48, 49 e. a. vereischt werden.

FORMULIEREN BIJ HET REGLEMENT OP DE VACATUREN.

Formulier A.

Beroepbrief.

(*A*) De Kerkeraad der Hervormde Gemeente te ...., heden wettig bijeengekomen ter zake van de beroeping van eenen herder en leeraar naar de kerkelijke verordeningen;

gezien den uitslag van de daarvoor gehouden stemming der bevoegde manslidmaten; of

gezien den uitslag der daarvoor gehouden stemming van het kiescollegie;

gezien de acte van collatie .... van electie .... van agreatie ....;

ingevolge de stemming van de daartoe gerechtigden;

(*B*) heeft het goedgevonden te beroepen, gelijk hij beroept bij deze, tot herder en leeraar dezer gemeente den WelEerwaarden N. N., predikant te N. N..... den Eerwaarden N. N., candidaat tot den heiligen dienst bij het provinciaal kerkbestuur.... (of: verklaart, dat tot herder en leeraar dezer gemeente beroepen is de enz.) en zulks op zoodanig

tractement en zoodanige emolumenten, als aan deze standplaats verbonden en in annexe opgave vermeld zijn.

(*C*) De Kerkeraad, deze beroeping ter kennisse van den Wel Eerwaarden N. N. (den Eerwaarden) .... brengende, vertrouwt, dat hij deze beroeping opvolgende, na de approbatie van het daartoe bevoegde kerkelijke gezag verkregen te hebben, ten spoedigste tot de gemeente zal overkomen, om door leer en voorbeeld, bestuur en opzicht, alles te doen wat een herder en leeraar, overeenkomstig Gods Heilig Woord, volgens de verordeningen der Nederlandsche Hervormde Kerk, betaamt; inzonderheid door het verkondigen van het evangelie en het bedienen van den H. Doop en van het H. Avondmaal op de bij de gemeente vastgestelde tijden; het vertroosten der kranken; het bezoeken der gemeenteleden aan hunne huizen, en door het onderwijzen van de bijbelsche en kerkelijke geschiedenis en van de geloofs- en zedeleer van den Christelijken godsdienst in catechisatiën, gedurende het gansche jaar wekelijks te houden;

(*D*) terwijl de Kerkeraad wederkeerig al die achting, liefde en medewerking belooft, welke den rechtgeaarden evangeliedienaar toekomt.

Gedaan in onze vergadering te .... den ....

(*E*) *De Kerkeraad der* (*Nederduitsche of Waalsche*) *Hervormde Gemeente te* ....

Ingeval het Classikaal Bestuur naar art. 1 van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden, of naar art. 49 van het Reglement op de Vacaturen, en het Provinciaal Kerkbestuur naar laatstgemeld artikel doen moeten, wat des Kerkeraads is, hebben de volgende wijzigingen plaats:

in (*A*). „Het Classikaal Bestuur ...., doende in de gemeente .... wat des Kerkeraads is, naar art. 1 van het Synodaal reglement voor de kerkeraden" of: „Het Classikaal Bestuur .... doende in de gemeente .... wat des Kerkeraads is naar de artt. 46 en 49 van het Reglement op de vacaturen en alzoo heden wettig bijeengekomen" enz.;

of

„Het Provinciaal Kerkbestuur ...., handelende naar de artt. 46 en 49 van het Reglement op de vacaturen, ten aanzien van den Kerkeraad van ...., heden wettig bijeengekomen" enz.;

in (*B*). „heeft goedgevonden te beroepen; gelijk het beroept bij deze" enz.;

of

„Gezien het viertal, door het Classikaal Bestuur van .... voorgedragen, heeft goedgevonden te beroepen, gelijk het beroept bij deze" enz.;

in (*C*). „Het Classikaal Bestuur, handelende als boven" enz.;

of

„Het Provinciaal Kerkbestuur, handelende als boven" enz.;

in (*D*). „Vertrouwende het Classikaal Bestuur, dat de Wel-Eerwaarde .... (Eerwaarde ....) bij de gemeente, en wanneer men in haar midden weder tot de samenstelling van eenen Kerkeraad zal kunnen geraken, ook bij dezen wederkeerig al die achting" enz.;

of

„Vertrouwende het Provinciaal Kerkbestuur, dat de Wel-Eerwaarde .... (Eerwaarde ....) zoo bij den Kerkeraad als bij de gemeente wederkeerig al die achting" enz.;

in (*E*). „Het Classikaal Bestuur ...., handelende naar art. 1 van het Synodaal reglement voor de Kerkeraden";

of

„Het Classikaal Bestuur, handelende naar art. 49 van het Reglement op de Vacaturen";

of

„Het Provinciaal Kerkbestuur ...., handelende naar artt. 46 en 49 van het Reglement op de Vacaturen."

Indien verder zeer bijzondere omstandigheden eenige wijziging in het formulier van den beroepbrief vereischen, wordt zij echter niet toegelaten dan door het Classikaal Bestuur, onder goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur.

Formulier B.

Acte van ontslag van Kerkeraad en Gemeente voor een verroepen Predikant.

De Kerkeraad der Hervormde Gemeente te ...., gezien hebbende de stukken betrekkelijk tot de beroeping van den Wel Eerwaarden ...., herder en leeraar van deze gemeente, tot herder en leeraar van de gemeente te ...., ontslaat hem op zijn verzoek bij deze, op eene vereerende wijze, van alle betrekkingen op Kerkeraad en gemeente te dezer plaatse, en wenscht hem van harte toe, dat hij in zijne nieuwe betrekking met de meeste vrucht moge arbeiden aan de zaak van het Christendom, en steeds Gods beste zegeningen tot tijdelijk en eeuwig heil genieten.

den ....

De Kerkeraad der Hervormde Gemeente te ....

Formulier C.

Acte van ontslag uit de Classis voor een verroepen Predikaut.

Het Classikaal Bestuur van ...., gezien hebbende de stukken be-

trekkelijk de beroeping van den Wel Eerwaarden N. N., predikant te ...., beroepen te ...., onder de classis van ...., ontslaat bij deze, op eene vereerende wijze, voornoemden ... van zijne betrekking tot de classis ...., met de hartelijke bede, dat hij ook in zijne nieuwe gemeente en classis aan de uitbreiding van het Rijk van Christus bevorderlijk moge zijn.

den ....
Het Classikaal Bestuur van ...,.

Formulier D.

Acte van ontslag uit den dienst der Gemeente voor een Predikant, die emeritus is verklaard, of die zijn dienst nederlegt.

De Kerkeraad der Hervormde gemeente te ...., gezien hebbende de stukken, betrekkelijk tot het emeritaat van den Wel Eerwaarden ...., herder en leeraar alhier (of verstaan hebbende het voornemen van den Wel Eerwaarden .... om zijn dienst als herder en leeraar alhier neder te leggen), ontslaat hem bij deze, op eene vereerende wijze, van zijn dienst in deze gemeente, en wenscht hem van harte toe, dat de rust van zijn dienstwerk hem nuttig en genoeglijk zij, en hij steeds Gods beste zegeningen tot tijdelijk en eeuwig heil geniete.

den
De Kerkeraad der Hervormde Gemeente te ....

Formulier E.

Acte van ontslag uit de Classis voor een Predikant, die emeritus is verklaard, of die zijn dienst nederlegt.

Het Classikaal Bestuur van ...., gezien het verzoek om ontslag uit de Classis van den Wel Eerwaarden ...., herder en leeraar te ...., die emeritus verklaard is (of zijn dienst nederlegd heeft), ontslaat genoemden N. N. bij deze, op eene vereerende wijze, van zijne betrekking tot de Classis ...., met den wensch, dat hij, ook in de dagen zijner rust van het heilig dienstwerk, nog al dat nut stichte, waartoe lust en kracht hem in staat stellen, en dat hij in alles Gods hulp en zegen geniete.

den
Het Classikaal Bestuur van ....

Formulier F.

Acte van lidmaatschap der Classis.

Het Classikaal Bestuur van ...., ontvangen hebbende de legale kennisgeving van de bevestiging van den Wel Eerwaarden ...., herder en leeraar van de gemeente ...., verklaart hem bij deze tot lid der Classis ...., en als zoodanig gehouden tot het uitoefenen der plichten en bevoegd tot het genot der rechten, welke aan dit lidmaatschap verbonden zijn.

den ....
Het Classikaal Bestuur van ....

Formulier G.

Getuigschrift van zedelijk gedrag voor een verroepen Predikant.

Het Classikaal Bestuur ...., gezien hebbende het verzoek van den Wel Eerwaarden ....., herder en leeraar der gemeente ....., houdende aanvrage om een getuigschrift aangaande zijn zedelijk gedrag, ten einde te dienen ter zake de kerkelijke approbatie van zijn beroep naar ...., onder de classis ...., getuigt bij dezen naar waarheid, dat hij zich onergerlijk in leer en wandel en op eene den evangeliedienaar waardige wijze gedraagt.

Gegeven te ..... den .....
Het Classikaal Bestuur van .....

De acten B, C, D, E en F worden niet gegeven aan een predikant, tegen wien eene kerkelijke procedure is ingesteld, dan nadat over de tegen hem ingediende klachte finale uitspraak is gedaan.

In de formulieren D en E kunnen wijzigingen, naar de gesteldheid der zaak, door het Classikaal Bestuur, of met zijne goedkeuring, worden aangebracht.

BIJLAGEN

BIJ HET REGLEMENT OP DE VACATUREN.

I.

DE BIJ DE REGEERING BESTAANDE BEPALINGEN OMTRENT HET VERLEENEN VAN EMERITAATS-PENSIOEN.

(*Uit het schrijven van Z. Exc. den Minister van Financiën aan de Synode*, *van den* 25 *Juli* 1862).

„De bemoeing der Regeering vangt eerst aan, waar het emeritaat verleend is en nu aanspraak wordt gemaakt op emeritaats-pensioen. Voor het besteden der gelden van 's Rijks schatkist tot dat einde is zij alleen verantwoordelijk en heeft die verantwoordelijkheid niet te deelen met eenig kerkelijk bestuur. Zij heeft daarbij vastgestelde regelen te volgen. Die regelen steunen alle op vroegere algemeene verordeningen en Koninklijke besluiten, of zijn anders ontleend uit hetgeen reeds vóór 1815 heeft bestaan en alzoo bij de grondwet is gewaarborgd. Eene nadere regeling der emeritaatspensioenen bij de wet is en wordt beproefd, maar zoolang deze niet tot stand gekomen zal zijn, moet de Regeering zich binden aan de bestaande regelen," enz.

„Die bepalingen zijn aan UHEw. niet onbekend, maar het kan zijne nuttigheid hebben, haar bij deze met weinige woorden te herinneren. Eerst en vóór alles geldt de regel: zonder eervol ontslag geen pensioen, de honor kan sine stipendio maar het stipendium nimmer sine honore zijn. Ten tweede geldt 40jarige dienst, eervol volbracht, voor wettige aanspraak op vol pensioen. Bij minder dan 10jarigen dienst wordt geen aanspraak op pensioen erkend. Overigens, waar de dienstjaren het tiental te boven gaan en het veertigtal niet bereiken, blijft de toekenning van pensioen afhankelijk van het onderzoek, of de eervol ontslagen predikant al of niet wegens verdere ongeschiktheid voor den dienst zijn ontslag heeft aangevraagd. Die ongeschiktheid moet door attesten van bevoegde geneeskundigen worden geconstateerd. Bij gemis daarvan moet de emeritus-verklaarde gerekend worden vrijwillig, zonder noodzakelijkheid en alzoo ook zonder aanspraak op pensioen, den dienst der Kerk te hebben vaarwel gezegd.

„Wat aangaat het bedrag van het emeritaats-pensioen, hiervoor geldt de regel, dat vol pensioen gelijk is aan het bedrag van het aan de standplaats vast verbonden rijkstractement. Bij minder dan 40jarigen dienst wordt voor ieder volbracht dienstjaar een veertigste deel van het volle pensioen toegekend. Deze regel lijdt tweederlei uitzondering: vooreerst deze, dat als minimum van vol pensioen het cijfer van zes honderd gulden is gesteld, ook waar het rijkstractement tot minder bedrag is verleend; en ten tweede, dat als maximum van vol pensioen het bedrag van twee duizend gulden is aangenomen, ook waar het rijkstractement dat cijfer te boven gaat. Nog andere afwijkingen, altijd ten behoeve der standplaatsen en geenszins ten gunste van personen, zijn bij Koninklijke besluiten vastgesteld, meestal op grond van hetgeen uit vroegere eeuw tot op latere tijden is overgegaan en zonder schending van billijkheid of recht niet mocht veranderd worden.

„Uit al het vorenstaande zal het UHEw. duidelijk zijn, dat overleg over het bedrag van het te verleenen emeritaatspensioen geheel overbodig en daarenboven min gepast zou zijn. Bij meer algemeene bekendheid van de hier omschreven regelen kan ieder belanghebbende zelf het bedrag van het door hem te verwachten pensioen vooraf berekenen," enz.

„Er is eindelijk gesproken van tijdsbepaling voor den ingang van het emeritaats-pensioen. Ook hieromtrent acht ik voorafgaand overleg onnoodig. Wanneer eenmaal de emeritaats-pensioenen bij de wet geregeld zullen zijn, zal zelfs de vrijheid voor de Regeering niet meer bestaan, om den ingang van het pensioen anders te bepalen, dan op het tijdstip door de Kerk voor het eervol ontslag bepaald. Ook nu wil de Regeering als regel die tijdsbepaling voor zich aannemen. Gebeurt het ooit, dat de geldmiddelen, voor pensioen bij de Staatsbegrooting voor Hervormden Eeredienst toegestaan, ontijdig wierden of waren uitgeput, de Regeering zal voor dat geval de Kerk in het algemeen kunnen waarschuwen, om den ingang van emeritaat niet te stellen, dan met het begin van een volgend dienstjaar."

(Handd. der Syn. 1863, bl. 324, 325).

Afzonderlijke bepalingen omtrent het verleenen van pensioen aan emeriti.

De aanvragen om pensioen moeten dóor de belanghebbenden zelve worden gedaan bij adres op zegel, onder overlegging van de akte van emeritaat en van geboorte, en bij minder dan 40jarigen dienst, bovendien van eene op gezegeld papier geschreven verklaring van *minstens twee* bevoegde geneeskundigen, dat de ongesteldheid, waaraan de pensioenvragende lijdende is, hem geheel ongeschikt maakt voor de verdere waarneming der betrekking en onherstelbaar is te achten.

Buitenlandsche geboorteakten moeten vóór de inzending van het *Nederlandsche zegel* worden voorzien.

Geen pensioen wordt verleend vroeger dan uiterlijk drie maanden vóór den ingang van het pensioen.

Voor de Hervormde predikanten te *Amsterdam* is het volle rijkspensioen bepaald op *f* 2000,00 's jaars, bij K. B. van 13 December 1815, No 32.

Voor de Predikanten bij de in 1816 bestaande gemeenten in *Limburg* zijn bij verschillende Kon. Besluiten, de rijkspensioenen geregeld als volgt:

Na volbrachten 40jarigen dienst: Maastricht *f* 1600,00, Venloo *f* 900,00, de overige standplaatsen *f* 700,00. In geval van volstrekte ongeschiktheid tot verdere dienstwaarneming door ziels- of lichaamslijden: na 10jarigen dienst de *helft* van het volle pensioen; na 20jarigen dienst *twee derden* van het volle pensioen en na 30jarigen dienst *drie vierden* van het volle pensioen; terwijl de vrijheid voorbehouden wordt, ook om zeer bijzondere en gebiedende redenen hiervan af te wijken.

Voor de Hervormde Predikanten te *platten lande* in de Provincie Groningen is bij K. B. van 26 Februari 1841, No. 16, het Rijkspensioen bepaald: bij 40jarigen of langeren dienst en 65jarigen ouderdom op *f* 600 's jaars, en na 10jarigen dienst op *f* 15 per dienstjaar.

Voor de Predikanten bij de Nederduitsch Hervormde Gemeente in *Groningen* is bij resolutie van den Stedelijken Raad van 24 Juli 1712, het pensioen bepaald op *f* 1000,00 's jaars, en sedert de pensioenen uit 's lands kas worden betaald, wordt nu ook dit bedrag toegekend.

Men ziet, op den, in bovenstaand Ministerieel schrijven, vermelden regel zijn nog tal van uitzonderingen gemaakt.

Tot regeling van de Kerkelijke pensioenen heeft de Regeering in 1862, 1864 en 1865, voorstellen van Wet, bij de Tweede Kamer der Staten Generaal imgediend, die echter niet tot het vaststellen eener wet te dien aanzien hebben geleid.

(Verg. M. W. L. VAN ALPHEN, *Nieuw Kerkelijk Handboek*, jaarg. 1888, Bijl. E, bl. 32 en 33.)

II.

GECOMMITTEERDEN TOT DE ONTVANGST VAN VACATUURPENNINGEN.

Min. disp. v. 22 *Nov.* 1827 *no.* 1, *verlangende „spoedige opgaaf van gecommitteerden tot de ontvangst der vacatuurpenningen,"* *enz.*

In aanmerking genomen:

Dat door het niet tijdig genoeg benoemen van een anderen gecom-

mitteerde tot de ontvangst der vacatuurgelden voor een ring, in plaats van een die overleden of vertrokken is, alsmede door het verzuimen van tijdige kennisgeving van zoodanige benoeming, ongelegenheid ontstaat, die tot schade der belanghebbenden, immers tot vertraging in de uitbetaling der vacatuurgelden, aanleiding geeft;

Alsmede dat verscheidene Classikale besturen verzuimen, opgave te doen van de benoemde praetors en scriba's, waardoor de aanteekeningen, welke deswegens bij dit Departement bestaan, onvolledig worden;

Heeft goedgevonden:

1°. De Classikale besturen aan te schrijven om daarop acht te geven en te zorgen, dat door de benoeming van een anderen gecommitteerde tot de ontvangst der vacatuurgelden, in plaats van een overledenen of vertrokkenen, die plaats onverwijld vervuld worde, al ware het slechts provisioneel, en dat daarvan de opgave ten spoedigste aan het Departement worde ingezonden;

2°. De Classikale besturen uit te noodigen, om vóór den eersten Januari aanstaande in te zenden eene opgave van de thans fungeerende praetors en scriba's der ringen, onder hun ressort behoorende, alsmede om in het vervolg regelmatig opgave te doen van de veranderingen, welke daarin plaats hebben.

Circulaire van den Secretaris-Generaal, v. 23 Sept. 1818, ter informatie van quaestoren en gecommitteerden tot de ontvangst van vacatuurpenningen.

„Ik heb opgemerkt, dat sommige der Classikale gecommitteerden tot de ontvangst van vacatuurpenningen in het begrip schijnen te staan, dat op de opgave van veranderingen in de standplaatsen der predikanten, met betrekking hunner plaatsing op de betaalsrollen, *ten allen* tijde zoodanig regard kan worden geslagen, dat deze opgave eene onmiddellijke plaatsing op die betaalsrollen ten gevolge zoude kunnen hebben.

„Uit dien hoofde acht ik het noodig, al de heeren Classikale quaestors en verdere ring-gecommitteerden tot de ontvangst der vacatuurpenningen te informeeren:

„Dat overeenkomstig Z. M. besluit, van den 24sten Maart 1817, no. 41, de betaalsrollen van de traktementen der predikanten vóór den 14den der middenmaand van ieder kwartaal door dit Departement aan de Algemeene Rekenkamer ter liquidatie behooren te worden opgezonden;

„Dat dien ten gevolge bij de comptabiliteit met den aanvang van dit uitgebreide werk niet langer kan worden gewacht, als uiterlijk tot den 1sten dier middenmaand, en dat dus hieruit voortvloeit, dat

alle berichten van veranderingen in de standplaatsen der predikanten, welke na den 1sten dier maand bij het Departement inkomen, niet dan voor het daarop volgende kwartaal in aanmerking kunnen komen.

„Ik noodig dus de heeren Quaestors en Gecommitteerden bij deze uit, om hunne berichten van veranderingen der standplaatsen, overlijden van predikanten enz., zoo spoedig mogelijk en zelfs (zoo verre zulks doenlijk is) vóór den eersten van iedere kwartaalsmiddenmaand, dat is vóór 1 Februari, 1 Mei, 1 Augustus en 1 November, aan het Departement in te zenden, ten einde bij iedere ordonnanceering op deze ingekomen berichten, bij het formeeren der betaalsrollen, voor de belanghebbenden het noodig regard zoude kunnen worden geslagen."

III.

TOEKENNING VAN TRACTEMENT, ENZ. BIJ PREDIKANTSBEROEPING.

Kon. Besl. van 15 *Dec.* 1861 *tot intrekking van het besl. van den Souv. Vorst d.d.* 23 *Dec.* 1813, *no.* 17 (*betreffende de approbatie voor predikantsberoepingen*) *en tot vaststelling van bepalingen omtrent de toekenning bij vacaturen van het tractement en verdere voordeelen aan de standplaats verbonden.*

Wij WILLEM III, enz.

Gehoord de voordracht van Onzen Minister voor de zaken van den Herv. Eeredienst enz. van den 18 Nov. 1861, no. 10;

Gezien het besluit van den Souvereinen Vorst d.d. 23 Dec. 1813, no. 17;

Den Raad van State gehoord (advies van den 9 dezer, no. 4);

Gehoord het nader rapport van onzen Minister voornoemd, d.d. 14 dezer, no. 18;

Hebben goedgevonden en verstaan, gemeld besluit in te trekken en te bepalen:

ART. 1. Vóór tot de vervulling der vacature eener predikants-plaats bij een der Protestantsche kerkgenootschappen, waar van 's lands wege tractement of andere voordeelen aan zijn verbonden, over te gaan, doet de bevoegde Kerkeraad aanvrage bij het Departement voor de zaken van den Herv. Eeredienst enz., tot het erlangen eener autorisatie, ten einde aan den te beroepen leeraar, met het beroep, tevens het bedrag dier laatstelijk aan de standplaats verbonden inkomsten te kunnen aanbieden.

ART. 2. In het geval dat het beroep geschiedt op het bestaande tractement, verleent onze Minister voor de zaken van den Herv. Eeredienst enz., de bij art. 1 bedoelde autorisatie.

ART. 3. Ingeval echter vermeerdering of vermindering van het bestaande tractement mocht worden aangevraagd of noodig geacht, wordt Onze beslissing vereischt.

Evenzoo geschiedt de bepaling en toekenning eener bezoldiging van landswege door Ons, wanneer die gevraagd wordt door of ten behoeve van predikanten, die nog geen tractement uit 's lands kas genoten.

In de gevallen boven bedoeld wordt de autorisatie, in art. 1 vermeld, niet verleend, dan nadat door Ons zal zijn beslist.

ART. 4. Na de kerkelijke goedkeuring van het beroep, doet het betrokken kerkbestuur daarvan mededeeling aan den Minister voornoemd, ten einde door dezen de vereischte maatregelen worden genomen tot uitbetaling van het tractement.

Onze Minister voornoemd is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift tot kennisgeving zal worden gezonden aan den Raad van State en aan de Algemeene Rekenkamer.

Ministerieele dispositie van 28 Juli 1868, *no.* 20, *omtrent de kennisgeving van predikantsberoeping aan de Regeering.*

De Minister enz.

Gelet op art. 168 der Grondwet, waarbij onder meer de traktementen der godsdienstleeraren aan de gezindheden verzekerd zijn;

Gezien het Kon. Besl. v. 15 Dec. 1861, no. 59, waarbij is bepaald, wat van de zijde der Regeering geschieden moet bij de vervulling der vacature van eene predikantsplaats, aan welke rijksbezoldiging verbonden is;

Overwegende,

dat tot hiertoe, buiten de voorschriften van het zooeven gemeld Kon. Besluit, aan iederen beroepen predikant, nadat van de kerkelijke goedkeuring van het op hem uitgebracht beroep gebleken is, het landstractement, aan de door hem te vervullen predikantsplaats verbonden, bij afzonderlijke beschikking wordt toegekend,

en dat die toekenning, in de plaats getreden van de vroegere Koninklijke goedkeuring van beroep, voor het tegenwoordige geen andere beteekenis of waarde heeft, dan die van eene administratieve formaliteit, welke ook als zoodanig overbodig en nutteloos te achten is;

Overwegende,

dat mede tot hiertoe buiten de voorschriften van het meergemelde koninklijk besluit, van ieder uitgebracht en kerkelijk goedgekeurd

predikantsberoep kennis gegeven wordt aan den Commissaris des Konings in de betrokken provincie, met verzoek, bericht daarvan aan het plaatselijk bestuur te doen toekomen, en dat die kennisgeving en dat bericht verband houden met eene vroegere naar het tegenwoordige staatsrecht niet geldige beschouwing, dat de godsdienstleeraar niet uitsluitend dienaar der Kerk, maar ook landsambtenaar is;

Overwegende,

dat het evenwel voor de Regeering, overeenkomstig art. 4 van het meergenoemd Kon. Besl., in verband met de zorg voor de uitbetaling der tractementen, noodig blijft onverwijld kennis te dragen, eerst van de kerkelijke goedkeuring van ieder uitgebracht predikantsberoep, en daarna van bevestiging en intrede van den beroepen predikant,

Heeft goedgevonden te bepalen,

dat van nu af, voor ieder na dato dezes uit te brengen predikantsberoep, de hiervoren vermelde persoonlijke toekenning van landstractement en kennisgeving aan de provinciale burgerlijke autoriteit niet meer zullen geschieden;

dat de verplichting der kerkelijke besturen tot onverwijlde kennisgeving van werkelijke goedkeuring en van bevestiging onverminderd blijft bestaan,

en dat van nu af alleen en uitsluitend aan de Algemeene Rekenkamer, bij driemaandelijkschen staat, kennis zal worden gegeven van de mutatiën, die in het personeel der godsdienstleeraren hebben plaats gehad.

Deze dispositie zal worden gezonden, enz.

(De Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk heeft, onder dagteekening van den 24 Aug. 1888, No. 315, de navolgende circulaire gericht aan de Provinciale Kerkbesturen, ter handhaving van Art. 41 van het Regl. op de Vacaturen):

Uit de lijst van achterstallige quota (Bijlage A, 1888, bl. 119—121) is ons gebleken, dat daarin voorkomt eene gemeente, die niet lang geleden eene belangrijke subsidie uit het Fonds voor noodlijdende kerken en personen ontvangen en toch de quota niet voldaan heeft, terwijl van eene andere gemeente blijkt, dat zij vacant is en dat mitsdien het verzoek van haren Kerkeraad om zoogenaamde handopening niet had mogen overgebracht worden bij het Ministerieel Departement, zonder dat de quota voldaan waren.

Wij hebben daarom de eer U uit te noodigen, de Classikale Besturen van Uw ressort aan te schrijven, pogingen aan te wenden om de achterstallige quota te innen en hen te verwijzen naar het voorschrift, vervat in Art. 41 van het Reglement op de Vacaturen.

IV.

HET RECHT VAN COLLATIE, ENZ.

Besluit van den Souvereinen Vorst van 28 *Sept.* 1814, *no.* 4, *„ter regeling van het collatie-recht".*

Hebben goedgevonden en verstaan:

1. Dat met den 1sten Nov. aanstaande in werking gebracht en voortaan geobserveerd zullen worden de bepalingen omtrent de uitoefeningen van het recht van collatie of beroeping van predikanten, voorkomende in art. 5 van Ons Besluit van den 26 Maart l.l., no. 20, wegens de voormalige heerlijke rechten; reserveerende wij nochtans wel expresselijk aan Ons, om, hetzij bij speciale dispositiën over dit onderwerp, hetzij bij het daarstellen van algemeene kerkelijke verordeningen, ten dezen nader en anders te disponeeren.

2. Dat dien overeenkomstig hetzelfde recht onbepaald wordt toegekend aan deszelfs voormalige eigenaren, op alle plaatsen, waar de predikanten uit kerkelijke fondsen, zonder subsidie van den lande, worden bezoldigd; terwijl in de gemeenten, waar voorschreven subsidiën plaats hebben, door de gemeenten of kerkeraden een dubbeltal geformeerd en de electie door den voormaligen geregtigden zal gedaan worden; blijvende eindelijk daar, waar aan de voormalige heeren alleen het recht van de medestemming in de benoeming van predikanten of het recht van agreatie competeerde, hetzelve in den vorm, zoo als het te voren heeft plaats gehad.

(De nu volgende artt. 3—6 zijn buiten werking gesteld. Art. 3, handelende bijzonder over het verleenen van handopeningen en approbatiën, door het onder III medegedeelde Kon. Besl. van 15 Dec. 1861; art. 4, 5 en 6 over het z.g. recht van collatie van Staatswege in sommige gemeenten der Ned. Herv. Kerk uitgeoefend, door de Wet van 16 Dec. 1861, Staatsbl. no. 124, waarbij genoemd collatierecht is opgeheven. Verg. de 2e aant. op art. 24 Alg. Regl. Voorts is het Kon. Besl. van 1 Febr. 1815, waarbij de collatierechten geheel werden hersteld, zooals ze vóór 1795 waren uitgeoefend, door den Hoogen Raad der Nedd. bij arrest van 20 April 1849 ongrondwettig verklaard en bij Kon. Besl. van 24 Jan. 1850 ingetrokken. Zie BRUNA, *De regll. en besll.*, enz., 7e dr., bl. 236.)

Kon. besl. van 11 *Aug.* 1819, *Staatsbl. no.* 43, *omtrent het afstaan en de toepassing van het collatierecht.*

Hebben goedgevonden en verstaan het navolgende te bepalen:

ART. 1. Geen collatie-recht, hetwelk thans aan zekeren grondeigendom of aan eenige heerlijke bezitting verknocht is, mag daarvan worden afgescheiden, veel min als een afzonderlijk object verkocht.

ART. 2. Geen eigendoms-overgang, hetzij bij overeenkomst of bij gifte ter zake des doods, van de thans reeds van den grond of de bezitting afgescheidene en dus afzonderlijk bestaande collatie-rechten, of van aandeelen in dezelve, zal voortaan kunnen plaats hebben, dan onder onze uitdrukkelijke goedkeuring.

ART. 3. Indien Wij mochten goedvinden eene zoodanige eigendomsovergang en overdracht goed te keuren, reserveeren Wij aan ons, zulks te doen onder de voorwaarden, welke de belangen van den godsdienst mochten komen te vorderen.

ART. 4. Geen unicus collator zal de collatie mogen doen aan iemand, die hem binnen den vierden graad van bloedverwantschap of zwagerschap bestaat, tenzij onder onze speciale toestemming.

(Zie omtrent het advies, indertijd gegeven op de vraag van den Min., of dit besluit kon worden ingetrokken, de 3e aant. op art. 24, Alg. Regl.)

Reglement op de uitoefening van het collatierecht in de voormalige Ommelanden.

ART. 1. Door de Kerk worden alleen de Collatierechten erkend, zooals zij thans wettig bestaan en bij rechtsgeldigen titel zijn verkregen, en zoolang zij niet door wet of overeenkomst zijn opgeheven.

ART. 2. Eigendomsovergang bij overeenkomst of gifte onder levenden van Collatierechten, die niet meer aan den grond verbonden zijn, zal, bij bestaande vacature, of het zeker vooruitzicht daarvan, bij de vervulling dier vacature niet in aanmerking komen.

ART. 3. Niemand zal door een Unicus of Primarius Collator tot predikant mogen worden benoemd, die hem binnen den vierden graad van bloedverwantschap of zwagerschap bestaat, onverminderd het bepaalde bij artikel 4 van het Koninklijk Besluit van 11 Augustus 1819 (*Staatsblad* no. 43).

ART. 4. De Kerkeraad eener vacante gemeente geeft, 14 dagen vóór hij tot de beroeping wenscht over te gaan, den Collator kennis van dien dag, met uitnoodiging om vóór dien dag in de bestaande vacature te voorzien.

Indien er meer dan één Collator is, geschiedt deze oproeping met bepaling van plaats, dag en uur, bij afkondiging in de kerk (of de kerken) der vacante gemeente, minstens 14 dagen voor den dag der samenkomst.

ART. 5. De Collator is verplicht aan den Kerkeraad eene schriftelijke akte van predikantsbenoeming te doen toekomen.

Indien er meer Callatoren zijn, moet deze akte vergezeld zijn van een proces-verbaal der samenkomst, waarin de benoeming geschiedde.

ART. 6. Bij de akte van benoeming moet door elken Collator worden overgelegd:

1°. een in authentieken vorm afgegeven extract uit het Register der Heerlijkheden en Gerechtigdheden, berustende ter Griffie van de Staten der provincie Groningen, ten bewijze, dat hij als Collator is ingeschreven;

2°. het bewijs van goedkeuring van den eigendoms-overgang der Collatie, voorzoover die goedkeuring ingevolge het Koninklijk Besluit van 11 Augustus 1849 noodig mocht zijn;

3°. eene door den Kerkeraad zijner woonplaats afgelegde verklaring, dat hij is *lidmaat* der Nederlandsche Hervormde Kerk, meerderjarig en niet onder censuur of curateele staande;

4°. Door den Collator (of door de Collatoren) zal hierbij worden gevoegd de volgende schriftelijke verklaring:

„Ik ondergeteekende N. N. (of wij ondergeteekenden) Collator (of Collatoren) van de predikantsplaats bij de Hervormde gemeente te .... verklaar (of verklaren) bij plechtigen eede als in tegenwoordigheid van God, den Alwetende, ter zake der door mij (of ons) gedane benoeming van N. N. tot predikant dier gemeente, noch met dien benoemde, noch met iemand van zijnentwege, of te zijnen behoeve, eenige hoe ook genaamde overeenkomst te hebben aangegaan of eenige giften, van welken aard ook, te hebben ontvangen, noch ook alsnog immer te zullen aangaan of ontvangen."

Te den

N. N.

Geen beroep van een krachtens het Collatierecht benoemde zal mogen worden uitgebracht, noch door een Classikaal Bestuur worden goedgekeurd, wanneer de stukken, in de artt. 5 en 6 vermeld, niet in orde worden bevonden.

ART. 7. Alle bepalingen omtrent het Collatierecht, met dit Reglement in strijd, zijn vervallen.

(Dit regl. heeft het vroegere „op het aannemen en de kerkelijke goedkeuring eener beroeping tot predikant bij de Herv. gemeenten onder het ressort van het prov. Kerkbestuur van Groningen", goedg. bij Kon. besl. van 3 April 1834, no. 83, vervangen. Zie Syn. Handd. 1873, bl. 236—238. Overigens zijn over het voortdurend bestaan der

collatierechten en het niet voortdurend bestaan van het *zóógenaamde* collatierecht der eigenerfden in de voormalige jurisdictie der stad Groningen (het Gooregt en de Oldampten) en in Drenthe door de Syn. Comm. belangrijke adviesen gegeven, aangewezen in de Registers op de Syn. Handd. van 1871, 1872, 1873 en 1874 in vocibus: *Collatierecht* en *Eigenerfden.* Verg. Mr. W. B. S. BOELES, *Het stemrecht der Eigenerfden in Groningen en Drenthe*, Gron. 1869.)

Dit Reglement heeft in 1885, onder goedkeuring der Synode, eene belangrijke wijziging ondergaan ten gevolge van een tusschen den Collator der Hervormde Gemeente te Usquert en den Kerkeraad aldaar tot in het hoogste ressort gevoerd rechtsgeding. In het Reglement was namelijk, op grond van het Souverein Besluit van 28 September 1814 (Stbl. No. 102), de bepaling opgenomen, dat bij voorkomende vacature, den Collator of den Collatoren een dubbeltal zou worden aangeboden, ten einde daaruit eene keuze te doen. Door den Hoogen Raad werd bij einduitspraak in genoemde procedure Usquert de onverbindbaarheid dezer bepaling aangenomen. Aan den Collator dus de geheel vrije benoeming gelaten. Zulks in hoofdzaak op dezen grond, dat de Ommelander Collatierechten, als waarvan hier sprake is, als *eigendomsrechten* bij de resolutie van 1795 niet zijn afgeschaft, gevolglijk steeds van kracht zijn gebleven, en onder het Besluit van den Souvereine Vorst van 1814 niet kunnen zijn begrepen. Het arrest van den Hoogen Raad is gewezen den 13 Februari 1885 en opgenomen in het Nieuw Kerkelijk Handboek van VAN ALPHEN, jaargang 1886, bl. 71 en volgende der Bijlagen, en mede te vinden in het Weekblad v. h. Recht, No. 5144. Daarbij werd bevestigd het vonnis der Rechtbank te Groningen van 31 Maart 1882, gewezen overeenkomstig de conclusie van den officier van justitie en voorkomende in W. v. h. R., No. 4792. Het Gerechtshof van Leeuwarden was trouwens eene andere meening toegedaan en achtte met den Procureur-Generaal bij dat Hof het Ommelander Collatierecht tijdens den revolutietijd wèl vervallen en het gemeld Souverein Besluit hier dus wel toepasselijk. Ook de Procureur-Generaal bij den Hoogen Raad sloot zich hierbij aan. Laatstgenoemde conclusie is te vinden bij V. ALPHEN, boven aangehaald, bl. 62 en v., en het arrest van Leeuwarden bij denzelfde, jaargang 1885, bl. 54 en v. der Bijlagen, voorts in het W. v. h. R., No. 4958.

De heer Mr. J. P. HOFSTEDE in zijn proefschrift: *Het Ommelander Collatierecht*, verdedigd te Groningen in 1886 (uitgegeven te Leeuwarden bij W. EEKHOFF EN ZOON), trok partij voor de opvatting van het Gerechtshof van Leeuwarden, oordeelde het collatierecht in 1795 wel degelijk vervallen, en de beperkende bepaling nopens de voordracht van een dubbeltal volgens Souverein Besluit dus van toepassing.

Hierop volgde tegenspraak van den heer Mr. H. FRIMA, die van den beginne af den Collator in dezen van advies had gediend, en de beslissing van den Hoogen Raad in zijne bescherming nam. Zijne daartoe betrekkelijke opstellen komen voor in de *Provinciale Groninger Courant* van 15, 16 en 17 December 1886, en zijn ook opgenomen in het *Weekblad v. h. Recht.*

De heer Mr. J. P. HOFSTEDE antwoordde in dezelfde courant van 25 Januari 1887, mede vermeld in het Weekbl. v. h. R., waarop laatstelijk Mr. FRIMA zijne stelling nader volhield in de Prov. Gron. Crt. van 31 Januari 1887, almede overgenomen in het Weekblad. Het proefschrift van Mr. HOFSTEDE, en de verschillende opstellen van Mr. FRIMA zijn door de schrijvers aan de Synodale bibliotheek ten geschenke aangeboden, en daar dus berustende.

REGLEMENT

VOOR

KERKELIJK OPZICHT EN TUCHT EN VOOR DE BEHANDELING VAN KERKELIJKE GESCHILLEN.

I.

OPZICHT EN TUCHT.

EERSTE HOOFDSTUK.

Algemeene bepalingen.

ART. 1. Kerkelijk *opzicht* wordt gehouden en kerkelijke *tucht* uitgeoefend tot bevordering van Christelijk leven, tot wegneming van alles, wat het godsdienstige en zedelijke welzijn der gemeente belemmert en tot handhaving der kerkelijke reglementen en verordeningen.

Tot bevordering, enz. Kerkelijk *opzicht* en kerkelijke *tucht*, hoewel bepaald en duidelijk in dit reglement onderscheiden, zijn in strekking één, nl. bevordering van alles wat christelijk en zedelijk is. Mitsdien wordt, als doel van opzicht en tucht, de handhaving der kerkelijke reglementen en verordeningen eerst in de laatste plaats genoemd, daar zij toch ook van de kerkelijke tucht geen hoofddoel, maar aan die christelijk zedelijke strekking ondergeschikt is. Het beginsel der kerkelijke tucht is broederlijke liefde. Syn. Handd. 1856, bl. 117, 118, 141 (Verg. art. 4, al. 1).

ART. 2. Het houden van *opzicht* en het uitoefenen van *tucht* is opgedragen aan de Kerkeraden, de Classikale Besturen, de Provinciale Kerkbesturen en de Algemeene Synode, volgens de bepalingen van dit reglement.

ART. 3. Het kerkelijk *opzicht* strekt zich uit tot allen, die volgens art. 2 van het Algemeen Reglement, door belijdenis, doop, geboorte als anderzins tot de Nederlandsche Hervormde Kerk behooren.

Aan de kerkelijke *tucht* zijn onderworpen alle lidmaten, en inzonderheid leeraren, ouderlingen, diakenen en andere leden van kerkelijke

besturen, ter zake van onchristelijken wandel, van openbaren strijd met den geest en de beginselen van de belijdenis der Hervormde Kerk (art. 27 van het Reglement op het Examen), van verstoring van orde en rust en van verzuim of vergrijp in de uitoefening van kerkelijke betrekkingen.

Het kerkelijk opzicht, enz. Tusschen *opzicht* en *tucht* moet onderscheid gemaakt worden: *a.* wegens den aard der zaak. Het *opzicht* der kerkelijke collegiën is doorloopend; tot het oefenen van *tucht* wordt alleen in bepaalde gevallen overgegaan. Daarom wordt het *opzicht* niet, de *tucht* wel gereglementeerd; *b.* wegens den verschillenden omvang van beide. Het kerkelijk *opzicht* strekt zich uit over de geheele kerk en al hare leden; de kerkelijke tucht daarentegen kan alleen worden toegepast op hen, die door het afleggen van belijdenis des geloofs verklaard hebben tot de gemeente te willen behooren, op de lidmaten. Syn. Handd., 1856, bl. 141 (verg. bl. 118, 119).

ART. 4. De in art. 2 genoemde kerkelijke collegiën trachten de te hunner kennis gekomen verkeerdheden door raadgeving en terechtwijzing, voor zoo ver zij die daarvoor vatbaar oordeelen, in den geest der broederlijke liefde uit den weg te ruimen.

De tuchtmiddelen, welke zij na kennisneming en onderzoek, overeenkomstig de voorschriften van dit reglement, aanwenden, zijn:

eene berisping;

ontzegging van het gebruik des H. Avondmaals voor bepaalden of onbepaalden tijd;

vervallenverklaring van de bevoegdheid tot het uitoefenen van kerkelijke rechten en tot het aanvaarden van kerkelijke bedieningen voor bepaalden of onbepaalden tijd;

schorsing in de waarneming van kerkelijke bedieningen en ambten voor bepaalden of onbepaalden tijd, met of zonder geheel of gedeeltelijk verlies van tractement;

ontzetting van kerkelijke bedieningen en ambten;

ontzetting van het lidmaatschap der Nederlandsche Hervormde Kerk.

Door raadgeving en terechtwijzing, enz. Dit art. heeft met 1 Jan. 1877 eene belangrijke wijziging ondergaan. Het luidde oorspronkelijk:

„De in art. 2 genoemde kerkelijke collegiën trachten de te hunner kennis gekomen verkeerdheden door raadgeving, terechtwijzing, waarschuwing en bestraffing, in den geest der broederlijke liefde uit den weg te ruimen.

„De tuchtmiddelen, welke zij na kennisneming en onderzoek, overeenkomstig de voorschriften van dit reglement, aanwenden, zijn:

„ontzegging van het gebruik des H. Avondmaals" en zoo als dan verder volgt.

Naar aanleiding van een voorstel, door de Heeren THODEN VAN VELSEN en SCHUURBECQUE BOEIJE, gedaan in 1875, om „met het oog op de veelvuldige ongelegenheden, waarin de kerkelijke besturen gebracht worden, als zij geroepen worden om recht te spreken in gevallen van kerkelijke tucht, door art. 21 in verband met art. 4 van het Regl. voor K. O. en T.", in art. 4, al. 2, onder de tuchtmiddelen op te nemen in de eerste plaats *waarschuwing* en *bestraffing*, en om voorts door wijziging van al. 1 het daarin voorgeschrevene omtrent het „uit

den weg ruimen van verkeerdheden in den geest der broederlijke liefde" niet meer verplichtend te stellen, maar naar gelang van omstandigheden aan het oordeel dier collegiën over te laten, heeft de Synode, in overweging nemende, dat er voor hem, die meent ten onrechte eene waarschuwing of bestraffing te hebben ontvangen, geene gelegenheid bestond om in hooger beroep te komen, alsmede dat er onderscheidene gevallen bij de kerkelijke rechtspleging voorkomen, die eene *dadelijke* toepassing van een of ander tuchtmiddel vorderen, verandering van het artikel, echter met eenige wijziging van het voorstel, noodig geoordeeld. Op de definitieve vaststelling is bij eindstemming de goedkeuring van de leden der Provinciale Kerkbesturen gevolgd en het veranderde art. in werking gebracht 1 Jan. 1877. Zie 1875, bl. 42—44, 138—142, 145, 146; 1876, bl. 91—95, 266, 267; 1877, bl. 52, Bijl. B, bl. 116. In verband hiermede staat de aanvulling van art. 45.

De tuchtmiddelen. De kerkelijke besturen zijn vrij in de keuze der tuchtmiddelen. De Synode heeft bij het definitief vaststellen van dit reglement zich vereenigd met de volgende beschouwing van hare rapporteerende commissie:

„Geheel in overeenstemming met het boven aangeduide beginsel," (zie op art. 1) „is de groote vrijheid, die aan de verschillende kerkelijke collegiën gelaten wordt. Nergens komt in het concept eene opsomming voor van de overtredingen, welke tot de uitoefening van de kerkelijke tucht aanleiding geven, noch ook eene bepaalde aanwijzing van de tuchtmiddelen, die op elke overtreding moeten worden toegepast. Iets dergelijks mag evenmin in een *strafwetboek* ontbreken, als het in een reglement van *kerkelijk opzicht en tucht* op zijne plaats zou zijn. Sommige besturen en kerkeraden evenwel hebben zich met het stelsel hierin door het concept gevolgd, niet kunnen vereenigen, en maken opmerkzaam op het gevaar, aan het gemis van vaste bepalingen verbonden. Vele kerkelijke collegiën, zoo meenen zij, zullen daardoor in groote verlegenheid geraken, niet het minst de kerkeraden te platten lande, aan welke men in den regel geene ervarenheid in het behandelen van zaken van kerkelijke tucht mag toeschrijven; onzekerheid, ongelijkmatigheid, verwarring, wellicht ook misbruik van macht zullen daarvan het gevolg zijn. Het ware veiliger geweest, uitdrukkelijk te bepalen, welke tuchtmiddelen op de met name genoemde afdwalingen toepasselijk waren, en alzoo de verantwoordelijkheid, vooral der lagere kerkelijke collegiën, eenigermate te verplichten.

„Uwe Commissie gevoelt al het gewicht van die bedenkingen. En toch kan zij Uw Hoog Eerw. alleen aanraden, dat zij zich in dit opzicht geheel en al houden aan het door het concept gevolgde stelsel. Elke afwijking daarvan zou tevens afwijking zijn van het beginsel, waarvan kerkelijk opzicht en tucht uitgaan. Dat beginsel vordert gebiedend, dat niet slechts op de overtreding, als geïsoleerd feit, maar ook, ja vooral op den zedelijken toestand, waarvan het de openbaring is, op het waarachtig belang zoo van den schuldige als van de gemeente, acht worde gegeven. Dit alles wordt hoogst bezwaarlijk, zoo niet onmogelijk, wanneer het kerkelijk collegie in de toepassing der tuchtmiddelen door de letter van een reglement gebonden is, hoe groote ruimte het overigens ook laten moge. Daarenboven, begon men eenmaal de overtredingen op te sommen, dan mogt er ook geene enkele ontbreken, want haar gemis zou de bevoegdheid der besturen, tot groote schade der gemeenten, beperken. En wie zou durven beweeren, dat volledigheid in dit punt bereikbaar is? Het moge dan waar zijn, dat de bevoegdheid van elk kerkelijk collegie, binnen de grenzen van zijn eigen gebied gelaten,

hare bezwaren heeft, het beperken van die vrijheid achten wij oneindig meer bedenkelijk. Het is billijk, dat de wijze van kennisneming en onderzoek, althans in hare hoofdtrekken, door den wetgever bepaald worde, doch elk oordeele, nadat hij voldoende ingelicht is, naar de uitspraak van zijn geweten. Mag hij dat niet doen, dan verliest de kerkelijke tucht haar *vaderlijk*, haar *opvoedend* karakter, en het kerkelijk collegie in plaats van te handelen uit het vrije beginsel der broederlijke liefde, wordt de dienaar eener geschrevene wet." (Zie 1865, bl. 124).

Ook is het in dit regl. gevolgde stelsel niet in strijd met art. 51, 3° van het Alg. Regl., waar melding gemaakt wordt van „misdrijven, voor welke de kerkorde afzetting eischt", 'twelk in zich zou sluiten, dat het regl. voor kerkelijk o. en t. uitdrukkelijk behoort te bepalen, welke misdrijven dat zijn. Door *kerkorde* worden hier toch in 't algemeen de regelen bedoeld, die in de kerk plegen gevolgd te worden en die nader aangewezen zijn in artt. 43, 3° en 44, 3° van het Algemeen Reglement (t. a. p., bl. 125).

Met of zonder — tractement. Deze woorden zijn eene aanvulling, in werking gekomen 15 Febr. 1872. Daardoor is de bevoegdheid, die bij de vroegere wetgeving aan den kerkelijken rechter gegeven was, om aan de schorsing van een pred. verlies van tractement te verbinden, weder hersteld. Immers was bij de opheffing dier bevoegdheid uit het oog verloren, dat de verschoonende behandeling van den schuldige in deze vaak een drukkenden last op de ringpredd. legt, te meer omdat de schuldige er dan lichter toe komt om zijne zaak alle mogelijke instantiën te doen doorloopen, ook dan zelfs, wanneer er geenerlei uitzicht op vrijspraak bestaat. In verband met deze ampliatie is te gelijkertijd ook art. 37 veranderd. Zie 1870, bl. 138—140, 179, 180; 1871, bl. 322—325.

Ontzetting van kerkelijke bedieningen en ambten. In de Verg. der Synode van 1883 is de vraag gerezen, of het niet wenschelijk zou zijn tusschen de schorsing en de ontzetting een lichter tuchtmiddel op te nemen, daar er gevallen kunnen zijn, dat een predikant óf geschorst zijnde, den zedelijken invloed mist om met nut in dezelfde gemeente zijn werk te hervatten, óf ontzet uit den dienst, toch reeds na korteren tijd dan vijf jaren met vrucht in eene andere gemeente zou kunnen werkzaam zijn. Twee, daartoe gedane voorstellen, het ééne om achter de bovenstaande woorden te laten volgen: „voor bepaalden of onbepaalden tijd", het andere om tusschen „schorsing" en ontzetting op te nemen, in eene nieuwe al.: „niet eervol ontslag", hadden echter, naar het oordeel der Synode, te groote bezwaren, om aangenomen te worden. Zie 1883, bl. 112, 113, 212—214.

Ontzetting van het lidmaatschap, enz. In het concept-reglement was hieraan nog toegevoegd als laatste tuchtmiddel: *afsnijding van alle betrekking tot de Nederlandsche Hervormde Kerk*; met de bedoeling, dat dit ook op hen, die geen lidmaten zijn, zou kunnen worden toegepast. Dezen zijn echter niet aan de kerkelijke tucht onderworpen. Daarenboven is dit tuchtmiddel onuitvoerlijk en met de strekking der kerkelijke tucht onvereenigbaar. Reeds de ontzetting van het lidmaatschap moet niet dan in de uiterste noodzakelijkheid worden toegepast; er kunnen zich evenwel gevallen voordoen, waarin het welzijn der gemeente haar gebiedend schijnt te vorderen. Dan echter behoudt het collegie, dat haar uitsprak, naar art. 36 de bevoegdheid haar ook weder op te heffen. „De Kerk laat een harer lidmaten los, maar zij spreekt tevens hare gezindheid uit, om hem, indien hij berouw toont, en verklaart met hare beginselen in te stemmen, weder op te nemen in haren schoot. Ja, zoo zij hare roeping als Christelijke Kerk verstaat,

zal zij niet lijdelijk afwachten, totdat de van het lidmaatschap ontzette van die gezindheid doe blijken, maar zelve al de middelen, die zij in hare macht heeft, aanwenden om dat berouw en die instemming met hare Christelijke beginselen te doen ontstaan en aan te kweeken. Doch indien dit de bedoeling der Kerk is, ja wezen moet, dan zal het wel geen nader betoog vereischen, dat er van *afsnijding van alle betrekking tot haar* nooit sprake zijn kan, indien zij althans in den geest van haar Stichter, die gekomen is om te zoeken en zalig te maken wat verloren was, handelen zal." (t. a. p., bl. 121, 122). Uit dit alles blijkt ten duidelijkste, dat, hoewel in art. 3 Alg. Regl., het laatste lid, de bevoegdheid der Kerk uitgesproken is om onwaardigen van alle betrekking tot de Kerk vervallen te verklaren, m. a. w. *af te snijden*, de wetgever dit in het Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht, vijf jaren (niet *vijftien* zooals bij vergissing bladz. 4 in de aant. gedrukt staat) later, met opzet en op goede gronden niet heeft opgenomen. De besluiten omtrent z.g. doleerenden genomen waren dan ook geene kerkrechtelijke uitspraken en waren, na hunne ontzetting van het lidmaatschap geen tweede vonnissen, zooals men het wel eens heeft doen voorkomen, maar bestuursbesluiten, waarbij werd geconstateerd, dat de bedoelde personen nu ook zelven ten duidelijkste hadden getoond, zich van de Kerk te hebben afgescheiden en mitsdien niet meer tot haar te behooren. Verg. aant. op art. 3 Alg. Regl.

ART. 5. De genoemde kerkelijke collegiën houden *opzicht* op zoodanige wijze, als hun het meest geschikt zal voorkomen en zonder daarin door de bepalingen van dit reglement gebonden te zijn.

Zij zijn bevoegd naar de in hun ressort bestaande verkeerdheden, welke tot de aanwending van een der in art. 4 genoemde tuchtmiddelen aanleiding zouden kunnen geven, onderzoek in te stellen en daarover beslissingen te nemen, overeenkomstig de bepalingen van dit reglement, onverschillig of zij van zoodanige verkeerdheden door eene volgens de artt. 40 tot 43 ingediende aanklacht of op eenige andere wijze kennis bekomen hebben.

Zonder — gebonden te zijn. Verg. omtrent het onderscheid van *opzicht* en *tucht* het aanget. bij art. 3.

Ingediende aanklacht. Kerkelijke besturen zijn wel verplicht om naar hun kenbaar gewordene illegale handelingen van kerkeraden of diaconiën onderzoek te doen, maar geen kerkeraad is in zijne aanklacht van een anderen kerkeraad of eene diaconie in zake der armenverzorging ontvankelijk, vermits hij noch zijne diaconie, volgens art. 6 van het regl. op de diaconiën, door de afwijzing van een elders woonachtigen arme kan gerekend worden bezwaard te zijn. Oordeel der Synode, 1863, bl. 92.

ART. 6. Ieder lidmaat der kerk is verplicht de beslissingen van de bevoegde kerkelijke collegiën te eerbiedigen, behoudens hooger beroep en aanvrage van herziening en vernietiging, met inachtneming van hetgeen daaromtrent in dit reglement is voorgeschreven.

ART. 7. Ieder kerkelijk collegie gaat in de kennisneming en het onderzoek van zaken, tot zijne bevoegdheid behoorende, te werk,

zoo als de aard der zaak, de belangen der kerk in het algemeen en de bijzondere omstandigheden der betrokken personen het vorderen.

Tot het afnemen van den eed van getuigen wordt niet dan in de uiterste noodzakelijkheid overgegaan.

ART. 8. Ieder kerkelijk collegie bepaalt, naarmate de omstandigheden en de billijkheid het vorderen, of bezwaarden en andere personen voor de volle vergadering of voor eene daartoe benoemde commissie zullen gehoord [1]) worden, met aanwijzing van tijd en plaats. De tijd voor het uitbrengen van rapporten, voor het in handen blijven van afschriften en voor het nemen van inzage van oorspronkelijke stukken wordt door den voorzitter van het collegie geregeld.

1) Het bepaalde in dit art. omtrent het hooren voor de volle vergadering of voor eene commissie sluit volstrekt niet in, dat de bezwaarden (en andere personen, dus ook getuigen) altijd persoonlijk moeten gehoord worden. Aan het Collegie, dat uitspraak moet doen, is, naar art. 7, 'twelk een onderzoek wil „zooals de aard der zaak, de belangen der Kerk in het algemeen en de bijzondere omstandigheden der betrokken personen vorderen", de bepaling der wijze, hoe het onderzoek zal geschieden, overgelaten en dit mitsdien volkomen bevoegd alleen bij schriftelijk onderzoek in te stellen. Besluit het Collegie tot een persoonlijk hooren, *dan* bepaalt het, de omstandigheden en de billijkheid in acht nemende, dat dit aldus zal geschieden. Verg. de overweging der Syn. Contr. in het vonnis van eene Amsterdamsche tuchtzaak, geveld 1886 (Syn. Hand., bl. 567), bevestigd door de uitspraak in revisie. Er kunnen zelfs gevallen zijn, waarin het hooren, schriftelijk zoowel als mondeling, volstrekt onmogelijk of geheel overbodig is. Art. 7 geeft het kerkelijk collegie in dezen bevoegdheid om naar omstandigheden te handelen.

ART. 9. Die voor een kerkelijk collegie geroepen wordt, is verplicht in persoon, en zonder bijstand van een ander als raadsman of zaakgelastigde, te verschijnen. Alle ingediende stukken moeten door de belanghebbenden zelven onderteekend zijn, en alleen, bijaldien iemand zijnen naam niet kan schrijven, wordt, bij vermelding hiervan in het aangeboden stuk, de onderteekening namens hem toegelaten.

ART. 10. Inzage van oorspronkelijke stukken wordt, onder inachtneming van het bepaalde in art. 8, niet geweigerd aan hem, tegen wien een onderzoek is ingesteld. Ook staat het hem vrij, zich te zijnen koste, volgens het tarief in art. 23, afschriften te doen geven door tusschenkomst van den bewaarder dier stukken.

ART. 11. Het bezorgen van schrifturen en het ontbieden van personen geschiedt door de gewone kerkelijke bedienden, of, des noodig, door een ander persoon, daartoe voor ieder bijzonder geval door het collegie, met de behandeling der zaak belast, aan te wijzen.

De verslagen van deze bedienden worden voor waar gehouden, zoolang het tegendeel niet gebleken is; doch zij zijn verantwoordelijk

voor alle schade, door nalatigheid en onnauwkeurigheid in het volbrengen der hun gegeven bevelen veroorzaakt, onverminderd de toepassing van tuchtmiddelen, indien daartoe termen zijn.

ART. 12. Bij niet inachtneming door de belanghebbenden der krachtens art. 8 gestelde termijnen, worden, des ongeacht, het onderzoek en de afdoening der zaak voortgezet.

ART. 13. Aanteekeningen door de scriba's of secretarissen van de kerkelijke collegiën in de notulen of de agenda gedaan ten aanzien van den tijd van ontvangst en verzending van stukken, worden voor waar gehouden, zoolang van geene onnauwkeurigheid is gebleken.

ART. 14. Alle gedurende het onderzoek schriftelijk ingediende berichten en andere stukken, alsmede alle in geschrift gebrachte verklaringen worden door hem, die ze indient of daarbij eene verklaring aflegt, onderteekend, zooveel noodig na kennisneming van den inhoud.

Verklaringen van iemand, die zijn naam niet schrijven kan, worden, met vermelding van deze omstandigheid, onderteekend door het lid of de leden van het collegie, voor wie zij zijn afgelegd.

ART. 15 Wie in eenige zaak als lid van een kerkelijk collegie gehandeld of tot de uitspraak medegewerkt heeft, mag in geen hooger collegie van dezelfde zaak kennis nemen.

Wie in eenige zaak, enz. Op eene vraag van het Class. Best. van Utrecht, of dit art., behalve voor zaken van kerkelijk opzicht en tucht, ook voor zaken van meer algemeenen aard moet toegepast worden — daar het meermalen was voorgekomen, dat bedenking gemaakt werd tegen de behandeling van aanvragen van den Utrechtschen kerkeraad, van welken verscheidene leden zitting hadden in het Classikaal Bestuur — heeft het Prov. Kerkb. van Utrecht geantwoord, dat het art. alleen behoort gevolgd te worden bij de behandeling van zaken, vallende in de termen van het reglement, en dus uitsluitend van toepassing is op het kennis nemen van ingebrachte bezwaren en beschuldigingen, mitsgaders uit kracht van art. 61, al. 1, van kerkelijke geschillen (Medegedeeld in de Syn. Handd. 1866, Bijl. B, bl. 60, 61). — Overigens is dit art. niet in strijd met art. 15 van het Alg. Regl., maar eene voor eene onpartijdige rechtspleging onmisbare bepaling, welke het Alg. Regl. geheel heeft vrijgelaten. Verg. de beslissing, waardoor de bepaling van art. 15, Regl. voor O. en T., in toepassing is gebracht bij de herziening van de uitspraak der Synodus Contracta in zake Dr. J. C. ZAALBERG PZ., ten aanzien der leden van het Prov. Kerkb. van Zuidholland; 1868, bl. 217, 218.

In geen hooger collegie. Het art. is, naar deze uitdrukkelijke bepaling, niet toepasselijk op leden van een prov. Kerkb., die tevens leden zijn der Alg. Synodale Commissie en nu geroepen worden om uitspraak te doen in eene zaak, welke naar hun Kerkbestuur verwezen is en van welke zij dus in die Commissie reeds kennis genomen hebben. In dezen zin heeft de Synode geoordeeld, in strijd met het gevoelen der Synodale Commissie: 1869, bl. 252; verg. Bijl. B, bl.

140—142. Maar wel is dit omgekeerd toepasselijk op leden der Synodale Commissie, wanneer door deze Commissie recht moet gesproken en gehandeld worden naar art. 70 Alg. Regl. in eene zaak, waarvan zij als leden van een Kerkeraad, een Classikaal of een Prov. Bestuur reeds kennis genomen hebben. 1873, bl 243, Bijl. B, bl. 243, 244.

ART. 16. Leden van een kerkelijk collegie oordeelen niet over zaken, in welke zij zelven of hunne vrouwen, of personen, die hun of hunne vrouwen in de drie eerste graden van bloedverwantschap of zwagerschap bestaan, betrokken zijn.

Betrokken zijn. Dat een lid van een prov. Kerkb., wiens zoon in eene zaak in eersten aanleg mede geoordeeld heeft, in dezelfde zaak aan de beslissing in appél deelneme, is door dit art. niet verboden. Antw. der Syn. Comm. op eene vraag van het Prov. Kerkb. van Utrecht, goedg. door de Synode. 1858, bl. 26, Bijl. B, bl. 41, 42.

ART. 17. In de gevallen, bij de twee laatstvoorgaande artikelen vermeld, moeten zoodanige leden, gedurende de behandeling, de beraadslaging en de beslissing, de vergadering verlaten.

ART. 18. Indien, ten gevolge van het bepaalde bij artt. 15 en 16, het getal stemmende leden tot beneden twee derden verminderd wordt, zal het ontbrekende getal worden aangevuld, in den kerkeraad door oproeping van de laatst afgetreden ouderlingen, te beginnen met den oudsten in jaren, en bij de overige kerkelijke besturen door oproeping eerst van de secundi en des noodig verder van de tertii.

ART. 19. Iedere beslissing van een kerkelijk collegie in zaken van tucht wordt, met inachtneming op art. 9 van het Algemeen Reglement, genomen bij meerderheid van stemmen.

Al de leden zonder uitzondering zijn verplicht aan de stemming deel te nemen.

Indien de stemmen staken, is de beslissing ten gunste van den bezwaarde.

ART. 20. In zaken, dit reglement betreffende, is de vergadering bevoegd, aan de leden geheimhouding op te leggen ten aanzien van de uitgebrachte adviezen en stemmen.

ART. 21. Bij de beslissing van kerkelijke collegiën moeten de feiten, welke het onderwerp der beoordeeling hebben uitgemaakt, nauwkeurig worden omschreven, alsmede de daaruit, naar het oordeel van het collegie, voortvloeiende verkeerdheid of overtreding bij name uitgedrukt worden, met vermelding tevens van de gronden, op welke de beslissing rust. Eindelijk moet daarbij, indien het bezwaar gegrond geoordeeld is, een der bij art. 4 opgenoemde tuchtmiddelen toegepast worden.

Iedere beslissing moet door al de leden, die daaraan deel genomen hebben, worden onderteekend en zóó, als minute, bewaard blijven.

ART. 22. Bij eene beslissing in hooger beroep of herziening, houdende toepassing van een der tuchtmiddelen, in art. 4 genoemd, worden de kosten, in eersten aanleg en in hooger beroep of herziening gemaakt, gebracht ten laste van den bezwaarde, behoudens de bepaling van art. 33, 3e lid.

Wanneer de bezwaarde berust in de beslissing, in eersten aanleg genomen, en in alle gevallen, bij het 1ste lid van dit artikel niet bedoeld, worden de kosten gedragen door de kerk.

De kosten gedragen door de kerk. Een voorstel van de Synodale Commissie om dit art. zóó te wijzigen, dat ter eerster instantie de kosten door klager of veroordeelde geleden werden, is door de Synode onaannemelijk geacht, als in strijd met het beginsel van dit reglement. Zie 1869, bl. 137, 182, Bijl. A, bl. 78, 79, 80.

ART. 23. Geene kosten kunnen in rekening gebracht en geleden worden dan:

1°. de kosten van buitengewone vergaderingen van kerkelijke collegiën boven den Kerkeraad, de Algemeene Synodale Commissie daaronder begrepen, wanneer deze door belanghebbenden gevraagd of door die collegiën noodzakelijk gekeurd worden, de reiskosten berekend voor elk uur afstand heen en terug te zamen voor elk lid één gulden en twintig cent, en de verblijfkosten voor elk lid berekend tegen twee gulden voor elken dag en twee gulden voor elken nacht;

2°. de kosten van commissiën der in 1° genoemde collegiën, wanneer zij zich buiten den tijd der gewone zittingen van het collegie om eenige zaak van hunne woonplaats hebben moeten verwijderen, reis- en verblijfkosten beide berekend zoo als in evengemelde rubriek sub 1° is vastgesteld.

Om voor een tweeden dag verblijfgeld te kunnen vorderen, moeten zij niet minder dan zes uren den eersten dag werkzaam zijn geweest, tenzij het voldoende worde aangewezen, dat men de behandeling der zaak op den eersten dag niet heeft kunnen voortzetten;

3°. de reiskosten van getuigen, die zich een afstand van één uur en daarboven van hunne woonplaats hebben moeten verwijderen, berekend tegen vijf en zeventig cent per uur afstands heen en terug te zamen. De verblijfkosten moeten worden berekend naar billijkheid;

4° de kosten van het copiëren van processtukken voor kerkelijke collegiën en van die door de belanghebbenden zijn gevraagd, berekend tegen tien cent voor elke bladzijde in folio, bevattende niet minder dan dertig regels, ieder van ten minste twaalf lettergrepen;

5°. alle briefporten voor kerkelijke collegiën, hunne commissiën of leden, ter zake dienende;

6°. de bezoldiging van boden of bedienden voor hunne diensten bij buitengewone bijeenkomsten van kerkelijke collegiën of commissiën, ten bedrage van één gulden per dag en vijftig cent voor een halven dag;

7°. billijke vergoeding van reiskosten aan hen, die naar art. 11, eerste lid, schrifturen bezorgen of personen ontbieden.

Indien, ten gevolge van onvermijdelijke overvaart van wateren, of bij gemis van min kostbare reisgelegenheden, de reiskosten noodwendig grooter zijn, wordt het aan de beoordeeling van het collegie, met het onderzoek der zaak belast, overgelaten, die meerdere kosten in rekening te brengen, of aan de belanghebbenden toe te leggen.

In het Waalsche ressort worden de reis- en verblijfkosten berekend naar een tarief, ontworpen door de Waalsche Commissie en goedgekeurd door de Algemeene Synode.

1) *De kosten van buitengewone*, enz. Tot betere regeling der kosten van kerkelijke procedures, is, op voorstel der Synodale Commissie, deze bepaling als nieuw opgenomen en met eene daaruit voortvloeiende wijziging van het onder 2° vervatte, in werking gekomen d. 1 Maart 1871. Zie 1860, bl. 136, 137, 182. Bijl. A, bl. 76—79, 81; 1870, bl. 102, 103, 157.

2) In 1884 werd door de Synodale Comm. bezwaar gemaakt, tot de uitbetaling der kosten van eene buitengewone vergadering, door een Class. Best. in eene zaak van tucht gehouden, machtiging te verleenen, omdat, volgens haar oordeel, tot het behandeln dier zaak geene buitengewone vergadering was noodig geweest. De Synode oordeelde echter, dat op dien grond de uitbetaling niet kon geweigerd worden, daar de vraag of eene buitengewone verg. noodig was, naar de bepaling van dit art. sub 1° geheel aan het oordeel van het Class. Best. was overgelaten. (1885 bl. 107—109, 113—115, Bijl. A bl. 67, 70). Anders is het, als eene buitengewone kerkvisitatie zal gehouden worden. Zie art. 21 van het Regl. op Kerkvisitatie.

3°. *De reiskosten van getuigen*. Klagers, als getuigen opgeroepen, hebben mede aanspraak op vergoeding van kosten. 1865, bl. 15, Bijl. A, bl. 95.

7°. *Billijke — ontbieden*. Ampliatie, in werking gekomen 1 April 1864.

In het Waalsche ressort, enz. Ampliatie van 31 Maart 1875, noodzakelijk wegens het verspreid liggen der gemeenten in verschillende provinciën.

Art. 24. Voor zoover de kosten, bij 't vorig artikel vermeld, door de kerk moeten gedragen worden, zal daarvan een gespecificeerde staat, door den scriba of secretaris van het collegie, met de zaak belast, opgemaakt, worden ingezonden bij de Algemeene Synodale Commissie, welke dien staat beoordeelt, met of zonder wijziging vaststelt en den quaestor-generaal tot de uitbetaling machtigt.

Art. 25. Kosten, volgens art. 22 ten laste van een bezwaarde gebracht, worden door den scriba of secretaris van het collegie, dat de uitspraak deed, tegen kwitantie ontvangen en verantwoord aan wie zulks behoort.

Art. 26. De wijze, waarop voorschot van gelden, waar dit tot onderzoek eener zaak mocht noodig zijn, gedaan of bekomen wordt, blijft in ieder bijzonder geval aan de regeling van het betrokken collegie overgelaten.

Art. 27. Een kerkelijk bestuur, ontwarende, dat een collegie onder

zijn ressort op bestaande verkeerdheden geen acht geeft, of een te zijner kennis gebracht bezwaar, zonder het behoorlijk onderzocht te hebben, ter zijde legt, vraagt daaromtrent inlichtingen aan het lagere collegie.

Indien de gegeven inlichtingen onvoldoende bevonden worden, spoort het hoogere collegie het lagere tot handelen aan, en neemt, na herhaalde weigering of bij voortdurende vertraging van het laatstgenoemde, eindelijk zelf het onderzoek van de zaak ter hand en doet, wat het lagere collegie had behooren te doen.

ART. 28. Van alle beslissingen in zaken van tucht wordt, binnen acht dagen na hare dagteekening, een behoorlijk voor echt verklaard afschrift gezonden aan den bezwaarde.

Van de uitspraken van den Kerkeraad, in welke de ontzetting van het lidmaatschap wordt toegepast, en van alle beslissingen in eersten aanleg door de Classikale en Provinciale Besturen genomen, wordt, indien daarvan geen hooger beroep is aangevraagd, binnen 14 dagen na verloop van den termijn, voor het hooger beroep bepaald, een afschrift toegezonden aan het in opklimmenden rang volgende collegie.

Alle beslissingen der Classikale en Provinciale Besturen in hooger beroep worden, binnen 14 dagen na hare dagteekening, gebracht ter kennis van de Algemeene Synodale Commissie.

Van de uitspraken, enz. Deze en de volgende al., alsmede artt. 29 en 30, zijn de toepassing van het beginsel „dat met de *vrijheid*, aan de lagere kerkelijke collegiën toegekend" (zie aant. op art. 4, al. 2) „*toezicht* door de hoogere uit te oefenen, behoort gepaard te gaan." 1856, bl. 151; verg. bl. 125—127.

Het in opklimmenden rang volgend collegie. D. i. waar het uitspraken geldt van Provinciale Kerkbesturen, niet de Synodale Commissie, maar de Synode. 1862, bl. 109.

Alle beslissingen, enz. Naar aanleiding van gedurig ingekomen kennisgevingen van beslissingen van geschilzaken in hooger beroep, door Provinciale Kerkbesturen genomen, heeft de Synodale Commissie bij Circulaire van den 18 Nov. 1863, in de Kerkelijke Courant, no. 48, aan de verschillende kerkelijke besturen herinnerd, „dat geene andere beslissingen in hooger beroep dan over zaken van kerkelijke tucht, krachtens dit artikel ter kennis van de Synodale Commissie behooren gebracht te worden." 1863, Bijl. B, bl. 99.

In hooger beroep. De vraag, of eindbeslissingen in zake van tucht, genomen door Classikale Besturen of Provinciale Kerkbesturen, aan welke de zaak, na vernietiging van eene in hooger beroep genomen beslissing, was verzonden, ook vallen in de termen van deze bepaling, moet in toestemmenden zin beantwoord worden, op grond dat zulke eindbeslissingen werkelijk *uitspraken zijn in hooger beroep*, en de derde al. zoo algemeen mogelijk luidt; terwijl er voor het onderzoek dier beslissingen in den zin van art. 29 nog eene reden te meer bestaat, omdat daaruit zal moeten blijken, of bij haar aan het voorschrift van art. 59 nopens de inachtneming der uitspraak in cassatie voldaan is. 1873, bl. 247, Bijl. B, bl. 224.

ART. 29. Wanneer kerkelijke besturen in de volgens art. 28 te

hunner kennis gebrachte beslissingen schennis of verkeerde toepassing van het reglement opmerken, zijn zij bevoegd, aan het lagere collegie hunne opmerkingen en wenken daaromtrent mede te deelen.

Aan de Algemeene Synodale Commissie wordt met betrekking tot de haar toegezonden beslissingen in hooger beroep dezelfde bevoegdheid toegekend.

Het lagere collegie slaat op die wenken en opmerkingen acht in de behandeling van zaken, dit reglement betreffende.

ART. 30. Indien de aanmerkingen, door de Algemeene Synodale Commissie op de haar toegezonden uitspraken gemaakt, door haar van algemeen belang geacht worden, doet zij daarvan mededeeling in het kerkelijk orgaan, zonder eenige aanduiding van de betrokken personen en collegiën.

ART. 31. Eene beslissing in zake van tucht wordt openbaar gemaakt, indien het collegie, door hetwelk zij gegeven is, bij zijne uitspraak zulks heeft voorgeschreven, doch niet wanneer zij de geldigheid eener eindbeslissing heeft verkregen.

ART. 32. Geene uitspraak van een kerkelijk collegie treedt in werking, vóór dat de termijnen, om in hooger beroep te komen en herziening of vernietiging aan te vragen, verstreken zijn, behoudens de bepalingen van art. 48 [1]).

1) Het voorstel der Class. Verg. van Amsterdam om op dezen regel de uitzondering te maken, dat ook de Kerkeraden bevoegd zullen zijn eene *provisioneele schorsing van lidmaten* (met het oog op de Avondmaalsviering) uit te spreken, is door de Synode niet aangenomen. Zie aant. op art. 45.

ART. 33. Hij, tegen wien de toepassing van een der in art. 4 genoemde tuchtmiddelen is uitgesproken, kan van die uitspraak in hooger beroep komen binnen 14 dagen na de dagteekening der hem toegezonden kennisgeving van de uitspraak. Hij is verplicht, daarvan binnen denzelfden termijn schriftelijk kennis te geven aan den voorzitter van het collegie, dat de uitspraak gedaan heeft, en, onder overlegging van het door hem ontvangen afschrift der uitspraak, aan den voorzitter van het collegie, op hetwelk hij zich beroept. In geval van beroep op de Algemeene Synode wordt de bedoelde kennisgeving gericht aan haren secretaris.

Daarenboven is hij verplicht, binnen denzelfden termijn, ter beoordeeling van het bestuur, waarop hij zich beroept, in handen van diens scriba of secretaris voldoende zekerheid te stellen voor de kosten, in eersten aanleg gemaakt en in hooger beroep te maken.

In geval van blijkbaar onvermogen wordt hij van deze laatste verplichting en van de betaling der volgens art. 22 te zijnen laste gebrachte kosten, door het bestuur, op hetwelk hij zich beroepen heeft, vrijgesteld.

Kan in hooger beroep komen. Dat den klager recht van appél zou worden toegekend, is strijdig met het beginsel, waarvan het regl. uitgaat. „Het kent in zaken van tucht geene twee partijen, een beschuldiger en een beschuldigde. De klager is en behoort niet meer te zijn dan *aanbrenger*. Hij geeft aan het kerkelijk collegie kennis van verkeerdheden, die hem bekend zijn, doch waarvan het collegie zelf, om welke reden dan ook, geen kennis draagt. Wanneer hij dat gedaan heeft, dan is ook zijne taak ten einde en die van het kerkelijk bestuur begint (1856, bl. 127)." Met handhaving van dit beginsel heeft dan ook de Synode een door haar medelid Dr. C. E. VAN KOETSVELD in 1869 gedaan voorstel om aan art. 15 Alg. Regl. zulk een volledige toepassing te geven, dat aan den klager, wanneer hij zich door eene uitspraak bezwaard achtte, zoowel als aan den beklaagde het recht van hooger beroep gegeven werd, na ernstige overwegingen en ingewonnen advies van de Synodale Commissie over de vraag, of ook met behoud van het beginsel *in sommige gevallen* den klager het recht van appél kon worden toegekend, in 1870 onaannemelijk verklaard. 1869, bl. 38, 39, 133—137, 180—182; 1870, bl. 82, 83, Bijl. B, bl. 128—131. Eveneens heeft de Synode in 1873 op een voorstel van haren Vice-president BRUNA om den volgens hem bestaanden strijd tusschen art. 15 Alg. Regl., waarbij iedere beslissing van een kerkelijk collegie vatbaar voor hooger beroep wordt verklaard, en art. 33 Regl. van O. en T., waarbij geen hooger beroep wordt toegelaten, ingeval de beschuldigde is vrijgesproken (zoo ook tusschen art. 15 voorn. en art. 10 van het Regl. voor de Kerkeraden), weg te nemen, geoordeeld, dat als vaststaande moet aangenomen worden, dat de klager slechts aanbrenger is, overigens in de zaak niet betrokken, en er derhalve uit den aard der zaak op het gebied van kerkelijke wetgeving, dat ook geen publiek ministerie kent, geen ander is, die in zake van tucht in hooger beroep kan komen, dan de bezwaarde; zoodat door de bepalingen in genoemde artt. Regl. O. en T. en voor de Kerker., *de bepaling van art.* 15 *Alg. Regl. volkomen tot haar recht komt*, en wegens het bestaan op dit punt van eene algemeen als geldig erkende jurisprudentie, ook het laatstgenoemde art. geene verduidelijking noodig heeft. 1873, bl. 9, 10, 176—181, 185, 186. Verg. het aanget. op art. 15 Alg. Regl. en art. 10 Regl. v. d. Kerkeraden.

Toch heeft de Synode dit standpunt niet volkomen gehandhaafd toen zij in 1881 (zie Handd. bl. 162—167, 169—171, 317, 318), naar aanleiding van een voorstel, wederom door den heer BRUNA ingediend, voorloopig aannam en aan de consideratiën der Kerk onderwierp in een art. 33* van het Regl. voor O. en T., waarbij „hetzelfde recht om in hooger beroep te komen, dat in het vorige art. is toegekend aan hem, tegen wien de toepassing van een tuchtmiddel is uitgesproken," zou gegeven worden aan den klager „die door eene vrijspraak in eersten aanleg *zich in zijn recht verkort acht of zich verhinderd ziet het werk te volbrengen, dat hem in de kerkelijke reglementen is opgedragen.*"

Dit ontwerp, 't welk, met eenige daarbij behoorende bepalingen en wijzigingen van andere artt., zijne aanbeveling vooral vond in de omstandigheid, dat soms predikanten moeielijkheid ondervinden bij het aannemen hunner leerlingen, wanneer zij in 't ongelijk gesteld worden door eene uitspraak des Classikalen bestuurs in zake van hunne klacht over contrarieerende ouderlingen, is echter ten volgenden jare teruggenomen, daar de Synode oordeelde, dat het niet raadzaam was, ter wille van zulke sporadisch voorkomende gevallen — waarin toch meestal wel op andere wijze zou kunnen voorzien worden — van een overigens

zoo heilzaam beginsel in onze kerkelijke rechtspleging af te wijken. 1882, bl. 349—357.

***Binnen* 14 *dagen*, enz. De Syn. Comm. heeft in het Kerkelijk Orgaan van 21 Mei 1862 de onderscheidene Kerkelijke Besturen gewezen op de noodzakelijkheid om steeds van de dagteekening der kennisgeving, waarbij hunne uitspraken in voorkomende gevallen aan den bezwaarde moeten worden toegezonden, met nauwkeurigheid te doen blijken. Zie: Bijl. B. bl. 253, 254 der Handd. van 1862.**

***Onder overlegging — uitspraak.* Aanvulling, in werking 1 Jan. 1877.**

ART. 34. De voorzitter van het collegie, tegen welks uitspraak hooger beroep is aangeteekend, zorgt, dat binnen acht dagen, nadat hij daarvan kennis bekomen heeft, al de schrifturen tot de zaak betrekkelijk, met uitzondering van de minute der uitspraak, worden ingezonden aan het Kerkelijk Bestuur, dat in hooger beroep moet oordeelen, met bijvoeging van een inventaris der stukken, in dubbel opgemaakt, van welke één, door den scriba of secretaris van het hooger collegie geteekend voor ontvangst, wordt teruggezonden.

Indien het aangeteekende hooger beroep door den bezwaarde niet binnen den bepaalden termijn is voortgezet, of daarvan door hem later is afgezien, wordt hiervan door den scriba of secretaris van het Kerkelijk Bestuur, bij 'twelk het beroep moest worden behandeld, onverwijld kennis gegeven aan het Kerkelijk Collegie, welks uitspraak het geldt, opdat aan deze gevolg gegeven worde.

ART. 35. Indien eene uitspraak in hooger beroep wordt te niet gedaan of gewijzigd, wordt de zaak beslist zoo als het collegie, in hooger beroep rechtsprekende, meent dat bij de eerste uitspraak had behooren gedaan te zijn.

Van eene uitspraak in hooger beroep wordt in geen geval een nieuw appèl toegelaten, doch kan alleen herziening of vernietiging worden aangevraagd op de wijze, in de tweede en derde afdeeling van het tweede hoofdstuk omschreven.

ART. 36. Indien iemand, met eene kerkelijke betrekking bekleed, gedurende de behandeling van een bezwaar te zijnen laste zijne betrekking nederlegt, wordt de zaak des ongeacht voortgezet en ten einde gebracht.

ART. 37. Het tractement van een predikant, die voorloopig of ten gevolge eener uitspraak voor bepaalden of onbepaalden tijd geschorst is, of die ontzet zijnde van de daartoe betrekkelijke beslissing in hooger beroep komt, of herziening of vernietiging vraagt, wordt ontvangen door den quaestor of door den gemachtigde van den ring, waartoe hij behoort.

Is er bij die schorsing geen verlies van tractement uitsproken, dan wordt dit, na aftrek van noodzakelijke reiskosten der in zijne plaats dienstdoende predikanten, ter beoordeeling van het Classikaal Bestuur, aan den geschorste uitbetaald.

Bij verlies van een gedeelte des tractements wordt dit gedeelte, en bij verlies van het geheele tractement het geheel, doch in beide gevallen na aftrek der reiskosten, in het voorgaande lid van dit artikel gemeld, door den quaestor of den gemachtigde van den ring bewaard om, naar dat de eindbeslissing luidt, òf aan den ring òf aan den vrijgesprokene te worden uitbetaald.

Wordt de schorsing bij de eindbeslissing door vrijspraak gevolgd, dan worden de voor reiskosten afgetrokken gelden aan den vroeger geschorsten predikant vergoed.

Over de verandering, die dit art. ondergaan heeft d. 15 Febr. 1872, zie het aanget. bij art. 4

ART. 38. Die wegens onchristelijken wandel [1]) van zijne bediening of van zijn ambt ontzet is, kan in zoodanige betrekking niet weder worden aangesteld, dan na bekomen rehabilitatie, welke evenwel niet wordt verleend dan na verloop van vijf jaren sedert de dagteekening der laatste uitspraak in de zaak, en op eene met redenen omkleede aanvrage, welke door tusschenkomst van de Algemeene Synodale Commissie, met de door haar ingewonnen inlichtingen, aan de Algemeene Synode wordt voorgelegd, ten einde deze daarover beslisse.

Ontzegging [2]) van het gebruik des H. Avondmaals, vervallenverklaring van de bevoegdheid tot het uitoefenen van kerkelijke rechten en het aanvaarden van kerkelijke bedieningen en ambten, voor onbepaalden tijd uitgesproken, alsmede ontzetting van ambt of bedieningen om eene andere reden dan die in het eerste lid van dit artikel genoemd is, kunnen ten alle tijde bij met redenen omkleede uitspraak van het collegie, dat hierin besliste, worden opgeheven. Ontzetting van het lidmaatschap wordt, na raadpleging [3]) met het collegie, dat haar uitsprak, opgeheven door den kerkeraad der gemeente, onder welke de van het lidmaatschap ontzette woonachtig is, na plechtige vernieuwing van de verklaringen en beloften, bij de belijdenis des geloofs afgelegd, in eene daartoe belegde vergadering van dien kerkeraad.

1) *Wegens onchristelijken wandel.* Deze, en in al. 2 de woorden: *alsmede ontzetting van ambt of bedieningen om eene andere reden, dan die in het eerste lid van dat art. genoemd is*, zijn aanvullingen in werking gekomen 1 Febr. 1865. Een verzoek der afgezette leden van zekeren Kerkeraad, om weder in hun vorig ambt te worden hersteld, waaraan niet kon worden voldaan, omdat art. 38 die rehabilitatie niet vroeger dan 5 jaren na de dagteekening der laatste uitspraak veroorloofde, gaf in 1863 den heer BRUNA aanleiding tot het voorstel om het art. aldus aan te vullen. Ontzetting wegens *kerkelijk vergrijp* kan niet gelijk gesteld worden met ontzetting wegens de overige verkeerdheden, in art. 3 van het regl. genoemd. Zie 1863, bl. 150, 151, 181, 248; 1884 bl. 107, 109, 110, 132.

2) *Ontzegging — worden opgeheven.* Schorsing in het waarnemen eener kerkelijke bediening wordt hier niet genoemd als eene zaak, waarop bij een met

redenen bekleed besluit kan teruggekomen worden. Is zij naar de bedoeling des wetgevers daarvan uitgesloten? Het Prov. Kerkbestuur heeft bij uitspraak gepubliceerd in de Kerkelijke Courant 1881 no. 4, de schorsing van Ouderlingen te Dordrecht opheffende, gemeend naar analogie van dit art. te mogen handelen.

3) In 1887 heeft de heer T. W. P. HOFSTEDE, lid der Synode, voorgesteld, de woorden: „*na raadpleging met* het collegie", te doen vervangen door: „*met toestemming van* het collegie." Hoewel de rapporteerende Commissie, met een groot deel van de overige leden der Synode, deze verandering wenschelijk achtte, omdat, zooals het nu luidt, het lagere collegie de macht heeft eene uitspraak van het hoogere te niet te doen, heeft echter de meerderheid der vergadering om verschillende redenen wetsverandering op dit punt niet wenschelijk geacht. 1887, bl. 154, 155, 254—257.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Bijzondere bepalingen, de uitoefening van tucht betreffende.

EERSTE AFDEELING.

In eersten aanleg.

A. Bij den Kerkeraad.

ART. 39. Aan de tucht des Kerkeraads zijn onderworpen alle lidmaten zijner gemeente, godsdienstonderwijzers en onderwijzeressen mede daaronder begrepen.

De Kerkeraad is onbevoegd, beslissingen te nemen ten aanzien van bezwaren tegen dienstdoende, emeriti of eervol ontslagene predikanten, hulppredikers, candidaten tot de h. dienst, ouderlingen, diakenen, leden van kerkelijke besturen en stemgerechtigden als zoodanig.

En stemgerechtigden. Aanvulling van 1 Maart 1869, tengevolge van het in werking komen van het Regl. op de benoeming van oudd. enz. Zoo ook art. 42.

ART. 40. Ieder niet onder censuur staand manslidmaat der Kerk is bevoegd, bij den Kerkeraad zijner gemeente, bij onderteekend geschrift, bezwaren in te brengen tegen den handel of wandel van een lidmaat derzelfde gemeente, ook van een der personen in het 2de lid van art. 39 genoemd.

De Kerkeraad slaat op die bezwaren acht en handelt ten dien aanzien gelijk in de volgende artikelen wordt voorgeschreven.

Bij onderteekend geschrift. „Deze bepaling noopt den klager tot eene duidelijke en bepaalde omschrijving van zijn bezwaar en voorkomt, dat hij zich later op misverstand beroepe, waardoor een Kerkelijk Bestuur in noodelooze moeielijkheid zou kunnen gebracht worden." Mem. v. Toel. 1855, bl. 22.

ART. 41. Indien de bezwaren betrekking hebben op handelingen van leden des Classikalen Bestuurs en hunne secundi als zoodanig,

worden zij terstond langs den kerkelijken weg opgezonden aan het Provinciaal Kerkbestuur. Leden en secundi van het Provinciaal Kerkbestuur, van de Algemeene Synode en van de Algemeene Synodale Commissie als zoodanig betreffende, worden zij evenzoo opgezonden aan de Algemeene Synode.

ART. 42. De bezwaren, uitgebracht tegen predikanten, hulppredikers, candidaten, ouderlingen, diakenen en stemgerechtigden als zoodanig, worden door den Kerkeraad voorloopig onderzocht, uiterlijk binnen vier weken na bekomen kennis. Oordeelt hij, bij meerderheid van stemmen, die bezwaren gewichtig genoeg en niet van grond ontbloot, dan zendt hij ze met alle daartoe betrekkelijke ingekomen stukken en zijne eigene consideratiën aan het Classikaal Bestuur, onder welke de gemeente behoort.

Indien de bezwaren den predikant of een der predikanten van de gemeente betreffen, wordt voor de verzending aan het Classikaal Bestuur de meerderheid van twee derden der stemmen gevorderd, onverminderd de bevoegdheid van dit bestuur om te handelen, gelijk in art. 27 wordt voorgeschreven.

Binnen 14 dagen na het genomen besluit bericht de Kerkeraad aan hem, die het bezwaarschrift heeft ingediend, of het ter zijde is gelegd, of in nadere behandeling zal genomen worden.

ART. 43. Indien de beslissing omtrent het ingebrachte bezwaar, volgens art. 39, behoort tot de bevoegdheid van den Kerkeraad, onderzoekt hij eerst voorloopig, of het uit zijnen aard en uithoofde van de gronden, waarop het rust, termen oplevert om naar het reglement behandeld te worden.

Ingeval van ontkennende beantwoording dezer vraag, wordt daarvan evenzeer, binnen 14 dagen na het genomen besluit, kennis gegeven aan hem, die het bezwaarschrift heeft ingediend.

ART. 44. Indien de beslissing over het bezwaar, volgens art. 39, tot de bevoegdheid van den Kerkeraad behoort, en deze, volgens art. 43, termen tot voortzetting der zaak gevonden heeft, onderzoekt en handelt hij verder overkomstig de voorschriften, in het eerste hoofdstuk gegeven.

Wanneer bij het onderzoek eener zaak van nog andere verkeerdheden ten laste van denzelfden bezwaarde mocht blijken, gaat de Kerkeraad hieromtrent mede te werk zoo als in het eerste hoofdstuk bepaald is.

ART. 45. De tuchtmiddelen, welke door den Kerkeraad worden toegepast, zijn: eene berisping [1]); ontzegging van het gebruik des H. Avondmaals voor bepaalden of onbepaalden tijd; vervallenverklaring van de bevoegdheid tot het uitoefenen van kerkelijke rechten en het

aanvaarden van kerkelijke bedieningen voor bepaalden of onbepaalden tijd; ontzetting van het lidmaatschap [2]).

1) *Eene berisping.* Zie de eerste aant. op art. 4.

2) Naar aanleiding van een voorstel van de Class. Vergadering van Amsterdam (zie aant. op art. 32), wenschte de daarover rapporteerende commissie aan dat art. als nieuwe al. toe te voegen: „De Kerkeraad is bevoegd het in de tweede plaats genoemde tuchtmiddel onmiddellijk provisioneel toe te passen." De Synode heeft het onraadzaam geoordeeld, den Kerkeraden deze bevoegdheid toe te kennen. 1887, bl. 155, 156, 257, 258.

ART. 46. De Kerkeraad is bevoegd, de door hem aangestelde godsdienstonderwijzers en onderwijzeressen, ter zake van bezwaren te hunnen laste, uit de dienst zijner gemeente te ontslaan, behoudens hooger beroep op het Classikaal Bestuur. Zijn zoodanige bezwaren van dien aard, dat zij, naar het oordeel des Kerkeraads, tot schorsing in de uitoefening van hunne betrekking of tot geheele ontzetting aanleiding kunnen geven, worden zij opgezonden aan het Classikaal Bestuur, dat daarover zelf oordeelt en beslist.

B. Bij het Classikaal Bestuur.

ART. 47. Het Classikaal Bestuur oordeelt over bezwaren, volgens art. 46 te zijner kennis gebracht, en over alle bezwaren tegen de personen, in art. 39, 2de lid genoemd, behoudens de bepaling van art. 41.

Het volgt in zijn onderzoek en in zijne beslissing de voorschriften, in het eerste hoofdstuk gegeven.

Indien bij het voorloopig onderzoek of gedurende de behandeling der zaak blijkt, dat de bezwaren tegen personen, in art. 39, 2de lid genoemd, aanleiding zouden kunnen geven tot ontzetting uit eene kerkelijke bediening, verzendt het Classikaal Bestuur al de bescheiden tot de zaak betrekkelijk, met de noodige inlichtingen, aan het Provinciaal Kerkbestuur en geeft, binnen 14 dagen na dagteekening van het hiertoe genomen besluit, daarvan kennis aan den bezwaarde.

Het volgt in zijn onderzoek, enz. Classikale Besturen zijn bevoegd, naar deze bepaling verg. met artt. 5 en 7, om, wanneer zij dit wegens de omstandigheden raadzaam achten, met voorbijgang van den Kerkeraad, zelven op ingediende bezwaren een onderzoek in te stellen. 1864, bl. 56—58, 68, 69, Bijl. A, bl. 101, 102.

ART. 48. Indien een geruchtmakend bezwaar van ergerlijken aard, dat ter kennis van het Classikaal Bestuur gekomen is, gegrond wordt bevonden, kan het bestuur reeds bij zijn voorloopig onderzoek eene provisioneele schorsing van den bezwaarde uitspreken, zonder dat hiervan hooger beroep wordt toegelaten.

Indien bij de beslissing van het Classikaal of Provinciaal Bestuur schorsing voor bepaalden of onbepaalden tijd, of ontzetting uit kerkelijke bediening wordt uitgesproken, en de bezwaarde van deze beslissing

in hooger beroep komt, of van de in hooger beroep bevestigde beslissing herziening of vernietiging aanvraagt, blijft de provisioneele schorsing gedurende den loop der zaak van kracht.

Van zulk eene provisioneele schorsing wordt, wanneer zij een predikant geldt, dadelijk kennis gegeven aan den Kerkeraad en des noodig aan den consulent zijner gemeente en aan het Provinciaal Kerkbestuur; betreft de uitspraak een candidaat tot de h. dienst, dan geschiedt het bericht hiervan aan de Algemeene Synodale Commissie, en voor de overige hier bedoelde personen alleen aan den Kerkeraad hunner gemeente.

ART. 49. De tuchtmiddelen, welke door het Classikaal Bestuur worden aangewend, zijn die, welke in art. 45 worden opgenoemd; daarenboven: schorsing in de waarneming van kerkelijke bedieningen en ambten voor bepaalden of onbepaalden tijd, en wat de godsdienstonderwijzers en onderwijzeressen betreft, ontzetting uit hunne betrekking.

C. Bij het Provinciaal Kerkbestuur.

ART. 50. Bezwaren volgens art. 47 door het Classikaal Bestuur van dien aard geoordeeld, dat zij aanleiding tot ontzetting uit de kerkelijke dienst zouden kunnen geven, alsmede alle bezwaren tegen leden van Classikale Besturen en hunne secundi als zoodanig, worden door het Provinciaal Kerkbestuur, waaronder die personen behooren, onmiddellijk behandeld en beslist op dezelfde wijze als in het eerste hoofdstuk is voorgeschreven.

ART. 51. De tuchtmiddelen, welke door het Provinciaal Kerkbestuur worden toegepast, zijn die, welke in de artt. 45 en 49 worden opgenoemd, en daarenboven: ontzetting van kerkelijke bedieningen en ambten.

D. Bij de Algemeene Synode.

ART. 52. Bezwaren ten laste van iemand, die, volgens de bepalingen van de artt. 56 en 67 van het Algemeen Reglement, tot de Algemeene Synode of de Algemeene Synodale Commissie behoort, of van zijn secundus, als zoodanig, alsmede ten laste van een lid van een Provinciaal Kerkbestuur of zijn secundus, als zoodanig, worden onmiddellijk gebracht voor de Algemeene Synode en, met inachtneming van art. 15 van het Algemeen Reglement, behandeld en beslist overeenkomstig de bepalingen van het eerste hoofdstuk.

ART. 53. De tuchtmiddelen, in de artt. 45, 49 en 51 genoemd, kunnen ook worden toegepast door de Algemeene Synode.

TWEEDE AFDEELING.

In hooger beroep en herziening.

ART. 54. Tot het onderzoek en de beslissing van zaken, in hooger beroep voor een Kerkelijk Bestuur gebracht, wordt zoo spoedig mogelijk en althans in de eerstvolgende zitting van het collegie overgegaan, op dezelfde wijze als in het eerste hoofdstuk is voorgeschreven.

ART. 55. Indien van eene uitspraak der Algemeene Synode, in eersten aanleg of in hooger beroep, door den bezwaarde herziening wordt gevraagd, wordt de zaak, overeenkomstig art. 15 van het Algemeen Reglement, voor de geheele Synode gebracht, die haar definitief beslist.

De aanvrage tot herziening geschiedt overeenkomstig het bepaalde in de artt. 33 en 34.

DERDE AFDEELING.

Bij verzoeken tot vernietiging van kerkelijke beslissingen.

ART. 56. Van beslissingen der Classikale en Provinciale Besturen in hooger beroep kan, volgens de art. 15 en 70 van het Algemeen Reglement, vernietiging wegens schennis of verkeerde toepassing der reglementen worden aangevraagd bij de Algemeene Synodale Commissie.

Verzoeken tot vernietiging moeten door den bezwaarde, met overlegging van het door hem ontvangen afschrift der uitspraak, worden ingediend bij den secretaris der Algemeene Synodale Commissie, binnen 14 dagen na de dagteekening der hem toegezonden kennisgeving van de uitspraak in hooger beroep ten zijnen laste. Binnen vier weken na die dagteekening kan de bezwaarde, des verkiezende, de gronden, waarop zijn verzoek rust, bij eene door hem onderteekende memorie, aan den secretaris van de Algemeene Synodale Commissie inzenden, ten einde daarop door haar worde acht geslagen.

Na verloop der gezegde 14 dagen is de aanvrage niet meer ontvankelijk.

Indien de bezwaarde de hier boven vermelde vier weken laat voorbijgaan zonder memorie in te zenden, wordt door de Algemeene Synodale Commissie op de bij haar ontvangen stukken uitspraak gedaan.

Ingeval de bezwaarde later van de aanvrage tot vernietiging afziet, wordt gehandeld zoo als in art. 34, 2de lid is voorgeschreven.

1) *Schennis of verkeerde toepassing van reglementen.* In de bij dit artikel bedoelde rechtspraak wordt de feitelijke beslissing, dat is die over het al of niet bewezene der feiten niet onderzocht en mitsdien dat bewijs niet opnieuw aan een onderzoek onderworpen. Het onderzoek van de Syn. Commissie mag zich alleen bepalen bij de vraag: 1° of in de behandeling der zaak eenig wetsartikel is geschonden, 2° of de door den rechter aangenomen en als bewezen geachte feiten, dat is alzoo op de feitelijke beslissing, de wet door hem verkeerd is toegepast. — Dit wordt, naar wij meenen, niet steeds en door allen goed onderscheiden. Men doet een beroep op de Syn. Commissie, wijst op dit artikel, en brengt gronden aan, die de feitelijke beslissing raken, en daarvan wenscht men een nieuw onderzoek. Dit is onjuist: dat onderzoek zoude niet alleen in strijd zijn met het art. 15 Alg. Regl., maar ook met den geest en de bedoeling onzer reglementen, die slechts één hooger beroep, dat is slechts één nieuw onderzoek der zaak, behalve dat des eersten rechters, kennen. Zie Hand. 1884. Bijl. B. bl. 142.

Wordt dit in het oog gehouden, dan is het antwoord op verschillende vragen, die voor en na over de beteekenis van dit art. gedaan zijn, gemakkelijk te geven. Is onder schennis of verkeerde toepassing van regl. ook begrepen verzuim van vormen en overschrijding van rechtsmacht? Ja, wanneer die vormen in de reglementen bepaald en die rechtsmacht daar inderdaad omschreven is. Heeft het rechtsmiddel ook betrekking op de toepassing der tuchtmiddelen? Neen; want dan zou de aanvraag tot vernietiging ontaarden in een tweede hooger beroep, dat uitdrukkelijk door art. 15 Alg. Regl. en art. 35, al. 2, van dit regl. buitengesloten is. Het kerkelijk collegie blijft vrij in de toepassing der tuchtmiddelen (verg. aant. op art. 4 al. 2). Zijn aanvragen tot vernietiging van beslissingen omtrent afwijking in de leer ontvankelijk? Bij zulke aanvragen zal de Syn. Comm. eenvoudig te oordeelen hebben of de zaak langs den wettigen weg is behandeld en of het betrokken Kerkbestuur in overeenstemming met de bestaande bepalingen omtrent de leer gehandeld heeft. Hoe te handelen, wanneer bijzondere reglementen met elkander of met het Alg. Regl. strijden? Mocht zulk een strijd aanwezig zijn, dan zal de Alg. Synodale Commissie hebben te oordeelen, welk reglement door het betrokken bestuur behoorde te zijn toegepast, zoodat dit een van die gevallen is, welke in het Alg. Regl. (art. 15) door de woorden „verkeerde toepassing der reglementen" worden aangewezen. 1856, bl. 128, 129, 155.

Algemeene Synodale Commissie. Zie aant. op art. 15 Alg. Regl.

Door den bezwaarde. Kerkelijke besturen, wier uitspraak door eene uitspraak in hooger beroep vernietigd is, kunnen niet als bezwaard aangemerkt worden en mitsdien geen cassatie aanvragen. De Syn. Commissie heeft het noodig geoordeeld, de Kerkelijke Besturen hieraan uitdrukkelijk te herinneren bij circulaire in de Kerkelijke Courant van 23 Mei 1863, no. 21. Zie Handd. 1863, Bijl. B, bl. 154.

ART. 57. De Algemeene Synodale Commissie slaat bij haar oordeel over de gevraagde vernietiging niet alleen acht op de gronden, welke door den bezwaarde zijn aangevoerd, maar ook op andere, welke zij vermeent dat bestaan.

Maar ook op andere, enz. „De verplichting, aan de Alg. Syn. Comm. opgelegd bij art. 70 no. 2 van het Alg. Regl., om toe te zien, dat de kerkelijke regll.

worden nageleefd, brengt mede, dat in geval van aanvrage tot vernietiging in zake van opzicht en tucht aan de Syn. Comm. de vrijheid gelaten worde te beoordeelen, of dit bij de beklaagde uitspraak behoorlijk hebbe plaats gehad, ook dán wanneer een bezwaarde, wellicht minder met al de regll. bekend, mocht verzuimd hebben een of anderen grond tot cassatie aan te voeren." Mem. van toel. Syn. Handd. 1855, bl. 22.

ART. 58. Bij vernietiging van eene beslissing wordt door den secretaris der Algemeene Synodale Commissie een behoorlijk voor echt verklaard afschrift van de daartoe strekkende beslissing, binnen 14 dagen na hare dagteekening, toegezonden: 1°. aan het Provinciaal of Classikaal Bestuur, naar hetwelk de zaak, volgens art. 15 van het Algemeen Reglement, is verwezen; 2°. aan het Provinciaal of Classikaal Bestuur, welks uitspraak vernietigd wordt; 3°. aan den bezwaarde.

Ingeval van verwerping der aanvrage tot vernietiging wordt daarvan op gelijke wijze kennis gegeven aan den bezwaarde en aan het bestuur, dat de uitspraak deed.

Van hare uitspraken, betreffende aanvragen tot vernietiging, doet de Algemeene Synodale Commissie jaarlijks verslag aan de Synode.

Aan het Provinciaal of Classikaal Bestuur, welks uitspraak vernietigd wordt. 't Is niet voorgeschreven, dat aan dit bestuur ook een afschrift gezonden worde van de eindbeslissing, door het bestuur, naar 'twelk de zaak was verwezen. Eene daartoe strekkende bepaling, voorgesteld door den Heer DEELEMAN, toe te voegen aan art. 59, is door de Synode niet noodig geoordeeld, vermits, naar het oordeel der hierover rapporteerende commissie, zulk een afschrift in den regel wel zal gezonden worden door het bestuur, dat de eindbeslissing neemt. 1870, bl. 8, 9, 79, 80.

ART. 59. Het Provinciaal of Classikaal Bestuur, naar hetwelk de zaak, volgens art. 15 van het Algemeen Reglement, wordt verzonden, stelt een nieuw onderzoek in en beslist definitief, zich gedragende naar de verklaring van de Algemeene Synodale Commissie ten aanzien der schennis of verkeerde toepassing van reglementen, welke tot de vernietiging heeft geleid.

Zich gedragende naar de verklaring, enz. Deze bepaling is noodzakelijk geoordeeld, omdat bij vernietiging van een in hooger beroep geslagen vonnis, naar art. 15 van het Alg. Regl. (zie aant. aldaar) in elk geval, niet alleen van vernietiging wegens schennis der bij de regll. voorgeschreven vormen maar ook wegens elke andere verkeerde toepassing van regll., de zaak aan een ander collegie moet verzonden worden. Zie de Memorie van toel. bij het concept-regl. door de Syn. Comm. 1855, Bijl. B, bl. 23, 24. Het bestuur, naar hetwelk de zaak wordt verwezen, mag in zijne eindbeslissing *omtrent de opvatting en toepassing der kerkelijke verordeningen* — daarover alleen wordt bij de aanvragen om vernietiging gehandeld — geen ander oordeel uitspreken, dan de Synodale Commissie. Zie 1856, bl. 129. Een voorstel van den Heer VAN BORSSUM WAALKES om de woorden „*zich gedragende*" enz. weg te laten, waarbij gewezen werd op het z. i. onvoegzame, dat de kerkelijke besturen in hunne rechtspraak gehouden zijn aan de uitspraak der Syn. Comm., wat niet bestaanbaar geacht

moest worden met de zelfstandigheid der besturen noch met de in rechten te behandelen belangen, is door de Synode niet aannemelijk geacht, omdat de bepaling in verband staat met art. 15 Alg. Regl., omdat zij de regelmatigheid der rechtspraak bevordert, en omdat zij, alleen de *schennis* en *verkeerde toepassing* der regll. geldende, de kerkelijke besturen onverlet laat in het onderzoek en de beoordeeling der *zaken*. 1862, bl. 289.

II.

BEHANDELING VAN KERKELIJKE GESCHILLEN.

HOOFDSTUK I.

Algemeene bepalingen.

ART. 60. De collegiën, in art. 2 genoemd, en behalve deze de Algemeene Synodale Commissie, zijn belast met de kennisneming, het onderzoek en de beslechting van kerkelijke geschillen.

Zij verleenen hunne medewerking tot bijlegging en schikking in in der minne, en doen, wanneer zij daarin niet slagen mogen, eene beslissende uitspraak.

Zij verleenen hunne medewerking. Naar het beginsel van broederlijke liefde, dat bij dit regl., ook in zaken van kerkelijke geschillen, ten grondslag ligt. Verg. aantt. op artt. 1 en 4.

De Synodale Commissie verklaart in zake van eene cassatie van 24 Mei 1875 (zie K. C. 5 Juni 1875 no. 23): „Overwegende, dat de in genoemd art. 60 al. 2 voorkomende uitdrukking „medewerking" kennelijk aanduidt, dat de Besturen, geroepen om ontstane geschillen te beslechten, niet steeds verplicht zijn uit eigen beweging pogingen tot minnelijke schikking aan te wenden, zelfs dan, wanneer daarop geen het *minste* uitzicht bestaat, maar slechts om daartoe hunne medewerking te verleenen, wanneer hiertoe door partijen of ééne van haar aanleiding gegeven wordt, of de Besturen zelve hiertoe een middel vinden," enz.

ART. 61. De artt. 6—10, alsmede 12 tot het 1ste en 2de lid van art. 19 en de artt. 20, 21 (de toepassing van tuchtmiddelen uitgezonderd), 23, 24, 25, 26 en 31 zijn mede van toepassing bij de behandeling van kerkelijke geschillen.

De termijn voor hooger beroep, aanvrage tot herziening en tot vernietiging, in zaken van tucht bepaald, moeten ook door de partijen in kerkelijke geschillen in acht genomen worden.

ART. 62. Memoriën, door eene partij in zaken van geschillen overgelegd, kunnen des noodig door de Kerkelijke Collegiën worden gesteld in handen der tegenpartij, om daarop binnen een bepaalden tijd te antwoorden.

ART. 63. Indien bij de beoordeeling van geschillen de stemmen

staken, wordt na herhaalde beraadslaging eene nieuwe stemming beproefd; indien ook daarbij de stemmen staken, wordt bij de Kerkeraden de oudste in jaren der laatst afgetreden ouderlingen, bij de overige Kerkelijke Besturen de secundus van het oudste lid in diensttijd buiten het moderamen ter beslissing opgeroepen.

ART. 64. Alle kerkelijke geschillen worden, zoowel door de verwerende als door de eischende partij, gevoerd voor eigen rekening.

Van de eischende partij wordt, des noodig, borgstelling voor de kosten gevorderd.

Bij de beslissing wordt de partij, die in het ongelijk gesteld is, in al de kosten veroordeeld, tenzij om redenen, in de uitspraak te vermelden, ieder der partijen voor een bepaald aandeel in de kosten mocht verwezen worden.

Kosten door een kerkelijk collegie gemaakt, en bij uitspraak ten laste van een der geschilvoerende partijen of van beiden gebracht, worden ontvangen en verantwoord, gelijk in art. 25 bepaald is.

ART. 65. De Algemeene Synode en, onder hare machtiging de Algemeene Synodale Commissie, zijn bevoegd in het belang der kerk vóor den burgerlijken rechter gedingen te voeren. De daartoe noodige kosten, alsmede die, tot welker betaling zij, bij rechterlijke uitspraak, worden veroordeeld, worden gedragen door de Kerk.

ART. 66. Tot het voeren van gedingen voor den burgerlijken rechter kunnen de Kerkeraden, Classikale en Provinciale Besturen, alsmede de ringen, machtiging vragen van de Algemeene Synode of, deze niet vergaderd zijnde, van de Algemeene Synodale Commissie.

Deze machtiging wordt niet verleend, tenzij in die gedingen tevens het algemeen belang der Kerk is betrokken.

Alleen wanneer die machtiging verleend is, worden de kosten gedragen door de Kerk.

Tot het voeren van gedingen, enz. Dit art. luidde oorspronkelijk: „De Kerkeraden, Classikale en Prov. besturen zijn gehouden machtiging te vragen van het in rang volgend hooger bestuur tot het voeren van gedingen voor den burgelijken rechter. — De kosten door de kerkelijke besturen, na behoorlijk verkregen machtiging, gemaakt of bij de uitspraak ten hunnen laste gebracht, worden gedragen door de Kerk. — Indien de gezegde machtiging niet verkregen is, worden de gedingen door de kerkelijke besturen voor eigen rekening gevoerd." Daar het nu inderdaad te ver ging, kosten van rechtsgedingen, gevoerd niet in het belang der Ned. Herv. Kerk in het algemeen, maar van deze of gene gemeente ten laste van de algemeene kas te brengen, en daarenboven de beoordeeling van de noodzakelijkheid om voor den burgerlijken rechter al of niet een geding te voeren, uitsluitend over te laten aan de Classikale besturen, terwijl de beschikking over die kas naar art. 65 van het Alg. Regl. uitsluitend aan de Synode of, deze niet vergaderd zijnde, aan de Synodale Commissie behoort (destijds nog behoudens de bevoegdheid van hot Min. Dept.), is het art. in 1862

gewijzigd en aldus in werking gekomen d. 1 Maart 1868, behoudens de aanvulling van 1 Maart 1870 van de woorden „*alsmede de ringen*", achter „Provinciale besturen." Verg. 1861, Bijl. A, bl. 68. Wat de *ringen* betreft, verg. art. 27 en 28 van het Regl. op de Vacaturen.

HOOFDSTUK II.

Behandeling van kerkelijke geschillen door de kerkelijke besturen.

ART. 67. Kerkelijke geschillen tusschen de leden derzelfde gemeente, met geene kerkelijke betrekking bekleed, alsmede tusschen deze en catechiseermeesters, krankbezoekers en kerkelijke bedienden, en tusschen de genoemde personen onderling, worden gebracht voor den Kerkeraad der gemeente, waartoe zij behooren.

ART. 68. Kerkelijke geschillen in of tusschen Kerkeraden, tusschen deze en de ringen, of tusschen de ringen onderling, tusschen predikanten, emeriti, candidaten tot de heilige dienst, alsmede de kerkelijke geschillen, de diakonie-administratie betreffende; voorts geschillen over de benoemingen van kerkeraadsleden, catechiseermeesters, krankbezoekers en kerkelijke bedienden; geschillen tusschen vacante gemeenten en consulenten; alle geschillen betrekkelijk vacaturen en beroepingswerk, alsmede geschillen over het verkiezingswerk in de gemeenten, en eindelijk geschillen over grensscheidingen tusschen de onderscheidene gemeenten en de veranderingen hieromtrent, worden (de laatstvermelde met inachtneming van art. 43, no. 7, van het Algemeen Reglement) gebracht voor het Classikaal Bestuur, waaronder zij te zamen behooren.

Kerkelijke geschillen. In dit art. wordt evenmin als elders in onze wetgeving eene bepaling gevonden, waarin met zoovele woorden gesproken wordt van aanklachten, door leden eener gemeente tegen handelingen van den Kerkeraad ingebracht. Eene uitbreiding van art. 67, ten einde deze leemte aan te vullen, voorgesteld door het Class. Bestuur van Franeker, is door de Synode niet noodig geoordeeld, daar het recht van aanklacht of bezwaar uit den aard der zaak aan ieder, die zich bezwaard acht, wettig toekomt; en wat klachten betreft, rakende beroepingen en benoemingen, hierin wordt voorzien door de bepaling, dat „alle geschillen" (dus ook tusschen gemeenteleden en den Kerkeraad), betreffende vacaturen en beroepingswerk, gebracht worden voor het Class. Best., waaronder zij behooren. 1868, bl. 85—87, 126, 127, Bijl. B, bl. 59—62. Ook op een vernieuwd aanzoek van het Class. Best. heeft de Synode ten volgenden jare geoordeeld, het genomen besluit te moeten handhaven. 1869, bl. 176—178, 199.

ART. 69. Kerkelijke geschillen tusschen de belanghebbenden bij 't vorig artikel opgenoemd, doch niet onder het Classikaal ressort behoorende; voorts geschillen in en tusschen Classikale besturen

worden gebracht voor het Provinciaal Kerkbestuur, waaronder zij te zamen behooren.

ART. 70. Geschillen in en tusschen de Provinciale Kerkbesturen en tusschen Classikale besturen, Kerkelijke Collegiën en personen, onder verschillende Provinciale Kerkelijke ressorten behoorende, worden gebracht voor de Algemeene Synode, of, wanneer deze niet vergaderd is en de zaak spoed vordert, voor de Algemeene Synodale Commissie.

Geschillen in de Algemeene Synodale Commissie en tusschen deze en de Provinciale Kerkbesturen worden behandeld uitsluitend door de Algemeene Synode.

ART. 71. Aanvragen tot vernietiging van beslissingen in kerkelijke geschillen in hooger beroep worden op dezelfde wijze gedaan en behandeld als in de artt. 56, 58 en 59 voor zaken van tucht is voorgeschreven.

Bij de beoordeeling dezer aanvragen slaat de Algemeene Synodale Commissie uitsluitend acht op die gronden, welke door de partij, die de vernietiging vraagt, aangevoerd en bewezen worden door stukken, die gediend hebben bij het collegie, van welks uitspraak de vernietiging gevraagd wordt, of wel door die uitspraak zelve.

SLOTBEPALING.

ART. 72. Dit reglement treedt in werking op den 1sten Juli 1857, na welk tijdstip alle vroegere reglementen en bepalingen, kerkelijk opzicht en tucht en de behandeling van kerkelijke geschillen betreffende, zijn afgeschaft en vervallen.

De zaken, welke bij de invoering van dit reglement nog bij de Kerkelijke Collegiën aanhangig zijn, worden, voor zooveel de verdere afdoening betreft, naar het vorig reglement behandeld en beslist.

Het vorig reglement. T.w. dat van 28 Sept. 1825 (bij HOOIJER, *Kerkelijke Wetten* enz., bl. 124—143), 'twelk een nog vroeger (van 1816 — zie HOOIJER, t. a. p., bl. 122, 123) had vervangen. Het vigeerende regl. is door de Alg. Synode der Ned. Herv. Kerk gearresteerd in hare zitting van den 9 Aug. 1856, en, na uitvaardiging door de Alg. Synodale Commissie, in werking gekomen den 1 Juli 1857.

REGLEMENT OP DE KERKVISITATIE.

ART. 1. In de gemeenten, krachtens art. 1 van het Algemeen Reglement tot de Nederlandsche Hervormde Kerk behoorende, wordt jaarlijks kerkvisitatie gehouden.

Kerkvisitatie. Toen dit reglement in behandeling was, heeft de Class. Verg. van Onderdendam bezwaar gemaakt tegen de zaak zelve en tegen het woord *kerkvisitatie.* Zij wenschte dat het reglement zich enkel zou bepalen tot „een jaarlijksch verslag" (van den staat) „der gemeenten". Zij achtte „het denkbeeld van *visitatie* nauw verwant met het begrip van iets laags, iets onedels". In aanmerking nemende, dat *visitatie* nooit aanduidt „het onderzoek naar iets goeds, om dat aan 't licht te brengen, te doen uitkomen en beloonen, maar altijd naar het kwade, dat hier of daar schuilen zou, om dit als wetsovertreding of misdaad te kunnen qualificeren en straffen" — zooals b.v. door de dienaren der politie, door de agenten van den fiscus e. a. geschiedt —, oordeelde zij, dat het concept-reglement, als te zeer een inquisitoriaal karakter dragende (vooral als men ook naar de belijdenis van predd. en kerkeraadsleden onderzoek wilde doen), zóó behoorde gewijzigd te worden, dat door een eenvoudig *jaarlijksch verslag* „het goede doel der Synode, kennis te erlangen van den uit- en inwendigen toestand der gemeenten, beter bereikt mocht worden, dan door eenige visitatie kan geschieden." De Synode heeft zich met deze beschouwing der genoemde Class. Verg. niet kunnen vereenigen, daar zij met hare rapporteerende commissie „aan de kerkvisitatie, zoowel persoonlijke als schriftelijke, geene andere bedoelingen toekende, dan die om langs den weg van een bescheiden en betamelijk onderzoek, de Synode op de hoogte te houden van den staat der kerk, en deze daardoor in staat te stellen hare belangen te handhaven en te bevorderen." Zie: Syn. Handd. 1858, bl. 175, 176, 187, 188, 202.

ART. 2. De kerkvisitatie heeft ten doel het onderzoek naar den uitwendigen en inwendigen staat der gemeenten, naar de geregelde opvolging en handhaving der wettige kerkorde bij de kerkeraden, en naar de ambtstrouw en den christelijken wandel van elk hunner leden.

ART. 3. De instelling van het onderzoek is opgedragen aan de Classikale Besturen, een iegelijk voor de gemeenten en kerkeraden in zijn ressort, behoudens de bepaling in art. 34 van het Reglement, betreffende de Waalsche gemeenten.

Voor de gemeenten en kerkeraden in zijn ressort. Indien gecombineerde gemeenten hare afzonderlijke kerkeraden hebben, moet dan de kerkvisitatie ook in elke dier gemeenten afzonderlijk geschieden? Op deze vraag heeft de Syn. Comm. in 1867, met het oog op art. 2 van het destijds vigeerende Regl. (waarin voorkwam: „De Class. Besturen — zorgen — dat elke gemeente in drie jaren ééns persoonlijk worde bezocht") bevestigend geantwoord (zie Bijl. B, bl. 47). In 1877 heeft zij geoordeeld, dat dit volgens het tegenwoordig regl. niet verplichtend is, maar naar plaatselijke omstandigheden en gebruiken kan geregeld worden (Bijl. B, bl. 139. Verg. Handd., bl. 157).

ART. 4. Om de drie jaren wordt de kerkvisitatie persoonlijk gehouden door twee leden van het Classikaal Bestuur, die het daartoe met hunne secundi tijdig committeert.

De visitatie over het geheele ressort wordt naar gelang zijner uitgestrektheid gehouden door één en hetzelfde tweetal of door onderscheidene tweetallen van leden, met inachtneming van voegzame afwisseling.

Persoonlijk. Op een voorstel, in 1874 gedaan, om de persoonlijke kerkvisitatie af te schaffen en telken jare alleen eene schriftelijke te doen houden, omdat, naar het oordeel des voorstellers, de beweerde nuttigheid der persoonlijke visitatie niet opwoog tegen de kosten, die zij veroorzaakt, oordeelde de Synode, dat juist het nut der persoonlijke kerkvisitatie te groot was, dan dat men haar niet zou moeten in stand houden. Handd. van dat jaar, bl. 12, 13, 164, 165, 242, 248.

2) *Secundi.* Hier worden niet de *gewone* secundi van de leden bedoeld, maar secundi, door het Classikaal Bestuur uit zijne werkelijke leden, voor het werk der kerkvisitatie te benoemen, zooals blijkt uit het woord *„committeert"*.

3) *De visitatie over het geheele ressort.* Even als de persoonlijke kerkvisitatie niet in al de classen in hetzelfde jaar wordt gehouden, zoo is het ook aan de regeling van de Class. Besturen overgelaten, die over hun geheel ressort te houden in hetzelfde jaar, of haar zóó over drie jaren te verdeelen, dat b. v. telken jare ongeveer een derde der gemeenten worde bezocht. Verg. 1859 Bijl. B, bl. 67.

ART. 5. De Classikale Besturen zien bij de benoeming der gecommitteerden toe, dat zij niet beiden tot ééne en dezelfde gemeente behooren, waar de visitatie moet plaats hebben.

ART. 6. De kerkvisitatie wordt door de daartoe gecommitteerde leden van de Classikale Besturen vóór het verloop van de eerste helft der maand Mei gehouden.

Mei. Een voorstel van den Heer J. P. OTT, in 1862 gedaan (in overeenstemming met de in der tijd gegevene consideratiën van de Class. Verg. van Gouda, vermeld Handd. 1858, bl. 178, 179), om artt. 6, 15, 18 en 20 zóó te wijzigen, dat daardoor meer tijd zou verkregen worden tusschen het houden der kerkvisitatie en het indienen van het rapport aan de Synode, is door de Synode onnoodig en alzoo onaannemelijk geacht. 1862, bl. 84, 85, 108, 347—349.

Art. 7. De visitatoren melden den dag en het uur hunner komst ten minste *veertien dagen* te voren aan den Algemeenen Kerkeraad, die haar op den naast hieraan voorafgaanden Zondag ter kennis brengt van de gemeente.

Art. 8. Al de leden van den Algemeenen Kerkeraad, en in gemeenten waar de dienst door den ring wordt waargenomen ook de consulent, zijn verplicht de vergadering, voor de kerkvisitatie bestemd, bij te wonen.

Wanneer iemand verhinderd wordt, zal hij daarvan ter vergadering aan de visitatoren met opgave van redenen kennis geven.

Al de leden van den Kerkeraad. Naar aanleiding van eene door een Class. Bestuur gemaakte opmerking, alsof eene persoonlijke kerkvisitatie niet zoude gelden, wanneer niet $^{2}/_{3}$ der kerkeraadsleden tegenwoordig zijn, heeft de Synode, met erkenning, dat eene zooveel mogelijk voltallige vergadering bij die gelegenheid zeer wenschelijk is, aan de Classikale Besturen doen opmerken, dat de niet-aanwezigheid van $^{2}/_{3}$ der leden de visitatie niet ongeldig maakt, vermits de Kerkeraad daarbij geene besluiten heeft te nemen, maar slechts de visitatoren een onderzoek hebben in te stellen. 1883, bl. 71, 72.

Art. 9. Een der gecommitteerden is voorzitter, de andere is scriba. Indien de visitatie bij eene gemeente wordt gehouden, waartoe een hunner behoort, neemt hij zijne plaats in onder de leden des kerkeraads, en vervult de andere de betrekking van voorzitter en scriba.

Art. 10. De praeses van den Kerkeraad, na de vergadering geopend te hebben, doet de visitatoren door eene commissie binnenleiden, en geeft aan den voorzitter der gecommitteerden de leiding der werkzaamheden over.

Art. 11. De voorzitter legt den last van visitatoren open, vraagt of op den voorgaanden Zondag de dag en het uur der door hen bepaalde komst aan de gemeente is ter kennisse gebracht, en doet onderzoek of al de leden des kerkeraads tegenwoordig zijn.

Al de leden des kerkeraads tegenwoordig. De Synode heeft bij besluit van 17 Juli 1871 een waarschuwend bericht in de Kerkelijke Courant geplaatst voor kerkeraadsleden tegen het wegblijven van de persoonlijke kerkvisitatie, met opmerking, dat zulke kerkeraadsleden aan hun plicht te kort doen en door hun verzuim lichtelijk de herhaling der visitatie noodig kunnen maken, vermits deze toch niet kan doorgaan, als het voor het nemen van een besluit gevorderde getal kerkeraadsleden niet tegenwoordig is. 1871, bl. 75, 76.

Art. 12. De voorzitter, tot de visitatie zelve overgaande, stelt een onderzoek in, of iemand verlangt bezwaren in te brengen omtrent de belijdenis, den wandel en de vervulling der ambtsplichten van een zijner medeleden, en betreffende de leden buiten de predikanten, of, zooveel de zamenstelling van hun collegie betreft, artt. 3 en 4, en,

zooveel hunne zitting daarin aanbelangt, art. 11, en, voor zooveel noodig, art. 12 van het Synodaal Reglement, alsmede de verordeningen der bijzondere reglementen voor de kerkeraden worden in acht genomen.

Waar vacaturen of hiermede gelijkstaande gevallen aanwezig zijn, onderzoeken visitatoren, of in de dienst wordt voorzien zooals door het reglement op de vacaturen in de tweede afdeeling en haar aanhangsel wordt verordend.

Vervolgens onderzoeken zij, of de doop-, lidmaten- en trouwboeken, de aanteekeningen van de kerkeraadshandelingen, de rekeningen der diaconie-administratie, de liggers [1]) van de diaconie-goederen, van de kosterij-goederen en inkomsten [2]) en van het traktement aan de predikantsplaats of plaatsen verbonden, mitsgaders de verzameling van de reglementen en van al de overige ingekomen kerkelijke stukken met register, alsook de index van het kerkelijk archief zich in goede orde bevinden, al welke bescheiden behooren ter tafel te zijn.

Voorts winnen zij berichten in aangaande het kerkelijk, zedelijk en godsdienstig leven der gemeente. Meer bepaald doen zij onderzoek naar:

a. de deelneming aan de openbare godsdienstoefeningen;

b. het gezet gebruik van het h. avondmaal;

c. de huwelijks-inzegening;

d. de belangstelling in Christelijke instellingen, als bijbel- en zendelinggenootschappen, enz.;

e. de Zondagsviering;

f. de wijze, waarop de weezen verpleegd worden;

g. de openbare zedelijkheid;

h. den staat van het godsdienstonderwijs, met name het getal dergenen, die, nevens de predikanten, hierin bij de gemeente werkzaam zijn, naar art. 66*a* van het reglement op dit onderwerp; — het getal van jeugdigen en meer gevorderden in de gemeente te zamen, die in het jongstverloopen burgerlijk jaar van het godsdienstonderwijs hebben gebruik gemaakt; — het getal der in hetzelfde tijdvak op belijdenis des geloofs aangenomen lidmaten; — al wat door den Kerkeraad wordt verricht in overeenstemming met artt. 33, 40, 48 en 66*c* en *f* van het Reglement op het Godsdienstonderwijs;

i. de overgangen uit de Hervormde Kerk tot een ander kerkgenootschap, en uit andere kerkgenootschappen tot het Hervormde, welke in het laatst verloopen burgerlijk jaar hebben plaats gehad, met opgave van oorzaken en redenen, voor zoo ver zij bekend zijn;

k. de godsdienstige behoeften der gemeenten aan leering, leiding en opbouwing, en onderzoeken, of daaraan *genoegzaam* voldaan wordt, en of anders de Kerkeraad ook middelen zou kunnen aanwijzen om daarin te voorzien.

Voorts trachten visitatoren zich te vergewissen, dat de kerkelijke

gebouwen tegen brandschade verzekerd zijn, en dat voor het onderhoud naar vermogen wordt zorg gedragen.

Ten slotte onderzoeken visitatoren, of er leden der gemeente zijn opgekomen, die een of ander hebben voor te dragen; trachten, in den geest van art. 4, eerste lid, van het Reglement van kerkelijk Opzicht en Tucht, zoo mogelijk, bezwaren uit den weg te ruimen, en zorgen overigens, dat gehandeld worde naar art. 47 van hetzelfde reglement, met inachtneming, zooveel noodig, van art. 42, 2°.

1) *Of iemand verlangt — medeleden.* Deze woorden zijn eene wijziging, in werking gekomen den 1 Maart 1871. Het art. luidde oorspronkelijk: „*De voorzitter, tot de visitatie zelve overgaande, stelt een onderzoek in, betreffende al de leden, of zij bezwaren hebben, rakende de belijdenis en den wandel van iemand hunner medeleden*", en dan wat er volgt. De meermalen opgedane ervaring van gemoedelijk bezwaar bij het beantwoorden der in den zin van deze bepaling gestelde vragen maakte de wijziging aannemelijk. Men zie het verhandelde over deze zaak in de Syn. Handd., 1868, bl. 8, 147—150, 155, 156; 1860, bl. 236, 237, Bijl. B, bl. 79—8—; 1870, bl. 87—91, 152—154.

2) *De liggers*, enz. Terwijl, volgens de oorspronkelijke bepaling in dit art. alleen naar de liggers der predikantstractementen onderzoek moet geschieden, is in 1879, den 15 Jan. de vermelding van de kosterijgoederen en inkomsten en desgelijks den 1 Jan. 1886, die van de diaconiegoederen hier ingevoegd.

3) *Kosterijgoederen en inkomsten.* In een belangrijk arrest van het gerechtshof te Leeuwarden van den 29 Juni 1885 (Weekblad van het recht 27 Aug. 1885) over den oorsprong, de aard van een eigendom en de bestemming der kosterij- of schoolgoederen in Friesland is aangenomen, dat kerkvoogden of kerspellieden geene bevoegdheid hadden om op eigen gezag de bestemming dezer goederen definitief te veranderen of de beneficiën promiscue te gebruiken, en dat de kerkvoogden in daden, die het gewoon beheer te boven gingen, gelijk stonden met de voogden van minderjarigen en gelijk deze tot vervreemding of bezwaring het *placet* van de hoven van Friesland behoefden.

e. De Zondagsviering; en *g. De openbare zedelijkheid.* Een voorstel van den heer REIJERS om deze twee vraagpunten te schrappen, hoewel door de rapporteerende commissie, in aanmerking nemende, dat de beantwoording te zeer van individuëele zienswijze afhankelijk is, aanbevolen, is door de Synode onaannemelijk geacht, daar de bezwaren van den voorsteller ook tegen andere vragen zouden kunnen worden ingebracht. 1862, bl. 264, 265.

Den staat van het Godsdienstondewijs. De Synode heeft in 1882 besloten, de Class. Besturen uit te noodigen, bij de persoonlijke kerkvisitatie een onderzoek in te stellen naar het overleg, dat tusschen kerkeraden en gemeente-autoriteiten heeft plaats gehad over de regeling van uur en plaats, wanneer en waar het godsdienstonderwijs gegeven wordt. Handd. bl. 68.

h. den staat van het godsdienstonderwijs, enz. In deze al. zijn eenige artt. aangehaald uit het *voormalig* regl. op het godsdienstonderwijs. Daarvoor hadden, na het in werking treden van het tegenwoordig regl. op dit onderwerp, in de plaats moeten komen, met betrekking tot het getal *godsdienstonderwijzers*, art. 5 en eenige volgg., en met betrekking tot hetgeen overigens voor het godsdienstonderwijs gedaan wordt, artt. 23—28, 30 en 35. Verg. BRUNA, op dit art.

Het getal van jeugdigen — gebruik gemaakt. De Synode heeft, volgens besluit

van 19 Juli 1861, door middel van het kerkelijk orgaan, de kerkeraden er opmerkzaam op gemaakt, dat bij de invulling van tabel B de schoolkinderen, voor zoo ver zij buiten de schooluren godsdienstonderwijs ontvangen, ook onder de catechisanten gerekend moeten worden. Syn. Handd. 1861, bl. 136.

i. de overgangen. De Synodale Commissie heeft bij circulaire van 16 Oct. 1841 de Kerkeraden en Classikale Besturen aangeschreven om naauwlettend kennis te nemen van de overgangen, vooral tot de Roomsche Kerk en omgekeerd; terwijl de Synode des volgenden jaars bij circulaire van 22 Juli dezelfde zaak, en in 't bijzonder de oprichting van *commissiën van toezicht op de overgangen en hetgeen daartoe betrekking heeft*, aanbevelende, daarbij opzettelijk nog eens de aandacht gevestigd heeft op het gevaar van *gemengde huwelijken*, op de noodzakelijkheid van het naleven der verordeningen op *de godsdienstoefeningen en het godsdienstonderwijs der krijgslieden* en op de verplichting der diaconiën om te zorgen, dat *gealimenteerden* geen prooi worden van proselytenmakerij. Men vindt deze beide circulaires afgedrukt bij BRUNA, t. a. p. Afd. II, § 11.

ART. 13. De voorzitter der visitatoren geeft, na den afloop van het onderzoek, het beleid der vergadering aan den gewonen praeses terug, en deze draagt zorg, dat van de visitatie in het actenboek des kerkeraads aanteekening geschiede.

ART. 14. Van den afloop van het onderzoek geven visitatoren verslag aan het Classikaal Bestuur in zijne vergadering van Mei.

ART. 15. Nadat de kerkvisitatie persoonlijk is gehouden, heeft zij twee achtereenvolgende jaren, vóór den eersten Mei, schriftelijk plaats, tenzij het om bijzondere redenen voor eene of andere gemeente door het Classikaal Bestuur anders wordt goed gedacht.

In de Waalsche kerken kan zij elk jaar schriftelijk geschieden.

ART. 16. De schriftelijke kerkvisitatie bestaat in de voorstelling van vragen, in drie onderscheidene tabellen vervat, door het Classikaal Bestuur van het ressort tijdig aan iederen Kerkeraad ingezonden, betrekking hebbende tot dezelfde onderwerpen als in art. 12 vermeld, met uitzondering van de vraag aangaande de belijdenis, den wandel en het vervullen der ambtsplichten van predikanten en overige kerkeraadsleden.

Vragen. Zie deze, zooals zij voor de laatste wijziging (nl. die van 15 Jan. 1879) van art. 12 geredigeerd waren, achter dit regl.

Met uitzondering van, enz. Te gelijk met de wijziging van art. 12 (zie aant.) is in werking gekomen de wijziging van art. 16, vervat in de woorden: „*Met uitzondering*", enz. tot aan het einde. In verband met de gewijzigde bepaling omtrent het bij de *persoonlijke* kerkvisitatie in de eerste plaats in te stellen onderzoek, mocht het wenschelijk geacht worden, dat de *schriftelijke* kerkvisitatie zich voortaan bepaalde tot het inwinnen van statistieke opgaven. Zie de bij art. 12 aangehaalde plaatsen uit de Syn. Handd.

ART. 17. De vragen in de tabellen van wege het Classikaal Bestuur worden bij de schriftelijke visitatie door den voorzitter des Kerkeraads

in de vergadering gelezen; bij elke der vragen wordt het antwoord bijgeschreven, en aan het einde worden de aldus ingevulde tabellen onderteekend, in gemeenten van ééne predikantsplaats door al de leden der vergadering, in de overige door den praeses, den scriba, twee der ouderlingen en twee der diakenen.

Art. 18. De Kerkeraad zendt de ingevulde en geteekende tabellen op aan het Classikaal Bestuur vóór of op den 10den der maand Mei.

Art. 19. De Classikale Besturen geven van de persoonlijke en van de schriftelijke kerkvisitatie in het ressort verslag, door invulling van de drie daarvoor bestaande tabellen, die zij met de tabellen der Kerkeraden vóór den 15den Juni opzenden aan het Provinciaal Kerkbestuur. De tabellen der Kerkeraden worden aan de Classikale Besturen, na gemaakt gebruik, teruggezonden, en bij deze besturen ten minste gedurende den tijd van twee jaren bewaard.

Art. 20. De Provinciale Kerkbesturen maken uit de tabellen der Classikale Besturen drie onderscheidene rapporten op, en dienen ze bij de vergadering der Synode van hetzelfde jaar, waarin de kerkvisitatie heeft plaats gevonden, vóór den eersten Juli, te gelijk met de Classikale tabellen in, welke laatste hun uiterlijk vóór den eersten September daaraanvolgende door de Synode worden teruggezonden.

De Waalsche Commissie zendt desgelijks hare rapporten, van de tabellen der Kerkeraden vergezeld, waaruit zij zijn samengesteld, vóór den eersten Juli ter Synodale vergadering in.

De Classikale tabellen en die der Kerkeraden, in dit artikel vermeld, worden ten minste gedurende den tijd van twee jaren bij de Provinciale Kerkbesturen en de Waalsche Commissie bewaard.

Teruggezonden. Deze terugzending geschiedt opdat de kerkbesturen de verslagen ter hand kunnen nemen en ten aanzien der berichten, die daarin mochten voorkomen, omtrent hier of daar plaatsgrijpende onregelmatigheden of verkeerde handelingen, zooveel zij noodig zullen bevinden, in het belang van wet en orde kunnen handelen. Syn. Handd. 1875, bl. 130.

Die der kerkeraden, in dit art. vermeld. D. i. der kerkeraden van het Waalsche ressort; deze toch worden in dit art. vermeld (al. 2), de overige kerkeraden zijn vermeld in art. 19.

Art. 21. Aan gecommitteerden van de Classikale Besturen worden voor elke persoonlijke, hetzij gewone of buitengewone, kerkvisitatie de kosten goedgedaan uit de Classikale kas, overeenkomstig het Reglement op de Classikale kosten.

Voor eene buitengewone visitatie wordt geene schadeloosstelling verleend, tenzij door eene schriftelijke verklaring van het Provinciaal Kerkbestuur van het ressort, en waar het de Waalsche Commissie geldt, van de Synode of van de Algemeene Synodale Commissie, hare noodzakelijkheid zal zijn erkend.

Regl. op de class. kosten. Thans: *Reglement op de kosten van het bestuur der Ned. Herv. Kerk.*.

Buitengewone visitatie. De bepaling in deze al. vervat is niet van toepassing op eene buitengewone vergadering, door het Class. Bestuur gehouden in zake van tucht. Verg. Regl. voor K. O. en T. art. 23, 1°.

ART. 22. Aan den secretaris der Algemeene Synode zenden de Provinciale Kerkbesturen bericht, in welke gemeente van het ressort de visitatie persoonlijk, in welke zij schriftelijk is gehouden.

Den secretaris der Alg. Synode. Wijziging van 1 Jan. 1876, in plaats van het vroegere: „*het Ministeriëel Departement voor de zaken der Hervormde Eeredienst*," of, zooals het 1 April 1864 gewijzigd was: „*het daartoe aangewezen Ministeriëel Departement.*"

OVERGANGSBEPALING.

Bovenstaande verordeningen treden in werking op den e Juli 1859, na welk tijdstip alle vroegere verordeningen op de visitatie worden verklaard te zijn vervallen.

Alle vroegere verordeningen, enz. Te vinden bij HOOIJER, Kerkelijke voor de Hervormden, enz., bl. 87—95.

BIJLAGE.

VERSLAG VAN DEN KERKERAAD DER HERVORMDE GEMEENTE TE ....
WEGENS DE KERKVISITATIE OVER HET JAAR 18 , KRACHTENS
SYNODAAL BESLUIT VAN DEN 7DEN AUGUSTUS 1858, VER-
VAT IN DE TABELLEN OF RUBRIEKEN A, B, C.

A. Toestand des Kerkeraads.

lling van den Kerkeraad. Worden ten haren aanzien , en, wat aangaat den diensttijd, de aftreding en de er kerkeraadsleden, art. 11 en, bij tusschentijds open- sen, art. 12 van het Synodaal Reglement, alsmede de der *bijzondere* Reglementen voor de Kerkeraden in acht

ngen van den Kerkeraad, bepaaldelijk in predikantsvacature. oezicht, dat door den consulent en den ring in de dienst en, zoo als door het Reglement op de Vacaturen in de ing en haar aanhangsel is verordend?

ek omtrent de hulppredikers. Indien er bij de gemeente hulppredikers werden aangesteld, hoe luidt hun naam ezwaren tegen hunne ambtsbediening of wandel? Verg. het Hulppredikerschap, art. 15.

der Kerkeraads-eigendommen. Bevinden zich de dubbele ten- en trouwboeken, de aanteekeningen van de Ker- lingen, de rekeningen der diaconie-administratie, de ogden gewaarmerkte ligger van het traktement aan de ats of plaatsen verbonden, mitsgaders de verzameling van lementen en van alle overige ingekomen kerkelijke stukken met registers, als ook de index van het kerkelijk archief in goede orde?

B. Staat van het godsdienstonderwijs.

1. Welk is het *getal van de godsdienstonderwijzers* in de gemeente, buiten de predikanten?

2. Wordt er, ook door de predikanten, behoorlijk gezorgd voor het onderricht van jongen en ouden in alle vakken, welke tot het godsdienstonderwijs behooren, en wel het gansche jaar door, des *zomers* zoowel als des *winters*? Verg. artt. 1—3, 5, 23 en 35 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs.

3. Wat geschiedt er door den Kerkeraad om het *regelmatig* bezoeken der catechisatiën te bevorderen?

4. Wat wordt er, ingevolge artt. 24—27 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs, in het bijzonder voor de godsdienstige opleiding der Hervormde jeugd en jongelingschap, in de onderscheidene scholen verricht?

5. Wat geschiedt er in het belang van het godsdienstonderwijs van hen, die leven in de gestichten, de verbetering- en gevangenhuizen, in de koloniën en op de schepen? Verg. 25—28 en 30 van evengenoemd Reglement.

6. Hoe velen hebben in het jongst verloopen *burgerlijk* jaar gebruik gemaakt van het godsdienstonderwijs, behalve de bedoelden in de eerstvolgende vraag?

7. Hoeveel lidmaten zijn aangenomen in het jongstverloopen *burgerlijk* jaar?

Bezoeken der catechisatiën. **Deze wijziging is door de Synode aangenomen 3 Augustus 1883 (Handl. bl. 72).**

C. De gesteldheid der gemeente.

a. Inwendige gesteldheid; kerkelijk, zedelijk en godsdienstig leven.

1. Is er in het bijwonen der openbare godsdienstoefeningen vóór of achteruitgang waargenomen?

2. Maakt men gezet gebruik van het Heilig Avondmaal?

3. Worden de voltrokken huwelijken kerkelijk ingezegend?

4. Heeft de Kerkeraad ook iets te melden van voor- of achteruitgang in het verloopen (burgerlijk) jaar ten aanzien der belangstelling in Christelijke instellingen, de Zondagsviering, de openbare zedelijkheid of de overgangen, en, zoo daar niet genoegzaam aan de godsdienstige behoeften der gemeenten voldaan wordt, heeft de Kerkeraad ook middelen aan te wijzen om daarin beter te voorzien? Verg. Reglement op de Kerkvisitatie, art. 12, litt. *d*, *e*, *f*, *h* en *i*.

Is er in het ...... voor of achteruitgang, **aldus gewijzigd door de Synode 3 Augustus 1883 (Hand. bl. 72).**

b. Uitwendige gesteldheid.

5. Zijn de kerkelijke gebouwen tegen brandschade verzekerd en wordt voor het onderhoud daarvan naar vermogen zorg gedragen?

Aldus het Verslag opgemaakt in de Kerkeraadsvergadering

te den 18

De Kerkeraad voornoemd:

REGLEMENT OP HET HULPPREDIKERSCHAP.

ART. 1. Het hulppredikerschap wordt in de Nederlandsche Hervormde Kerk toegelaten en erkend in gemeenten, waar het in het belang der Evangeliebediening of der Evangeliebedienaren gevorderd wordt.

ART. 2. Door het hulppredikerschap wordt verstaan de waarneming van het herder- en leeraarsambt door predikanten buiten vaste bediening, of candidaten tot de heilige dienst, hetzij op gevestigde, doch tijdelijk openstaande standplaatsen, hetzij nevens dienstdoende predikanten, in het belang der gemeenten, of in het persoonlijk belang dier predikanten.

ART. 3. Hulppredikers kunnen in de gevallen, bij het voorgaande artikel bedoeld, worden aangesteld:

1°. gedurende het jaar van gratie, of in meer dan gewoon langdurige vacaturen, wanneer de bijzondere behoeften van de gemeente of van den ring zulks vorderen, of ook op nieuw gevestigde standplaatsen, waarvan, om geldelijke of andere redenen, het vaste traktement nog niet geheel verzekerd is;

2°. in bezwaarvolle combinatiën of uitgestrekte gemeenten ten platten lande, waar, hetzij wegens tijdelijke, hetzij wegens blijvende omstandigheden, de predikant niet in de noodwendige behoeften der gemeente kan voorzien, en wegens het te geringe zielental, geene vermeerdering van standplaatsen gevraagd kan worden;

3°. in gemeenten, waar het getal der predikantsplaatsen niet in verhouding staat tot het zielental, en voor alsnog niet kan worden uitgebreid, of, wanneer in grootere gemeenten de gezamenlijke predikanten tot verlichting of tot aanvulling van hun werk eenen helper verlangen;

4°. wanneer een predikant, persoonlijk, wegens tijdelijke ongesteldheid naar het lichaam of naar den geest, zijne bediening òf geheel niet, òf slechts ten deele waarnemen kan;

5°. wanneer een predikant, door ouderdom of andere oorzaken

voor zijn dienstwerk ongeschikt geworden, zijn emeritaat heeft gevraagd, en de inwilliging van dit verzoek wordt vertraagd;

6°. wanneer een predikant in zijne dienst geschorst is;

7°. wanneer een predikant, voor zijn ambtswerk geheel ongeschikt geworden, zoodat zijn ontslag volstrekt noodzakelijk is, echter weigert het emeritaat aan te vragen, en het Provinciaal Kerkbestuur op een door den Kerkeraad of door de ouderlingen hierover ingediend beklag, handelend optreedt.

ART. 4. Het verzoek om de dienst van een hulpprediker wordt gericht aan het Classikaal Bestuur, dat daarop niet beslist, dan na de belanghebbenden gehoord te hebben.

ART. 5. De hulpprediker verkrijgt van den Kerkeraad zijne aanstelling krachtens eene beroeping, uit te brengen door hen, aan wie de beroeping van predikanten is opgedragen, onder goedkeuring van het Classikaal Bestuur.

De hulpprediker verkrijgt, enz. Dit art. heeft wijziging ondergaan (in werking gekomen 1 Maart 1869), ten einde het beginsel, dat voor de beroeping van predikanten is aangenomen (Regl. op de benoeming van Oudd. en Diakk., enz.) ook in toepassing te brengen op de benoeming van hulppredikers. De oorspronkelijke lezing was: „De hulpprediker erlangt de bevoegdheid tot zijne dienst, krachtens eene wettige benoeming, uitgebracht door den Kerkeraad, onder goedkeuring van het Class. Bestuur." Tegelijk zijn gewijzigd artt. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13.

Eene beroeping, uit te brengen door hen, enz. In het *Regl. op het Hulppredikerschap in de Ned. Herv. Kerk* van 1844 was als beginsel aangenomen, dat de wijze van benoeming in verband staat met de wijze van bezoldiging (artt. 4—10). Dientengevolge was aan de regeering een betrekkelijk groote invloed op de benoeming toegekend, die zelfs in sommige gevallen geheel aan haar werd overgelaten. Voor dit beginsel, met de vrijheid en rechten der Kerk niet bestaanbaar, is dat van zuiver kerkelijke benoeming of, naar de wijziging van 1 Maart 1869, *beroeping* in de plaats getreden. Zie Memorie van toel. bij het door de Syn. Comm. aangeboden concept: 1858, Bijl. B, blz. 31, 32.

ART. 6. De beroeping, in het voorgaande art. vermeld, wordt aan den gekozene bekend gemaakt door de uitvaardiging van een wettigen brief, ingericht naar het formulier, bij dit reglement gevoegd en, bij de aanvrage om approbatie, over te leggen bij het Classikaal Bestuur.

Beroeping, gekozene. Deze woorden in plaats van *benoeming* en *benoemde.* Zie de aant. op art. 5.

ART. 7. In de gevallen, in art. 3, sub 3°. laatste gedeelte, 4°. en 5°. vermeld, heeft de predikant (hebben de predikanten), na verkregene toestemming van het Classikaal Bestuur, ingevolge art. 4, het recht om eene voordracht bij den Kerkeraad in te dienen. Zij, aan wie de

beroeping van predikanten is opgedragen, veranderen deze voordracht in eene benoeming.

Bij weigering doet de predikant (doen de predikanten) andermaal eene voordracht. Na vernieuwde weigering geschiedt de beroeping door het Classikaal Bestuur, zonder aan eenige voordracht gebonden te zijn, en onder goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur.

Zij, aan wie de beroeping, enz. Met deze woorden begint eene wijziging, overeenkomstig die van art. 5. Oorspronkelijk stond er: „De Kerkeraad verandert deze voordracht in eene benoeming. Bij weigering doet de predikant andermaal eene voordracht, en heeft de Kerkeraad ook tegen deze bedenking, zoo verblijft de benoeming aan het Class. Bestuur, dat aan geene voordracht gebonden is, waarop alsdan echter de goedkeuring van het Prov. Kerkbestuur gevraagd wordt."

ART. 8. Op gelijke wijze als aan het slot van het vorig artikel bepaald is, wordt gehandeld wanneer het Classikaal Bestuur, naar art. 1 van het Reglement voor de Kerkeraden, doende wat des kerkeraads is, den hulpprediker beroepen heeft.

Beroepen. In plaats van *benoemd.* Zie op art. 5.

ART. 9. Een hulpprediker, tot wiens bezoldiging eene toelage uit 's lands kas benoodigd is, wordt niet beroepen, vóór dat de gelden door het bevoegd ministeriëel departement, op aanvrage, zijn toegezegd.

Toelage. Van rijkswege wordt niet meer dan de helft van het benoodigde traktement bijgedragen. Zie Hand. 1863, bl. 124.

Beroepen, in plaats van *benoemd.* Zie op art. 5.

Het bevoegd ministeriëel departement, in plaats van: *den Minister voor de zaken der Hervormde eeredienst*, 1 April 1864.

ART. 10. De hulpprediker wordt aangesteld voor onbepaalden of voor bepaalden tijd.

Vóór de aanvaarding van zijne bediening wordt hij door den predikant (een der predikanten) of den consulent, zonder oplegging der handen, kerkelijk bevestigd.

Aangesteld, voor *benoemd.* Zie op art. 5.

Voor onbepaalden of bepaalden tijd. Het voormalige Regl. op het Hulppredikerschap maakte onderscheiding tusschen *vaste* en *tijdelijke* hulppredikers (artt. 2, 5, 8, 12, enz. Zie bij HOOIJER, t. a. p., bl. 83 en volg.); eene onderscheiding, die moeielijk was vol te houden en nergens toe diende, maar ook nadeelig was voor het rechte begrip, dat in de kerk van het hulppredikerschap moet gevormd worden. „Het mag niet gelijk worden gesteld met de vaste evangeliebediening. Iedere dienst van een hulpprediker is tijdelijk, en het is van belang dat de kerk haar alzoo beschouwe. Zij vervangt slechts de plaats en den werkkring van den evangeliedienaar dáár en zoolang daarin niet is voorzien. Zij is altijd slechts eene *hulpe* en dus tijdelijk, zoolang zij duurt, zoolang er behoefte aan is." Mem. van toel., 1858, Bijl. B, bl. 32, 33.

ART. 11. In de gevallen, art. 3, sub 1°., 4°., 5°., 6°. en 7°. ver-

meld, wordt de hulpprediker voor niet langer dan voor zes maanden aangesteld.

Om gewichtige redenen kan door het Classikaal Bestuur, op aanvrage der belanghebbenden, verlenging van den diensttijd worden toegestaan. Heeft dit bestuur bedenking daartegen, dan wordt op de aanvrage door het Provinciaal Kerkbestuur beslist.

Aangesteld i. p. v. *benoemd.* Zie op art. 5.

Art. 12. Het voorgeschrevene in art. 70, alinea 1 van het reglement op de vacaturen, is mede van toepassing op alle zaken, die op de aanstelling eens hulppredikers betrekking hebben; het doen eener beroeping is hiervan uitgezonderd.

Beroeping, i. p. v. *aanstelling.* Zie op art. 5.

Art. 13. De werkzaamheden van den hulpprediker worden bij zijne aanstelling geregeld door den Kerkeraad of, in de gevallen art. 3 sub 1°. eerste gedeelte, 6°. en 7°. vermeld, door den ring, en in de gevallen sub 3°. tweede gedeelte, 4°. en 5°. aangeduid, naar gelang der omstandigheden, door den predikant (de predikanten) of door den consulent, onder goedkeuring des Kerkeraads, steeds in overeenstemming met de bestaande kerkelijke verordeningen.

De aldus geregelde werkzaamheden worden behoorlijk in eene instructie omschreven, die, na door het Classikaal Bestuur te zijn goedgekeurd, tegelijk met den brief van beroeping in art. 6 vermeld, aan den beroepene wordt toegezonden. Ingeval hij de beroeping aanneemt, onderteekent hij de beide stukken en zendt ze aan den Kerkeraad terug, die daarop de noodige approbatie bij het Classikaal Bestuur aanvraagt.

Aanstelling, *beroeping*, *beroepene*, i. p. v. *benoeming*, *benoemde.* Zie op art. 5.

Art. 14. De hulpprediker heeft als zoodanig zitting in den Kerkeraad met adviseerende stem. Tot bekleeding van het voorzitterschap is hij echter niet bevoegd.

Art. 15. Bij de kerkvisitatie wordt ook onderzoek gedaan naar de dienst en den wandel des hulppredikers.

Art. 16. Ingeval de hulpprediker in eene vacature op beroeping gaat prediken, zorgt hij voor de waarneming van zijne predikdienst in de gemeente waar hij werkzaam is.

Art. 17. Van den staat van het hulppredikerschap in het ressort, wordt door de Provinciale Kerkbesturen, na ontvangen opgaven deswege van de Classikale Besturen, jaarlijks aan de Synode verslag gedaan.

Verslag gedaan. De woorden: „en hiervan afschrift gezonden aan het ministeriëel departement", waarmede het art. eindigde, zijn den 1 Maart 1867 weggenomen.

ART. 18. Dit reglement treedt in werking op den 1sten November 1860. Met de invoering er van zijn de vroegere reglementaire bepalingen, het hulppredikerschap betreffende, vervallen.

Dit Reglement. Op den hier genoemden datum is dit reglement in de plaats gekomen van het vroegere, dat den 11 Juli 1844 finaal gearresteerd en door den Koning bij besluit van den 11 October v. d. j., no. 17, gesanctioneerd was. De memorie van toelichting, waarvan de Syn. Comm. het door haar aangeboden concept heeft doen vergezeld gaan, geeft rekenschap van de beginselen, waardoor dit reglement zich van het toen vigeerende moest onderscheiden. 1858, Bijl. B, bl. 31—33. De wijzigingen van den 1 Maart 1869 hebben ook eenige veranderingen in het hierbij behoorende formulier aangebracht.

Formulier.

(A.) De Kerkeraad der Hervormde gemeente te ...., heden wettig bijeengekomen, ter zake de beroeping van een hulprediker naar de kerkelijke verordeningen; — gezien den uitslag van de daarvoor gehouden stemming van het kiescollegie, — gezien den uitslag van de daarvoor gehouden stemming der stemgerechtigden, — gezien de voordracht ......

(B.) Heeft goedgevonden aan te stellen, gelijk hij aanstelt bij dezen, voor den tijd van ..... (voor onbepaalden tijd) tot hulpprediker dezer gemeente den weleerw. heer N.N., predikant buiten vaste bediening, (den eerw. heer N. N., candidaat tot de heilige dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van .... (*f* ...)

(C.) De Kerkeraad, deze beroeping ter kennisse van den weleerw. heer N. N. (den eerw. heer N. N.) brengende, vertrouwt, dat hij, deze beroeping opvolgende, na de approbatie van het daartoe bevoegde kerkelijke bestuur verkregen te hebben, ten spoedigste tot deze gemeente zal overkomen, om door de getrouwe vervulling van de werkzaamheden, in bijgevoegde instructie omschreven, en door het voorbeeld van een godzaligen wandel, aan hare opbouwing en volmaking mede te arbeiden;

(D.) terwijl de Kerkeraad wederkeerig al die achting, liefde en medewerking belooft, welke den rechtgeaarden evangeliedienaar toekomen.

Gedaan in onze vergadering te ....
den ....

(E.) De Kerkeraad der (Nederduitsche of Waalsche) Hervormde gemeente te ....

Ingeval het Classikaal Bestuur, hetzij naar art. 7 van het Reglement op het Hulppredikerschap, hetzij naar art. 1 van het Reglement voor de Kerkeraden, doen moet wat des kerkeraads is, hebben de volgende wijzigingen plaats:

op A. Het Classikaal Bestuur van ...., handelende ten aanzien van den Kerkeraad der Hervormde gemeente te .... naar art. 7 van het Reglement op het Hulppredikerschap (doende in de Hervormde gemeente te .... wat des kerkeraads is, naar art. 1 van het Reglement voor de Kerkeraden);

op B. Heeft goedgevonden aan te stellen, gelijk het aanstelt bij deze, enz.;

op C. Het Classikaal Bestuur, handelende (doende) als boven, brengt deze benoeming ter kennis van .... en vertrouwt, dat hij, deze beroeping opvolgende, na de approbatie van het Provinciaal Kerkbestuur verkregen te hebben, ten spoedigste tot de voormelde gemeente zal overkomen om, enz.;

op D. Vertrouwende het Classikaal Bestuur, dat de wel eerw. heer .... (eerw. heer ....) zoo bij den Kerkeraad als bij de gemeente (bij de gemeente voornoemd, en wanneer men in haar midden weder tot de samenstelling van een kerkeraad zal kunnen geraken, ook bij dezen) wederkeerig al die achting, liefde en medewerking zal ondervinden, enz.;

op E. Het Classikaal Bestuur ...., handelende naar art. 7 van het Reglement op het Hulppredikerschap (doende naar art. 1 van het Reglement voor de Kerkeraden).

REGLEMENT

OP DE

ERKENNING VAN NIEUWE GEMEENTEN.

ART. 1. Nieuwe gemeenten worden opgericht: *a*) door stichting; *b*) door splitsing van combinatiën; *c*) door toekenning van een zelfstandig bestaan aan een of meer gedeelten eener gemeente, die op grooten afstand van het kerkgebouw verwijderd zijn; *d*) door vereeniging van kerkvrije buurtschappen met een deel van eene gemeente; *e*) door samenvoeging van gedeelten van meer dan ééne bestaande gemeente.

Kerkvrije buurtschappen zijn gehuchten en bevolkingen, zooals hier en daar, vooral op heiden en in veenen, verre van kerkgemeenten ontstaan en nog bij geen der naburige kerkgemeenten zijn ingelijfd. 1865, bl. 114. Verg. het bericht van de indeeling der kerkvrije buurt Botterwird onder Hiaure en Bornwerd en van Hantumer Uitburen onder Hantum en Hantumhuizen, alsmede van kerkvrije huizen onder de gemeenten te Schagen en Valkoog, 1862, Bijl. B, bl. 142, 143.

ART. 2. De aanvraag om als zelfstandige gemeente erkend te worden geschiedt door den Kerkeraad, belanghebbende personen of hunne gecommitteerden.

ART. 3. De aanvraag wordt, met redenen omkleed, aan het Classikaal Bestuur gericht, wanneer belanghebbenden onder dezelfde Classis ressorteeren; aan het Provinciaal Kerkbestuur, wanneer zij behooren onder meer dan ééne Classis; aan de Algemeene Synode, of, als deze niet vergaderd is, aan de Algemeene Synodale Commissie, wanneer zij behooren onder meer dan één provinciaal ressort.

Aan het Class. Bestuur, enz. Verg. Alg. Regl., artt. 43, 7°; 51, 7°; 55; 64; 66; 68, 6°.

ART. 4. De kerkelijke besturen, bij art. 3 vermeld, kunnen ook, zonder dat eene aanvraag bij hen ontvangen werd, elk binnen zijn ressort, de oprichting van eene nieuwe gemeente in overweging nemen en, deze nuttig of noodig keurende, trachten te bevorderen.

ART. 5. Bij de aanvraag, in art. 2 bedoeld, worden overgelegd: *a*) eene kaart of plattegrondsteekening, aanwijzende de kadastrale uitgestrektheid, indeeling en begrenzing van de nieuwe gemeente, welker oprichting wordt verlangd; *b*) eene juiste opgaaf van het getal der lidmaten en leden, die de nieuwe gemeente zullen uitmaken; *c*) een voldoend bewijs, dat de gelden, voo rhet predikantstraktement benoodigd, in den regel althans voor de helft gevonden zijn; *d*) een naauwkeurig bericht aangaande hetgeen bereids geschied is en, zoo noodig, nog geschieden zal ten einde te voorzien in de behoeften der nieuwe gemeente aan een kerkgebouw en eene pastorij; *e*) eene opgaaf van de middelen, waaruit in de behoeften der openbare eeredienst zal kunnen voorzien worden.

De gelden — voor de helft gevonden. Bij het stichten van eene gemeente moet er tijdig gezorgd worden voor het verzamelen van het kapitaal, dat vereischt wordt om, zoo mogelijk, uit de renten de helft van het predikantstraktement te verzekeren, waarbij dan het alterum tantum van de Regeering kan gevraagd worden. Nadat, overeenkomstig de wet van 10 Sept. 1853 (Staatsbl. no. 102), de vroeger gebruikelijke erkenning van nieuwe gemeenten, van de zijde der Regeering, onnoodig is geworden, geldt bij de Regeering de regel, dat de kerkelijke erkenning van nieuwe gemeenten vooraf moet gaan, eer eene aanvraag om rijksbijdrage tot het predikantstraktement in overweging genomen kan worden. De kerkelijke besturen moeten, bij de behandeling der aanvragen om erkenning van gemeenten en der daarmede verbonden verzoeken om subsidie van regeeringswege, het belang in het oog houden, dat de daarbij benoodigde predikantstraktementen behoorlijk worden verzekerd en dat ook niet een deel daarvan op onvasten grondslag, als kerkcollecte of dergelijke, worde gebouwd. Verg. 1866, Bijl. B, bl. 15—19, Bijl. A, bl. 79, 80. Handd. bl. 40. Voorts kan ook uit het *Fonds ter voorziening in de geestelijke behoeften van gemeenten waar eigen middelen ontbreken*, hulp verleend worden voor zoodanig predikantstraktement, als noodig geoordeeld wordt om verwijderde gedeelten van gemeenten tot afzonderlijke gemeenten te verheffen, naar art. 4, A, 1°, en art. 5 van het Regl. op dat Fonds.

ART. 6. De kerkelijke besturen nemen op het verzoek om als eene zelfstandige gemeente erkend te worden geen besluit, dan na alvorens de betrokken Kerkeraden te hebben gehoord en in gemeen overleg met de Provinciale Collegiën van toezicht, die de belanghebbende administratiën hooren.

Na alvorens te hebben gehoord, enz. Verg Alg. Regl. artt. 43, 7° en 51, 7°. *In gemeen overleg*, enz. Hoe art. 6 toe te passen voor de splitsing eener gemeente, die zich vrij beheer van hare goederen heeft voorbehouden? Op eene des betreffende vraag van het Prov. Kerkbestuur van Friesland heeft de Syn. Commissie geantwoord: „dat het zoowel in overeenstemming is met den geest van het reglement, als met de besluiten der Synode ten aanzien van de aanvragen van subsidie voor zulke gemeenten, dat in de bedoelde gevallen de kerkelijke administratiën door tusschenkomst van het Class. Bestuur gehoord worden." 1875, Bijl. B, bl. 164; goedgekeurd door de Synode, Hand. bl. 361.

ART. 7. De grensregeling der nieuwe gemeente, aangewezen op

de naar art. 5 *a*) over te leggen kaart, kan door de kerkelijke besturen, wanneer zij dit in het belang der op te richten gemeente noodzakelijk achten, door grensverandering van naburige kerkelijke gemeenten gewijzigd worden op den voet als bij art. 43, 7°. en art. 51, 7°. van het algemeen reglement is omschreven, en zulks in gemeen overleg met het Provinciaal Collegie van toezicht.

ART. 8. Wanneer uit het bericht in art. 5 *d*) bedoeld, blijken mocht, dat de gelden, voor den bouw van kerk en pastorij vereischt, nog niet gevonden zijn, wordt aan de nieuwe gemeente de erkenning toegezegd onder voorwaarde, dat voor het bijeenbrengen dier gelden alsnog de noodige maatregelen worden genomen, en volgt de erkenning eerst, wanneer in het ontbrekende zal zijn voorzien.

ART. 9. Tot de erkenning van eene nieuwe gemeente wordt, krachtens de aan het slot van art. 7 aangehaalde bepalingen van het Algemeen Reglement, indien zij geschiedt door een Classikaal Bestuur, de goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur, en, indien zij geschiedt door een Provinciaal Kerkbestuur, de goedkeuring van de Algemeene Synode vereischt of, als deze niet vergaderd is, van de Algemeene Synodale Commissie.

ART. 10. Van de erkenning eener nieuwe gemeente geeft het kerkelijk bestuur, waardoor zij geschied is, zoodra het van de vereischte goedkeuring bericht heeft ontvangen, onverwijld kennis aan de Regeering, aan het Provinciaal Collegie van toezicht, aan den quaestor-generaal der Synode en, wanneer zij door het Classikaal Bestuur volbracht is, ook aan de Synode, alsmede aan het Algemeen Collegie van toezicht.

ART. 11. Zoodra eene gemeente erkend is, zorgt het Classikaal Bestuur, dat met den meesten spoed ouderlingen en diakenen worden benoemd, en doet het de vereischte stappen tot aanstelling van kerkvoogden, notabelen en plaatsvervangers van notabelen, bij eerbiediging evenwel van de rechten van derden en met inachtneming der bestaande algemeene en provinciale verordeningen.

Ouderlingen en diakenen. Verg. Regl. voor de Kerkeraden, art. 7.

ART. 12. Het Classikaal Bestuur dient het Provinciaal Kerkbestuur van advies, in welken ring de nieuwe gemeente behoort te worden opgenomen, en geeft, na verkregen bericht van het desbetreffende besluit van het Provinciaal Kerkbestuur, onverwijld kennis aan den aangewezen ring, opdat deze met vereischten spoed, onder goedkeuring van het Classikaal Bestuur, eenen consulent en daaraan toe te voegen secundus benoeme.

ART. 13. Met de nieuwe gemeente wordt overeenkomstig art. 23

van het Reglement op de Vacaturen gehandeld, zoodra er gelden aanwezig zijn om in de reis- en verblijfkosten der leden van den ring te voorzien.

Zoodra er gelden aanwezig zijn. Op een verzoek van de Syn. Comm., d.d. 11 Nov. 1862, dat bij Kon. Besl. mocht bepaald worden, „dat in het algemeen bij de vestiging van nieuwe gemeenten het traktement aan de standplaats verbonden terstond worde uitbetaald, opdat de ringpredikanten, die de predikdienst in de nieuwe gemeenten moeten waarnemen, daarvoor behoorlijk schadeloos gesteld worden en hierdoor ook bevorderd, dat bij de stichting dier nieuwe gemeenten onverhinderd in hare onmiskenbaar gebleken behoeften voorzien worde", heeft de toenmalige Minister, belast met de Afdeeling Hervormde Eeredienst geantwoord: „dat wel niet het toegekende landstraktement als zoodanig daartoe kan worden aangewezen" (bedoeld wordt, dat de uitbetaling daarvan eerst aanvangt van den dag der bevestiging van den te beroepen predikant), „maar dat op aanvragen om voorziening te dier zake, *in den regel* eene toelage voor de waarneming van de predikdienst is beschikbaar gesteld, gelijkstaande aan het landstraktement en *dat voor het tegenwoordige geen reden bestaat om van dezen regel af te wijken.* 1863, Bijl. B, bl. 96, 97.

Dit reglement is vastgesteld den 20 Juli 1865, maar nadat nog, ten gevolge van opmerkingen der Regeering, langs wettigen weg eenige wijzigingen waren aangebracht in artt. 5, 6, 7 en 10, in zijn geheel eerst in werking gekomen den 1 Maart 1869.

REGLEMENT OP HET GODSDIENSTONDERWIJS.

HOOFDSTUK I.

Over het godsdienstonderwijs in het algemeen.

ART. 1. Het godsdienstonderwijs omvat het onderricht in het bijbellezen, in de bijbelsche en kerkelijke geschiedenis en in de christelijke geloofs- en zedeleer.

ART. 2. Het wordt aan kinderen gegeven, zoodra zij tot jaren van onderscheid gekomen zijn, gaat trapsgewijze voort, en is altijd naar de vatbaarheid der onderscheidene leerlingen ingericht.

ART. 3. Ook bij het onderwijs van mingevorderden wordt een beknopt overzicht van den oorsprong, de uitbreiding en hervorming der Christelijke Kerk gegeven.

ART. 4. Tot bewaring en vermeerdering van de verkregen kennis en tot bevordering van de zegenrijke vruchten van het godsdienstonderwijs worden Zondagscholen, catechisatiën voor lidmaten en bijbellezingen gehouden.

HOOFDSTUK II.

Over de godsdienstonderwijzers en hunne vereischten.

ART. 5. Het godsdienstonderwijs is steeds een van de voornaamste plichten van de herders en leeraren.

Waar het noodig is wordt dit onderwijs ook gegeven door daartoe aangestelde godsdienstonderwijzers, onder welke benaming hier en in de volgende artikelen mede onderwijzeressen begrepen worden. Ook

candidaten tot de heilige dienst en geordende leeraren buiten vaste bediening zijn bevoegd tot het geven van godsdienstonderwijs.

Artt. 5 en 6 verbieden niet dat particuliere lidmaten godsdienstonderwijs geven. Zie de uitspraken der S. C., 1870 Bijl. B, bl. 268 verv. en 1877 Bijl. B, bl. 235, vervv. Dit beginsel der vrijheid is eveneens door de Synode gehandhaafd, toen zij in 1882 een voorstel van het Class. Bestuur van Franeker tot wijziging van artt. 5, 7, 8 en 33 van het Regl. op het godsdienstonderwijs van de hand wees. Handd. bl. 312—315.

ART. 6. Het recht, om godsdienstonderwijzers in eene gemeente aan te stellen en te ontslaan, berust, overeenkomstig de bepalingen in artt. 14 en 15 van het Synodaal reglement voor de Kerkeraden, bij den Kerkeraad der gemeente. Bij ongevraagd of niet eervol ontslag is er beroep op het Classikaal Bestuur.

Bij den Kerkeraad. **D. i., naar de aangehaalde artt., waar een bijzondere Kerkeraad bestaat, bij dezen. Verg. verder het Alg. Regl. op het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van de Herv. Gemeenten in Nederland en het toezicht daarop (1 Oct. 1870), art. 18, ook bepaling behelzende omtrent de vaststelling van jaarwedden, enz.**

ART. 7. De Kerkeraad maakt voor het godsdienstonderwijs in de gemeente bepaalde verordeningen, hetzij in zijn huishoudelijk, hetzij in een afzonderlijk reglement. Ook stelt de Kerkeraad de instructie voor de godsdienstonderwijzers vast.

ART. 8. **(Vervallen en buiten werking gesteld 15 Januari 1886.)**

ART. 9. Van deze onderwijzers worden, waar dit noodig is, de meest geschikte tot krankbezoekers verkozen.

ART. 10. In gemeenten, waar openbare catechisatiën gehouden worden, zijn de aangestelde godsdienstonderwijzers verplicht, daartoe gevraagd zijnde van de leeraren en onder de leiding van dezen, daarbij hunne gaven tot stichting der gemeente te besteden.

ART. 11. Bovengemelde personen hebben de bevoegdheid, om bijbellezingen en zoogenoemde oefeningen te houden, doch niet dan met uitdrukkelijke toestemming van den leeraar of de leeraren der gemeente.

Hebben de bevoegdheid. **De beperking in het vroeger vigeerende regl. voorkomende, dat door godsdienstonderwijzers oefeningen mogen gehouden worden „niet dan alleen in de gemeente, tot welke zij behooren", is hier weggelaten en kon ook veilig weggelaten worden onder behoud van de „uitdrukkelijke toestemming", enz. Zie 1860, bl. 150, 151. 1864, bl. 32, Bijl. B, bl. 35, 36.**

Toestemming van den leeraar. **Deze toestemming zal in gemeenten met één predikant, in geval van vacature, moeten gegeven worden door den consulent. Verg. artt. 9 en 15 van het Regl. op de Vacaturen.**

ART. 12. Het getal der godsdienstonderwijzers is in iedere gemeente naar hare behoefte bepaald. De keuze geschiedt door den Kerkeraad,

in gemeenten van één predikant, op voordracht van dezen; in andere gemeenten op voordracht van hen, aan wie het toezicht over het godsdienstonderwijs is opgedragen.

Het getal, enz. Eene in 1869 door de Synode voorloopig aangenomen wijziging van dit art., luidende: „De bepaling van het getal godsdienstonderwijzers en hunne benoeming geschiedt door den Kerkeraad; in gemeenten van drie of meer predikanten op voordracht der Commissie van Toezicht op het Godsdienstonderwijs", is in 1870 verworpen. Zie: 1869, bl. 7, 8, 122—124, 157, 158, 166, 167, 180; 1870, bl. 85—87, 151, 152.

ART. 13. De bevoegdheid tot de betrekking van godsdienstonderwijzer wordt verkregen door het ondergaan van een examen.

Om tot het examen te worden toegelaten wordt gevorderd: [1])

1°. dat men sedert 2 jaren lidmaat zij der Hervormde Kerk en zich voorbeeldig hebbe gedragen;

2°. dat men zich tot het geven van godsdienstonderwijs gedurende ten minste 2 jaren geoefend en voorbereid hebbe in alles, wat tot het examen behoort, onder opzicht van één of meer leeraren der Hervormde Kerk;

3°. dat men op den dag der aangifte den leeftijd van 23 jaren bereikt hebbe. [2])

Bij de aangifte tot het examen moeten ten deze de noodige schriftelijke bescheiden worden overgelegd.

1) *Om tot het examen*, enz. Een voorstel van leden der Class. Verg. van Eindhoven, „om op te nemen de bepaling dat men, om tot het examen te worden toegelaten, moet overleggen eene acte als hulponderwijzer of onderwijzer voor het gewoon lager onderwijs, en dan uit art. 15 te laten wegvallen de beide laatstgenoemde vakken (Ned. taal en onderwijskunde)" is door de Synode onaannemelijk geacht als te veel eischende en gevaarlijk in de gevolgen. 1879, bl. 61, 62, 90.

2) *Den leeftijd van 23 jaren bereikt hebbe.* Deze woorden zijn, volgens definitief besluit der Synode in 1877, gekomen in plaats van: „*niet ouder zij dan 35 jaren*", terwijl te gelijker tijd de laatste al. van dit art., luidende: „*Van de bepaling, den leeftijd betreffende, kan door de Synode of Syn. Comm. dispensatie worden verleend, op verzoek van het Class. Best., met overlegging van gunstig advies van den Kerkeraad*", is weggenomen, en zulks op grond voornamelijk: dat de vermenigvuldiging van verzoeken om dispensatie de bestaande bepaling onhoudbaar maakte; dat deze bepaling ook onnoodig is, daar toch het examen dient om de geschiktheid voor de betrekking van godsdienstonderwijzer te beoordeelen; en dat, met het oog op hetgeen art. 50 van het Regl. op de Vacaturen omtrent de beroepbaarheid van de predikantsbetrekking bepaald is, de wijziging aannemelijker is. Zie Handd. 1876, bl. 18, 27, 201—203, 405, 406 en voorts die van 1877.

ART. 14. Het examen wordt, na behoorlijke aangifte in eene voorgaande vergadering, kosteloos afgenomen door het Classikaal Bestuur, waaronder de gemeente, tot welke de bedoelde personen behooren, ressorteert; of, voor zooveel de Waalsche gemeenten betreft, door

de Commissie, aan welke de zaken der Waalsche kerken zijn opgedragen.

De Waalsche Commissie gedraagt zich ook naar de bepalingen van dit reglement, behoudens de uitzonderingen, welke de bijzondere inrichting der Waalsche kerken vereischt.

ART. 15. Het examen gaat over de volgende vakken:

bijbelsche en kerkelijke geschiedenis;
algemeene inhoud en geschiedenis der bijbelboeken;
bijbellezen (verstandig);
Christelijke geloofs- en zedeleer;
gronden van de Nederlandsche taal;
onderwijskunde. [1])

1) In 1888 zijn door de Synode voorloopig de vakken van art. 15 aldus gewijzigd: „*a*. de gronden der Nederlandsche taal; *b*. de onderwijskunde (Voor dit gedeelte van het examen is ten minste een half uur bestemd. Indien de examinandus naar het oordeel van de meerderheid der vergadering bij dit gedeelte van het examen geen voldoende blijken van kennis gegeven heeft, wordt hij, zonder voortzetting van het examen, afgewezen); *c*. de Bijbelsche en Kerkelijke geschiedenis; *d*. het lezen en verklaren van den Bijbel, meer bepaald het verklaren van de historische boeken des Nieuwen Testaments; *e*. de algemeene inhoud en geschiedenis der bijbelboeken; *f*. de Christelijke geloofs- en zedeleer." Hand. 1888, bl. 329—335.

ART. 16. Nog worden bij het examen voldoende proeven gevorderd van geschiktheid tot het geven van onderwijs, zoowel aan kinderen als aan meer bejaarden, in tegenwoordigheid van één of meer leeraren af te leggen.

ART. 17. Het examen duurt ten minste twee uren.

Onder deze uren wordt niet berekend de tijd, voor proeven van geschiktheid tot het geven van onderwijs gevorderd.

ART. 18. Wanneer iemand bij zijn examen is afgewezen, wordt hij door het Classikaal Bestuur niet weder tot een examen toegelaten, dan na zich ten minste nog één jaar, volgens art. 13, 2°, geoefend te hebben.

Ook bij verandering van woonplaats is alleen het Classikaal Bestuur, dat hem heeft afgewezen, tot het afnemen van een hernieuwd examen bevoegd.

Die driemalen is afgewezen wordt niet weder tot een examen toegelaten.

ART. 19. Geene acte tot het geven van godsdienstonderwijs wordt verkregen, dan nadat zich ten minste twee derden [1]) der stemmen van het Classikaal Bestuur (der Waalsche Commissie), voor de toe-

kenning verklaard hebben, en de geëxamineerde hierop deze [2]) belofte heeft onderteekend:

„Wij ondergeteekenden, bij het Classikaal Bestuur van .... (de Waalsche Commissie), geëxamineerd en toegelaten tot het geven van godsdienstonderwijs, beloven, dat wij daarin, overeenkomstig onze roeping, met ijver en trouw zullen werkzaam zijn, en de belangen van het Godsrijk, en, in overeenstemming hiermede, die der Nederlandsche Hervormde Kerk, met opvolging harer verordeningen naar vermogen zullen behartigen [3]).”

1) *Twee derden.* Een voorstel van het Class. Best. van Utrecht om voor de beslissing omtrent de toelating (ook tot de evangeliebediening) slechts de volstrekte meerderheid te vorderen, is niet aangenomen. 1867, bl. 98, 119.

2) „Verklaring en” vervallen.

3) *Beloven dat—behartigen.* Deze gewijzigde belofte is in werking getreden den 15 Januari 1883.

Art. 20. Na het onderteekenen van deze *verklaring en* [1]) belofte, stelt het Bestuur (de Commissie) aan den geëxamineerde de volgende acte van toelating ter hand:

„Het Classikaal Bestuur van .... (de Waalsche Commissie), geëxamineerd hebbende N. N. geboortig van .... oud ..... jaren, wonende te .... verklaart hem (haar) bevoegd, om te staan naar den post van godsdienstonderwijzer (godsdienstonderwijzeres) en gerechtigd om, na verkiezing door den Kerkeraad eener gemeente, in die gemeente godsdienstonderwijs te geven, overeenkomstig de bepalingen van het Reglement op het Godsdienstonderwijs in de Nederlandsche Hervormde Kerk.”

1) Hier moeten uitvallen de woorden *verklaring en*.

Na verkiezing, enz. Een voorstel om het beperkende in deze bepaling op te heffen, zoodat althans aan den godsdienstonderwijzer, die niet door de gemeente, waardoor hij is aangesteld, bezoldigd wordt, de bevoegdheid zou worden toegekend om in eene andere gemeente godsdienstonderwijs te geven, is onaannemelijk geoordeeld, omdat daarmede aan den godsdienstonderwijzer eene bevoegdheid zou worden gegeven, die niet aan gevestigde predd. bij de regll. is toegestaan en daardoor ook de strekking van het geheele regl. zou worden uit het oog verloren, als ingericht om de opleiding te regelen voor het bekleeden van den post van godsdienstonderwijzer in eene of andere gemeente. 1864, bl. 32, 33, Bijl. B, bl. 35, 36.

Art. 21. Op het vertoonen van deze acte van toelating is de geëxamineerde verkiesbaar in het Classikale ressort, waartoe hij behoort.

Om in eenig ander Classikaal ressort verkiesbaar te zijn, wordt zijne acte van toelating door het bestuur van dat ressort geldig gekeurd op vertoon van voldoend bewijs omtrent zijnen Christelijken wandel gedurende de laatste twee jaren. Bij toepassing van art. 49 van het Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht wordt deze acte ingetrokken.

Allen, die onder het bestaan van het reglement van 1816 tot het geven van godsdienstonderwijs zijn toegelaten, behouden de rechten hun in art. 25 van hetzelve gewaarborgd.

Op vertoon—twee jaren. Deze woorden zijn eene toevoeging, in werking gekomen den 1 Februari 1865, naar aanleiding van een voorstel van den heer BRUNA, en noodig gekeurd omdat het anders zou kunnen schijnen, òf dat de acte van toelating in elk geval moest worden goedgekeurd, òf dat de *bekwaamheden* van den eenmaal geëxamineerde nog weder zouden kunnen en moeten onderzocht worden. Het geldig keuren der acte is noodig en heilzaam, maar bepaaldelijk en alleen met het oog op des onderwijzers *Christelijken wandel.* De bepaling van *twee jaren* is in overeenstemming met art. 13, 1°. Zie: 1863, bl. 11, 296, 297, 298; 1864, bl. 104, 108, 131.

Ingetrokken. Eene in 1868 voorloopig aangenomene aanvulling van dit art., houdende bepaling, „dat de intrekking wordt geacht geschied te zijn, als de geëxamineerde bij vertrek naar elders niet binnen drie maanden de acte van bevoegdheid heeft doen viseeren door het Class. Best., in welks ressort hij zich metterwoon heeft gevestigd, behalve om voldoende redenen ter beoordeeling van dat Class. Best., en dat van het vervallen der acte kennisgeving geschiedt in het kerkelijk orgaan", is ten volgenden jare onaannemelijk geacht. 1868, bl. 181, Bijl. B, bl. 72—76; 1869, bl. 79—82, 104.

Hun in art. 25 van hetzelve gewaarborgd. Dat art. luidde: „Deze acte van admissie zal door elk ander Classikaal Bestuur, waaraan dezelve vertoond wordt, geldig gekeurd worden, om verkiesbaar te zijn onder deszelfs ressort. Allen, die dusverre door de Kerkeraden tot het geven van godsdienstonderwijs zijn toegelaten, zullen worden opgeroepen, om te ontvangen, zonder examen, eene acte tot voortzetting van het godsdienstonderwijs, onder verbindtenis en onderteekening als in art. 22 is bepaald; bij verplaatsing nochthans zullen zij verplicht zijn, zich aan het examen te onderwerpen van het Classikaal Bestuur, waaronder hunne nieuwe woonplaats behoort."

ART. 22. Bij de vervulling der posten van voorlezers, voorzangers, kosters en andere personen, die onder dergelijke namen in het genot treden van inkomsten uit kerkelijke goederen der Hervormden voortspruitende, zoeken de Kerkeraden het daarhenen te richten, dat, bij gelijke bekwaamheid tot de bedieningen, waarvoor zij in aanmerking komen, zij in den regel verkozen worden, die een bewijs overleggen van bij een Classikaal Bestuur als godsdienstonderwijzer te zijn geëxamineerd en toegelaten. Vóór hunne aanstelling in de kerkelijke bediening verbinden deze zich alsdan schriftelijk, om godsdienstonderwijs te geven aan Hervormde schoolkinderen, indien en zoolang de predikant of commissie (art. 19) dit oorbaar acht en op zoodanige wijze en met zoodanige bezoldiging, als de predikant of de commissie, in overleg met hen bepaalt, zonder daardoor de bevoegdheid te hebben om godsdienstonderwijs aan anderen te geven, tenzij ze door den Kerkeraad daartoe zijn of worden toegelaten.

HOOFDSTUK III.

Over het godsdienstonderwijs, inzonderheid in scholen, godshuizen, openbare gestichten en voor armen.

ART. 23. Alle predikanten zijn gehouden het gansche jaar door wekelijks even getrouw catechetisch onderwijs te geven, als zij wekelijks Gods heilig woord verkondigen.

ART. 24. De Kerkeraden zorgen zooveel mogelijk, dat aan de Hervormde schooljeugd ééns of meermalen in de week godsdienstonderwijs gegeven worde.

ART. 25. In alle diaconiescholen, en voorts ook in alle godshuizen, verbeterhuizen en gevangenissen, waar zulken gevonden worden die tot de Hervormde Kerk behooren, als ook aan de Hervormde krijgslieden wordt godsdienstonderwijs gegeven.

Zooveel mogelijk wordt desgelijks voor de openbare en bijzondere lagere, alsmede voor de middelbare en hoogere scholen de gelegenheid tot het ontvangen van godsdienstonderwijs geopend.

Dit onderwijs wordt gegeven, hetzij door de leeraren, daartoe door de Commissie van Toezicht uitgenoodigd, hetzij door anderen, daartoe volgens dit reglement bevoegd.

De leeraren. **Hierachter weggenomen: „of hoogleeraren". 15 Jan. 1879.**

ART. 26. Die met dit onderwijs zijn belast, gedragen zich bij het geven daarvan naar de rechten, hun toegekend en naar de plichten, hun opgelegd door de staatsverordeningen.

In het bijzonder hebben zij, dien het aangaat, de bepalingen in acht te nemen van de instructie wegens de godsdienstoefening in de groote strafgevangenissen en in de burgerlijke en militaire huizen van verzekering, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 11 October 1826, litt. C.

De uitreiking van deze instructie aan de betrokken personen bij hunne aanstelling wordt daarom aan de Commissie aanbevolen.

Koninklijk besluit, **enz. Zie Bijlage I bij dit reglement.**

ART. 27. Wanneer dit godsdienstonderwijs niet anders dan op tijden van gewone godsdienstoefeningen kan gegeven worden, is het alleen toegankelijk voor hen, die tot de bedoelde scholen en gestichten in betrekking staan of op het godsdienstonderwijs toezicht hebben.

ART. 28. Wat de genoemde gestichten aangaat, wordt het onderwijs in de gebouwen zelve gegeven. Alle Protestanten, daarin verpleegd, worden daarbij toegelaten; maar geene personen van andere gezindten

hebben toegang tot dit onderwijs, tenzij zulks uitdrukkelijk door hen verlangd wordt en zij hiertoe eene bijzondere vergunning van de bestuurders of regenten verkregen hebben.

ART. 29. Aan behoeftige personen wordt het godsdienstonderwijs om niet gegeven.

ART. 30. Overeenkomstig de bepalingen door de Regeering gemaakt of nog te maken ten aanzien van het godsdienstonderwijs, zoo in de koloniën van den staat als op 's lands schepen, wordt dit reglement, naar gelang der omstandigheden toegepast op de vorming en het examen van de daarvoor bestemde onderwijzers, gelijk ook wat het toezicht over hen betreft.

's Lands schepen. Zie Bijlage II bij dit reglement.

HOOFDSTUK IV.

Over het toezicht op het Godsdienstonderwijs.

ART. 31. De Classikale Besturen zien toe, dat niet alleen in vacature, maar ook bij langdurige ongesteldheid des predikants of andere onvoorziene omstandigheden, in de bestaande behoefte aan godsdienstonderwijs met gelijke zorgvuldigheid worde voorzien als ten aanzien van de openbare evangelieprediking plaats vindt.

ART. 32. Den godsdienstleeraren is aanbevolen hun, die zich tot het geven van Godsdienstonderwijs wenschen bekwaam te maken, de vereischte hulp en opleiding daartoe te geven. In groote gemeenten wordt dit werk aan één of meer leeraren opgedragen, die daartoe door den Kerkeraad worden uitgenoodigd.

ART. 33. Het toezicht over het Godsdienstonderwijs, gegeven door ondergeschikte personen, is opgedragen aan den Kerkeraad der gemeente (art. 6).

In iedere gemeente van drie of meer predikanten bestaat eene commissie, die dit toezicht namens den Kerkeraad uitoefent.

ART. 34. De Kerkeraad benoemt deze commissie jaarlijks uit zijn midden; zij bestaat uit een gelijk getal van predikanten en ouderlingen.

ART. 35. De keus der leerboeken en leervakken, voor ondergeschikte godsdienstonderwijzers, wordt opgedragen aan hen, die in hunne gemeenten het toezicht hebben over het godsdienstonderwijs.

ART. 36. De Commissie van Toezicht beijvert zich om eene behoorlijke bezoldiging te verkrijgen voor hen, die belast zijn met het onderwijs bij artt. 25 en 29 bepaald.

Waar geene voldoende fondsen hiervoor bestaan, tracht zij zelve de zoodanigen bijeen te brengen, en beheert deze onder verantwoording aan den Kerkeraad.

Zij biedt de behulpzame hand aan verdienstelijke krankbezoekers en Godsdienstonderwijzers, die door ouderdom of ziekte tot waarneming van hun werk onbekwaam geworden zijn, ter verkrijging van een billijk pensioen.

Art. 37. Zij bezoekt de inrichtingen van Godsdienstonderwijs, die aan hare zorg bepaaldelijk zijn aanbevolen, ten minste tweemalen des jaars opzettelijk, terwijl elk van hare leden tot deze inrichtingen altijd den toegang heeft, na overleg, waar dit vereischt wordt, met regenten of bestuurders.

HOOFDSTUK V.

Over het aannemen en bevestigen van lidmaten.

Art. 38. De aanneming van lidmaten geschiedt van wege den Kerkeraad.

Zij, die als lidmaten der Kerk wenschen te worden aangenomen, melden zich daartoe aan bij den predikant hnnner gemeente; in gemeenten van twee of meer predikanten, bij den predikant, die hen heeft onderwezen, of, zoo zij niet tot de leerlingen van een der predikanten behooren, bij den predikant hunner keuze.

De Kerkeraad, na zich te hebben verzekerd, dat er tegen het zedelijk gedrag der aannemelingen geene bezwaren zijn, vaardigt tot de aanneming af den predikant, bij wien de aangifte heeft plaats gehad, en één of meer ouderlingen.

Door den predikant wordt, met inachtneming van de vatbaarheid en de ontwikkeling der aannemelingen, een onderzoek ingesteld naar hunne kennis van de Christelijke geloofs- en zedeleer en van de bijbelsche en kerkelijke geschiedenis, met name ook van die der Hervorming. Het onderzoek wordt zóó ingericht, dat de aannemelingen gelegenheid erlangen, niet alleen om van hunne verkregen kennis te doen blijken, maar ook om belijdenis af te leggen van hun Christelijk geloof.

Wordt de maat der verkregen kennis door de meerderheid van de afgevaardigden des Kerkeraads onvoldoende bevonden, dan heeft de aanneming geen voortgang. Bezwaren tegen de geloofsovertuiging der aannemelingen leveren geen grond tot afwijzing op, wanneer zij zich bereid verklaren, toestemmend te antwoorden op de vragen, die hun naar art. 39 zullen worden gedaan.

De aanneming geschiedt namens den Kerkeraad door den predikant.

Elk predikant heeft het recht, zijne eigen aannemelingen te bevestigen.

Het zedelijk gedrag der aannemelingen. Naar aanleiding van een verzoek van de Classikale Verg. van Dordrecht over de wijze van aanneming van militairen in garnizoensplaatsen, heeft, op voorstel van den heer M. A. PERK, de Synode in 1885 besloten, over deze zaak een herhaald schrijven tot de daarbij betrokken Kerkeraden te richten. Handd. bl. 364, 389—392. Zie hierachter Bijlage IV. — Op nieuw besloot de Synode in 1888 eene circulaire over dit onderwerp aan de Kerkeraden te schrijven. Hand. 1888, bl. 293.

De aanneming, enz. Een voorstel van den heer MOUNIER, in 1824, om voor te schrijven, dat men zich van iemands doop zal verzekeren bij het afnemen van belijdenis, is door de Synode afgewezen in het vertrouwen, dat elk nadenkend leeraar van zelf hierop behoorlijk acht geeft. Handd. van dat jaar, bl. 14, 15, 55—57. Dergelijke voorstellen, later door den ring Elst, door de Class. Verg. van Gouda, door den Waalschen Kerkeraad te Amsterdam en door de Class. Vergg. van Amersfoort en Wijk bij Duurstede ingediend om het overleggen van een doopbewijs bij de aanneming tot lidmaten verplichtend te stellen, zijn, wegens vele daaraan verbonden bezwaren, eveneens niet aangenomen. Zie 1837, bl. 98, 99, 131, 134; 1865, bl. 197—200, 202—205, 225, 226. 1874, bl. 367—371, 376. Verg. aant. bij art. 2 van het Alg. Reglement.

Van wege den Kerkeraad. Verg. Regl. voor de Kerkeraden, art. 14, 5°.

Zij, die als lidmaten der kerk wenschen, enz. Sedert 1869 heeft de Synode jaar op jaar zich bezig gehouden met pogingen, om door eene veranderde regeling van de aanneming en bevestiging van nieuwe lidmaten aan vele tegen de bestaande bepalingen ingebrachte bezwaren te gemoet te komen, doch zonder tot eene allen bevredigende oplossing der z.g. belijdenisquaestie te kunnen geraken. De gedrukte Handelingen der Synode geven mededeeling van de vele uitvoerige beraadslagingen over de veranderingen van redactie der artt. 38 en 39. In 1877 heeft de Synode op nieuw eene wijziging dezer artt. voorloopig aangenomen, waarvan eene geheel nieuwe redactie van art 38 (in werking gekomen 15 Jan. 1879 en, wat betreft de laatste al., d. 1 Jan. 1880) het gevolg is geweest. Het oude art. 38 luidde als volgt:

„Het aannemen van lidmaten geschiedt van wege den Kerkeraad. Niemand, in eene andere gemeente woonachtig, wordt tot lidmaat aangenomen en bevestigd zonder dat hij overgelegd heeft een behoorlijk attest van zedelijk gedrag, afgegeven door of van wege den Kerkeraad zijner gemeente. Van deze aanneming en bevestiging wordt binnen acht dagen na de volbrachte handeling door of van wege den Kerkeraad der gemeente, waar zij geschied is, schriftelijk kennis gegeven aan den Kerkeraad der gemeente in de woonplaats, opdat de aangenomen en bevestigde lidmaat als zoodanig in het lidmatenboek dezer gemeente worde ingeschreven.

Aan de aanneming tot lidmaat gaat vooraf een onderzoek naar de verkregen kennis van de Christelijke geloofs- en zedeleer, de bijbelsche en kerkelijke geschiedenis, met name ook die der hervorming, vervolgens zoo deze kennis voldoende bevonden wordt, eene belijdenis des geloofs door de aannemelingen af te leggen. Een en ander geschiedt door een leeraar bijgestaan door één of meer ouderlingen."

ART. 39. De bevestiging van lidmaten heeft plaats in eene daarvoor bepaalde godsdienstoefening, bij welke hun de volgende vragen, althans wat betreft den geest en de hoofdzaak van de daarin vervatte belijdenis, verklaring en belofte, ter beantwoording worden voorgesteld:

„In tegenwoordigheid van God en van Zijne gemeente vraag ik u:

Vooreerst: Belijdt gij te gelooven in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde, en in Jezus Christus, Zijnen eeniggeboren Zoon, onzen Heer, en in den Heiligen Geest?

Vervolgens: Zijt gij des zins en willens, bij deze belijdenis door Gods genade te volharden, de zonde te verzaken, te streven naar heiligmaking, en uwen Heiland in voorspoed en tegenspoed, in leven en in sterven getrouw te volgen, gelijk aan Zijne ware belijders betaamt?

Eindelijk: Belooft gij, tot den bloei van het Godsrijk in het algemeen en van de Nederlandsche Hervormde Kerk in het bijzonder, met opvolging van hare verordeningen, naar uw vermogen volijverig mede te werken?"

Na de toestemmende beantwoording van deze vragen, worden zij plechtig en met gepaste toespraak tot lidmaten verklaard.

Vragen. Later is op herhaalden aandrang wijziging dezer vragen voorgesteld en beproefd. In 1877 nam de Synode de volgende redactie voorloopig aan.

„In tegenwoordigheid van God en zijne gemeente vraag ik u:

„Verklaart gij, in oprechtheid des harten u te vereenigen met allen, die God aanbidden als hunnen hemelschen Vader, die Jezus Christus vereeren als den Zoon Gods, hunnen Leidsman tot den Vader, en zich door den Heiligen Geest willen laten besturen?

„Hebt gij het ernstige voornemen de zonde te verzaken en matig, rechtvaardig en godzalig te leven, gelijk het ware Christenen betaamt?

„Belooft gij tot den bloei van het Godsrijk in het algemeen en van de Nederlandsche Hervormde Kerk in het bijzonder, met opvolging van hare verordeningen, naar uw vermogen mede te werken?

(Verg. Rapport ter zake der belijdenisvragen en daarop betrekkelijke beraadslagingen en besluiten ter vergadering van de Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk in 1877, 's Gravenhage 1877 overgedrukt uit de Handelingen der Synode van 1878.) De Synode heeft echter, ten gevolge van de ingekomen ongunstige consideratiën deze vragen niet kunnen vaststellen en besloten de oude vragen onveranderd te laten. Ten einde evenwel aan de steeds voortdurende bezwaren, zoo mogelijk te gemoet te komen heeft zij, behalve de toevoeging van de laatste al. van art. 38 „Elk predikant heeft het recht" enz. de volgende wijziging van art. 39 voorloopig aangenomen.

„De bevestiging van lidmaten heeft plaats in eene daarvoor bepaalde godsdienstoefening, bij welke hun de volgende of *soortgelijke met het Christelijk Hervormd karakter der Kerk overeenkomende* vragen ter beantwoording worden voorgesteld." (1878 Zitting van 17 Aug.) Vergelijk Hand. bl. 195—220, 331—343. — Ten slotte is het art. zooals het nu luidt aangenomen en, na door de eindstemming bij de Provinciale Kerkbesturen goedgekeurd te zijn, in werking gekomen 1 Januari 1880 (Hand. 1879, bl. 255—260, 275—277, 325—338.

Tot lidmaten verklaard. In 1824 (zie Handd., bl. 65—77) heeft de Synode eene aanschrijving gericht tot de leeraren om bij het aannemen of bevestigen van lidmaten te waarschuwen tegen de gevaren van den godsdienstijver der Roomschen en bijzonder tegen gemengde huwelijken. Wij hebben dit stuk, dat ook in onze dagen nog verdient behartigd te worden, hierachter gevoegd als Bijlage III.

ART. 40. Elders woonachtigen worden tot de aanneming en beves-

tiging als lidmaten niet toegelaten dan na te hebben overgelegd een getuigschrift van goed zedelijk gedrag, afgegeven door of van wege den Kerkeraad der gemeente hunner woonplaats. Binnen vier weken na de indiening van het daartoe strekkend verzoek, wordt daarop beschikt, in geval van weigering, met schriftelijke opgaven van redenen, hun gedrag betreffende. Dit verzoek geschiedt, namens de belanghebbenden, door den Kerkeraad van de gemeente, waarin zij wenschen aangenomen en bevestigd te worden. Ontvangt die Kerkeraad binnen den gestelden termijn geen antwoord, dan geldt dit als bewijs, dat tegen de aanneming en bevestiging geen bezwaar bestaat. Van zoodanige aanneming en bevestiging wordt binnen acht dagen na de volbrachte handeling door of van wege den Kerkeraad der gemeente, waar zij geschied is, schriftelijk kennis gegeven aan den Kerkeraad der gemeente in de woonplaats, opdat de aangenomen en bevestigde lidmaat als zoodanig in het lidmatenboek der gemeente worde ingeschreven.

Elders woonachtigen, enz. In 1853 heeft de Syn. Commissie op eene vraag van den Kerkeraad van Assen, of deze uitdrukking, in het destijds vigeerende Regl. art. 62 voorkomende, verstaan moest worden van een wettelijk domicilie, of van alle meer gezet, hoewel ook tijdelijk verblijf, zoodat leerlingen op kostscholen, dienstboden, militairen, enz. door den predikant der gemeente, zonder van elders te vragen vergunning, tot lidmaat kunnen worden aangenomen, geantwoord, dat het bedoelde woord blijkbaar ziet op de personen, die daadwerkelijk, hetzij tijdelijk of meer duurzaam, in de gemeente wonen; kunnende hiervan mede dienen tot bewijs, dat minderjarige dienstboden of anderen, die van elders komen, hunne attestatie indienen bij de kerkelijke gemeente, waarin zij verblijf komen houden en dan ook door deze als hare lidmaten worden opgenomen. Bij dat alles werd nog de opmerking gemaakt, dat de krijgslieden hun domicilie hebben, bij de wet, dáár ter plaatse, waar zij in garnizoen liggen. 1853, Bijl. B, bl. 14, 15; goedgekeurd: Handd., bl. 27. Om deze en andere redenen is ook in 1863 aan het verlangen van den ring Winterswijk, dat de destijds vigeerende bepaling: „niemand in eene andere gemeente woonachtig, wordt tot lidmaat aangenomen, zonder toestemming van den Kerkeraad zijner gemeente", ook toepasselijk verklaard mocht worden op hen, die, als dienstplichtigen naar garnizoensplaatsen vertrokken, aldaar tijdelijk slechts verblijven, niet voldaan. 1863, bl. 297, 298.

Getuigschrift van goed zedelijk gedrag. De Kerkeraad, die het getuigschrift afgeeft, zal bij het opmaken daarvan denzelfden maatstaf moeten bezigen, dien hij gebruikt bij het oordeel over den wandel van hen, die in zijne eigene gemeente als lidmaten worden aangenomen. Syn. verkl. 1869, bl. 99; verg. Bijl. B, bl. 100. *Zedelijk gedrag* niet in volstrekten zin, maar in betrekkelijke beteekenis; „een, voor zoo ver wij weten, onberispelijk gedrag". 1865, bl. 124. In de Synode van 1888 wordt het volgende gevoelen over de beteekenis van *zedelijk gedrag*, in onze reglementen aangetroffen, „dat, hoewel de geloofsovertuiging van iemand zijnen wandel beheerscht, waar in de reglementen van *zedelijk gedrag* gesproken wordt, toch zeer zeker alleen het laatste bedoeld is". De Synode achtte het onnoodig eene omschrijving van de beteekenis, *zedelijk gedrag*, die de Class. Vergadering van Franeker had voorgesteld, te geven. Hand. 1888, bl. 140 en volg.

Afgegeven, enz. Tot het afgeven van zulk een attest zijn de Kerkeraden,

uitgezonderd alleen de gevallen, waarin het door personen van een ergerlijken levenswandel wordt gevraagd, ten stelligste verplicht. 1869, bl. 99, 100. Verg. 1870, Bijl. B, bl. 254—256.

Binnen vier weken—Van zoodanige. Deze aanvulling van dit art. is in werking gekomen 15 Januari 1886.

Binnen acht dagen. De bepaling van dezen termijn (geen terminus fatalis) strekt alleenlijk om te zorgen, dat de Kerkeraden, bij welke de aanneming en bevestiging van elders wonenden plaats vinden, daarvan geregeld berichten aan den Kerkeraad der woonplaats van de nieuwe lidmaten. Zoo hierin verzuim plaats vindt, kan de Kerkeraad, bij wien de aanneming en bevestiging zijn geschied, daarover worden terechtgewezen, doch mag in geen geval zulk verzuim te kort doen aan het recht der wettig bevestigde lidmaten, om in het lidmatenboek van de gemeente hunner woonplaats als zoodanig te worden ingeschreven, en is de Kerkeraad dezer gemeente hierdoor in geenen deele ontslagen van de verplichting om, ook op later ontvangen bericht, onverwijld de inschrijving te doen plaats hebben. 1870, bl. 57, 58; verg. bl. 21, 22, en 1869, bl. 247, Bijl. B, bl. 98—100. In overeenstemming hiermede heeft ook de Synode in 1871 eene aanvulling van dit art., door het tweede lid aldus te doen lezen: „Van de aanneming en bevestiging ontvangt de belanghebbende terstond een schriftelijk bewijs, en wordt binnen acht dagen", enz., onnoodig geoordeeld, op grond o. a. dat „die bepaling slechts maatregel van orde is, waarom het verzuim niet aan de waarde van het bewijs noch aan het recht van de betrokken lidmaten op de inschrijving kan te kort doen." 1871, bl. 131—133. Ook heeft de Synode reeds in 1866 geoordeeld, aan het verlangen van eenige leden der Class. Verg. van Franeker, „dat de elders aangenomen en bevestigde lidmaten verstoken zullen zijn van de bedeeling der diaconie hunner woonplaats, ingeval van behoefte, en van het uitoefenen der rechten, aan de gemeenteleden zijner woonplaats toegestaan", geen gevolg te moeten geven. 1866, bl. 73.

ART. 41. Indien de bevestiging niet in de daarvoor bestemde openbare godsdienstoefening kan plaats hebben, geschiedt zij, bij uitzondering, in eene andere openbare godsdienstoefening, of, waar ook hiertegen gewichtige zwarigheden bestaan, ten overstaan van eene commissie uit den Kerkeraad.

ART. 41. De heer P. ROODHUYSEN heeft in de Synode van 1882 voorgesteld bij dit art. eene alinea te voegen van dezen inhoud: „Niemand kan als lidmaat ingeschreven worden, die, des gevorderd het bewijs niet kan leveren, dat hij een Heiligen Doop heeft ontvangen." Tegelijk met eene door hem gewenschte bijvoeging bij art 14, 5° van het Reglement op de Kerkeraden (zie de aant. t. d. p.) is het voorstel verworpen. Ook een voorstel van gelijke strekking ingediend door de Classikale Verg. van Nijmegen is door de Synode niet aangenomen (zie de aant. op art. 2 van het Alg. Regl.).

ART. 42. Niemand treedt in de rechten aan het lidmaatschap verbonden, dan die, na afgelegde belijdenis, als lidmaat is bevestigd.

Tevens rusten op hem de verplichtingen aan het lidmaatschap in de gemeente zijner woonplaats verbonden.

Niemand treedt, enz. Het afleggen der belijdenis is eene voorloopige handeling, die haar beslag eerst erlangt door de openlijke bevestiging. In dezen zin heeft

de Synode bij herhaling zich uitgesproken, toen onder het regl. van 1816 nog twijfel kon ontstaan omtrent den tijd, waarop het lidmaatschap aanvangt. 1832, bl. 108, 109: 1844, bl. 242, 302.

SLOTBEPALINGEN.

ART. 43. Na de uitvaardiging van dit reglement, overeenkomstig artt. 12 en 62 van het Algemeen Reglement, is dat van 28 Juli 1847 vervallen en buiten werking gesteld.

ART. 44. De Synode behoudt zich het recht voor, om in het vervolg dit reglement zoodanig te veranderen of te vermeerderen, als bevonden zal worden te behooren.

Dit reglement is eene herziening van het „Reglement op het Godsdienstig onderwijs in de Nederlandsche Hervormde Kerk" van 1847, 'twelk destijds dat van 1816 (bij HOOYER t. a. p., bl. 99—108) had vervangen. Het is door de Synode finaal gearresteerd den 7 Aug. 1861, en, na uitvaardiging door de Alg. Synodale Commissie, in werking gekomen den 1 October 1862.

BIJLAGEN

BIJ HET

REGLEMENT OP HET GODSDIENSTONDERWIJS.

I.

INSTRUCTIE WEGENS DE GODSDIENSTOEFENINGEN IN DE GROOTE STRAFGEVANGENISSEN EN IN DE BURGERLIJKE EN MILITAIRE HUIZEN VAN VERZEKERING, VASTGESTELD BIJ KON. BESLUIT VAN 11 OCT. 1826, LETT. C.

Art. 1. De dagen, tot uitoefening van de godsdienst bestemd, zijn de Zondagen, de groote feestdagen, alsmede de dank- en bededagen, door den Koning uitgeschreven; deze bepaling zal echter niet verhinderen, dat ten deze de schikkingen zullen kunnen gemaakt worden, welke de omstandigheden mochten vorderen, wanneer de dienstdoende geestelijke door andere ambtsbezigheden belet wordt.

Art. 2. De kommandanten in de groote strafgevangenissen en de concierges in de huizen van verzekering zullen moeten zorgen voor hetgeen behoort tot de behoorlijke viering van de godsdienst op de uren, door de Commissie van administratie, of het Collegie van regenten bepaald, na gemaakt overleg met de bij het gesticht aangestelde geestelijken.

Art. 3. Het zal aan de gevangenen, die noch tot de Roomsch-Katholieke, noch tot de Protestantsche Kerk behooren, worden vrijgelaten, om op zoodanige andere dagen als hunne godsdienst als rust- of feestdagen voorschrijft, geen arbeid te verrichten; de toegang hunner geestelijken, door hen verzocht zijnde, zal niet mogen geweigerd te worden.

Art. 4. De kommandanten en concierges voornoemd zullen bij de aankomst der gevangenen onderzoeken, tot welke kerk of geloof zij behooren, en zullen daarvan, wanneer zij tot de Roomsch-Katholieke of Protestantsche behooren, opgave doen aan de geestelijken van het gesticht, en ten opzichte der overigen, aan de Commissie van administratie of Collegiën van regenten.

Art. 5. De kommandanten en concierges zijn bijzonder belast met de handhaving der goede orde bij de godsdienstoefeningen.

Art. 6. Geene gevangenen zullen om hun geloof mogen worden verontrust, noch deswegens door eenigen geestelijke van een ander geloof of iemand anders worden aangesproken of onderhouden.

De kommandanten en concierges worden op hunne verantwoordelijkheid gelast, voor de strikte nakoming van dit artikel te zorgen, en, ingeval zij eenige afwijking deswegens mochten ontdekken, daarvan dadelijk aan de commissiën van administratie of collegiën van regenten kennis te geven, op poene van suspensie of destitutie, naar gelegenheid der zaak.

Art. 7. De gevangenen zijn verplicht, ieder naar hunne kerk, de godsdienstoefening en het godsdienstig onderwijs bij te wonen.

Art. 8. Bijaldien in de groote strafgevangenissen de kommandanten of directeurs over den arbeid, en, in de huizen van verzekering, de concierges, eene meer bepaald verkeerde neiging of bedrijf der gevangenen ontwaren, en de ontwikkeling en uitbreiding daarvan mogen vreezen, zullen zij daaromtrent aan de geestelijken van het gesticht telkens de noodige kennis en inlichtingen geven.

Art. 9. Alle beambten in de gevangenissen zijn gehouden, de geestelijken met eerbied te behandelen, en door hun voorbeeld het gevoel van achting voor de voorgangers van de godsdienst bij de gevangenen te bevorderen.

Art. 10. De geestelijken, welke bij iedere gevangenis aangesteld zijn, houden in dezelve, op de dagen bij art. 1 vermeld, voor de gevangenen van hun geloof, godsdienstoefening, hetzij voor mannen en vrouwen tegelijk, hetzij (wanneer de localiteit van het huis zulks toelaat) voor iedere kunne afzonderlijk; zij regelen zich hieromtrent naar de bepaling door de Commissie van administratie of van het Collegie van regenten over de gevangenis voorgeschreven, en zullen met dezelve overeenkomen wegens het uur der Godsdienstoefening, naar aanleiding van art. 2.

De Roomsch-Katholieken houden na de mis eene leerrede.

Art. 11. De geestelijken zijn bevoegd, de gevangenen, die troost, vermaning en onderricht behoeven, afzonderlijk te onderhouden; aan elken gevangene staat het vrij, zoodanig onderhoud te verlangen.

Art. 12. De zieke gevangenen worden bijzonder aan de godsdienstige zorg der geestelijken aanbevolen, en ingeval de ziekte verergert, zijn de concierges verplicht, hun daarvan dadelijk kennis te geven, ten einde zij aan hunne verplichting omtrent de kranken mogen kunnen voldoen.

Art. 13. De officieren van gezondheid in de gevangenissen moeten, indien de ziekte eene onverwachte en gevaarlijke wending neemt, zoodat het afsterven te verwachten is, dit zonder eenig verwijl ter kennis der in het gesticht dienstdoende geestelijken brengen.

Art. 14. Aan de gevangenen zullen de hulpmiddelen en plechtigheden, welke de godsdienst, door hen beleden, voorschrijft, toegediend worden.

Art. 15. De geestelijken zullen zich ter bekoming der boeken, het onderwijs in de godsdienst betreffende, en van hetgeen tot de uitoe-

fening van de godsdienst benoodigd is, moeten wenden tot de commissiën van administratie of collegiën van regenten, welke daarin zullen voorzien.

ART. 16. De godsdienstoefeningen worden in zoo verre als openbaar beschouwd, dat gevangenen, die eene andere godsdienst belijden en mochten verzoeken, dezelve bij te wonen, niet zullen mogen geweerd worden, mits zich behoorlijk daarbij gedragende.

ART. 17. Bij afwezigheid of ziekte der geestelijken, zullen zij zich door eenen geestelijke van hunne kerk doen vervangen, echter niet dan na daartoe verkregene toestemming der commissie van administratie of van het collegie van regenten.

ART. 18. De Koning behoudt zich voor, om de tegenwoordige instructie te allen tijde te vermeerderen, te wijzigen of te veranderen, zooals bij de ondervinding zal blijken nuttig en noodig te zijn.

(Vgl. Regl. op het Godsd.onderw., Art. 26).

II.

CIRCULAIRE DER ALG. SYN. COMMISSIE VAN 21 NOV. 1850 OVER DE BEHARTIGING VAN DE GODSDIENSTIGE BELANGEN DER ZEEVARENDEN.

De aandacht der Algemeene Christelijke Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk werd, voor eenigen tijd, gevestigd op de behoefte aan godsdienstoefeningen, godsdienstig onderwijs en Christelijke zorg op de Nederlandsche oorlog- en koopvaardijschepen. Na ingesteld onderzoek is het haar gebleken, dat door een reglement op de inwendige dienst van Z. M. schepen en vaartuigen van oorlog, goedgekeurd den 28 December 1847, no. 55, in hoofdstuk I, getiteld Godsdienst, art. 1—7, zulke verordeningen daarover zijn vastgesteld, dat men billijkerwijze onder de tegenwoordige omstandigheden wel niet meer van de Regeering kan vragen. Doch minder gunstig is het haar voorgekomen gesteld te zijn met deze zaak op onze koopvaardijvloot, waarop, in dit gewichtig belang, alles afhangt, zoo als zij meent, van de persoonlijke denkwijze en het goeddunken der gezagvoerders. Hoe wenschelijk zij evenwel hierin verbetering achtte, zij meende, zelve niet onmiddellijk die hier te kunnen aanbrengen, maar alleen te kunnen en te mogen werken door U, Eerwaardige Broeders! die als Kerkeraden in onze handelsplaatsen, elk in uwe woonplaats, daarvoor geschikte maatregelen zult weten te beramen.

Aan de Algemeene Synodale Commissie is de aangename taak opgedragen, daartoe eene opwekking aan u te doen uitgaan. Ons daarvan kwijtende, meenen wij niet beter te kunnen doen, dan u eenige

opmerkingen mede te deelen, hoe, onzes inziens, de zaak door u zou kunnen worden aangevat.

Vooraf deelen wij daartoe aan u mede, welke verordeningen hierover bestaan bij 's Lands oorlogschepen, waarvan wij reeds melding maakten.

De straks genoemde artikelen van het vermelde reglement luiden als volgt:

ART. 1. Daar de godsdienst de grondslag is van waren moed en zedelijke gedragingen, en van oudsher het kenmerk was van den Nederlandschen zeeman, zoo is dan ook de betrachting en handhaving daarvan als de eerste plicht den commandeerenden en anderen officieren aanbevolen.

ART. 2. De openbare uitoefening daarvan bestaat in het doen van een gebed, en het voorlezen aan de equipage van eene leerrede uit een der godsdienstige boeken, die tot dat einde aan Zijner Majesteits schepen en vaartuigen zullen worden medegegeven.

ART. 3. Al de officieren en adelborsten zullen daarbij tegenwoordig zijn, en de geheele equipage, mede zoodanige zieken, die, naar het oordeel van den officier van gezondheid, daartoe in staat zijn, zullen de godsdienstoefening bijwonen, blijvende echter de officier van de wacht en de schildwacht op hunne posten.

ART. 4. Het begin der godsdienstoefening wordt aangeduid door het zacht luiden der klok; daarop begeeft men zich naar het halfdek, moetende een ieder aldaar tegenwoordig zijn, vóór en aleer voor de tweede maal geluid is.

Daarna ontvangt de kommandant van den eersten officier het rapport, dat de equipage boven is en geeft order tot het derde gelui.

Vervolgens leest de officier van het piket, met duidelijke stem, de leerrede en het gebed voor.

Dit afgeloopen zijnde, wordt door den kommandant bevel gegeven, om het volk te doen afgaan.

ART. 5. Gedurende de godsdienstoefening zal een ieder stil en eerbiedig zijn, en tijdens het gebed het hoofd ongedekt houden.

ART. 6. De Nederlandsche seinwimpel wordt met het eerste gelui van den kruistop geheschen, en wederom neergehaald zoodra de godsdienstoefening geëindigd is.

ART. 7. Tijdens de godsdienstoefening zullen er geene militaire honneurs bewezen worden.

De godsdienstige boeken, in art. 2 bedoeld, zijn naar wij meenen, *de Christelijke Zeevaart* van WESTERMAN, *het Godsdienstig Handboek voor Zeevarenden*, door CHR. MEEUSE, *de Leerredenen voor Zeelieden*, door Ds. VAN BALEN BLANKEN en dergelijke geschriften, terwijl *het Zeemanshandboek* van MARTINET, *het Zondagsboek*, door A. BIBEN opgesteld en door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen uitgegeven, gelijk ook vele andere werken hier desgelijks in aanmerking konden komen.

Voorts meenen wij, dat de strenge militaire voorschriften, voor de

oorlogschepen verordend, bij onze koopvaardijvloot minder doelmatig zouden zijn. Alleen wenschten wij, dat onze reeders, handelaars en gezagvoerders wierden opgewekt en uitgenoodigd, om:

1°. eenige godsdienstige geschriften, voor zeevarenden geschikt, aan boord te hebben;

2°. aan de bemanning en passagiers de gelegenheid te geven, deze geschriften afzonderlijk of te zamen te lezen;

3°. op Zon- en feestdagen eene gemeenschappelijke godsdienstoefening te houden voor allen, die daaraan willen deelnemen, onder leiding van een daartoe geschikten persoon.

Het komt ons voor, dat behalve de gezagvoerder of stuurman, ook wel de scheepsheelmeester, zoo deze aan boord is, een daartoe geschikt persoon zou kunnen zijn, indien voortaan bij voorkeur zulke personen als scheepsheelmeesters wierden aangesteld, die, behalve een bewijs van geneeskundige kennis, tevens een blijk konden vertoonen van goed zedelijk gedrag en goede kennis der Christelijke waarheid, door een Protestantschen Kerkeraad of predikant afgegeven.

Op welke wijze uwe vergadering meent deze gewichtige zaak best ter hand te kunnen nemen, laten wij gaarne aan haar zelve over; alleen willen wij nog mededeelen, dat wij van deze onze aanschrijving aan Uw Eerwaarden afschrift zenden aan de besturen der andere Protestantsche kerkgenootschappen, met beleefde uitnoodiging, om hunne pogingen met de onzen tot dit heilrijk doel te vereenigen, als ook aan de besturen van bijbel-, zendeling- en tractaatgenootschappen, met dankzegging voor hetgeen deze reeds ten behoeve van zeevarenden doen, en uitnoodiging om in denzelfden geest voort te gaan.

Eindelijk nemen wij nog de vrijheid, uwe vergadering uit te noodigen, jaarlijks, bij gelegenheid der kerkvisitatie, aan het Classikaal Bestuur, en door hetzelve aan de Synode bericht te doen geworden van 'tgeen door u in deze zaak is gedaan, en van de uitkomst uwer pogingen.

Moge de wijsheid, die van boven is, u verlichten, om in deze belangrijke zaak die maatregelen te nemen, welke ten meesten nutte van onze talrijke zeelieden kunnen strekken.

III.

CIRCULAIRE DER SYNODE, VAN DEN 17 JUNI 1824, N°. 22, OMTRENT DE GEMENGDE HUWELIJKEN.

De Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk acht zich verplicht, al de leeraren der kerk met den meesten ernst opmerkzaam te maken op eene zaak, welker bedenkelijke gevolgen, onder den Goddelijken

zegen, inzonderheid ook door de omzichtige wijsheid en werkzamen ijver der bedienaren van de Protestantsche godsdienst, kunnen afgewend of verminderd worden.

Het is namelijk ter onzer zekere kennis gekomen, dat, bij de meermaals plaats hebbende huwelijksverbindtenissen tusschen Protestanten en Roomschgezinden, de pauselijke stoel doorgaans weigert, vergunning of dispensatie te verleenen tot derzelver kerkelijke bevestiging, indien niet de Protestant vooraf plechtig toestemt en belooft dat alle kinderen, uit die verbindtenis voortspruitende, uitsluitend in de Roomsche kerkleer zullen worden opgevoed; en dat dit aan de Roomsche geestelijken, vooral in die oorden van ons vaderland, waar hunne geloofsgenooten de meerderheid der bevolking uitmaken, maar al te gunstige gelegenheid geeft, om onze kerk op velerlei wijze te benadeelen en te ondermijnen. Wij vertrouwen nu, dat onze geliefde medebroeders in de heilige bediening met ons gevoelen en bij gepaste gelegenheden met wijze behoedzaamheid verklaren zullen, dat Protestanten, welke zulke of dergelijke beloften doen, zich zelven zeer vergeten, en zich hunnen schoonen Godsdienst geheel onwaardig betoonen; — maar dat zij het evenwel met ons op dezen oogenblik onraadzaam achten, het afleggen dier beloften, van onze zijde, door middelen van bestraffende kerkelijke tucht tegen te gaan; daar de aanwending dier middelen ligtelijk eene schadelijke verbittering zoude teweeg brengen. Maar insgelijks zullen zich onze medebroeders met ons overtuigd houden, dat waarschuwingen en vermaningen, welke dan eerst gedaan worden wanneer de huwelijkskeuze reeds gevestigd is, dikwijls te laat zullen gehoord worden, om haar heilzaam doel te bereiken. Wij wenschen dus hartelijk, dat de leeraren reeds vroegtijdig zich mogen beijveren om hunne jeugdige leerlingen te wapenen tegen die onverschilligheid, en te genezen van die onkunde, welke helaas! bij velen onzer geloofsgenooten plaats heeft. Daartoe zal het nuttig zijn, hen, zoodra hunne vatbaarheid dit toelaat, op de voortreffelijkheid hunner belijdenis opmerkzaam te maken; hun van die dwalingen, welke den hoofdinhoud der evangelieleer verduisteren, afkeer, getemperd door christelijke liefde jegens, en medelijden met de dwalenden in te boezemen en tevens hen te overtuigen, dat, hoewel onwillekeurige dwaling niemand van de hope der zaligheid uitsluit, evenwel moedwillige verzaking der waarheid ons, voor ons geweten en voor den Oppersten Rechter, ten hoogste strafbaar maakt. Voorts zullen onze geachte medebroeders, ook zonder onze bijzondere aanwijzing, gevoelen, welk eene schoone en bovenal geschikte gelegenheid hun, door hunner kweekelingen *aanneming tot Lidmaten* en openlijke *bevestiging* aangeboden wordt om aan dezelven de gemelde leeringen en tevens de dure verplichtingen, die op Protestantsche Christenen rusten, met plechtigen ernst, maar tevens in den geest der Christelijke zachtmoedigheid op het hart te drukken.

Het spreekt van zelf, dat die gemeenteleden, welke reeds aan Roomschgezinde echtgenooten verbonden zijn, meer nog dan andere, de trouwhartige zorg en het herderlijk opzicht van hunnen leeraar behoeven, en door hem met Christelijke behoedzaamheid behooren opgewekt te worden, om aan de eenmaal afgelegde belijdenis getrouw te blijven. Doch wij moeten het geheel aan zijne met voorzichtigheid gepaarde getrouwheid en kennis der verschillende omstandigheden overlaten, te beoordeelen, in hoeverre hij pogingen aanwenden kan om te voorkomen, dat de kinderen, uit een gemengd huwelijk gesproten, zelfs boven en tegen aangegane verbintenissen in de Roomsche kerkleer door de ouders worden opgevoed, of daartoe aan anderen ter opvoeding toevertrouwd.

De Synode, deze aanschrijving, met last van verdere mededeeling, aan de verschillende Provinciale Kerkbesturen toezendende, werd tot derzelver uitvaardiging genoopt, niet door eenigen twijfel aan de wijsheid of den ijver der leeraren, maar door diep gevoel van het moeielijke der taak, welke de tegenwoordige omstandigheden der kerk aan niet weinigen hunner ambtsbroeders opleggen, en door den vurigen wensch om hen, zooveel mogelijk, met haren broederlijken raad en voorlichting te dienen. Zij besluit deze aanschrijving met de bede, dat God ons allen moge vervullen met den geest der wijsheid, getrouwheid en kloekmoedigheid, opdat wij, door Zijne hulp, de aan onze zorg vertrouwde kudde mogen staande houden in de reine leer van haren eenigen Opperherder, Jezus Christus!

IV.

AANSCHRIJVING AAN DE KERKERADEN IN GARNIZOENSPLAATSEN, DD. 20 AUG. 1885.

(S. H. 1885, bl. 389—392.)

De opmerking is gemaakt, dat in enkele garnizoensplaatsen bij sommige miliciens de toeleg bestaat om in den eersten of eenigen winter van hun militairen dienst, tot lidmaat der Hervormde Gemeente te worden aangenomen, hoewel zij het catechetisch onderwijs in hunne vorige woonplaats geheel verwaarloosden. Deze treurige ervaring noopte de Classikale Vergadering te Dordrecht, zich tot de Algemeene Synode te wenden met het verzoek, „de Kerkeraden der garnizoensplaatsen op te wekken, alleen bij buitengewone omstandigheden tot de aanneming der militairen over te gaan en zorg te dragen voor naauwkeurige maatregelen ter voorkoming van misbruik dezer heilige handeling."

Niet voor het eerst is deze zaak een onderwerp onzer beraadslagingen geweest.

Reeds in 1872 werd door de Synode naar aanleiding van een schrijven van den Kerkeraad te Nieuwenhoorn betrekkelijk het lichtvaardig aannemen van lotelingen in hunne garnizoensplaats, de aandacht der betrokken Kerkeraden door middel van de *Kerkelijke Courant* op deze aangelegenheid gevestigd. Achtte zij het niet geraden, aan de door feiten gestaafde klacht te gemoet te komen door eene nieuwe bepaling in het *Reglement op het Godsdienstonderwijs* op te nemen, zij was van oordeel, dat de zaak werkelijk voorziening behoefde.

De Kerkeraden in garnizoensplaatsen immers zijn uit den aard der zaak meestal niet behoorlijk ingelicht omtrent het gehalte der aannemelingen onder de militairen. Tal van voorbeelden konden daarenboven aangevoerd worden van miliciens, die in de gemeente hunner woonplaats als onverschillig en zedeloos bekend stonden, en vaak, na slechts weinige maanden de catechisatie voor de militairen te hebben bijgewoond, tot de aanneming werden toegelaten. Vandaar de opwekking gericht aan de Kerkeraden, waarbij ook gewezen werd op den maatregel, door den Kerkeraad van 's Hertogenbosch sinds eenigen tijd ingevoerd om door middel van een daarvoor ontworpen tabel bij den Kerkeraad der woonplaats van de betrokken jongelieden naauwkeurige inlichtingen in te winnen, een maatregel, die bereids gewenschte vruchten heeft gedragen.

Nochtans, deze aanschrijving, eerwaarde broeders! schijnt niet aan haar doel te hebben beantwoord. Tot tweemaal toe, in 1876 en 1878, kwam naar aanleiding van deswege ingediende adressen, aandringende op het maken van wettelijke bepalingen deswege, deze aangelegenheid op nieuw in onze vergadering ter tafel. Toch had de Synode bezwaar algemeen verbindende voorschriften te geven omtrent eene zaak, die slechts enkele Kerkeraden betrof, terwijl het daarenboven uit de mededeelingen van onderscheidene harer leden bleek, dat het in de garnizoensplaatsen niet ontbreekt aan gelegenheden om ten aanzien van het zedelijk gedrag der jonge miliciens te worden ingelicht. Zij besloot echter in de *Kerkelijke Courant* aan hare aanschrijving te herinneren, terwijl zij in 1878 in dergelijke omstandigheden geen naderen maatregel nam, omdat door de voorstellers geen bepaald feit werd genoemd van een in deze door eenen of anderen Kerkeraad gepleegd verzuim.

Sinds verliepen er zeven jaren.

De herinnering aan de aanschrijving schijnt evenmin doel te hebben getroffen.

Dit blijkt ten minste uit het bovenvermeld schrijven van de Classikale Vergadering van Dordrecht, gedagteekend 25 Juni ll. Het wijst op een algemeen feit, dat bevestigd is door de mededeeling van verschillende leden der Synode, die getuigden, dat tal van jongelieden door wie of de grootste onverschilligheid omtrent het catechetisch onderwijs in hunne woonplaats aan den dag werd gelegd of wiens

zedelijkheid alles behalve onbesproken was, na de volbrenging van hun diensttijd, eenige maanden later met het bewijs van lidmaatschap der Hervormde Kerk huiswaarts keerden tot groote ergernis der gemeente.

Waarschijnlijk is de geringe aandacht aan onze uitnoodiging en aan de herinnering daaraan gewijd, aan de omstandigheid toe te schrijven, dat de *Kerkelijke Courant* niet algemeen gelezen wordt.

't Is om die reden, eerwaarde Broeders! dat de Synode in deze zienswijze harer voorgangsters betreffende het maken van nieuwe bepalingen deelende, en waardeerende dat onderscheidene Kerkeraden geheel in den geest der Synodale aanschrijving handelen, heeft gemeend zich andermaal maar thans rechtstreeks tot u te moeten wenden met de ernstige opwekking om in de gewichtige aangelegenheid, waarvan hier sprake is, met de vereischte omzichtigheid te werk te gaan en te herinneren aan het navolgingswaardig voorbeeld te dien aanzien gegeven door den Kerkeraad van 's Hertogenbosch.

Zij meent vooralsnog niet verder te moeten gaan. Immers zij acht het bedenkelijk in den wensch der Classikale Vergadering van Dordrecht te treden en aldus ook miliciens, die met vromen zin, in het belang van hun godsdienstig leven als lidmaten tot de gemeente zouden willen toetreden, in hun voornemen daartoe te dwarsboomen.

Zij drukt evenwel haar vertrouwen uit, dat voor zoover dit tot dusver niet door u is geschied, het gewenschte gevolg worde gegeven aan de aanschrijving van 1872.

Zij neemt de vrijheid hierop aan te dringen, ter wille der jongelieden zelven, die wat de heiligste en onvergetelijkste uren huns levens moest zijn, tot een ijdelen vorm, of wie weet tot eene zaak van berekening verlagen, en dit niet kunnen doen dan grootelijks tot schade van hun godsdienstig en zedelijk leven; ter wille ook van onze Vaderlandsche Kerk, wier eer u niet minder dan ons ter harte gaat en wier goede naam onder de toetreding van onwaardige leden noodwendig moet lijden.

Bekrone God uwe beraadslagingen over dit ons schrijven met Zijn onmisbaren zegen!

Aan de Kerkeraden in garnizoensplaatsen.

Met heilbede en broedergroete.

De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk.

REGLEMENT

OP DE

BENOEMING VAN OUDERLINGEN EN DIAKENEN EN DE BEROEPING VAN PREDIKANTEN.

ART. 1. Het recht der gemeente tot benoeming van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten (art. 23 Alg. Regl.) wordt, behoudens rechten van derden en met inachtneming van de Synodale reglementen voor de Kerkeraden en op de vacaturen, door hare stemgerechtigde leden uitgeoefend.

Stemgerechtigde leden eener gemeente zijn alle manslidmaten, die onder haar ressort wonen, den ouderdom van 23 jaren bereikt hebben en ten minste één jaar geleden bij den Kerkeraad geloofsbelijdenis hebben afgelegd, of op ingediende attestatie of bewijs van lidmaatschap als lidmaten der gemeente erkend zijn.

Manslidmaten, die in het jaar, dat aan de stemming of verkiezing voorafgaat, door eenig armbestuur zijn bedeeld geworden, en zij, die onder censuur of curatele staan, zijn van deze stembevoegdheid uitgesloten.

Het recht der gemeente tot benoeming, enz. Dit recht, gegrond op de beginselen van het Protestantisme, overeenkomende met het democratisch karakter der Herv. Kerk, en erkend, hoewel niet altijd met consequente toepassing, in al de vroegere Nederlandsche kerkordeningen, was bij de organisatie van 1816 der gemeente ontnomen, om plaats te maken voor het stelsel van coöptatie (verkiezing van kerkeraadsleden door den Kerkeraad zelven), en van beroeping van predikanten, behoudens de rechten van derden, eveneens door den Kerkeraad; een stelsel, dat van eene vertegenwoordiging der Kerk, in de ware beteekenis des woords, niet veel meer dan eene schaduw overliet, in strijd met de woorden in het aloude formulier van bevestiging der ouderlingen en diakenen. „Alzoo maken de Dienaren des Woorts ende de ouderlingen t' samen een collegie ofte gezelschap, zijnde als een raet der Kercke, ende vertoonende de geheele Gemeynte, daer van zy verkooren zyn"; en niet minder met de vraag, die én den ouderlingen en diakenen én den predikanten bij de bevestiging moest worden voorgesteld: „of gy gevoelt in uw herte, dat gy wettelick van Godt's gemeynte ende mitsdien van Godt zelve tot dezen heyligen Dienst geroepen zyt?" (Verg. de belangrijke aanteekening van

C. HOOIJER, *Kerkelijke wetten*, enz., bl. 110). Het Alg. Regl. van 1852 heeft in art. 23 aan de gemeente het haar toekomend recht weder verzekerd. De Synode heeft echter in de naastvolgende jaren er niet in kunnen slagen om de door velen gedurig met aandrang verzochte uitvoering aan de bepalingen van dat artikel te geven. 't Scheen wel dat eene regeling der stembevoegdheid, die voldoende goedkeuring der kerk mocht verwerven, niet was te vinden. Dien ten gevolge kwamen het Reglement voor de Kerkeraden en dat op de Vacaturen in Mei 1870 in werking, zonder bepaling hoe de gemeenten haar recht zouden moeten uitoefenen, en liet het eerste alleen in art. 16 1° ruimte voor zulke nader te maken bepalingen, terwijl het tweede in art. 48 (later veranderd) te lezen gaf: „De beroeping van predikanten blijft op den tegenwoordigen voet, totdat hierin nader zal zijn voorzien." Eerst in 1866 heeft de Synode kunnen geraken tot het finaal arresteeren van een Reglement op de Benoeming van Ouderlingen en Diakenen en op de Beroeping van Predikanten, dat ook de goedkeuring der kerk bij de eindstemming heeft mogen wegdragen.

Stemgerechtigde leden, enz. Verg. Alg. Regl. art. 3*. De vraag, „hoe te oordeelen over de stembevoegdheid van hen, die door gezette bijwoning van de godsdienstoefeningen der afgescheidenen, eigenlijk met de Hervormde Kerk gebroken hebben?" door het Prov. Kerkbestuur van Noordbrabant gedaan in 1869, vindt hare beantwoording in art. 3 van het Alg. Regl. (Zie de aant. aldaar); zoodat het aan het eigen oordeel van den Kerkeraad der plaatselijke gemeente moet worden overgelaten, of de bedoelde personen duidelijk genoeg door *woord* of *daad* getoond hebben, zich van de Kerk af te scheiden. Verg. 1869, bl. 118, 119, 233.

Ten minste één jaar geleden. Dit slaat niet alleen op het eerstvolgende: „bij den Kerkeraad geloofsbelijdenis hebben afgelegd", maar ook op het: „op ingediende attestatie of bewijs van lidmaatschap als lidmaten der gemeente erkend zijn", zooals door het woordje „of", zonder scheiteeken, is aangewezen. Syn. Verkl. 1867, bl. 22, Bijl. B, bl. 73.

Als lidmaten der gemeente erkend. Een voorstel om als nieuwe al. bij dit art. op te nemen: „Dienstdoende predikanten zijn terstond na hunne bevestiging in de gemeente stemgerechtigd", is door de Synode afgewezen, omdat predikanten, die pas in hunne gemeente gevestigd zijn, niet gerekend kunnen worden genoegzame bekendheid met de leden der gemeente te bezitten om eene zelfstandige keuze te doen. 1875, bl. 149, 150. Verg. 1874, bl. 192—194, 230. 't Spreekt van zelf, dat dienstdoende predd. van het oogenblik hunner bevestiging af als lidmaten in de gemeente erkend zijn, ook al zijn zij niet in het lidmatenboek ingeschreven, en dat emeriti predikanten op vertoon van hunne acte van ontslag als lidmaten behooren erkend te worden in die gemeente, waar zij zich vestigen. Zie de aant. op art. 76 van het Regl. op de Vac.

In het jaar, dat—voorafgaat. Niet alleen naar de letter van deze zinsnede, maar ook naar de zuivere toepassing van het beginsel om geene bedeelden onder de stemgerechtigden op te nemen, moet dit verstaan worden niet van „het jaar, dat aan het jaar der stemming voorafgaat", maar van „de twaalf maanden vóór den dag der stemming." Verkl. der Syn. Comm., 1868, bl. 66; goedg. Handd. bl. 177, 178.

Bedeeld geworden. Op eene vraag van de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken, of de hier bedoelde *bedeeling* in den strengst mogelijken zin moet worden genomen, dan wel of zij in milderen zin mag worden opgevat, het laatste inzon-

derheid met het oog op de diaconie-scholen, waarin ook aan kinderen van ouders, die geene stoffelijke hulp genieten, gratis onderwijs pleegt verstrekt te worden, heeft de Synode ten gunste van de laatstgemelde opvatting beslist. 1867, bl. 22, 23; verg. Bijl. B, bl. 78—80.

Onder censuur. Aan het verlangen van de Classikale Vergadering van Gouda, dat de vereischten van diakenen, aangewezen in art. 3 van het Regl. voor de Kerkeraden, ook zouden toepasselijk verklaard worden op de stemgerechtigde leden der gemeente, en alzoo aan art. 1 van het Regl. op de benoeming, enz. deze al. worden toegevoegd: „*Stemgerechtigde leden eener gemeente behooren te zijn onberispelijk in belijdenis en wandel, bekende voorstanders van de openbare godsdienst en geene tegenstanders van kerkelijke verordeningen*", heeft de Synode geoordeeld geen gevolg te moeten geven, daar toch de belangrijke bediening van het diaconaat in de Herv. gemeente en de uit den aard der zaak slechts tijdelijke en veel meer beperkte werkkring van een stemgerechtigd lidmaat der gemeente in geenen deele op ééne lijn kunnen gesteld worden en daarom geheel verschillende waarborgen vorderen, alsmede, omdat aan het gevraagde hoofdzakelijk reeds voldaan is door de bepaling, waarbij zij, die onder censuur staan, van de stembevoegdheid uitgesloten worden verklaard. 1868, bl. 74, 75, 145; 1869, bl. 146.

Art. 2. Binnen drie maanden na de invoering van dit reglement onderwerpt de Kerkeraad aan het oordeel der stemgerechtigden de vraag, of zij het recht tot benoeming van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten zelven wenschen uit te oefenen op de in dit reglement verder beschreven wijze, dan wel den (algemeenen) Kerkeraad bepaaldelijk machtigen om daarmede op den bestaanden voet voort te gaan.

De meerderheid der behoorlijk uitgebrachte stemmen beslist. Bij het staken der stemmen blijft de bestaande wijze van benoemen en beroepen voortduren.

Art. 3. Heeft de meerderheid het recht tot benoeming van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten, volgens art. 2, zich voorbehouden, dan wordt dit in gemeenten van minder dan 100 stemgerechtigden door de stemgerechtigde leden zelven uitgeoefend.

In gemeenten van 100 en meer stemgerechtigden geschiedt dit door een kiescollegie. Dit collegie bestaat uit de gezamenlijke leden van den (algemeenen) Kerkeraad en uit tweemaal zoo vele gemachtigden, te benoemen door en uit de stemgerechtigden. Deze worden benoemd voor den tijd van vier jaren. Jaarlijks treedt een vierde gedeelte af, volgens een rooster, voor de eerste maal door het lot vastgesteld. De aftredenden zijn terstond herkiesbaar.

Voor de vergaderingen, tot de benoeming van ouderlingen en diakenen en tot de beroeping van predikanten belegd, gelden de voorschriften van artt. 8 en 9 van het Algemeen Reglement.

Eenmaal 's jaars, op den tijd in het plaatselijk reglement (art. 4) voorgeschreven, wordt de kiezerslijst opgemaakt en vastgesteld.

Het al of niet aftreden van een kiescollegie hangt af van het getal der stemgerechtigden op het tijdstip van de vaststelling der kiezerslijst; ten gevolge van de vermeerdering of vermindering van dat getal ondergaat gedurende één jaar de wijze van verkiezing geene verandering.

Voor de vergadering tot de benoeming, enz. Tegen deze al. is door de Class. Verg. van Appingedam bezwaar ingebracht, als gevende niet zelden ongelegenheid, naardien het vereischte getal stembevoegden dikwerf niet aanwezig is; reden, waarom zij wenschte, dat art. 9, Alg. Regl., voortaan voor dergelijke vergaderingen niet zou gelden. De Synode heeft daarentegen, in overeenstemming met de deswege rapporteerende commissie geoordeeld, dat het beter is, dat de stembevoegden tweemaal worden opgeroepen, dan dat de benoeming van ouderlingen en diakenen of zelfs de beroeping van een predikant als bij verrassing zou geschieden door eene — wellicht zeer kleine — minderheid, zonder dat aan de afwezige meerderheid althans de gelegenheid gegeven is om zich, in eene tweede vergadering, te laten gelden. 1869, bl. 108, 146. Hiermede overeenkomende is ook aan den Kerkeraad van Bergum, die, wegens het onderscheid tusschen kerkelijke vergaderingen en bestuursvergaderingen, de bepaling van art. 9 van het Alg. Regl., in zijn plaatselijk reglement, buiten toepassing wilde laten op de vergaderingen van stemgerechtigden tot het doen van benoeming, enz. en nu, de goedkeuring daarop van het Classikaal Bestuur van Leeuwarden niet kunnende verkrijgen, inlichting verzocht van de Synodale Commissie, geantwoord: dat in casu het genoemde onderscheid niet mocht gemaakt worden, vermits wat in art. 9 Alg. Regl. bepaald is omtrent de vergaderingen van kerkelijke besturen, hier toepasselijk gemaakt is op de vergaderingen van kiescollegies en van stemgerechtigden, tot de benoeming van oudd. en diakk. en tot de beroeping van predd. belegd; zoodat in dezen geene benoeming gedaan, evenmin als in genen een besluit genomen kan worden, zoo minder dan twee derde der leden aanwezig zijn. 1872, Bijl. B, bl. 263—265; goedg. Handd. bl. 293, 294.

Eenmaal 's jaars, enz. Ten einde verwarring te voorkomen in gemeenten, wier getal van stemgerechtigden nu rijst boven de 100, dan daalt beneden dat getal, waardoor zelfs in den loop van één jaar eene herhaalde verandering in de wijze van verkiezing noodig zou kunnen worden, zijn de twee laatste alinea's aan dit art. toegevoegd en in werking gekomen 1 Maart 1871. De kiezerslijst blijft alzoo gedurende een jaar onveranderd, wat dan ook ten gevolge heeft, dat zij, die niet op de lijst geplaatst zijn, ook gedurende dat jaar niet als kiezers kunnen optreden, al hebben zij ook zelfs kort na het vaststellen der lijst de vereischten tot stembevoegdheid, naar art. 1, verkregen.

ART. 4. Binnen zes maanden, nadat de meerderheid het recht tot benoeming van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten, volgens art. 2, zich heeft voorbehouden, wordt de uitvoering van art. 3 door den Kerkeraad bij plaatselijk reglement geregeld. De Kerkeraad zendt dat reglement ter beoordeeling aan het Classikaal Bestuur. Wanneer het Classikaal Bestuur oordeelt, dat het plaatselijk reglement niet in strijd is met dit reglement, noch met andere algemeene of bijzondere reglementen, zoo onderwerpt dat bestuur het aan de goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur. Met verande-

ringen in meer genoemd plaatselijk reglement wordt op dezelfde wijze te werk gegaan. Aanstonds na de goedkeuring treden zoowel geheel het reglement als de daarin gemaakte veranderingen in werking.

Indien in de kosten van het werk der verkiezing niet op eene andere wijze kan worden voorzien, verbindt de Kerkeraad de uitoefening van het stemrecht aan eene contributie, die evenwel de som van één gulden 's jaars niet mag te boven gaan.

Bij plaatselijk reglement geregeld. Hoe te handelen in *gecombineerde* gemeenten, wanneer in de ééne de oude wijze van benoeming en beroeping is blijven bestaan, terwijl de andere gemeente de nieuwe wijze heeft aangenomen, of ook indien, ten gevolge van art. 3, in de ééne gemeente een kiescollegie bestaat, in de andere de stemgerechtigden zelve optreden? Daar de kieswet niet meer dan de algemeene regelen kan vaststellen, wier toepassing door de Kerkeraden behoort te geschieden met het oog op den eigenaardigen toestand hunner gemeenten, en daar meestal, bij de samenvoeging van twee of meer gemeenten, omtrent het aandeel dat elke gemeente zal hebben in de beroeping van den gemeenschappelijken predikant, schikkingen zijn getroffen, die behooren te worden geëerbiedigd, zoo heeft de Synode voor deze zaak geene aanvulling van het reglement noodig gekeurd, maar alleen uitgesproken en ter algemeene kennis gebracht, naar welke beginselen behoort gehandeld te worden, opdat in de plaatselijke regll. der betrokken gemeenten daarmede overeenkomende bepalingen mochten gemaakt worden. Wanneer nl. in gecombineerde gemeenten de benoeming van oudd. en diakk. niet op dezelfde wijze geschiedt (hetzij dat de eene den Kerkeraad heeft gemachtigd, de andere niet; hetzij dat in de ééne een kiescollegie bestaat, in de andere de stembevoegden zelve de keuze uitbrengen), dan behoort de beroeping van den gemeenschappelijken predikant in het plaatselijk reglement dus te worden geregeld, dat elke gemeente daarop zooveel invloed oefent, als haar volgens daaromtrent bestaande overeenkomst wettig toekomt; bij gemis van zoodanige overeenkomst worde de mate van dien invloed bepaald door het aantal van de stembevoegden in elke gemeente. 1869, bl. 119, 120, 146. Verg. 1867, bl. 129; 1868, bl. 101, 145; 1869, Bijl. B, bl. 76—78. Verg. ook het advies der Syn. Comm. ter zake eene door de Class. Verg. van Nijmegen verlangde regeling van de belangen, rechten en verplichtingen van gecombineerde gemeenten, welke geoordeeld is niet noodig te zijn: 1877, Bijl. B, bl. 138, 139.

Met veranderingen, enz. Deze woorden tot aan het einde der al. zijn in werking gekomen den 1 Febr. 1873, terwijl vóór dien tijd hier ter plaatse alleen gelezen werd: „Aanstonds na de goedkeuring treedt het in werking." Tot de aanvulliug heeft geleid de overweging, dat de *plaatselijke reglementen*, van welke hier sprake is, om meer dan ééne reden niet gelijk staan met de plaatselijke reglementen *tot regeling van de huishoudelijke belangen der gemeente*, bedoeld in art. 25 van het Alg. Regl., welke (met uitzondering van de tijdelijke bepaling van art. 29 Regl. voor de Kerkeraden) vastgesteld en gewijzigd kunnen worden alleen onder mededeeling aan het Classikaal Bestuur, en dat men uit misverstand zeer ligt art. 25 van het Alg. Regl. ook op veranderingen in het plaatselijk kies-reglement zou kunnen toepassen en zelfs hier en daar werkelijk had toegepast. 1871, bl. 347, 348; 1872, bl. 90—93, 105, 106.

De som van één gulden niet mag te boven gaan. Eene hoogere contributie, ten einde daardoor het stemrecht te beperken, is onraadzaam geoordeeld. 1874, bl.

381. De vigeerende bepaling mag alleen in toepassing gebracht worden, waar zij tot dekking der kosten noodzakelijk is. Eene beperking van het stemrecht was ook vroeger herhaaldelijk ter sprake geweest, doch telkens afgewezen. (Zie: 1868, bl. 100, 101, 104, 105; 1869, bl. 114—117, 145, 146). Ook in 1874 vond zij geene ondersteuning (Handd., bl. 172).

Art. 5. De ouderlingen en diakenen, die bij het in werking treden der nieuwe wijze van verkiezing in dienst zijn, blijven hunne betrekking vervullen tot dat hun diensttijd verstreken is.

Art. 6. De in art. 2 bedoelde beslissing van de meerderheid der stemgerechtigden blijft van kracht gedurende vier jaren. Na verloop van dezen termijn, en vervolgens telkens na verloop van tien jaren, roept de Kerkeraad van nieuws de stemgerechtigden op, om te beslissen over de vraag, of zij het recht tot verkiezing der kerkeraadsleden zelven wenschen uit te oefenen op de in dit reglement beschreven wijze, dan wel den Kerkeraad daartoe bepaaldelijk machtigen. De bepalingen van art. 2 worden daarbij steeds in acht genomen.

Na verloop van dezen termijn—jaren. De eerste termijn is verloopen na den 1 Maart 1871, de tweede na den 1 Maart 1881; de derde verloopt na den 1 Maart 1881 en wel telkens op den dag, waarop de eerste beslissing, in 1867, genomen is. De bedoeling van den wetgever is ongetwijfeld geweest, dat de nieuwe beslissing telkens *niet vóór*, maar óf op denzelfden datum of, zoo door omstandigheden dit niet wel geschieden kan, toch zoo spoedig mogelijk plaats hebbe. Men behoeft echter, o. i. met de *oproeping* der stemgerechtigden niet te wachten totdat de bepaalde termijn *verstreken* is. Van die handelwijze, waartoe eene al te letterlijke opvatting der bepaling zou kunnen leiden, zou het zonderlinge gevolg zijn, dat telkens de beslissing wat later genomen werd, wat zeker tegen de bedoeling van den wetgever was. Om alle onzekerheid weg te nemen, ware eene bepaling als in art. 2: „binnen drie maanden" hier gepast geweest. In 1869 is door de Synode, naar aanleiding van verschillende vooraf gegane voorstellen, voorloopig aangenomen om na den eersten volzin te lezen: „Na verloop van dezen termijn roept de Kerkeraad van nieuws de stemgerechtigden op om te beslissen over de vraag, of zij het recht tot verkiezing der kerkeraadsleden zelven wenschen uit te oefenen op de in dit reglement beschreven wijze, dan wel den Kerkeraad daartoe bepaaldelijk machtigen. In gemeenten, waar zich de meerderheid voor het eerste verklaart, blijft hare beslissing voortduren van kracht. Doch waar de stemgerechtigden den Kerkeraad machtigen, wordt hun telkens om de vier jaren dezelfde vraag gesteld. Het voorschrift van art. 2, 2e lid, geldt ook voor deze herhaalde stemmingen." Deze wijziging is echter ten volgende jare niet vastgesteld, maar de vrijheid der gemeenten, om in beide opgenoemde gevallen tot eene vroegere wijze van benoeming terug te keeren gehandhaafd. Ook de in 1874 gearresteerde afschaffing van het coöptatie-stelsel, is tegelijk met de opheffing der kies-collegiën en met het overbrengen van de beroeping van predikanten bij de Kerkeraden, door de eindstemming der Provinciale Kerkbesturen verworpen. Zie 1869, bl. 145, 146; 1870, bl. 94—99, 156, 157; 1874, bl. 170—175, dn verder; 1875, Bijl. B, bl. 128.

Tegen het *verplichtend stellen* van de wijze van verkiezen naar art. 3 en vóór het behoud der bestaande bepaling heeft steeds de overweging gegolden, dat het

recht tot benoemen van oudd. en diakk. wel der gemeente toekomt (art. 23 Alg. Regl.), maar het aan haar moet overgelaten worden, in hoe verre zij van dat recht gebruik wil maken. Het tegenwoordig reglement geeft aan de gemeenten ruimte om op wettige wijze haar recht uit te oefenen of te doen uitoefenen. Verg. 1867, bl. 54.

Art. 7. Met de invoering van dit reglement zijn art. 6 van het Synodaal reglement voor de Kerkeraden en art. 48 van het Reglement op de Vacaturen vervallen.

Met de hier genoemde artt. zijn de vroeger vigeerende bedoeld, die echter den 1 Maart 1869 gewijzigd zijn, ten einde ze met dit regl. in overeenstemming te brengen. Zie aantt. op art. 5 Regl. v. d. Kerkeraden en 48 Reglement op de Vacaturen. Te gelijk met die wijziging had eigenlijk dit art. 7 moeten zijn weggenomen.

Dit Reglement is in werking gekomen den 1 Maart 1867. Het concept, met eene memorie van toelichting aan de Prov. Kerkbesturen en Classikale Vergaderingen toegezonden, is te vinden: Syn. Handd. 1865, bl. 106—112. Verg. ook het belangrijk rapport te dezer zake het volgende jaar uitgebracht en de deliberatiën daarover: 1866, bl. 140—166, 190—207. En niet minder belangrijk is het rapport ter handhaving van de beginselen, waarvan dit regl. uitgaat, tegen bedenkingen door de Classikale Vergadering van Arnhem ingebracht: 1867, bl. 53—56.

REGLEMENT

OP HET

HOOGER ONDERWIJS IN DE GODGELEERDHEID TOT VORMING VAN EVANGELIEDIENAREN VOOR DE NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

(Vastgesteld den 24 Augustus 1877.)

ART. 1. In de steden Leiden, Utrecht en Groningen wordt, tot aanvulling van het aan de daar gevestigde Universiteiten gegeven onderwijs in de godgeleerdheid, van wege de Nederlandsche Hervormde Kerk hooger onderwijs in de godgeleerdheid gegeven tot vorming van hare aanstaande evangeliedienaren. Dit onderwijs wordt ook te Amsterdam gegeven, indien het geschieden kan zonder geldelijk bezwaar voor de Kerk.

ART. 2. Van wege de Nederlandsche Hervormde Kerk wordt hooger onderwijs gegeven in:

a. de geschiedenis der Nederlandsche Hervormde Kerk en hare leerstellingen;
b. de bijbelsche godgeleerdheid;
c. de leerstellige godgeleerdheid;
d. de practische godgeleerdheid met de daarbij vereischte oefeningen;
e. het Nederlandsch-Hervormd kerkrecht;
f. de geschiedenis der Christelijke zending;
en, voor zoover zulks noodig is, in:
g. de oordeelkunde en uitlegkunde des bijbels;
h. de bijbelsche geschiedenis;
i. de Christelijke zedekunde;

en voorts in alle andere vakken, waaromtrent te eeniger tijd blijken zal, dat aanvulling van het universitair onderwijs noodzakelijk is.

ART. 3. In elke stad, waar het in art. 2 genoemd onderwijs gegeven wordt, is dit opgedragen aan twee hoogleeraren.

ART. 4. Tot hoogleeraar kunnen benoemd worden:

a. zij, die herder en leeraar zijn of geweest zijn in de Nederlandsche Hervormde Kerk;

b. candidaten tot de h. dienst in dezelfde kerk, mits zij doctor in de godgeleerdheid zijn en niet geroepen worden tot het geven van onderwijs in practische vakken.

Het ambt van kerkelijk hoogleeraar is onvereenigbaar met het ambt van hoogleeraar of buitengewoon hoogleeraar aan eene universiteit.

ART. 5. De benoeming van hoogleeraren geschiedt door de Algemeene Synode uit eene alphabetisch gerangschikte, met redenen omkleede voordracht van drie personen voor elke vacature.

Deze voordracht wordt opgemaakt door eene *Commissie van voordracht* voor de benoeming van hoogleeraren in de godgeleerdheid van wege de Nederlandsche Hervormde Kerk.

De leden dezer Commissie worden gekozen door de Provinciale Kerkbesturen en de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken, die uit hunne leden of de secundi van dezen elk één lid en eenen secundus voor den tijd van drie jaren benoemen.

Zij zijn herkiesbaar, wanneer zij tijdens hunne aftreding leden of secundi van een Provinciaal Kerkbestuur of van de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken zijn.

Hij, die tot eene voordracht heeft medegewerkt, wordt, indien hij lid der Synode is, bij de benoeming uit die voordracht door zijnen secundus vervangen.

Jaarlijks treedt, volgens een te maken rooster, zoo na mogelijk een derde van de leden der commissie af. De eerste aftreding wordt door het lot aangewezen.

ART. 6. Wanneer een leerstoel van hooger onderwijs vacant wordt, beslist de Synode, en, als deze niet vergaderd is, de Algemeene Synodale Commissie of in het belang van het onderwijs eene buitengewone vergadering van de Synode ter vervulling van de vacature moet worden samengeroepen, en zoo ja, wanneer deze vergadering zal plaats hebben.

ART. 7. Uiterlijk vier weken vóór de vergadering der Synode, waarin de benoeming van een hoogleeraar zal geschieden, komt de commissie van voordracht te 's Gravenhage bijeen, door den secretaris der Synode uiterlijk acht dagen te voren daartoe opgeroepen.

Inmiddels noodigt de secretaris der Synode ieder der van wege de kerk aangestelde hoogleeraren uit, vóór de bijeenkomst der Commissie van voordracht advies in te zenden over de personen, die hij voor deze betrekking aanbevelenswaardig acht.

Voor elke vergadering, bestemd tot het opmaken van eene voor-

dracht, benoemt de Commissie uit haar midden eenen voorzitter en eenen secretaris.

Ten opzichte van deze vergadering geldt het bepaalde in artt. 8 en 9 van het Algemeen Reglement voor de Ned. Herv. Kerk.

Ten aanzien van de adviezen der hoogleeraren, de gehouden beraadslagingen en de toelichting, waarmede de voordracht aan de Synode wordt toegezonden (art. 5, 1e lid) is aan de leden der Commissie geheimhouding opgelegd.

Art. 8. De benoemde hoogleeraar verklaart binnen ééne maand na het ontvangen van de kennisgeving van zijne benoeming, of hij haar aanneemt.

Is die verklaring bij het verstrijken van genoemden termijn niet geschied, zoo wordt hij geacht de benoeming te hebben afgewezen.

Art. 9. De hoogleeraar ontvangt bij zijne benoeming opgaaf, in welke van de in art. 2 onder *a—f* vermelde vakken hij onderwijs zal hebben te geven.

Ten opzichte van het geven van onderwijs in vakken, die niet onder *a—f* vermeld zijn, treedt de Synode met hem of hij met de Synode in overleg.

Den hoogleeraren, in dezelfde universiteitsstad werkzaam, is onder goedkeuring van de Synode onderlinge verwisseling van de hier aangewezen vakken van onderwijs geoorloofd.

Art. 10. Binnen drie maanden nadat de hoogleeraar verklaard heeft, de op hem uitgebrachte benoeming aan te nemen, aanvaardt hij zijn ambt door in de stad, waarin hij werkzaam zijn zal, in het openbaar eene rede te houden, bij welke gelegenheid de Synode door haar Moderamen wordt vertegenwoordigd.

Aan het houden van die rede gaat onmiddellijk vooraf eene door hem in handen van den president der Synode af te leggen belofte, „dat hij zijn ambt met ijver en trouw overeenkomstig de bepalingen van dit reglement zal waarnemen, en de belangen der Nederlandsche Hervormde Kerk naar vermogen zal blijven behartigen."

Het Moderamen neemt, indien de benoemde hoogleeraar dienstdoende predikant is, deze belofte niet af dan nadat door hem de akte van ontslag is overgelegd.

10*. De kerkelijke hoogleeraar bekleedt geen andere openbare betrekking noch eenig ambt, waaraan eene bezoldiging verbonden is, noch zonder toestemming der Synode [1]).

1) De bijvoeging der laatste alinea van art. 10 en het art. 10* is in werking getreden den 15 Januari 1887.

Art. 11. Den hoogleeraren is aanbevolen, toezicht te houden op het gedrag van de aanstaande evangeliedienaren en hen in den loop hunner studiën met goeden raad bij te staan.

Het getuigschrift van goed zedelijk gedrag, voor de toelating tot het examen ter verkrijging van bevoegdheid tot de evangeliebediening vereischt, wordt door hen afgegeven.

ART. 12. De namen der studenten in de godgeleerdheid, die zich tot de evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk voorbereiden, worden jaarlijks door den in diensttijd oudsten hoogleeraar in elke universiteitsstad in een album ingeschreven.

De inschrijving geschiedt kosteloos, op vertoon van het bewijs, dat de in art. 16 bedoelde bijdrage betaald is.

In een album ingeschreven. Het blijft daarbij den hoogleerar[illegible]s vroeger volkomen vrijstaan zulken, die, zonder zich tot de evangeliebe[illegible]ning in de Ned. Herv. Kerk voor te bereiden, slechts uit belangstelling hen verlangen te hooren, tot hunne lessen toe te laten, zonder dat zij in het album behoeven ingeschreven te worden of verplicht zijn de bijdrage volgens art. 16 te betalen. Eene uitbreiding van laatstgenoemd art. door den hoogl. ACQUOI voorgesteld, is daarom door de Synode onnoodig geoordeeld. 1879, bl. 9, 10, 277, 278. Intusschen zullen zij, die zich willen voorbereiden voor de evangeliebediening in de Ned. Herv. Kerk, ten einde bij den Rector magnificus der Universiteit ingeschreven te worden als studenten in de godgeleerdheid, gehouden zijn, het bewijs over te leggen van hunne inschrijving in het Album der Kerkelijke inrichting voor H. O. (1885 Bijl. B, bl. 136—138, Handd. bl. 125.

ART. 13. Aan de hoogleeraren is het praesidium opgedragen bij de voorstellen, waartoe het Reglement op het Examen de studenten in de godgeleerdheid verplicht.

ART. 14. Met het einde van het studiejaar, waarin een hoogleeraar den ouderdom van zeventig jaren bereikt, wordt hem door de Synode eervol ontslag verleend.

Het wordt hem vroeger verleend, wanneer hij door langdurige lichaams- of geesteskrankheid naar het oordeel der Synode voor zijn werk ongeschikt is geworden.

ART. 15. Den hoogleeraren worden jaarwedde en pensioen verzekerd tot hetzelfde bedrag, als den hoogleeraren aan de Rijksuniversiteiten zijn toegekend of zullen toegekend worden.

ART. 16. Voor het bijwonen van de lessen der van wege de kerk aangestelde hoogleeraren wordt, gedurende hoogstens vier jaren, jaarlijks eene som van *f* 25 betaald.

Van deze verplichting kan door de Algemeene Synodale Commissie, nadat zij de hoogleeraren gehoord heeft, dispensatie worden verleend.

Uit het fonds door deze bijdragen gevormd, worden betaald de kosten voor hooger onderwijs, alsmede die van de vergaderingen van de Commissie van Voordracht en de reis- en verblijfkosten of presentiegelden van hunne leden.

Deze laatstgenoemde kosten worden berekend naar art. 13, al. 2, van het Reglement op de kosten van bestuur.

Gedurende hoogstens—f 25 betaald. Wijziging in werking gekomen 1 Januari 1882.
Uit het fonds—kosten van bestuur. Deze bijvoeging in werking gekomen 15 Januari 1884.

ART. 17. De aanvang van het studiejaar en de duur der vacantiën zijn bepaald in overeenstemming met art. 46 der Wet tot regeling van het Hooger Onderwijs.

ART. 18. Vóór den 15 Juli van elk jaar onderwerpen de hoogleeraren aan het oordeel der Synode de lijst der lessen, in het volgende studiejaar door hen te geven.

De Synode stelt de door haar goedgekeurde lijst vast.

ART. 19. De hoogleeraren, in iedere universiteitsstad gevestigd, zenden jaarlijks aan de Synode een verslag van den staat van het onderwijs gedurende het laatst geëindigde studiejaar.

ART. 20. Een hoogleeraar, die zich aan plichtverzuim of wangedrag schuldig maakt, wordt deswege gehoord door de Synode, bij uitloting op de helft harer leden verminderd, en, indien daartoe termen blijken te bestaan, door haar uit zijn ambt ontslagen. Hij kan van die uitspraak herziening vragen bij de geheele Synode, die definitief beslist.

Artt. 16, 17, 18, 19 en 55 van het Reglement voor Kerkelijk opzicht en tucht zijn hierbij van toepassing.

ART. 21. Bij het in werking treden van dit Reglement worden alle in andere reglementen hiermede strijdige bepalingen buiten werking gesteld.

OVERGANGSBEPALINGEN.

ART. 22. Vóór het opmaken van de voordracht voor de eerste benoeming van hoogleeraren wordt het advies ingewonnen van die leden der godgeleerde faculteiten, die benoemd zijn krachtens het organiek besluit van 2 Augustus 1815, no. 14.

ART. 23. Wanneer de benoeming van hoogleeraren voor de eerste maal geschiedt, zal de in art. 5 van dit Reglement genoemde Commissie aan de Synode eene alphabetisch gerangschikte, met redenen omkleede, voordracht aanbieden van een twaalftal (of zestiental), in overeenstemming met art. 1, waaruit de Synode zes (of acht) hoogleeraren kiest.

Dit Reglement is, nadat het, naar art. 62 van het Alg. Regl., aan de eindstemming van de leden der Provinciale Kerkbesturen onderworpen en daarop ook, naar de Wet op de kerkgenootschappen, de goedkeuring, zooveel noodig, door de Regeering verleend was, in werking getreden den 15 Dec. 1877.

VERORDENINGEN

OP HET

PREDIKEN VAN CANDIDATEN IN DE GODGELEERDHEID.

ART. 1. Het is aan studenten vergund voor eene gemeente te prediken, onder voorwaarde dat zij

a. lidmaat zijn der Hervormde Kerk;
b. candidaat in de godgeleerdheid;
c. een voorstel onder voorzitting van een der door de Kerk aangestelde hoogleeraren gedaan hebben, en
d. van een goed zedelijk gedrag zijn.

De predikant, voor wien zij zullen optreden, verzekert zich vooraf, dat zij deze vereischten bezitten, wat het eerste betreft door een getuigenis van den Kerkeraad hunner woonplaats, en omtrent het overige door een getuigenis van een der kerkelijke hoogleeraren, onder wiens voorzitting zij een voorstel hebben gedaan.

Het getuigschrift aangaande het zedelijk gedrag zal niet langer dan één jaar na de dagteekening geldig zijn.

De vergunning aan een candidaat in de godgeleerdheid om te prediken in eene gemeente vervalt, wanneer hij niet binnen drie jaren na dagteekening van zijn candidaatsexamen als candidaat tot de heilige dienst is toegelaten.

Vergund voor eene gemeente te prediken. Vele leden der Synode van 1866 waren van gevoelen, dat het prediken voor de gemeente, als toch een voornaam deel uitmakende van de evangeliebediening, volgens de bepalingen van het reglement op het examen voor de toelating tot die bediening, niet mag worden toegestaan alvorens dat examen met een gunstig gevolg is afgelegd en dat ook het verbod van te prediken, in geval van afwijzing, na dat examen, den afgewezene slechts te dieper vernedert en tot allerlei verkeerde gevolgtrekkingen kan leiden; terwijl de Verordeningen omtrent het prediken van candidaten, met hoeveel zorg ook gesteld, de misbruiken niet kunnen verhoeden, welke aan de

vergunning tot dat prediken noodwendig verbonden zijn. Andere leden verklaarden evenwel, dat zij het zeer zouden betreuren, indien die Verordeningen werden ingetrokken, niet slechts omdat het hier geldt een overoud gebruik, even zoowel in andere Protestantsche gemeenten als in onze Hervormde Kerk aangetroffen, maar bovenal omdat de candidaten daardoor eene gewenschte gelegenheid bezitten om zich in het prediken te oefenen en met liefde voor de evangeliebediening bezield te worden. De Synodale Commissie, aan welke dientengevolge werd opgedragen, in overweging te nemen „of het ook geraden zou zijn meergenoemde Verordeningen in te trekken", heeft in een belangrijk advies hare zienswijze omtrent de ongegrondheid der bezwaren, die tegen dat prediken aangevoerd waren, en de redenen, die voor het behoud der bestaande bepalingen pleiten, uiteengezet, met welk advies de Synode van 1867 zich vereenigd heeft. 1866, bl. 188; 1867, bl. 18, Bijl. B, bl. 23—30.

Een der door de Kerk aangestelde hoogleeraren Ten gevolge van het in werking komen van het Reglement op het Hooger Onderwijs in de Godgeleerdheid, zijn in dit art. eenige wijzigingen aangebracht, nl. sub *c* de invoeging van „door de Kerk aangestelde" vóór „hoogleeraren" en in al. 2 de bepaling omtrent de in de tweede plaats genoemde getuigenis, vroeger af te geven door de godgeleerde faculteit, nu door den hier aangeduiden kerkelijken hoogleeraar. Deze wijzigingen zijn in werking gekomen den 15 Jan. 1879.

De vergunning, enz. Met deze al., in werking gekomen 1 Maart 1869, moet vergeleken worden de bepaling van art. 22, al. 2 Regl. op het Examen, dat een candidaat, die bij het examen ter toelating tot de evangeliebediening is afgewezen, zich heeft te onthouden van de openbare evangelieprediking, tot den tijd toe, dat hij, krachtens hernieuwd examen, tot de evangeliebediening is toegelaten.

Art. 2. Zij mogen niet voor eene gemeente optreden, dan in tegenwoordigheid, of althans met toestemming van den predikant dier gemeente, of van één der predikanten.

Art. 3. In ééne en dezelfde gemeente mogen niet meer dan zes predikbeurten, gedurende den tijd van één jaar, door candidaten in de godgeleerdheid vervuld worden, tenzij met goedkeuring van den Kerkeraad.

Art. 4. Geene openbare godsdienstoefening zal door candidaten in de godgeleerdheid mogen geleid worden in eene vacante gemeente, overeenkomstig art. 25 van het Reglement op de Vacaturen.

Art. 5. Een candidaat in de godgeleerdheid is evenmin bevoegd tot de inzegening van het huwelijk en de bevestiging van kerkeraadsleden, als tot de bediening van den Doop en het Avondmaal.

ART. 6. De predikanten in het bijzonder en de Kerkeraden in het algemeen, zijn verplicht deze bepalingen in acht te nemen, en deswegens verantwoordelijk voor het Classikaal Bestuur, waaronder zij ressorteren.

ART. 7. Het toezicht over de inachtneming dezer verordeningen is aan de Kerkeraden en hoogere kerkelijke besturen bijzonder aanbevolen.

Deze Verordeningen, gearresteerd door de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, bij besluit van den 28 Juli 1858, zijn uitgevaardigd door de Algemeene Synodale Commissie, in hare zitting van den 5 November deszelfden jaars, en zulks ter vervanging van de *Synodale Verordeningen omtrent het prediken van Studenten*, van den 8 Juli 1834 (bij HOOIJER, t. a. p., bl. 352, 353).

REGLEMENT

OP HET

FONDS DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK TER VOORZIENING IN DE GEESTELIJKE BEHOEFTEN VAN HARE GEMEENTEN, WAAR EIGEN MIDDELEN ONTBREKEN.

ART. 1. In de Nederlandsche Hervormde Kerk bestaat een *Fonds ter voorziening in de geestelijke behoeften van hare Gemeenten, waar eigen middelen ontbreken*, waarvan het beheer berust bij de Algemeene Synode.

Fonds ter voorziening, enz. In 1863 heeft de Synode tot de oprichting van dit fonds besloten; en nadat aan eene uitnoodiging tot het houden eener collecte door vele Kerkeraden gevolg gegeven en alzoo de grondslag voor het fonds gelegd was, kon het reeds in het volgend jaar als gevestigd beschouwd worden. De door de Synode en Syn. Comm., voor het beheer en den tijd en de wijze van de inzending der aanvragen om ondersteuning uit dit fonds, bij de oprichting bereids vastgestelde regelen en bepalingen, zijn in 1868 in dit Reglement opgenomen, en hebben alzoo naar art. 61 van het Alg. Regl. een wettig karakter verkregen. Zie de Handd. der Syn. in 1863, 1864, 1867 en 1868 op de in de Registers aangewezen bladzijden.

ART. 2. Dit fonds bestaat uit een kapitaal van inschrijving op een van de Grootboeken der Nederlandsche Schuld, hetwelk vergroot wordt door hetgeen daaraan bij uiterste wilsbeschikking wordt vermaakt en door de batige saldo's, alsmede, indien de behoeften het toelaten, door een vierde deel zoo der jaarlijksche bijdragen als der giften.

Hetwelk vergroot wordt, enz. Een voorstel van het lid der Synode, den Heer VON REEKEN, in 1875 gedaan, om de baten der inzamelingen en gemaakte renten in haar geheel voor de noodig geoordeelde ondersteuning jaarlijks beschikbaar te stellen, is niet aannemelijk geacht met het oog op de vaste bijdragen voor de pred. tractementen van nieuwe gemeenten, waarvan de geregelde uitkeering door een voldoend bedrag der renten van een vast kapitaal verzekerd behoort te blijven, terwijl ook de renten overigens mede moeten gebezigd worden voor de voorziening in de tijdelijke behoeften. Zie Handd. van dat jaar, bl. 31, 32.

Het stelsel van kapitalisatie, zooals het in dit artikel is aangenomen, kan alleen voldoenden waarborg verschaffen, dat de aan eene nieuwe gemeente

toegezegde bijdrage, waarop het alterum tantum van de Regeering gevraagd en verkregen wordt, aan haar verzekerd blijve. Verg. 1868, bl. 37, 39, en de aant. op art. 5 van het Regl. op de Erkenning van Nieuwe Gemeenten.

Indien—toelaten. Wijziging in werking getreden 15 Januari 1883.

ART. 3. Aan de Kerkeraden blijft het overgelaten, ten behoeve van dit fonds jaarlijks gelden in te zamelen op zoodanige wijze en tijden, als door hen meest geschikt zal geoordeeld worden.

Op zoodanige wijze, enz. De Synode heeft den Kerkeraden, behalve het houden van collecten in de kerk of langs de huizen der gemeenteleden, bijzonder aanbevolen het vragen van vaste jaarlijksche bijdragen tot wederopzeggens toe, — ook waar dit geschieden kan van de kerkelijke administratiën. 1863, bl. 376. Ten einde meer algemeene belangstelling in het fonds te wekken, heeft de Synode in 1876 de medewerking der Class. Besturen ingeroepen. Handd. v. d. j., bl. 35.

ART. 4. Uit dit fonds worden gelden verstrekt:

A. tot voorziening in de predikdienst:

1°. bij verwijderde gedeelten van gemeenten, door het bezoldigen van eenen hulpprediker of godsdienstonderwijzer, en het verleenen van hulp voor zoodanig predikantstractement [1]), als noodig geoordeeld wordt om ze tot afzonderlijke gemeenten te verheffen;

2°. bij groote gemeenten, waar het getal predikanten te gering is, door het verstrekken van hulp ter gedeeltelijke vervulling der predikbeurten;

3°. bij gemeenten, die door ziekte van eenen predikant of door langdurige vacature tijdelijk schade lijden, door het geheel of gedeeltelijk bezoldigen van eenen hulpprediker;

B. tot voorziening in het godsdienstonderwijs en andere werkzaamheden ten nutte der gemeenten, als:

1°. het houden van godsdienstoefeningen voor armen, voor krijgslieden en zeevarenden, of ook in hospitalen en liefdadige gestichten;

2°. het geven van godsdienstonderwijs aan de gewone catechisanten en aan de schooljeugd;

3°. het houden van openbare bijbellezingen en voordrachten over de kerkgeschiedenis;

4°. het bezoeken van kranken en hulpbehoevenden, en andere dergelijke werkzaamheden;

C. tot tegemoetkoming aan jongelieden van goeden aanleg en gunstige verwachting in de kosten hunner opleiding tot de betrekking van godsdienstonderwijzer.

1) *Hulp voor zoodanig predikantstractement.* Zie de aanmerkingen bij art. 7. *Tot afzonderlijke gemeenten te verheffen.* Eene in 1871 voorloopig aangenomene toevoeging t. d. p. van de woorden: „of ze in stand te houden", is in 1872 naar daarover uitgebracht rapport teruggenomen. De Synode was met hare daarover rapporterende Comm. van oordeel, dat het wel op den weg van het fonds voor de schraalste predd. tractementen, maar niet op dien van het fonds tot voor-

ziening in de geestelijke behoeften ligt, om gemeenten door verhooging van het predd. tractement in stand te houden, en dat, zoo de voorgestelde bepaling in het Regl. werd opgenomen, de aanvragen niet weinig vermeerderen en de Synode in niet geringe moeielijkheden brengen zouden. Zie 1871, bl. 46; 1872, bl. 216, 217, 266. Zie overigens omtrent de wijze, waarop verwijderde gedeelten van gemeenten tot afzonderlijke gemeenten verheven worden, het Regl. op de Erkenning van Nieuwe Gemeenten, boven bl. 160 enz.

Tegemoetkoming aan jongelieden, enz. Deze bepaling zou gelegenheid geven tot de oprichting van lang gewenschte katecheten-scholen, indien de daarvoor noodige gelden uit de inkomsten van het fonds konden worden bestreden. Verg. het voorstel dienaangaande door de Syn. Comm. gedaan en het rapport te dezer zake uitgebracht met de daarover gevoerde beraadslagingen: 1875, bl. 59—61, 105, 106, Bijl. B, bl. 193; 1876, bl. 11, Bijl. B, bl. 152—154.

ART. 5. Er worden geene jaarlijksche bijdragen tot predikantstractementen, zooals in art. 4 onder A 1°. bedoeld zijn, toegekend, dan die door de renten van het vaste kapitaal ten volle kunnen bestreden worden.

ART. 6. De aanvragen om ondersteuning uit het fonds worden door den Kerkeraad of, waar het nieuw op te richten gemeenten betreft, ook door belanghebbende personen of door hunne gecommitteerden ingezonden bij de Algemeene Synodale Commissie door tusschenkomst van de Classikale Besturen en Provinciale Kerkbesturen, opdat deze daarbij hunne adviezen voegen.

ART. 7. Bij elke aanvraag wordt gevoegd eene naauwkeurige opgave der bestaande behoefte en van het bedrag der verlangde hulp. Geldt de aanvraag bestaande gemeenten, zoo moet bovendien worden overgelegd de volledige staat der inkomsten en uitgaven van hare kerkelijke administratie en van de goederen en inkomsten der pastorij, waar die in mindere of meerdere mate aanwezig zijn; terwijl eindelijk, ook voor nieuw op te richten gemeenten, moet worden opgegeven al wat tot het doel, waarvoor de aanvraag geschiedt, reeds verzameld of toegezegd is, of, de toestand der gemeente in aanmerking genomen, redelijkerwijze verwacht mag worden.

Bij elke aanvraag. De aanvragen ook voor gemeenten, die eene z.g. *vaste* toelage genieten (volgens art. 4. A 1°), moeten jaarlijks geschieden. Eigenlijk gezegde *vaste* toelagen kent het reglement niet. Men kan er alleen door verstaan de zoodanige, die verleend worden, zoolang en in die mate als de behoefte blijft bestaan. Waar de Regeering een rijkstractement verleend heeft onder voorwaarde, dat het volle predikantsinkomen eene bepaalde som bedrage, daar kan men voortdurend op deze uitkeering uit 's lands kas rekenen, zoolang slechts het cijfer der bijdragen, 'tzij van de Synode, 'tzij van de gemeente of gezamenlijk hoog genoeg is om aan die voorwaarde te voldoen. Der regeering is het onverschillig, uit welke fondsen het tractement wordt bijeengebracht, indien slechts het door haar, bij de toekenning van subsidie, vastgestelde tantum niet verminderе. Daarom heeft de Synode volle vrijheid, om, wanneer de gemeente-bijdrage klimt,

de Synodale of geheel te doen ophouden of te verminderen. Uit een oogpunt van billijkheid gaat zij echter hiertoe c.q. alleen over bij ontstane vacature. 1884, bl. 33—37.

Naauwkeurige opgave, enz. De gesubsidieerde gemeenten behooren, zooals o. a. te Helenaveen geschiedt, pogingen aan te wenden tot het aanleggen van een fonds, waarvan de rente strekken kan om geheel of ten deele de toelage van dit fonds te kunnen ontbeeren. 1882, bl. 17, 18; Bijl. A, bl. 38.

Inkomsten der pastorij. Door het verleenen van persoonlijke toelagen hebben dikwijls groote veranderingen in de inkomsten van den pred. plaats. Daar het gewenscht is, dat die toestand in de betrokken gemeenten goed gekend worde, heeft de Synode aan de Synodale Commissie opgedragen, bij de voordrachten eene opgave over te leggen van de inkomsten, aan den predikant toegekend. 1882, bl. 19, 20.

ART. 8. De aanvragen moeten jaarlijks vóór 1 September ingediend worden bij het Classikaal Bestuur. Dat Bestuur doet ze vóór den eersten Woensdag in October aan het Provinciaal Kerkbestuur toekomen, hetwelk vóór den eersten Januari daaraanvolgende die aanvragen verzendt naar de Algemeene Synodale Commissie.

Later ingekomen aanvragen, met uitzondering van die ter voorziening in eene onverwacht ontstane tijdelijke behoefte, worden door de Synodale Commissie niet in hare voorjaarsvergadering behandeld, maar eerst bij die van het volgend jaar aan de orde gesteld.

ART. 9. Bij gelijktijdige toezending van aanvragen om ondersteuning doen de Classikale Besturen en Provinciale Kerkbesturen in hunne adviezen bijzonder uitkomen, welke aanvragen wegens den aard en den drang der behoeften het meest in aanmerking moeten komen.

ART. 10. De Algemeene Synodale Commissie benoemt in hare najaarsvergadering uit haar midden voor de verschillende provinciale ressorten correspondenten tot voorloopig onderzoek der in hunne handen te stellen aanvragen.

ART. 11. Jaarlijks bepaalt de Algemeene Synode, op voordracht van de Algemeene Synodale Commissie, welke betalingen uit het fonds geschieden zullen, als ook over welke som de Commissie tot aan de volgende Synode beschikken mag voor de in art. 4 onder A 3°. vermelde behoeften.

ART. 12. De Classikale quaestoren en de secretarissen van de Commissie voor de zaken der Waalsche kerken zenden jaarlijks, uiterlijk vóór 31 December, aan den quaestor-generaal, met eene gespecificeerde opgave, de door de Kerkeraden in dat jaar verzamelde gelden en de overige bij hen ingekomen giften voor het fonds.

ART. 13. De administratie van het fonds is opgedragen aan den quaestor-generaal der Algemeene Synode, die 1°. gemachtigd is tot

ontvangst der renten van de inschrijving op een der Grootboeken, alsmede der legaten, giften en alle overige inkomsten en gelden, voor het fonds bestemd; 2°. voor de tijdelijke belegging der beschikbare gelden zorgt; 3°. aan de Algemeene Synodale Commissie, bij hare voorjaarsvergadering, opgaaf doet van de beschikbare gelden; 4°. door tusschenkomst der Classikale quaestoren en der secretarissen van de Commissie voor de zaken der Waalsche kerken uitbetaling doet van de toegekende uitkeeringen; 5°. door tusschenkomst der Synodale Commissie aan de Synode jaarlijks rekening en verantwoording doet van zijne gehouden administratie, benevens opgaaf van den staat van het fonds; 6°. voor administratiekosten *f* 400 's jaars geniet.

Art. 14. De Algemeene Synodale Commissie doet jaarlijks aan de Kerkeraden mededeeling van den staat van het fonds en van de rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar met aanbeveling der belangen van het fonds.

Mededeeling van den staat, enz. Tot meerdere bekendmaking van den toestand van het fonds laten wij hier volgen de mededeeling, enz. van 1877.

„De Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde Kerk deelt, overeenkomstig art. 14 van het reglement op genoemde fonds, bij deze aan de Kerkeraden den staat mede, waarin dit fonds zich bevindt.

„De ontvangsten over 1876 bedroegen:

Saldo van 1875		*f* 66.48^{5}.
Nagekomen bijdragen van 1875	*f* 271.56	
Bijdragen van 1876	- 2722.26	
		- 2993.82.
Afgeloste beleeningen		- 11000.00.
Rente v. *f* 117,700 Inschr. 2½ $^{0}/_{0}$	- 3067.50	
Van prolongatiën	- 324.33^{5}	
	f 3391.83^{5}	
Af bijbetaalde rente van aangekochte *f* 10000 Inschr. 2½ $^{0}/_{0}$	- 96.53	
		- 3295.30^{5}.
Buitengewone ontvangsten		- 11.00.
Te zamen . . .		*f* 17366.61.
De uitkeering aan twaalf gemeenten: Krommeniedijk, Heer-Hugowaard, Oosterdijk, Bakkeveen, Vroomshoop, Haaksbergen, Willemsoord, de Wilp, Helenaveen, Pesse, N. Amsterdam en N. Dordrecht, vaste toelagen tot het tractement, bij hare stichting haar toegekend (art. 4*a* Regl.)		- 1850.00.
Aan zestien gemeenten: Laren, Fijenoord, Capelle a/d IJssel, Hekendorp, Bussum, Huizen, Haarlemmermeer, Vlieland, Surhuisterveen, Drogeham, Hoornsterzwaag,		

	f 1850.00.
Over 't Schild, Helenaveen, Blitterswijk, Beilen en Odoorn, voor ondersteuning in tijdelijke behoeften (art. 4*b* Regl.) . . .	- 2927.78.
Geheel der uitkeering . . .	*f* 4777.78.
Bij de uitgaven moet nog worden gevoegd:	
Gelden op prolongatie	*f* 5800.00.
Aangekochte Inschr. 2½ %.	- 6287.50.
Drukwerk	- 12.00.
Administratiekosten	- 400.00.
Te zamen . . .	*f* 17277.28.
De ontvangsten waren	- 17366.61.
„ uitgaven „	- 17277.28.
Saldo . . .	*f* 89.33.

„Uit het medegedeelde blijkt, bij vergelijking met den staat van het voorgaande jaar, dat het cijfer der bijdragen niet weder aanmerkelijk verminderd is, maar met *f* 63.13 is vermeerderd. Wij zouden ons hierover echter meer verblijden, indien het ingezamelde in 1876 niet op zich zelf nog *f* 137.65 beneden dat in 1875 ware gebleven, en de vermelde gunstige uitkomst niet te danken ware aan het hooger bedrag der nagekomen bijdragen van het voorgaande jaar. — De uitkeeringen zijn van *f* 3929 tot *f* 4777.78 geklommen, en dus toegenomen in 1876 met *f* 848.78. Hoogst wenschelijk is het dus, dat onze opwekking van verleden jaar tot vermeerderde belangstelling in dit fonds door aanzienlijke vermeerdering van het bedrag der inzamelingen in dit jaar blijke ingang te hebben gevonden, en dit fonds op den duur krachtig worde ondersteund.

„'s Gravenhage, 30 Juni 1877.

De Algemeene Synodale Commissie voornoemd:

G. MOLENKAMP, *President.*

S. F. VAN HASSELT, *Secretaris.*"

Dit Reglement is door de Synode vastgesteld in hare zitting van den 9 Juli 1868, en, na vereischte kennisgeving aan de Regeering en uitvaardiging door de Synodale Commissie, in werking gekomen den 1 Maart 1869.

REGLEMENT

VOOR HET

DOOR GEMEENTEN DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK ONDER TOEZICHT DER ALGEMEENE SYNODE GESTICHTE HULPPENSIOENFONDS VOOR PREDIKANTEN, DIE HUN EERVOL EMERITAAT MET RIJKSPENSIOEN HEBBEN VERKREGEN.

ART. 1. Het doel van het hulp-pensioenfonds is, aan predikanten, die hun eervol emeritaat met rijkspensioen hebben verkregen, eene jaarlijksche toelage te verzekeren.

Het doel, enz. „Dat het pensioen van predikanten, die, na eene veertigjarige dienst volbracht te hebben, hun emeritaat verkrijgen, onvoldoende is om in hunne behoeften te voorzien, is sinds lang algemeen erkend geworden. Uit 's Rijks schatkist wordt hun het bedrag van het tractement, dat zij van wege het land genoten, in den regel toegekend en, wanneer dit beneden de *f* 600 bedraagt, op laatstgemelde som bepaald; maar, hoe gunstig ook deze bepaling moge schijnen, gaan daarbij alle inkomsten, welke zij van de zijde hunner gemeenten genieten, en voor velen het genot van eene vrije woning, verloren. Dit verlies treft hen op een leeftijd, die zijne eigenaardige behoeften met zich voert, en nadat zij al hunne krachten gedurende veertig en meer jaren aan het heil hunner gemeenten hebben gewijd in eene betrekking, welker bezoldiging bij verreweg de meesten zeer karig mag genoemd worden en zeer zeker niet toelaat daarvan iets over te leggen voor den ouderdom." Aanhef van de Circulaire der Synodale Commissie van 27 Nov. 1873 aan de Kerkeraden, om tot de stichting van het fonds op te wekken.

ART. 2. De inkomsten van het fonds bestaan uit:
a. jaarlijksche bijdragen van gemeenten;
b. giften en erfstellingen;
c. rente van kapitaal.

ART. 3. Alle gemeenten, tot de Nederlandsche Hervormde Kerk behoorende, kunnen aan dit fonds deelnemen en, met inachtneming van het in art. 7 bepaalde, aan den predikant of de predikanten, bij haar in dienst zijnde, die een eervol emeritaat met rijkspensioen verkrijgen, eene jaarlijksche toelage verzekeren.

Alle gemeenten—kunnen, enz. Het fonds moet aangemerkt worden als *gesticht door gemeenten der Ned. Herv. Kerk* (Zie het opschrift), door haar vrijwillig bijeengebracht ten behoeve van hare leeraars.

ART. 4. De bijdrage, door de gemeenten, die aan het fonds deelnemen, jaarlijks te voldoen, bedraagt voor elke predikantsplaats *f* 10. Het staat echter aan de gemeenten vrij deze bijdrage te verhoogen, en evenzeer om in eens af eene som te storten, welker rente, berekend tegen 4 ten honderd, met het bedrag der jaarlijksche bijdrage gelijk staat.

Voor elke predikantsplaats. De vraag, of eene gemeente met meer dan één pred. kan deelnemen in dit fonds voor eene predikantsplaats, is door de Synode met het oog op art. 3 en 4 in ontkennenden zin beantwoord. 1884, bl. 41, 142, 143. Onzes inzien te recht, indien de vraag onderstelt, dat dan alle predikanten dier gemeente zouden kunnen deelen in het genot der uitkeering; maar te onrecht, indien de gemeente verlangde alleen voor een bepaald aangewezen pred.plaats, b. v. de oudste, deel te nemen. (Vergelijk Buiteng. Vergadering der Synode 1884, bl. 29, 30. — 1885, Bijl. A, bl. 80.

ART. 5. Het fonds treedt, met inachtneming van hetgeen in de volgende artikelen bepaald wordt, in het leven in het loopende jaar van 1875, zoodat de eerste bijdrage over dit jaar door de deelnemende gemeenten behoort voldaan te worden vóór 1 Februari 1876.

ART. 6. Gemeenten, die vóór 1 Juli 1876 geen deel zullen genomen hebben, zullen, indien zij later verlangen daaraan deel te nemen, voor elk jaar, waarover de bijdrage door andere gemeenten betaald is, eene som van twaalf gulden voldoen.

Door die gemeenten kan, indien de betaling in eens te bezwaarlijk is, de geheele som der achterstallige bijdragen in termijnen, ten bedrage van minstens vijf gulden, worden voldaan. Het geheele bedrag zal evenwel binnen tien jaren, na voldoening van den eersten termijn moeten gestort zijn en zoolang dit niet geschied is, zal er geene uitkeering kunnen plaats hebben.

De bepaling in het eerste lid van het artikel geldt niet voor nieuw gestichte gemeenten, noch ook in gevallen van combinatiën of van vermeerdering van predikantsplaatsen, indien de gemeente binnen een jaar na de voorgevallen verandering verklaart aan het fonds deel te nemen [1]).

De latere deelneming, in 't *eerste lid* van dit art. genoemd, komt niet ten goede van predikanten, die op het tijdstip der deelneming hun 36ste dienstjaar hadden vervuld, of die in 't geval der uitbreiding van het Fonds, in den tweeden volzin van art. 7 vermeld, op het tijdstip der deelneming aan ziekte lijden, tenzij zij een getuigschrift van een geneeskundige inleveren, dat deze ziekte niet noodzakelijk tot emeritaat leiden moet [2]).

1) Wijziging 1888, Hand. bl. 71.

2) Deze vierde alinea in 1885, bl. 51; Bijl. B, bl. 113—115.

Art. 7. De eerste toelage uit het fonds wordt uitbetaald aan predikanten, die in den loop van het jaar 1878 na veertigjarige dienst hun eervol emeritaat zullen hebben verkregen en wier gemeenten aan dit fonds hebben deelgenomen. Zoodra voor acht honderd predikantsplaatsen aan het fonds zal zijn deelgenomen, of zooveel eerder als de inkomsten van het fonds het zullen toelaten, worden de toelagen verstrekt ook aan predikanten dier gemeenten, die in het genoemde jaar of later om ziekte gepensioneerd worden.

Na veertigjarige dienst. „Eerst dan, wanneer de helft der vaderlandsche gemeenten zal hebben deelgenomen, zal men met gerustheid de toelage ook aan om ziekte gepensioneerden kunnen uitbreiden." Memorie van toelichting: 1875, Bijl. B, bl. 154, 155. Veertig jaren als predikant in dienst der Kerk, en daarbij mogen niet in aanmerking genomen worden de jaren niet in *werkelijke* dienst doorgebracht. Hand. 1885, bl. 49.

Of zooveel eerder—toelaten. Bijvoeging, nadat twee malen over de aanneming de stemmen hadden gestaakt, bij *derde* stemming aangenomen, 15 Augustus 1885. Hand. 1885, bl. 51, 219, 223, 236, 349, 353. — Bijl. B, bl. 113.

Art. 8. Gedurende de eerste vijf jaren, waarin het fonds bestaat, bedraagt de jaarlijksche toelage aan, na veertigjarigen diensttijd, gepensioneerden niet meer dan *f* 100.

Moge de staat van het fonds na verloop van dat tijdperk eene verhooging veroorloven, dan wordt deze op voordracht der Synodale Commissie door de Synode vastgesteld.

Mocht het echter blijken, dat de inkomsten niet toelaten, aan elken rechtverkrijgende eene uitkeering van *f* 100 te doen, dan wordt het tantum over het afgeloopen jaar door de Synodale Commissie in hare voorjaarszitting bepaald. In zoodanig geval zal echter het volle bedrag der gemeentebijdragen en de rente van het kapitaal ter bestrijding der uitkeeringen worden aangewend.

De toelage voor predikanten, die om ziekte gepensioneerd zijn, wordt, evenals dit bij het rijkspensioen plaats vindt, berekend voor elk dienstjaar op $^1/_{40}$ van het bedrag der toelage, die aan de na veertigjarige dienst gepensioneerden wordt uitgekeerd.

„Bij een zeer groot getal personen, die na of voor een bepaalden tijd recht verkrijgen op het genot van toelagen uit eenig fonds, zijn de bestaande sterftetafels te raadplegen, en is 't mogelijk met waarschijnlijkheid dat getal te bepalen. Over een klein getal is dit zeer moeielijk, maar hier wordt het onmogelijk door het verschil van leeftijd, waarop de predikantsbetrekking wordt aanvaard, en niet het minst, omdat bij de oprichting van het fonds zij, die daardoor in de toekomst kunnen gebaat worden, van zeer verschillenden ouderdom zijn.

„Bij het ontwerpen van dit reglement hebben gemeenten voor 415 predikantsplaatsen deelgenomen. Het getal der na veertigjarige dienst door den Staat gepensioneerde predikanten bedraagt gemiddeld 120. Indien men deze berekening toepast op $^1/_4$ van het geheele getal predikanten, zou men kunnen aannemen, dat het maximum der op 415 predikantsplaatsen na veertigjarige dienst gepensioneerden 30 zou bedragen en het fonds met zekerheid in staat zou kunnen

geacht worden om de toelage voor elk hunner op minstens honderd gulden te bepalen. Deze berekening zou echter kunnen falen, daar het tot de mogelijkheid behoort, dat juist onder het getal der op dit fonds rechthebbenden een grooter getal, dan $^1/_4$ van het geheel, zou gevonden worden. Daar echter het maximum van gepensioneerden eerst allengs verkregen en de batige sloten der eerste jaren bij het kapitaal zullen gevoegd worden, is het te verwachten, dat gedurende de eerste tien jaren de toelage *f* 100 zal kunnen bedragen. Het reglement behoort echter ook in het onverhoopte geval, dat er eene vermindering zou moeten plaats hebben, te voorzien." Mem. van toel., t. a. p., bl. 155, 156, waarbij moet opgemerkt worden, dat het concept-art. luidde: „Gedurende de eerste tien jaren," enz.

ART. 9. Wat er na aftrek van de uitbetaalde toelagen en administratiekosten jaarlijks overblijft, wordt, evenals het bedrag der gemeentebijdragen over 1875, 1876 en 1877, alsmede der giften en erfstellingen gekapitaliseerd en op naam van het fonds op een der Grootboeken N. W. S. ingeschreven.

ART. 10. Het toezicht over het fonds berust bij de Algemeene Synodale Commissie, die dit op gelijke wijze voert, als over de Synodale fondsen. Zij doet jaarlijks verslag en opgave van den staat van het fonds aan de Synode en deelt den hoofdinhoud van dit verslag mede in het officiëel orgaan der Kerk.

Het beheer over het fonds, de ontvangst, uitbetaling en belegging der gelden is opgedragen aan den quaestor-generaal der Synode, die hiervoor gedurende de eerste vijf jaren een honorarium van *f* 150 's jaars geniet. Later zal het bedrag van het honorarium op voordracht der Synodale Commissie door de Synode kunnen veranderd worden.

Bij de Algemeene Synodale Commissie. In het *opschrift* wordt het fonds omschreven als onder *het toezicht der Synode* te staan. „Hierdoor wordt het onderscheiden van de zoogenaamde *Synodale* fondsen, die ten bate der geheele kerk zijn." Mem. v. toel., t. a. p., bl. 154.

ART. 11. Elke gemeente bezorgt hare bijdrage over het afgeloopen jaar vóór 1 Februari vrachtvrij aan den quaestor van hare classis, die het door hem ontvangene vóór 1 April met den quaestor-generaal verrekent.

De quaestoren der classen genieten voor kleine uitgaven $2^1/_2$ pCt. van de door hen over te maken gelden.

ART. 12. De uitbetaling der toelagen over het afgeloopen jaar geschiedt aan de rechthebbenden in den loop der maand Juni van het volgende jaar.

Indien een emeritus in de eerste helft van het jaar overlijdt, hebben zijne weduwe of, zoo hij geene weduwe nalaat, zijne kinderen of, zoo hij ook geene kinderen nalaat, zijne tijdens het overlijden wettiglijk bij hem inwonende verwanten, recht op de helft; en, indien

dit in de tweede helft van het jaar plaats vindt, op het geheel der toelage.

Weduwe—verwanten. Bijvoeging 1885. Zie Hand. bl. 51, 52. Bijl. B, bl. 113—115.

ART. 13. Mocht eene gemeente ontrouw worden aan hare verbindtenis en ophouden de jaarlijksche bijdrage te voldoen, dan verliest zij daardoor alle rechten en aanspraak op het fonds. Wil zij later weder onder de deelnemende gemeenten worden opgenomen, dan betaalt zij, boven en behalve het achterstallige, berekend naar het bepaalde in art. 6, al. 1, de som van *f* 50 voor iedere predikantsplaats.

Mocht die ontrouw plaats vinden in het tijdperk, dat een of meer predikanten van zoodanige gemeenten toelagen uit het fonds genieten, dan wordt aan dezen de toelage niet ontnomen, maar wordt telken jare het bedrag van de jaarlijksche gemeentebijdrage afgetrokken.

Het ingehouden gedeelte der toelage wordt den predikant echter geheel vergoed, indien de gemeente alle achterstallen heeft aangezuiverd.

ART. 14. Predikanten, die op toelagen uit het fonds recht verkrijgen, berichten zoo spoedig mogelijk aan den quaestor der classis, waar zij zich metterwoon vestigen, wanneer hun emeritaat ingaat.

ART. 15. Gemeenten, die aan dit fonds wenschen deel te nemen, geven daarvan bericht aan den quaestor der classis, onder welke zij ressorteeren, die hiervan mededeeling doet aan den quaestor-generaal der Synode.

ART. 16. In dit Reglement kunnen alleen door de Algemeene Synode veranderingen gemaakt worden, na daarop, behalve over het in artt. 8 en 10 bepaalde, de Kerkeraden der deelnemende gemeenten gehoord te hebben.

„Deze bepaling schijnt wenschelijk om aan de gemeenten de zekerheid te geven, dat er met het door haar bijeengebrachte niet willekeurig zal worden gehandeld." Mem. v. toel., t. a. p., bl. 156.

Dit Reglement is, als zijnde niet voor de gansche kerk, maar alleen voor de vrijwillig toetredende gemeenten verbindend, na eenige in het concept van de Synodale Commissie aangebrachte wijzigingen, den 28 Juli 1875 aanstonds door de Alg. Synode gearresteerd, om in werking te treden naar de bepaling in art. 5.

REGLEMENT OP DE ALGEMEENE WEDUWENBEURS.

Art. 1. Bij de Synode berust het beheer van een algemeen kerkelijk fonds, bestemd tot ondersteuning in de eerste plaats van de weduwen en voorts van de minderjarige ouderlooze kinderen van de predikanten der Nederlandsche Hervormde Kerk, en de predikanten van Protestestantsche gemeenten in of buiten het vaderland, die, oorspronkelijk tot deze kerk behoord hebbende, nog met haar in betrekking staan.

De weduwen. Eene predikantsweduwe, die een tweede huwelijk aangaat, houdt op predikantsweduwe te zijn, en kan, wanneer zij, met een particulier hertrouwd geweest zijnde, op nieuw weduwe geworden is, niet als deelgerechtigde aan de Algemeene Weduwenbeurs aangemerkt worden. 1867, bl. 67, Bijl. A, bl. 102, 103; 1869, bl. 23, Bijl. A, bl. 85. Het vroeger geldende regl. op de weduwenbeurs had in art. 6, 1° (Zie HOOIJER, *Kerkelijke wetten*, *enz.*, bl. 161) hieromtrent eene uitdrukkelijke bepaling, die in het tegenwoordige weggelaten is, denkelijk omdat zij onnoodig geacht werd.

Die, *oorspronkelijk tot deze kerk*, enz. Slaat „die" op „predikanten" of op „gemeenten"? O. i. op „predikanten". Zijn toch, naar art. 4*a* al de dienstdoende predikanten, in art. 1 vermeld, tot deelneming aan het fonds verplicht, die verplichting kan moeielijk opgelegd worden aan andere predikanten dan die tot de Ned. Herv. Kerk behooren of, hoewel nu niet meer in haar werkzaam, toch met haar in betrekking gebleven zijn. De betrekking blijft bestaan, zoolang zij de bevoegdheid behouden om in de Ned. Herv. Kerk als evangeliedienaren op te treden. Intusschen is de redactie van deze bepaling niet gelukkig. — De Classikale Vergadering van Einthoven van oordeel dat de woorden *oorspronkelijk tot deze kerk*, slaan op de gemeente en niet op de predikanten, verzocht de Synode in 1888 zich met dat gevoelen te vereenigen of het art. in dien zin te wijzigen. De Synode vond geene termen op het besluit van de vorige Synode, waarbij was aangenomen, dat zij, die niet meer tot de Ned. Herv. Kerk behooren, geen lid der weduwenbeurs kunnen blijven, terug te komen, noch tot eene wijziging, door de Class. Vergadering van Einthoven bedoeld te besluiten. Hand. 1888, bl. 52 en volg.

Art. 2. Om ondersteuning uit het fonds te genieten, wordt gevorderd, dat de weduwen of de kinderen, die het aangaat, leden zijn van eene der Protestantsche kerken.

Art. 3. De ouderlooze, minderjarige kinderen treden gezamenlijk

op voor het aandeel, hetwelk de moeder in haar leven zou zijn toegekomen.

Minderjarige kinderen. Het verzoek van een pred., om zijne meerderjarige ongehuwde dochter als deelgerechtigde aan het fonds te instituëeren, door de Synode afgewezen. 1857, bl. 84. Verg. 1861, Bijl. A, bl. 74.

ART. 4. Tot deelneming aan dit fonds zijn verplicht:

a. al de dienstdoende predikanten, in art. 1 vermeld;

b. al de emeriti predikanten, die minstens *f* 600 pensioen genieten.

ART. 5. Tot de deelneming zijn bevoegd;

a. de predikanten, die, emeriti verklaard, een pensioen genieten beneden het bedrag van *f* 600;

b. de predikanten, die emeriti zijn verklaard zonder pensioen en die hun ontslag uit de dienst hebben genomen zonder emeritaat te hebben aangevraagd of verkregen;

c. de hoogleeraren aan de Nederlandsche Universiteiten, die vóór de aanvaarding van deze hunne betrekking als predikanten in de evangeliebediening werkzaam waren en de van wege de Kerk aangestelde hoogleeraren;

d. de hoogleeraren in de godgeleerdheid aan gemelde inrichtingen voor hooger onderwijs, die als candidaten tot de evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk zijn toegelaten.

De vermelde hoogleeraren verliezen evenwel hunne bevoegdheid tot deelneming, wanneer zij niet binnen het jaar na de aanvaarding hunner betrekking bij den quaestor der classe hun verlangen tot deelneming hebben kenbaar gemaakt.

e. de predikanten, die, in Protestantsche gemeenten dienende, oorspronkelijk niet tot de Nederlandsche Hervormde Kerk hebben behoord;

f. de uit de dienst ontzette predikanten, indien zij binnen twee maanden, na het ontvangen van de finale uitspraak tot ontzetting, aan den quaestor der classe de verklaring van deelgenoot te blijven hebben overgelegd.

a. de predikanten. Den predikanten, sub *a* en *b* bedoeld, is het, zoo zij eenmaal van hunne bevoegdheid tot deelname aan de beurs gebruik hebben gemaakt en door hunne toetreding deelgerechtigd zijn geworden, niet vergund om later van het deelgenootschap afstand te doen, vermits zulks niet alleen met de belangen en rechten der beurs, maar ook met de verplichtingen der overige deelgenooten in strijd zou zijn. 't Is daarom, dat zij bij verleend emeritaat of genomen ontslag zich moeten verklaren, of zij deelgerechtigden van de beurs willen blijven. Verg. de woorden in art. 9: „en tot het deelgenootschap zijn toegetreden." 1858, bl. 102, Bijl. A, bl. 45, 46.

b . . . . . zonder emeritaat, enz. Een pred., die, zijn ambt neerleggende, verklaart, dat hij tevens alle betrekking tot de Ned. Herv. Kerk heeft verbroken, moet, inzonderheid op grond van art. 1 van het regl., geoordeeld worden van

alle deelgerechtigheid aan de Alg. Weduwenbeurs te zijn uitgesloten. 1878, bl. 35, Bijl. A, bl. 84.

c. De hoogleeraren, enz. Hier worden niet alleen hoogleeraren in de godgeleerdheid bedoeld, maar alle hoogleeraren, in welk vak ook, indien zij slechts vroeger als evangeliedienaren zijn werkzaam geweest. Zie 1877, bl. 90, 91. Na de invoering der Wet op het H. O. had o. i. hier achter „evangeliebediening" ingevoegd moeten zijn: „in de Ned. Herv. Kerk", evenals onder *d.*

d. Universiteiten. Na het in werking komen van de Wet op het Hooger Onderwijs, alsmede van het *Reglement op het Hooger Onderwijs in de godgeleerdheid tot vorming van Evangeliedienaren voor de Ned. Herv. Kerk*, is het woord „Universiteiten" gekomen in plaats van „hoogescholen en athenaea" en is deze al. na „werkzaam waren" uitgebreid met de woorden: „en de van wege de Kerk aangestelde hoogleeraren". Eveneens is in *d* na „evangeliebediening" opgenomen: „in de Ned. Herv. Kerk".

ART. 6. Het fonds bestaat uit een kapitaal van inschrijving op het Grootboek, ten name van *het Algemeen Weduwenfonds der Predikanten onder het ressort der Hervormde Synode in de Nederlanden*, welk fonds vermeerderd wordt door alle giften met bepaalde bestemming tot vermeerdering van het kapitaal geschonken, door erfmakingen en door batige saldo's en, gedurende 15 jaren, in te gaan 1 Januari 1888, door de helft der bijdragen van de na dit tijdstip in dienst getreden predikanten.

Welk fonds vermeerderd wordt. Reeds in 1865 (Handd. bl. 54, 55, Bijl. A, bl. 116, 117, en in 1866 (bl. 48, 49, Bijl. A, bl. 106—110) zijn voorstellen gedaan en ter Synode behandeld om het beginsel van kapitalisatie, zooals het oorspronkelijk in het reglement was opgenomen, te beperken, ten einde aan de predikants-weduwen en weezen eene ruimere uitkeering (destijds niet boven *f* 90) te kunnen doen. Art. 6 hield de bepaling in, dat, behalve de examengelden, de opbrengsten vermeld in artt. 12, 13 en 14, alsmede die van het kerkelijk orgaan en alle giften en erfmakingen moeten gekapitaliseerd worden, zoodat, naar art. 7, alleen de renten van het ingeschreven kapitaal, benevens de jaarlijksche contributiën der predikanten, met de renten der tijdelijke belegging voor de uitkeeringen bestemd waren (zie 1856, bl. 218). De Synode heeft echter, om de uitkeeringen niet van toevallige baten te zeer afhankelijk te maken, eerst eenige jaren later tot beperking van de kapitalisatie kunnen overgaan, t. w. toen het vaste fonds genoegzame waarborgen opleverde, dat op eene verhooging der uitkeering later niet behoefde teruggekomen te worden. Verg. 1868, bl. 80, 81, Bijl. A, bl. 106, 107; 1869, bl. 73—77, 102. De dientengevolge vastgestelde wijzigingen van artt. 6 en 7 zijn in werking gekomen 1 Maart 1870.

Wijziging werd in dit art. nog gebracht door de daarin voorkomende woorden: „*door de examengelden der candidaten tot de heilige dienst*, hier weg te nemen en over te brengen in art. 7. In werking gekomen 15 Januari 1887.

Giften. Eene uitnoodiging in 1869 van wege de Synode aan alle collegiën van kerkvoogden en overige beheerders der kerkelijke goederen in de verschillende gemeenten gericht, om door eene vaste jaarlijksche bijdrage, groot of klein, naar de middelen het toelaten, het fonds te ondersteunen, is niet zonder goede vruchten gebleven. Jaarlijks geschiedt van deze bijdragen opgave in de *Kerkelijke Courant*. De Synode van 1877 heeft ook een schrijven aan de ringen en aan de Kerkeraden

doen uitgaan, om hunne medewerking in het belang der beurs in te roepen; zie Handd. bl. 91—95.

Met bepaalde bestemming. *Kunnen* giften *zonder* bepaalde bestemming begrepen worden onder de batige saldo's en tot kapitaalvergrooting worden aangewend? Ja. *Mogen* die giften, indien de stand van het fonds het toelaat, tot buitengewone uitkeering worden gebezigd? Ja. Over de giften zonder bepaalde bestemming in den loop van een jaar geschonken, wordt, zoo zij niet noodig zijn om aan de gewone uitkeering te voldoen, door de Synode des volgenden jaars beschikt. Aldus besloten op voordracht der Synodale Commissie 1882, bl. 25 Bijl. A, bl. 75, 76.

En, gedurende 15 *jaren*, enz. In werking getreden 1 Januari 1888.

ART. 7. Tot jaarlijksche uitkeeringen, aan deelgerechtigde weduwen en minderjarige kinderen te doen, zijn bestemd: de renten van het kapitaal op het Grootboek, de renten van tijdelijke geldbelegging, de examengelden der candidaten tot den heiligen dienst, de jaarlijksche contributiën, voor zoo ver die niet moeten worden gekapitaliseerd, 5 % van het bruto bedrag der vacatuurgelden, behalve van die, welke aan hulppredikers of aan godsdienstonderwijzers worden uitgekeerd, de opbrengst van de middelen, vermeld in artt. 12, 13 en 14, en van het kerkelijk orgaan.

Naar de berekening van die inkomsten en van de behoeften, welke vermoedelijk aan het einde des jaars zullen blijken te bestaan, wordt de uitkeering jaarlijks door de Synode, volgens eene raming, naar haar beste weten geregeld en vastgesteld.

Deelgerechtigde weduwen. Aan de echtgenoot van een afgezetten predikant, ofschoon van tafel en bed gescheiden, heeft de Synode voortdurend recht toegekend om na overlijden van haar man de gewone uitkeering te ontvangen. 1867, bl. 67, Bijl. A, bl. 102, 103.

De examengelden enz. Wijziging van 1888, zie het aangeteekende onder art. 6.

Voor zoo ver—uitgekeerd. Bijvoeging in werking gekomen 1 Januari 1888.

5 % *van het bruto—uitgekeerd.* Wijziging 1 Januari 1888.

De opbrengst van de middelen, enz. Verg. de eerste aant. op art. 6.

ART. 8. De predikanten, in art. 4 tot deelneming verplicht verklaard, dragen jaarlijks bij tot de beurs:

a. de dienstdoende in de Nederlandsche Hervormde Kerk of bij Protestantsche gemeenten in het vaderland, met of zonder landstractement, *f* 15, en zij die na 1 Januari 1888 in dienst treden, *f* 20;

b. die met de bediening in de Indische kerken zijn bekleed, in dienst of met verlof, *f* 20;

c. de emeriti predikanten, een pensioen boven *f* 600 genietende, *f* 10.

Van het tractement, gedurende het jaar van gratie, door de weduwe of ouderlooze minderjarige kinderen genoten, wordt mede opgebracht de gewone contributie.

De quaestor der classis int de bijdragen, voor zoo ver die niet door het Rijk worden ingehouden.

a. f 15 *en zij—f* 20. Wijziging in werking getreden 1 Januari 1888.

b. . . . in de Indische kerken. De zaak der betaling van de contributiën in Indië en van de uitkeeringen van de weduwenbeurs aan de daar verblijf houdende predikants-weduwen, die moeielijkheden baarde, is in 1871 door tusschenkomst van den Min. van Koloniën voor goed geregeld. 1872, bl. 50, Bijl. A, bl. 72.

c. . . . . een pensioen boven f 600 *genietende.* Deze woorden hadden kunnen weggelaten zijn, daar hier toch geene andere emeriti bedoeld worden, dan de in art. 4 onder *b* aangeduide. Bovendien is het woord „boven" hier klaarblijkelijk eene misstelling en zou naar art. 4 *b* moeten zijn: *van minstens.* Zie 1858, Bijl. A, bl. 44, 45.

De quaestor. Bijvoeging in werking gekomen 1 Januari 1888.

ART. 9. Die in art. 5 tot deelneming worden bevoegd verklaard en tot het deelgenootschap zijn toegetreden, brengen jaarlijks op ten behoeve der beurs:

a. de predikanten van Protestantsche gemeenten binnen het vaderland *f* 10; in de Indische kerken, in dienst of met verlof, *f* 20;

b. de emeriti-predikanten *f* 5;

c. de hoogleeraren *f* 15, doch de kerkelijke hoogleeraren na 5 jaren dienst *f* 20 en na 10 jaren dienst *f* 25;

d. de emeriti hoogleeraren *f* 10;

e. de gepensioneerde Indische predikanten *f* 10;

f. de predikanten, die met of na 1 Maart 1870 hunne betrekking nederleggen of op hunne aanvraag, buiten redenen van gezondheid of leeftijd, ontslagen worden, *f* 20;

g. de uit de dienst ontzette predikanten *f* 10.

Tot het deelgenootschap zijn toegetreden. Zie de eerste aant. op art. 5.

c. de hoogleeraren—f 25. Wijziging in werking getreden 1 Januari 1888.

d. de emeriti hoogleeraren. Deze bijvoeging 1 Januari 1888.

f. de predikanten, enz. In plaats van de vroegere bepaling: „de predd., die hunne dienst hebben nedergelegd, minstens *f* 10." De tegenwoordige bepaling (in werking gekomen 1 Maart 1870) scheen noodzakelijk, ten einde, bij het in den laatsten tijd veelvuldig voorkomend nederleggen van hunne betrekking door jonge predd., in de verhoogde contributie eene vergoeding te vinden voor het gemis der bijdragen, die bij trouwen en hertrouwen en verwisseling van standplaats betaald worden, en alzoo de beurs geene schade te doen lijden. Door de woorden: „met of na 1 Maart 1870" wordt aan de bepaling elke terugwerkende kracht benomen. Verg. 1868, bl. 55, 56, Bijl. A, bl. 104—106; 1869, bl. 76, 77, 102. Op eene door den Quaestor-Generaal naar daartoe bekomen aanleiding gestelde vraag, wat hij te vorderen hebbe van predikanten, die hunne betrekking hebben nedergelegd en sedert niet meer tot de weduwenbeurs gecontribueerd hebben, doch later op nieuw in dienst treden, heeft de Synode geoordeeld te moeten antwoorden: „dat, aangezien zulke predikanten wel bevoegd waren, volgens art. 5 van het Reglement, om bij het nederleggen van hunne bediening aan de beurs te blijven deelnemen, maar daartoe niet verplicht waren, van hen geene bijbetaling der contributiën voor de verloopen jaren kan worden gevorderd, en op hen, die in dien tusschentijd geen tractement genoten, art. 14 van het

Reglement evenmin van toepassing is, maar zij in de daad gelijk zijn te stellen met de candidaten, die nog geene standplaats hebben, en naar art. 12 bij hunne indiensttreding slechts *f* 10 te storten hebben." 1870, bl. 52, 53. In denzelfden zin heeft de Synode beslist in 1876; zie Handd. bl. 407.

g. Een uit de dienst ontzet, maar later gerehabiliteerd predikant, die nu weer deelgerechtigde van de beurs wenscht te worden, moet — zoolang hij geene eigene standplaats weer verkregen heeft — gerangschikt worden onder de emeriti-predikanten, lit. *b*, en is diensvolgens verplicht tot eene jaarlijksche contributie van *f* 5, benevens tot aanzuivering van het achterstallige over die jaren gedurende welke hij naar litt. *f*. verplicht was *f* 10 te storten. 1859, bl. 40, Bijl. A, bl. 50.

ART. 10. Buitenlandsche predikanten, in eene Nederlandsche gemeente beroepen, betalen, uiterlijk drie maanden na hunne bevestiging, vijfentwintig gulden aan den quaestor van de classe, tenzij ze te voren bij een der Provinciale kerkbesturen waren geëxamineerd en toen reeds de vastgestelde som hadden betaald. Boven die som *pro introitu* contribuëeren zij nog *tien* gulden voor elk jaar, in buitenlandsche dienst besteed; zullende echter deze laatstgenoemde contributie niet hooger dan voor *tien* jaren berekend worden.

Zij, die uit een ander kerkgenootschap tot de Nederlandsche Hervormde Kerk overgaan, en als predikant bij haar optreden, zijn aan dezelfde bepaling onderworpen, in dien zin, dat dienst bij een ander kerkgenootschap gelijk wordt gesteld met buitenlandsche dienst, in de eerste alinea genoemd.

In denzelfden zin is deze bepaling van toepassing op hen, die predikanten worden bij de Protestantsche gemeenten in Oost- of West-Indië en niet tot de Hervormde Kerk overgaan, voor zoo verre zij van hunne bevoegdheid tot deelneming gebruik maken.

De 2e alinea, eene uitbreiding, in werking gekomen 1 Febr. 1874.

Tot de Ned. Herv. Kerk overgaan. De vraag blijft hier, wat iemand, die predikant wordt in eene Protestantsche gemeente en *niet* tot de Herv. Kerk overgaat, moet betalen, wanneer hij van zijne, op grond van art. 5 *e* onbetwistbare, bevoegdheid tot deelneming wil gebruik maken De Synodale Commissie, die in hare najaarsvergadering 1877, naar aanleiding van een bepaald geval, deze vraag te beantwoorden had, heeft erkend, dat het regl. hierin niet heeft voorzien, en dat nu van zulk een predikant geene grootere bijdrage dan de bepaalde contributie van *f* 20 kan worden gevorderd, behoudens de toepasselijkheid van art. 13. De Synode, zich met de uitlegging der Syn. Comm. vereenigende, nam op haar voorstel, ter aanvulling van de bestaante leemte, de volgende uitbreiding, als nieuwe al. bij dit art., voorloopig aan en zond haar aan de Prov. Kerkbesturen en Class. Vergg. tot inwinning van hunne consideratiën toe: „In denzelfden zin is deze bepaling van toepassing op hen, die predikanten worden in Protestantsche gemeenten en niet tot de Hervormde Kerk overgaan, voor zoo verre zij van hunne bevoegdheid tot deelneming gebruik maken." 1878, bl. 35, 36, Bijl. A, bl. 84—86. De uitbreiding kwam in werking 1 Januari 1880.

ART. 11. Alle candidaten tot de heilige dienst, ook die voor de

Indiën bestemd zijn, betalen bij hun examen de contributie van vijfentwintig gulden.

ART. 12. Een predikant betaalt bij zijne indiensttreding tien gulden.

Tien gulden. Verg. over de toepasselijkheid van dit art. op predd., die na hunne bediening te hebben nedergelegd, later weer in dienst treden, de tweede aant. op art. 9 (2e gedeelte). — Een voorstel van de Classikale Verg. van Appingedam tot verhooging van deze bijdrage, is niet aangenomen. 1874, bl. 260—262.

De tweede alinea, bevattende de bepaling der bijdrage van de hoogleeraren bij hunne deelneming, is vervallen 15 Januari 1887. — Zie art. 14.

ART. 13. Bij trouwen en hertrouwen wordt *f* 10 bijgedragen, welke gelden mede verschuldigd zijn door den predikant, die gehuwd zijnde in dienst treedt.

Voor deze gelden wordt eene acte van inschrijving afgegeven, waarvan een duplicaat te allen tijde, tegen betaling van *f* 3, wordt verkrijgbaar gesteld.

In geval het blijkt bij den dood van een predikant, dat hij niet is ingeschreven, wordt door zijne nagelaten betrekkingen tot bekoming van de acte tot deelgerechtigheid opgebracht eene som van *f* 20.

De in dit artikel vervatte bepalingen zijn ook van toepassing op de hoogleeraren.

ART. 14. Bij elke verwisseling van standplaats wordt twintig gulden bijgedragen.

Dezelfde som wordt ook door de hoogleeraren betaald bij het aanvaarden hunner betrekking en bij iedere verplaatsing als zoodanig.

De Synode heeft geoordeeld, dat dit art ook van toepassing is op predikanten, die hier te lande hunne opleiding genoten en alreeds eene vaste standplaats bekleed hadden, en nu, na een tijdlang buitenslands in de bediening geweest te zijn, weder in eene Nederlandsche Herv. gemeente bevestigd worden. Zij zullen dus, behalve naar art. 10 de mogelijke achterstallige contributiën, *f* 20 voor verwisseling van standplaats betalen moeten. 1867, bl. 9; verg. Bijl. A, bl. 111, 112.

Bij het aanvaarden—betrekking. Uitbreiding in werking getreden 15 Januari 1887.

ART. 15. De dienstdoende en emeriti predikanten, alsmede de weduwen en weezen van eerstgenoemden gedurende het jaar van gratie, worden gerekend den Staat te hebben gemachtigd tot de inhouding hunner contributiën van het door hen van rijkswege genoten wordende traktement of pensioen, om overgemaakt te worden aan den quaestor-generaal.

ART. 16. In gemeenten, waar geen traktement uit 's lands kas genoten wordt, zijn de predikanten en hunne betrekkingen tijdens het jaar van gratie, en de predikanten van den ring bij vacature verplicht, hunne jaarlijksche contributiën, de eerstgenoemden vóór

den laatsten der maand Maart, te betalen aan den quaestor der classe, waartoe zij behooren.

Bij nalatigheid van twee jaren geeft de quaestor der classe hiervan kennis aan den quaestor-generaal, en deze aan de Synode of de Synodale Commissie, ten einde dienaangaande de noodige maatregelen te nemen.

Art. 17. Een uit de dienst ontzet predikant, deelgerechtigde van de beurs gebleven, betaalt zijne contributie vóór den eersten November van ieder jaar bij den quaestor van het Classikaal ressort, waartoe zijne woonplaats behoort.

Bij nalatigheid van twee jaren is hij van zijne deelgerechtigheid vervallen, na tweemalen door den quaestor der classe gewaarschuwd te zijn, ééne maand na den eersten en ééne maand vóór den tweeden vervaltijd.

Art. 18. Al de contributiën, door den quaestor der classe ontvangen, worden onverwijld door hem overgemaakt aan den quaestor-generaal.

Art. 19. De examengelden ontvangt de quaestor-generaal door de secretarissen der Provinciale kerkbesturen.

Art. 20. Het beheer van de beurs is opgedragen aan den quaestor-generaal, op een jaarlijksch traktement van *f* 600, zonder meer.

Art. 21. De quaestor-generaal is gemachtigd tot het ontvangen van de renten en van alle andere inkomsten der weduwenbeurs.

Hij zorgt voor de tijdelijke belegging der beschikbare gelden.

Hij doet jaarlijks rekening en verantwoording van zijne administratie aan de Synode.

Art. 22. De quaestor-generaal zal, wanneer de opvrage van de uitdeeling geschiedt na den door de burgerlijke wet bepaalden termijn van vijf jaren, de betaling niet doen volgen, dan na daartoe uitdrukkelijk door de Synode te zijn gemachtigd.

Art. 23. De quaestor-generaal maakt jaarlijks een kort verslag van den staat der beurs voor de deelgerechtigden op.

Dit Reglement is, ter vervanging van het „Reglement voor eene Algemeene Weduwenbeurs" (goedgekeurd bij K. B. van 10 Nov. 1819, no. 56, en te vinden bij Hooyer, t. a. p., bl. 160—164), gearresteerd door de Alg. Synode der Ned. Herv. Kerk in 1856 en in werking gekomen 20 Mei 1857.

REGLEMENT

OP HET

FONDS VOOR NOODLIJDENDE KERKEN EN PERSONEN.

ART. 1. In de Nederlandsche Hervormde Kerk bestaat een fonds voor noodlijdende kerken en personen.

ART. 2. De kapitalen, tot dit fonds behoorende, worden belegd in inschrijvingen op een der Grootboeken der Nationale schuld of op hypotheken.

De inschrijvingen op een der Grootboeken geschieden onder het algemeene hoofd:

Kerkelijke liefdefondsen onder het oppertoezicht en beheer van het Algemeen Christelijk Synode der Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden.

Voor iedere belegging op hypotheek wordt de toestemming der Synode of der Synodale Commissie gevorderd.

ART. 3. Het kapitaal van het fonds wordt vermeerderd door schenkingen, legaten en erfstellingen, indien daaraan geene bepaalde bestemming tot uitdeeling gegeven is.

ART. 4. Jaarlijks worden de Kerkeraden uitgenoodigd tot het houden van ten minste ééne collecte in hunne gemeente ten behoeve van noodlijdende kerken en personen.

ART. 5. De inkomsten van het fonds bestaan uit:

a. de renten der kapitalen ingeschreven op de Grootboeken der Nationale schuld;

b. de renten der hypotheken;

c. de renten van tijdelijk belegde gelden;

d. giften en toevallige baten;

e. de opbrengst der collecten.

ART. 6. Tot uitdeeling zijn, na aftrek der administratiekosten, bestemd:

a. het batig slot van 't verloopen jaar;
b. alle renten, hoe ook genaamd;
c. de opbrengst der collecten, alle giften van kerkvoogdijen, van bijzondere personen en overige baten.

Ter voorziening in zeer dringende behoeften kan in buitengewone omstandigheden een gedeelte van het kapitaal worden gebruikt. Voor een daartoe te nemen besluit wordt de toestemming van drie-vierden van de leden der Synode gevorderd.

Art. 7. Uit het fonds worden verstrekt:

1°. groote toelagen tot het bouwen of herstellen van kerkgebouwen en pastorijen;

2°. kleine toelagen aan gemeenten om in de gewone behoeften der kerkelijke administratie te voorzien, en dus niet gebezigd te worden tot verhooging van de jaarwedden van de predikanten of godsdienstonderwijzers;

3°. kleine toelagen tot ondersteuning van betrekkingen van predikanten.

Art. 8. Bij de berekening van het bedrag, dat voor de groote toelagen mag worden bestemd, wordt eerst voor de kleine toelagen gelijke som afgezonderd als daarvoor ten voorgaanden jare besteed is.

Art. 9. Alle verzoekschriften om ondersteuning voor kerk- of pastorijbouw worden aan de Synodale Commissie toegezonden door tusschenkomst van de Classikale Besturen en Provinciale Kerkbesturen van het ressort, opdat deze deswege hunne overwegingen mededeelen en, bij meer aanvragen uit dezelfde classis of provincie, tevens die gemeenten aanwijzen, welke naar hun oordeel in de eerste plaats voor hulp in aanmerking komen.

Art. 10. Bij de verzoekschriften om eene groote toelage tot het bouwen of herstellen van kerkgebouwen en pastorijen worden als bewijsstukken overgelegd:

a. een specifieke staat van alle bezittingen en schulden en van de ontvangsten en uitgaven over de laatste drie jaren, behoorlijk geteekend door kerkvoogden en notabelen;

b. bestek, teekening en specifieke begrooting van het werk, dat men wenscht te doen verrichten;

c. eene verklaring van het Provinciaal Collegie van toezicht op het beheer der kerkelijke goederen van de Hervormde gemeenten, waaronder de vragende gemeente behoort, dat zij werkelijk hulpbehoevend is en dat het de gevraagde som althans niet overdreven keurt;

d. een schriftelijk bewijs van het bedrag der gelden, welke de gemeente zelve bijdraagt;

e. een bewijs dat men — waar op de Provinciale begrootingen

daarvoor fondsen zijn aangewezen, of bijzondere provinciale fondsen tot ondersteuning van hulpbehoevende gemeenten bestaan — zich tot de Provinciale Staten of tot de bestuurders van die fondsen gewend heeft, met opgaaf van de som, welke gevraagd en beloofd of verkregen is;

f. bijaldien ondersteuning voor den bouw van eene nieuwe kerk of voor aan te brengen zeer belangrijke veranderingen wordt gevraagd, eene teekening van het te sloopen of nieuw in te richten gebouw, welke als eigendom der Synode tot haar archief blijft behooren.

Art. 11. De gemeenten, welke niet onder het toezicht van het Algemeen Collegie op 't beheer staan, leggen in plaats van het in art. 10 onder *c* bepaalde over:

a. een door het Plaatselijk Collegie van beheer gewaarmerkt en door den Kerkeraad voor met het oorspronkelijke overeenstemmend verklaard afschrift der rekening en verantwoording van het kerkelijk beheer over de laatste drie jaren;

b. eene verklaring van genoemd collegie, dat het zich verbindt in de eerstvolgende vijf jaren een afschrift van de rekening en verantwoording in te zenden bij de Synode door tusschenkomst van het Classikaal Bestuur, waaronder de gemeente behoort.

Art. 12. De verzoekschriften worden met de vereischte stukken vóór 1 September ingediend bij de Classikale Besturen, die ze vóór 1 November met de noodige inlichtingen opzenden aan de Provinciale Kerkbesturen. Van deze ontvangt de Synodale Commissie ze voor het einde des jaars.

In buitengewone omstandigheden, ter beoordeeling van de Synodale Commissie, worden ook later ingekomen verzoekschriften in overweging genomen.

Art. 13. Zoo dikwijls de Synodale Commissie het noodig acht, onderwerpt zij het bestek en de begrooting van het werk, waarvoor subsidie wordt aangevraagd, aan de beoordeeling van een bouwkundige, door haar daarvoor ten laste van het fonds aan te wijzen, en maakt van diens voorlichting gebruik bij hare in hare voorjaarsvergadering op te maken voordrachten aan de Synode.

Bij de aanvrage om eene groote toelage voor geheele vernieuwing van kerk of pastorie laat de Synodale Commissie door een bouwkundige onderzoeken of deze gebouwen niet voor herstelling vatbaar zijn.

Bij de—vatbaar zijn. Toevoeging, 15 Januari 1887.

Art. 14. Geene ondersteuning wordt toegekend als de gemeente niet naar vermogen heeft bijgedragen.

Uit het fonds verkrijgt geene gemeente subsidie, die gedurende

de laatste vijf jaren niet telkens eene collecte voor het fonds heeft gehouden, tenzij gebleken is, dat het verzuim onwillekeurig is geweest.

Uit het fonds—onwillekeurig is geweest. Deze toevoeging in werking getreden 15 Januari 1887.

Art. 15. Geene hulp verkrijgt eene gemeente, die elders tot hetzelfde einde eene inzameling heeft gehouden, tenzij in geheel buitengewone omstandigheden daartoe bijzonder gemachtigd, door het Provinciaal Kerkbestuur voor zoover de inzameling in hare provincie betreft, door de Synode of de Synodale Commissie als de inzameling zich uitstrekt tot gemeenten in andere provinciën.

Art. 16. Na het toekennen van ondersteuning wordt geene verandering van bouwplan vergund dan door de Synodale Commissie, die vooraf de betrokken besturen en, voor zoo veel noodig, den in art. 13 vermelden bouwkundige hoort.

Worden wegens verandering van bouwplan de kosten lager geraamd dan het cijfer der oorspronkelijke begrooting, dan komt het verschil ten bate van het fonds; zijn de kosten hooger, dan wordt slechts bij uitzondering eene evenredige vermeerdering van ondersteuning toegestaan door de Synode.

Art. 17. Bij het toekennen van ondersteuning voor kerk- of pastorijbouw wordt aan de beheerders van de kerkelijke goederen der betrokken gemeente, of aan de in deze verantwoordelijke commissie de verplichting opgelegd om, terstond na de openbare aanbesteding, hierop de goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur te vragen.

De goedkeuring wordt met den in dezen vereischten spoed door het Provinciaal Kerkbestuur verleend, nadat het daarover het Classikaal Bestuur heeft gehoord.

Zoodra de goedkeuring verleend is, wordt aan de Synodale Commissie bericht gegeven van de som, waarvoor het werk is aangenomen. Blijkt daaruit dat de aannemingssom vermeerderd met de kosten van besteding, van plannen, bestekken, teekeningen en toezicht, voor zoo verre deze niet bij de voorwaarden der besteding in de aannemingssom begrepen zijn, beneden het cijfer der begrooting blijven, dan komt het verschil ten bate van het fonds.

Blijkt daaruit dat de aannemingssom—bate van het fonds. Wijziging in werking getreden 15 Januari 1887.

Art. 18. Tot onderhandsche aanbesteding onder degelijken borgtocht wordt de toestemming der Synodale Commissie op voordracht der betrokken besturen vereischt. Die toestemming wordt niet verleend, als de geraamde kosten het cijfer van *f* 400 te boven gaan.

Art. 19. In buitengewone gevallen geeft de Synodale Commissie vóór het toekennen van ondersteuning mede toestemming om al vast

tot de aanbesteding en de uitvoering van het werk over te gaan; doch met de uitdrukkelijke verklaring, dat de Synode vrij blijft in hare beschikking op de aanvraag, en met oplegging van de verplichting tot onverwijlde kennisgeving van den uitslag der aanbesteding.

ART. 20. De toegekende bijdragen voor het bouwen of herstellen van kerkgebouwen of pastorijen worden niet uitbetaald, vóórdat door tusschenkomst van het Classikaal Bestuur bij de Synodale Commissie een voldoend bewijs zal zijn ingediend, dat het werk overeenkomstig het bestek is afgeleverd en de kerkelijke gebouwen behoorlijk tegen brandschade verzekerd zijn.

Wanneer echter *f* 2000 of meer voor subsidie uit het fonds is toegestaan, wordt de begunstigde gemeente, als zij *bij den eersten termijn minstens een vierde van de aannemingssom betaald heeft*, tot betaling van den *tweeden* termijn door uitkeering van de helft en tot betaling van den *laatsten* termijn door uitkeering van de wederhelft der subsidie in staat gesteld, behoudens op gelijke wijze over te leggen voldoend bewijs der behoorlijke aflevering van het werk *bij elk* dier termijnen.

ART. 21. De ondersteuning, die niet binnen vijf jaren na de toekenning is opgevraagd, vervalt ten bate van het fonds.

ART. 22. Bij een eerste verzoek om eene *kleine toelage ter voorziening in de kosten der eeredienst* wordt gevoegd:

a. eene opgaaf van het getal leden, lidmaten en armen;

b. een naauwkeurige staat van alle bezittingen en schulden;

c. eene gespecificeerde opgaaf van de ontvangsten en uitgaven bij de kerk- en diaconie gedurende de laatste vijf jaren, van elk jaar afzonderlijk, en bericht omtrent den toestand van kerk en pastorij.

Voorts wordt bij elk verzoek gevoegd eene voordracht van de betrokken besturen tot toewijzing of afwijzing en bij die tot toewijzing opgaaf van de redenen, waarom de gemeente zelve in de behoeften van de eeredienst niet kan voorzien.

ART. 23. Bij elk verzoekschrift om eene toelage voor *noodlijdende personen* wordt door de betrokken besturen bij de voordracht gevoegd:

A. eene opgaaf:

a. van de hulpbehoevende betrekkingen van predikanten;

b. van de namen en voornamen, de laatste standplaats en den dag van het overlijden der predikanten, die haar hebben nagelaten;

c. van de namen en voornamen van hen, die toelagen verzoeken, van hunne betrekking tot den overleden predikant, van hunnen ouderdom en woonplaats;

d. van het getal en den ouderdom der nog onverzorgde kinderen van weduwen;

e. van hunne inkomsten, den aard der inkomsten, pensioenen, kinder-, school- en academiegelden; van de kassen en fondsen, waaruit toelagen worden genoten; van het bedrag van iedere soort dier inkomsten in het voorgaande jaar en van het geheel van alle inkomsten;

f. verder van de bijzondere omstandigheden van personen of huisgezinnen;

g. van de onderlinge verhouding der aanvragenden ten opzichte van behoefte aan ondersteuning.

B. eene voordracht tot toewijzing of afwijzing.

Betrekkingen van predd. De vraag, of aan predikantsdochters, die weduwen zijn, eene toelage kan worden uitgekeerd, is door de Synode in bevestigden zin beantwoord, op grond van de bepaling van het regl., die van predikantsbetrekkingen spreekt, waartoe predikantsdochters, die gehuwd zijn geweest, blijven behooren. Elk verzoek van dien aard, ook van betrekkingen, die in een ver verwijderden graad nabestaanden zijn van een predikant, moet op zich zelf beoordeeld worden. 1882, bl. 35, 36.

Art. 24. De verzoekschriften worden met de vereischte stukken vóór 1 September ingediend bij het Classikaal Bestuur van het ressort, hetwelk ze vóór 15 October met de noodige inlichtingen opzendt aan het Provinciaal Kerkbestuur.

De Provinciale Kerkbesturen verzenden de ontvangen aanvragen vóór het einde des jaars aan de Synodale Commissie, die alsdan in hare voorjaarsvergadering eene met redenen omkleede voordracht vaststelt en deze met al de daarbij gevoegde bescheiden aan de Synode opzendt, welke daarover definitief beslist. In buitengewone omstandigheden, ter beoordeeling der Synode, kunnen ook later ingezonden verzoekschriften in overweging worden genomen.

Dit artikel is gewijzigd en aldus vastgesteld in de zitting van 21 Aug. 1888 en komt in werking den 1 Augustus 1889.

Art. 25. Het beheer van het fonds is opgedragen aan den quaestor-generaal, die:

1°. gemachtigd is tot ontvangst der renten van de inschrijving op de Grootboeken, alsmede van de legaten, giften en alle overige inkomsten en gelden voor het fonds bestemd, terwijl afschrijvingen door hem alleen op uitdrukkelijke machtiging der Synode geschieden;

2°. de beschikbare gelden tijdelijk belegt;

3°. aan de Synodale Commissie in hare voorjaarsvergadering opgaaf doet van de middelen, die voor het loopende jaar vermoedelijk beschikbaar zijn;

4°. de toegekende groote en kleine toelagen uitbetaalt; de toegewezen ondersteuning voor het bouwen en herstellen van kerkgebouwen en pastorijen, echter niet dan na ontvangen bericht van de Synode of de Synodale Commissie, dat aan de in art. 20 omschreven verplichtingen voldaan is;

5°. door tusschenkomst der Synodale Commissie jaarlijks rekening en verantwoording doet van zijn gehouden beheer, en daarbij opgaaf inzendt van den staat van het fonds; en

6°. voor beheerskosten jaarlijks *f* 400 geniet.

ART. 26. De Synodale Commissie is bevoegd op aanbeveling der kerkelijke besturen van het ressort in onvoorzienen nood te helpen met eene toelage van hoogstens 50 gulden.

ART. 27. De Classikale quaestoren en de secretaris van de Commissie voor de zaken der Waalsche kerken zenden vóór het einde van ieder jaar aan den quaestor-generaal, met eene gespecificeerde opgaaf, de door de Kerkeraden in dat jaar verzamelde gelden en de en de overige bij hen ingekomen giften voor het fonds.

ART. 28. De Algemeene Synodale Commissie doet jaarlijks bij het toezenden van den collecte-brief aan de Kerkeraden mededeeling van den staat van het fonds en van de rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar met aanbeveling der belangen van noodlijdende kerken en personen.

SLOTBEPALING.

Bij de invoering van dit Reglement worden alle vroegere besluiten en voorschriften betrekkelijk op de aan te vragen of te verleenen ondersteuning uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen buiten werking gesteld.

Dit Reglement is, ter vervanging van verscheidene bestaande verordeningen (Zie BRUNA, t. a. p., Afd. II, § 17) vastgesteld door de Synode den 22 Aug. 1878, en, na uitvaardiging door de Syn. Comm., in werking getreden den 15 Januari 1879.

REGLEMENT

OP HET

FONDS TER VERBETERING DER SCHRAALSTE PREDIKANTSTRACTEMENTEN IN DE NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

ART. 1. In de Nederlandsche Hervormde Kerk bestaat een fonds tot verbetering der schraalste predikantstraktementen.

ART. 2. De bronnen van inkomst voor dit fonds zijn:
a. vrijwillige bijdragen;
b. buitengewone giften;
c. legaten en erfstellingen;
d. de renten van kapitalen ingeschreven in een van de Grootboeken der Nationale Schuld;
e. de renten van tijdelijk belegde gelden.

ART. 3. De kapitalen, niet ter uitdeeling bestemd, zijn ingeschreven in een der Grootboeken ten name van *het Fonds tot verbetering van de schraalste predikantstraktementen onder het oppertoezicht en beheer van het Algemeen Christelijk Synode der Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden.*

Tot hunne vergrooting worden gebruikt, na aftrek der kosten van beheer:
a. het bedrag der legaten en der erfstellingen, niet uitdrukkelijk ter uitdeeling geschonken;
b. de helft van de vrijwillige bijdragen, of van deze bijdragen zoo veel meer als daarvan ten voorgaande jare ongebruikt is gelaten;
c. het bedrag der buitengewone giften.

Uit alinea *b* zijn weggenomen de woorden: „*van het bedrag der renten* en in werking getreden 15 December 1880.

ART. 4. Van de inkomsten worden ter uitdeeling bestemd het volle bedrag der renten, in het voorafgaande jaar ontvangen en op zijn hoogst de helft van de vrijwillige bijdragen.

***Het volle*—. Wijziging in werking getreden 15 December 1880.**

Art. 5. Uit dit fonds wordt bij voorkeur uitgekeerd ten behoeve van predikantsplaatsen, waaraan, bij gemis van vrije woning, een tractement verbonden is, hetwelk, alle gewone en buitengewone toelagen daaronder begrepen, de som van *f* 1000 niet te boven gaat.

Niet te boven gaat. Ingevolge een voorstel van de Syn. Commissie heeft de Synode in 1885 in beginsel aangenomen om het tractement van alle gemeenten, dat aan zuiver inkomen minder dan *f* 900 bedraagt, op dat cijfer te brengen. Handd. bl. 35, 36; Bijl. A, bl. 53.

Art. 6. Alleen de Synode is bevoegd eene toelage toe te kennen en het bedrag daarvan te bepalen.

Die toekenning geschiedt tot wederopzegging.

Art. 7. De Classikale Besturen brengen jaarlijks vóór den 10 Mei, omtrent alle inkomsten der toelagen genietende predikantsplaatsen in hun ressort, verslag uit aan de Algemeene Synodale Commissie, ter beoordeeling of er voortdurend behoefte bestaat aan de toelage.

Verslag. Ten einde de Class. Besturen in staat te stellen, aan het voorschrift van dit art. te voldoen, heeft de Synode de Kerkeraden van gemeenten, die voor hare predikantsplaatsen eene toelage uit het fonds genieten, aangeschreven, dat zij voor 1 Januari aan de Class. Besturen telken jare de noodige opgaven doen, waaruit deze de bedoelde verslagen moeten opmaken. 1879, bl. 50.

Voortdurend behoefte. Een verzoek om ook in vacaturen de toelagen aan de gemeenten toe te staan, is door de Syn. Comm. afgewezen als in strijd met het door de Synode aangenomen beginsel en de bestemming van het Fonds. 1885, Bijl. B, bl. 136. Handd. bl. 124. Verg. 1884, bl. 38. De Class. Besturen behooren de gemeenten, die er eenigszins toe in staat zijn, op te wekken tot eigene krachtsinspanning in zake van noodzakelijke tractements-verhooging. 1884, bl. 38.

Door de Synode werd in de zitting van 24 Augustus 1888 voorloopig vastgesteld de volgende wijziging van art. 7 achter de woorden: „*in hun ressort*" te voegen „na inzage en met overlegging van de rekening en verantwoording der Kerkelijke administratie over de laatste drie jaren." Hand. bl. 498.

Art. 8. De verzoeken om eene toelage uit het fonds worden voor de eerste maal en, zoolang er niet op beschikt is, bij blijvende behoefte telken jare door den Kerkeraad ingezonden bij de Algemeene Synodale Commissie door tusschenkomst van de Classikale Besturen, opdat deze hunne adviezen daar bijvoegen.

Voor de eerste maal—behoefte. Wijziging in werking getreden 15 December 1880.

Art. 9. Bij elk verzoek wordt gevoegd eene naauwkeurige opgaaf van de inkomsten aan de predikantsplaats verbonden, een door president en secretaris van het plaatselijk collegie van beheer gewaarmerkt afschrift van de rekening en verantwoording zijner administratie over de laatste drie jaren, benevens eene door volledige opgaven omtrent den toestand der gemeente te bevestigen verklaring, dat de gemeente zelve bezwaarlijk iets tot verbetering van het traktement of de traktementen bijdragen kan.

Art. 10. De verzoeken worden vóór den 1 Januari ingediend bij het Classikaal Bestuur van het ressort, hetwelk ze met zijn advies vóór den 15 April overmaakt aan het Provinciaal Kerkbestuur. Dit bestuur zendt ze insgelijks van zijn advies vergezeld, vóór den 10 Mei aan de Algemeene Synodale Commissie, die ze met haar advies overbrengt aan de Synode.

De verzoeken worden voor den 1 Januari enz. De vraag, of de verzoeken in art. 9 en 10 bedoeld alleen slaan op verzoeken *voor de eerste maal*, is door Synode in 1888 ontkennend beantwoord. Hand. 1888, bl. 494. — Bijl. A, bl. 92.

Het Class. Bestuur. De Synode heeft per circulaire v. d. 24 Juli 1882, de Class. Besturen gewezen op het gebruik der gedrukte staten tot het doen der voordrachten en daarbij opgemerkt, dat op voordrachten in anderen vorm geen acht zal worden geslagen. 1882, bl. 25.

Art. 11. Het beheer van het fonds is opgedragen aan den quaestor-generaal, die:

1°. gemachtigd is tot ontvangst der renten van de inschrijvingen op de Grootboeken, van de hem telken jare vóór 31 December door de Classikale quaestoren en den secretaris van de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken overgemaakte gelden, alsmede van de legaten, giften en alle overige inkomsten en gelden voor het fonds bestemd;

2°. de beschikbare gelden tijdelijk belegt;

3°. aan de Synodale Commissie in hare voorjaarsvergadering eene opgaaf inzendt van de voor uitkeering beschikbare gelden;

4°. uitbetaling doet van de door de Synode toegekende toelagen door tusschenkomst van de Classikale quaestoren en van den secretaris der Commissie tot de zaken der Waalsche kerken;

5°. door tusschenkomst van de Synodale Commissie jaarlijks rekening en verantwoording doet van zijn gehouden beheer met afzonderlijke opgaaf van den staat van het fonds;

6°. voor beheerskosten jaarlijks *f* 100 geniet.

Art. 12. De Algemeene Synodale Commissie verzendt jaarlijks aan de Kerkeraden een verslag van den staat van het fonds met aanbeveling van zijne belangen.

Dit Reglement is, na door de Synode in hare vergadering van 1878 te zijn vastgesteld, door de Syn. Commissie uitgevaardigd, om in werking te treden den 15 Jan. 1879. Over den oorsprong en de aanvankelijke werking van het fonds vergelijke men BRUNA, t. a. p., Afd. II, § 35, D.

REGLEMENT

OP DE

KOSTEN VOOR HET BESTUUR DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

ART. 1. De kosten voor het bestuur der Nederlandsche Hervormde Kerk worden bestreden uit een fonds, dat den naam draagt van Algemeene kas der Nederlandsche Hervormde Kerk, ten behoeve van haar bestuur.

ART. 2. De beschikking over deze kas behoort bij de Synode, naar de regelen bij dit reglement vastgesteld.

ART. 3. De administratie dezer kas wordt onder behoorlijken borgtocht gevoerd door den quaestor-generaal der Algemeene Synode, volgens zijne instructie.

ART. 4. Het toezicht op de administratie van den quaestor-generaal wordt namens de Synode uitgeoefend door de Algemeene Synodale Commissie, die daarvoor jaarlijks eene commissie van twee leden en twee plaatsvervangers uit haar midden benoemt.

Deze commissie is ten allen tijde bevoegd inzage te nemen van de boeken en verdere bescheiden der administratie, de kas op te nemen en alles te verrichten, wat zij voor het toezicht noodig acht.

Dezelfde commissie neemt de jaarrekening op, uiterlijk in de maand April, en brengt verslag uit in de voorjaarsvergadering der Synodale Commissie.

De Synodale Commissie sluit de rekening voorloopig af, en brengt deze met het bij haar ingekomen rapport van hare gecommitteerden bij de eerstvolgende Synode ter tafel tot definitieve afsluiting.

Indien de Synodale Commissie bezwaar maakt tegen de voorloopige afsluiting, geeft zij de zaak aan de Synode over ter eindbeslissing.

Van de afgesloten rekening wordt, wat de eindcijfers van elk hoofdstuk betreft, een afdruk met de noodige toelichtingen door de zorg

der Synode ter kennis gebracht van de Kerkeraden en de kerkelijke administratiën der gemeenten van de Nederlandsche Hervormde Kerk.

Van de afgesloten rekening, enz. Uit het Overzicht van den Staat der Alg. Kas over 1877, aan de Kerkeraden, enz. verzonden d.d. 23 Juli 1878, zij hier medegedeeld de volgende opgave van ontvangsten en uitgaven:

ONTVANGSTEN.

1.	Saldo van het voorgaande jaar	*f* 77.81.
2.	Toelage van het Rijk	- 39899.32.
3.	Bijdragen der gemeenten	- 23897.50.
4.	Renten van beleeningen	- 774.53^5.
5.	Opbrengst van de Handelingen der Synode	- 1071.46.
6.	Buitengewone baten	- 173.50.
7.	Afgeloste beleeningen	- 26700.—.
	Te zamen . . .	*f* 92594.12^5.

UITGAVEN.

1.	Synodale kosten	*f* 12228.71.
2.	Kosten der Provinciale Kerkbesturen . .	- 12062.65.
3.	Kosten der Classikale Besturen en toelagen voor de Ringen	- 28815.—.
4.	Kosten der Kerkvisitatie	- 4424.97^5.
5.	Toelagen voor de Classikale Vergaderingen	- 3900.—.
6.	Kosten der Synodale Handelingen . . .	- 1067.62^5.
7.	Overige drukloonen	- 668.25.
8.	Vergoeding van kerkelijke en burgerlijke proceskosten	- 276.50.
9.	Buitengewone uitgaven	- 821.45.
10.	In beleeningen en prolongatie geplaatste gelden	- 26800.—.
11.	Administratiekosten	- 1500.—.
	Te zamen	*f* 92565.16.
	Als ontvangsten komen voor .	- 92594.12^5.
	Saldo in kas	- 28.96^5.

ART. 5. De inkomsten der Algemeene kas zijn:
1°. toelage van het Rijk;
2°. bijdrage van de gemeenten der Nederlandsche Hervormde Kerk;
3°. renten van inschrijvingen, certificaten en beleeningen;
4°. giften en legaten;
5°. opbrengst der Synodale handelingen;
6°. buitengewone baten.

ART. 6. De bijdragen der gemeenten worden verkregen door eenen omslag, waarbij iedere gemeente wordt aangeslagen voor een bedrag, door haar telken jare aan den quaestor der classis, waaronder zij

resorteert, en, zooveel de Waalsche gemeenten betreft, aan den Secretaris der Commissie voor de zaken der Waalsche kerken, en door de bedoelde quaestoren en den genoemden secretaris aan den quaestor-generaal der Algemeene Synode over te maken.

Door de bedoelde quaestoren. Na de opheffing van het Kerkbestuur van Limburg bij de den 31 Maart 1875 in werking gekomen veranderingen in het Alg. Regl., waardoor Limburg eene classis onder het Prov. ressort van Noordbrabant met Limburg geworden is, heeft dit art. de noodige wijziging ondergaan, in werking gekomen den 15 Dec. 1877. Desgelijks art. 12, 5°.

ART. 7. Voor dezen omslag worden de gemeenten in 5 klassen gerangschikt.

Iedere gemeente draagt de som bij, welke zij naar hare klasse te betalen heeft, vermenigvuldigd met het cijfer van het getal van hare predikantsplaatsen.

De jaarlijksche omslag bedraagt in de verschillende klassen, behoudens de vermenigvuldiging hierboven bedoeld: in de eerste klasse *f* 5; in de tweede *f* 10; in de derde *f* 15; in de vierde *f* 20; in de vijfde *f* 25.

ART. 8. De Algemeene Synodale Commissie stelt, na gehoord te hebben de Provinciale Kerkbesturen, die de Classikale Besturen raadplegen, de bijdragen van alle gemeenten volgens art. 7 voorloopig vast, en brengt den daarvan opgemaakten staat met de ingekomen adviezen bij de eerstvolgende Synode ter tafel, onder mededeeling, zoo zij van de bedoelde adviezen is afgeweken, van de redenen, die haar daartoe hebben geleid.

De Synode beslist en stelt de omslagen definitief vast.

Zij zendt een afschrift van de lijst der omslagen aan den quaestor-generaal.

ART. 9. Bij de bepaling tot welke klasse eene gemeente behoort, wordt gelet op de talrijkheid en de welvaart van hare leden, alsmede op de inkomsten van hare kerkgoederen.

Bij gecombineerde gemeenten wordt het aandeel, door elk van haar in den gemeenschappelijken aanslag te dragen, met het oog op dit artikel geregeld, tenzij bij vroeger gesloten onderlinge overeenkomsten daarin nader mocht zijn voorzien.

Bij gecombineerde gemeenten, enz. Deze al. (vastgesteld 2 Aug. 1878) is aan het art. toegevoegd, ten einde te gemoet te komen aan moeielijkheden, die zich soms opdeden waar aanmerkelijk verschil is tusschen de gegoedheid der gecombineerde gemeenten.

ART. 10. Het quotum van iedere gemeente wordt jaarlijks door den Kerkeraad vóór 1 April overgemaakt.

De Kerkeraad vraagt het tijdig van het Collegie der kerkelijke administratie van de gemeente.

Art. 11. Elke vijf jaren, te beginnen met het vijfde jaar na het in werking treden van dit reglement, wordt, behoudens de quotiseering tusschentijds, voortvloeiende uit de stichting van nieuwe gemeenten, de opheffing van combinatiën en de verandering in het getal der predikantsplaatsen van reeds bestaande gemeenten, de tabel van den omslag door de Synodale Commissie herzien en op dezelfde wijze, als bij art. 8 is bepaald, vastgesteld.

Met het vijfde jaar. D. i. voor het eerst in het jaar 1880.

Art. 12. De uitgaven ten laste der kas zijn:

1°. de reis- en verblijfkosten of presentiegelden van de leden der Synode en der Synodale Commissie en van de uit haar midden gecommitteerde leden;

2°. het honorarium en de bureaukosten van den secretaris der Synode;

3°. het honorarium van den quaestor-generaal wegens de administratie der kas;

4°. de vergaderingskosten der Synode en der Synodale Commissie;

5°. de reis- en presentiegelden van de leden der Provinciale Kerkbesturen, de Commissie voor de zaken der Waalsche kerken daaronder begrepen, alsmede van hunne secundi;

6°. de honoraria en bureaukosten van de secretarissen dier besturen;

7°. de reis- en presentiegelden van de leden der Classikale Besturen;

8°. de honoraria en bureaukosten van de scriba's en quaestoren der Classikale Besturen, alsmede van den Classikalen quaestor;

9°. de kosten der kerkvisitatie;

10°. de toelagen voor de Classikale vergaderingen;

11°. de toelagen aan de ringen;

12°. drukloonen;

13°. vergoeding van kerkelijke en burgerlijke proceskosten;

14°. de algemeene administratiekosten voor de algemeene kas;

15°. buitengewone uitgaven.

1°. en 4°. Hier zijn 15 Januari 1884 weggenomen de woorden . . . . *alsook van de leden der commissie*, welke, ten gevolge van het in werking komen van het *Regl. op het H. O. in de Godgeleerdheid*, waren vastgesteld. Zoo ook in het volg. art. in de tweede al. — Zie art. 16 Regl. op het H. O.

5°. Zie op art. 6.

8°. *Alsmede—quaestor.* Bijvoeging in werking getreden 15 Januari 1884.

Art. 13. Het honorarium en het bedrag der bureaukosten ten behoeve van den secretaris der Synode en het bedrag van het hem te verleenen pensioen, als ook het honorarium van den quaestor-generaal, worden door de Synode vastgesteld.

De reiskosten voor de leden der Synode en der Synodale Commissie worden berekend op *f* 1.20, voor elk uur afstands heen en terug te zamen, de verblijfkosten op *f* 6 voor elken dag, uitgezonderd

voor de leden te 's Gravenhage woonachtig, die daarentegen *f* 3 voor elken dag presentiegeld genieten. De president ontvangt *f* 2 voor elken dag boven zijn verblijf- of presentiegeld als lid.

Het bedrag der honoraria van de secretarissen, scriba's der Provinciale en Classikale Besturen, alsmede dat van den Classikalen quaestor, worden door de Synode vastgesteld op voordracht van de Synodale Commissie, na de betrokken besturen te hebben gehoord.

Het bedrag van de overige kosten der vermelde besturen, met inbegrip der bureaukosten, alsmede van de toelagen aan de Classikale vergaderingen en aan de ringen, wordt insgelijks op voordracht van de Synodale Commissie, die de Provinciale kerkbesturen hoort, door de Synode geregeld, doch de onderlinge verdeeling er van aan de respectieve besturen overgelaten.

De secundi en tertii, die bij de Provinciale kerkbesturen krachtens het Reglement op het examen van Candidaten ter toelating tot de Evangeliebediening opgeroepen worden, ontvangen voor reiskosten *f* 1.20, voor elk uur afstands heen en terug te zamen, en *f* 6 voor elken dag verblijf, of, als zij in de hoofdplaats der provincie wonen, *f* 3 presentiegeld voor elken dag.

In de tweede alinea zijn weggevallen „alsmede van de Commissie van voordracht voor de benoeming van hoogleeraren". 15 Januari 1884. — Zie art. 16 Regl. op H. O.

In de derde alinea zijn weggevallen de woorden *en quaestoren van de* en ingelascht de woorden *alsmede—quaestor*. In werking getreden 15 Januari 1885. Zie ook aant. 2 op art. 49 Algem. Reglement. Handel. 1861, bl. 60 en 1882, bl. 233—236.

ART. 14. Voor de kosten der persoonlijke kerkvisitatie wordt eene som voor iedere classis door de Synode vastgesteld op voordracht van de Synodale Commissie, die de Provinciale kerkbesturen en door deze de Classikale besturen hoort.

Aan gecommitteerden voor eene buitengewone kerkvisitatie wordt als vacatiegeld toegekend, voor ieder de som van *f* 4 voor elken dag ten laste der Algemeene Kas, voor zooverre de kosten niet kunnen gebracht worden ten laste van de betrokken gemeente, en evenzeer voor reiskosten *f* 1,20 voor elk uur afstands heen en terug.

***Aan gecommitteerden*, enz. Om in eene meermalen gevoelde leemte te voorzien, is in 1878 het art. met deze al. aangevuld.**

ART. 15. De Synodale Commissie geeft de noodige voorschriften betreffende het model der declaratiën, de wijze en den tijd van betaling en alles wat de comptabiliteit betreft.

ART. 16. Wanneer één of meer leden van een Classikaal Bestuur voor zaken, niet vallende in de termen van het Reglement voor Kerkelijk opzicht en tucht of van dat op de kerkvisitatie, zich van hunne woonplaats begeven moeten, komen de kosten hiervan ten

laste van de personen, collegiën of gemeenten, ten wier behoeve zulks geschiedt. Het bedrag dezer kosten wordt voor reisgelden op *f* 1.20, voor elk uur afstands heen en terug te zamen, en voor verblijfkosten op *f* 3 daags vastgesteld. Deze kosten worden voldaan *binnen één maand* na de inzending der declaratie.

In het Waalsche ressort worden de reis- en verblijfkosten berekend naar een tarief, ontworpen door de Waalsche Commissie en goedgekeurd door de Algemeene Synode.

Deze kosten worden voldaan. Hier zijn d. 15 Dec. 1877, ten gevolge van de veranderingen in art. 5 van het Regl. op de Vacatures, weggenomen de woorden, die betrekking hadden op de kosten van Classikale Besturen bij losmaking of ontslag van een predikant. Zie boven bl. 108.

In het Waalsche ressort, enz. Deze al. is, nadat de overige bepalingen reeds vroeger waren vastgesteld, in 1874 aangenomen, wegens den exceptioneelen toestand, waarin het Waalsche ressort verkeert door het ver uiteen liggen van hare gemeenten. Verg. aant. op art. 20 van het Regl. op de Vac. en op art. 23 Regl. voor Opz. en Tucht.

ART. 17. De kosten van het bestuur over iedere bijzondere gemeente blijven ten haren laste, en worden op de gewone wijze gevonden.

ART. 18. Dit Reglement treedt in werking den 1 Januari 1876. Met dien dag vervalt het Reglement op de Classikale kosten met alle daartoe betrekkelijke besluiten, als ook alle regeling van honoraria en toelagen, voor zoover zij met dit reglement in strijd worden bevonden.

Ter vervanging van het „Reglement op de Classikale kosten", goedgekeurd bij Kon. Besluit van 30 Juli 1816, no. 1 (bij HOOYER, t. a. p., bl. 145 en volgg., en bij BRUNA, *de Regll.* enz., vijfde uitg., bl. 143—151), 'twelk, wegens de vele van Regeeringswege daaraan toegekende, met het oorspronkelijke niet overeenstemmende verordeningen, reeds jaren lang herziening behoefde en, door de veranderde betrekking tusschen de Kerk en den Staat, onbruikbaar was geworden, is het tegenwoordig Regl. door de Synode den 16 Juli 1872, en wat betreft de tweede al. van art. 16 den 11 Juli 1874 vastgesteld en eerst na voorbereidende regeling, zoo van de bijdragen der gemeenten als van de verschillende bestuurskosten, alsmede na kennisgeving aan de Regeering, volgens art. 1 der Wet op de Kerkgenootschappen, uitgevaardigd door de Synodale Commissie den 20 Nov. 1875 en in werking getreden den 1 Januari 1876.

BIJLAGEN

BIJ HET

REGLEMENT OP DE KOSTEN VOOR HET BESTUUR DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

I.

ALGEMEEN REGLEMENT

OP HET

BEHEER DER KERKELIJKE GOEDEREN EN FONDSEN VAN DE HERV. GEMEENTEN IN NEDERLAND, EN HET TOEZICHT DAAROP.

ART. 1. Het beheer der kerkelijke goederen en fondsen der Hervormde gemeenten in Nederland en de zorg voor de kosten van hare eeredienst zijn in iedere gemeente opgedragen aan kerkvoogden, onder medewerking van notabelen en onder toezicht van Provinciale collegiën en van een algemeen collegie.

De Waalsche gemeenten vormen een bijzonder ressort, met een eigen collegie van toezicht, dat ten aanzien van zijnen werkkring en zijne bevoegdheid met de provinciale collegiën gelijk staat.

EERSTE HOOFDSTUK.

VAN HET BEHEER.

EERSTE AFDEELING.

Organisatie der gemeenten ten aanzien van het beheer.

ART. 2. Stemgerechtigde leden eener gemeente zijn alle manslidmaten, die bij het vaststellen der lijst, vermeld in art. 5, onder haar ressort wonen, den ouderdom van 23 jaren bereikt, en ten minste een jaar geleden bij den Kerkeraad geloofsbelijdenis afgelegd hebben, of op ingediende attestatie of bewijs van lidmaatschap als lidmaten der gemeente erkend zijn.

Van de stemgerechtigheid zijn uitgesloten zij, die in het laatste jaar door eenig armbestuur zijn bedeeld geworden, die onder censuur of curatele staan, alsmede die nalatig zijn in het voldoen van het aan de gemeente verschuldigde, hetwelk op den dag van de sluiting der stemlijst opvorderbaar is.

Voorts zal in iedere gemeente de uitoefening van het stemrecht ter verkiezing van notabelen bij plaatselijk reglement van eenen census of van andere beperkende voorwaarden afhankelijk kunnen worden gesteld.

In gemeenten, waar het aantal der stemgerechtigde manslidmaten in verhouding tot het zielental zeer gering is, kunnen bij plaatselijk reglement met hen tot de uitoefening van het stemrecht geroepen worden de mansleden, die den ouderdom van 23 jaren bereikt hebben en, hetzij door betaling in den hoofdelijken omslag, hetzij door huur van zitplaatsen of op andere wijze, jaarlijks tot stijving van de inkomsten der gemeenten bijdragen.

ART. 3. Notabelen worden door stemgerechtigde leden der gemeente, kerkvoogden door notabelen, hoogstens voor den tijd van zes jaren, benoemd.

ART. 4. Tot kerkvoogden en notabelen zijn alleen benoembaar stemgerechtigde leden der gemeenten, voor welke de benoeming plaats heeft.

In gemeenten, waar slechts één kerkvoogd is, kan van deze bepaling, onder goedkeuring van het Provinciaal Collegie, worden afgeweken.

De betrekkingen van kerkvoogd en notabel zijn onvereenigbaar.

Bij plaatselijk reglement kan de benoembaarheid van stemgerechtigden tot kerkvoogd van eenen census of andere beperkende voorwaarden afhankelijk worden gesteld.

ART. 5. De leiding der verkiezing van notabelen is opgedragen aan kerkvoogden.

Zij zorgen, dat de lijst van stemgerechtigden jaarlijks vóór den 1 October voorloopig wordt opgemaakt of herzien en, nadat de gemeenteleden gedurende acht dagen in de gelegenheid zijn gesteld daarvan kennis te nemen en hunne bezwaren bij kerkvoogden in te brengen, wordt vastgesteld.

De beslissingen over geschillen betreffende de zamenstelling der lijst van stemgerechtigden zijn, binnen acht dagen na de vaststelling, aan hooger beroep bij het Provinciaal Collegie onderworpen.

ART. 6. Kerkvoogden zijn gezamenlijk voor het hun opgedragen beheer verantwoordelijk.

Behoudens deze verantwoordelijkheid kunnen zij, hetzij uit hun midden, hetzij uit andere meerderjarige manslidmaten van hunne of van eene naburige gemeente, tot wederopzegging, eenen rentmeester of ontvanger benoemen.

In elk geval is de rentmeester of ontvanger, die geen kerkvoogd is, gehouden ten genoegen van kerkvoogden zekerheid te stellen.

ART. 7. De kerkvoogd, die zich aan ontrouw of verregaand plichtverzuim of wangedrag schuldig maakt, kan uit zijne betrekking worden ontzet.

Zoodanige ontzetting heeft niet plaats, dan op voordracht van het Provinciaal Collegie, door het Algemeen Collegie, nadat de betrokken kerkvoogd door dit laatste is gehoord, althans tot verdediging in de gelegenheid is gesteld.

Hij, die van de bediening van kerkvoogd is ontzet, kan in den loop der eerstvolgende vijf jaren niet tot kerkvoogd of notabel worden benoemd.

Het Provinciaal Collegie is bevoegd om, hangende het onderzoek, den beklaagden kerkvoogd in de uitoefening van zijne bediening te schorsen.

ART. 8. Het aantal van kerkvoogden en notabelen, de graad van bloedverwantschap of zwagerschap, waarin zij elkander niet mogen bestaan, de aanwijzing der met hunne bediening onvereenigbare betrekkingen, de duur van hunnen diensttijd, de tijd en rooster van aftreding, de tijd, wijze en leiding der verkiezingen, mitsgaders de gang en onderlinge verdeeling der werkzaamheden, worden in iedere gemeente bij plaatselijk reglement geregeld.

TWEEDE AFDEELING.

Van den werkkring van kerkvoogden en notabelen..

ART. 9. Kerkvoogden voeren het beheer over de kerkelijke goederen en fondsen van de gemeente, en voorzien uit de inkomsten in de kosten van de eeredienst en in het onderhoud van kerken, pastorijen en andere eigendommen.

Zij zorgen, dat de inkomsten der kerkelijke goederen niet aan hare bestemming worden onttrokken.

Voor zoover eenige der gemelde goederen en fondsen, krachtens voldoenden rechtstitel, onder het beheer van een ander staan, zien kerkvoogden toe, dat de belangen der gemeente niet worden verkort.

Meer bepaald is hun het toezicht en, bij klaarblijkelijk misbruik, de tusschenkomst aanbevolen, ten aanzien van het beheer der pastorij- en kosterijgoederen, waar dit, hetzij door hen, die tot de inkomsten zijn gerechtigd, hetzij door anderen, wordt gevoerd.

Indien de beheerders ontbreken, voorzien de kerkvoogden in het beheer der pastorij- en kosterijgoederen.

Kerkvoogden voeren het beheer enz. Zie de aant. op art. 12 Regl. op de Kerkvisitatie.

ART. 10. Kerkvoogden bewaren alle stukken, die tot de kerkelijke goederen en fondsen van hunne gemeente betrekking hebben.

Bij de invoering van dit reglement maken zij onder medewerking van notabelen inventarissen van de goederen, fondsen, baten, schulden en lasten.

Van de onroerende goederen, waaronder worden begrepen alle zakelijke rechten in zulke goederen, worden daarbij aangeduid de kadastrale indeeling en grootte, de jaarlijksche vaste of gemiddelde opbrengst, de plaatselijke benaming en ligging, met eene naauwkeurige opgave van de voordeelen en lasten, daaraan verbonden.

Deze inventarissen worden, voor zooveel de pastorij- en kosterijgoederen betreft, na overleg met de tijdelijke gebruikers of beheerders, vastgesteld.

Een afschrift van deze inventarissen, door kerkvoogden gewaarmerkt, wordt aan het Provinciaal Collegie gezonden en een ander, voor zooveel de pastorijgoederen betreft, aan den Kerkeraad.

Zoo dikwerf daartoe aanleiding bestaat, worden gemelde inventarissen bijgewerkt, waarvan aan genoemde collegiën kennis wordt gegeven.

ART. 11. In iedere gemeente wordt jaarlijks eene begrooting opgemaakt van al hare inkomsten en uitgaven, loopende van den 1 Januari tot 31 December.

Het ontwerp dier begrooting, ingericht naar een door het Provinciaal Collegie te bezorgen model, wordt vóór den 1 November, voorafgaande aan het jaar waartoe zij betrekking heeft, door kerkvoogden in eene gecombineerde vergadering van kerkvoogden en notabelen ter tafel gebracht, en door deze vergadering, na onderzoek, zoo noodig gewijzigd, vóór den 15 derzelfde maand vastgesteld.

Is na de vaststelling eene verandering in de begrooting noodig, dan wordt daartoe door kerkvoogden en notabelen besloten.

Van deze begrooting en de besluiten tot verandering wordt aan het Provinciaal Collegie afschrift gezonden.

ART. 12. Indien de gewone inkomsten niet voldoende zijn om de uitgaven te dekken, kan het ontbrekende gevonden worden door eenen hoofdelijken omslag.

In den hoofdelijken omslag worden begrepen alle personen, die een eigen middel van bestaan hebben, binnen de kerkelijke gemeente hun hoofdverblijf houden en volgens het *Algemeen reglement vóór de Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden* tot haar behooren.

De grondslagen, naar welke de hoofdelijke omslag geheven wordt, en de wijze van invordering worden bij plaatselijk reglement geregeld.

ART. 13. Het kohier van den hoofdelijken omslag wordt door kerkvoogden opgemaakt en, na aankondiging, gedurende acht dagen voor de gemeente ter inzage gelegd.

Omtrent bezwaren, tegen den aanslag binnen dien termijn ingebracht, wordt beslist door kerkvoogden en notabelen. Zij stellen daarna het kohier vast.

Van de beslissing van kerkvoogden en notabelen kan binnen drie weken in hooger beroep worden gekomen bij het Provinciaal Collegie, dat in het hoogste ressort beslist.

ART. 14. Kerkvoogden doen vóór den 1 Juni in eene gecombineerde vergadering aan notabelen rekening en verantwoording van hun beheer over het afgeloopen jaar.

Deze rekening, ingericht naar de orde der begrooting, wordt binnen vier weken opgenomen en vastgesteld. Kerkvoogden onthouden zich hierbij van medestemming.

ART. 15. Nadat de rekening door notabelen is vastgesteld, ligt zij gedurende acht dagen ter inzage van de gemeenteleden, op tijd en plaats bij openbare afkondiging aangewezen.

Binnen veertien dagen zenden kerkvoogden een afschrift der rekening aan het Provinciaal Collegie.

ART. 16. Elk stemgerechtigd lid der gemeente is bevoegd de bezwaren, welke hij tegen de rekening en verantwoording van kerkvoogden mocht hebben, aan het Provinciaal Collegie mede te deelen.

ART. 17. De regeling van het gebruik der kerkgebouwen voor de godsdienstoefeningen blijft aan den Kerkeraad.

Tot veranderingen, welke invloed hebben op de inkomsten of uitgaven der gemeente, is overleg met kerkvoogden noodig.

ART. 18. Organisten, kosters en andere kerkelijke bedienden, met uitzondering van voorlezers, voorzangers, godsdienst-onderwijzers en krankbezoekers, worden door kerkvoogden benoemd, van instructiën voorzien, geschorst en ontslagen, den Kerkeraad gehoord.

De jaarwedden of andere belooningen aan kerkelijke beambten, die niet ter benoeming staan van kerkvoogden, uit de kas der gemeente te betalen, worden, na overleg met den Kerkeraad, door kerkvoogden en notabelen in eene gecombineerde vergadering vastgesteld.

ART. 19. Kerkvoogden vertegenwoordigen de gemeente bij alle handelingen, de kerkelijke goederen en fondsen of de kosten van de eeredienst betreffende.

Zoodra die handelingen echter de perken van het gewoon beheer te buiten gaan, doen zij deswege een voorstel aan de gecombineerde vergadering van kerkvoogden en notabelen, en gedragen zich naar de besluiten, in die vergadering gevallen.

Tot conservatoire maatregelen zijn kerkvoogden inmiddels bevoegd.

Tot de besluiten, waarbij de medewerking van notabelen wordt gevorderd, behooren die tot het onderhands verhuren van onroerende goederen en tot onderhandsche aanbesteding van werken of leveringen, wanneer de aannemingsprijs meer dan drie honderd gulden beloopt.

ART. 20. Aan de goedkeuring van het Provinciaal Collegie zijn onderworpen de besluiten der gecombineerde vergadering van kerkvoogden en notabelen, tot:

a. het opnemen van gelden;

b. het vervreemden, bezwaren of verpanden van onroerende goederen of van inschrijvingen op het Grootboek en andere schuldbrieven;

c. het aanvaarden van schenkingen, erfenissen of legaten, waaraan lasten verbonden zijn;

d. het voeren van rechtsgedingen, behalve tot invordering van kerkelijke belasting, van huur van zitplaatsen of van andere in het openbaar verhuurde eigendommen, van interessen en van andere dergelijke inkomsten;

e. het aangaan eener dading of van een compromis, of het berusten in eene rechtsvordering.

ART. 21. De gelden der gemeente mogen, zonder machtiging van het Provinciaal Collegie, niet anders worden belegd, dan door aankoop van onroerende goederen, van inschrijvingen op een der Grootboeken van de Nederlandsche Nationale Schuld, of bij uitleening onder eerste hypothecair verband op landerijen, welker waarde het bedrag der leening ten minste met een derde overtreft.

ART. 22. Kerkvoogden mogen middellijk, noch onmiddellijk deelnemen aan onderhandsche huur of pacht van goederen of inkomsten onder hun beheer, aan leveringen of aannemingen ten behoeve der gemeente of aan het koopen van schuldvorderingen ten haren laste, waaronder echter niet zijn begrepen aandeelen in geldleeningen.

Ontheffing van deze bepaling kan in het belang der gemeente door notabelen worden verleend onder goedkeuring van het Provinciaal Collegie.

ART. 23. De kerkvoogden, die zich veroorloven tot eene der handelingen in de artikelen 19 en 20 vermeld, zonder de vereischte goedkeuring te hebben verkregen, over te gaan, of de gelden der gemeente anders dan op den voet, bij art. 21 aangewezen, te beleggen, blijven daarvoor persoonlijk aansprakelijk.

ART. 24. Geschillen omtrent de toepassing van dit reglement of van de plaatselijke reglementen worden door het Provinciaal Collegie beslist.

ART. 25. De werkzaamheden, bij dit hoofdstuk aan de Provinciale Collegiën opgedragen, worden, wanneer zij betreffen het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van eene Waalsche gemeente, door het Collegie van toezicht voor de Waalsche gemeenten, met het oog op hare eigenaardige behoeften en omstandigheden, verricht.

TWEEDE HOOFDSTUK.

VAN HET TOEZICHT.

EERSTE AFDEELING.

Van de Provinciale Collegiën.

ART. 26. In iedere provincie is een Provinciaal Collegie van toezicht op het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van de Hervormde gemeenten.

De kerkelijke administratiën der Waalsche gemeenten in alle provinciën staan onder het toezicht van een bijzonder collegie.

Elk dezer collegiën bestaat uit zeven leden.

ART. 27. Een lid van elk Provinciaal kerkbestuur, uit zijn midden daartoe afgevaardigd, is rechtens lid van het Provinciaal Collegie; evenzoo een lid der Commissie tot de zaken der Waalsche kerken van haar collegie.

De overige leden moeten zijn stemgerechtigde leden eener gemeente onder het ressort van het collegie.

Het lidmaatschap is onvereenigbaar met de betrekkingen van kerkvoogd en notabel.

ART. 28. Behoudens het bepaalde in al. van art. 27 worden de leden der Provinciale Collegiën rechtstreeks gekozen door afgevaardigden uit de gecombineerde vergaderingen van kerkvoogden en notabelen in het ressort.

De afgevaardigde eener gemeente van niet meer dan 1000 zielen heeft bij de verkiezing ééne stem; die eener gemeente van 1001 tot 5000 twee stemmen; die van 5001 tot 15000 drie stemmen; terwijl die van grootere gemeenten voor elke 10000 zielen meer ééne stem daarboven heeft.

ART. 29. Wanneer in een Provinciaal Collegie een of meer plaatsen te vervullen zijn, geeft dat collegie daarvan kennis aan de kerkvoogden en notabelen in de provincie, en roept tegelijk de door deze te benoemen afgevaardigden op om zich in de hoofdplaats op bepaalden tijd en in een aangewezen locaal te vereenigen, om aldaar onder de leiding van genoemd collegie hunne stem uit te brengen.

Voor het Collegie van Toezicht der Waalsche gemeenten worden de afgevaardigden opgeroepen in eene plaats, door het collegie aan te wijzen.

ART. 30. De leden der Provinciale Collegiën worden benoemd voor den tijd van zes jaren.

Om de drie jaren treedt de helft dier leden met den eersten Januari af.

De verkiezingen ter vervulling dier vacaturen hebben plaats vóór den 1 October bevorens.

Tusschentijds ingevallen vacaturen kunnen tegelijk met de periodieke worden vervuld, ten ware het getal der leden tot minder dan vijf mocht zijn gedaald.

ART. 31. Elk collegie verkiest uit zijn midden eenen voorzitter, alsmede uit of buiten zijne leden eenen secretaris.

Aan den secretaris kan een honorarium worden toegelegd.

ART. 32. Elk provinciaal collegie heeft zijnen zetel in de hoofdplaats der provincie. Het vergadert ten minste eens in de drie maanden, en voorts zoo dikwijls de voorzitter het noodig oordeelt, of drie leden zulks, met opgaaf van redenen, schriftelijk verlangen.

Het Collegie van toezicht der Waalsche gemeenten vergadert ter plaatse, door zijnen voorzitter te bepalen, ten minste eenmaal 's jaars.

ART. 33. De wijze, waarop spoed eischende zaken tusschentijds zullen worden afgedaan, wordt door elk collegie bij zijn reglement van orde geregeld.

ART. 34. Door de zorg van elk collegie worden de inventarissen, in art. 10 vermeld, verzameld, in orde gehouden en zooveel mogelijk bijgewerkt.

ART. 35. Zoo dikwijls een Provinciaal Collegie het voor een behoorlijk toezicht noodig acht, kan het van kerkvoogden en notabelen inlichting en overlegging van bescheiden vragen.

TWEEDE AFDEELING.

Van het Algemeen Collegie.

ART. 36. Het Algemeen Collegie van toezicht op het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van de Hervormde gemeenten bestaat uit dertien leden.

Door elk Provinciaal Collegie en door het Collegie van toezicht voor de Waalsche gemeenten wordt één lid uit hun midden benoemd.

Deze benoeming geschiedt voor den tijd van drie jaren.

Een derde der aldus benoemde leden treedt jaarlijks met den 1 Januari volgens daartoe op te maken rooster af.

De vervulling der plaatsen, door zulk aftreden open te vallen, heeft bij voorraad plaats in de laatstvoorafgaande vergadering van het betrokken collegie; die van andere vacaturen in de eerste vergadering na haar ontstaan.

Verder wordt door de Algemeene Synode één lid uit haar midden aangewezen.

Aan elk lid wordt een secundus toegevoegd, die de vereischten heeft om als lid op te treden.

ART. 37. Het Algemeen Collegie kiest jaarlijks uit zijn midden eenen voorzitter en eenen onder-voorzitter, alsmede uit of buiten zijne leden eenen secretaris en des noodig een thesaurier.

Aan den secretaris en aan den thesaurier kan een honorarium worden toegelegd, door het collegie vast te stellen.

ART. 38. Het Algemeen Collegie vergadert eens in het jaar te 's Gravenhage.

De tijd dier vergadering wordt door den voorzitter bepaald.

Indien de voorzitter het noodig oordeelt, of vijf leden hem daartoe, met opgaaf van redenen, een schriftelijk voorstel doen, wordt er eene buitengewone vergadering belegd.

ART. 39. De wijze, waarop in de afdoening van spoed eischende zaken, buiten den tijd der vergaderingen, zal worden voorzien, wordt bij reglement van orde bepaald.

ART. 40. Het Algemeen Collegie waakt voor de belangen der Hervormde gemeenten, ten aanzien van hare kerkelijke goederen en fondsen en van andere middelen om in de kosten der eeredienst te voorzien.

Het neemt, behoudens de uitzondering in art. 13, al. 3, in hooger beroep kennis van alle besluiten en beslissingen van de Provinciale Collegiën en van het Collegie van toezicht voor de Waalsche gemeenten, waar belanghebbenden dit vorderen.

Zoodanig beroep moet binnen drie weken na de dagteekening der kennisgeving van het besluit of de beslissing worden ingesteld.

Bij de behandeling eener zaak in hooger beroep kan het lid, dat voor het betrokken collegie zitting heeft, inlichtingen geven, maar niet aan de stemming deelnemen.

Geldt het de ontzetting van een of meer kerkvoogden, zoo onthoudt het lid, benoemd door het collegie van hetwelk de voordracht is uitgegaan, zich eveneens van alle medewerking tot de te nemen beslissing.

ART. 41. Indien eene gemeente mocht te niet of zoodanig teruggaan, dat hare goederen en fondsen als buiten wettig beheer kunnen worden beschouwd, geeft het betrokken Provinciaal of Waalsch collegie daarvan kennis aan het Algemeen Collegie, dat alsdan in dat beheer voorziet en beschikkingen maakt, die strekken kunnen om gemelde goederen en fondsen bij voortduring, althans zoo na mogelijk, aan hunne bestemming te doen beantwoorden.

ART. 42. Wanneer het Algemeen Collegie oordeelt, dat dit reglement wijziging of aanvulling noodig heeft, zal het daartoe een besluit ontwerpen en dit ontwerp, met de noodige toelichting, aan de Provinciale Collegiën en aan het Collegie van toezicht voor de Waalsche gemeenten doen geworden, met uitnoodiging om kerkvoogden en notabelen bij de gemeenten in hun ressort daarop te hooren, en om voorts, onder mededeeling van den zakelijken inhoud der aldus inge-

wonnen berichten, het Algemeen Collegie binnen een door dit laatste te bepalen termijn van ten minste drie maanden met hunne eigene beschouwingen bekend te maken.

Wanneer deze termijn verstreken is, zal het Algemeen Collegie, na kennis te hebben genomen van de ontvangen adviezen, het oorspronkeiijk ontwerp, tenzij het mocht worden ingetrokken, zooveel noodig wijzigen of aanvullen, om vervolgens dat ontwerp in beraadslaging of ter beslissing te brengen in eene vergadering, bestaande uit de gewone leden van het collegie, versterkt door een lid der Synode, door haar aan te wijzen, en door een stemgerechtigde uit iedere provincie, en uit de Waalsche gemeenten, te kiezen door afgevaardigden van de vergaderingen van kerkvoogden en notabelen, op de wijze bij art. 28 van dit reglement bepaald.

Wanneer ten minste twee Provinciale collegiën van toezicht of ten minste een tiende der toegetreden gemeenten wijziging verlangen, is het Algemeen Collegie verplicht die in beraadslaging te brengen, overeenkomstig het in dit artikel bepaalde.

ART. 43. De voorzitter, onder-voorzitter en de secretaris van het Algemeen Collegie vervullen dezelfde betrekkingen in het aldus versterkt collegie.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

ART. 44. De leden van de in dit reglement of bij plaatselijke reglementen genoemde collegiën genieten geen honorarium, dan voor zoover dit hiervoor is bepaald.

De vergoeding voor reis-, verblijf- en bureaukosten wordt door het Algemeen Collegie, voor zooveel de Provinciale Collegiën betreft, op hunne voordracht, geregeld.

Wanneer de uit anderen hoofde te verkrijgen gelden niet voldoende mochten zijn, worden de kosten gevonden uit bijdragen van de kerkvoogdijen der provincie voor het collegie van hare provincie, uit bijdragen van de Waalsche gemeenten voor het Collegie van Toezicht dier gemeenten en uit bijdragen van alle gemeenten voor het Algemeen Collegie.

De bijdragen worden voor iedere gemeente bepaald door het Algemeen Collegie, zoo veel mogelijk in evenredigheid van de inkomsten der gemeenten, de Provinciale Collegiën en het Collegie voor de Waalsche gemeenten gehoord.

ART. 45. Verlies van het radikaal tot eene der naar dit reglement opgedragen kerkelijke betrekkingen heeft aftreding ten gevolge.

ART. 46. Bij de benoeming ter vervulling eener tusschentijds ingevallen vacature treedt de nieuw benoemde, ook ten aanzien van den tijd van aftreding, in de plaats van zijnen voorganger.

ART. 47. Aan elk collegie, krachtens dit reglement samengesteld, wordt overgelaten, den gang zijner werkzaamheden bij een reglement van orde te bepalen.

ART. 48. In de vergaderingen van het Algemeen Collegie wordt geen besluit genomen, zoo niet ten minste twee derden, in de vergaderingen der overige in dit reglement genoemde collegiën, zoo niet meer dan de helft van het bepaalde getal leden tegenwoordig is.

Wanneer het in de voorgaande alinea vereischte getal ontbreekt, wordt na verloop van ten minste vier en twintig uren eene nieuwe vergadering belegd.

In deze laatste vergadering worden de besluiten door de dan tegenwoordige leden genomen.

ART. 49. Bij het nemen van een besluit wordt de volstrekte meerderheid van stemmen vereischt.

Bij staking van stemmen is een aanhangig voorstel afgewezen of eene aanklacht ten voordeele van den bezwaarde beslist.

ART. 50. Benoemingen geschieden bij gesloten en ongeteekende billetten.

Levert eene eerste stemming geene volstrekte meerderheid op, zoo heeft er eene nieuwe vrije stemming plaats.

Is er ook bij deze geene volstrekte meerderheid verkregen, zoo wordt er herstemd tusschen de twee personen, die de meeste stemmen hebben bekomen.

Verkregen onderscheidene personen het grootste aantal stemmen, zoo geschiedt de herstemming tusschen deze allen.

Heeft het grootste getal stemmen zich op één persoon vereenigd, terwijl het daarop volgend getal door twee of meer is verkregen, zoo wordt bij eene tusschenstemming uitgemaakt, wie van de laatsten in de herstemming zal deelen.

Indien bij eene herstemming de stemmen staken, beslist het lot.

Bij het plaatselijk reglement, regelende de verkiezing van notabelen, kan van deze bepaling worden afgeweken.

ART. 51. De plaatselijke reglementen, waarvan in dit reglement sprake is, worden, na op voordracht van kerkvoogden of notabelen, in eene gecombineerde vergadering vastgesteld te zijn, ten minste veertien dagen voor de stemgerechtigden ter inzage gelegd en vervolgens aan de goedkeuring van het Provinciaal Collegie onderworpen.

Elk stemgerechtigd lid der gemeente is bevoegd binnen evengenoemden termijn de bezwaren, welke hij tegen het vastgestelde reglement hebben mocht, aan het Provinciaal Collegie mede te deelen.

ART. 52. De uitvoering van een besluit, waarvan belanghebbenden in hooger beroep zijn gekomen, wordt geschorst, tot dat op dit beroep zal zijn beslist.

ART. 53. De afkondigingen en bekendmakingen, waarvan in dit reglement sprake is, geschieden des Zondags in of aan de kerkgebouwen.

OVERGANGSBEPALINGEN.

ART. 54. Dit reglement treedt in werking op den 1 October 1870.

ART. 55. De Hervormde floreenplichtigen in Friesland blijven in iedere gemeente, waar zij bestaan, voorloopig den werkkring vervullen, elders aan notabelen toegekend, en zulks voortaan in overeenstemming met de voorschriften van dit reglement.

De door hen benoemde en verder te benoemen kerkvoogden gedragen zich eveneens naar dit reglement en naar plaatselijke reglementen, daarmede zooveel mogelijk in overeenstemming gebracht.

Deze plaatselijke reglementen behoeven de goedkeuring van het Provinciaal Collegie.

ART. 56. De kerkvoogden en notabelen, benoemd naar de voorschriften van het besluit ter voorloopige organisatie van de Nederlandsche Hervormde Kerk aangaande het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van hare gemeenten en het toezicht daarop, vastgesteld den 12 October 1868, blijven bij het in werking treden van dit reglement in functie, voor zoover zij de overige bepalingen van dat besluit hebben nageleefd.

Evenzoo de Provinciale Collegiën en het Algemeen Collegie van toezicht, krachtens hetzelfde besluit samengesteld.

ART. 57. Binnen zes maanden na het tijdstip bij art. 54 bepaald, zorgen de dan fungeerende kerkvoogden, dat de noodige plaatselijke reglementen tot stand gebracht zijn, en binnen denzelfden tijd maken zij zoowel als notabelen, ieder voor zich, in eene gecombineerde vergadering eenen rooster van aftreding op, in dier voege, dat bij hen eene eerste aftreding plaats heeft den 1 Januari 1872, en dat het ledental hunner collegiën alsdan tevens in overeenstemming wordt gebracht met de bepalingen van het plaatselijk reglement.

ART. 58. Op denzelfden voet als in het voorgaande artikel ten aanzien van kerkvoogden en notabelen is bepaald, wordt de aftreding der leden van de Provinciale Collegiën en van het Algemeen Collegie van toezicht, binnen zes maanden na het in werking treden van dit reglement geregeld, en heeft de eerste aftreding bij die collegiën mede op den 1 Januari 1872 plaats.

ART. 59. In gemeenten, waar aan het organiek besluit van 12 October 1868 geen of geen volledig gevolg is gegeven, doch die zich aan de bij dit reglement vastgestelde organisatie wenschen aan te sluiten, worden notabelen en kerkvoogden met inachtneming van de voorschriften van dit reglement benoemd, en geven kerkvoogden, zoodra zij deze benoeming hebben aanvaard, van gemelde aansluiting kennis aan het Collegie van toezicht, waaronder zij resorteren.

ART. 60. Het Collegie van toezicht voor de Waalsche gemeenten wordt, onmiddellijk nadat de meerderheid dier gemeenten zich tot

aansluiting bereid heeft verklaard, naar de voorschriften van dit reglement benoemd en treedt alsdan, na kennisgeving aan het Algemeen Collegie, in functie.

Alzoo vastgesteld door het dubbele Algemeen Collegie van toezicht op het beheer der goederen van de Hervormde gemeenten in zijne vergadering van 17 Juni 1870, en krachtens besluit dier vergadering door het enkele Algemeen Collegie, na kennisgeving aan de Regeering, volgens de Wet van 10 September 1853 (Staatsblad no. 102), uitgevaardigd den 21 Juli 1870.

II.

ADRES DER SYNODE AAN DE TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL, VERZOEKENDE MEDEWERKING OM TE KUNNEN KOMEN TOT EENE WETTELIJKE REGELING VAN HET BEHEER DER KERKELIJKE GOEDEREN VAN DE GEMEENTEN EN HET TOEZICHT DAAROP.

Mijne Heeren!

De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk gevoelt zich gedrongen de aandacht van Uwe Vergadering te vestigen op den onhoudbaren toestand, waarin die Kerk verkeert met betrekking tot het beheer der kerkelijke goederen van hare gemeenten.

De Synode onthoudt zich van een geschiedkundig overzicht te leveren van het beheer dier goederen vóór en na 1816. Het is eene algemeen bekende zaak, dat tot 1866 het oppertoezicht op dat beheer bij de Hooge Regeering berust heeft, naar de door haar ingevoerde organisatie, die bij onderscheidene arresten van den Hoogen Raad rechtsgeldig verklaard was. Aan dat oppertoezicht werd door het Koninklijk besluit van 9 Februari 1866 (Staatbl. no. 10) plotseling een einde gemaakt. Bij dit besluit, waarvan adressante de hoog te waardeeren strekking niet miskennen wil, van namelijk aan de Hervormde Kerk gelijke vrijheid te verzekeren als door andere gezindheden werd genoten, werd echter, naar hare bescheiden meening, niet voldoende rekening gehouden met de eigenaardige toestanden dier Kerk ten aanzien van het beheer der kerkelijke goederen. Wel werd bij genoemd Koninklijk besluit eene ruimte van drie jaren voor eene nieuwe regeling gelaten, en intusschen deze tijd nog met een half jaar verlengd, maar geenszins gezorgd, dat voor zulk eene organisatie aan de Kerk een onbetwistbare rechtsgrond verschaft werd. Zelfs werd aan het bij meergemeld besluit ingesteld Algemeen Collegie van toezicht, waaraan

de door de Regeering uitgeoefende bevoegdheden volgens art. 5 werden overgedragen, herhaaldelijk te verstaan gegeven, dat daarvan het regelend gezag was uitgesloten.

Dank hebben de loffelijke pogingen, door het Algemeen Collegie van toezicht aangewend om de dreigende verwarring te verhoeden. Door zijnen verdienstelijken arbeid werd er althans eene organisatie in het leven geroepen, tot welk een groot deel van de gemeenten toetrad. Doch, daargelaten dat deze op het beginsel van vrijwilligheid steunende toetreding alles behalve algemeen was; bleef aan die organisatie de wettelijke grondslag en dien ten gevolge eene genoegzaam verbindende kracht voor de toegetreden gemeenten ontbreken.

Aan de moeielijkheden, waarmede het Algemeen Collegie door dezen onzekeren toestand reeds te kampen heeft, paart zich buitendien de onwil van onderscheiden beheerders van kerkelijke goederen om het verbindend gezag van kerkelijke bepalingen betrekkelijk het beheer of het toezicht daarop te erkennen; doch niet het minste blijkt het onhoudbare van den toestand uit de vele geschillen, die voor den burgerlijken rechter gebracht worden, en van eene schromelijke hier en daar bestaande wanorde getuigen, zelfs van een volslagen gemis der vereischte waarborgen, dat de kerkelijke goederen niet aan hunne bestemming onttrokken worden.

Deze stand van zaken deed de Synode in 1874 besluiten zelve een reglement op het beheer der kerkelijke goederen en het toezicht daarop te ontwerpen. De tegenstand echter, dien dit ontwerp van vele zijden ontmoette, moest haar doen besluiten daaraan geen verder gevolg te geven.

Ook de in 1874 aan art. 3 van het Algemeen Reglement van de Hervormde Kerk toegevoegde 2 en 3 alinea's, waarbij de stembevoegdheid der gemeenteleden geregeld werd, bleek tot hiertoe door sommige hoogere en lagere rechtbanken zoo weinig als een vaste grondslag erkend te worden, dat niet alleen de wettigheid van vele kerkvoogdijen daarom betwist wordt, maar dat men met het oog op art. 1696 Burgerlijk Wetboek het algemeen stemrecht in de kerkelijke gemeenten ook tot vrouwen, ja tot kinderen zou willen uitgebreid zien!

De Synode, overtuigd van de dringende noodzakelijkheid om aan die verwarring een einde te maken en de zaak tot eene bevredigende oplossing te brengen, besloot eindelijk in 1876, nadat zoo vele pogingen tot herstel schipbreuk geleden hadden, niet zonder overleg met het Algemeen Collegie van toezicht, zich bij adres tot Z. E. den Minister van Justitie te wenden, aan wien zij, met uiteenzetting van de moeielijkheden, waarin de Kerk zich ten gevolge van het Koninklijk besluit van 9 Februari 1866 gebracht zag, verzocht dat nu nog geschieden mocht, wat in 1866, naar de bescheiden meening der Synode had *moeten* geschieden, maar achterwege was gebleven, namelijk eene aanwijzing bij de wet van den rechtsgrond, waarop de regeling

van het beheer der kerkelijke goederen en fondsen in de gemeenten kan gebouwd worden, eene aanwijzing, waar het wetgevend gezag, tot 1866 door den Staat uitgeoefend, maar sedert losgelaten, thans te vinden is.

Toen de toenmalige Minister van Justitie tegen het indienen van zulk eene gelegenheidswet bezwaar maakte, maar zich bereid verklaarde om, indien daar punten mochten zijn, waartoe de Regeering tot verbetering van den toestand zou kunnen medewerken, deze in ernstige overweging te nemen, werd nog door de Algemeene Synodale Commissie namens de Synode bij dien Minister eene poging gedaan, om althans eene wettelijke regeling van de bestemming der kerkelijke goederen van de gemeenten te verkrijgen, en werd ook door het Algemeen Collegie van toezicht deze poging ondersteund. In hare hoop, dat deze stap een gunstig gevolg zou hebben, vreest de Synode echter eene nieuwe teleurstelling te zullen ondergaan, daar haar Moderamen, dezer dagen bij Z. E. den tegenwoordigen Minister van Justitie toegelaten, van dezen, behoudens gewaardeerde verklaring van welwillende belangstelling, moest vernemen, dat hij vooralsnog bezwaar maakte aan den wensch der Synode te voldoen.

Het is om deze redenen, dat de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, niets onbeproefd willende laten, wat zou kunnen leiden tot eene wettelijke regeling van de gewichtige aangelegenheid, waarbij niet alleen het algemeen belang der Hervormde Kerk in het bijzonder, maar ook het belang van den Staat betrokken is, de vrijheid neemt zich tot Uwe vergadering te wenden met het eerbiedig, maar ernstig verzoek, dat zij, naar hare wijsheid en bevoegdheid, maatregelen berame, waardoor een einde kunne gemaakt worden aan den onhoudbaren toestand, waarin de Hervormde Kerk met betrekking tot het beheer der kerkegoederen gebracht is door meergenoemd Koninklijk besluit van 9 Februari 1866 (Staatsbl. no. 10).

'S GRAVENHAGE, 24 Augustus 1878.

De Algemeene Synode der Nederlandsche Herv. Kerk:

G. MOLENKAMP, *President.*
S. F. VAN HASSELT, *Secretaris.*

REGLEMENT

OP HET

EXAMEN TER TOELATING TOT DE EVANGELIEBEDIENING IN DE NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Art. 1. Ter toelating tot de evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk wordt gevorderd een examen bij een der Provinciale Kerkbesturen of bij de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken.

Art. 2. Die zich aangeven voor de evangeliebediening bij de Nederduitsche, Presbyteriaansch-Engelsche of Schotsche gemeenten, worden geëxamineerd door een Provinciaal kerkbestuur; die zich aangeven voor de evangeliebediening in de Waalsche gemeenten, door de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken.

Art. 3. Bij de Provinciale kerkbesturen, welker ressort uit niet meer dan drie classen bestaat, worden de secundi der predikanten en, des noodig, de tertii tot het afnemen van examens opgeroepen, onder toekenning van vergoeding voor reis- en verblijfkosten of van presentiegelden.

Leden, die den examinandus tot den vierden graad van bloed- of aanverwantschap bestaan, worden door hunne secundi of, des noodig, door hunne tertii vervangen.

Art. 4. De Provinciale kerkbesturen nemen, naar de volgorde, in art. 34 van het Algemeen Reglement aangewezen, achtereenvolgens aan niet meer dan *vier* candidaten het examen af.

Art. 5. Het examen kan bijgewoond worden door studenten, die den graad van candidaat in de godgeleerdheid hebben verkregen, en zich daartoe, met overlegging van hun diploma, bij het kerkbestuur aanmelden.

Art. 6. De aangift tot het examen geschiedt met overlegging van de naar art. 7 vereischte stukken bij den secretaris der Synode, in Februari voor de eerste, in Juni voor de tweede, in Augustus voor

de derde der gewone vergaderingen van de Provinciale kerkbesturen.

Door hen, die bij de Commissie voor de zaken der Waalsche kerken wenschen geëxamineerd te worden, geschiedt de aangift bij den secretaris der Commissie.

ART. 7. De voor de toelating tot het examen vereischte stukken zijn:

a. bewijs, dat de examinandus den graad van candidaat in de godgeleerdheid aan eene Nederlandsche universiteit heeft bekomen (*).

b. bewijs, dat hij het kerkelijk voorbereidend examen met goed gevolg heeft afgelegd.

Dit examen wordt met open deuren gedurende ten minste één uur afgenomen door de twee kerkelijke hoogleeraren bij de universiteit, waar hij gestudeerd heeft.

Bij ziekte van een der Hoogleeraren of bij vacature wordt een der Hoogleeraren van de andere universiteiten, volgens door de Synode opgemaakten rooster, tot het mede afnemen van dit examen afgevaardigd.

Het examen loopt over:

de bijbelsche godgeleerdheid;

de leerstellige godgeleerdheid;

de geschiedenis der Nederlandsche Hervormde Kerk en harer leerstellingen;

de geschiedenis der Christelijke zending.

Wanneer het oordeel der examinatoren over de toelating eenparig ongunstig is, wordt hij afgewezen. Hij wordt niet dan na een half jaar op nieuw geëxamineerd.

c. bewijs, dat hij met vrucht de lessen van kerkelijke hoogleeraren heeft bijgewoond gedurende *twee* jaar over de practische godgeleerdheid met de daarbij behoorende oefeningen, gedurende *één* jaar die over het Nederlandsch-Hervormd kerkrecht, en, voor zoover zij gegeven zijn, de lessen over de oordeelkunde en uitlegkunde des bijbels, de bijbelsche geschiedenis en de Christelijke zedekunde.

(*) Volgens het Koninklijk besluit van 27 April 1877 omtrent de examina en promotiën aan de universiteiten, wordt voor de toelating tot het *candidaatsexamen in de godgeleerdheid* vereischt het bewijs van een met gunstig gevolg afgelegd examen in de Hebreeuwsche taal en Israëlitische oudheden, en is het candidaats-examen in twee gedeelten gesplitst, afzonderlijk binnen een jaar aan dezelfde universiteit af te leggen in: 1°. *a.* de geschiedenis der godsdiensten in het algemeen; *b.* de geschiedenis der leer aangaande God; *c.* de uitlegging van het Oude Testament (historische schriften); *d.* de Israëlitische letterkunde in hare hoofdtrekken; 2°. *a.* de wijsbegeerte van de godsdienst; *b.* de geschiedenis van het Christendom; *c.* de uitlegging van het Nieuwe Testament (historische schriften); *d.* de oud Christelijke letterkunde in hare hoofdtrekken. — Het *doctoraal examen* omvat: *a* de uitlegging van vooraf opgegeven hoofdstukken uit het Oude en Nieuwe Testament; *b.* de geschiedenis der Israëlitische godsdienst; *c.* de geschiedenis der leerstellingen van de Christelijke godsdienst; *d.* de zedekunde.

d. bewijs, dat hij aan eene Nederlandsche universiteit heeft gevolgd (*):

gedurende *drie* jaren, de lessen in de uitlegging van het Oude en Nieuwe Testament; of gedurende *twee* jaren aan eene Nederlandsche universiteit en gedurende een *derde* jaar aan eene buitenlandsche wettig erkende inrichting van hooger onderwijs;

gedurende *één* jaar, de lessen in de encyclopaedie der godgeleerdheid, in de geschiedenis van de Israëlitische godsdienst, in de geschiedenis van de leerstellingen der Christelijke godsdienst, in de zedekunde, en in de logica, in de Nederlandsche taal.

Zij, die bij de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken wenschen geëxamineerd te worden, behoeven het bewijs niet over te leggen, dat zij de lessen in de Nederlandsche taal hebben bijgewoond.

Zij die vóór 15 Januari 1887 als studenten aan eene Nederlandsche universiteit zijn ingeschreven, zullen kunnen volstaan met bewijzen, verkregen volgens de bepalingen, welke van kracht waren tot het in werking treden van deze veranderingen [1]).

Zijn de lessen, onder *c.* en *d.* vermeld, gegeven in eenen halfjarigen cursus, dan wordt deze den examinandus voor een geheel jaar toegerekend.

Van de bepalingen onder *c.* en *d.* wordt, op vertoon van eene verklaring van den daarbij betrokken hoogleeraar, door het kerkbestuur, dat voor het afnemen van het examen is aangewezen, den examinandus dispensatie verleend, ten opzichte van lessen, die gedurende zijn verblijf aan de universiteit niet gegeven zijn.

Die den graad van theologiae doctor verworven hebben, zijn van de bepalingen onder *a.* en *d.* vrijgesteld.

e. bewijs, dat de examinandus onder voorzitting van eenen hoogleeraar een voorstel gedaan heeft (art. 13 van het Reglement op het Hooger onderwijs in de Godgeleerdheid), hetwelk hem echter niet wordt vergund, voordat hij het onder *b.* bedoeld examen heeft afgelegd.

f. getuigschrift van goed zedelijk gedrag, afgegeven overeenkomstig art. 11, al. 2 van het Reglement op het Hooger onderwijs in de Godgeleerdheid;

g. eene kerkelijke attestatie, mede inhoudende, dat de examinandus meer dan twee jaren lidmaat is van de Hervormde Kerk.

(*) Volgens art. 42 1° van de Wet op het Hooger Onderwijs wordt aan elke universiteit onderwijs gegeven door de faculteit der godgeleerdheid, in *a.* de encyclopaedie der godgeleerdheid, *b.* de geschiedenis der leer aangaande God, *c.* de geschiedenis der godsdiensten in het algemeen, *d.* de geschiedenis van de Israëlitische godsdienst, *e.* de geschiedenis van het Christendom, *f.* de Israëlitische en oud-Christelijke letterkunde, *g.* de uitlegging van het Oude en Nieuwe Testament; *h.* de geschiedenis der leerstellingen van de Christelijke godsdienst, *i.* de wijsbegeerte van de godsdienst, *k.* de zedekunde.

b. ten minste. Wijziging in werking getreden 1 Januari 1880.
Bij ziekte—afgevaardigd. Bijvoeging in werking gekomen 1 Januari 1888.
Wanneer—geëxamineerd. Wijziging in werking gekomen 1 Januari 1880.
d. In de Nederlandsche taal. Weggevallen, „of een der vakken vermeld in art. 42, 5° *i*, *l* en *m*. van de Wet tot regeling van het Hooger onderwijs: de geschiedenis der wijsbegeerte, de metaphysica, de zielkunde" en daarvoor in de plaats „in de Nederlandsche taal". In werking gekomen 15 Januari 1887.
1) Deze beide alinea, in werking gekomen 15 Januari 1887.

ART. 8. Die buitenslands hunne studiën hebben volbracht, leggen, ook wanneer zij aldaar het recht tot de evangeliebediening bij een Hervormd kerkgenootschap bekomen hebben, zonder nochthans als predikanten werkzaam geweest te zijn, vóór hunne toelating tot het examen over:

a. bewijs, dat zij aan eene wettig erkende inrichting van Hooger onderwijs den graad van candidaat in de godgeleerdheid of een daarmede gelijkstaanden verworven hebben, of, indien dergelijke graad aan die inrichting niet wordt verleend, bewijs, dat zij de vereischten bezitten om aldaar tot het eindexamen te worden toegelaten;

b. bewijzen omtrent door hen gevolgde lessen in de godgeleerdheid, gelijkstaande met die, welke in het voorgaande artikel geëischt worden onder *c* en *d*, en voorts, dat zij geëxamineerd zijn in de vakken, die tot het candidaats-examen in Nederland en tot het kerkelijk voorbereidend examen behooren.

Kunnen zij de onder *b* van *dit* artikel vereischte bewijzen niet volledig leveren, dan leggen zij, behalve in de vakken, waarin zij volgens dit reglement moeten geëxamineerd worden, ook in de vakken, waarvan de attesten ontbreken, met uitzondering van de geschiedenis der Christelijke zending en het Nederlandsch Hervormd kerkrecht, examen af. Doctoren in de godgeleerdheid leveren alleen de bewijzen, dat zij lessen gevolgd hebben gelijkstaande met die, welke in art. 7 onder *b.* en *c.* zijn aangewezen;

c. voldoende getuigschriften aangaande hun zedelijk gedrag, afgegeven door de godgeleerde faculteit of de leeraren der inrichtingen van hooger onderwijs, aan welke zij hebben gestudeerd, alsmede door het kerkelijk bestuur, waaronder zij buitenlands hebben geressorteerd;

d. eene attestatie, gelijk in het vorig artikel onder *g* is bedoeld.

ART. 9. Candidaten tot de heilige dienst bij andere Protestantsche kerkgenootschappen in Nederland, die verlangen tot het examen te worden toegelaten, leggen over:

a. bewijs dat zij den graad van candidaat in de godgeleerdheid aan eene der Nederlandsche universiteiten hebben verkregen;

b. bewijs, dat zij aan eene Nederlandsche universiteit of aan eene inrichting van hooger onderwijs, aan welke door hun kerkgenootschap de opleiding zijner evangeliedienaren is opgedragen, de lessen in de

vakken, in art. 7 onder *b*, *c* en *d* vermeld, met vrucht hebben bijgewoond.

Ook hieromtrent geldt het in het vorig artikel onder *b*, al. 2 bepaalde;

c. bewijs, dat zij gedurende meer dan *twee* jaren lidmaten geweest zijn bij een Protestantsch kerkgenootschap;

d. bewijs, dat zij tot lidmaten der Nederlandsche Hervormde kerk zijn aangenomen;

e. verklaring van het Classikaal Bestuur, tot welks ressort hunne woonplaats behoort, dat het tegen hunne toelating tot het examen geen bezwaar heeft.

ART. 10. Die bij een ander Protestantsch kerkgenootschap als evangeliedienaars werkzaam zijn geweest en dezelfde betrekking in de Nederlandsche Hervormde Kerk wenschen te bekleeden, onderwerpen zich aan een colloquium doctum, na vooraf de vereischte stukken te hebben overgelegd.

Die vereischte stukken zijn:

a. bewijs, dat zij aan eene Nederlandsche universiteit of aan eene wettig erkende inrichting voor hooger onderwijs in het buitenland den graad van candidaat in de godgeleerdheid of een daarmede gelijkstaanden graad hebben verworven;

b. bewijs, dat zij tot lidmaten der Nederlandsche Hervormde Kerk zijn aangenomen;

c. getuigschrift van goed zedelijk gedrag, ten genoegen van het Provinciaal kerkbestuur, afgegeven door een bevoegd collegie of door bevoegde personen.

ART. 11. Die vroeger in de Roomsch-Katholieke kerk den geestelijken stand bekleedden en tot de evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk wenschen toegelaten te worden, leggen het in art. 21 omschreven examen af bij het aangewezen kerkbestuur, dat vooraf hunne aanvraag onderzoekt en over de toelating tot het examen beslist. Bij die aanvraag leggen zij over:

a. de bewijzen, in art. 7 onder *a*, *c*, *d* en *g* vermeld;

b. eene verklaring van het Classikaal Bestuur, waaronder hunne woonplaats ressorteert, dat het tegen hunne toelating tot het examen geen bezwaar heeft.

ART. 12. Predikanten, die buitenslands als zoodanig bij een Hervormd kerkgenootschap werkzaam zijn of geweest zijn en niet tot de evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk zijn toegelaten, onderwerpen zich in het geval, waarin bij art. 57 van het Reglement op de Vacaturen is voorzien, en nadat aan het voorschrift in het 3e lid van dat artikel is voldaan, aan een colloquium doctum over de vakken, in art. 21 onder *a* tot *e* van dit reglement genoemd,

met hen te houden door het Provinciaal Kerkbestuur, tot welks ressort de gemeente behoort, die de beroeping wenscht uit te brengen.

Een colloquium doctum heeft plaats met gesloten deuren.

Overigens gelden daarvoor dezelfde bepalingen, die in de volgende artikelen omtrent het examen zijn vastgesteld, voor zoover daarop in die artikelen niet uitdrukkelijk uitzondering wordt gemaakt.

Colloquium doctum. Ernstig te nemen. Handd. 1869 en K. C. 9 Aug. 1869, n°. 32. Verg. over col. doct. 1862; 1863; 1869, bl. 149, 150, 194, 195. De Synode verlangt van de colloquia docta tabellarische verslagen te ontvangen. 1875, bl. 85.

ART. 13. De secretaris der Synode zendt de bij hem ingekomen getuigschriften en verdere stukken zonder verwijl en naar de orde, waarin zij ingekomen zijn, aan den secretaris van het kerkbestuur, waarbij het examen moet plaats hebben, en geeft bij elke aangift een bewijs af, waaruit blijkt, dat de in art. 4 vermelde volgorde in acht genomen is.

ART. 14. De secretaris van het kerkbestuur, waarbij het examen moet plaats hebben, geeft, wanneer de getuigschriften en verdere stukken door hem en den president in orde zijn bevonden, aan den examinandus bericht, op welken dag, op welk uur en waar ter plaatse het examen zal worden afgenomen.

De getuigschriften en verdere stukken moeten in de vergadering van het kerkbestuur ter tafel zijn

ART. 15. Ten minste zes weken vóór het examen zendt het kerkbestuur aan den examinandus opgaaf van de hoofdstukken des Bijbels, die in art. 21 onder *a.* worden vermeld.

Bij het kiezen van die hoofdstukken wordt eene behoorlijke afwisseling in acht genomen.

ART. 16. Uiterlijk één maand vóór den dag van het examen zendt de examinandus eene door hem opgestelde duidelijk geschreven leerrede in bij den secretaris van het kerkbestuur, die haar onder de examinatoren ter kennisneming doet rondgaan.

Deze bepaling is niet van toepassing op hen, die een colloquium doctum afleggen.

ART. 17. Bij gunstigen uitslag van het examen of van het colloquium doctum betaalt de geëxamineerde de som van *vijf en twintig* gulden ten behoeve van de Algemeene Weduwenbeurs.

ART. 18. Het examen wordt afgenomen in de gewone vergaderingen der kerkbesturen, zonder dat daarvoor de leden geldelijk voordeel genieten.

Eene buitengewone vergadering van het kerkbestuur kan tot dat

einde gehouden worden op verlangen van den examinandus, kenbaar gemaakt met opgaaf van redenen, die door het kerkbestuur worden beoordeeld. De reis- en verblijfkosten, of de presentiegelden voor deze buitengewone vergadering worden vooraf door den examinandus gestort.

Indien een examinandus zich op den bepaalden tijd aan het examen niet onderwerpt, neemt het kerkbestuur, na beoordeeling van de redenen van zijn terugblijven, een besluit omtrent den tijd, waarop hij weder tot het examen kan worden toegelaten, en geeft hem daarvan kennis met opgaaf van andere hoofdstukken des bijbels.

ART. 19. Niet meer dan een tweetal wordt gelijktijdig geëxamineerd. Aan het onderzoek van *twee* examinandi worden ten minste *vier*, aan dat van *een* ten minste *drie* uren besteed. Bij het houden van een colloquium doctum is het kerkbestuur aan deze tijdsbepaling niet gebonden.

Er hebben geen tentamina plaats. Ook wordt den examinandus vooraf geen opgaaf van den gang en de wijze des onderzoeks gedaan.

ART. 20. Het examen wordt afgenomen in de Nederlandsche en bij de Commissie voor de zaken der Waalsche kerken in de Fransche taal.

Wanneer iemand, die de evangeliebediening in eene Presbyteriaansch-Engelsche of Schotsche gemeente wenscht te bekleeden, of als predikant in de Hoogduitsche taal bij eene Nederlandsch-Hervormde gemeente wenscht te worden aangesteld, de Nederlandsche taal niet machtig is, heeft het onderzoek mondeling of schriftelijk in eene andere taal plaats.

ART. 21. Het examen wordt afgenomen in:

a. de uitlegging des Bijbels. Voor die van het Oude Testament worden den examinandus één hoofdstuk uit de historische en twee uit de overige schriften op den in art. 15 bepaalden tijd opgegeven. Bij deze uitlegging worden blijken gevorderd van bekendheid met de Alexandrijnsche vertaling en met de geschiedenis der boeken, waarvan de opgegeven hoofdstukken een gedeelte uitmaken. Voor de uitlegging van het Nieuwe Testament wordt geëischt, dat de examinandus bedreven zij in het vertalen en verklaren van de historische boeken, en dat hij de twee hem (naar art. 15) opgegeven hoofdstukken uit de overige boeken grondig versta; voorts dat hij bekend zij met de geschiedenis der boeken van het Nieuwe Testament.

Ook moet blijken, dat hij geoefend is in de oordeelkunde en uitlegkunde des bijbels.

Voor dit gedeelte van het examen is ten minste *een*, of, zoo *twee* examinondi gelijktijdig ondervraagd worden, ten minste *anderhalf* uur bestemd. Indien de examinandus naar het oordeel van de meer-

derheid der vergadering bij dit gedeelte van het examen geene voldoende blijken van kennis gegeven heeft, wordt hij, zonder voortzetting van het examen, afgewezen;

b. de bijbelsche geschiedenis en de bijbelsche godgeleerdheid, inzonderheid het leven en de prediking van Jezus;

c. de leerstellige godgeleerdheid en de geschiedenis van de leerstellingen der Christelijke Kerk;

d. de geschiedenis der Christelijke, bijzonder der Nederlandsche Hervormde Kerk en harer leerstellingen;

e. de Christelijke zedekunde;

f. de practische godgeleerdheid met de beginselen van het Nederlandsch-Hervormd kerkrecht.

De duur van het onderzoek in elk der vakken, onder *b* tot *f* aangeduid, wordt vooraf door de vergadering bepaald.

Geene voldoende blijken. Indien de kennis van den candidaat in een der vakken van het eerste gedeelte van het examen door de meerderheid der examinatoren onvoldoende geoordeeld wordt, mag hij niet worden toegelaten. 1884, bl. 59.

Art. 22. Alle leden der vergadering, ook de secretaris, in geval hij slechts eene adviseerende stem heeft, en de ouderlingen, tenzij ze wenschen daarvan verschoond te blijven, nemen deel aan het onderzoek.

Alle leden wonen het examen van het begin tot het einde bij, en brengen over toelating of afwijzing hunne stem bepaald uit.

Ingeval hij slechts eene adviserende stem heeft. De bedoeling is: „*ook al heeft hij slechts eene adviseerende stem.*" Zie 1879, bl. 114, 115.

Art. 23. Voor de toelating tot de evangeliebediening wordt gevorderd, dat zich ten minste twee derden der stemhebbende leden daarvoor verklaren.

Twee derden. Het hier gestelde vereischte werd ook in de vroegere regll. op het examen, als een waarborg voor het verkrijgen van wel toegeruste evangeliedienaren, aangetroffen en is o. a. in 1867 gehandhaafd. Zie Syn. Handd. bl. 98, 119. In de Comm., die in 1885 verslag uitbracht over de examina, rees de vraag, of een cand., wiens kennis in een der vakken van het tweede gedeelte onvoldoende bevonden was, mocht toegelaten worden. Terwijl sommigen die vraag ontkennend beantwoordden, meenden anderen, dat de letter van het reglement dit niet verbiedt. De Synode heeft op dit punt geen oordeel uitgesproken. Handd. bl. 326.

Art. 24. Bij de kennisgeving van een besluit tot afwijzing wordt den geëxamineerde voorloopig medegedeeld, in welke vakken hij te zwak bevonden is; binnen veertien dagen na het examen wordt hem daarvan eene nadere schriftelijke opgaaf toegezonden.

Voordat hij, krachtens hernieuwd examen, tot de evangeliebediening is toegelaten, onthoudt hij zich van de openbare evangelieprediking in de Nederlandsche Hervormde Kerk.

ART. 25. Na afwijzing wegens gemis van de vereischte bekwaamheid verloopt ten minste één jaar, voordat het examen wordt hervat.

Het hernieuwd examen gaat over al de vakken, in art. 21 genoemd, en wordt afgenomen door hetzelfde kerkbestuur, in mindering van het getal examinandi, die aan dit bestuur, volgens art. 4, worden toegewezen.

Een afgewezen examinandus wordt echter op zijn verzoek, aan den secretaris der Synode gedaan, voor het nieuwe examen verwezen naar een ander Provinciaal kerkbestuur, dat volgens art. 4 aan de orde is.

Na de derde afwijzing wordt geen hernieuwd examen toegestaan.

ART. 26. De Provinciale Kerkbesturen zenden aan de Synode aangaande elk examen een naauwkeurig verslag, mede bevattende eene opgaaf van de gedeelten des bijbels, bij de uitlegging van het Oude en Nieuwe Testament behandeld, en van den tijd, aan het onderzoek in elk vak besteed.

Aan het Classikaal Bestuur, onder welks ressort een geëxamineerde zijne woonplaats heeft, wordt door het Provinciaal Kerkbestuur bericht gegeven van zijne toelating tot de evangeliebediening. Bij verandering van woonplaats geeft de geëxamineerde daarvan kennis aan het Classikaal Bestuur, en daarenboven aan het bestuur der classis, waartoe zijne nieuwe woonplaats behoort.

ART. 27. De geëxamineerde, die, naar de uitspraak der vergadering, aan de vereischten bij het examen heeft voldaan, verklaart, „dat hij ter verkrijging van eenige standplaats geene overeenkomst heeft aangegaan of giften gegeven, of immer zal aangaan of geven, en dat het hem niet bekend is, dat zij door iemand van zijnentwege of te zijnen behoeve aangegaan of gegeven zijn, of aangegaan of gegeven zullen worden; en dat hij ook nimmer eene standplaats zal zoeken of aannemen, welke hij kan vermoeden, dat door eenige bedingen, beloften, of welke middelen ook van voorafgegane overeenkomst, aan hem wordt opgedragen."

Daarenboven leggen de geëxamineerden de navolgende verklaring en belofte af en bekrachtigen die met hunne onderteekening:

„Wij ondergeschrevenen, door het Provinciaal Kerkbestuur van ...... (of door de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken) tot de openbare evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk toegelaten, beloven in het diep besef van onze roeping en in vertrouwen op God, dat wij daarin met ijver en trouw zullen werkzaam zijn om overeenkomstig de beginselen en het karakter van de Hervormde Kerk hier te lande, het Evangelie van Jezus Christus te verkondigen en de belangen van Gods Koningrijk en in overeenstemming hiermede die van de Nederlandsche Hervormde Kerk met opvolging van hare verordeningen naar vermogen te behartigen [1]).

1) Art. 27 is, aldus gewijzigd, in werking getreden 1 Januari 1888.

ART. 28. De geëxamineerde wordt hierop met toespraak van den president tot de evangeliebediening toegelaten, en ontvangt het navolgende, door president en secretaris onderteekende, getuigschrift:

„Vermits voor ons verschenen is N. N., verlangende tot de evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk te worden toegelaten, en wij bevonden hebben, dat de vereischte getuigschriften, ook dat aangaande zijn zedelijk gedrag, in goede orde waren, zoo hebben wij geene zwarigheid gevonden tot het voorgeschreven examen over te gaan. En hebben wij hem naauwkeurig onderzocht in al hetgeen tot de onderwerpen van het examen behoort, met dien uitslag, dat wij voornoemden N. N., nadat hij de gevorderde verklaringen en beloften afgelegd en die, zoo veel noodig, door zijne handteekening bekrachtigd had, tot de evangeliebediening hebben toegelaten.

„Het Provinciaal Kerkbestuur van . . . . . .
(of: de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken)."

In den aanhef van het getuigschrift wordt, achter den naam van den geëxamineerde, zijn wetenschappelijke titel (*candidaat*, *of doctor in de godgeleerdheid* aan de Universiteit te . . . . .) of, zoo hij zulk een titel niet bezit, zijne vroegere kwaliteit vermeld.

ART. 29. Die aldus toegelaten zijn, verkrijgen den titel van Candidaten tot de Heilige dienst en zijn bevoegd om te staan naar de evangeliebediening.

Zoo lang zij echter niet als predikanten bevestigd zijn, missen zij de bevoegdheid, om doop en avondmaal te bedienen.

ART. 30. De officiëele bekendmaking der toelating geschiedt door het kerkbestuur, met deze woorden:

„Door het Provinciaal Kerkbestuur van . . . . . (of: door de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken) is N. N. na afgelegd examen als Candidaat tot de Heilige dienst toegelaten."

Van de toelating van predikantszonen geschiedt daarenboven kennisgeving aan den Minister van Financiën.

OVERGANGSBEPALINGEN.

1. Die vóór 1 October 1877 den graad van candidaat in de godgeleerdheid aan eene voormalige hoogeschool hebben verkregen, worden geëxamineerd naar het tot hiertoe vigeerend Reglement op het Examen.

2. Die *na* 1 October 1877 den graad van candidaat in de godgeleerdheid aan eene Nederlandsche universiteit hebben verkregen, zullen, voor zoover zij de in art. 7 onder *b*, *c* en *d* genoemde bewijzen niet kunnen overleggen, tot 1 Mei 1880 kunnen volstaan met de over-

legging van bewijzen, dat zij de lessen der hoogleeraren aan de Nederlandsche universiteiten hebben gevolgd in vakken, met de in dat artikel genoemde zooveel mogelijk gelijkstaande.

Ten gevolge van het in werking treden van het Regl. op het Hooger Onderwijs in de Godgeleerdheid (zie bl. 237—241) was eene herziening van het Regl. op het Examen noodzakelijk geworden. De Synode heeft, op voordracht der Syn. Comm., in 1877 deze herziening ter hand genomen en een voorloopig aangenomen reglement, met inachtneming van de consideratiën der Prov. Kerkb. en Class. Vergg., in 1878 zooveel noodig gewijzigd, evenwel nog niet terstond vastgesteld, daar zij zich verplicht achtte, ook nog eerst de consideratiën der genoemde collegies in te winnen op een nieuw daarin gebracht beginsel, nl. van *een voorbereidend door de Kerkelijke Hoogleeraren af te nemen examen*, neergelegd in art. 7, *b*. Nadat ook hierop de consideratiën waren ingekomen, heeft de Synode in 1879 het regl. finaal gearresteerd en is dit in werking gekomen den 1 Jan. 1880.

AANHANGSEL,

EENIGE FINANCIËELE BELANGEN VAN KERKELIJKE COLLEGIËN EN PERSONEN BETREFFENDE.

I.

VRIJDOM VAN PORT.

A. DE VOOR KERKELIJKE PERSONEN MEEST BELANGRIJKE BEPALINGEN VAN HET KON. BESL. VAN 7 NOV. 1876 (STAATSBL. N°. 192).

ART. 1. Geene aanspraak op vrijstelling van port wordt door de postbeambten erkend dan uit kracht van een door Ons genomen besluit.

Onze Minister van Financiën doet Ons daaromtrent de vereischte voordrachten, na gehouden overleg, zooveel noodig, met de hoofden der in de zaak betrokken Departementen van Algemeen Bestuur.

ART. 2. De brieven en verdere stukken, voor welke vrijstelling is toegestaan, kunnen, naar verkiezing der afzenders, hetzij onder gesloten omslagen of onder kruisband worden verzonden.

Voor de verzending van kaarten, teekeningen en dergelijke, is het bezigen van borden, kokers en rollen toegelaten.

ART. 3. Voor ambtelijke mededeelingen tusschen ambtenaren en autoriteiten, die voor hunne onderlinge briefwisseling port-vrijdom genieten, maar uitsluitend tusschen deze, kan worden gebruik gemaakt van open kaarten, geheel of gedeeltelijk geschreven of gedrukt.

De afmetingen dier kaarten mogen niet zijn *minder* dan 9 centimeters in de breedte en 12 centimeters in de lengte, en niet *meer* dan 13 centimeters in de breedte en 18 centimeters in de lengte.

Het voor de kaarten te bezigen papier mag van geene mindere

stevigheid zijn dan der door het Bestuur der Posterijen verstrekte briefkaartformulieren.

ART. 4. De afzenders der portvrije stukken of pakketten zijn verplicht te zorgen, dat die stukken behoorlijk ingepakt en tegen beschadiging op de Post voldoende verzekerd zijn. Pakketten van eenigen omvang worden stevig met touw omgebonden.

ART. 5. Geen pakket mag het gewicht van $2^1/_2$ kilogram te boven gaan. Alleen voor het geval dat de te verzenden stukken volstrekt onscheidbaar zijn, kan een pakket tot een gewicht van 5 kilogram worden toegelaten.

De afzender is echter verplicht er in dat geval eene onderteekende verklaring op te plaatsen, als volgt:

Bevat stukken, die niet van elkander kunnen worden gescheiden.

Portvrije stukken mogen geene meerdere afmeting hebben dan 45 centimeters in lengte, breedte en hoogte. Voor kaarten, teekeningen en dergelijke, op rollen of in kokers wordt, bij uitzondering, eene lengte van 75 centimeters toegelaten.

Pakketten en stukken, die niet aan de bij dit en bij het vorige art. gestelde vereischten beantwoorden, worden niet ter verzending aangenomen, of, indien eerst na de afgifte op de post wordt ontdekt, dat zij aan die vereischten niet voldoen, aan de afzenders terug bezorgd.

ART. 6. De afzender van portvrije brieven, pakketten, open kaarten of andere stukken, is verplicht ze op den omslag, van onder ter linkerzijde te waarmerken, door het stellen zijner gewone naamteekening en met vermelding der ambtsbetrekking, waarin door hem aanspraak op portvrijdom wordt gemaakt, ten ware hem, bij het verleenen van dien vrijdom, werd vergund de eigenhandige waarmerking door den afdruk van eenen stempel, het collegie of de ambtsbetrekking, waaraan de vrijstelling is verleend, vermeldende, te vervangen.

De waarmerking van stukken, afkomstig van colleges of commissiën, geschiedt door den voorzitter, den secretaris of griffier. Bij afwezigheid of wettige verhindering van den titularis, geschiedt de waarmerking door hem, die tijdelijk met de waarneming der betrekking is belast.

Bij verzuimde of onvoldoende waarmerking, overeenkomstig de bepalingen van dit artikel, worden de brieven en verdere stukken met port belast.

Wegens dit port, voor zoo veel het door den geadresseerde wordt betaald, is verhaal op den afzender.

Indien echter door den geadresseerde de opening der brieven of stukken op het postkantoor in tegenwoordigheid van den Directeur of den eerst aanwezenden ambtenaar geschiedt, en alsdan blijkt, dat hun inhoud inderdaad zuivere dienstaangelegenheden betreft, wordt tot ontheffing van het port overgegaan.

ART. 7. De stempels, enz.

ART. 8. Portvrije brieven en open kaarten mogen in alle postbussen worden geworpen.

Brieven evenwel, wier afmetingen 24 centimeters in de lengte, 14 centimeters in de breedte en 5 millimeters in de dikte te boven gaan, waardoor zij voor de postbussen ongeschikt zijn en verstopping zouden kunnen veroorzaken, moeten door of van wege den afzender op de postkantoren worden bezorgd.

Eveneens en om dezelfde reden is bezorging op het postkantoor verplichtend bij gelijktijdige verzending van groote hoeveelheden van brieven door denzelfden afzender.

De afzender, die in strijd daarmede handelt en aldus tot de verstopping van eene brievenbus heeft aanleiding gegeven, wordt voor de eerste maal gewaarschuwd, doch bij herhaling worden de brieven met port belast. Wegens dit port, voor zoo veel het door den geadresseerde wordt betaald, is verhaal op den afzender.

(De overige artt., behelzende o. a. bepalingen omtrent de taak der postbeambten om te waken tegen misbruik van de verleende vrijstellingen en omtrent maatregelen, die bij vermoeden van zoodanig misbruik moeten genomen worden, alsmede wat zij te doen hebben, wanneer de inhoud der brieven of stukken blijkt geheel of gedeeltelijk bijzondere belangen te betreffen, vreemd aan de dienst, waarop de vrijstelling is toegestaan, kunnen hier worden weggelaten.)

B. LIJST VAN COLLEGIËN EN GEQUALIFICEERDE PERSONEN DER NED. HERV. KERK, AAN WELKE VRIJDOM VAN PORT IS TOEGESTAAN.

De Synode der Hervormde Kerk, de Secretaris en de Quaestor en Penningmeester er van *correspondeeren vrij met* alle Colleges en Ambtenaren der Hervormde Kerk.

De Algemeene Synodale Commissie der Hervormde Kerk en de President en Secretaris dier Commissie *met* alle Colleges en Ambtenaren der Hervormde Kerk, ook de Leden dier Commissie onderling.

De Provinciale Kerkbesturen en hunne Secretarissen onderling en *met* de Colleges en Ambtenaren der Hervormde Kerk binnen de provincie.

De Commissie tot de zaken der Waalsche kerken en de Secretarissen *met* alle Colleges en Ambtenaren der Waalsche Kerken.

De Commissie tot de zaken der Protestantsche Kerken in Nederlandsch Oost- en West-Indië, gevestigd te 's Hage, de Presidenten of Secretarissen *met* de Consulenten dezer Commissie.

De individuëele Leden van de Provinciale Kerkbesturen der Her-

vormde Kerk en van de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken *met* hunne medeleden, zitting hebbende in hetzelfde College.

De Provinciale Colleges van Toezicht op de Kerkelijke administratie der Hervormden, hunne Secretarissen *onderling* en *met* alle Colleges en Beambten der Hervormde Kerk binnen den omtrek hunner provincie.

Het Algemeen College van Toezicht op het beheer der goederen in de Hervormde gemeenten *met* de Leden en den Secretaris van dat college. Dat College, zijne individuëele Leden en de Secretaris *met* de Provinciale colleges van Kerkvoogdij der onderscheidene gemeenten in het Hervormd Kerkgenootschap.

(Getrokken uit de alphabetische lijst van vrijdommen van binnenlandsch briefport, in het „Nederlandsch Jaarboekje der Posterijen", door P. KEG CZN., Middelb., 1877, bl. 194, 195.)

II.

TRACTEMENTEN EN PENSIOENEN VAN PREDIKANTEN.

(De tractementen, pensioenen enz. zijn door de Grondwet gewaarborgd. Nieuwe tractementen kunnen toegelegd of de bestaande vermeerderd worden. Zie boven, bl. 44. De wijze van uitbetaling is geregeld bij Kon. Besl. van 14 Maart 1815, no. 88, overgenomen door BRUNA, t. a. p. Afd. II, § 35, B.)

REGELING DER PREDIKANTS-TRACTEMENTEN IN INDIË.

1. *Koninklijk Besluit van* 26 *Nov.* 1863, *N*°. 60.

ART. 1. Bij de Protestantsche gemeente in Nederlandsch Indië worden aangesteld vijfendertig predikanten en drie hulppredikers.

Van de vijfendertig predikanten genieten: negen eene bezoldiging van *f* 500 's maands; zesentwintig eene bezoldiging van *f* 400 's maands.

Aan elk der drie hulppredikers wordt eene bezoldiging toegekend van *f* 250 's maands.

ART. 2. De regeling der standplaatsen en de aanwijzing der daaronder behoorende gemeenten wordt opgedragen aan Onzen Gouverneur-Generaal, die het Bestuur der Protestantsche Kerken in Nederlandsch Indië daarop hoort.

ART. 3. Onze Gouverneur-Generaal bepaalt, naar gelang van de meerdere of mindere belangrijkheid der standplaatsen, welke der in art. 1 vermelde jaarwedden elk predikant geniet.

ART. 4. Onder de predikanten te Batavia zal er steeds één zijn, gekozen uit het Evangelisch-Luthersch kerkgenootschap.

ART. 5. De door Ons, voor de dienst in Nederlandsch Indië te benoemen predikanten en hulppredikers genieten:

a. eene voorloopige bezoldiging, ingaande met den dag der inscheping naar Nederlandsch Indië en voortdurende tot op den dag, waarop zij hunne dienst aldaar aanvaarden. Voor de predikanten bedraagt deze bezoldiging *f* 150, voor de hulppredikers *f* 100 's maands;

b. vóór hun vertrek naar Indië, een voorschot van *vier*, of des verkiezende van *zes* maanden op de sub *a* vermelde bezoldiging, en

c. eene gratificatie tot bestrijding der kosten van uitrusting, ten bedrage van:

voor de predikanten:

f 1800 voor gehuwden, mitsgaders voor weduwnaren, met één of meer kinderen ten hunnen laste;

f 1200 voor ongehuwden;

voor de hulppredikers:

f 1200 voor gehuwden, mitsgaders voor weduwnaren, met één of meer kinderen ten hunnen laste;

f 800 voor ongehuwden;

d. bij aankomst in Indië, een gratificatie tot tegemoetkoming in de kosten van vestiging ten bedrage van *f* 1500 voor gehuwden, mitsgaders voor weduwnaren met één of meer kinderen ten hunnen laste, en van *f* 1000 voor ongehuwden;

e. vrijen overvoer naar Batavia op den gebruikelijken voet, als passagier der eerste klasse, met genot van gewone scheepsvoeding, ook voor hunne vrouwen en kinderen.

Zij, die tijdens hunne benoeming reeds in Nederlandsch Indië zijn, ontvangen alleen de sub *d* vermelde gratificatie.

ART. 6. Zoo zij hunne dienst op de hun aangewezen standplaats hebben aanvaard, treden de predikanten in het genot van vrije woning of van eene schadeloosstelling deswege, boven hunne vaste bezoldiging, bedragende:

te Batavia, *f* 160 's maands;

te Samarang en Soerabaija, *f* 130 's maands;

elders, 80 's maands.

Bij gemis van vrije woning wordt aan de hulppredikers eene gelijke schadeloosstelling toegekend tot een bedrag van *f* 60.

ART. 7. Na verloop van het eerste vijftal dienstjaren, gerekend van den dag waarop zij hun dienstwerk in Indië hebben aanvaard, wordt aan de predikanten, genietende eene bezoldiging van *f* 500 's maands, verleend eene tractementsverhooging van *f* 150 's maands, en aan de overige predikanten eene verhooging van *f* 100 's maands.

Na verloop van het tweede en derde vijftal dienstjaren, ontvangen de predikanten andermaal eene gelijke tractementsverhooging.

ART. 8. Na eene in Indië vervulde dienst van ten minste tien jaren, te rekenen van den dag van aankomst daar te lande, hebben de predikanten en hulppredikers aanspraak op pensioen uit 's lands kas, mitsgaders op vrijen terugvoer ook voor hunne vrouwen en kinderen naar Nederland, op den voet bedoeld sub. *e* art. 5.

Aan predikanten en hulppredikers, die uit hoofde van ziels- of lichaamsgebreken voor verdere dienst in Nederlandsch Indië ongeschikt zijn (mits de oorzaak der ongeschiktheid worde bewezen door een onder aanbod van eede afgegeven verklaring van eene geneeskundige commissie, of waar deze niet aanwezig is, van een bevoegden geneesheer) kan ook pensioen worden verleend, mits zij den lande in Nederlandsch Indië minstens vijf jaren hebben gediend, en zulks voor het overige, overeenkomstig de algemeene grondslagen voor het pensioneeren in dit besluit nedergelegd.

ART. 9. Het pensioen bedraagt:

f 140 voor elk jaar Indische dienst, voor hen, die gedurende de twee laatste jaren, ten gevolge eener vaste benoeming, in het genot zijn geweest eener vaste bezoldiging (de periodieke tractementsverhooging niet medegerekend) van *f* 500 's maands;

f 120 voor elk jaar Indische dienst, voor de predikanten niet in de eerste categorie vallende;

f 100 voor elk jaar Indische dienst, voor de hulppredikers;

behoudens een maximum voor de drie categoriën, respectievelijk ten bedrage van *f* 2800, *f* 2400 en *f* 2000 's jaars, bij *twintig* of *meer* jaren dienst.

ART. 10. Voor de berekening van het pensioen voor predikanten en hulppredikers:

a. wordt van elk verlof tot herstel van gezondheid buiten Nederlandsch Indië doorgebracht, de helft, doch in geen geval meer dan één jaar als Indische diensttijd aangerekend;

b. wordt elk verlof, binnen Nederlandsch Indië doorgebracht, medegerekend, mits in geen geval langer dan zes maanden;

c. worden, ten aanzien van hen, die meer dan *tien* volle jaren Indische dienst tellen, de overschietende gedeelten van één jaar, mits ten minste *zes* volle maanden bedragende, aangerekend voor een geheel jaar, wanneer de gezondheidstoestand van den belanghebbende hem verhindert het volle jaar uit te dienen.

ART. 11. Onder de dienstjaren voor de berekening, hetzij van het pensioen, hetzij van de tractementsverhooging, worden niet begrepen:

a. de tijd met verlof, om andere reden dan wegens ziekte, buiten Nederlandsch Indië doorgebracht;

b. de tijd uit hoofde van berispelijk gedrag, op wachtgeld of onder suspensie doorgebracht;

c. vroegere Nederlandsche dienst, onverschillig in welke betrekking.

ART. 12. Het pensioen gaat in met de maand, volgende op die, waarin de bediening wordt nedergelegd.

Bij terugkeer naar Nederland kan daarop een voorschot van vier maanden worden uitbetaald.

ART. 13. De bepalingen omtrent het Indisch civiel weduwen- en weezenfonds, die nopens het verleenen van verloven aan burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch Indië, die betreffende reis- en verblijfkosten in Nederlandsch Indië, alsmede die ten aanzien van het cumuleeren van pensioenen en tractementen, vastgesteld bij Ons besluit van 21 April 1863, nº. 96 (*Nederlandsch Staatsblad* nº. 25) zijn van toepassing op de in dit besluit bedoelde predikanten en hulppredikers.

ART. 14. De koninklijke besluiten van 3 Augustus 1849, nº. 64, van 10 Februari 1855, nº. 72, van 7 November 1855, nº. 75, van 8 Juni 1860, nº. 74 en van 14 Maart 1861, nº. 63, zijn ingetrokken, met dien verstande evenwel, dat de thans in Nederlandsch Indië gevestigde predikanten, wat het geldelijke aangaat, onverkort blijven in de aanspraken welke zij, volgens die besluiten, kunnen doen gelden.

2. *Koninklijk Besluit van* 25 *Febr.* 1870, *houdende eenige aanvullingen en wijzigingen van het Kon. Besl. van* 26 *Nov.* 1863.

ART. 1. Art. 7 van Ons besluit van 26 Nov. 1863, nº. 60, wordt aangevuld als volgt:

Onder de dienstjaren, voor de erlanging van periodieke tractementsverhoogingen gevorderd, wordt niet gerekend:

a. de tijd met verlof buiten Nederlandsch Indië doorgebracht;

b. de tijd, met verlof voor langer dan zes maanden, binnen Nederlandsch Indië doorgebracht;

c. de tijd, gedurende welken de ambtsbediening, uithoofde van schorsing, als kerkelijk bestraffingsmiddel, niet is uitgeoefend, of die op wachtgeld of non-activiteit is doorgebracht, vóórdat na terugkeer van verlof eene standplaats is aangewezen.

ART. 2. De eerste alinea van art. 11 van voormeld besluit en lit. *b* van dat art. worden gelezen als volgt:

Onder de dienstjaren voor de berekening van het pensioen wordt niet begrepen: *a.* enz.

b. de tijd, gedurende welken de ambtsbediening uithoofde van schorsing, als kerkelijk bestraffingsmiddel, niet is uitgeoefend; *c.* enz.

ART. 3. De op de dagteekening van dit besluit in Nederlandsch Indië gevestigde en voor de dienst aldaar benoemde predikanten blijven onverkort in de aanspraken, welke zij krachtens vroegere besluiten, voor zooveel die van het tegenwoordig besluit afwijken, kunnen doen gelden.

(Bij Kon. Besl. van 22 Dec. 1867, nº. 154, is bepaald de aanstelling

van *tien* hulppredikers, ter voorziening in de godsdienstige behoeften van inlandsche christen-gemeenten in Ned. Indië; te kiezen uit *de zendelingen*, die tot de uitoefening van het leeraarsambt door de Comm. tot de zaken der Prot. Kerken in Ned. O. en W. Indië of door het Bestuur der Prot. Kerk in Ned. I. gerechtigd zijn verklaard. Zij genieten een maandelijksch inkomen van *f* 150, hetwelk, door vermeerdering met *f* 40 elke vijf jaren, tot *f* 270 klimmen kan. Door daarop gevolgde Besluiten (31 Oct. 1872, n°. 110; 3 Aug. 1874, n°. 114; 7 Juni 1877, n°. 143; 25 Mei 1878, n°. 76) is, behoudens enkele andere wijzigingen van ondergeschikten aard, het getal dezer hulppredikers op *twaalf*, daarna op *vijftien* gebracht en ten laatste *geheel onbepaald* gelaten.)

III.

BEGINSELEN, WELKE DOOR DE REGEERING GEVOLGD WORDEN BIJ HET VERLEENEN VAN ALTERUM TANTUM.

MINISTERIËELE AANSCHRIJVING AAN DE PROVINCIALE COLLEGIËN VAN TOEZICHT, VAN 25 AUG. 1827, n°. 15.

Nadat nu weder door Zijne Majesteit een aanzienlijk getal Hervormde gemeenten, op daartoe door mij gedane voordracht, zijn begunstigd met het *alterum tantum*, en de commissorialen en verzoeken, daartoe betrekkelijk, bij mijn Departement zijn aangezuiverd; heb ik geoordeeld, het nuttig te wezen, de verscheidene Provinciale Collegiën van Toezicht op de kerkelijke administratiën te onderhouden omtrent de verzoeken om het alterum tantum, en den voet, op welken aan dezelve dient gehoor gegeven te worden; daar bij de behandeling derzelve mij gebleken is, dat niet alle de collegiën op dezelfde wijze de zaak beschouwen, en dus overal niet van dezelfde beginselen wordt uitgegaan bij de beoordeeling der belangen der gemeenten, welke die verzoeken aangaan. Hetgene nochthans noodzakelijk is, zal de eene niet meer of minder dan de andere begunstigd worden; en opdat niemand zich kunne beklagen over ongelijke behandeling en verschillend wedervaren.

Om deze redenen heb ik de eer, uwed. gestr. bij deze te verzoeken, om bij de beoordeeling van het onderwerp van het alterum tantum, door eene gemeente verzocht wordende, de volgende punten, als hoofdgronden, in acht te nemen; — als buiten welke het verzoek om het alterum tantum niet kan worden geaccordeerd, als:

1. Dat het Reglement op de kerkelijke administratiën der Hervormden volledig bij de gemeente is ingevoerd.

2. Dat de toelage, waarvan het alterum tantum wordt gevraagd, *geen oude*, maar eene *geheel nieuwe toelage* zij, kunnende geene, in vorige jaren, door de gemeenten aan de predikanten toegekend, in aanmerking komen: vermits door het verleenen van het alterum tantum op eene vroeger toegekende toelage, en dus niet op eene nieuwe poging der gemeente tot verbetering van het leeraars-bestaan, in effecte van de zijde van het Rijk alleen die verbetering wordt aangebracht; — zoodat zulks dan geen verleenen van het alterum tantum, maar, zonder dat de gemeente nieuwe bijdragen doet, eene eenvoudige verhooging van het leeraars-traktement uitmaakt.

3. Dat de door de gemeente alzoo aan den predikant toegekende nieuwe toelage niet als *tijdelijk* of *personeel* zij aan te merken; maar dat dezelve toelage vast en altijddurend aan de predikantsplaats (zonder dat een bijzonder persoon daarbij in aanmerking kan komen) moet zijn verbonden.

4. Dat geheel voldoende zekerheid behoort te zijn daargesteld, dat de uitbetaling van alle toelage, — zoo oude als nieuwe — door de gemeente, zonder hinder, zal kunnen plaats hebben. Weshalve voor de zekerheid der uitbetaling van de nieuwe toelage zoodanig fonds zal dienen te zamen gebracht of daargesteld te zijn, welks intressen, uitsluitend voor de toelage bestemd, zooveel opbrengen, dat, na aftrek van administratie-loon of andere kosten, uit het zuivere overschot de gemeente-toelage aan den predikant kan worden voldaan.

Welke fondsen zullen kunnen bestaan in het bezit van landerijen of lands-effecten, als werkelijke schuld ingeschreven in het Grootboek der Nationale Schuld; onder verband, dat de revenuen en intressen zullen moeten dienen tot betaling der bepaalde toelage, als predikantstractement bij de gemeente.

Bij gebrek van deze middelen zal moeten worden verzekerd, dat de toelage jaarlijks op de kerkelijke begrooting zal worden gebracht, en uit de genoemde inkomsten zal kunnen worden voldaan; zoodanig, dat er geene vreeze is, dat de gemeente, hetzij zonder of met eenen hoofdelijken omslag, zulks ten allen tijde niet zoude kunnen volhouden.

5. Dat de fondsen der gemeente zoodanig staan, dat men niet behoeft te vreezen, dat de uitbetaling der toelage zwarigheid in het vervolg zou ontmoeten. Het is dus duidelijk, dat, wanneer eene gemeente door drukkende schulden bezwaard is, of hare kerkelijke gebouwen in slechten staat zijn, het ongerijmd moet geacht worden, dat zoodanige gemeente eene nieuwe toelage aan haren leeraar zoude verleenen, om daarop het alterum tantum te verzoeken.

6. Dat de billijkheid, in vergelijking van de inkomsten der predikanten bij andere gemeenten met die gemeente, voor welke het alterum tantum gevraagd wordt, vordert of toelaat, het gevraagde alterum tantum of een gedeelte daarvan te verleenen: opdat de inkomsten bij de eene gemeente in evenredigheid tot die bij andere

staan; en zoo geene wezenlijke redenen tot klachten over ongelijkheid van bestaan en belooning, ook ten aanzien van het leeraars-werk, dat hier of daar meer of minder te verrichten valt, gegeven zij.

Aangenaam zal het mij zijn, indien uwed. gestr. de voormelde hoofdpunten in acht gelieven te nemen en zich daarnaar regelen bij het uitbrengen uwer rapporten.

Ik verzoek uwed. gestr. derhalve, om, wegens elk van dezelve *in het bijzonder*, die opening te geven, welke mij in staat stelt, bij het doen van rapport of voordracht wegens eene gemeente aan Zijne Majesteit, aan Hoogstderzelver verlangen naauwkeurig te voldoen.

Ten slotte moet ik uwed. gestr. hierbij opmerken, dat Zijne Majesteit de verhooging van predikants-tractement, bij wijze van alterum tantum, toestaande, niet gewoon is, verder te gaan dan ten montante van *één honderd* guldens, ook wanneer de nieuwe toelage der gemeente meer bedraagt.

IV.

DE BEPALINGEN OMTRENT KINDER-, SCHOOL- EN AKADEMIEGELDEN,

NAAR DE VERSCHILLENDE KON. BESLUITEN, VOOR ZOO VER ZIJ BETREKKING HEBBEN OP DE HERVORMDEN.

Kinder-, school- en akademiegelden worden ten behoeve der kinderen genoten door de predikanten of bij overlijden van beide ouders, door hunne voogden (K. B. 1 Aug. 1816, n°. 65).

Predikants-zonen, die in eenige militaire of burgerlijke betrekking bij eene vreemde Mogendheid dienen, zijn daardoor vervallen van het genot van kinder-, school- of akademiegelden (K. B. 2 Juni 1828, n°. 28).

Het genot dezer gelden, eenmaal hebbende opgehouden, kan niet weder aanvangen (K. B. 2 Juni 1828, n°. 28).

Het gewone *kindergeld* is bepaald op *f* 25 's jaars voor elk der kinderen, die den ouderdom van twee en twintig jaren nog niet volkomen hebben vervuld en nog tot geen gevestigden stand gekomen of gehuwd, maar ten laste der ouders gebleven zijn (K. B. 1 Aug. 1816, n°. 65).

De kinderen worden gerekend tot gevestigden stand gekomen te zijn: wanneer zij een inkomen hebben verkregen, of in eenigen stand zijn getreden, waaraan een inkomen verbonden is van drie honderd gulden of daarboven, waaronder inzonderheid gerekend worden alle zoodanige predikantszonen, die in 's Rijks land- of zeedienst, of in eenige burgerlijke betrekking zijn aangesteld onder genot eener bezol-

diging of belooning, hoe ook genaamd, ten beloope van evengemelde som; voorts wanneer zij eenig bedrijf of eenigen handel, op eigen naam en na verkregen patent, uitoefenen; eindelijk wanneer zij in den huwelijken staat getreden zijn. — De belanghebbende predikanten zijn verplicht om op het in te leveren bewijs van het leven hunner kinderen, de uitdrukkelijke (onderteekende) verklaring te stellen, dat die kinderen in den vermelden zin, tot geen gevestigden stand zijn gekomen, zoo mede om, bijaldien de betrokken predikantskinderen, binnen den tijd, voor het genot van kindergelden bestemd, tot zoodanigen gevestigden stand mochten komen, zulks alsdan op dat bewijs uitdrukkelijk te vermelden. — In gevallen, waarin zich twijfelingen mochten opdoen, wordt naar deze beginselen door den Minister beslist (K. K. 2 Juni 1828, n⁰. 28).

Boven het gemelde kindergeld wordt voor elken zoon van een predikant, wanneer hij de Latijnsche scholen (voortaan: een *gymnasium*) bezoekt, of bijzonder onderwijs in de Latijnsche taal genietende, (voldoend) bewijs daarvan door een Rector der Latijnsche school (of van het gymnasium) kan produceeren, een jaarlijksch *schoolgeld* van *f* 25 voldaan (K. B. 1 Aug. 1816, n⁰. 65).

De voor het verkrijgen van schoolgeld vereischte attestatie is tweeledig. Het eerste gedeelte bevat eene door den vader, de moeder of den voogd van den betrokken predikantszoon onderteekende verklaring betreffende jaar en dag van geboorte, den aanvang van het onderwijs en de inrichting, bij welke of den persoon, van wien de predikantszoon het bedoelde onderwijs geniet; het tweede bevat eene verklaring, door den Rector van een der gymnasiën onderteekend, dat de jongeling, door hem persoonlijk ondervraagd, zoodanige blijken van kennis der Latijnsche taal of der Grieksche en Latijnsche talen gegeven heeft, als billijkerwijze na een onderwijs van (zeker bepaald getal) jaren geëischt mogen worden. Het cijfer der hier in te vullen jaren moet overeenkomen met de mate der gebleken vorderingen, waarbij (voor hen die bijzonder onderwijs genieten) de eischen behooren gesteld te worden overeenkomstig met hetgeen van den discipel op het gymnasium, na even langdurig onderwijs, als onmisbare voorwaarde voor zijne bevordering tot hoogere klasse pleegt gevorderd te worden (Min. dispositie van 14 Sept. 1863, tot vaststelling van een nieuw formulier van attest voor schoolgeld).

Voor elken zoon van een predikant, die aan eene Nederlandsche Universiteit studeert, kan boven het kindergeld een akademiegeld genoten worden, op attest van den Rector der Universiteit, dat hij werkelijk tot het afleggen van examens aan de Universiteit kan worden of is toegelaten (K. B. 1 Aug. 1816, n⁰. 65 en K. B. 19 Juni 1861, n⁰. 53).

Het akademiegeld is *f* 50 's jaars. Indien de predikantszoon in de godgeleerdheid studeert, wordt deze som tot *f* 200 verhoogd onder

den naam van *theologisch akademie-geld* (K. B. 1 Aug. 1816, n°. 65, K. B. 15 Nov. 1820, n°. 29).

Het akademiegeld kan gedurende den tijd van *zes* jaren genoten worden. Aan den Minister is overgelaten, aan studenten, zonen van predikanten, schoon niet in de godgeleerdheid studeerende, boven den tijd van zes jaren, nog één jaar het genot van het gewoon akademiegeld toe te staan (K. B. 1 Aug. 1816, n°. 65, K. B. 31 Dec. 1831, n°. 1).

Het theologisch akademiegeld kan niet meer genoten worden, zoodra de student kandidaat tot de h. dienst is geworden; weshalve in het Regl. op het examen ter toelating tot de evangeliebediening de bepaling is opgenomen van art. 30, al. 3.

Het genot der kinder-, school-, gewone en theologische akademiegelden gaat in met den eersten dag van het kwartaal, volgende op dat, in den loop waarvan de aanspraak op die gelden, overeenkomstig de daaromtrent bestaande verordeningen, is verkregen. Daarentegen worden die gelden nog uitbetaald over het volle kwartaal, in den loop waarvan die aanspraak, volgens de bedoelde verordeningen, heeft opgehouden (K. B. 14 Dec. 1874, n°. 76).

De uitbetaling der kinder-, school- en akademie-gelden geschiedt éénmaal 's jaars, na den afloop van ieder jaar, die der theologische akademiegelden bij den afloop van ieder kwartaal. Deze betalingen worden gelijk gesteld met die der zoogenaamde *vaste posten*, zoodat daarop toepasselijk zijn de bepalingen, voorkomende in artt. 252, 265, 271 en 355 van het Algemeen Reglement wegens het beheer der geldmiddelen (K. B. 3 Maart 1825, n°. 155).

Belanghebbenden vragen tijdig van den Scriba des Class. Bestuurs, waaronder zij ressorteeren, of van den Secretaris der Waalsche Commissie de voor het verkrijgen van kinder-, school- of akademie-gelden bestemde gedrukte attestatiën in duplo, en zenden die, overeenkomstig de op dezelve gegevene aanwijzing, ingevuld en onderteekend *na de intrede van* het laatste kwartaal, waarover het kinder-, school- en gewoon akademie-geld loopt en, zooveel het theologisch akademiegeld aangaat, van het des betreffende kwartaal, ten spoedigste terug.

De attestaties voor het kindergeld moeten vergezeld gaan van eene geboorteacte van ieder kind, voor 'twelk het kindergeld voor 't eerst aangevraagd wordt (Min. disp. 5 Febr. 1828, n°. 2).

V.

VRIJSTELLING VAN DE MILITAIRE EN SCHUTTERSDIENSTEN.

(Wet van 1 Jan. 1862, op de Nationale Militie, art. 127, al. 1: „Aan de Geestelijken en Bedienaren van de Godsdienst bij erkende

Kerkgenootschappen en aan de Studenten in de Godgeleerdheid, die daartoe aan erkende inrichtingen van onderwijs worden opgeleid, wordt door Ons, op hunne aanvrage, telkens voor een jaar, ontheffing van de wezenlijke dienst verleend."

Wet op de Schutterijen, van 11 April 1827, art. 3: „Van deelneming in de dienst der Schutterijen worden vrijgesteld: *Onvoorwaardelijk*, enz.; *Voorwaardelijk*, *c.*, enz., *d.* de geestelijken van alle gezindheden, zoolang zij niet van stand veranderen; *e.*, enz.; *f.* de studenten in de Godgeleerdheid.")

SYNODALE CIRCULAIRE VAN 18 JULI 1862.

De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, kennis genomen hebbende van Z. M. besluit van den 8 Mei l.l., behelzende voorschriften tot verdere uitvoering van de Wet betrekkelijk de Nationale Militie, heeft geoordeeld aan heeren studenten en candidaten in de godgeleerdheid en predikanten door deze bekend te maken, dat uit die voorschriften, *voor zoo verre zij betrekking hebben op hunne ontheffing van de werkelijke krijgsdienst*, het volgende blijkt:

dat met opzicht tot de eerste zinsnede van art. 127 der bedoelde wet, voor zooveel het Hervormde Kerkgenootschap betreft, als bedienaren van de godsdienst worden beschouwd:

1°. zij die den rang van candidaat in de godgeleerdheid hebben bekomen;

2°. zij, die predikant zijn bij eene gemeente;

dat als studenten in de godgeleerdheid geacht worden zij, die onderricht ontvangen aan eene erkende inrichting van hooger onderwijs, met het stellig gebleken voornemen, om tot bedienaars van de godsdienst te worden opgeleid;

dat tot het afgeven van de bewijsstukken, vereischt om aanspraak te kunnen maken op de ontheffing van de werkelijke dienst, overeenkomstig de bedoelde zinsnede van art. 127 der wet, uitsluitend bevoegd zijn: voor de bedienaren van de godsdienst, de candidaten in de godgeleerdheid uitgezonderd, het Classikaal Bestuur in welks ressort zij gevestigd zijn, en voor de studenten en candidaten in de godgeleerdheid, de rector magnificus aan de Hoogeschool of het Athenaeum;

dat de hiervoren genoemde bewijsstukken ingericht moeten zijn overeenkomstig de bij het koninklijk besluit gevoegde modellen, en dat de daarop gestelde handteekeningen worden gewaarmerkt door den burgemeester der gemeente, alwaar de afgifte is geschied;

dat de aanvraag om ontheffing van de werkelijke dienst, in meergenoemde zinsnede van art. 127 der wet vermeld, door hem, die als dienstplichtige is aangewezen, en, ten gevolge van zijn getrokken nummer, bij de militie moet worden ingelijfd of die daarbij reeds is

ingelijfd, jaarlijks tusschen den 20 Maart en den 1 April met het bewijsstuk moet worden ingediend bij den burgemeester der gemeente, binnen welke hij voor de militie is ingeschreven; eindelijk

dat de bedienaren van de godsdienst en de studenten in de godgeleerdheid, die ter inlijving bij de militie zijn bestemd, doch die door den Koning van de werkelijke dienst zijn ontheven, niet ter aflevering aan de militaire autoriteiten worden opgeroepen noch naar de plaats der aflevering overgebracht, maar dat hunne inlijving geschiedt eenvoudig op overgifte van uittreksels uit eenen staat door den burgemeester van iedere gemeente opgemaakt, naar een bij het Koninklijk besluit gevoegd model, van alle in het aandeel zijner gemeente in de lichting begrepen manschappen.

VI.

WEDUWEN-PENSIOENEN.

De predikants-weduwen, aan welke van *rijkswege* pensioen wordt verleend, behooren bij hare aanvrage over te leggen hare geboorte-acte, hare huwelijks-acte en de dood-acte van haren echtgenoot.

Aan weduwen van Hervormde Predikanten in de Provincie Friesland wordt uit 's lands kas geen pensioen toegekend, maar wordt, wanneer de overleden pred. de daarvoor gestelde voorwaarden heeft vervuld, pensioen toegekend uit de Friesche Predikants-Weduwen- en Weezenbeurs, aan welke tot dat einde jaarlijks eene bepaalde som uit 's rijks schatkist wordt verstrekt, in overeenstemming met hetgeen van oude tijden af pleegt te geschieden. Volgens resolutiën der Staten van Friesland van 26 April 1651, 15 Febr. 1661 en 18 Maart 1787, beliep de *vaste* toelage eerst *f* 1200, die vervolgens op *f* 2400, en na 1787 op *f* 3400 gebracht is. — Deze som is evenwel sedert 1856 niet meer evenredig aan het bedrag, 'twelk de betrokken weduwen uit 's lands kas zouden ontvangen, indien het landspensioen in Friesland, even als in andere Provinciën, personeel aan de weduwen werd toegekend. Om die reden wordt nu sedert gemeld jaar eene verhoogde Rijks-toelage, geëvenredigd aan de behoeften, jaarlijks aan gemelde beurs uitbetaald.

(Getrokken uit: VAN ALPHEN, *Nieuw Kerkelijk Handb.* Eerste Vervolg.)

Wed.-pensioenen. Verg. de Kon. Besluiten: van 16 April 1816, n°. 26, art. 7, en van 24 Sept. 1830, n°. 58 (voor zoo ver de Friesche weduwen betreft, art. 3). Beide besluiten zijn medegedeeld door G. V. D. TUUK, *Handboek*, St. 1, bl. 84, en 1ste verv., bl. 179.

VII.

HET FONDS STEIJN-SCHELLINGER.

Douairière Mr. P. STEIJN, geb. SCHELLINGER, heeft bij testament van 26 Januari 1774 een minimum van 50 aandeelen bepaald, ieder groot *f* 200 's jaars, ten behoeve van predikants- en officiers-weduwen, ieder tot een gelijk getal. Onder de voorwaarden voor het genot daarvan behoort:

a. dat de weduwe moet belijdenis gedaan hebben van de Gereformeerde Godsdienst, zoo als in de publieke Kerk dezer landen gebruikelijk is.

b. dat de Weduwe, behalve hetgeen zij als predikants- of officiers-weduwe geniet, *uyt eenigerhande hoofde geen vijfhonderd gulden 's jaars inkomen heeft.* Voor predikants-weduwen wordt bovendien nog vereischt: *dat de man in dienst bij de Nederduitsche gemeente in een der provinciën van de Vereenigde Nederlanden of het ressort van H. Hoogmogenden is beroepen, en ook dadelijk geweest, en als bedienaar van Gods woord gedurende zijn dienst is overleden.*

(v. AIPHEN, t. a. p.

ALPHABETISCH REGISTER.

(De cijfers wijzen de bladzijden aan; wij hebben het niet noodig geacht de afzonderlijke artt. aan te wijzen, daar men die gemakkelijk vinden kan.)

Aanklacht, bij den Kerkeraad, 176, 177; bij het Class. Best., 28; in zaken van beheer, 282, 290.

Aanleg (Zaken in eersten), bij den Kerkeraad, 16, 176; bij het Class. Best., 26, 178; bij het Prov. Kerkb., 31, 179; bij de Synode 179.

Aanneming van beroeping, 136, 140. Wat te doen, wanneer eene aangenomene beroeping niet opgevolgd wordt, 140.

Aanneming tot lidmaten, 215—220; van elders woonachtigen, 218; van kerkelijke personen uit een ander kerkgenootschap, 60, 63.

Aanslag. Zie *Omslag*.

Aansprakelijkheid. Zie *Verantwoordelijkheid*.

Aanstelling. Zie *Godsdienstonderwijzers*, *Hulppredikers*, *Voorlezers* en *Voorzangers*, *Organisten*, *Kosters*, enz.

Aanteekeningen van Kerkeraadshandelingen, enz., 68, 167.

Aanvaarden van donatien, 93.

Aanvaarden van kerkelijke bedieningen (Onbevoegdverklaring tot het), 162, 177.

Aanverwanten (Rechten van inwonende) van overleden predd., 108.

Aanvrage. Zie *Emeritaat*, *Herziening*, *Beslissing*, *Vernietiging*, *Subsidie*, enz.

Aanwending (Doelmatige) van verleende subsidie, 267—269.

Abnormale toestand van diaconiën, onderscheiden van *illegale handelingen*, 91.

Acte van beschuldiging tegen een beroepen pred., 137.

Acte van geboorte en van toelating, door candd. tot de h. d. te vertoonen, 129.

Acte van inschrijving in de Weduwenbeurs, 262.

Acte van lidmaatschap der Classis, 143, 148.

Acte van ontslag van een verroepen pred., 108, 140; in te leveren, 143; aan emeriti enz., 147; wanneer niet af te geven, 139.

Acte van toelating voor godsdienstonderwijzers, 210—212; id. tot de h. dienst, 304.

Administratie van kerkelijke goederen, 280—289; toezicht des Kerkeraads daarop, 16, 66; der Synode, 38. Zie verder *Reglement*.

Administratie over de algem. kerkel. fondsen, 38.
Administreerend diaken, 94.
Admissie. Zie *Candidaten tot de h. dienst*, *Godsdienstonderwijzers.*
Adressen aan de Synode, 49, 50, 265, 266.
Advies ter aanbeveling van personen voor de betrekking van kerkelijk hoogleeraar, 239, 241.
Adviseerende stem, in den Kerkeraad, 113; in de Synode, 33; in de Alg. Syn. Comm., 40.
Afgescheidenen (Doop van), 63.
Afgevaardigden ter Class. Verg., 22, 23; ter Synode, 6, 33, 34.
Afgewezenen bij examen. Zie *Afwijzing.*
Afgezette predd., 175, 176; hunne bevoegdheid ten aanzien der weduwenbeurs, 257.
Afkondiging van ben. oudd. en diakk., 57; van ber. predd., 137; van de kerkvisitatie, 189; in zaken van beheer, 281, 283, 284, 290.
Afrekening wegens pred.-traktement tijdens en na vacaturen, 117—121.
Afscheiding van de Herv. Kerk, 3.
Afschrift van beslissingen in zaken van tucht, 171; van den inventaris van het kerkelijk archief, 113; van den ligger der diaconiegoederen, 92; van de diaconie-rekening, 94; van den ligger van het pred. tractement, 66, 67, 136; van de kerkelijke begrooting en rekening, 283, 284.
Afstand (Vrijwillige) van de predikants-bediening, 110.
Aftreding, bij de Kerkeraden, 6, 58, tusschentijds, 59; bij de Kerkelijke Besturen en de Synode, 6; bij de Alg. Syn. Comm., 40; bij de kerkvoogden en notabelen, 282; bij de Prov. Collegiën v. Toezicht en bij het Alg. Collegie, 286.
Afvaardiging. Zie *Afgevaardigden.*
Afwezigheid, bij de kerkvisitatie, 189; van een pred. uit zijne gemeente wegens het bijwonen van hooge kerkvergg., 124, 125; van een pred. zonder dat in de dienst voorzien is, 124, 125.
Afwijzing van Candd., 301, 302; van geëxamineerden voor godsdienstond., 167.
Afzetting, van kerkelijke personen, 31, 32, 111, 178, 179; van godsdienstonderwijzers, 178, 179; van kerkvoogden, 282.
Agreatie (Recht van). Zie *Derden* (Rechten van).
Akademie-gelden. Zie *Kinder-*, *school- en akademie-gelden.*
Algemeen Coll. van Toez. Zie *Collegie van Toez.*
Algemeene Kas der N. H. K., 274—280.
Algemeene Kerkeraad, 15, 54, 66, 67.
Algemeene Synodale Commissie. Zie *Synodale Commissie.*
Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk. Zie *Synode.*
Algemeene verordeningen, regel voor bijzondere, 10, 18, 19.
Algemeene Weduwenbeurs. Zie *Weduwenbeurs.*
Algemeen Reglement, 1—43; (veranderingen te maken in het), 43.
Alterum tantum, 246, 313—315.

Ambtsgewaad, 46; (aanbevolen), 86.

Ambtsplichten. Zie *Diakenen*, *Ouderlingen*, *Predikanten.*

Andere Prot. Kerkgenootschappen (Hoe Candd. van) tot het ex. kunnen worden toegelaten, 298; (hoe Predd. van) pred. kunnen worden in onze Kerk, 298, 299; (in hoeverre attestatiën uit) worden aangenomen, 64. Zie *Aanneming.*

Annus gratiae. Zie *Gratie.*

Appèl. Zie *Hooger beroep.*

Approbatie van beroeping, van predd., 138, 139; van buitenl. predd., 138; van niet eervol ontslagen predd., 138; van candd., 137, 138, 139; bij weigering of vertraging van agreatie, 131; door het Prov. Kerkb. en door de Synode of Syn. Comm., 139; (vertraging der), 139; (kennisgeving van de) aan het Min. Dept., 140; van hulppredikers, 198, 199.

Archief des Kerkeraads, (Bewaring en registers van het), 60, 68; (onderzoek van het) bij kerkvisitatie, 190; (hoe met het) te handelen bij vacature, 113, 143.

Armen, voorwerpen van de zorg des Kerkeraads, 66, bijzonder van de diakenen, 70, 88; welke vooral, 88, 89; worden gratis onderwezen, 214; die van elders komen en die sterken drank gebruiken, 90.

Armenverzorging (Beginselen en regelen van kerkelijke) 87—91, 96—100.

Armenwet (De voor de Kerk belangrijke bepalingen uit de burgerlijke), 100—105.

Assessor bij het Class. Best., 25; vervangt den praeses en wordt vervangen, 28. Verg. 7.

Assurantie. Zie *Brandschade.*

Attest. Zie *Getuigschrift.*

Attestatie van lidmaatschap, 60. Synodale verordeningen omtrent het indienen er van, 64; voor een prèd. onnoodig, 142.

Avondmaal, alleen door predd., 16; niet door candd. te bedienen, 243, 304; zorg van den Kerkeraad omtrent de viering van het Av., 59; hoe de viering van het Av. in te richten, 76—79. Voorbereidingspredikatie vóór de bediening van het Av., 59. Vragen vóór het Av., 77, 78; het gebruik hiervan facultatief, 69. (Ontzegging van het) als tuchtmiddel, 162, 175.

B.

Batig saldo der diaconie-kas ter leen aan de kerkekas, 93.

Bedanken voor eene beroeping maakt onberoepbaar in dezelfde vacature, 133. Verg. *Aanneming.* (Wat geschiedt na het), 137.

Bedeeling. Zie *Armen* en *Diaconie.*

Bedienden (Kerkelijke) bezorgen schrifturen enz., 166; onder verantwoordelijkheid, ald.; genieten in sommige gevallen schadeloosstelling, 169, 170. Welke door den Kerkeraad en welke door kerkvoogden aangesteld worden, 65, 284.

Bediening van Doop en Avondmaal (Synodale Verordd. omtrent stichtelijke en plechtige), 76—79. Zie voorts de Artt. *Doop* en *Avondmaal.*

Bedieningen (ontzegging van bevoegdheid tot kerkelijke), 162, 177, 178.

Begrafenisdag van een pred. als tijdmerk, 115.

Begrenzing der gemeenten, bepaald, 14, 15; hoe te bepalen en te veranderen, 25, 26, 31, 32.

Begrooting der diaconie, facultatief, 92; der kerkelijke administratie, 283.

Beheer der algemeene kerkelijke fondsen, 38, 39; over: de Alg. Kerkelijke Kas, 274, 275; de Alg. Weduwenbeurs, 256; het Fonds voor Noodl. kerken en perss., 264; het Fonds voor geestelijke behoeften, 245; het Fonds tot verbetering der schraalste pred. tractementen, 271; het Hulppensioenfonds voor predd., 251.

Beheer van en waken voor Classikale en Prov. Weduwenbeurzen, 24, 25, 26, 31.

Beheer der goederen van de bijzondere gemeenten, 280—285; het toezicht daarop, 286—289; wanneer eene gemeente te niet gaat, 288; (het ontbreken van een rechtsgrond voor het), 38, 39, 292—294.

Bekendmaking van toelating tot de h. d., 304.

Beklag van een kerk. best. over een hooger, 12, 13.

Beleeningen door de diaconie niet aan te gaan zonder toestemming des Kerkeraads en goedkeuring van het Cl. Best., 66, 67, 92.

Belegging van gelden door diakenen, 92.

Belijdenis des geloofs, 60, 215; krijgt haar beslag door de bevestiging, enz., 219; geeft rechten, 2; (Syn. Verord. omtrent de) van hen, die eene kerkelijke bediening bij een ander kerkgenootschap bekleeden of bekleed hebben, 63.

Belijdenis-vragen, 216, 217.

Benoeming van *Hoogleeraren*, 237.

Benoeming van *Leden* en *Secundi* der Hoogere *Besturen*, 6, 7, 22, 25, 29, 30, 33, 40; (kennisgeving van), 8; (hoe te handelen bij vruchteloos gedane) door de Class. Verg., ald.

Benoeming van *Leden* der *Commissie van voordracht*, enz., 31, 238.

Benoeming van *Ouderlingen* en *Diakenen*, 17, 56, 66, 230—236; tusschentijds, 55; diensttijd en herkiesbaarheid, 58, 59.

Benoeming van *Leden* der *Collegiën* van *beheer*, 281, 286, 287, 288.

Beraad ((Tijd van), na ontvangene beroeping, 136; voor een benoemden kerkelijken hoogleeraar, 239.

Bergplaats voor het archief des Kerkeraads, 113.

Berichten (Inzending van), enz., 11; van benoemingen, 8.

Beroep. Zie *Hooger Beroep.*

Beroepbaarheid voor de Ev.bed. en beperking daarvan, 133; van buitenl. Candd. en Predd., 134.

Beroepbrief, aan den beroepene met opgave van inkomsten te verzenden, 135, 136; in welk geval met het opmaken te wachten, ald.; wanneer en met welke bescheiden op te zenden aan het Class. Best., 138, 139;

in welk geval aan het Prov. Kerkb., de Synode, de Syn. Comm., 139; (Formulier van), 134; voor een hulppred., 198, 201.
Beroepene, wat hij te doen heeft, 136; wat geschiedt, indien hij de aangenomene beroeping niet opvolgt, 140; (behandeling van bezwaren tegen een), 137, 138; (indien de) een niet eervol ontslagen pred. is, 138; indien hij vóór zijne bevestiging overlijdt, 109.
Beroeping van *hulppredikers*, 198, 200. Beroepbrief, 201.
Beroeping van *predikanten* (Recht der gemeente tot de), 17; (uitoefening van het recht der), 230—236; (zorg van den Kerkeraad omtrent de), 66, 128—131; (het Class. Best. werkzaam in zake van), 130; zie verder *Approbatie*; (wat geschiedt bij de), 131—136; (na de), 136—142; (rechten van derden bij de), 17, 18, 131, 135; (spoed te maken met de), 130; (vertraging van de), 131, 132. Zie verder verschillende op deze zaak betrekkelijke artt.
Beroeping van vreemdelingen, Candd. of Predd., 134.
Beroepingscommissiën (Kosten van), 142.
Beroepingskosten, 141, 142.
Beroepingswerk (Termijnen voor het), 130; (vertraging in het), 131.
Bescheiden of *stukken*. Zie de zaken, waarbij ze behooren.
Beslissingen (Hooger beroep en vernietiging van), 13; zie *Hooger beroep*; (definitieve), ald.; hoe zij geschieden in zaken van tucht, 169; wie er niet toe medewerken, 168; (openbaarmaking en in werking treden van), 172; in zaken van kerkelijke administratie, 288.
Besluiten van een kerkelijk *bestuur*, hoe te nemen, 8, 9, 168; van Collegiën van *beheer*, 290.
Besluiten in *bestuurszaken*, wel te onderscheiden van beslissingen in zaken van *tucht* en *geschillen*, 12, 13.
Besluiten van den *Kerkeraad* (Voorwaarde voor de uitvoering van), 68, 113.
Besturen (*Burgerlijke*), ontvangen inlichting van de diaconiën, 91, 103; (Geen subsidiën worden door diaconiën aangenomen van de), 90.
Besturen (Hoe *hoogere* en *lagere*) tegenover elkander handelen, 10—13, 172, 173, 174; blijven binnen de grenzen hunner bevoegdheid, 11.
Besturen (*Kerkelijke*). Zie *Kerkeraad*, *Class. Bestuur*, *Prov. Kerkbestuur*, *Synode*, *Syn. Commissie*, *Benoeming*. Hunne werkzaamheden, 11—14; wijze van besluiten, 8; hoe zij stemmen, 8; zich beklagen, 12; inlichtingen vragen, 11, 12.
Beurtgezang bij de openb. godsd. aanbevolen, 73.
Beurtwisseling bij het benoemen van een buitengew. lid des Prov. Kerkbestuurs, 29; in 't examineeren, 295.
Bevestiging, van lidmaten en rechten daardoor gegeven, 216, 217; van oudd. en diakk., 57; van Predd., 142, 143; van candd. als pred. en kennisgeving daarvan, 143; van hoogleeraren als pred., 134.
Bevoegdheid der kerkelijkelijke besturen, 11.
Bewaarplaats van archieven. Zie *Bergplaats*.
Bewaren van stukken, de diaconie betreffende, 91.

Bewijs van goed zedelijk gedrag. Zie *Getuigschrift.*
Bewijs van lidmaatschap in de plaats van eene *volledige* attestatie, 65.
Bezoldiging. Zie *Defroyement* en *Kosten.*
Bezwaar tegen *benoemde Oudd. en Diakk.*; tegen *beroepen Predd.*; tegen *Kerkeraadsleden* en *Hulppredikers*; tegen *handelingen van hoogere besturen.* Zie *Bezwaren.*
Bezwaarde, hoe te verhooren, 166; kan inzage en afschrift ontvangen van stukken, 166; ontvangt afschrift van de beslissing of hare vernietiging, 171, 182; in welk geval hij de kosten draagt, 169.
Bezwaren, bij den Kerkeraad, 57, 94, 137, 138, 177; bij het Class. Best., 57, 178; bij het Prov. Kerkb., 176, 177, 179; bij de Synode, 176, 179; bij kerkvoogden en notabelen, 284; bij het Prov. Coll. van toez., 284.
Biddagen. Zie *Feestdagen.*
Bloedverwantschap, verhinderende het mede-examineeren, 295; — het medeoordeelen in zaken van opzicht en tucht, 168. Zie ook *Aanverwanten.*
Boden, 166, 169.
Boeken (Keus van), enz. bij het godsdienstonderwijs, 214.
Boekhouder. Zie *Administreerend diaken.*
Boete, in vacaturen, 122, 123, 127.
Borgstelling, in zaken van tucht, 172; in geschillen, 184; van een kerkelijken rentmeester, 182.
Brandschade (Verzekering tegen), 190.
Brieven (Uitgevaardigde), 68; (portvrijdom van), 306—308.
Buitengewoon lid van een Prov. Kerkb., 29.
Buitenlandsche Candd. en Predd., 134, 261, 298, 299.
Burgerlijk bestuur. Zie *Besturen.*
Burgerlijken rechter (Gedingen voor den). Zie *Gedingen.*
Bijbellezingen, 207, 208.
Bijbeloefeningen aanbevolen, 74.
Bijdragen der gemeenten tot de kosten van bestuur, 275, 276; wanbetaling in vacature, 128. Zie ook *Quota.*
Bijwonen van de openb. godsdienst, 70; der kerkvisitatie, 55, 189.
Bijzondere Kerkeraad, 15, 54, 59, 67.
Bijzondere reglementen, 10, 18, 68, 94, 233, 234.

C.

Candidaten in de godgeleerdheid, onder welke voorwaarden zij mogen prediken, 242—244; wanneer de vergunning daartoe vervalt, 242, 243, 302; mogen niet prediken in eene vacature, 116, 243.
Candidaten tot de h. dienst; hunne toelating, zie *Examen*; hunne bevoegdheid, 116, 132, 197, 208, 304; toezicht over hen, 16, 26; schorsing, 26, 179; atzetting, 32; waartoe verplicht bij het prediken

op beroep, 129; welke stukken zij, beroepen zijnde, hebben over te leggen, 138, 139; hunne bevestiging, 143; in geval van benoeming tot hoogleeraar, 134.

Cassatie. Zie *Vernietiging.*

Catechisanten, ook schoolkinderen daaronder te rekenen, 192.

Catechisatiën (Openbare), 208.

Catechisaties. Zie *Godsdienstonderwijs.* (Lidmaten-), 207.

Catechiseermeesters. Zie *Godsdienstonderwijzers.*

Catechiseeren, door predd., 69, 207, 213, door candd. en geordende leeraren buiten vaste bediening, 208; door catechiseermeesters, 207, 208, 209. Zie verder *Godsdienstonderwijzers.*

Catechismus (Heidelbergsche), 69.

Censuur, door en over wie, 16, 17; 25, 26, 161, 162.

Classen, 20, 21; (veranderingen in de grensscheiding der), 21; (vergadering der), zie *Classikale Vergadering*; (ontslag uit de), 108, 110, 146, 147. Acte van lidmaatschap, 142.

Classikaal Bestuur (Leden van het), 25; (benoembaarheid voor het), 6; (benoeming tot lid van het), 22; defroyementen, 193, 277, 278, 279.

Classikaal Bestuur (Werkzaamheden van het)

A. *in het algemeen*, 5, 9—15, 15—19, 208.

B. *in het bijzonder* omtrent:

1. *de diaconie*, 88, 92—95;
2. *het examen* voor de ev.bediening, 299, 303,
3. voorziening in *de geestelijke behoeften van gemeenten*, 248,
4. *het godsdienstonderwijs*, 189, 190, 195, 196, 210, 211, 214,
5. *het hulppredikerschap*, 197—201.
6. *nieuwe gemeenten*, 202—206,
7. *de kerkvisitatie*, 186—196,
8. *noodl. kerken en personen*, 265—269,
9. *het ongevraagd ontslag van predd.*, 124—127,
10. de benoeming van *oudd. en diakk.*, 52—54, 55, 56—58,
11. *reglementen*, 10, 18, 68, 94, 233, 234.
12. *de ringen*, 19, 20, 111, 112, 115, 116, 121, 122.
13. zaken van *tucht*, 16, 17, 171, 178, 179,
14. *vacaturen en daarmede gelijkstaande gevallen*, 108, 110—114, 115, 121—130, 132, 134, 135, 137—140, 143, 145—148.

Classikale Kas. Zie *Algemeene Kas der Ned. Herv. Kerk.*

Classikale kosten. Zis *Kosten.*

Classikale quaestor. Zie *Quaestor.*

Classikale quota. Zie *Bijdragen der gemeenten* en *Quota.*

Classikale rekeningen, 24.

Classikale ressorten. Zie *Classen*; (reglementen voor), 10.

Classikale vergadering, hare leden, 22; haar bestuur, 23; hare werkzaamheden, 22, 23, 25, 26, 36, 43.

Classikale weduwenbeurs. Zie *Weduwenbeurs.*

Collatierecht, in hoeverre geëerbiedigd door de Kerk, 17, 135; (de uitoefening van het) geregeld, 17, 131, 156—160. (Regl. op de uitoefening van het) in de voorm. Ommelanden, 157, 158; mag niet meer ontstaan, 17; (afkoopbaarheid van het), 18; (het koninklijke) afgeschaft, 18.

Collecten voor de diaconie, 16, 66, 67, 70.

Collectebrief, 270.

Collecten voor Noodl. kerken en perss., 264, 265; (opgaaf van de), 270.

Collecte (bijzondere). Zie *Inzameling.*

Collegie van Toezicht op de kerkelijke administratie (Algemeen), 287—289.

Collegie van Toezicht, enz. (Provinciaal), 286, 287; waartoe het goedkeuring of machtiging geven moet, 285; in welke geschillen het beslist, 284, 285; (medewerking van het) met, en adviezen aan de kerkelijke besturen, 26, 31, 265; waarop het te letten heeft bij aanzoeken om het rijks alterum tantum, 313—315.

Colloquium doctum, 134, 299, 300.

Combinatiën, hoe zij gesplitst worden en tot stand komen, 26, 31; (afvaardiging door) ter Class. Verg., 32; (hulppredikers in), 197; (wijze van benoeming en beroeping in), 234; (de quotisatie in), 277.

Commissie (Algemeene Synodale). Zie *Synodale Commissie.*

Commissie voor de O. en W. I. kerken. Zie Indische kerken.

Commissie van voordracht tot het benoemen van Kerkelijke Hoogll. Zie *Hoogleeraren.*

Commissie van toezicht op het godsdienstonderwijs. Zie *Godsdienstonderwijs.*

Commissie tot de zaken der Waalsche kerken. Zie *Waalsche Commissie.*

Concierges in gevangenissen. Zie *Kommandanten.*

Consideratiën, wanneer en van wie gevraagd, 23, 36, 43, 134.

Consulent (Benoeming van een), 19, 112; (optreden, werkzaamheden en plichten van den), 111—115; (betrekking van den) tot den Kerkeraad, 53, 113; (rechten van den), 113, 117; (schadeloosstelling van den), 108, 113, 114, 143; (geschillen tusschen den) en den Kerkeraad, 113; (geen) in gemeenten met twee of meer predd., 111, 112.

Continuatie van den Quaestor-generaal en zijn secundus, 35.

Contributie bij de uitoefening van het stemrecht, 234.

Contributiën voor de Alg. Weduwenbeurs, 257—263; (maatregelen tegen nalatigen in het betalen der), 263.

Copiën van processtukken, 166; (kosten van), 169.

Correspondentie, van het Class. Best., 28; van het Prov. Kerkbest., 32; (wijze van) tusschen alle kerkelijke collegiën, 49, 50. Verg. *Adressen.*

D.

Dag (*Laatste en eerste*) *des jaars.* Zie *Oude- en Nieuwjaarsdag.*

Dag van vergadering, der classen, 22; der Class. Besturen, 28; der Prov. Kerkbesturen, 30; der Synode, 35.

Dagteekening van uitspraken, 172, 180.

Declaratie van reis- en verblijfkosten. Zie *Kosten.*

Deelneming (*Verplichte* en *vrijwillige*) aan de Alg. Weduwenbeurs. Zie *Weduwenbeurs.*

Defroyement van den ring in buitengewone gevallen, 124. Overigens zie *Kosten.*

Departement (Wat in kerkelijke zaken behoort tot het) van *Financien*, wat tot dat van *Justitie* en wat tot dat van *Kolonien*, 47, 48.

Departement (Het daartoe aangewezen Ministeriëel) ontvangt *bericht* van grensregelingen, 21, 22, van overlijden van predd., met opgave enz., 107, van ongevraagd ontslag en afzetting van een pred., 110, van approbatie eener beroeping, 140, 153, van vervulling eener vacature, 143, 144; verleent de machtiging tot het aanbieden van het tractement aan een te beroepen pred., 128; wordt soms ingeroepen tot opheffing van bezwaren of wegneming van twijfel in zaken van vacature, 139.

Derden (Rechten van) worden geëerbiedigd, 17, 60, 66, 131, 135. Zie verder *Collatierecht* en *Rechten* (*Vervallenverklaring van de uitoefening van kerkelijke*).

Diakenen (Ambt der), 70; (vereischten der), 15, 54—56; (getal der), 56; (benoeming der), 17, 57—59, 230—236; (diensttijd en herkiezing der), 58, 59, (plichten der), 16, 66, 67, 70, 88—95; (verhouding der) tot den Kerkeraad, 20, 54, 60, 70, 88, 92—94; zijn onderworpen aan de tucht van het Class. Best., 178.

Diaconiën (Doel, zuiver kerkelijke aard, werkkring, enz. der), 87—90, 96—100; (verhouding der) tot het burgerlijk bestuur, (normale en abnormale toestand der), 90, 91, 100—105; zelfstandigheid, 105; (het voeren van rechtsgedingen en het aanvaarden van legaten door), 93; (belegging van gelden der), 92; (kosten van beroepingscommissiën, enz. niet ten laste der), 142.

Diaconie-goederen (Zorg voor de), 66, 67.

Diaconie-reglement (Beginselen en werking van het), 96—100.

Diaconie-rekening, 66, 94.

Diaconie-scholen, 213.

Dienstdoende (Ouderll. en predd. moeten) zijn, als Leden van de Class. Vergg., 22; (predd. moeten) zijn om zitting te nemen in het Class. Best., 25, in het Prov. Kerkbestuur, 29, in de Syn. Comm., 40.

Diensttijd, voor kerkeraadsleden, 58; voor gemachtigden ter verkiezing van oudd., enz., 232; voor predd. om in sommige gevallen beroepbaar te zijn, 132, 133; voor leden van besturen boven den Kerkeraad, 6; voor leden der Commissie van voordracht voor 't benoemen van hoogleeraren, 238; voor tusschentijds optredenden, 7, 59; bij Collegiën van kerkelijke administratie, enz., 281, 287.

Diligentverklaring, gevraagd door den Kerkeraad, 130; door het Class. Best., 140; aan den Kerkeraad geweigerd, 131.

Dispensatie, wanneer alleen mogelijk, 10; ten aanzien van den leeftijd

der ouderlingen, 55; aan diaconiën ten aanzien van normalen toestand, 91; aan diakenen ten aanzien van het niet doen van levering aan de diaconie, enz., 92; aan ringen, ten aanzien van het vervullen der vacatuur-beurten, 115; aan predd. ten aanzien van beroepbaarheid, 133; ten aanzien van bevestiging, 142; aan leden van kerkelijke besturen ten aanzien van het uitbrengen van stem, 9; aan studenten in de godgeleerdheid ten aanzien der jaarlijksche storting, 240; aan examinandi ten aanzien van testimonia, 298.

Doctores theologiae (Vrijstelling der) bij 't examen, 298.

Domicilie van onderstand, 88.

Donatiën (Aanvaarden van) door diaconiën, 93.

Doop, wanneer, aan wie en hoe te bedienen, 60—64, 76; door predd., 16, 69; niet door candd., 243; wie daarvoor zorgen, 59. Zie verder *Kinderdoop.*

Doop van Afgescheidenen, 63.

Doop van kinderen uit eene andere gemeente, 61, 62, 63.

Doop-, lidmaten- en trouwregisters, 60, 61.

Doopbewijs (Overlegging van een) bij aanneming tot lidmaat niet geëischt, 2, 216.

Doop-predikatiën, 76.

Driejarige zitting van bestuursleden, 6.

E.

Eed van getuigen, 166.

Eeredienst (Syn. Verordeningen omtrent de), 72—79. Zie verder *Godsdienstoefeningen.*

Eerediensten (Kon. Besl. omtrent behandeling van zaken der), 47, 48.

Eerste dag des jaars. Zie *Oude* en *Nieuwjaarsdag*,

Eerste instantie. Zie *Aanleg.*

Eervol ontslag. Zie *Emeritaat.*

Eigendommen (Kerkelijke). Zie *Goederen.*

Electie (Recht van), 135, 156. Zie verder *Derden* (*Rechten* van) en *Collatie-recht.*

Emeritaat, 107, 109, 110, 138, 147. Zie verder *Pensioen* en *Pensioenfonds.*

Emeriti pred. staan onder toezicht van het Class. Best., 26; het h. dienstwerk kan hun verboden worden, 32.

Emolumenten (gewone) van predd., 136.

Engelsche (*Presbyteriaansch-*) *gemeenten*, 1, 21; (examen der candd. tot de h. dienst bij de), 295, 301.

Evangeliebediening, aan wie opgedragen, 16, 69; hoe de bevoegdheid er toe verkregen wordt, zie *Examen*; hoe verloren, 32, 162.

Examen ter toelating tot de ev.bediening, 295—304,

Examen voor godsdienstonderwijzers, 209—211; voor de koloniën en op 's lands schepen, 214, verg. 223—225.

F.

Feestdagen (*Viering van*), in vacaturen, 115; in gevangenissen, 221; gebruik van zang- en toonkunst op hooge feestdagen, 73.
Floreenplichtigen (Benoeming van predd. door) vervallen, 17, 18. (Betrekking der) tot het beheer, 291.
Fransche taal (Examen af te nemen in de), 301.
Fondsen (*Algemeene kerkelijke*), hoe ze worden beheerd, 38, 274. Zie voorts *Kas* (*Algemeene*) der Ned. Herv. Kerk en de woorden onder *Liefdefondsen.*
Fondsen (*Bijzondere gemeente-*), 38, 39, 280—292. Zie verder *Goederen* (*kerkelijke*).
Fondsen (*Diaconie-*), hoe ze worden beheerd, 92—95, wat daaruit niet mag betaald worden, 142.
Formulieren van kerkelijke handelingen. Zie *Acte van lidmaatschap*, van *ontslag*, van *toelating*, enz., en *Beroepbrief.*
Formulieren van verklaring en belofte, van Godsdienstonderwijzers, 211; van candd. tot de h. dienst, 303, 304.
Formulieren (*Liturgische*), 69, 76—79.

G.

Gealimenteerden, niet stembevoegd, 4.
Gebeden bij de godsdienstoefening, 73, 74.
Geboorte uit Herv. ouders, 2.
Geboorte-acte, te vertoonen door candd. tot de h. d., 129; over te leggen ter verkrijging van kindergeld, 316; door weduwen ter verkrijging van rijkspensioen, 319.
Geboorte-jaar, aan te duiden op de lidmaats-attestatiën, 65.
Gebouwen (*Kerkelijke*) tegen brandschade verzekerd en naar vermogen onderhouden, 190, 196; (ondersteuning tot het opbouwen of herstellen van), 264—270. Zie ook *Kerkgebouwen.*
Gecombineerde gemeenten. Zie *Combinatiën.*
Gecommitteerde tot de ontvangst der vacatuurpenningen, 122, 151, 152. Zie verder *Afgevaardigde.*
Gedingen voor den burgerlijken rechter, 93, 121, 122, 184.
Geestelijke behoeften (Fonds ter voorziening in de) enz., 245—250.
Geestelijken in de gevangenissen (Rechten, bevoegdheden en plichten der), 213, 221, 222.
Geestelijken stand (Wie gerekend worden te behooren tot den) met betrekking tot de vrijstelling van militaire en schutters-diensten, 317, 318.
Geheimhouding opgelegd, 168.
Geldbelegging enz. door diakenen, 92.
Gelijktijdige zitting (In welke verschillende besturen) niet geoorloofd is, 6.

Geloofsbelijdenis. Zie *Belijdenis des Geloofs.*
Geloofs- en zedeleer (Examen van godsdienstonderwijzers in), 210; (kennis van de) bij aannemelingen, 215.
Gemachtigde tot ontvangst der vacatuurgelden. Zie *Gecommitteerde*, enz.
Gemachtigden om met den Kerkeraad te benoemen en te beroepen. Zie *Kiescollegie.*
Gemachtigden, niet toegelaten voor kerkelijke collegiën, 166.
Gemeente (Splitsing eener), die zich *vrij beheer* heeft voorbehouden, 204.
Gemeenten, wie er toe behooren, 2, 3; hare grenzen, 14 (zie verder *Grensscheiding*); hare rechten, 14, 17; haar bestuur, 15—19; (stichting van nieuwe), 203—206; tijdstip, waarop zij gemeenten met *drie* predd. worden, 133; (wat te doen bij te niet gaan van), 288. Zie ook *Combinatie* en *Predikantsplaatsen.*
Gemeenten (Erkenning van nieuwe), 203, 206; (eerste benoeming van oudd. en diakk. in nieuwe), 57. Aanstelling van kerkvoogden, notabelen, enz., 205. Zie *Nieuwe gemeente.*
Gemeentefondsen en eigendommen (Beschrijving of ligger van de), 66.
Gemeenteleden en lidmaten (Onderscheiding tusschen), 2. Zie *Lidmaten.*
Gemengde huwelijken (Raadgevingen omtrent), 225—227; (doop van kinderen uit), 59.
Geruchtmakend bezwaar, 178.
Geschiedenis (Kennis van bijb. en kerk.) bij aanstaande lidmaten, 215.
Geschillen (*Kerkelijke*), door welke collegiën en hoe te behandelen, 183—186; worden gebracht voor: het Class. Bestuur, 20, 26, 28, 94, 113, 185; het Prov. Kerkbestuur, 31, 185; de Synode, 32, 37, 186. de Synodale Commissie, 186.
Geschillen in zaken van beheer (Behandeling van), 285.
Gestichten (Godsdienstonderwijs in openbare), 213, 214.
Getal ouderlingen en diakenen in eene gemeente, 56; godsdienstonderwijzers, 208, 209.
Getuigen in zaken van O. en T. enz., hunne beëediging, 166; reis- en verblijfkosten, 169.
Getuigschrift, over te leggen: door candd. in de godgeleerdheid bij de vervulling van een predikbeurt, 242; door examinandi tot de ev.bediening, 296—299; door candd. tot de h. dienst bij het prediken op beroep, 129; door dezelfden ter verkrijging van approbatie op eene beroeping, 138, 139; door adspirant-godsdienstonderwijzers, 209; door godsdienstonderwijzers, om verkiesbaar te zijn, 211; door predd. ter verkrijging van approbatie bij verroeping, 138; door hen die elders als lidmaten willen aangenomen worden, 217, 218; door ouders die elders hunne kinderen willen laten doopen, 59, 62, 63. Zie ook *Acte*, enz.
Gevangenissen (Bevordering der godsdienstige belangen in), 213, 221—223. Verg. *Geestelijken* en *Kommandanten.*
Gevestigde stand, met betrekking tot het kindergeld, 315.

Gezang (Godsdienstig), 73.
Gezangen (De), 69.
Godgeleerdheid. Zie *Hooger Onderwijs*; (Doctoren in de), zie *Doctores Theologiae.* (Candidaats- en doctoraal examen in de), 296.
Godsdienst (Bepalingen der Grondwet voor het Kon. der Ned. omtrent de), 44.
Godsdienstig en kerkelijk leven, 24, 60.
Godsdienstoefeningen, in het algemeen en in al hare deelen, 73—76; (leiding der), 15, 16, 69; in vacaturen, 111, 115; (zorg voor de betamelijke viering der), 59; (behartiging van de belangen der), 70; (getrouw bijwonen der), 70; (in hoeverre candd. tot de h. d. bevoegd zijn tot de leiding der), 116, 304; in hoeverre candd. in de godgeleerdheid, 242, 243; in hoeverre godsdienstonderwijzers, 208.
Godsdienstonderwijs (Omvang van het), 207; hoe, aan wie en wanneer te geven, 207, 213, 214; (wie bevoegd zijn tot het geven van), 208; (toezicht op het), 214, 215; in de koloniën en op 's lands schepen, 214, 223—225.
Godsdienstonderwijzers (Toelating van), zie *Examen*; (aanstelling, schorsing, ontslag, ontzetting van), 60, 178, 179, 208, 209; (getal der) in eene gemeente, 209; (verplichting en bevoegdheid van), 208; in vacaturen, 116; (leeftijd van), 209; (voorkeur van) bij het vervullen van sommige posten, 212; (hulp en opleiding tot het vormen van), 214; (bezoldiging en pensioen der), 214, 215.
Godsdienstonderwijzers in scholen en gestichten, 213, 214.
Goede-Vrijdag-viering, 75, 79, 80; in vacaturen, 115.
Goederen Kerkelijke) zijn voorwerpen van zorg: voor de Kerkeraden, 16; voor de Class. Besturen, 26; voor de Prov. Kerkbesturen, 31; voor de Syn. Commissie, 41. (Beheer der) enz., 280—292; niet wettelijk geregeld, 38. Zie voorts *Fondsen*, *Pastorij-goederen*, *Kosterij-goederen.*
Goedkeuring van reglementen door hoogere collegiën, 10; in zake van combinatie of van grensregeling, 26, 27, 31, 32.
Graden van verwantschap, enz. in acht te nemen, 168, 295.
Gratie (*Jaar van*), 107; zoo mogelijk in te korten, 108; (het beroepingswerk tijdens het), 129, 130.
Gratis procedeeren. Zie *Kosteloos procedeeren.*
Grensscheidingen (Kerkelijke), 14, 21, 26, 31, 32.
Grondwet (*De*) waarborgt de tractementen, enz., 44.
Grootboek (*Inschrijvingen in het*) der Nationale Schuld, 92, 245, 258, 264, 269, 271, 285.
Gymnasiën (Godsdienstonderwijs op), 213.
Gymnasium (Attest van den Rector van een) ter zake van schoolgeld, 316.

H.

Handhaving der leer zoo van de Christelijke Kerk in 't algemeen als van de Hervormde in 't bijzonder, 9; wat daaronder te verstaan, 10, 11.

Handopening. Zie *Machtiging.*
Handoplegging bij bevestiging van een cand. tot de h. d., 134, 143; heeft geen plaats bij bevestiging als hulpprediker, 199.
Heerlijke rechten. Zie *Derden* (Rechten van) en *Collatierecht.*
Hemelvaartsdag (Viering van den) in vacaturen, 115.
Herderlijke zorg, door predd. en oudd., 69, 70; in vacaturen, 19, 113; door hulppredikers, 197.
Herkiesbaarheid van oudd. en diakk., 58.
Herstelling van afgezette predd., enz., 175.
Hertrouwen van een pred., met betrekking tot de Weduwenbeurs, 262.
Hervatting van het beroepingswerk, 137; van examen, 303.
Hervormde Kerk (*Ned.*). Zie *Kerk.*
Hervorming. Zie *Kerkhervorming.*
Herziening van Synodale uitspraken, 180, 241.
Honoraria en bureaukosten van den Secretaris der Synode (ook pensioen), den Quaestor-Generaal, de Secretarissen der Prov. Kerkbesturen, den Secretaris der Waalsche Commissie, van de scriba's en quaestoren der Class. Besturen, 277, 278; van de secretarissen der Prov. Collegiën van toezicht, 287; van den secretaris en den thesaurier van het Alg. Collegie, 288 (verg. 289, art. 44).
Hoofdelijke omslag, 283.
Hoofddoel van alle kerkelijke besturen, 9.
Hoofdplaatsen der classen, 20, 21; (jaarlijksche vergadering in de), 22; (verandering in de bepaling van de), 21.
Hoofdplaatsen der prov. ressorten, 30, 31.
Hoofdstukken des Bijbels voor het examen van candd., 300, 301.
Hooger beroep of *appèl* (slechts één) toegelaten, 13, 174; (wie recht heeft tot), 165; (alleen de bezwaarde in zake van tucht kan in) komen, 172, 173; (behandeling der zaak en beslissing in), 13, 14, 173, 174; (wie niet mogen handelen in zaken van), 167; (provisioneele schorsing duurt voort ondanks), 178, 179; (van de provisioneele schorsing is geen), 178.
Hooger Onderwijs in de Godgeleerdheid, van wege de Ned. Herv. Kerk, waar het gegeven wordt, welke vakken het omvat, aan wie het opgedragen wordt, 237, 238.
Hooger Onderwijs (Vakken, waarin volgens de Wet op het) aan de Universiteiten onderwijs gegeven wordt door de faculteit der Godgeleerdheid, 297. Zie ook *Godgeleerdheid.*
Hoogeschool. Zie *Universiteit.*
Hoogleeraren (Welke) bevoegd zijn tot deelneming aan de Weduwenbeurs, 257, 258.
Hoogleeraren in de godgeleerdheid, kunnen, nog cand. zijnde, als pred. bevestigd worden, 134. (Door de kerk aangestelde), hunne benoeming, hun onderwijs, de aanvaarding van hun ambt, hunne bemoeiingen, voorrechten en verhouding tot de Synode, 237—241; hunne zitting in de Synode, 32—35; testimonia door hen af te geven, 243, 296, 297.

Huisdoop, 61, 62.
Huis- en krankenbezoek, opgedragen aan predd. en oudd., 69, 70.
Huishoudelijke bepalingen, der gemeenten, 14, 18; met opzicht tot het benoemen en beroepen, 233, 234; van de ringen, 19, 122; bij de kerkelijke administratie, 282. Verg. *Plaatselijk Reglement.*
Hulp van den ring (Een pred. gerechtigd de) in te roepen, 123, 124.
Hulppensioenfonds, 251—255.
Hulppredikers, waar en wanneer aan te stellen, 111, 197, 198; hoe, 198, 199; voor hoe lang, 199, 200; (bevestiging van), 199; (werkzaamheden en bevoegdheid van), 200; (toezicht op), 200; (toelage voor) uit 's lands kas, 199; (aanstelling, bezoldiging, enz. van) voor prot. gemeenten in Indië, 309—313; voor inlandsche christenen, 312, 313.
Hulppredikerschap, 197; (verslag van den staat van het), 200.
Huwelijken. Zie *Gemengde huwelijken.*
Huwelijks-inzegening, 16, 60, 63, 69, 82, 83.

I.

Illegale handelingen van diakenen, 91.
Index van het archief des Kerkeraads, 68, 190.
Indische kerken, 5, 6.
Indische predikanten, (Getal, tractementen, pensioenen, enz. der), 309—313; (deelneming van) aan de weduwenbeurs, 259, 260.
Informeel ingezonden stukken, bij de Synode of Syn. Comm., 50.
Inkomsten van de *Algemeene Kas* der Ned. Herv. Kerk, 275, 276.
" " het fonds voor *Geestelijke behoeften*, 245.
" " " *Hulppensioenfonds*, 251.
" " " fonds voor *Noodl. kerken en personen*, 264.
Inkomsten van predikantsplaatsen (Ligger der), 66; (opgave van) aan beroepenen, 136, 138; (verandering in de), 136; (al de) bij vacaturen, 117—121; (geen, geheel of gedeeltelijk verlies van) bij schorsing, 174, 175.
Inkomsten van het fonds ter verbetering der *schraalste pred.tractementen*, 271.
" der *Alg. Weduwenbeurs*, 256—263.
Inlichtingen, van hoogere besturen aan lagere, 11, 12; van den Kerkeraad aan diakenen, 66; van diakenen aan het burgerlijk bestuur, 91.
Instantie (Zaken ter eerste). Zie *Aanleg.*
Instructie, voor godsdienstonderwijzers, voorlezers en voorzangers, 60; voor organisten, kosters en andere kerkelijke bedienden, 284; voor secretarissen en scriba's, 30; voor den secretaris der Synode, 35; voor den quaestor-generaal, 35, 274; voor de godsdienstoefeningen in de gevangenissen, 213, 221—223.
Inventaris van pastorij- en kosterijgoederen, 290, 291; van alle goederen, fondsen enz. der gemeente, 283. Verg. *Ligger.*

Inwoning van verwanten bij een pred. tijdens diens overlijden, 108.
Inzage van stukken, 166.
Inzameling, (Bijzondere) voor hulpbehoevende gemeenten, slechts voorwaardelijk geoorloofd, 267.
Inzending van voorstellen. Zie *Adressen.*

J.

Jaar van gratie. Zie *Gratie.*
Jaar (*Oud-* en *Nieuw-*) hoe te vieren, 75; in vacaturen, 115.
Jaarlijksche voorlezing van Afd. 3 en 4 van 't Regl. op de Kerkeraden, 59.
Jaarwedden van kerkelijke beambten, 284. Zie verder *Tractement.*
Jaren. Zie *Leeftijd.*

K.

Kandidaten. Zie *Candidaten.*
Kapitaal-belegging door diakk., 92.
Kas (*Algemeene*) *der Ned. Herv. Kerk*, 274, enz.
Kennisgeving, van benoemingen, 8; van ontdekte verkeerdheden in de administratie der kerkelijke goederen, 16, 66; van veranderingen in den ligger van het pred.tractement, 66, 67; van beslissingen in zaken van tucht, 171; van te houden persoonlijke kerkvisitatie, 189.
Kerk (*Nederlandsche Hervormde*), 1—3; (bestuur der), 5—7; (jaarlijksch overzicht van den staat der), 42; (kosten, te dragen door de), 169, 184.
Kerkbestuur. Zie *Provinciaal Kerkbestuur.*
Kerkbestuur van Limburg, geworden *Class. Best. van Maastricht*, 21.
Kerkekas (Plaatselijke) kan gelden van de diaconie leenen, 93; betaalt de jaarlijksche quota, 275—277.
Kerkelijke administratie. Zie *Administratie der kerk. goederen.*
Kerkelijke bedienden. Zie *Bedienden.*
Kerkelijke bedieningen en ambten (Ontzetting van), 162, 168, 179; (herstelling in de bevoegdheid tot het bekleeden van), 175.
Kerkelijke besturen. Zie *Besturen.*
Kerkelijke fondsen. Zie *Fondsen.*
Kerkelijk leven. Zie *Godsdienstig en kerkelijk leven.*
Kerkelijke reglementen en verordeningen. Zie *Reglementen.*
Kerkeraad (In elke gemeente een), 15, 53; (onderscheiding tusschen *algemeenen* en *bijzonderen*), 15; (samenstelling van den), 54, 55; (de) vertegenwoordigt en bestuurt de gemeente, 15, 55; (vergaderingen van den), zie *Kerkeraadsvergg.*; (het class. in plaats van), 15, 55. Zie verder het volg. art.
Kerkeraad (Plichten en werkzaamheden van den),
A. In 't *algemeen*, 5, 15—19, 59—69.

B. In 't *bijzonder* omtrent:
1. *de aanneming tot lidmaten*, 60, 215—219, 226, 227.
2. *de administratie der kerkelijke goederen*, enz., 16, 66.
3. *de kerkelijke archieven*, 60, 61, 66, 68.
4. *de avondmaalsviering*, 59, 61, 76—79.
5. *de benoeming van oudd. en diakk.*, enz., 56—59, 230—236.
6. *de candd. tot de h. d.*, 129, 130.
7. *de Class. Verg.*, 22, 60.
8. *consulenten*, 107, 112—115, 117, 143.
9. *het diaconie-beheer*, 16, 54—56, 60, 66, 67, 70, 88, 92—95, 96—100.
10. *de doopbediening*, 59—63, 76.
11. *geschillen*, 183, 185.
12. *de openbare godsdienstoefening*, 59, 61, 69, 73—76, 284.
13. *het godsdienstonderwijs*, 60, 178, 208, 213, 214, 215, 284.
14. *het hulppredikerschap*, 197—202.
15. *de kerkvisitatie*, 189, 190—192.
16. *de quota der gemeente*, 176.
17. *den ring*, 116.
18. *het prediken van studenten*, 242, 243.
19. *zaken van tucht*, 167, 168, 176—178.
20. *vacaturen en gevallen met vacaturen gelijk staande*, 106, 107, 111, 123, 130, 131, 136—138, 140, 143.
21. *voorlezers en voorzangers*, 60, 65, 212, 284.

Kerkeraadshandelingen (Aanteekening van) enz., 68.

Kerkeraadsvergaderingen, 67. (Voorzitter der), 68, 113; (stemmingen en besluiten in de), 8, 9, 168; (voorlezing in eerste) des jaars, 59. Zie verder *Vergaderingen* (*Bestuurs-*).

Kerkgebouwen moeten tegen brandschade verzekerd zijn en goed onderhouden worden, 190; (regeling van het gebruik der), 284.

Kerkgenootschappen (Verhouding der) tot den Staat, 45—46.

Kerkhervorming, jaarlijks te vieren, 81, 82; (kennis van de geschiedenis der) bij aanstaande lidmaten, 215.

Kerkvisitatie, waar, wanneer, waartoe en door wie te houden, 187; (persoonlijke), 188—192; (schriftelijke), 192—193; (verslagen van de) en wat daarmede gebeurt, 192, 193, 195, 196. Zie ook onder *Class. Best.* en *Kerkeraad.*

Kerkvoogden, (Benoeming, getal, diensttijd, aftreding, ontzetting uit hunne betrekking, werkkring, enz. van), 280—286.

Kerkvrije buurtschappen, 203.

Kerstdag (Eerste en tweede) in vacaturen, 115.

Keuze (Vrije) bij benoemingen in de Class. Vergg., 25; in hoeverre bij het beroepen van candd., 129.

Kiescollegie, 231, 233.

Kiezerslijst, 231, 233.

Kinderen van arme lidmaten en andere, 89. Verg. *Weezen.*
Kinderen van overleden predd., (Minderjarige), 107; (meerderjarige), 108; (ondersteuning van), 265, 268, 269.
Kinderdoop, 2, 76.
Kinder-, school- en akademiegelden (Bepalingen omtrent), 315—317.
Kist of *bergplaats* voor 't archief des Kerkeraads, 113.
Klassificatie der gemeenten met opzicht tot de quota, 275, 276.
Kohier van hoofdelijken omslag, 283.
Kommandanten in gevangenissen, 221.
Koning (Toestemming van den) noodig voor het aanvaarden van de predikdienst en kerkelijke bediening door vreemdelingen, 45, 134; (mededeeling aan en in sommige gevallen goedkeuring van den) van bepalingen der kerk, 45.
Kortheid in de openbare gebeden en prediking aanbevolen, 73, 74.
Kosteloos examen van adspirant-godsdienstonderwijzers, 209; godsdienstonderwijs aan behoeftige personen, 214; procedeeren, 172, 184.
Kosten, ten laste van de Alg. Kas, 274, 277—279; der afvaardiging ter Class. Verg., 22, 23; van secundi en tertii bij het examen, 295; van burgerlijke gedingen, 184; van kerkelijke geschillen, 184; der kerkvisitatie, 195; in zaken van opz. en tucht, 169, 170; in vacaturen en daarmede gelijkstaande gevallen, 108, 110, 114, 124, 125, 127, 129, 141, 142, 143; van collegiën van beheer, 289.
Kosters, waaruit bij voorkeur te kiezen, 212; (hoe) benoemd worden, 284.
Kosterijgoederen, 38, 39, 190, 191, 282.
Krankbezoekers, 208; (pensioen van) en godsdienstonderwijzers, 215.
Krankheid van een pred. Zie *Ziekte.*
Krankzinnigheid van een pred. (Voorziening in de dienst bij), 123; (hoe te handelen door het kerk. best. bij), 124, 125.
Krijgsdienst (Vrijstelling van de), 317, 318.
Krijgslieden (Behartiging der godsdienstige belangen van), 75, 213.
Kwartalen (Uitbetaling van akademiegelden bij), 317.
Kwitantie. Zie *Quitantie.*

L.

Laatste dag des jaars. Zie *Oude- en Nieuwjaarsdag.*
Landstractement, gewaarborgd, 44; (inning van het) in vacature, 122, 151, 153; (machtiging ter aanbieding van het) aan een te beroepen pred., 128; (uitbetaling van het) aan een beroepen pred., 140; (toezegging van het) aan een hulpprediker, 199; (wat van het) wordt ingehouden, 259, 262.
Leden der Herv. Kerk. Zie *Lidmaten.*
Leden van kerkelijke besturen, hunne benoeming, diensttijd, aftreding, 6—8; (vereischten om benoemd te worden als), 6; (secundi der) en hunne optreding, 7; (vereischt getal tegenwoordig zijnde) om een

besluit te nemen, 8; (het stemmen der), 9; (wanneer) zich onthouden moeten van medewerking aan de besluiten, 167, 168; (hoofddoel der), 9—10. Zie voorts *Kerkeraad*, *Class. Bestuur*, enz.

Leeftijd (*Vereischte*) voor godsdienstonderwijzers, 209; voor oudd. en voor diakk., 54, 55; voor predd. in het algemeen en in grootere gemeenten, 133, 134.

Leen (Gelden ter) van de diaconie, 93.

Leens (Procedure van den ring), over de uitbetaling der vacatuurpenningen, 118, 119, 120.

Leer der Chr. Kerk in 't algemeen en der Herv. in 't bijzonder, 9—10.

Leer van geloof en zeden. Zie *Geloofs- en zedeleer.*

Leerstellige godgeleerdheid, 302.

Leerstellingen (Geschiedenis van de) der Christelijke en bijzonder der Ned. Herv. Kerk, 302.

Leerboeken voor het godsdienstonderwijs, 214; (bekomen van) in de gevangenissen, 222.

Leerredenen (Wenken met opzicht tot de), 74, 77.

Legaten aan de diaconie, 93; (adressen om machtiging tot aanvaarding van), 93; aan alg. Synodale fondsen, 244, 251, 258, 264, 271, 275.

Leveringen aan de diaconie, enz. den diakk. verboden, 92.

Lidmaats-attestatie. Zie *Attestatie.*

Lidmaatschap, der classe, zie *Acte van l.*; der Kerk, zie *Aanneming*; (ontzetting van het) der Ned. Herv. Kerk, 162, 164, 171, 177, 179; opheffing van die ontzetting, 175.

Lidmaten (Onderscheiding tusschen) en *leden*, 2, 280; (vereischten om) te worden, 215. Militairen in garnizoen tot lidmaten aannemen, 227, 228. Zie verder *Aanneming*, *Bevestiging.* (Verplichtingen der), 165, 216, 219; (arme) hebben de voorkeur bij bedeeling, 89. Zie ook *Manslidmaten.*

Liefdefondsen (Kerkelijke) onder het oppertoezicht en beheer der Synode, 264. Zie voorts *Geestelijke behoeften*, *Hulppensioenfonds*, *Noodlijdende kerken en pp.*, *Weduwenbeurs*, *Schraalste tractementen.*

Liefdegaven, 16, 70, 90.

Ligger, van gemeente-fondsen en eigendommen, 66; van het pred.tractement en afschrift daarvan, 66, 190; (het gebruik dat de Kerkeraad en het Class. Best. maken van den) van het pred.tractement, bij beroeping, 136; van de kosterijgoederen en inkomsten, 190, 191; van de diaconie-goederen, 92.

Limburg (*Noordbrabant met*). Zie *Kerkbestuur van L.*

Liturgie-formulieren. Zie *Formulieren.*

Losmaking, 101, 108, 110.

Lot (Beslissing door het), 8.

Lijst, van kiezers, 232, 233; van kosterij-goederen en van pred.tractementen en emolumenten, zie *Ligger*; van predikbeurten in vacature, 115.

M.

Maastricht (Classis van). Zie *Kerkbestuur van Limburg.*

Machtiging voor het uitbrengen eener beroeping aan te vragen, 128, 129; van den Kerkeraad door de gemeente tot het benoemen enz., 132.

Manslidmaten (*Stemgerechtigde*), wie dat zijn, 4, 230—232; waartoe zij bevoegd zijn, 57, 232; (bevoegdheden van *niet onder censuur* staande), in vacature, 137; in zaken van tucht, 176.

Medestemming (*Recht van*) bij beroepingen, 135, 156.

Meerderheid van stemmen (Wanneer volstrekte) noodig is en hoe die verkregen wordt, 8; in zaken van tucht, 168.

Meerderjarige kinderen van overl. predd. Zie *Kinderen.*

Meerderjarigheid. Zie *Leeftijd.*

Memorie van gronden tot vernietiging eener kerkelijke beslissing, door wien, waar en wanneer in te dienen, 180; kan aan partij in handen gesteld worden, 183.

Middelbare scholen (Godsdienstonderwijs in), 213.

Militaire dienst. Zie *Krijgsdienst.*

Militairen in garnizoen tot lidmaten aannemen, 226, 227. Zie verder *Krijgslieden.*

Minderjarige kinderen. Zie *Kinderen.*

Ministerie. Zie *Departement.*

Minute (Wat als) moet bewaard blijven, 168.

Misbruiken (Wering van), met het bestaan of de uitoefening van het collatierecht gepaard gaande, 17, 18, 131, 156—160.

Moderamen, der Class. Besturen, 25; der Class. Verg., 25; der Prov. Kerkbesturen, 30; der ringen, 19; der Synode, 35, 36; der Syn. Comm., 40.

Moedera behooren bij den doop van hare kinderen tegenwoordig te zijn, 77.

N.

Nabetrachting. Zie *Avondmaal.*

Nachtmaal. Zie *Avondmaal.*

Nederlander (Beroeping van iemand, die geen) is, 134.

Nieuwe gemeente (Oprichting en erkenning van eene), 203, 204; (benoeming van kerkeraadsleden in eene), 205; (pred.tractement voor eene), 204, 206; (gelden voor kerk- en pastorijbouw in eene), 205; (bepaling van den ring, waarin eene) zal opgenomen worden, 205. Zie verder *Grensscheidingen.*

Nieuwjaarsdag. Zie *Oude- en Nieuwjaarsdag.*

Nominatie van candd., 129.

Nominatien (Volstrekte meerderheid bij het opmaken van) geen vereischte, 8.

Nominatie-preeken door predd., 129.

Noodlijdende kerken en personen (*Fonds voor*), collecte, 264—270; inkomsten, 264; bestemming, 265; aanvragen om en voorwaarden ter verkrijging van ondersteuning, 265—269; beheer en administratie, 269, 270.

Noordbrabant met Limburg. Zie *Kerkbestuur van Limburg.*

Normale toestand der diaconie, 91.

Notabelen, 267, 280—282.

Notulen. Zie Aanteekeningen.

O.

Oefeningen (Bevoegdheid tot het houden van), 208, 209; (toestemming tot het houden van) in vacaturen, 117.

Oefeningen (*Bijbel-*) aanbevolen, 73.

Officieren van gezondheid (Wat aan) is opgedragen met betrekking tot de godsdienstige belangen der gevangenen en der zeevarenden op 's lands vloot, 221, 223.

Ommelanden (Collatie-recht in de voormalige), 157, 158.

Omslag. Zie *Bijdragen*, *Hoofdelijke O.*, *Quota.*

Onberoepbaarheid (Gevallen van) van een predd., 133; (dispensatie van), 132.

Onderhoud van gebouwen. Zie *Gebouwen.*

Onderstand van de diaconie, aan wie te verstrekken, 89, 90.

Ondersteuning, uit het fonds: voor Noodl. kk. en pp., 264—270; voor geestelijke behoeften, 245—250; voor de schraalste pred.tractementen, 272.

Onderteekening door candd. tot de h. dienst, 303; door godsdienstonderwijzers, 211; van uitspraken, 167; van de tabellen der kerkvisitatie, 193.

Onderwijs. Zie *Godsdienstonderwijs.*

Ongeschiktheid van een pred. door krankzinnigheid, 124, 125; door andere redenen, 126, 127.

Ontslag van godsdienstonderwijzers, 60, 66, 208; van predd., bij vrijwilligen afstand, 110; bij beroeping, 108; bij emeritaat, 109, 110; bij krankzinnigheid, 124, 125; bij ongeschiktheid, 126, 127; van voorlezers en voorzangers, 60. Zie ook *Acte.*

Ontvanger (Kerkelijke). Zie *Rentmeester.*

Ontvangst van predd. in vacaturen en gevallen daarmede gelijkstaande, 117, 124.

Ontzegging van het Avondmaal. Zie *Avondmaal.*

Ontzetting van kerkelijke ambten en bedieningen. Zie *Afzetting* en *Rehabilitatie.*

Oost- en West-Indische kerken. Zie *Indische kerken.*

Openbaarmaking van uitspraken, 172.

Openbare catechisatien, 208.

Openbare godsdienst. Zie *Godsdienstoefeningen.*

Opgave aan het burgerlijk bestuur. Zie *Bestuur.*

Opgave van hoofdstukken. Zie *Hoofdstukken.*

Opheffing, van combinatiën, zie *Combinatie*; van censuur, 175; van gemeenten, 288.
Oplegging der handen, 134, 143; (een hulpprediker wordt bevestigd zonder), 199.
Optreding van secundi. Zie *Secundus*.
Opzicht (*Kerkelijk*), wat het bedoelt, en over wie het gaat, 161; door wie en hoe het uitgoefend wordt, 161, 165.
Opzicht en *Tucht* (Eenheid van en onderscheid tusschen), 161, 162.
Orde in de gemeente (Handhaving van), 16, 60.
Orgaan (Mededeelingen in het kerkelijk), 143, 172.
Organisten (Benoeming, schorsing, ontslag van), 284.
Orgel (Gebruik van het), 73.
Oude- en Nieuwjaarsdag, 75; in vacaturen, 115.
Ouderdom. Zie *Leeftijd*.
Ouderlingen in de gemeente, hun ambt, 70; vereischten, 55, 56; getal, 56; benoeming, 17, 57, 230—235; diensttijd, 58; aftreding tusschentijds, 59; herkiezing, 58; werkzaamheden, 16, 68, 70; in vacature, 114; bevoegdheden, 6; (censuur over), 26; (ontzetting van), zie *Afzetting*.
Ouderlingen, in Hoogere Besturen, 6; in het Class. Best., 25; in het Prov. Kerkbest., 29; (deelneming der) aan het examen, 302; in de Synode, 33; in de Syn. Commissie, 40.
Ouderlingen en diakenen: vereischten, 54; getal, 56; verkiezing, 57; in nieuwe gemeenten, 57; voorstelling aan de gemeente, 57; bezwaren tegen hunne benoeming, 57, 58; bevestiging, 57; aftreding, 58; tusschentijds openvallende plaatsen, 59.
Oud-Ouderlingen, 6, 25.
Ouders bij den doop hunner kinderen, 59, 76.
Overgangen tot en uit de Herv. Kerk, 190, 192.
Overlijden van predd. (Kennisgeving van het), 107; (nagelaten betrekkingen bij het), 107, 108; (tot welke gemeente een *ontslagen* pred. behoort bij zijn), 109.
Overvaart van wateren (Grootere reiskosten bij) in zaken van tucht, 170.

P.

Paaschdag (Tweede) in vacaturen, 115.
Pastor loci in vacature, 113.
Pastorij (Gebruik der) na overlijden van den pred., 107, 108; (subsidie voor bouwen of herstellen eener) en verzoekschriften daartoe, 265—267; (Onderhoud der), 282. Zie ook *Brandschade*.
Pastorijgoederen, 38, 39, 117, 118; (voorziening in het beheer der), 282.
Pensioen (*Rijks-*) van predd., hoe te verkrijgen, 109, 110, 149, 150; van weduwen, zie *Wed.pensioen*.
Pensioenfonds (*Hulp-*), 250—255.

Plaats van samenkomst der: Class. Besturen, 28; Class. Vergg., 22; Prov. Kerkb., 30, 31; Syn. Commissie, 42; Synode, 35; ringen, 19.
Plaatsen in de kerk voor krijgslieden, voor wees- en armenkinderen, 75; voor ouders van doopelingen, 77.
Plaatselijke reglementen. Zie *Reglementen.*
Platteland (Hulppredikers in uitgestrekte gemeenten op het), 197.
Port (Vrijdom van), 306—309.
Portefeuille voor inkomende stukken, 68.
Praeadviseerende stem in de Synode, 33.
Praeses van het Class. Bestuur, zijne verkiezing, 25; is ook praeses der Class. Verg., 23; zijn aanblijven als zoodanig, 25; vervanging, 28; (recht en plicht van den), 28; wanneer zijne toestemming vereischt wordt tot bevestiging van een pred., 143.
Praetor van den ring, 19; zijn werk in vacature, 107, 111, 115; in gevallen, met vacaturen gelijkstaande, 123—127. Zie *Vacature.*
Predikant (Hoe men) wordt. Zie *Examen*, *Beroeping*, *Bevestiging.*
Predikanten (Ambtsbediening der), 16, 69, 207, 213, 215, 221, 222; (verhouding der) tot den Kerkeraad, 15, 54, 68, 69, 70; zie verder *Consulent* en *Vacature*; vereenigd tot ringen, 19; leden der Class. Verg., 22; (zitting van) in het Class. Best., 25; in het Prov. Kerkb., 29; in de Synode, 33; in de Syn. Comm., 40; (alleen dienstdoende) kunnen leden zijn van de Class. Verg., het Class. Best., het Prov. Kerkbestuur en de Syn. Comm., 40; (Censuur over), 178, 179; (bezwaren tegen), 177; (wanneer worden) stemgerechtigd? 231.
Predikantsplaatsen (Vestiging en opheffing van), 26.
Predikants-tractement. Zie *Tractementen.*
Predikants-weduwe, 107, 109. Zie voorts *Weduwenbeurs* en *Wed.pensioen.*
Predikatiën. Zie *Leerredenen.*
Predikbeurten (Regeling der), 59; in vacature, 111, 115; (welke) door den consulent waar te nemen, 115, 143; in gevallen met vacature gelijkstaande, 123, 124.
Predikdienst. Zie *Evangeliebediening.*
Prediken op beroep door candd. tot de h. d., 129.
Prediking, het werk der predd., 15, 69; in hoe verre veroorloofd aan candd. tot de h. d.; in hoeverre aan studenten, zie *Candidaten.*
Prediking in vacature, door wie waar te nemen, 111; wanneer, 115; (boete bij het niet vervullen der), 123, 127; (door wie geene) mag geschieden, 116, 243.
Predikstoel (Aflezen van verkoopingen en verpachtingen van den) verboden, 75.
Preek. Zie *Leerredenen.*
Presbyteriaansch-Engelsche gemeenten. Zie *Engelsche.*
Presentie-gelden. Zie *Reis- en verblijfkosten.*
President van het Prov. Kerkbestuur (Verkiezing van den en den Vice-president), 30; (werkzaamheid van den) bij 't examen, 300, 304; van

de Synode en Synodale Commissie, 36, 40, 42; zijn presentiegeld, **278.**
Privaatdoop, 59, 60.
Procedure. Zie *Gedingen.*
Proceskosten (Welke) gedragen worden door de Kerk, 169, 170, **184.** Zie voorts *Kosten.*
Proces-stukken (Kosten van het copiëeren van), 169.
Professoren. Zie *Hoogleeraren.*
Proef- en *voorbereidings-predikatiën*, 59, 77, 78.
Proselietenmakerij (Waken tegen), 190, 192.
Protestanten uit andere kerkgenootschappen (Lidmaats-attestatiën van), **65**; (examen van), 299, 300; (opgave van) in gevangenissen, 221.
Provinciaal Collegie van toezicht, enz. Zie *Collegie van toezicht.*
Provinciaal Kerkbestuur (Leden van het), 29, 30; (benoembaarheid voor het), 6; (benoeming der leden van het), 22; (reis- en verblijfkosten van de leden van het), 277.
Provinciaal Kerkbestuur (Plaats en tijd van vergadering van het), **30**, **31.**
Provinciaal Kerkbestuur (*Werkzaamheden van het*):
A. in het algemeen, 10, 15, 29—32, 36, 37, 43.
B. in het bijzonder omtrent:
1. het *examen* ter toelating tot de Ev.bediening, zie *Examen*;
2. *gedingen* voor den burgerlijken rechter, 184. Zie voorts *Gedingen*;
3. *geschillen*, 31, 185;
4. *Grensregeling*, zie *Grensscheidingen*;
5. de *benoeming* van *hoogleeraren*, 238.
6. het *hulppredikerschap*, 199, 200;
7. *nieuwe gemeenten*, 204, 205.
8. *ondersteuningen*, 247, 248, 265, 266, 267, 269, 273.
9. *ongevraagd ontslag*, 124, 126;
10. *opzicht en tucht*, 161, 170, 176, 178, 179, 180, 182;
11. *reglementen*, 10, 31, 36, 37, 43, 233;
12. *vacaturen*, 111, 116, 121, 130, 133, 134, 135, 138, 139;
13. de *kerkvisitatie*, 193, 194.
Provinciale Reglementen. Zie *Reglementen.*
Provinciale ressorten, 10, 20, 29.
Provinciale verordeningen (Plaatselijke regll. in overeenstemming met), 18.
Provisioneele schorsing, 178, 179.
Psalmen (Gebruik der), 69.

Q.

Quaestor van de classis (Benoeming van den), 24; (werkzaamheid van den) met opzicht tot de alg. weduwenbeurs, 263; met opzicht tot het fonds voor noodl. kk. en pp., 270; met opzicht tot de kosten van het bestuur, 276; met opzicht tot het fonds voor geestelijke behoeften, 248;

met opzicht tot het hulppensioenfonds, 254; (verantwoording van den), 24, 25; (belooning van den), 248, 278.

Quaestor der class. weduwenbeurs (Benoeming en verantwoording van den), 24.

Quaestor-generaal (Benoeming, continuatie, instructie van den), 35; (werkzaamheden van den), in het algemeen, 38; met opzicht tot de alg. kas, 274, 276; tot het fonds voor geestelijke behoeften, 248; tot het hulppensioenfonds, 254, 255; tot het fonds voor noodl. kk. en pp., 269, 270; tot het fonds voor schraalste pred.tractt., 273; tot de alg. wed.-beurs, 263; (belooning van den), 263, 273, 277; (verantwoording van den), 38, 248, 249, 276.

Quaestor van den ring, 19, 122, 152, 175.

Quota voor de kosten van bestuur (Hoe de) worden verkregen, 275; (classificatie der gemeenten ten opzichte van de), 276; (vaststelling der), 276; tusschentijds, 277; (herziening van de lijst der), 277; (regeling der) in combinatiën, 276; (waaruit en wanneer de) betaald en door wien ze opgevraagd en overgemaakt worden, 276; (machtiging tot het doen van beroeping wordt niet aangevraagd, tenzij de verschenen) voldaan zijn, 128; voor de kosten van beheer der gemeentefondsen, 288.

R.

Raadsman of zaakgelastigde in kerkelijke procedures niet toegelaten, 166.

Rapport. Zie *Verslag*.

Regenten (Bestuurders of) van scholen, gestichten en gevangenissen met betrekking tot het godsdienstonderwijs, 213, 221, 222.

Regeering (*'s Lands*). Zie *Koning* en *Departement*.

Register of ligger bij de *diaconie*. Zie *Ligger*.

Registers, door den Kerkeraad te houden, 68; in duplo, 60.

Reglement (*Algemeen*) der Ned. Herv. Kerk, hoe daar veranderingen in gemaakt kunnen worden, 43.

Reglementen (*Algemeen verbindende*), hoe die worden vastgesteld of veranderd, 10, 36, 37.

Reglementen (*Bijzondere*), voor: gemeenten, 18, 19, 68, 70, 233, 234; diaconiën, 94; in zaken van beheer, 281, 282, 283, 290; ringen, 10, 19; Classikale ressorten, 20, Provinciale ressorten, 10, 68, 71.

Recht van aanklacht (Wie) heeft, 176.

Recht van appèl (Wie) heeft, 165.

Recht der gemeente: tot het benoemen van oudd. en diakk. en het beroepen van predd., 17; (regeling van het), 230—236; tot het afvaardigen ter Class. Verg., 22, 23.

Rechten (Vervallenverklaring van de uitoefening van kerkelijke), 162, 175.

Rechten van Collatoren. Zie *Collatierecht*.

Rechten van Derden. Zie *Derden*.

Rechten van lidmaten. Zie *Lidmaten.*
Rechter (*Gedingen voor den burgerlijken*). Zie *Gedingen.*
Rechtsprekende (*Hoogste*) *macht*, 36, 37.
Rehabilitatie, 175.
Reis- en verblijfkosten, van candd. tot de h. d., 129; van consulenten. Zie *Consulent*; van getuigen en leden van besturen in zaken van tucht, 169, 170; van leden van collegiën van beheer, 289. Zie ook *Defroyement* en *Kosten.*
Rekening (Jaarlijksche) der Algemeene kas, 274, 275; der diaconie, 94; van het fonds voor geestelijke behoeften, 249; van het hulppensioenfonds, 254; van het fonds voor noodl. kk. en pp., 270; van het fonds voor de schraalste pred.tractementen, 273; van de Alg. wed.beurs, 263; van de Class. wed.beurs, 23, 24; der kerkelijke admin., 284.
Rentmeester der kerkegoederen, 281.
Restitutie van beroepingskosten, 141.
Réunie (Waalsche), 22.
Revisie. Zie *Herziening.*
Ringbeurs, 122.
Ringen, hunne samenstelling en bestuur, 19; werkzaamheden, plichten en rechten, 19, 20; (wat de) te doen hebben in vacatures, enz., 15, 123, 124, 125, 127; (aanspraak der) en handhaving van hun recht op de inkomsten der vacante pred.plaatsen, 117—123; (afrekening van den) met opzicht tot de vacatuurgelden, 122, 123.
Ringsvergaderingen. Zie *Ringen.*
Roomsche Kerk (Hoe voormalige geestelijken der) tot de evangeliebediening in de N. H. K. kunnen toegelaten worden, 299; (huwelijken met leden der), 225—227; (overgangen uit en tot de), 192.
Rijkstractement, gewaarborgd, 44; (ook waar geen) is, machtiging te vragen tot het doen van beroeping, 128; (toekenning van) aan nieuwe gemeenten, 204; (toekenning van) bij beroeping, 153; (bepalingen omtrent het) voor predd. en hulppredikers in Neêrlandsch Indië, 309—313.

S.

Salaris. Zie *Honoraria.*
Saldo (*Batig*) der diaconie-rekening, 95.
Schadeloosstelling. Zie *Consulent*, *Defroyement*, *Kosten*, *Reis- en verblijfkosten.*
Schenkingen. Zie *Donatiën.*
Schepen (Godsdienstonderwijs en godsdienstoefeningen op 's lands), 214, 223—225.
Scholen (Godsdienstonderwijs op de verschillende) en toezicht daarop, 213—214.
Schoolgeld. Zie *Kinder-*, *school- en akademiegelden.*

Schoolkinderen, ook onder de catechisanten te rekenen, 191.

Schorsing, van candd. tot de h. d., hulppredikers, oudd. en diakk. en predd., 28, 178, 179.; (kennisgeving van de — en voorziening in de dienst ingeval van) eens pred., 123, 127; (bepalingen omtrent het tractement bij) van een pred., 127, 174, 175; van godsdienstonderwijzers, 60, 178, 179; van voorlezers en voorzangers, 60, 66, 284.

Schorsing (*Provisioneele*), 178, 179.

Schotsche Gemeenten. Zie dezelfde plaatsen als op *Engelsche.*

Schraalste predikants-tractementen, 271—273.

Schriftelijke kerkvisitatie. Zie *Kerkvisitatie.*

Schrifturen (Bezorgen van), 166.

Schuttersdienst (Vrijstelling van), 317.

Scriba's en *Secretarissen* (Aanteekeningen der) in zaken van tucht, 167; (staat van kosten, ten laste van de kerk, op te maken, kosten ten laste van bezwaarden te ontvangen door), 170; (zekerheid voor de kosten te stellen in handen van) in zaken van hooger beroep, 172.

Scriba van het Class. Bestuur (Benoeming van den), 25; (vervanging van den), 7, 28, 29; (werkzaamheden van den) in zaken van vacature, 135, 136, 137, 140, 143; in zaken van opzicht en tucht, 174; (honorarium en bureaukosten van den), 277.

Scriba van den ring, 19.

Secretaris van het Prov. Kerkbestuur (Benoeming en vervanging van den), 30; (werkzaamheden van den), in zaken van beroeping, 139; in zaken van hooger beroep, 174; in zake van examen, 294, 300—305; (honorarium en bureaukosten van den), 277.

Secretaris van de Synode en de Alg. Syn. Commissie (Benoeming en instructie van den), 35; (adviserende stem van den), 34, 40; (berichten, aanschrijvingen en stukken door den) te zenden, 33, 182, 238, 239, 300, 303. Overigens zijn zijne werkzaamheden in zijne instructie omschreven.

Secundus (Aan wie een) wordt toegevoegd, welke zijne vereischten zijn, wanneer en hoe hij optreedt, 7; (benoeming van een), 8, 25, 29, 31, 40, 238; (niemand mag tegelijk) zijn van meer dan één bestuurslid, 6; (optreden van een) in zaken van opzicht en tucht, 168; in geschillen, 184; bij het examen, 295.

Secundus van een Praeses of *van een Assessor* van het Class. Best., van een Secretaris of van een Scriba, 7, 28, 29.

Secundus bij het Prov. Kerkbestuur (Vereischten van een), 7; kan afgevaardigd worden ter Synode, 6; wordt in sommige provinciën, pred. zijnde, altijd opgeroepen tot het examineeren, 295.

Secundus van den Quaestor-generaal, 35.

Secundus van den Secretaris der Synode, 35.

Secundus van een lid der Synode, 33.

Secundus voor de Commissie van voordracht, 238.

Separatisten. Zie *Afgescheidenen.*

Simonie (Verklaring omtrent), af te leggen door collatoren, 158; door candd. bij hunne toelating, 303.

Spoed, in beroepingszaken, 130, 140; in het benoemen van gecommitteerden tot de vacatuurpenningen, 152, 153; in de opgave van benoemingen, 8.

Spoedvorderende zaken (Behandeling van) door de Syn. Comm., 41; door de collegiën van beheer, 287, 288.

Staat (Verhouding van den) tot de kerk, 44—48.

Staken van stemmen (Hoe te handelen bij het), bij benoemingen, 8; in zaken van tucht, 168; in geschillen, 183, 184; in zaken van beheer, 290.

Standplaats (Verwisseling van) kan niet altijd zonder dispensatie, 133; of zonder vergoeding van kosten, 141; verplicht tot eene bijdrage voor de weduwenbeurs, 262.

Standplaats (Hulpprediker op eene nieuw gevestigde), 197.

Stem (Adviseerende) in den Kerkeraad, 94, 113, 200; in het Prov. Kerkbestuur, 30, 302; in de Synodale Commissie, 40; (adviseerende of praeadviseerende) in de Synode, 33, 42.

Stemgerechtigden, 3, 280, 281.

Stemming (Wijze van) bij benoemingen, 8; over zaken, 9; bij examen van godsdienstonderwijzers, 210; bij het aannemen van lidmaten, 215; bij het examen voor de evangeliebediening, 301, 302; door de leden der Prov. Kerkbesturen over wets-veranderingen, 36; over veranderingen in het Alg. Regl., 43; in zaken van tucht, 108; in geschillen, 183, 184; in zaken van beheer, 290.

Sterfkwartaal, met jaar van gratie, 107.

Studenten (Prediken van). Zie *Candidaten in de godgeleerdheid.*

Studenten in de godgeleerdheid (Vrijstelling van) van militaire en schuttersdiensten, 317, 318.

Subsidiën van burgerlijke besturen aan diaconiën verboden, 90.

Subsidiën uit kerkelijke fondsen. Zie de woorden onder *Liefdefondsen.*

Suspensie. Zie *Schorsing.*

Synodale Commissie (*Algemeene*), hare samenstelling, benoeming, werkzaamheden, enz., 40—42; werkzaamheid omtrent diaconiën, 91; bevoegdheid en werk in zaken van tucht en geschillen, 170—172, 180—182, 184, 186; verder omtrent de financiëele aangelegenheden der Kerk, omschreven in het Regl. op de kosten voor het bestuur, enz. en in de verschillende regll. op de Synodale en kerkelijke fondsen; hare verantwoordelijkheid, 42.

Synode (*Algemeene*) der Ned. Herv. Kerk, hare samenstelling, 32—35; vergaderingen, 35.

Synode (Adressen aan en correspondentie met de). Zie *Adressen* en *Correspondentie.*

Synode (De besturende, wetgevende en rechtsprekende macht der) *in het algemeen*, 10, 21, 33, 35, 36, 42, 43.

Synode (Werkzaamheden der), in het *bijzonder*, omtrent:

1°. *candd. tot de h. dienst*, 303;
2°. *de Class. Vergaderingen*, 23, 24, 36;
3°. *grensregelingen*, 21, 32;
4°. het *hooger onderwijs* in de godgeleerdheid en de *hoogleeraren*, 236—241;
5°. de algemeene *kas*, 274—279;
6°. het *hulppensioenfonds*, 251, 253—255;
7°. *hulppredikers*, 200;
8°. de *Kerkeraden*, 71;
9°. de *kerkelijke liefdefondsen*, 242—244, 264—270, 271;
10°. de *kerkvisitatie*, 193, 194;
11°. het *ongevraagd ontslag van predd.*, 126, 127;
12°. de *Prov. Kerkbesturen*, 29, 30, 36, 37;
13°. *reglementsveranderingen*, 10, 36, 43;
14°. de *Synodale Commissie*, 42;
15°. zaken van *tucht en geschillen*, 12—14, 161, 175, 177, 179, 183, 184, 186;
16°. *vacaturen*, 126, 127, 133, 139;
17°. de *Alg. Weduwenbeurs*, 258, 259, 263.

T.

Taal, waarin geëxamineerd wordt, 301.
Teekeningen van voorgenomen kerk- of pastoriebouw, en van de oude gebouwen bij de verzoekschriften om subsidie te voegen, 265, 266.
Tegenpartij (wat der) in tuchtzaken en in geschillen kan in handen gesteld worden, 166, 183.
Tegenstrevers van kerkelijke verordeningen kunnen geen ouderling of diaken zijn, 54.
Tentamina voor het examen van candd. hebben geen plaats, 301.
Termijn van drie weken voor een beroepene, 136.
Termijn te stellen aan collatoren, enz., 131.
Tertii bij de Prov. Kerkbesturen, 29; wanneer op te roepen, 168, 295.
Theologiae Doctores. Zie *Doctores th.*
Thesaurier bij het Alg. Coll. van toez., 288.
Toelating van godsdienstonderwijzers. Zie *Godsdienstonderwijzers* en *Acte van toelating.*
Toelating tot de evangeliedienst. Zie *Candidaten tot de h. dienst.*
Toelating tot het Lidmaatschap. Zie *Lidmaatschap.*
Toezicht (Collegie van). Zie *Collegie van Toezicht.*
Toezicht, op de Diakenen, 94; op de gemeenteleden, 60, 70; op het godsdienstonderwijs, 214, 215; op de alg. kerkelijke fondsen, 38, 39; op de overgangen, 192; op het beheer der kerkelijke goederen, 286, 287.
Tractementen van godsdienstonderwijzers in scholen en gestichten, 214.

Tractementen van predd. Zie *Rijkstractement*, *Ligger*, *Verrekening.*
Trouwen (Betaling aan de weduwenbeurs bij), hertrouwen of gehuwd in dienst treden, 262.
Tucht (Doel, beginsel en voorwerpen der kerkelijke), 161, 162; (uitoefening der kerkelijke door *Kerkeraden*, *Classikaal Best.*, *Prov. Kerkbestuur*, *de Synode*, zie op deze woorden.
Tuchtmiddelen, 162—165.
Tusschentijds (Vervulling van) openvallende plaatsen in den Kerkeraad, 58, 59; in de collegiën van beheer, 289.
Tusschentijds optreden van bestuursleden of hunne secundi, 7. Zie verder *Secundus.*
Twijfelachtige gevallen met opzicht tot het recht van benoeming eens predikants, 131.
Tijd van inzending der verzoekschriften om ondersteuning uit het fonds voor geestelijke behoeften, 248; voor noodl. kk. en pp., 266; ter verbetering der schraalste pred.tractementen, 272.
Tijd van zitting van benoemden in kerkelijke besturen en commissiën. Zie *Diensttijd.*

U.

Uitbetaling. Zie *Kinder-*, *school- en academiegelden*, *Kwartalen*, *Gecommitteerde*, *Vacaturen.*
Uitkeeringen, uit het fonds voor geestelijke behoeften, 248, 249; uit het hulppensioenfonds, 253; uit het fonds voor schraalste pred.tractementen, 271, 272; uit de weduwenbeurs, 259, en bij verzuim van opvrage, 263. Zie verder *Noodl. Kerken.*
Uitkeering van vacatuurgelden. Zie *Verrekening*,
Uitloting van leden der Synode, 13, 14.
Uitstel van agreatie, 131. Zie verder *Vertraging.*
Uitspraak. Zie *Beslissingen.*
Unicus Collator. Zie *Collatierecht.*

V.

Vacant (Meer dan een derde der pred.plaatsen in den ring), 116.
Vacature (Ontstaan eener) en wat er dan geschiedt, 105—110; (voorziening in de dienst gedurende de), 111—116; (werkzaamheden van *Consulent* en *Ring* in eene), zie deze woorden; (predikbeurten in de), 115—116; hulpprediker in vacature, 111, 117, 131; (gevallen gelijkstaande met), 123—127; (vervulling der), 128—144; zie *Machtiging*, *Beroepbaarheid*, *Beroeping*, *Beroepbrief*, *Beroepene*, *Bevestiging*; (kennisgeving van de vervulling der), 143, 154.
Vacatuurpenningen (Welke) de consulent en de ring genieten, 117—121; geschillen over de), 121, 122. Zie verder *Gecommitteerde* en *Verrekening.*

Vaste bediening (Bevoegdheden van predd. buiten), 197, 208.
Vaststelling van de kiezerslijst, 232—233; van het kohier van den hoofdelijken omslag, 283, 284.
Veranderingen, in de grensscheidingen der classen en in de bepaling der hoofdplaatsen, 21; in die der gemeenten, 26, 27, 31, 32; in het getal, den tijd en de plaats der godsdienstoefeningen, 69; in de reglementen, 10, 36, 37; in het alg. regl., 43; in het regl. op het beheer der kerkelijke goèderen en fondsen, 288, 289; in de ringverdeeling, 19.
Verantwoordelijkheid, van bedienden in zaken van opzicht en tucht, 166; van diakenen, 91; van kerkvoogden, 281, 282; van den quaestor-generaal, zie *Quaestor-generaal*; van de Synodale Commissie, zie *Synodale Commissie.*
Verbeterhuizen. Zie *Gevangenissen.*
Verblijfkosten. Zie *Kosten* en *Reis- en verblijfkosten.*
Verdeeling, van ringen en consulentschappen, 19; van vacatuurgelden, 122, 123.
Vergadering. Zie op de namen der collegiën.
Vergaderingen der Synode (Goedkeuring des Konings omtrent de plaats van de), 45, 46.
Vergoeding van kosten aan een verroepen pred. Zie *Beroepingskosten.*
Verhoor van een bezwaarde, 166.
Verkeerdheden (Onderzoek naar bestaande), 165; (nieuwe) bij een onderzoek ontdekt, worden mede in behandeling genomen, 177; (kennisgeving door den Kerkeraad aan het Class. Bestuur van ontdekte) in de kerkelijke administratie, 16, 66.
Verkiesbaarheid van godsdienstonderwijzers, 211.
Verkiezing. Zie *Benoeming.*
Verkiezing van kerkeraadsleden *in nieuwe gemeenten.* Zie *Gemeenten (Nieuwe).*
Verklaring (Schriftelijke) der kerkelijke administratie eener vacante gemeente, 128; van collatoren in de voorm. Ommelanden, 158.
Verklaring en belofte, van candd. tot de h. d., 303; volharding daarin, 138; van godsdienstonderwijzers, 211; van hoogleeraren, 239.
Verkoopingen en verpachtingen (Aflezing van) van den predikstoel verboden, 75.
Verlaten (Ontijdig) van de gemeente door een pred., 123, 124.
Vernietiging van beslissingen (Aanvrage tot), 13, 180—183, 186; (memorie, te voegen bij de aanvrage tot), 180; (wat de Syn. Comm. te doen heeft bij aanvrage tot), 181, 182.
Verordeningen (Kennisgeving van kerkelijke) aan de Regeering, 45; (dispensatie van), 10; (plaatselijke) in overeenstemming met algemeene of provinciale, 18.
Verrekening van vacatuurgelden, 117—123; van pred.tractement bij schorsing, 174, 175.
Verschillen. Zie *Geschillen.*

Verslag, van afgevaardigden ter Class. Verg. aan den Kerkeraad, 23; van het Class. Best. aan de Class. Vergadering, 26; van het Class. Best. aan het Prov. Kerkbestuur en van het Prov. Kerkb. aan de Synode aangaande het hulppredikerschap, 200; van Kerkeraad of consulent aangaande de bevestiging van een pred., 143; van den quaestor-generaal en de Syn. Comm. aangaande financiëele zaken, 249, 254, 263, 270, 273, 275; van de Synodale Commissie aan de Synode, 42 en de laatst voorgaande cijfers: van de ringen aangaande hunne werkzaamheden, 20.

Verslagen van bedienden in zaken van tucht, 166.

Vertegenwoordiging, der gemeente door den Kerkeraad, 15; van den Kerkeraad ter Class. Verg., 22.

Vertraging in het beroepingswerk, bij den Kerkeraad of bij derden, 130—132; bij het Class. Bestuur, 140.

Vertrekkende lidmaten (Attestatie voor) en die reeds lang uit de gemeente verwijderd zijn, 60, 64.

Vervallenverklaring van het lidmaatschap. Zie *Lidmaatschap.*

Vervulling eener vacature. Zie *Vacature.*

Vervulling van de predikdienst in vacaturen. Zie *Vacature.*

Verwantschap (Onbevoegdheid door). Zie *Bloedverwantschap.*

Verwisseling van standplaats (Betaling aan de weduwenbeurs bij), 262.

Verzekering (*Huizen van*). Zie *Gevangenissen.*

Verzekering. Zie *Brandschade.*

Verzoek. Zie *Aanvrage.*

Verzuim van predikdienst in vacaturen, enz., 122, 127.

Vice-praetor, 19.

Vice-president van het Prov. Kerkbestuur, 30; der Synode en Syn. Commissie, 36, 41.

Viering. Zie *Avondmaal*, *Feestdagen*, *Zondag*, enz.

Viertal (Door het Class. Best. op te maken) van predd. voor de vervulling eener vacature, 132.

Visie (Ter) worden gelegd: de diaconie-rekening, 94; het kohier van den hoofdelijken omslag en de kerkerekening, 284.

Visum van het Prov. Kerkb. bij de beroeping van een cand., 139.

Volstrekte meerderheid van stemmen bij benoemingen, 8.

Voorbereidingspredikatie. Zie *Avondmaal.*

Voordracht van hulppredikers, 198.

Vooolezers en voorzangers (Aanstelling, schorsing en ontslag van), 60, 66; (wie bij voorkeur tot) behooren benoemd te worden, 212; (bevoegdheid van) om kerkeraadsleden te zijn, 66.

Voorlezing uit de h. schrift bij de godsdienstoefeningen, 73.

Voorlichtingen. Zie *Inlichtingen.*

Voorschriften van hoogere kerkelijke besturen, door de lagere op te volgen, 12.

Voorschot van gelden, in zaken van tucht, 170.

Voorstellen van kerkelijke besturen, 11; van ringen, 20; van leden der Classikale Vergaderingen en van deze vergaderingen zelve, 24.
Voorstelling van benoemde oudd. en diakk. en van beroepen predd. Zie *Afkondiging.*
Voorzangers. Zie *Voorlezers.*
Voorziening in de dienst bij vacaturen en daarmede gelijkstaande gevallen. Zie *Vacature.*
Vragen, bij de bevestiging van lidmaten, zie *Bevestiging*; vóór het Avondmaal, zie *Avondmaal.*
Vreemdelingen. Zie *Buitenlandsche.*
Vreemde taal bij 't examineeren. Zie *Taal.*
Vrijdag (*Goede*). Zie *Goede-Vrijdag-viering.*
Vrijdom van port. Zie *Port.*
Vrije beroeping (Recht van) mag niet veranderd of overgedragen worden, 17.
Vrijstelling van kosten in zaken van tucht, 172.
Vrijstelling van militaire en schuttersdiensten, 317, 318.

W.

Waalsche Commissie (Samenstelling der), 29; (vergaderplaats der), 31; (werkzaamheden der), zie *Provinciaal Kerkbestuur*; (leden der) ter Synode, 33; (examen voor de), 295, 296, 301, 303.
Waalsche Gemeenten behooren tot de Ned. Herv. Kerk, 1; maken een afzonderlijk kerkressort uit, 21.
Waalsche predikanten zijn leden der ringvergaderingen, 19.
Waalsche reunie (Belangen aan de) toevertrouwd, 22; (tijd en plaats van vergadering der), 22; vervangt de Class. Vergadering, 22. Zie verder *Class. Vergadering.*
Waarneming van de dienst in vacaturen enz. Zie *Vacature.*
Weduwenbeurs (*Algemeene*), hare bestemming, 256; wie daaruit trekken, 256, 257; wie verplicht en wie bevoegd zijn tot deelneming, 257, 258; hare inkomsten, 258—263; wijze van inning der contributie, 262, 263; haar beheer, 263.
Weduwen- en weezenbeurs (Friesche Predikants-), 319.
Weduwenbeurzen (*Classikale*), 23, 24, 26; ontslag uit de classis en bevestiging in eene andere classis heeft plaats zonder overlegging van bewijs van betaalde gelden *pro exitu* en *pro introitu*, 108, 109, 142, 143.
Weduwenbeurzen (*Provinciale*), 31.
Weduwen-pensioen (Aanvrage van) van rijkswege, 319.
Wees- en armenkinderen (Zitplaatsen in de kerken voor), 75.
Weezen (Zorg der diaconiën voor), 89; (godsdienstonderwijs aan) in gestichten, 213; (onderzoek naar de wijze van verpleging der), 190.
Weigering van kerkeraadsleden om langer aan te blijven, (Wat te doen bij), 58.

Weigering of uitstel van agreatie (Wat te doen bij), 131.
Wet, regelende het toezicht op de kerkgenootschappen, 45—47.
West-Indische kerken. Zie *Indische.*
Woonplaats van aannemelingen, 217, 218; van ouders die een kind willen laten doopen, 60, 62, 63; van candd. tot de h. dienst, 303.
Wijzigingen. Zie *Reglementen* en *Veranderingen.*

Z.

Zaakgelastigde. Zie *Raadsman.*
Zamenstelling der kerkelijke besturen. Zie op de namen der verschillende besturen.
Zangoefeningen (Bevorderen van godsdienstige), 73.
Zeevarenden (Godsdienstige belangen der), 214, 223—225.
Zieke predikanten (Waarneming van de dienst voor), 124.
Zingen bij de openbare godsdienstoefeningen, 73.
Zitplaatsen in de kerk (Behoorlijke) voor armen en weezen, voor militairen en voor doopouders, 75, 77.
Zomercatechisatiën, 195, 213.
Zondag (Predikbeurten op den), 59, 61; in vacaturen, 115; (doopsbediening in den regel op), 59, 76; afkondigingen en bevestiging van oudd. en diakk., alsmede afkondigingen van beroepen predd. op), 57, 137; afkondigingen en bekendmakingen in zaken van beheer op), 290.
Zondagscholen, 207.
Zonen van Predd. Zie *Kinder-*, *school-* en *akademiegelden.*

NAAMLIJST.

M. W. L. VAN ALPHEN, 159, 304.
Dr. J. G. R. ACQUOI, 240.
Dr. F. W. B. VAN BELL, 22.
Jhr. Mr. M. J. SCHURBEQUE BOEIJE, 14, 162.
Mr. W. B. S. BOELES, 159.
G. BRUNA, 4, 68, 93, 125, 173, 175, 191, 192, 212, 270, 273, 279.
M. H. DEELEMAN, 182.
Dr. J. I. DOEDES, 41.
J. H. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ, 30.
G. W. VAN EERDE, 55.

Mr. H. FRIMA, 160.
S. F. VAN HASSELT, 250, 294.
J. HERINGA, 129.
Mr. J. P. HOFSTEDE, 159.
T. W. HOFSTEDE, 176.
C. HOOIJER, 87, 125, 144, 186, 194, 218, 220, 226, 240, 247, 256, 264.
P. A. C. HUGENHOLTZ, 11.
Mr. E. A. JORDENS, 119.
P. KEG CZ., 293.
Dr. A. KUENEN, 37.
Dr. C. E. VAN KOETSVELD, 173.
R. I. KONING, 34.
Mr. C. R. MERKUS, 39.
G. MOLENKAMP, 230, 294.
J. P. OTT, 188.
Mr. A. PERK, 216.
Dr. J. J. PRINS, 1, 5, 6, 18.
Dr. L. PROES, 64.
Dr. C. G. VON REEKEN, 245.
J. P. H. REIJERS, 131, 191.
P. ROODHUIJSEN, 3, 63, 219.
Douairière STEIJN—SCHELLINGER, 319.
J. A. STOOP, 62.
Dr. S. K. THODEN VAN VELSEN, 194.
G. VAN DER TUUK, 118, 144.
P. VAN BORSSUM WAALKES, 182.
J. T. WETTER, 108.
Dr. J. C. ZAALBERG, PZN., 127, 167.

EERSTE AANVULLINGSBLAD VAN HET KERKELIJK WETBOEK.

Dit. aanvullingsblad bevat het reglement en de veranderingen in de Reglementen den 15 Januari 1890 in werking getreden, alsmede het Synodaal reglement voor de Classicale en Provinciale weduwenbeurzen, welk reglement in het Kerkelijk Wetboek niet was opgenomen.

ALGEMEEN REGLEMENT.

Aan art. 9 toegevoegd: „Vergaderingen van een kiescollege in eene gemeente, waar het Classicaal Bestuur (of het Provinciaal Kerkbestuur) doet wat des kerkeraads is, bestaan uit de overgebleven kerkeraadsleden, uit den consulent, zoo de gemeente vacant is, uit de gemachtigden en uit de leden des Classicalen Bestuurs (of des Provincialen Kerkbestuurs)."

Art. 18. Art. 18 worde aldus gelezen:

„In alle gemeenten, waar het personeel daartoe niet ontbreekt, zal een kerkeraad zijn. Gemeenten, die door gebrek aan genoegzaam geschikt en gewillig personeel geen kerkeraad kunnen hebben, of wier kerkeraad tijdelijk de bevoegdheid heeft verloren tot het nemen van besluiten, zijn geplaatst onder het toezicht van het Classicaal Bestuur (of, zoo noodig, van het Provinciaal Kerkbestuur), hetwelk met de overgebleven kerkeraadsleden en, ingeval een consulent moet optreden, met dezen, doen zal wat des kerkeraads is, en bevoegd is tot al hetgeen in dit Reglement en in de Bijzondere Reglement aan den kerkeraad is opgedragen."

Art. 38 al. 1 en 2 worden aldus gelezen:

„Art. 38. De Classicale Vergadering bestaat uit de dienstdoende predikanten van het ressort en even zoovele dienstdoende ouderlingen als er predikanten zijn in dat ressort.

Deze ouderlingen worden door den Kerkeraad van iedere gemeente afgevaardigd.

Het recht van afvaardiging van een of meer ouderlingen heeft de

Kerkeraad ook, wanneer de predikantsplaats of plaatsen vacant zijn. Doet echter het Classicaal Bestuur (of het Provinciaal Kerkbestuur) wat des kerkeraads is, dan vaardigt het geen ouderlingen ter Classicale vergadering af, wanneer onder de kerkeraadsleden niet een of meer dienstdoende ouderlingen zijn.

In gecombineerde gemeenten enz."

In Art. 43 van het Algemeen Reglement worde na sub 9° gelezen:

„Art. 43, 10° het doen wat des Kerkeraads is in de gevallen, bedoeld bij Art. 18, in verband met de Artikels 9, 10, 14 en 38 van het Algemeen Reglement."

In Art. 51 van het Algemeen Reglement worde na sub 7°. gelezen:

„Art. 51, 8°., het doen wat des Kerkeraads is in de gevallen, bedoeld in Art. 18, in verband met de Artikels 9, 10, 14 en 38 van het Algemeen Reglement."

SYNODAAL REGLEMENT VOOR DE KERKERADEN.

Art. 1 al. 2 worde aldus gelezen:

„In elke gemeente is een Kerkeraad die haar vertegenwoordigt en bestuurt.

In gemeenten, waar men uithoofde van gebrek aan geschikt en gewillig personeel niet tot de samenstelling van een Kerkeraad kan geraken enz."

Art. 14, 1° van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden worde aldus gelezen:

1°. „De zorg voor de betamelijke viering van de openbare godsdienstoefeningen in het algemeen, waarvan getal, tijd en plaats door hem geregeld worden, — en in het bijzonder voor de bediening van Doop en Avondmaal, opdat zij aan hun doel beantwoorden en tot de meeste stichting der gemeente verstrekken;

Hiertoe behoort:

a. dat het Avondmaal, telkens na voorafgegane voorbereidingspredikatie, geregeld gehouden worde;

b. dat de Doopsbediening niet elke week, indien de talrijkheid der gemeente het althans niet gebiedend vordert, maar, behalve in de gevallen sub *c* vermeld, ook niet anders dan bij de openlijke bijeenkomsten, bij voorkeur op den Zondag, in tegenwoordigheid zoo maar immer mogelijk van beide de ouders, op de meest indrukwekkende wijze plaats hebbe;

c. dat afzonderlijke bediening van den Doop, alleen in geval de ouders of een hunner vóór den Zondag de gemeente moet verlaten of een hunner tot de Roomsch-Katholieke Kerk behoort, op een der

gewone dagen van de week in de Kerk of Kerkekamer of ook in een ander geschikt lokaal ter beoordeeling van predikant of Kerkeraad, statig en plechtig onder aanbeveling mede van den nood der armen geschiede, in tegenwoordigheid van één of meer ouderlingen, of, bij gebreke van dien, van eenige leden der gemeente;

d. dat ook kinderen van ouders, die tot de Kerkgemeente van eene andere plaats behooren, niet gedoopt worden, dan na ontvangen schriftelijk bericht omtrent het zedelijk gedrag der ouders, vooraf ingewonnen bij den Kerkeraad van de gemeente waarin zij wonen, en af te geven binnen veertien dagen nadat de aanvrage daartoe zal zijn gedaan. Dit bericht wordt, indien het niet reeds bij de aanmelding tot den doop wordt overgelegd, namens belanghebbenden gevraagd door den Kerkeraad van de gemeente, waar de toediening van den doop verlangd wordt. Ontvangt die kerkeraad binnen den gestelden termijn geen bericht, dan kan de aangevraagde doop voortgang hebben, onder verplichting om binnen acht dagen aan den Kerkeraad van de gemeente der woonplaats kennis te geven van de volbrachte handeling, opdat daarvan nauwkeurige aanteekening geschiede in de doopboeken der beide gemeenten."

Aan Art. 14, 6° na de woorden: „indien zij oorspronkelijk tot de Hervormde Kerk behoord hebben", te doen volgen de woorden:

„met dien verstande, dat de Kerkeraden der Waalsche, Presbyteriaansch-Engelsche en Schotsche gemeenten bevoegd zijn de inschrijving als lidmaat hunner gemeente te weigeren aan hen, van wie het, naar het oordeel dier Kerkeraden, overtuigend gebleken is, dat zij, ofschoon in het bezit eener attestatie door den Kerkeraad eener Nederduitsche Hervormde Gemeente, de taal, waarin de godsdienstoefeningen in hunne gemeenten worden gehouden, niet behoorlijk verstaan, indien zij althans niet oorspronkelijk tot haar behoord hebben en aldaar den doop ontvangen hebben."

Art. 14, 10°. van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden worde aldus gelezen:

„Art. 14, 10°; de jaarlijksche afvaardiging tot de Classicale Vergadering, met inachtneming van het bepaalde in Art. 38 van het Algemeen Reglement, en het ontvangen van het verslag van hetgeen aldaar belangrijks is geschied."

„Art. 14, 12°. het behandelen van zaken van beheer van kerkelijke goederen en fondsen, voorzoover dat aan den Kerkeraad volgens de reglementen of bijzondere bepalingen is opgedragen, en dit onder het toezicht der kerkelijke besturen."

REGLEMENT OP HET GODSDIENSTONDERWIJS.

Art. 15 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs worde aldus gelezen:

„Het examen gaat over de volgende vakken:

a. gronden van de Nederlandsche taal; meer bijzonder mondelinge en schriflelijke proeven van bekwaamheid om zich in goed Nederlandsch uit te drukken; en van onderwijskunde:

b. algemeene inhoud en geschiedenis der Bijbelboeken;

c. het behoorlijk lezen en verklaren van den Bijbel; inzonderheid van de historische boeken des Nieuwen Testaments;

d. bijbelsche en kerkelijke geschiedenis;

e. Christelijke geloofs- en zedeleer."

Art. 17 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs worde aldus gelezen:

„Het examen duurt ten minste drie uren. Onder deze uren wordt niet gerekend de tijd voor proeven van geschiktheid tot het geven van onderwijs gevorderd."

Aan het slot van Art. 40 al. 1 na de woorden: „in het lidmatenboek der gemeente worde ingeschreven", toe te voegen de woorden: „behoudens het bepaalde in Art. 14, 6^{0}. van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden."

Aan het slot van Art. 42 al. 1 na de woorden: „behoudens het bepaalde in Art. 12, 6^{0} van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden."

REGLEMENT VOOR HET KERKELIJK OPZICHT EN TUCHT.

Art. 47 al. 1 worde gelezen als volgt:

„Het Classicaal Bestuur oordeelt over bezwaren, volgens Art. 46 te zijner kennis gebracht, en over alle bezwaren tegen de personen in Art. 39, 2de lid genoemd, ook voor zoover aan hen het beheer der kerkelijke goederen en fondsen volgens de reglementen of bijzondere bepalingen mede is opgedragen, behoudens de bepaling van Art. 41."

REGLEMENT OP HET FONDS TOT VERBETERING DER SCHRAALSTE PREDIKANTSTRAKTEMENTEN.

Art. 7 van het Reglement op het Fonds tot verbetering der schraalste predikantstraktementen worde aldus gelezen:

„De Classicale Besturen brengen jaarlijks vóór den 10den Mei

omtrent alle inkomsten der toelagen genietende predikantsplaatsen in hun ressort, *na inzage en met overlegging van een afschrift der rekening en verantwoording der Kerkelijke Administratie over de laatste drie jaren*, verslag uit aan de Algemeene Synodale Commissie ter beoordeeling of er voortdurende behoefte bestaat aan de toelage."

REGLEMENT OP DE ALGEMEENE WEDUWENBEURS.

ART. 8, *c* worde aldus gelezen:

„de emeriti-predikanten, een pensioen, van minstens *f* 600.— genietende, *f* 10.—."

REGLEMENT OP HET STUDIEFONDS DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

ART. 1. Er bestaat in de Nederlandsche Hervormde Kerk een Studiefonds tot ondersteuning van hen, die wenschen zich voor te bereiden tot de Evangeliebediening in die Kerk.

ART. 2. Dit Fonds wordt gevormd en gesteund:

a. door schenkingen en makingen, die, wanneer zij meer dan *f* 100 bedragen, en door de gevers of erflaters niet voor uitdeeling bestemd zijn, worden belegd in inschrijvingen in een van de Grootboeken der Nationale Werkelijke Schuld ten name van het „Studiefonds tot ondersteuning van hen, die wenschen zich voor te bereiden tot de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk";

b. door de opbrengst der collecten;

c. door vrijwillige jaarlijksche bijdragen van Kerkelijke Administratiën of van bijzondere personen;

ART. 3. De Kerkeraden zenden de opbrengst der collecten en andere bijdragen aan de Classicale Quaestoren, die deze vóór 31 December van elk jaar met eene gespecificeerde opgave doen toekomen aan den Quaestor-Generaal.

ART. 4. De Synode kan jaarlijks ter ondersteuning beschikken over de gelden, die niet moeten worden belegd, over de renten van het kapitaal van dit Fonds en over de inkomsten sub *b* en *c* genoemd.

ART. 5. Uit dit Fonds kan eene toelage worden verstrekt:

1°. Aan ouders of voogden ten behoeve hunner zonen of pupillen:

a. die een jaar na de aanvrage op een gymnasium hopen toegelaten te worden;

b. die reeds hunne studiën aan een gymnasium hebben aangevangen of volbracht;

c. die als studenten in de Godgeleerdheid ter voorbereiding voor de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk zijn ingeschreven in het album van de kerkelijke Hoogleeraren bij eene der Nederlandsche Universiteiten, doch den leeftijd van drie-en-twintig jaren nog niet hebben bereikt;

2°. aan meerderjarige studenten als onder 1°. *c* bedoeld en ingeschreven.

Art. 6. Ouders of voogden van in art. 5, 1°. *a*, *b* en *c* bedoelde zonen of pupillen en meerderjarige studenten in art. 5, 2° bedoeld, die uit dit Studiefonds ondersteund wenschen te worden, wenden zich bij schriftelijke aanvrage, onder overlegging der vereischte stukken, tot het Classicaal Bestuur, waaronder zij ressorteeren.

Deze aanvragen, jaarlijks op nieuw vóór 15 September bij het Classicaal Bestuur ingediend, worden door dit Bestuur vóór 1 November opgezonden aan het Provinciaal Kerkbestuur met eene gemotiveerde voordracht omtrent toekenning of afwijzing.

Dit Kerkbestuur zendt de aanvragen met de voordracht van het Classicaal Bestuur en zijn eigen advies vóór het einde des jaars op aan de Synodale Commissie, die vóór 15 Juli eene voordracht doet aan de Algemeene Synode, welke daarover besluit.

Art. 7. Bij elke aanvrage moet worden overgelegd:

A. Voor leerlingen, die voornemens zijn een gymnasium te bezoeken:

1°. Bewijs dat zij behooren tot de Nederlandsche Hervormde Kerk en met vrucht godsdienstonderwijs genieten of lidmaten zijn.

2°. Een getuigenis van goed gedrag, af te geven door den Kerkeraad der gemeente van hunne woonplaats.

Wordt op deze aanvrage eene toelage toegezegd, dan wordt deze niet uitbetaald voordat de leerlingen gedurende een half jaar het Gymnasium hebben bezocht en een gunstig getuigenis van den Rector omtrent hun aanleg en vlijt hebben overgelegd.

B. Voor leerlingen van een Gymnasium of die eindexamen hebben afgelegd:

1°. De bewijzen sub A 1° en 2° vermeld;

2°. Gunstig getuigenis van den Rector omtrent vlijt, vorderingen en gedrag.

C. Voor minderjarige en door meerderjarige studenten in de Godgeleerdheid:

1°. Bewijs dat zij lidmaten zijn van de Nederlandsche Hervormde Kerk;

2°. Getuigenis, af te geven door de Hoogleeraren in de Godgeleerdheid van wege de Nederlandsche Hervormde Kerk, dat zij geschiktheid hebben voor de Evangeliebediening en door bekwaamheid, vlijt en goed gedrag zich onderscheiden.

Art. 8. Toelagen uit dit Studiefonds kunnen worden verleend van hoogstens *f* 400.—, voor hoogstens zes jaren aan leerlingen van

gymnasiën en voor hoogstens vier jaren aan Studenten in de Godgeleerdheid.

Art. 9. Ouders of voogden van leerlingen of minderjarige studenten, aan wie eene toelage uit dit Fonds is toegezegd, verbinden zich tot terugbetaling, indien de Synode dit verlangt, van de genoten gelden, ingeval hunne zonen of pupillen niet in de Godgeleerdheid tot voorbereiding voor de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk gaan studeeren of blijven studeeren.

Meerderjarige studenten verbinden zich tot gelijke terugbetaling, wanneer zij willekeurig hunne studiën staken, of in eene andere Faculteit overgaan, of binnen vijf jaren na hunne bevestiging als predikant bij een ander Kerkgenootschap gaan dienen of eenen anderen werkkring hebben gekozen.

Art. 10. De administratie van dit Fonds is opgedragen aan den Quaestor-Generaal, die

1°. gemachtigd is tot inschrijving in een der Grootboeken van de daartoe bestemde gelden, tot ontvangst der renten der inschrijvingen, alsmede van alle schenkingen en makingen en van alle andere gelden, voor dit Fonds bestemd;

2°. zorgt voor de tijdelijke belegging van de niet dadelijk benoodigde gelden;

3°. aan de Synodale Commissie bij hare voorjaarsvergadering opgeeft, welke gelden beschikbaar zijn;

4°. de toegekende ondersteuningen uitbetaalt in twee termijnen, Mei en October, ten behoeve van minderjarige leerlingen en studenten aan hunne ouders of voogden en, wat meerderjarigen betreft, aan dezen zelven;

5°. jaarlijks aan de Synode rekening en verantwoording doet van zijne administratie;

6°. voor de administratie 4 pCt. geniet van het uit te keeren bedrag, met dien verstande, dat die vergoeding niet meer dan *f* 100.— jaarlijks zal bedragen.

Art. 11. De Algemeene Synode doet jaarlijks aan de Kerkeraden en Kerkelijke Administratiën mededeeling van den staat van dit Fonds en van de rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar, met uitnoodiging om collecten te houden en bijdragen te schenken ten behoeve van dit Fonds.

SYNODAAL REGLEMENT VOOR DE CLASSICALE EN PROVINCIALE WEDUWENBEURZEN.

Art. 1. Onder dit reglement vallen de door of voor predikanten opgerichte beurzen van kerkelijken aard, met name die, waartoe alle dienstdoende predikanten binnen eenig (voormalig of tegenwoordig)

Classicaal of Provinciaal ressort, onder de voorwaarden in hare statuten bepaald, recht van toetreding hebben, en welker fondsen bestemd zijn ter ondersteuning van de weduwen en minderjarige weezen van hen, die tot hun overlijden deelhebbers zijn gebleven.

ART. 2. De rechten en verplichtingen der leden van deze beurzen alsmede het beheer der fondsen worden door hare eigene statuten geregeld.

ART. 3. De statuten wijzen aan:

1°. de voorwaarden van het lidmaatschap;
2°. de rechten en verplichtingen van de leden;
3°. de regeling van het beheer der fondsen;
4°. de gevallen, waarin de beurs ontbonden wordt;
5°. de bestemming van het fonds ingeval van ontbinding.

Van deze statuten wordt aan ieder predikant binnen een bepaalden tijd na zijne intrede in het ressort een exemplaar ter hand gesteld.

ART. 4. Geene statuten of veranderingen daarin treden in werking alvorens te zijn goedgekeurd, — die voor eene Classicale beurs, na ingewonnen advies van het Classicaal Bestuur, door het Provinciaal kerkbestuur, — die voor een Provinciale beurs, na ingenomen advies van het Provinciaal kerkbestuur door de Algemeene Synodale Commissie; in beide gevallen, behoudens de bevoegdheid der oprichters of bestuurders, van zich bij den Algemeene Synode te beklagen.

ART. 5. Onverminderd de bepaling in art. 40, 6° van het Algemeen Reglement wordt jaarlijks door de bestuurders der beurzen afschrift van hunne rekening gezonden, van de Classicale beurzen aan het Provinciaal kerkbestuur, van de Provinciale beurzen aan de Synodale Commissie.

OVERGANGSBEPALING.

De statuten der thans bestaande beurzen, in art. 1 omschreven, worden, voor zoover noodig met dit Reglement in overeenstemming gebracht en binnen het jaar na het in werking treden hiervan aan de bij art. 4 bepaalde goedkeuring onderworpen.

In werking getreden 1° Januari 1880.

VERBETERING VAN DRUKFOUTEN IN HET KERKELIJK WETBOEK.

Bl. 203, 3de regel van onderen, *Gods Koningrijk*, lees *Godsrijk*.
„ 259, onder art. 7, *voor zoo ver uitgekeerd* lees *voor zoo ver gekapitaliseerd*.
„ 325, 2de regel van boven, 134 lees 144.

TWEEDE AANVULLINGSBLAD VAN HET KERKELIJK WETBOEK.

Bijvoeging en wijzigingen d.d. 1 *Januari* 1888.

Tabel A, bl. 195, vragen 5 en 6, te voegen achter vraag 4:

5. „Welk batig saldo leverde de Diakonierekening over het laatst verloopen jaar op en hoe is dit besteed?"

6. „Welke buitengewone giften en legaten zijn in het afgeloopen dienstjaar bij de Diakonie ingekomen en welk gebruik is daarvan gemaakt?"

Art. 19 Reglement godsdienstonderwijs (bl. 211).

In plaats van de woorden: *daarin* tot aan het slot (regel 5, 6 en 9) te lezen: „dat wij in gehoorzaamheid aan onze roeping daarin met ijver en trouw zullen werkzaam zijn, om overeenkomstig de beginselen en het karakter van de Hervormde Kerk hier te lande, het Evangelie van Jezus Christus te onderwijzen en te verkondigen en de belangen van het Godsrijk en in overeenstemming hiermede die van de Nederlandsche Hervormde Kerk, met opvolging van hare verordeningen naar vermogen te behartigen."

Art. 38 (bl. 215) alinea 5 aldus te lezen:

„Wordt de mate der verkregen kennis door de meerderheid van de afgevaardigden des Kerkeraads voldoende bevonden, dan heeft de aanneming voortgang, wanneer de aannemelingen zich bereid verklaren" enz.

Art. 8*b*, Reglement op de Algemeene weduwenbeurs, bl. 259 „in dienst of met verlof *f* 30."

ALGEMEEN REGLEMENT.

1 Augustus 1889. Art. 34 (bl. 21) Drenthe, 3 „Assen, Meppel en Emmen".

15 Januari 1890. ART. 38, regel 5 en 6 van onderen (bl. 22) te lezen: „Het recht van afvaardiging van een of meer ouderlingen heeft de Kerkeraad ook, wanneer de predikantsplaats of plaatsen vacant zijn."

Wijzigingen van het Algemeen Reglement, van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden, het Reglement voor de Diakonieën, het Reglement op de Vacaturen, het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht enz., het Reglement op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten, het Reglement op het Hooger Onderwijs in de Godgeleerdheid, tot regeling der rechtspraak in zaken van Bestuur, het Reglement op de Algemeene Weduwenbeurs, het Reglement op het examen ter toelating tot de Evangeliebediening.

In werking getreden 15 Februari 1891.

WIJZIGING VAN HET ALGEMEEN REGLEMENT.

ART. 9, 1° worde aldus gelezen:

„Geen kerkelijk bestuur neemt eenig besluit in bestuurszaken noch eenige beslissing in zake van kerkelijk geschil, noch doet eenige uitspraak in zake van tucht, dan bij tegenwoordigheid van minstens twee derden der leden, waaruit het bestaan moet, tenzij de vergadering, wegens ongenoegzaam getal van leden, reeds eenmaal was uiteengegaan en ten tweedenmale tot behandeling der zaak wettiglijk was opgeroepen."

ART. 14. „Besluiten in bestuurszaken worden, indien de aard der zaak het vereischt, ter kennis van belanghebbenden gebracht; indien zij personen, met name genoemd, betreffen, door toezending van een gewaarmerkt afschrift.

Kerkelijke besturen, ringen, lidmaten en leden der gemeente, die door een besluit in bestuurszaken van het bestuur waaronder zij onmiddellijk geplaatst zijn, vermeenen bezwaard te zijn, hebben het recht, zich bij het in opklimmenden rang volgend bestuur te beklagen, dat in deze zaak een eindbesluit nemen zal."

ART. 15 worde aldus gelezen:

„Van iedere uitspraak in zaken van tucht, door een kerkelijk bestuur gedaan, kan de bezwaarde in hooger beroep komen bij het in opklimmenden rang volgend bestuur.

Van eene uitspraak, in hooger beroep gedaan, wordt geen nieuw beroep toegelaten, doch kan alleen vernietiging worden gevraagd, wegens schennis of verkeerde toepassing der Reglementen.

Het verzoek tot vernietigtng van eene uitspraak van een Classikaal Bestuur of Provinciaal Kerkbestuur, alsmede van de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken, wordt gedaan bij de Algemeene Synodale Commissie, die in dezen uitspraak doet.

In geval van vernietiging, wordt de zaak verzonden aan een ander bestuur van gelijken rang als dat, hetwelk de vernietigde uitspraak gedaan heeft. Dit bestuur doet alsdan einduitspraak.

De Synode, geroepen om, hetzij in eersten aanleg, hetzij in hooger beroep, uitspraak te doen, wordt bij uitloting verminderd op de helft harer leden.

Indien van die uitspraak herziening wordt gevraagd, dan wordt de zaak voor de geheele Synode gebracht, welke einduitspraak doet.

Dezelfde regelen gelden voor het nemen van beslissingen in zaken van kerkelijke geschillen."

Art. 70, 3° worde aldus gelezen:

„Het behandelen en beslissen in vorderingen tot vernietiging van eene in hooger beroep gedane uitspraak en van eene genomen beslissing overeenkomstig Art. 15;"

Art. 74, 2° worde aldus gelezen:

„Van eene uitspraak door haar gedaan, en eene beslissing door haar genomen, ten gevolge van beroep in cassatie, geeft zij aan de Synode alleen verslag."

VOOR DE KERKERADEN.

In Art. 10, de derde zinsnede worde het woord: *eindbeslissing*, vervangen door het woord: „*einduitspraak*".

VOOR DE DIAKONIËN DER NED. HERV. KERK.

Art. 25, de laatste zinsnede, worde aldus gelezen:

„Bij verschil *beslist* de kerkeraad."

REGLEMENT OP DE VACATUREN.

Art. 37*, 3° worde aldus gelezen:

„Wanneer de bezwaren gegrond geacht worden, *beslist* het Kerkbestuur, dat de predikant enz."

In al. 4 worden de woorden: tegen *de einduitspraak*, vervangen door de woorden: „tegen het *besluit*".

In al. 7 worden de woorden: *uitspraak* of *einduitspraak*, vervangen door de woorden: „*besluit* of *eindbesluit*".

WIJZIGINGEN IN HET REGLEMENT VOOR KERKELIJK OPZICHT EN TUCHT ENZ.

ART. 5, 2° worde aldus gelezen:

„Zij zijn bevoegd naar de in hun ressort bestaande verkeerdheden, welke tot de aanwending van een der in Art. 4 genoemde tuchtmiddelen aanleiding zouden kunnen geven, onderzoek in te stellen, en daarover *uitspraak te doen* enz."

ART. 6 worde aldus gelezen:

„Ieder lidmaat der Kerk is verplicht. *de besluiten*, *uitspraken en beslissingen* van de bevoegde kerkelijke besturen te eerbiedigen enz."

ART. 15*. „Wanneer het Classikaal Bestuur of het Provinciaal Kerkbestuur in eenige zaak heeft gedaan wat des Kerkeraads is, verliest het zijne bevoegdheid aan de verdere behandeling van deze zaak deel te nemen, welke bevoegdheid overgaat op het in rang volgend hooger Bestuur.

Is dit hooger Bestuur de Synode, dan geldt het bepaalde in Art. 15, al. 5, van het Algemeen Reglement."

ART. 17 worde aldus gelezen:

„In de gevallen, bij de twee laatst voorgaande Artikelen vermeld, moeten zoodanige leden, gedurende de behandeling, de beraadslaging en *vaststelling der uitspraak*, de vergadering verlaten."

ART. 19, 1° worde aldus gelezen:

„Iedere *uitspraak* van een kerkelijk bestuur in zake van tucht wordt, met inachtneming van Art. 9 van het Algemeen Reglement, vastgesteld bij meerderheid van stemmen."

ART. 19, 3° worde aldus gelezen:

„Indien de stemmen staken is de *uitspraak* ten gunste van den bezwaarde."

ART. 21, 1° worde aldus gelezen:

„Bij *eene uitspraak* van kerkelijke besturen moeten de feiten enz."

ART. 21, 2° worde aldus gelezen:

„Iedere *uitspraak* moet door al de leden enz."

ART. 22, 1° worde aldus gelezen:

„Bij eene *uitspraak* in hooger beroep enz."

ART. 22, 2° worde aldus gelezen:

„Wanneer de bezwaarde berust in de *uitspraak* enz."

ART. 28. 1° worde aldus gelezen:

„Van *elke uitspraak* in zake van tucht wordt enz."

ART. 28, 2° worde aldus gelezen:

„Van *de uitspraak* des kerkeraads, in welke ontzetting van het lidmaatschap wordt toegepast, en van *elke uitspraak* in eersten aanleg enz."

ART. 28, 3° worde aldus gelezen:

„*Elke uitspraak* der Classicale Besturen en Provinciale Kerkbesturen enz."

ART. 29, 1° worde aldus gelezen:

„Wanneer kerkelijke besturen in de volgens Art. 28 te hunner kennis gebrachte *uitspraak* enz."

ART. 29, 2° worde aldus gelezen:

„Aan de Algemeene Synodale Commissie wordt met betrekking tot iedere der aan haar toegezonden *uitspraken* in hooger beroep enz."

ART. 31 worde aldus gelezen:

„Eene *uitspraak* in zake van tucht wordt openbaar gemaakt, indien het bestuur, door hetwelk zij gedaan is, bij die uitspraak zulks heeft voorgeschreven, doch niet vóórdat zij de geldigheid eener *einduitspraak* verkregen heeft."

ART. 37, 1° worde gelezen:

„Het traktement van een predikant, die voorloopig, of ten gevolge eener uitspraak, voor bepaalden of onbepaalden tijd geschorst is, of die, ontzet zijnde, van de daartoe betrekkelijke *uitspraak* in hooger beroep komt enz."

ART. 37, 3° worde aldus gelezen:

„Bij verlies van een gedeelte des traktements wordt dit gedeelte, en bij verlies van het geheele traktement, het geheel, doch in beide gevallen, na aftrek der reiskosten, in het voorgaande lid van dit Artikel vermeld, door den Quaestor of den gemachtigde van den Ring bewaard om, naar dat de *einduitspraak* luidt enz."

ART. 37, 4° worde aldus gelezen:

„Wordt de schorsing bij de einduitspraak door vrijspraak gevolgd, dan worden de voor reiskosten afgetrokken gelden, aan den vroeger geschorsten predikant *door de Kerk* vergoed."

ART. 39, 2° worde aldus gelezen:

„De kerkeraad is onbevoegd *eene uitspraak te doen* enz."

ART. 43, 1° worde aldus gelezen:

„Indien de *uitspraak* omtrent het ingebrachte bezwaar enz."

ART. 44 worde aldus gelezen:

„Indien de *uitspraak* omtrent het bezwaar enz."

In ART. 46 worde in plaats van het laatste woord: *beslist*, gelezen de woorden: „*uitspraak doet*".

ART. 47, 2° worde aldus gelezen:

„Het volgt in zijn onderzoek en in zijne *uitspraak* de voorschriften in het eerste hoofdstuk gegeven."

ART. 48, 2° worde aldus gelezen:

„Indien bij de *uitspraak* van een Classicaal Bestuur of van een

Provinciaal Kerkbestuur schorsing voor bepaalden of onbepaalden tijd, of ontzetting uit kerkelijke bediening wordt toegepast, en de bezwaarde van deze *uitspraak* in hooger beroep komt, of van de in hooger beroep bevestigde *uitspraak* herziening of vernietiging vraagt, enz."

In ART. 50 worden in plaats van de laatste woorden: „en beslist op dezelfde wijze als in het eerste hoofdstuk is voorgeschreven", gelezen de woorden: *„en daarover uitspraak gedaan op dezelfde wijze* enz."

In ART. 52 worden in plaats van de laatste woorden: „en beslist overeenkomstig de bepalingen van het eerste hoofdstuk," gelezen de woorden: *„en daarover uitspraak gedaan overeenkomstig* enz."

ART. 54 worde aldus gelezen:

„Tot het onderzoek *van tuchtzaken en tot het doen van eene uitspraak daarin*, wordt zoo spoedig mogelijk enz."

In ART. 55 worden in plaats van de laatste woorden: „die haar definitief beslist," gelezen de woorden: *„die einduitspraak doet."*

Het opschrift van de derde afdeeling worde aldus gelezen:

„Bij verzoek tot vernietiging van eene kerkelijke uitspraak."

ART. 56 worde aldus gelezen:

„Van de *uitspraak* door een Classicaal Bestuur of een Provinciaal Kerkbestuur, in hooger beroep gedaan, kan volgens enz."

ART. 58, 1° worde aldus gelezen:

„Bij vernietiging *eener uitspraak*, wordt door den Secretaris der Algemeene Synodale Commissie een behoorlijk gewaarmerkt afschrift van de desbetreffende uitspraak enz."

ART. 59 worde aldus gelezen:

„Het Provinciaal Kerkbestuur of Classicaal Bestuur, naar hetwelk de zaak, volgens Art. 15 van het Algemeen Reglement verzonden wordt, stelt een nieuw onderzoek in, en *doet uitspraak* enz."

ART. 60, 2° worde aldus gelezen:

„Zij verleenen hunne medewerking tot bijlegging en schikking in den minne, en nemen, wanneer zij daarin niet slagen, *eene beslissing*."

ART. 61 aldus te lezen:

„De Artt. 5—10, alsmede 12—15, 16 tot het eerste en tweede lid enz."

ART. 64, 4° worde aldus gelezen:

„Bij de beslissing wordt de partij, die in het ongelijk gesteld is, in al de kosten veroordeeld, tenzij om redenen in de *beslissing* te vermelden enz."

ART. 64, 4° worde aldus gelezen:

„Kosten door een kerkelijk bestuur gemaakt, en bij *beslissing* ten laste enz."

ART. 72. Kerkelijke besturen, ringen, lidmaten en leden der gemeente, die zich bezwaard gevoelen door eenig besluit in bestuurs-

zaken van het kerkelijk bestuur, waaronder zij onmiddellijk geplaatst zijn, hebben het recht, zich bij het in opklimmenden rang volgend bestuur te beklagen.

Het Moderamen van dit bestuur oordeelt of het in het belang der zaak noodig is, dat het aangevallen besluit voorloopig van kracht blijft, dan wel tijdelijk buiten werking moet worden gesteld, en geeft daarvan, binnen acht dagen, kennis aan het betrokken bestuur en aan den klager.

Art. 73. Indien lidmaten of leden der gemeente meenen bezwaard te zijn door een besluit in bestuurszaken, waarvan zij afschrift bekomen hebben, dan zenden zij hun beklag, met overlegging van het afschrift, binnen tien dagen na den dag van ontvangst, in.

Art. 74. Het hooger bestuur bij hetwelk men zich beklaagt, neemt, na behoorlijk onderzoek, een eindbesluit, zoo noodig met vernietiging van het besluit des lageren bestuurs.

Art. 75. De kosten van het hooren van bezwaarden of getuigen worden berekend naar Art. 23, 3° van dit Reglement.

Art. 76. De kosten, vallende op de behandeling van het beklag, worden in het eindbesluit gebracht ten laste van de Kerk, indien het ingediend bezwaar gegrond bevonden wordt; ten laste van den klager, indien het aangevallen besluit bevestigd wordt.

Van lidmaten en leden der gemeente wordt door den Scriba of den Secretaris vóór de behandeling der zaak gevorderd zekerheidstelling voor de kosten of overlegging van een wettig bewijs van onvermogen.

Art. 77. Binnen acht dagen, na het nemen van een eindbesluit, wordt daarvan een behoorlijk gewaarmerkt afschrift gezonden aan den klager, aan het lager bestuur en aan het in opklimmenden rang volgend bestuur.

Art. 78. Artt. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 1°, 2°, 20, 21 1°, 23, 24, 25, 26, 29 en 31 van dit Reglement zijn van toepassing op eindbesluiten.

HET REGLEMENT OP DE BENOEMING VAN OUDERLINGEN EN DIAKENEN EN DE BEROEPING VAN PREDIKANTEN.

Art. 4, al. 2. „In gemeenten, waar het Classicaal Bestuur doet wat des Kerkeraads is, zendt dit Bestuur het plaatselijk Reglement ter beoordeeling aan het Provinciaal Kerkbestuur, hetwelk, indien het hierin niets gevonden heeft in strijd met dit of eenig ander Reglement, het ter goedkeuring opzendt aan de Synode. Wanneer een Provinciaal Kerkbestuur doet wat des Kerkeraads is, dan zendt dat

het plaatselijk Reglement ter beoordeeling en goedkeuring aan de Synode of aan de Synodale Commissie.

Indien de kosten enz."

HET REGLEMENT OP HET HOOGER ONDERWIJS IN DE GODGELEERDHEID.

In ART. 20, 1° worden in de plaats van de laatste woorden: „die definitief beslist," gelezen de woorden: „die *einduitspraak doet*".

REGLEMENT OP DE ALGEMEENE WEDUWENBEURS.

ART. 9, *a* aldus te lezen:

„de predikanten van de Protestantsche gemeenten binnen het vaderland *f* 10.—; die buiten het vaderland, voor zoover zij vallen in de termen, omschreven in de laatste zinsnede van Artikel 1, *f* 20.—; die in de Indische Kerken, in dienst of met verlof, *f* 20.—."

ART. 9, *c* aldus te lezen:

„*de hoogleeraren f* 15.—, *na vijf jaren dienst f* 20.— *en na tien jaren dienst f* 25.—."

HET REGLEMENT OP HET EXAMEN TER TOELATING TOT DE EVANGELIEBEDIENING.

ART. 7, *b* in plaats van de woorden: „Hij wordt niet dan na een half jaar op nieuw „geëxamineerd" te lezen de woorden:

„*Hij wordt niet dan na minstens drie maanden op nieuw geëxamineerd.*"

ART. 26 al. 1 aldus te lezen:

„*Na afwijzing wegens gemis van de vereischte bekwaamheden wordt het examen niet hervat dan na een tijdsverloop door het Provinciaal Kerkbestuur te bepalen van hoogstens een jaar.*"

VERBETERING.

Bl. 172, art. 31, achter de woorden „doch niet" te voegen: *dan.*